

**EDİRNELİ ŞÂHİDÎ'NİN LEYLÂ vü MECNÛN
(GÛLŞEN-İ UŞŞÂK) MESNEVİSİ
(İNCELEME - TENKİTLİ METİN)**

Nazire ERBAY

Doktora Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Prof. Dr. Turgut KARABEY

2012

Her Hakkı Saklıdır

TC
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Nazire ERBAY

EDİRNELİ ŞÂHİDÎ'NİN LEYLÂ vü MECNÛN (GÜLŞEN-İ UŞŞÂK)
MESNEVİSİ (İNCELEME - TENKİTLİ METİN)

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Turgut KARABEY

ERZURUM 2012

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

09/03/2012

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Edirneli Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i Uşşâk) Mesnevisi (İnceleme - Tenkitli Metin)” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Nazire ERBAY

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Turgut KARABEY danışmanlığında, Nazire ERBAY tarafından hazırlanan bu çalışma 09.03.2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Turgut KARABEY

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Metin AKKUŞ

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇU

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Selami ECE

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR.....	VI
ÖN SÖZ.....	VII
GİRİŞ.....	1
15. Yüzyıl Divan Edebiyatına Toplu Bakış	1
15. Yüzyılın Siyasi ve Sosyal Yapısı	3
15. Yüzyılda Mesnevi.....	8

BİRİNCİ BÖLÜM

EDİRNELİ ŞÂHİDÎ'NİN HAYATI

1.1. EDİRNELİ ŞÂHİDÎ ve CEM ŞÂİRLERİ.....	12
1.2. EDİRNELİ ŞÂHİDÎ'NİN EDEBİ ŞAHSİYETİ ve POETİKASI.	18

İKİNCİ BÖLÜM

ESERİN ŞEKİL ve MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2. 1. ESERİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2. 1. 1. Eserin Tanıtımı	29
2. 1. 2. Kasideler.....	41
2. 1. 3. Gazeller.....	42
2. 1. 4. Müstezatlar	44
2. 1. 5. Terci-i Bentler	45
2. 1. 6. Vezin	45
2. 1. 7. Kafiye.....	46

2. 1. 8. Redif.....	50
2. 2. ESERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	
2. 2. 1. Türler.....	51
2. 2. 2. Olay Örgüsü.....	52
2. 2. 3. Zaman.....	92
2. 2. 4. Mekân.....	97
2. 2. 5. Şahıs Kadrosu.....	106
2. 2. 6. Anlatıcı ve Bakış Açısı.....	120
2. 2. 7. Eserin Konusu.....	131
2. 2. 8. Dil ve Üslup.....	136
2. 2. 9. Mesnevinin Edebi Sanatlar Açısından Değerlendirilmesi.....	158
2. 2. 10. Atasözleri.....	170
2. 2. 11. Deyimler.....	170
2. 2. 12. İktibaslar	
2. 2. 13. Ayetler.....	172
2. 2. 14. Hadisler.....	178
2. 2. 15. Kelâm-ı Kibarlar.....	179
2. 2. 16. Mesnevinin Edebi Açısından Değerlendirilmesi.....	180
2. 2. 17. Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi'nin Tasavvufî Açısından Değerlendirilmesi.....	183
2. 2. 18. Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi'nin Sosyal Açısından Değerlendirilmesi.....	199
2. 2. 19. Şahidi ve Nizâmi'nin Leyla vü Mecnun Mesnevilerinin Karşılaştırılması.....	213
2. 2. 20. Şâhidî ve Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevilerinin Karşılaştırılması.....	220

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LEYLÂ vü MECNÛN MESNEVİSİ'NİN TENKİTLİ METNİ

3. 1. METİN TESPİTİ ile İLGİLİ HUSUSLAR.....	237
--	-----

3. 2. EDİRNELİ ŞÂHİDÎ'NİN LEYLÂ vü MECNÛN (GÛLŞEN-İ UŞŞÂK) MESNEVİSİ'NİN NÜSHALARI	238
3. 3. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshalar	238
3. 4. Transkripsiyonlu Tenkitli Metin	241
3. 5. Metnin İçindekiler	241
3. 6. EDİRNELİ ŞÂHİDÎ LEYLÂ vü MECNÛN (GÛLŞEN-İ UŞŞÂK).....	247
SON SÖZ.....	679
KAYNAKÇA.....	682
DİZİN.....	689
EKLER	693
ÖZGEÇMİŞ	699

ÖZET

DOKTORA TEZİ

Nazire ERBAY

Edirneli Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i Uşşak) Mesnevisi

(İnceleme – Tenkitli Metin)

Tez Danışmanı: Prof. Dr Turgut KARABEY

Erzurum, Sayfa: 710

Juri: Prof. Dr. Turgut KARABEY (Danışman)

Prof. Dr. O Kemal TAVUKÇU

Prof. Dr. Metin AKKUŞ

Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

Doç. Dr. Selami ECE

Edirneli Şâhidî, 15. yüzyıl Divan edebiyatı şairlerindedir. Kaynaklarda hakkında yeterince bilgi bulunmayan şairin, Osmanlı şehzadelerinden Cem Sultan'ın Rodos'a gidişine kadar, yanında yer aldığı fakat bu yolculuğa iştirak etmeyip İstanbul'da kaldığı bilinmektedir. Edirneli Şâhidî, bu ilişkisinden dolayı edebiyat tarihçilerinin verdiği isimle "Cem Şâirleri"nden biri olarak vasıflandırılmaktadır.

Edirneli Şâhidî, Anadolu'da yazılan Leylâ vü Mecnûn mesnevisini ilk kez kaleme alan sanatçısıdır. Ayrıca eser, Anadolu'da yazılan en uzun mesnevi olarak bilinmektedir. Mesnevi 5660 beyittir. Şair, eserini oluştururken Leylâ vü Mecnûn mesnevisini ilk kez yazan Nizâmî ve divan şiiri şairlerinden Şeyhî'den faydalanmıştır.

Bu çalışmada hakkında hiçbir detaylı çalışma tespit edemediğimiz Edirneli Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i Uşşâk) mesnevisinin tenkitli metni hazırlanmıştır. Daha sonra eser, modern roman inceleme teknikleri dikkate alınarak tahlil edilmeye çalışılmıştır. Şairin edebi yönünün, poetikasının tespit edildiği çalışmada, eserin muhteva ve dış özellikleri incelenmiştir. Mesneviden yola çıkılarak; hem Türk, hem de Arap kültürüne ait sosyal özellikler ve mesnevideki tasavvufî unsurlar tespit edilmiştir. Eserin transkripsiyonlu tenkitli metni çalışmanın son kısmında yer almaktadır.

Edirneli Şâhidî'nin eserinde yer alan birçok gazel, Fuzûlî'ye ilham kaynaklığı edecek ve *Divân*'ında yer alan bazı gazellere nazire olacak güzelliğindedir. Araştırmacıların bu güne kadar dikkatini çekmeyen Edirneli Şâhidî'nin eseri; dil özellikleri, yenilikleri açısından Fûzûlî'yi haber veren lirik anlatımı ve mesnevideki tasavvufî bakışa zemin hazırlayan öncü bir eser olduğu hakikattir. Bu çalışma, Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin Edirneli Şâhidî bağlamında ve genelde, Türk edebiyat tarihi açısından özel bir önemde olduğunu ilk defa ortaya koymaktadır.

ABSTRACT
Ph. D. THESIS
Nazire ERBAY

Leyla And Mecnun Mesnevi of Edirneli Şahidi (Gülşen-i Uşşak)
(Study- Critical Analysis)

Advisor: Prof. Dr Turgut KARABEY

Erzurum, Sayfa: 710

Jury: Prof. Dr. Turgut KARABEY (Advisor)

Prof. Dr. O Kemal TAVUKÇU

Prof. Dr. Metin AKKUŞ

Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

Assist Prof. Dr. Selami ECE

Edirneli Edirneli Sahidi, for whom we have limited information in resources, is one of the classical ottoman poets of the 15th century. It is known that he was with prince cem sultan until his departure to rhodes, but didn't participate in the journey and stayed in Istanbul. Due to this relation Edirneli Şahid is considered as one of the “Cem Şairleri” by the literary historians.

Edirneli Şahidi was the first poet who has written “Leyla vü Mecnün” which was written in Anatolia. Besides this the work was also known as the longest “mesnevi” written in Anatolia. Mesnevi has 5660 couplets. The poet followed up the “Leyla vü Mecnün”’s first writer Nizami and the classical Ottoman poet Şeyhi..

In this study we have tried to analyze Edirneli Şahidi’s “Leyla vü Mecnün” (Gülşen-I Uşşak) about which we couldn’t find any detailed study by taking account the modern novel analysis techniques. In the study, in which the poets literary genre and poetics were determined, the content and the external features of the work was examined. Based on the Mesnevi both Turkish and Arabic social features have been identified besides mystical elements Text of the Mesnevi is at the last part of this study.

It can be seen that Edirneli Şadihi’s language features, who has written the parable which is limited to Fuzuli’s personality is as good as Fuzuli’s in terms of language, innovation and presentation. This study points out that “Leyla vü Mecnün has a special importance both in the study of Edirneli Şahidi and the history of Turkish Literature.

KISALTMALAR

- c : Cilt
çev : Çeviren
D : Doğum tarihi
DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
haz : Hazırlayan
H : Hicri
İ : İzmir nüshası
ik. bk : İktibaslara bakınız
M : Miladi
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
mec : Mecaz anlam
Ö : Atatürk Üniversitesi, Seyfeddin Özege Bölümündeki fotokopi nüsha
ö : ölüm
S : Süleymaniye nüshası
s : sayfa
S : Sayı
TC : Türkiye Cumhuriyeti
TTK : Türk Tarih Kurumu
vb. : Ve benzeri
- : Eksik beyit ya da mısra

ÖN SÖZ

Güzel sanatların özede edebiyatın, ortaya çıktığı kültürün aynası hatta medeniyetler oluşturma, topluma yön verme noktasında ilk sırada olduğu bir gerçektir. Dolayısıyla bahsedilen eserlerin hem kendi dönemlerinde hem de çağları aşır, varlıklarını sürdürme anlamındaki özellikleri dikkat çeker. Mesneviler, divanlar, tezkireler vb. klasik edebiyatın tanınması, biçimlendirilmesi ayrıca Türk tarihindeki kültür çeşitliliğini göstermesi, en önemlisi Türk edebiyat tarihinin oluşum, gelişim sürecini takip açısından önem arz eder.

Edirneli Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i Uşşâk) mesnevisinin kültürel olduğu kadar tarihî bir önemi de vardır. Şâhidî, Doğu kültüründe önemli bir yeri olan Leylâ vü Mecnûn kıssasını, Anadolu'da ilk kez düzenli bir olay örgüsü içinde, ilham kaynakları da değerlendirerek, beyit sayısı en uzun olanını yazar. Osmanlı devletindeki kültür çeşitliliğini, divan şiirinin zenginliğini yakından tanıma, anlama ve tanıtmaya açısından eser ayrı bir önem arz etmektedir. Daha önce hiçbir bilimsel çalışmada detaylı bir şekilde incelenmeyen, bazı eserlerde sadece kalıplaşmış bilgileri verilmekle yetinilen Edirneli Şâhidî ve eseri Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i Uşşâk) mesnevisi bu çalışmanın konusudur.

Mesnevinin üç nüshası bulunmaktadır. İlki Fransa Bibliothèque Nationale kütüphanesindedir. Nüshanın fotokopisi Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Bölümü Agah Sırrı Levend Kitaplığında, ikinci nüsha Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümünde, üçüncü nüsha Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesindedir.

Edirneli Şâhidî'nin mesnevisi bu konuda Anadolu'da yazılan ilk mesnevi olma özelliği ile beraber Ali Şir Nevâi, Bihîştî, Hamdullah Hamdi, Ahmed Rızvan, Celîli, Sevdâî, Hâkirî, Fuzûlî, Larendeli Hamdî, Salih Çelebi, Halife, Atâyi, Fâizî, Örfî, Andelip, Nâkâm gibi isimlerin yazdığı Leylâ vü Mecnûn mesnevilerinden en hacimli olma özelliğini de göstermektedir.¹

¹ Anadolu'da yazılan Leylâ vü Mecnûn mesnevilerinin beyit sayılarına yönelik dikkatler, Agah Sırrı Levend, *Arap-Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi*, TTK Basımevi Ankara 1959 adlı esere göre tespit edilmiştir.

VIII

Bütün bu verilerin genel bakışıyla çalışma, giriş bölümü dışında üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümü; “15. Yüzyıl Divan Edebiyatına Toplu Bakış”, “15. Yüzyılın Siyasi ve Sosyal Yapısı”, “15. Yüzyılda Mesnevi” konularından müteşekkildir.

Birinci bölümde Edirneli Şâhidî'nin, hakkında sınırlı bilgi bulunsa da, şairin eserinden faydalanılarak hayatı, edebi yönü; edebi yaşamının büyük bölümünü yanında şekillendirdiğini tahmin ettiğimiz Cem Sultan'ın etrafındaki “Cem Şâirleri” ve Edirneli Şâhidî'nin bu topluluktaki yeri belirtilmiştir. Ayrıca bu eser, Anadolu'da yazılan ilk Leylâ vü Mecnûn mesnevisi olması dolayısıyla “Edirneli Şâhidî'nin Poetikası”, mesnevisinde yer alan söz, şiir, nazım vb. kavram ve ifadelerin beyitlerde vurgulamak istediği iletiler de dikkate alınarak tespate çalışılmıştır.

İkinci bölümde “Eserin Şekil ve Muhteva Özellikleri” başlığı ile şekillenmiştir. Bu bölümde ilk önce mesnevi kısaca tanıtılmış ve eserdeki nazım şekilleri kasideler, gazeller, müstezat ve terci-i bentler detaylı bir şekilde incelenip mesneviye katkıları tespit edilmiştir. Bu bölümde ayrıca mesnevide kullanılan vezin, kafiye ve redif çeşitleri örnek zenginliği içinde aktarılmıştır.

Bölümde “Eserin Muhteva Özellikleri” diğer bir başlıktır. Bu kısımda ilk önce türler üzerinde durulmuştur. Eser, anlatmaya dayalı edebi eserlerden romanın inceleme metodu kullanılarak tahlil edilmiştir. Daha sonra mesnevinin motifleri çıkarılarak eserin konusu aktarılmıştır. Edirneli Şâhidî'nin anlatımı hem divan şiirinin gelenekselliği ile hem de şairin kendine has dil ve üslup özellikleri aktarılmaya çalışılmıştır. Eserdeki edebi sanatlar, atasözleri, deyimler ve nihayet şairin eserinde yer alan atasözleri, ayet ve hadisler açıklanarak ifade edilmiştir.

Metinde geçen ayetler ve hadisler Arapça ifadeleri korunarak çalışmaya aktarılmıştır. Ayrıca ayet ve hadislerin açıklamalarının tamamı çalışmanın ikinci bölümündeki “İktibaslar” başlığıyla verilmiştir. Metin kısmındaki ayet ve hadisler dipnotlarda (ik.bk) şeklinde inceleme kısmına gönderme yapılarak, beyit numaralarıyla aktarılmıştır.

Ayrıca eserdeki bütün başlıklar orjinaline sadık kalınarak, Arapça ve Farsça asıllarıyla yazılmıştır. Başlıkların Türkçe karşılıkları metindeki dipnotlarda italik olarak gösterilmiştir.

Mesnevinin edebi açıdan değerlendirildiği başlıkta ise, eserin Türk edebiyat tarihi içindeki yeri ve önemi: şairin anlatımından, dilinden, şekil özelliklerinden, eserde geçen türlerden vb. yola çıkılarak tespit edilmiştir.

Edirneli Şâhidî'nin eserindeki temel unsur tasavvuftur. Eserdeki beyitlerde yer alan belli başlı tasavvuf unsurlarının karşılığı olan tasavvufî terimler, bahsedilen bu beyitler vasıtasıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Bir kelimenin bile değişik sosyal yapılar hakkında ip ucu verdiği edebi eserler, farklı kültürleri tanıma açısından önemlidir. Bu bölümde mesneviye kaynaklık eden genel anlamda Doğu kültürünün ve mesnevinin ortaya çıktığı toplumun sosyal yönlerinin beyitlerde yer aldığı görülerek, bu bilgiler ışığında onların ifade ettikleri, ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca bu bölümde Nizâmî'nin Leylâ ile Mecnûn kıssasını, mesnevi şeklinde ilk kez kaleme alması dolayısıyla ve Edirneli Şâhidî'nin de ondan ilham alarak kendi eserini oluşturduğu bilgisinden hareketle iki sanatçının mesnevilerinin karşılaştırılması yoluna gidilmiştir. Son olarak da Türk edebiyat tarihinde Leylâ ile Mecnûn mesnevileri açısından yine özel bir önem arz eden Fuzûlî ve Edirneli Şâhidî'nin Leylâ ile Mecnûn mesnevileri mukayese edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise mesnevinin bilinen üç nüshası edisyon kritiği sağlam bir metin oluşturma çabası ile dönemin dil, ses ve eserin anlatım özellikleri de dikkate alınarak titizlikle incelenmiştir.

Bu çalışma oluşturulurken özellikle metin inceleme ve beyit sayısı hususunda azâmi dikkat ve özen gösterilmiştir. Bütün bu gayretlere rağmen eksikler ve hatalar muhakkak olacaktır. Eksiklerin tespiti halinde düzeltme cihetine gidilecektir. Bu da yapıcı eleştirilerin çalışmamız için yol gösterici, hataları düzeltici, onarıcı olacağını ispatlayacaktır.

Bu çalışmayı yapmak için bana ilk fikri veren Doç Dr. Rıdvan CANIM'a, eksiklerimi gidermemde benden sonsuz ilgisini ve bilgisini esirgemeyen Prof. Dr. Erdoğan ERBAY'a, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi kütüphanesindeki nüshaya ulaşmamda bana yardım eden Dr. Ali ERTUĞRUL'a ve nihayet çalışmanın oluşmasında müstesna katkıları olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Turgut KARABEY'e şükranlarımı sunarım.

Erzurum - 2012

Nazire ERBAY

GİRİŞ

15. YÜZYIL DİVAN EDEBİYATINA TOPLU BAKIŞ

15. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunun kültür ve medeniyet sahasında ilerleme kaydettiği bir dönemdir. Yüzyılın başındaki Ankara Savaşı (1402) ve savaş sonunda gelen zafer, Anadolu’da siyasi anlamda bölünmelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Şehzâdelerin taht çekişmelerinin ardından Çelebi Mehmet’in (1413-1421) tahta geçmesi ile bir bütünleşme süreci başlamıştır.

15. yüzyıl, divan edebiyatının Anadolu sahası münferit parçalar ve büyük çapta eserler olarak ele alındığında, münferit parçaların Divanlar içinde yer alan tevhid, münâcaat ve na’lar, ehl-i beyt medhine söylenmiş şiirler olduğu, büyük çaptakilerin ise siyer, menâkıb, mevlîd, mirâciye adları altında toplandığı görülmüştür.²

Bu dönemde, Türk dili sadece halkın konuştuğu dil değil, aynı zamanda edebi sahada ve devlet dili olarak da varlığını sürdürmüştür. 15. yüzyılda şairlerini ve genel anlamda sanatçıları Konya’daki Karamanoğulları, Sinop ve Kastamonu’da Candaroğulları başta olmak üzere Edirne ve Bursa’dan Osmanlı saray çevresinin destek verdiği tespit edilir. Din dışı şiirin, büyük bir gelişme göstermesiyle beraber aşk-şarap şiirleri bu yüzyılda büyük rağbet görür. Önceki yüzyıllara göre daha güzel, ustalıklı, “sesli şiirler” söylenmeye başlanır.³

Fatih devrine gelmeden, daha yüzyılın ilk yarısında gerek manzum, gerek mensur pek çok eser yazılmıştır. Ahmed Dâi (D. 1421) ve Ahmedî (1334-1413) bu noktada adından bahsedilmesi gerek sanatçılardandır. Ahmed Dâi, sadece Divanıyla değil Çengnâme (1406) adlı mesnevisiyle, Camasbnâme, Vasiyyet-i Nûşirevân ve Mutayabat, Cinân-ı Cenân, ve Teceme-i Tıbb-ı Nebevî, Miftahü’l- Cenne gibi mensur eserleri ve Türkçe ve Farsça divanlarıyla söyleyiş ve dil farklılığını ortaya koyarak bu yüzyılın önde gelen isimlerinden olmuştur.⁴

² Necla Pekolcay- Selçuk Eraydın, *İslâmi Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları, İstanbul 1981, s.19.

³ Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 1*, Devlet Kitapları, İstanbul 1971, s. 439.

⁴ Faruk K. Timurtaş, “Türkiye Edebiyatı- (13-15. Yüzyıl)”, Türk Dünyası El Kitabı, Ankara 1992, s. 116.

15. yüzyıl Türk edebiyatı gelişme halinde olduğundan, Türk şairlerinden çoğu İran şairlerinden yararlanmışlardır. Yeni bir dönemin başlangıcı olarak, bu durumun doğal olduğu düşünülebilir.⁵ 15. yüzyılın bir diğer yönü; divan şiirinde söyleyiş olarak değişimin başladığı bir dönem olmasının yanında, şiirde teknik olarak da ilerleme kaydedildiği bir edebiyatla karşılaşılır olmasıdır. Özellikle aruz vezni konusunda dikkate değer bir zenginleşme görülür. Bu yüzyılda divan şiiri, zengin ve geniş bir bahir tablosu içine girer. Bunun yanında Çağatay lehçesi adı altında biraz farklılaşmış, yeni özellikler kazanmış bir dil, 15. yüzyılla beraber tekrar kendini gösterir. Yüzyılın ikinci yarısında divan şiiri estetiğinin bu lehçede büyük ve parlak eserler ortaya koymada etkili olduğu görülür.⁶

Çelebi Mehmet zamanında yazılan eserler, bu yüzyılda oldukça önemlidir. Abdülvâsi'nin 1414 yılında kaleme aldığı Halilnâme'si, Şeyhî'nin Hârnâme'si, Süleyman Çelebi'nin sehl-i mümteni olarak kabul edilen Vesiletü'n Necat adlı mevlidini yine Şeyhî'nin (D.1373/1376) Hüsrev ü Şîrin mesnevisini, Harnâme'sini ve Divân'ını bu yüzyılda görmekteyiz. Yine şairin, tıbbı dair manzum bir risâlesiyle, Ney-nâme adlı küçük mesnevisini ve Hâb-nâme adını taşıyan Attar'dan çevrilmiş mesnevilerinin varlığı yine bu yüzyılda olduğu tahmin edilmektedir.

Ayrıca bu yüzyılda 2. Murad (1421-1451) sadece edebiyat tasavvuf ve şiir konusunda eser veren sanatçıları koruyup kollamakla kalmamış aynı zamanda musikişinâslara da destek vermiştir. 2. Murad devrindeki Şeyhî, Rûmî, Şemsî, Hassân, Sâfî, Ezherî, Nücûmî, Ulvî, Zaifî gibi şairleri himâye ettiği, onları etrafına topladığı görülmüştür.

Fatih devrinde ise başkentin İstanbul olması ile birlikte sanat çevresinin burada toplandığı görülmektedir. Fatih, zamanındaki bilginleri etrafında toplar; onlarla değişik konuları tartışıp, konuştuğu tespit edilmektedir. Sinan Paşa, Molla Lütî, Molla İzârî vb. bu isimler arasındadır. Burada özellikle Sinan Paşa'nın nesir türündeki Tazarrûnâmesi nesir türünde anılmayı gerektirir.

⁵ Turgut Karabey, *Ahmet Paşa- Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, Akçağ, Ankara 2010, s. 22.

⁶ Ömer Faruk Akün, "Divan Edebiyatı", *DİA*, Ankara 2003, c. 9, s. 394-400.

Ayrıca Türklerin 15. yüzyılda dünya liderliğinde söz sahibi olduğu malumdur. Fakat Türk dili henüz hak ettiği yerde değildir. Ne edebi, ne sanat yönünden işlerliği vardır. Bunu geliştirmek için de Fatih bizzat şair olarak Arapça ve Farsça kelimeleri kullanarak alt yapıda dili zenginleştirir. Yüzyıl şairlerinden Şeyhî, Ahmed Paşa, Gülşehrî, Âşık Paşa vb. şairler de Arapça ve Farsça kelimeleri kullanma titizliğini gösterirler.⁷

2. Murad devrinde nitelik ve nicelik bakımından önemli aşamalar kaydeden mesnevi geleneğinin Fatih döneminden itibaren daha da yaygınlaşıp geliştiği görülür. Fars edebiyatından bazı eserlere Osmanlı şairlerince nazîreler yazılmasının yanısıra hemen hemen her konuda mesnevi yazılmıştır. Özellikle çift kahramanlı aşk hikâyelerinde sonraki yüzyıllarda, benzeri verilmeyecek nitelikte eserler verilmiştir.⁸

15. YÜZYILIN SİYASİ ve SOSYAL YAPISI

15. yüzyıl devletin gücünün hızla arttığı, Anadolu Türk birliğinin sağlandığı, İstanbul'un fethiyle imparatorluk haline geldiği bir dönemdir.

Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması açısından 13. yüzyıl sonuna kadar süren devir, bir buhranlar ve intikal dönemini olmuştur. 13. yüzyıldaki Babaîler kıyımı, Moğollar karşısındaki ağır hezimet, İlhanlı yönetimi, Beylikler dönemi ve Osmanlı devletinin yükselmeye başlaması Anadolu'da Türkleşme ve İslâmlaşma fakat aynı zamanda Balkanlar'da genişleme sürecini hızlandırmıştır. 15. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı devletinin yükselişi ve Anadolu birliğini sağlamaya doğru seyreden süreç daha da belirgin bir hal almıştır. Selçuklu'dan Osmanlı devletine bir geçiş, bir kuruluş, gelişme ve genişleme dönemi olan 15. yüzyıla beş padişah ve bir fetret dönemi damgasını vurmuştur.

Osmanlıların 14. yüzyılda başlattıkları Anadolu'da Türk birliğini sağlama ve Balkanlar'da genişleme çabaları 15. yüzyılda da sürmüştür. 1396'daki Niğbolu zaferinin

⁷ İskender Pala, "Osmanlı Dünyasında Edebi Hayat", *Osmanlı Medeniyeti, Osmanlı Tarih Araştırmaları* 1, Klasik Yayınları, İstanbul 2005, s.153.

⁸ Osman Horata, "Mesneviler", *Türk Edebiyatı Tarihi* 2, TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2006, s. 55.

bu yönde önemli etkileri olmuş ve böylece, 15. yüzyıl başlarında Tuna'dan Fırat'a uzanan merkezî bir imparatorluk oluşmuştur.

Gerçekte, İstanbul'un stratejik bir konumunda olup; Osmanlı'ya karşı düzenlenen Haçlı seferlerini teşvik etmesi sebebiyle Bizans önemli bir sorun oluşturduğundan, oraya Karadeniz'den gelecek yardımı engellemek amacıyla boğazın Anadolu yakasına Güzelcehisar'ı yaptıran Yıldırım Beyazıd (1389-1402) İstanbul'u dört kez kuşatmışsa da, Timur tehlikesi dördüncü kuşatmayı kaldırmasına neden olmuştur. Yüzyılın başındaki Ankara savaşı ise, Osmanlı devletini 1402'den 1413'e kadar sürecek olan bir bunalım ve “fetret devri”ne sokmuştur. Anadolu Türk birliği yeniden bozulmuş, Karesi ve Eretna hariç öteki beylikler yeniden kurulmuş, Balkanlarda Osmanlı ilerleyişi bir süre durmuştur.

Kendisine rakip olabilecek büyük bir Osmanlı Devleti'nin oluşmasını engellemek amacıyla Ankara savaşı galibiyetini müteakip, Anadolu beylerinin topraklarını geri vererek Anadolu Türk birliğini parçalayan Timur'un çekilmesinden sonra Beyazıd'ın oğulları arasında başlayan ve 11 yıl süren taht kavgasından başarıyla çıkarak devleti parçalanmak ve yıkılmaktan kurtardığı için “ikinci kurucu” sayılan Çelebi Mehmed, Eflâk'ı Osmanlılara yeniden bağlamış ve Anadolu Türk birliğini yeniden sağlamaya çalışmıştır. Karamanoğulları'nın kışkırtması sonucu ayaklanan kardeşi Şehzade Mustafa ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Bu yüzyılda Haçlı ittifakı karşısındaki başarısızlığa Karamanoğulları sorunu eklenince, 2. Murad'ın saltanatı sırasında 1444'de Edirne-Segedin Antlaşmasını imzalamış ve yerini daha sonra “Fatih” unvanı ile anılacak olan 12 yaşındaki oğlu 2. Mehmed'e (1444-1481) bırakmıştır. Ancak onun küçük yaşta tahta geçmesini fırsat bilen Haçlıların antlaşmayı bozmaları üzerine tekrar tahta geçerek aynı yıl Haçlı ordusunu Varna'da yenip, Macarların öncülüğünde hazırlanan Haçlı ordusunu da 2. Kosova Savaşı'nda da (1448) ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Böylece İstanbul'un fethi kolaylaşmıştır.

Bu yüzyılda İstanbul'dan kaçan Bizanslı bilim adamları Avrupa'da Rönesans ve reform hareketlerinin başlamasında etkili olmuş, “feodalite” sistemi çözülmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti “yükselme” dönemine girmiş, başkent Edirne'den İstanbul'a taşınmış, Osmanlı toprak bütünlüğü sağlanmıştır. Anadolu-Rumeli geçişi

kolaylaşmış, Karadeniz-Akdeniz deniz ticaret yolunun denetimi Osmanlılara geçmiş, Venedik ve Ceneviz ticareti bundan olumsuz etkilenmiş ve nihayet Osmanlılar haklı bir şöhret ve itibar kazanmıştır.

Öte yandan Fatih; Karadeniz, Ege ve Akdeniz ticaretine egemen olarak, Anadolu'da faaliyet gösteren devletleri etkisiz kılıp Anadolu Türk birliğini sağlamıştır. Bizans'ın yeniden dirilmesini önlemek için de Balkanlar, Anadolu ve hatta denizlerde bir dizi fetih hareketini de gerçekleştirmiştir. Yüzyılın son padişahı olan 2. Beyazıt (1482-1512) dönemine Cem Sultan olayı, Osmanlı-Venedik, Osmanlı-İran, Osmanlı-Memluk ilişkileri, Şah Kulu isyanı ve Anadolu'da Türk birliğini sağlama çabaları damgasını vurmuştur.

Cem Sultan, (1459-1495) olayına karışması sebebiyle 1485 yılında Karamanoğulları Beyliği'ne son verilerek Timur tarafından diriltelen feodal ve aristokrat beyliklerin tasfiyesi işi tamamlanıp merkeziyetçi devlet ve toplum yapısı güçlendirilmiştir. Cem Sultan'ın Hıristiyan Avrupa'nın elinde kalması oraya karşı önemli bir sefer geliştirilmesini önlemiş; ancak Osmanlılar ilk olarak Batı Akdeniz ve açık denizlerde faaliyette bulunacak bir donanmaya sahip olacak güce erişmiştir.

Bu siyasi gelişmelere ilaveten, 15. yüzyıl, Osmanlı toplum yapısının belli bir geleneksel ve klasik şekle bürünmeye başlaması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Osmanlı'nın askeri ve siyasî gücü ve otoritesinin giderek kendini daha çok kabul ettirdiği ve bu durumun İstanbul'un fethinden itibaren daha belirgin bir hal aldığı görülmektedir. Anadolu'da ve Balkanlar'da geniş topraklara ve önemli bölümleri Hıristiyan bir nüfusa sahip olan Osmanlı sosyo-politik bünyesini, yüzyılın ortalarından itibaren artık gücü, otoritesi ve meşruiyeti herkesçe kabul edilen bir devlet, hatta "imparatorluk" olarak değerlendirmek uygun düşmektedir.

Bunun yanında Osmanlı ailesinin bütün erkekleri taht üzerinde hak sahibi sayılmakta, padişah ölünce oğullarından hangisinin tahta geçeceği konusunda devlet yönetimindeki etkili grupların yani ümera, ulema, vb. tercihleri önemli rol oynamaktaydı. Nitekim bu belirsizlik Osmanlı veraset sistemini zamanla yapılan düzenlemeler çerçevesinde kendi içerisinde belli bir takım değişimlere de maruz bırakmıştır.

Osmanlı'da bu dönemde toplumsal sınıflar, “askerî” ve “reaya” olmak üzere iki sınıf bulunmaktadır. Ayrıca Osmanlı yönetim, ilim, savaş ve tarım olmak üzere genelde dört ana meslek tanımakta; sanayi ve ticaret bir ölçüde gayrimüslim tebaanın elinde bulunmaktadır.

Bu dönemde merkez başkenttir. Padişah ve saray erkânı orada oturmaktadır. Şehzadeler Anadolu'daki sancaklara “sancakbeyi” olarak gönderilmek suretiyle devlet yönetiminde tecrübe kazanmaları sağlanmaktadır. Saray, padişahın hem özel hayatının geçtiği, hem de devletin yönetildiği yerdir. İstanbul'un fethiyle Fatih, Beyazıd'taki mevcut sarayda oturmuş, buranın yeterli gelmemesi üzerine aynı yerde başka bir saray yaptırılmış; eski saray denilen bu sarayın da yeterli olmaması üzerine 1472-1478 yılları arasında Topkapı sarayı inşa edilmiştir.

Sarayda padişahın özel hayatının geçtiği iç bölüme “Enderun” denmiş; öte yandan, “devşirme” usulüyle toplanan çocuklar “acemi oğlanlar ocağı”na götürülmeden önce, seçilenler saraya alınarak, sıkı bir disiplin altında yetiştirilmiş; “iç oğlanları” denilen bu grubun gerçek bir dindar, devlet adamı, asker ve seçkin nitelikli bir kişi olarak yetiştirmesi amaçlanmıştır.

Devletin taşra teşkilatının temelini ise, “tımâr” sistemi oluşturmaktadır. Bazı bölgelerin vergi gelirleri hizmet veya maaş karşılığı olarak askerlere veya devlet görevlilerine ayrılmıştır. Dirlik denilen ve tımar, zeamet ve has şeklinde üçe ayrılan bu sistemde toprağın mülkiyeti devlete, vergisi dirlik sahibine ve kullanım hakkı da köylüye ait bulunmakta; merkezden toplanması son derece zor vergiler böylece toplanmıştır.

Osmanlıda toprak genelde mirî, mülk ve vakıf arazi olmak üzere üçe ayrılmıştır. 15. yüzyılın ilk yarısında belli bir düzene oturan, şer’î ve örfî vergilerin yer aldığı bir vergi sistemi devletin işleyişini kolaylaştırmıştır. Böylece, vakıflar yoluyla şehir, kasaba, köy gibi yerleşim merkezlerinde cami, medrese, yol, çeşme vb. birçok yapı yapılmakla, devletin imar konusunda yükü büyük ölçüde hafifletilmiştir.

Bir kuruluş ve yükselme dönemi olarak karakterize edilen 15. yüzyılın Osmanlı toplumunda göçler de yatay hareketlilik ve genelde fethedilen yerlere doğru yerleşme şeklinde kendini göstermiştir.

Millî kültür bilincinde de 15. yüzyılın ilk yarısında ciddî bir yükseliş eğilimi kendini göstermeye başlamış ve bu çerçevede mesela Osmanlı Sultanı eski bir Türk ünvanı olan “Han”ı benimsemiş; hanedan sülâlesinin mensubu olduğu Oğuz Türklerinden Kayı aşiretinin damgası Osmanlı paralarında remiz olarak yerini almıştır. Oğuz efsanesi, Türk dili ve edebiyatı işlenmeye başlamış; yüzyılın sonlarına doğru arı ve sade bir Türkçe ile yazmaya meyleden bir edebî akım kendini göstermiş, Türk tarih şuurunda bir canlanma gözlenmiştir.

15. yüzyılda Osmanlı ülkesinde egemen olan geniş hoşgörüden yararlanan Bektaşilik, Mevlevîlik, Rufaîlik, Kadirîlik, Halvetîlik, Bayramîlik, Nakşibendîlik ve diğer tarikatlar, Anadolu’da önemli ölçüde yayılmış ve teşkilatlanmış, kollara ve dallara ayrılıp çoğalmıştır. Pek çoğu İstanbul’u merkez edinmiş; ancak tekkelerini ve temsilcilerini Anadolu’nun öteki büyük şehir merkezlerine ve hatta kasabalarına da yaymış zaman zaman padişahlar üzerinde çok etkili olmuşlardır.

14. yüzyılda bilimsel ve kültürel alanlarda kendini gösteren yaratıcı hamle 15. yüzyılda da devam etmiştir. Fatih, Uluğ Bey’in öğrencisi Ali Kuşçu’yu İstanbul’a getirterek matematik ve astronomiye dair eserler yazması ve öğrenci yetiştirmesini sağlamıştır. Anadolu’da medreseler aracılığıyla kültür ve ilim Konya’nın yanı sıra Malatya, Kayseri, Sivas gibi bir çok merkezde gelişmişken, Osmanlılar bu alanda da merkeziyetçi olmuş ve giderek daha çok İstanbul’a ağırlık vermişlerdir.⁹

Ayrıca bu yüzyılda başa geçen hükümdarların kendilerinin de şiirle ilgilenmeleri, şiir söylemeleri diğer sanatçıların gelişmesini teşvik etmiştir. 2. Murad’ın "Muradî" Fatih’in "Avnî", 2. Beyazıd’ın "Adlî" mahlasıyla yazdığı Türkçe şiirler, bu hükümdarların sanat yönlerini ortaya koymuştur.

⁹ Ünver Günay, “XV. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Sosyo-Kültürel Yapı, Din ve Değişme”, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 14, Yıl. 2003/1, s. 21-48.

15. YÜZYILDA MESNEVİ

15. yüzyıl, Türk mesnevi edebiyatında bir başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. Hatta bu yüzyılda mesnevide dikkate alınabilecek bir gelişme kaydedildiği de söylenebilir.¹⁰ Bu dönemde sanat gayesiyle yazılan eserler öne çıkmış; dile, nazım unsurlarına, konuya, mecaz sistemine hâkimiyet ve bu yolda gösterilen ustalık, itina, incelik ve titizlik daha önceki eserlerle mukayese edilemeyecek seviyeye yükselmiştir. Önceleri hemen her aşk hikâyesi nazmeden şair, eserinde İran kaynaklı bir mesnevîyi esas alıp kelime kelime tercüme ettiği, hatta bazıları bu hareketi, maharetli hırsızlık olarak vasıflandırıp âdeta iftihar ettikleri hâlde; bu asırda yetişen Hassân, Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi ve Sûzî Çelebi gibi şairler, değil tercüme etmek başkalarının kullandıkları mevzu ve hayalleri bile kullanmayı ayıp sayarak yepyeni bir zihniyetle ortaya çıkmışlardır.¹¹

İfade edildiği gibi mesneviler bu dönemde sanatsal yazılan eserler öne çıkmıştır. Mesihî, şehrengiz nev'inin yeni ve orijinal örneğini vererek ismini farklı bir yere yazdırmıştır. Ahmed Dâ'i'nin Çengnâme'si, Süleyman Çelebi'nin (D.1351-1364) Mevlid olarak bilinen Vesîletü'n-Necât'ı, Şeyh'nin Hüsrev ü Şîrîn'i ve Hârname'si, Hamdullah Hamdî'nin Hamse'si ve Yusuf u Züleyhâ'sı, Çağatay sahasında Ali Şir Nevâi'nin (1441 - 1501) Hamse'si bu dönemin önemli eserleri arasındadır.¹²

Ahmed Paşa'nın bu dönemde divan şiirine lâfız ve mânâ sanatlarını ustalıklı kasidelerinde kullandığı; fakat İran şiirini taklit ettiği için tezkireciler tarafından eleştirilere mazur kaldığı görülmüştür. Şairin devrinde edebiyatın gelişmesi ve şairlerin korunmasına önemli katkıları olmuştur. Ahmed Paşa'nın divan şiirinde bir çığır açtığı bu yıllara Âşık ve Hasan Çelebiler ittifak halindedir. Âşık'ın gözlemine göre Ahmed Paşa “Şuârayı Rûm” un en önde gelen ismidir.¹³ 15. yüzyılın sonu 16. yüzyılın başında usta şair sayılan Ahmed Paşa'nın etkilendiği şairler arasında Şeyh'nin olduğu; kendisinin de Cem Sultan, Mihrî Hatun, Sa'dî, Gubârî, Enverî, Nizâmî, Âhî, Necâtî, Visâlî, Kasım Paşa, Revânî, Bâkî, Hayâlî gibi birçok sanatçıya etki ettiği görülür.¹⁴ Bu

¹⁰ Banarlı, s. 475.

¹¹ Erişim Tarihi: 17.11.2011, www.dilededebiyat.net.

¹² İsmail Ünver, “Mesnevî”, *DİA*, Ankara 2004, c. XXIX, s. 323.

¹³ E. J. Wilkinson Gibb, *Osmanlı Şiir Tarihi I-II*, Akçağ, Ankara 1999, s. 331.

¹⁴ Karabey, s. 23.

noktada, Edirneli Şâhidî'nin de mesnevisinde Şeyhî ve Ahmed Paşa'dan etkilendiğini açıkça ifade ettiğini söylemek gerekir.

Ahmed Paşa, zarif söyleyişleri olan nüktedan biridir. Devrinde ayrıca birçok sanatçıya aylık bağlanması etkili olmuştur. Türkçeye son derece vakıftır. Lisani düzgün, temiz ve ölçülüdür. Söylediği dizeler 16. yüzyıl divan şiirinin mükemmel olacağını müjdelemektedir. Ahmed Paşa nazireciliği bu dönemde geliştirmiş, kendinden sonrakilere bunu bir sanat olarak bırakmıştır. Şiir içinde, yaşadığı olayların tarihlerini ebced hesabı yöntemiyle ifade etmesi, onun tarih düşürme işini bu dönemde bir sanat haline getirdiğinin gösterir. Elimizde bulunan tek eseri Divan'ıdır.¹⁵

Yüzyılın en önemli isimlerinden biri kuşkusuz Necâti'dir (D.?-ö.1509) Fatih devrinde İstanbul'a gelen sanatçı, asıl ününü 2. Beyazıt zamanında kazanmıştır.¹⁶ Kastamonu'da nakkaşlık yapan şairin şiirleri Fatih'e kadar gelince, o, Necati'yi saraya almış ve kâtiplik görevi vermiştir. Halk içinde yetişen ve önemli bir medrese eğitimi olmayan şair, şiirlerinde sade halk Türkçesini kullanmıştır. Bu yönüyle hem Bâkî, hem Fuzûlî tarafından şiirlerine nazireler söylenmiştir. Günümüzde şaire ait sadece Divan'ı vardır.

Halîlî'nin Fûrkat-nâme'si ve Ca'fer Çelebi'nin Heves-nâme'si ile Osmanlı ülkesinde cereyan eden orjinal konuları aksettiren "sergüzeşt", nevinin ilk mahsullerini verirken; bu gibi eserler 15. yüzyılda gelişmeye başlayan "şehrengiz", "sûr-nâme", "sâkî-nâme" vb. konulu eserlere de zemin oluşturmuştur. 15. yüzyılın ikinci yarısından sonra ve özellikle Ahmed Dâ'î'nin Çeng-nâme'sinden itibaren mesnevî edebiyatımızda, belirli birtakım konu ve nesnelere üzerinde ihtisaslaşmaya yönelik bazı cereyanlar tespit edilmiştir. Önceleri klâsik aşk mesnevîlerinde musikî aletleri, işret meclisleri, savaşlar, şehir ve binalar vb. konular eser içinde yeri geldikçe klişeleşmiş birtakım kalıplarla tasvir edilirlerken, daha sonra meselâ sadece "çeng" hakkında müstakil bir mesnevi yazılabilmıştır.

15. yüzyılda da bir önceki asırda olduğu gibi dinî, tasavvufî, destânî ve ahlâkî eserler bulunmakla beraber bunlar bir önceki asrın halk tipi, dînî-destânî mesnevîlerine

¹⁵ Erişim Tarihi: 10.11.2011, www.edebiyol.com.

¹⁶ Fahir İz, Günay Kut, *Büyük Türk Klasikleri 2*, Ötüken- Söğüt, İstanbul 1985, s. 105.

nazaran daha edebi ve aruz bakımından daha olgunlaşmış türlerdir. Bunlar arasında Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necât'ı, Hatiboğlu'nun Letâyif-nâme'si, Kemal Ümmî'nin Kırk Armağan'ı, Refîî'nin hurûfilîge dâir Beşâret-nâme ve Genç-nâme'si, Abdülvâsi Çelebi'nin Halil-nâme'si, Hatiboğlu'nun Bahrü'l-Hakâyık'ı ve Kaygusuz Abdal'ın Gevher-nâme'sini sıralayabiliriz. Bu verilerden yola çıkarak tekrar belirtmelidir ki, bir önceki yüzyılda mevcut halk tipi mesnevîler arasında azınlıkta kalan "beşerî aşk" konulu mesnevîlerin bu yüzyılda, özellikle 2. Beyazıd'ın saltanatı yıllarında (1481-1512) büyük bir tekâmül kaydettiği görülür.

İran edebiyatı taklitçiliğiyle başlayıp yüksek zümreye hitâbeden; Ahmedî'nin Cemşîd ü Hurşîd, Şeyhî'nin Hüsrev ü Şîrîn, Cemâlî'nin Hümâ ve Hümâyûn, Cem Sultan'ın Cemşîd ü Hurşîd, Şâhidî ve Bihiştî'nin Leylâ ve Mecnûn'u, Câfer Çelebi'nin Heves-nâme ve Hamdullah Hamdî'nin hamsesi bu dönemde bahsedilmesi gereken isim ve eserlerdendir. Edebi inceliklere, telif geleneklerine, estetik ölçüler diğer hususlara elden geldiğince önem veren bu tür mesnevîler daha çok tercümeyle dayalı olarak nazmedildiklerinden dil bakımından yabancı kelimelerle yüklü ve tercümeyle esas alan edebiyatın estetik çizgileriyle şekillenmiş bir yapısını gösterir.

Bu yüzyılda yazılan aşk mesnevîlerinden biri de, Hümâmî'nin Emîr Hüseyinî'nin Sî-nâme veya Işk-nâme adlı Farsça mesnevîsinden mülhem yazdığı Sî-nâme'sidir. 1435-36 tarihinde yazılan eser, yaklaşık 1310 beyitten ibarettir. Ayrıca Rıfâî tarafından yazılan Bülbül-nâme, bugünkü bilgilerimize göre Türk edebiyatında yazılan ilk "gül ve bülbül hikâyesi"dir. Bunların dışında, kaynaklarda belirtilip de bugün elimizde olmayan aşk mesnevîleri arasında Bihiştî Ahmed Sinan'ın Süheyl ü Nev-Bahâr'ı, Vâmık u Azrâ'sı ile alegorik bir nitelik taşıyan Hüsn ü Nigâr'ını, Bekâî'nin Vîs ü Râmin'ini, Zihnî'nin Gül ü Nevrûz'unu, Necâtî Bey'in Mihr ü Mâh ile alegorik olan Gül ü Sabâ'sını ve Na'tî'nin Ferruh u Gül-Ruh'unu zikretmelidir.¹⁷

Revânî, bu dönemde sazlı, sözlü işret meclislerinden çok hoşlanan bir şair olarak, İşretnâme adlı mesnevisinde sazlar için gazeller söylemiştir. Kopuz dâhil olmak üzere her sazı ayrı ayrı övmüştür. İşret meclislerindeki adabı öğreten kitap küçük bir mesnevi örneği ve âdap kitabıdır.

¹⁷ Mesnevîlerin Doğuşu ve Türk Edebiyatındaki Gelişmesi, ekitap. kulturturizm.gov.tr, Erişim Tarihi: 22.10.2011

Âhî bu yüzyılda Hüsrev ve Şîrîn mesnevisini Şeyhî'nin eserine nazîre olarak yazmıştır. Abdî, Camasbnâme adlı eseri ile tanınır. Eser Farsçadan Türkçeye çevrilmiştir. Sanatsal yönünden ziyade, dil folklor özellikleriyle eser dikkat çekicidir.¹⁸

Yüzyıldaki mensur eserler Osmanoğullarının tarihi olarak kaleme alınan, içinde destânî unsurlar da bulunan ve halkın anlaması için basit bir dille yazılan Tevârih-i Âl-i Osman çalışması önemlidir. Bunlara Âşık Paşâzâde ve Oruç Bey tarafından yazılan Tevârih-i Âl-i Osman'ları ve Kemâl adlı bir şairin Selâtîn-nâme adlı tarihini ve Neşrî'nin Cihan-nümâ olarak adlandırılan eseri örnek gösterilebilir.

Nesir türünde ise tarihî eserler dışında yazılanların içinde Manyasoğlu Murad'ın kaleme aldığı Gülistan Tercümesi, Molla Lütfi'nin risâlesi, Ebü'l-Hayr Rûmî'nin Saltuknâmesi önemli eserlerdendir.¹⁹

¹⁸ Banarlı, s. 476.

¹⁹ *Büyük Türk Klasikleri* 2, s. 108.

BİRİNCİ BÖLÜM

EDİRNELİ ŞÂHİDÎ'NİN HAYATI

1.1. Edirneli Şâhidî ve Cem Şâirleri

Osmanlı tarihinin ilginç simâlarının biri olan Cem Sultan'ın Konya'daki valiliği sırasında etrafında oluşan edebi topluluk, diğer edebiyat muhitler içinde farklı bir yer işgal etmektedir. Sa'di-i Cem, Sirozlu Kandi, Sehayî, Haydar Çelebi, Lâ'li, Aynî, Şâhidî, Tûrâbî gibi şairlerden oluşan bu topluluk, tezkirelerden yola çıkarak dönem şairlerinin yanında "Cem Şâirleri" olarak adlandırılırlar. Şehzade Cem'in ileride padişah olacağı beklentileriyle; onunla beraber yola çıktıkları ve yanında bulduklarını düşünmek mümkün olmakla birlikte, bu ihtimalin ortadan kalkmasından sonra da beraberliklerinin devam ettiği bilinmektedir.²⁰ İhsan ve cazibe kaygısının çok ötesindeki bu beraberlik, vatani birlikte terke ve ölünceye kadar talihsiz şehzadenin yanından ayrılmamaya kadar giden bir kader birliğine dönüşmüştür.²¹

İyi yetişmiş, çok yönlü bir devlet adamı olan Cem, babası Fatih'in ölümünden sonra ağabeyi 2. Beyâzîd'in tahta çıkması üzerine 22 yaşında isyan ederek Bursa'da Anadolu padişahlığını ilan etmiş; fakat tutunamayarak yanındaki adamlarıyla beraber Kahire'ye kaçmıştır. Karamanoğlu Kasım Bey'in tahrikiyle şansını ikinci kez denedikten sonra yine yenilmiştir. Osmanlı Devleti'nin siyasal ve sosyal yönden çöküşüne engel olmak için 2. Beyazîd, kardeşine yılda bir milyon akçe ödemeyi önermiştir. Cem Sultan bu öneriyi kabul etmeyerek yeniden Konya'dan Mısır'a hareket için Taşeline gelmiş; fakat güvenlik noktasında sıkıntı yaşayarak, uygun bir gemi bulamamıştır. Çünkü 2. Beyazîd, Çukurova topraklarına vardığı zaman Dulkadiroğlu Alaüddeve Bey'e Cem'i tutuklaması için emir vermiştir. Bu yolların kapanmasıyla tek yol, mücadelesine Rumeli'de devam etmek üzere Rodos şövalyelerine katılmaktır.²² Rodos'ta 13 yıl süren sürgün hayatından sonra kaynaklar, Cem'i Fransa kralına teslim etmek zorunda kalan Papalık tarafından, 2. Beyazîd'dan alınan rüşvet karşılığında, bir

²⁰ Mustafa İsen, "Cem Şâirleri-Ötelerden Bir Ses", *Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 165.

²¹ Osman Horata, "Cem Şâirleri", *Türk Edebiyatı Tarihi 2*, TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2006, s. 91.

²² İlyas Demirci, İbrahim Terzioğlu, Mahmut Ürküt, *Osmanlı Padişahları, Uluslararası Kaşgar'dan Endülü's'e Türk İslam Şehirleri Sempozyumları Kapsamında 'Gazi Kars Şehrengizi'*, Türk Dünyası Mühendisler ve Mimarlar Birliği Yayınları, s. 79

yahudi tarafından zehirlenmiş olabileceği noktasında birleşilir. 1482'den 1489'a kadar Fransa'da kalan Cem Sultan buradan İtalya'ya nakledilmiştir. Payitahtın hapsedme talebi ile Hıristiyan âleminin hükümdarları arasında bir mücadele meselesi haline gelen Cem Sultan²³ nihayetinde 36 yaşında Napoli'de ölmüştür. Cenazesi ancak ölümünden iki yıl sonra Anadolu'ya getirilerek Bursa'ya defnedilmiştir.

Eğlenceye, zevke düşkün bir genç olan Cem Sultan, Karaman sancağını bir taraftan imâretler ve saraylarla donatırken, bir yandan da ilmî ve kültürel faaliyetlerde bulunmuştur.

Cem Sultan, Konya'da kaldığı yedi yıllık sürede, bilhassa şairleri korumaktan ve onları meclislerinde barındırmaktan özel bir zevk almış ve etrafında bir kültür muhiti oluşturmuştur. Kendisi de bir şair olan Cem Sultan'ın şiirlerinin çoğu Ahmed Paşa'ya nazîredir. Esâret hayatında yazdığı, halinden şikâyet ettiği şiirleri daha duygulu ve liriktir.²⁴ Âşık Çelebi'ye (1519– 1571) göre ayrıca onun zamanında ulemâ ve ricâlin çoğu da şiirle uğraşmış, Cem de onlara bol bol ihsanlarda bulunmuştur.²⁵

Cem Sultan'ın Kastamonu'dan Konya'ya giderken yanında şuarâ, umerâ ve ulemâ arasında lalası Gedik Ahmed Paşa, musahibi şair Sa'di, hocası Türâbî, defterdârı Süleyman Beg, imamı Hatibzâde Nasûhî Çelebi, Sûfî Şâdi Beg, Çaşnigirbaşısı Ayâs Beg, Aynî, Şirmend Aga, Şerif-i Âmid'in bulunduğu bilinmektedir. Cem Sultan, bir gün -dönmek üzere- Avrupa'ya yola çıktığında yanında ifade edildiği gibi kendisine en yakın olan 30 ya da 37 kişinin bulunduğunu kaynaklar belirtmektedir. Bu kişilerden altı tanesi devrin tanınmış şairlerinden olup, onunla beraber Avrupa'ya gittikleri için tezkirelerde “Cem Şâirleri” olarak anılmaktadır. Bu şairlerden Sâ'di, Cem Sultan'a casusluk yaptığı gerekçesi ile İstanbul'da öldürülmüştür. Şâhidî ve Lâ'li'nin nerede öldüğü belli değildir.²⁶

Cem şairlerinden Sirozlu Kandî, Lâ'li, Sehâyî, Sâ'dî ve Haydar Çelebi onun girdiği taht kavgalarında ve sürgün yıllarında da yanında bulunmuşlardır. Cem'in hocası

²³ Gibb, s. 347.

²⁴ Haluk İpekten, *Divan Edebiyatında Edebi Muhitler*, MEB Yayınları, İstanbul 1996, s. 167.

²⁵ Halil İnalçık, *Şâir ve Patron*, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2003, s. 49.

²⁶ Hatice Aynur, “Cem Şâirleri”, *İlmî Araştırmalar Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, İlim Yayma Cemiyeti, İstanbul 2000, S. 9, s. 35.

Türâbî ve defterdarlığını yapan Şâhidî ise Anadolu'da kalarak kendilerine yeni yol çizmişlerdir. Ayrıca kaynaklarda adına hiç rastlanmayan Karamanlı Aynî'nin de Cem şairlerinden olduğu tahmin edilmektedir. Edebî anlamda da Aynî dışında Şâhidî ve Türâbî'nin de kaynaklarda divanları olduğu söylene de nüshalarına henüz ulaşılammıştır.

Cem'le birlikte sürgünde esaret hayatı yaşayan Haydar Çelebi ve Sehâyî ile arkadaşlarına katılmayarak Anadolu'da kalan Şâhidî ve Türâbî'nin, nazîre mecmualarındaki şiirlerinde ve Sehâyî'nin bir beyti dışında Cem Sultan olayının izlerine rastlanmamaktadır.²⁷

Cem Sultan'ın şairleri arasında yer alan ve çalışmamızın konusu olan Edirneli Şâhidî'nin muhtelif kaynaklarda hakkındaki diğer bilgiler ise şu şekildedir:

Kühü'l-Ahbar'da Konya topluluğuna dahil olan Şâhidî'nin, Karaman valiliği sırasında Cem'in defterdarı olduğu yazılıdır. Cem'in şiir muhitinde, sohbetlerinde diğer şairler arasında olduğu ve burada hayli şiir söylemesine, bir Divan tertip etmesine rağmen şairin şiirde pek ustalığı yoktur, yorumu dikkat çeker. Ayrıca bahsedilen bu eserin henüz kütüphanelerde nüshasına rastlanmadığını söylemek gerekir. Bu yorumların içinde Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisine dair bir ibare yokken, şairin buna rağmen devrinde çok meşhur olduğu da söylenmektedir.

Latîfî de şair hakkında; “âyân ve erkânın medar-ı iftiharî” olduğu, “fakat divanında makbul olacak şiirinin pek az “ bulunduğundan bahsetmiştir.²⁸

Ayrıca Latîfî tezkiresinde, Şâhidî'nin birçok konuda bilgi sahibi olduğunu fakat şiir konusunda derinliğinin olmadığını sözlerine ekler. Şiirlerinde sade ve boş anlamlar çoktur diyen Latîfî buna karşılık yukarıda ifade edildiği gibi beğenilen şiirlerinin de olduğunu örnek vererek gösterir:

“ Didüm ki görmedüm cânâ gözün gibi güzel gözler
Didi ben daği görmedüm senün gibi güzel gözler

²⁷ Horata, s. 91-110.

²⁸ Haluk İpekten, *Divan Edebiyatında Edebi Muhitler*, MEB Yayınları, İstanbul 1996, s. 169.

Çeşme-i Hızır diyüp câm-ı Sikender lebûne
Yaraşur âyineden top dirisem gâbgabuña²⁹

Tuhfe-i Nâilî’de, şairin vefatı 1495’ten sonra (H. 901) olarak geçmektedir. Ve burada bir beyitinden örnek verilmektedir.³⁰

Kınalı-zâde Hasan Çelebi’nin Tezkiretü’ş Şuâra’sında sınırlı ölçüde olsa da adından bahsedilir. Buradaki bilgiler şairin Edirneli ve Cem Sultan’ın defterdarı olduğu ifâdelerine ilaveten “eşârı nazmı kudemânın letâfet ve safâdan âridir.” şeklinde şiirleri hakkında yorum yapılır ve yukarıdaki mısralar aynen verilir.³¹

Şâhidî’nin adı Sicill-i Osmânî kayıtlarında Çelebi Şâhidî olarak geçmektedir. Şâhidî’nin Edirneli olduğu ve 901 (1495-1496) tarihinde gözden düşüp, vefat ettiği belirtilirken, yine aynı kaynaktan şairin şiir ve inşalarının olduğu ifâde edilmektedir.³²

Şâhidî’nin tezkirelerde şiirleri sade, edebi olarak yetersiz ve değersiz olarak görülse bile İstanbul’da başlayıp H. 883 (1478-79) yılında Konya’da tamamladığı ve Cem Sultan’a ithaf ettiği Leylâ ve Mecnûn’un Fuzûlî’nin eserinden sonra Türk edebiyatında en iyi örnek olduğu da kabul edilmektedir.

Bunlara ilâveten Şâhidî, Bursalı Mehmet Tahir’e göre 881’de, (1476-77) ki bu yaptığımız tespitler göz önüne alınırsa pek mümkün değildir, Mehmet Süreyyâ’ya göre ise H. 901/ M. 1495-96’ da ölmüştür.³³

Edirneli Şâirler üzerine bir çalışma yapan Rıdvan Canım da ulaştığı kaynaklara dayanarak; Edirneli Şâhidî’nin 15. yüzyılın sonu 16. yüzyılın başında yaşadığını asıl adının İbrahim olduğunu dolayısı ile Şâhidî İbrahim Dede ile karıştırıldığını ifâde eder.

²⁹ Rıdvan Canım (haz.) *Latîf-Tezkiretü’ş- Şuâra ve Tabsırâtü’n- Nuzamâ*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 2000, s. 319.

³⁰ Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî, Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s. 477.

³¹ İbrahim Kutluk (haz.), *Kınalı-zâde Hasan Çelebi-Tezkiretü’ş Şuarâ*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1978, c. 1, s. 509.

³² Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmânî-Osmanlı Ünlüleri 5*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (haz. Nuri Akbayar), İstanbul 1996, s. 1559.

³³ Hatice Aynur, “Cem Şâirleri”, *İlmî Araştırmalar*, İlim Yayıncılık Cemiyeti, İstanbul 2000, S. 9 s. 39.

Canım, şairin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinden ve hicri 881 / M. 1477’de yazdığı Divan’ından bahseder.³⁴

Bunlara ilâveten Şâhidî hakkında, eserindeki beyitlerden yola çıkarak kendisinin de mesnevisinde bizzat ifade ettiği şekliyle, hayatı hakkındaki bazı şifreleri şu şekilde çözebiliriz. Şâhidî; tarih düşürme yolu, “dolaylı tam tarih düşürme” ile mesnevisini bitirdiği zaman dilimini, şehri, eserine verdiği ismi adeta kendinden sonra gelenleri bilgilendirmek maksadı ile satır aralarında ifade eder.

5637 Bunuñ kim ıñşıla oldı nizâmı

Dinildi Gülşen-i ʿUşşâk nâmı

5638 Hevâ’ bu gül-şeni k’itdi mu’athtar

Göründi hatm-i târîhine mazhar

5639 Eger bu ad virmezise tesellî

Lağabdur diyeler Mecnûn u Leylî

Şâhidî, eserinde bitiş tarihinin bilinmeyen bir tarih olmadığı bellidir. (5623) Bu tarih hicri takvime göre altıncı aydır. Ayrıca Konya’da eserini tamamlayan şairin verdiği bilgiler hicri 883, miladi 1478’e karşılık gelir.³⁵ Şair, mesnevisinde eserini oluştururken kimi zaman umutsuzluğa düştüğünü, uzun yolculuklara çıktığını; işi olduğu günlerin yanında, işsiz kaldığı zamanların da olduğunu söyler. Sanatçı kimi zaman güven anlamında problemler yaşadığını söyler. Fakat nihayetinde eserini iki yıl iki ay gibi bir zaman diliminde bitirdiğini ifade ederken, kendi kafasında eserinin bir yıl kadar bir süreçte bittiğini de söylemekten geri durmaz. Bu da bize eserine başlama tarihinin tahmini 1475’in son ayları, 1476 yılının başları olduğunu gösterir.

³⁴ Rıdvan Canım, *Edirne Şâirleri*, Akçağ, Ankara 1995, s. 60.

³⁵ Rıza Oğraş, “Türk Edebiyatında Kitap Yazımına ve Basımına Tarih Düşürme Geleneği”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 2/4, Güz 200, s. 655.

- 5640 Cemâze'l-âhir ayında nihâyet
Bulub yazıldı nazma irdi gâyet
- 5641 Tütüb yüz Konya şehrinde temâme
Bu zîverle beyâza geldi nâme
- 5642 Çi ger geçdi iki ay u iki yıl
Veli ma'nîde bir yıl olmadı bil
- 5643 Gehî âvâre oldum gâh bîmâr
Gehî hizmetde idüm çâr u nâçâr
- 5644 Gehî işgâlden gâhî seferden
Gehî kılletden ü gâhî hâşardan
- 5645 Ki fikr itmege bulmazdum mecâlî
Çekerdüm dehr-i kahrından melâlî
- 5646 Aralıkda egerçi dûr düşdüm
Bihamdillah ki maqşûda irişdüm

Bunlara ilaveten şairin, eserini elli yaşlarında bitirdiğini mesnevisinde ifade ettiği görülmektedir. Buradan yola çıkarak Şâhidî'nin eserini, H. 883'te 50 yaşlarında bitirdiği düşünülürse, H.835/M. 1431 yılı civarında doğmuş olduğu da tahmin edilebilir.³⁶

- 5654 Yakîn olmuşdurur hamsîne yaşum
Ne için akmaya derdiyle yaşum

³⁶ Numan Külekçi, *Mesnevi Edebiyatı Antolojisi, (XI-XX. Yüzyıllar El Yazması Metinler ve Özetleriyle)* Bakanlar Media, Erzurum 1999, c. 2, s. 195.

Ayrıca bu tarihlerden yola çıkarak, 1478'de eserini tamamlayan Edirneli Şâhidî'nin ölümü yaklaşık 1495-96 verildiğine göre, şairin 67-68 yaşlarında vefat ettiği de tahmin edilebilir.

Beyitleri yorumlamaya devam ettiğimizde Şâhidî'nin İranlı şair Selman'ın Cemşid ü Hurşid'ini beğendiğini ve bu eserin Acem kültüründe önemli bir yere sahip olduğunu dile getirdiğini dolayısıyla kendisinin de bu eserden etkilendiğini söyleyebiliriz.

5616 Ki Selmân'dan kılub Cemşîd ü Hurşîd
Münevverdi nitekim şekl-i nâhîd

Şair ayrıca Cem Sultan'ın da aynı mevzuda, Cemşid ü Hurşid, Anadolu üslup ve geleneği ile aynı adla bir eser oluşturduğunu (5616-5520) yine aynı tarihlerde de kendi eserini bitirdiği sanatçının mısraları arasında bulmak mümkündür. (5622-23)

1.2. Edirneli Şâhidî'nin Edebi Şahsiyeti ve Poetikası

Şiir, günümüze gelinceye kadar şekil ve muhteva olarak çok çeşitli değişikliklere uğramıştır. Poetika, şiire dair her türlü meseleyle uğraşan bir bilim dalıdır. Poetika, ilimden çok estetik yönü dikkate alındığında felsefeye yaklaşan yönü daha ağır basar. Şiirle ilgili meseleler de hemen her millette ortak olarak: Şiirin şekli (vezin, kafiye, nazım şekilleri), bu şeklin şiir için değeri, şiirin yapısı, ahenk, armoni ve ritim meseleleri, şiir dili, muhteva (konu, mânâ, imajlar sistemi, edebi sanatlar, temalar) şiirin ferdi ve sosyal karakteri, şiirin kaynağı... nihayet bütün bunlardan sonra ve bunlarla beraber şiirin güzelliği, estetiğidir. Kısaca poetika şiirin güzeli yakalayabilme gücü, şiirin kaynağı, okuyucu ve tenkitçi huzurunda şiirin durumunu ortaya koyar.³⁷

Divan şiirinde şiir sanatına dair müstakil bir çalışmanın olmadığı bilinmektedir. Bununla beraber bazı şairler, divanlarının dibâcelerinde kendi şiir anlayışları ile ilgili bir takım değerlendirmelere yer vermişlerdir. Hatta bazı şairler, şiire dair manzum parçalar,

³⁷ Orhan Okay, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Dergah Yayınları, İstanbul 2011, s. 38.

beyitler söylemişlerdir. Bu örnekler, açık, net bir şiir anlayışını ifâde etmekten ziyâde lakonik birer vecize, birer şiir parçası gibi yorumlara muhtaç eserlerdir.³⁸

Esas itibariyle kendi içinde belli kuralları olan bir gelenekle ilgili kalıplaşmış bir bakışla şiir anlayışı oluşturmanın o dönem için pek de anlamlı olmadığı âşikardır. Zirâ poetika, çoğunlukla, kişisel şiir anlayışlarının ortaya çıktığı dönemlerde kaleme alınır ve bu dönemlerde bir anlam taşır. Çünkü şiire daha önceki şairlere nazire yazarak başlayan divan şairinin poetikası ve şiir tarzı büyük ölçüde belirlidir. İfade edildiği gibi her şairin tartışmasız kabul ettiği, bildiği ve uyguladığı bu şiir tarzının kurallarını dillendirmenin, mesela şiirin aruzla, beyitler hâlinde yazılması gerektiğini söylemenin herhâlde çok değeri yoktur.³⁹

Divan şiiri İslâmiyetin kabulünden sonraki ilk dönemlerde yeni bir dinin kabulünün etkilerinden dolayı didaktik, ahlaki tarz metinlerle kendini var eder. Bu dönem geçildikten sonra özellikle 15. ve 16. yüzyıllardan başlayarak, her ne kadar sınırları çizilmiş olsa da, kendi kimliğini yavaş yavaş bulmaya başlayan hatta kendine güvenen bir sanat ortamının da etkisi ile özgün eserler verilir. Bu eserlerde nazım biçimleri her ne kadar Arap ve Fars kökenli olsa da konuyu işleyiş, dil anlatım özellikleri, anlatımda kalıplaşmış söyleyişlerin yanında yeni denenen söylemler, imgeler divan şiirinin özgünleşmesi, kendi kimliğini bulması adına küçük de olsa bir başlangıçtır.

Divan şairlerine ait bilinen eleştirel yaklaşım; kalıplaşmış şekil, anlatım, dil ve imgelem yönüdür. Bu yaklaşımın yanında dönemselsel olarak belli köşebaşlarını tutan şairlerin ve eserlerinin hem divan şiirinin kalıplaşmış şekil ve anlatım özelliklerini içinde barındırdığını, hem de yüzyıllar süren bir edebiyata yol ve yön göstermede mihenk taşı olma vazifeliğini ifâ ettiği rahatlıkla söylenebilir.

Yine benzer şekilde ifade edilirse, divan edebiyatı aşağı yukarı yirmi mevzu içinde sınırlı kalmıştır. Bunlar da hayattan ve tabiatın alınmış tesirlerin değil, hep kurulmuş hayâllerin klişe haline gelmiş unsurlarıdır. Bu mevzular, şairin kendi heyecanlarını ifade için binlerce şairin müşterek olarak başvurduğu bahanelerdir. Divan

³⁸ Orhan Okay, *Poetika Dersleri*, Hece Yayınları, Ankara 2004, s. 19-21.

³⁹ Menderes Coşkun, "Klasik Türk Şairinin Poetikası Üzerine", *Bilig*, Kış 2011, S. 56, s. 58.

edebiyatının Avrupalı müelliflerce de hayretle karşılanan orjinalliği bu kadar mahdut ve beylik mevzuları bin bir çeşitli şekilde ifadeye muktedir olması ve her büyük şairin ötekinden farklı şekillerde yaratmasıdır. Bu sayısız farklar, Divan edebiyatına dünyanın hiçbir şiirinde bulunmayan incelikler kazandırmıştır. Mesela sevişenlerin gül ile bülbüle veya Leylâ ile Mecnun'a benzetilmesi gibi orta malı teşbihlerin etrafındaki hayal zenginliği ve tazeliği dikkate değerdir.⁴⁰

Divan şiiri kendi içinde belli bir dönemeci geçmesi için ve bugün bahsedilen geleneğin var olması adına yavaş da olsa kendi içinde mesafe kattetmiştir. Şayet fantastik denilmezse Divan edebiyatı yukarıda da bahsedildiği gibi büyük bir poetik değer olarak karşımızdadır. Onun prensipleri üzerinde düşünmeden, onun lezzetini tatmadan şiirde yeni hecelemeler yapmak mümkün değildir.⁴¹

Bütün bunları destekler nitelikte, Divan edebiyatında mazmunlar her ne kadar görünürde aynı olsa da (ceylan-avcı, gül-bülbül) divan şairlerinin divanlarının mukaddime bölümlerinde de yazdıkları incelendiğinde; dilden, sentaks yapısından, alegorilerden, iç müzikten, imge evreninden, şairlerin kendi biçimlerini ortaya çıkarmanın mümkün olduğu görülecektir.⁴²

Şunu da unutmamak gerekir ki; edebi eser, zamanının şu veya bu düşüncesinin, modasının meyvesidir. Fakat yaşama gücü olan, asırları aşarak günümüze kadar gelen eseri, sadece devrinin izâhları içinde sınırlamak mümkün değildir. Eser artık sanatkârının tasarrufundan çıkmıştır. Amme malı olduğunu düşünebileceğimiz eser hakkında şairin, bizim yorumumuzu düşünüp düşünmediği de artık bir önem arz etmemektedir. Önemli olan eserin, her devirde, insan zekâsının ulaştığı her zirvede yeni yorumlara açık olmasıdır.⁴³

Bu bakışla edebi eserde önemli olan, şüphesiz, eserin doğru okunmasını, içindeki mecazların doğru tahlilini sağlamak ve kendi asrı içindeki sanatçılarla

⁴⁰ Peyami Safa, *Sanat- Edebiyat-Tenkit*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1985, s. 292.

⁴¹ Orhan Okay, *Poetika Dersleri*, s. 55.

⁴² Victoria Holbrook, "Klasik Sonrası İmge- Okyanussal Benlik", *Toplum ve Bilim*, Güz 1996, S.72, s. 199-211.

⁴³ Orhan Okay, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Dergah Yayınları, İstanbul 2011, s. 95.

karşılaştırarak keşfetmek olduğu kadar, metnin edebi değerini ortaya koyacak olan tahlil ve tenkitleri de yapmak büyük önem arz etmektedir.⁴⁴

İşte divan şiirinin bir şiir geleneğinin başlangıcı olduğu ve kendi imkânları içinde poetik değerinin varlığı kabul edilirse, Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin de bu konuda Anadolu'da yazılan ilk ve en uzun eser olduğu düşüncesi ile poetik bir değerlendirmeye tabi tutulması gerekmektedir. Bir ilke ait mesnevi geleneğinin örneği olarak kabul edilen bu eserin; mesnevi dilini, anlatımını, üslûbunu vb. çözümlene açısından da önemi vardır. Eserin her ne kadar Arap-Fars kültürünün etkilerini taşıdığı düşünülse de konuyu ele alış, dili ve anlatımı, imgeleri ve yine yukarıda bahsedildiği gibi, satır aralarına gizlenen şiir hakkındaki düşünceler, yorumlar açısından incelenmeye tabi tutulmalıdır. Bu dikkatlerle Şâhidî'nin eserinden şiir ve şair hakkındaki düşünceleri ile ilgili şu çıkarımlar ifade edilebilir:

Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin başında şair; bilinen şekliyle, bazı divanlarda olduğu gibi bir dibâce ile şiir hakkında düşüncelerini aktarmaz ama; şair geleneksel şiirin izlerini taşıyan ve İslâmî bakış açısı içerisinde söylediği mısralar içinde bile kendi şiirinin, sözünün farklılığını ortaya koymak adına çaba sarf eder. Şair bu bağlamda şiiri doğru ve güzel olması adına söyler; şiire bakış açısını, ilk yaklaşımını sergiler. Bu tutum divan şiirinin genelinde sıradan bir söyleyiş gibi gözükse de aslında bir geleneğe ait poetik yaklaşımı sergilemesi açısından önem arz eder.

39 Çü zeyn ide du^câ nazm-ı nizâmın

Diye taḥşînile Cibril-i emîn

Edirneli Şâhidî'nin Anadolu'da geleneksel anlamda var olan hikâyeye etme geleneğini, Araplarda meşhur olmuş bir aşk hikâyesiyle divan şiirinin belli kalıpları içinde tekrar yazmış olması önemlidir. Özellikle içinde beşerî aşktan başlayıp ilâhî aşk yolculuğuna uzanan ve aşkın şifrelerinin aktarıldığı bir temanın seçilmiş olması divan şiirinin olgunlaşmaya başladığı dönem açısından dikkate değer. Bu önem, 'hikâyeli şiirin' temasının seçimi açısından da eserin ilk olması bakımından basamak teşkil eder. Burada Şeyhî'nin Anadolu'da Nizâmî'nin yazdığı Hüsrev ü Şîrîn'i örnek olarak yeni bir

⁴⁴ Okay, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, s. 93.

eser ortaya koyması, Şâhidî'nin de kendisine Şeyhî'yi ve Nizâmî'yi örnek alması son derece manidardır. Şeyhî'nin 15. yüzyılda , gazelin ön planda olduğu bir anlayışa sade bir dil ve anlatımla hikâye edici bir örnek eklemesi, türün olgunlaşmasına katkı sağlamıştır. Şâhidî'nin de kullandığı dil, seçtiği tür ve konu sosyal ve edebî yönden kendinden sonrakilerin yol haritasını çizmesinde önemlidir.⁴⁵

Konu seçimi açısından, Anadolu'da hikâye etme geleneğine belli bir yönlendirme yaptığını söylediğimiz Şâhidî, aynı zamanda kendinden sonra gelecek olan ve Fuzûlî'nin neredeyse belli bir sisteme oturttuğu şiir ilkelerinin, poetikasının, temelini atan, ona ilham kaynağı olan kişidir. Bu ilkelerin ilki, şiirin ilimle teşekkül etmiş olmasının gerekliliğidir. Bilinen odur ki, divan şairleri şiiri tarif ederken sürekli olarak ilim ile ilişkilendirmişler ve şiiri bir ilim olarak görmüşlerdir.⁴⁶ Fuzûlî de “İlimsiz şiir temelsiz duvar gibi olur ve temelsiz duvar ise gayet itibarsızdır. Şiirimizin pâyesinin ilim zîynetinden noksan olmasını haksızlık bilip, bir müddet hayatımın nakdini aklî ve naklî ilimlerin kazanılmasına sarf ederek, ömrümün hâsıllarını hikmet ve hendese kazançları edinmek için harcadığımdan, giderek çeşitli hüner incilerinden nazmımın güzelini süsler düzenledim ve yavaş yavaş hadis ve tefsir hakkında bilgi edinip, şiir erdemine kınanacak bir iş gözü ile bakmanın himmet yoksunluğu olduğu gerçeğine ulaştım.”⁴⁷ diyerek bu gerçekliği gözler önüne serer.

Bu bağlamda kendinden sonra gelenlere şiirin temel prensipleriyle ilgili ilkeler belirleyen Edirneli Şâhidî şiir ilimle, bilgiyle yoğrulursa okunurluğu ve kalıcılığı söz konusu edilebilir görüşünü mısralarında aktarır.

765 Ulûm u fenn-i şi'r içinde kâmil

Olupdı cem'e anda niçe fâzıl

Ayrıca Şâhidî sözün önemi üzerinde durduğu kısım mesnevinin “Sebeb-i Telif” kısmıdır. Şair, burada kendisi için söz söylemenin son derece ehemmiyetli olduğunu ve güzellikler elde etmenin iyi sözün yani şiirin nasıl söyleneceğini ifâde ettikten sonra

⁴⁵ Nazire Erbay, “The Poet Opening the Gate for Fuzûlî: Edirneli Şâhidî”, *International Journal of Turcologia*, Volume VI- N.12- Automne / Autumn 2011, p.45.

⁴⁶ Abdülkâdir Erkal, *Divan Şiiri Poetikası (17. Yüzyıl)*, Birleşik Yayınları, Ankara 2009, s. 70.

⁴⁷ M. Nur Doğan, *Fuzulî'nin Poetikası*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1997, s. 92.

şiiirinin az ama öz, dolayısı ile derinlikli olması gerektiğini vurgular. Ayrıca şiiirde anlama önem verdiğini sık sık vurgular.

- 709 Nitekim gonce keşf itmek için râz
Me'âni gülşeninde ol dehen-bâz
- 710 Hevâ bezminde ehl-i râz söyle
Sözi çoğ itme çoğı az söyle
- 4702 Me'âni gencin açarken beyânuñ
Bedâyi' sırrını dirken zebânuñ

Aslında Şâhidî gerek Şeyhî'yi, gerekse Nizâmî'yi örnek aldığını belirten mısralarında kullandığı ifadelerde, takdir ettiği yahut olması gereken şiiir tarzını, dolaylı da olsa ifâde, anlam ve şekil yönünden tanım ve tasvir eder:

- 696 Tutar şîrîn sözüñ °uşşâk-ı hürrem
İder her kavlüñe taḥsîn °âlem
- 697 Virürsün şan°atıyla şî°re revnaḳ
Sözüñdir nazm-ı terde siḥr-i muṭlaḳ
- 698 Ḳaşîdeñdür me°ânîyden mülemma°
Şînâyi° cevherindendür muraşşa°
- 699 Ḥayâl-i ḥûb alub her güzelden
Niçe ebyât yazarsın gazelden
- 701 Ola gevher bigi ger ḥûb u manzar
Hüner dimez beş on beyte hüner-ver

703 Me'ânîden aqıt âb u revânı
K'ide şekl-i bedî'i tâze cânı

Şâhidî, şiir dilinin de ayrıcalıklı olmasını ister. Ona göre şiirde dil son derece seçkin, sade ve başkalarının dilinden yahut günlük dilden farklı olmalıdır.

768 Dili âyîne-i 'ilm-i ilâhî
Sözi dürr-i hilâl-i tâç-ı şâhî

Divan edebiyatında gerek tezkireciler olsun, gerekse şairler olsun şiir üzerinde görüş beyân ederken, ortak bir mazmun etrafında birleşirler. Bu mazmunda, düşünce bir denizdir. İlham da bir nisan yağmuru gibi istirdiyenin üzerine düşer ve orada mânâ incileri oluşur. İnciler, dalgıçlar (gavvas) vasıtasıyla su yüzeyine çıkartılır. Buradaki dalgıç ise şairdir. Kısaca, düşünce mânâyı söz haline getirir.⁴⁸ Şâhidî de mesnevisinde şiirin etkin gücü noktasında da fikirlerini ifâde eder. Ona göre şiirde etkileme gücü yüksek olmalıdır. Bu fikir, beraberinde bir anlam deryasında sonsuzluğu, erişilmezliği, sıradan olmamayı zorunlu kılar. Bu, yukarıda ifade edildiği gibi şiirdeki anlam derinliliğinin de ifadesidir. Söz yani şiir sıradan olduğu zaman utandıran, farklı ve etkileyici olduğu zaman insanı güldüren ve mutlu edendir.

40 Göñül dürcinde olan cevher-i hâşş
Dizülsün ey hevâ baħrinde ğavvâş

4431 Söziñ ger süst ola vü ger ola saħt
Nedâmetden irer dil evine raħt

4432 Eger süst ola ayırur melâmet
Ve ger saħt ola yüz dutar ħacâlet

4704 Dilüñdür çün hevâ bezminde raħķâş
Me'ârif baħrına kıl ânı ğavvaş

⁴⁸ Erkal, s. 69.

Edirneli Şâhidî'ye göre şair şiirini oluştururken samimiyet, ihlas, süs ve zekâ gibi unsurları bir arada barındırarak şiirini inandırıcı bir dille oluşturmalıdır.

184 Özini pertev-i ıışkıyla ta'cyîn
Sözini zîver-i şıdkıla tezyîn

186 Çün işbât eyledi i'câz ile ol
Sözi cân bigi dilde oldu maqbûl

Şâhidî, mesnevisinin içine serpiştirdiği şiirle ilgili fikirlerinin yanında aslında bu sahada Nizâmi ve Şeyhî'yi örnek alarak hatta onlara nazîre yaparak, mesnevide iddialı olduğunu ortaya koymaktan da geri durmayan bir sanatçıdır. Bu, aslında Şeyh Galib'e mal edilen tenkit anlayışının "esrârımı mesnevî'den aldım, çaldım, veli, mirî malı çaldım" düşüncesinin Şâhidî ile beraber küçük bir ihtimal de olsa başladığını göstermektedir.

1967 Hevâ devrinde it şâhib-kırânlık
Heves haylinde göster pehlivânlık

1968 Nizâmi gibi nazmı hûb eyle
Sözi Hüsrev gibi Şîrîn söyle

1970 K'iden şevkile ol şîrînligi yâd
Dem urur mihr-i zevkünde çü Ferhâd

Şâhidî'nin mesnevisinde takındığı tavır sözün önemi üzerinedir. Mesnevideki beyitler onun biraz da şiirin sesle ilgili yönünü yansıtır. Bu tavır geleneksel şiir söylemenin getirdiği imkânlardır. Bu anlatım tercihi, süslü gözükken fakat göze olduğu kadar kulağa da hitap eden bir ifâde yoludur.

373 Bihâr-ı ıışkuñ istiğrâkiyiçün
Buğâr-ı hurkatuñ ihrâkiyiçün

- 374 Ğarîb olanlaruñ kerbi haķiyçün
 Ğarîb olanlaruñ Ğurbı haķiyçün
- 375 Mecâz-ı Őevkile Őadıkłariyçün
 Haķîkî ııŐıkıla ıaŐıklariyçün
- 376 Maĥabbetle Şürilen rûz haķķı
 MeŐaķķatle görülen söz haķķı

Bunlara ilaveten Şâhidî'nin açıkça ifâde ettiği beyitlerden yola çıkarak Şiirin anlamı sıradan olmamalı, yoğun olmalıdır düşüncesine de varılabilir. Birçok divan Şairi ile benzerlik gösterdiği ifâde edilse bile sözün inci tanesi gibi değerli olması gerektiği düşüncesi yine Şiir sanatına özgü, poetik bir yaklaşım olarak görülebilir. Bu düşüncesini Şâhidî mesnevisinde, kahramanlarıyla ilgili herhangi bir yaklaşımda bile, sözün Şiirin, güzel, dikkate değer fikirle yoğrulmuş ve farklı olması gerektiğini sık sık ifâde eder.

- 574 Dil ü cân bülbüli olub nevâ-sâz
 Meâni gülşeninde ura pervâz
- 684 Göñülden dürc-i fikrũñ mührini aç
 Alub cevherlerini ıâleme saç
- 1817 Daği Leylî idi ıayn-ı melâĥat
 Sözi nazmında var idi feŐâĥat
- 3913 Dil elmâsınla söz nazmında güher
 Dilin bu luţfila olur hüner-ver

Şâhidi, bazı beyitlerinde fikirlerini aktarırken Şiirde mânânın görünür kılınması gerektiğini, Şiirin gizliyi saklıyı ortaya çıkarmasının lüzûmunu anlatır. Şair ayrıca bu

tavrı ile divan şiirinde yazılanların bütününün hayâl değil hayatın içinde, insanın bizzat hissettikleriyle de olabileceğini gösterir. Şiirde sanat, durup duruken yapılmaz; mânâyı açığa çıkarmak, ifâdeye güzellik katmak için sanatsal anlatıma başvurulur.

1764 Şanâyi° gösterüb taḥrîr eyle
Me°âni levḥine taşvîr eyle

Şaire göre söz güzelliği anlatmak için şiir kullanılacaksa sözün, seçici olması gerekmektedir.

712 Sözinüñ dürlerini âbdâr it
Bu bâdiyle cihânı müşk-bâr it

2664 Dil elmâsınla ḥakkâk-ı suḥan-ver
Bu resme deldi söz nazmında cevher

2723 Bu nazm-ı terde şarrâf-ı suḥan-senc
Cevâhirden bu resme bağladı genc

3914 Hüner ehli neden dîvâne olmak
Füsûs-ı ıışkıla mestâne olmak

3915 Sözüñ dürrinde kim vardur leṭâfet
Ne için olasın ḥor u melâmet

3916 Belâgat nüktesin nazmuñda bildüñ
Neden dîvâneliği pîşe kılduñ

3917 Sözüñden zâhir olan sırrı ḥaḫdur
Ki her bir ḥarf bigi câne sebaḫdur

Edirneli Şâhidî'nin mesnevisinin genelinden şiire, şaire ve söze bakışını yansıtan bu değerlendirmeler onun edebi yönünü de ortaya koymaktadır. Yüzyıllardır Doğu kültür ve edebiyatında büyük bir yeri olan Leylâ vü Mecnûn hikâyesinin Türk edebiyatında yer alışının olay örgüsü, kahramanlar, kullanılan dil ve üslup, vezin vb. açılardan farklılık gösterdiğini tekrar vurgulamak gerekmektedir. Birçok farklılığa rağmen Türk edebiyatında bir çok şairin Edirneli Şâhidî'nin aşağıdaki mısraların ya aynısını ya da benzer beyitlerini eserlerinde oluşturarak Anadolu'da yazılan ilk Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin şairinin edebi yönüne ve hikayeyi ele alış şekline verdikleri değer bir bakıma açığa çıkmaktadır:

4962 Hâkîkidür degüldür bu mecâzî
Mecâz olmaz bu resme 'ışk-bâzî

4963 Bularuñ şûr-ı 'ışkı bî garâzdur
Ġarâz-ı nefsânî şehvetden marâzdur⁴⁹

⁴⁹ Levend, s. 379

İKİNCİ BÖLÜM

ESERİN ŞEKİL ve MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. Eserin Şekil Özellikleri

2.1.1. Eserin Tanıtımı

Edirneli Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i Uşşâk) mesnevisi divan şiirinin klasik örgüsü içinde bir mesnevide bulunması gereken bölümleri içinde barındırır.⁵⁰ Mesnevi, aruzun hezec bahrinden “mefâîlün/mefâîlün/feûlün” kalıbı ile yazılmıştır. Edirneli Şâhidî, mesnevisine eser adını zikreden bir beyitle başlangıç yapar. Bu isim, Gülşen-i Uşşâk'dır. Başlangıca ait bu ifâde, İzmir ve Süleymaniye nüshalarında tesbit edilememiştir.

1 Zekâ'-ı ma'la'-ı eşvâkdur bu
 Kitâb-ı Gülşen-i 'Uşşâkdur bu

Mesnevide devamla Allah'ın adı anılır, ona hamd edilir. Şair, Allah'ın vasıflarını övdükten sonra Hz. Muhammed'e salât u selâm getiren beyitlere yer verir. Mesnevinin beşinci beyitinden sonra yaratanın rahman, rahim sıfatları zikredilip dua edilen beyit sayısı toplam kırktır. Şâhidî mesnevinin;

38 Şehûñ göñline mihri bulmağa yol
 Du'âsın Şâhidî'nüñ eyle maqbûl

beyitinden önce Allah'a günahlarının affına, Allah'ın ona hidayet etmesine, sıkıntı girdabına onu gark etmemesine, gönlüne Allah'ın cömertlik çeşmesinin şadırvanından ona su vermesine, gönül aynasını aydınlatmasına dair ettiği duaları ve temennileri yer alır. Ayrıca şair, Hz. Muhammed'in kokusunun kendisi ile beraber olmasını yani peygamberin her daim yanında, yoldaşı olmasını diler.

⁵⁰ Eserin ismi mevcut üç nüshanın kapağında Leylî vü Mecnûn olarak geçmektedir. Çalışmanın dipnotlarında gösterildiği gibi, bazı nüshalarda birkaç başlık ve beyitte Mecnûn u Leylî ifadesi tercih edilmiştir. (25b- Ö, 29b- Ö, 31a- Ö; 760—812- 1739- 5639)

Şâhidî, dua ettiği bu giriş kısmında her maksadın başının Allah'ın adını zikretmek olduğunu söyledikten sonra eserinde güzel ifadelerde bulunmak, maksadını doğru ve eksiksiz anlatması için belâğatinin güzel olması, ifade yeteneğinin ve hatta etkileyiciliğinin yerinde olması için;

21 Urub perr-i belâgat birle pervâz
 Feşâhat bülbüli olsun nevâ-sâz

beyitini söyler. Ayrıca Allah'ın varlığının ve gücünün mesnevinin ifadesine, diline hâkim olduğunu [olacağını] belirtir.

22 Bu şuhf-ı dil ki keşf itdi cemâlin
 Mübârek eylegil devrâna fâln

24 Sevâdından iriştün cân nesîmi
 Beyâzından açılson dil harîmi

25 Bedâyi'den virüb ıışkuñ nişânın
 Me'âniden ııyân itsün beyânın

26 Cemâli olsun ervâha mürevviḥ
 Dil-i ıışıqlara düşsün müferriḥ

29 Ki âdem pertevinden bula hoş dem
 Dili ıılem deminden ola hürrem

Şair, mesnevisinin doğru ve güzeli ifade etme adına olumlu özelliklere sahip olmasını ve Allah'ın bu yolda ona yardım etmesini diler.

30 Çü ıışk-ı yârıla urıldı bünyâd
 Kâbûl-ı şâhıla kııl bunı âbâd

- 31 Ger ide himmet-i mi^omâra ma^omûr
Ola gün bigi bu  âlemde meşhûr
- 32 İrûre dilleri şevk-i hurûşa
Getüre bezm-i cânı zevk-i cûşa
- 33 Bu nazm-ı h k  gerçi kim şebihd r
İrüb dery -yı lu fi eylesün dürr
- 34 Düşerse himmet-i ba rinde ma b l
Ola ziynetde dürr-i şeb- era  ol

 ahid , mesnevinin tevhid kısmına اندر توحيد خداى تعالى عز اسمه “İsmi az z olan Allah adına tevh d” başlığı ile geçer. Türk edebiyatında tevhidlerin en zengin örnekleri 14. yüzyıldan ba layarak verilmeye ba landığını ve tevhidlerin, geleneksel yapı içinde öğretici ve g nl  enginle tirici bir üslupla işlendiği d ş n ld ğinde,⁵¹  ahid ’nin aynı üslup ve bakış açısı ile bu bölümü oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz.

 ahid , yukarıda da ifade edildiği gibi mesnevinin bazı bölümlerine geçiş yaparken başlık kullanır. Şair bazen de başlık kullanmaksızın özellikle değişik nazım şekillerinden, kaside, gazel gibi, sonra doğrudan olay örgüsüne devam eder. (4198)

 ahid ’de bu bölüme besmele ve bismelinin fazileti ile ba lar. Bölümdeki tevhide ait kısım elli dokuz beyittir. Şair Allah’ın tek, mutlak olduğunu anlatır.

- 42 H z ne k’andadır tev h d-i muğlak
F t hundandırur meft h e’l- H k

Fatiha suresinin sırrından bahseden şair,  ukredilecek tek varlığın Allah olduğunu ifade ettiği beyitlerde, iki cihanda da var olan Allah’ın sonsuz varlığından, birliğinden bahseder. Bir emriyle  lemi ve insanı yaratanın Allah olduğunu belirtir.

⁵¹ Metin Akkuş, *Klasik Türk  iirinin Anlam Dünyası - Edebi Türler ve Tarzlar*, Fenomen, Ankara 2006, s. 260.

Şair tevhid bölümünde; varlığa ait çeşitli unsurlardan insanı yaratanın Allah'ın sanata, yaratmaya ait en güçlü ve tek olduğunu bunu da dünyaya verdiği düzenden anlamının mümkün olduğunu, Allah'ın ilminin sonsuz olduğunu, gökyüzüne bir gerdanlık gibi dizilen yıldızların parlaklığının da ona ait olduğunu, tabiatta bütün yaratılmışların çeşitli hallerine ait durumların ona ait olduğunu, bir damla suyun onun emriyle şekle büründüğünü, -insanın yaratılışı- insanın var olan ilminin ona ait olduğunu; bütün mevcuda, eşyaya, varlığa ait herşeyin onunla var olduğunu, nimetinin sonsuzluğunu; âlemi, insanı yaratanın o olduğunu aynı zamanda âlemdeki herşeyin rızkını verenin o olduğunu; ayrıca dünyaya ait varlığın sahibinin o olduğunu, Allah'ın mekân kavramından münezzehe olduğunu, onun parlak nurunun yansıması ile âlemin varlığının vücûda geldiğini, nihâyet insan aklının sonsuzluğu kavrayamayacağını ve onu tanımayanlarinsa inkar yoluna gittiğini ifade eder.

47 Zihî bânî cihâne ki virdi bünyâd
Bir emriyle ‘ademden itdi îcâd

48 Zihî mevcûd ki cûd-ı cism ü cânı
İdüb îcâd virdi zinde-gânı

49 Zihî hayy u zihî nûr u zihî Hakk
Ki zâtıdur cihâne rûh-ı muṭlak

Eserin اندر توحيد بارى قصيده “Allah’ın birliği için kasîde” başlığı ile “tevhid kasîdesi”ne geçilir. Bu bölümde aruzun mefûlü/fâilâtü/mefâilün/fâilün vezni kullanılmıştır. Allah’ı tesbih eden mısraların ardından kâinâtı yaratanın aynı zamanda yarattıklarını da rızıklandığı ifade edilir. Şair, gökyüzündeki yıldızların onun sayesinde ışığını yaydığını belirtir. Burada Allah’ın rahmet denizinde hiçbir şeyle kıyaslama yapılamayacağı, tabiatta yer alan her unsura onun can verdiğini belirtir.

Şair, mesnevîde değişik başlıklar altında tevhid kısmını tertib etmeye devam eder. Bu bölümdeki beyit sayıları va başlıkları şu şekildedir:

Mesnevîde توحيد در مراتب “Tevhidin mertebeleri” kısmında tevhid mertebeleri aktarılır, bu bölüm otuz iki beyittir. در بیان توحيد نقلی “Tevhîdin nakli delillerinin açıklanması” başlığı altında dört beyit vardır. در بیان توحيد عقلي “Tevhidin akla göre açıklanması” kısmı on yedi beyitten oluşur. در بیان توحيد نقلی “Tevhîdin nakli delillerinin açıklanması” başlığı altında tevhid kısmına sekiz beyit eklenir. دليل اخر بطريق استدلال “Hüküm çıkarmanın diğer delili” kısmı sekiz beyitten oluşur. اندر بیان توحيد عيني “Tevhidin aynî açıklaması” başlığı ile on üç beyit verilir. اندر بیان توحيد افعال “Fiillerin birliğinin açıklanması” kısmında ise on bir beyit vardır. اندر بیان توحيد مقامي “Makam birliğinin açıklanması” başlıklı bölümde on beyit, اندر بیان توحيد ذاتي “Zâtın birliğinin açıklanması” kısmında ise yirmi dört beyit vardır. اندر بیان توحيد حقّ “Hakkın birliğinin açıklanması” başlığı altında yirmi sekiz beyit yer alır. قصيده اندر بیان کلمة توحيد “Kelime-i tevhidin açıklanması için kasîde” başlığı ile tevhid kısmında şair, yirmi beş beyit oluşturur. Mesnevinin في المناجات و عرض الحاجات الي ارفع الدرجاتي “Derecesi yüksek olana ihtiyaçların arzı için münâcât” başlığı altındaki “münacât” bölümünde ise yüz iki beyit vardır.

Şâhidî, در نعت سيّد المرسلين و خاتم النبيّن عليه افضل الصلوات, Şâhidî, efendisi ve sonuncusu olan efendimize övgü” başlıklı bölümle mesnevîni “na’at” kısmına başlangıç yapar. Genel anlamda na’atlerde kullanılan ve üslup, tevhid türünde olduğu gibi, diğer beyitlere göre sanatlı ve üst seviyede bir dildedir.⁵² Şâhidî, Hz. Muhammed’i Kur’an’da bizzat onu muhatab alan ayetlerle özelliklerini tek tek sayarak, Hz. peygamberin büyüklüğünü anlatır. Bu bölümde Hz. Peygamberin ümmîliği, ayı ikiye bölme mucizesinden, dört halifeden vb. bahseder. Bu tavır, Kur’anı Kerim’in etrafında bizzat Hz. Peygamber ve onun Allah’a olan muhataplığı etrafında tasvir edilerek, peygamberin şanının yüceliğini ifade eder. Bu kısım yüz on iki beyittir. Bölümde Şâhidî, Hz. Peygamberin yaratılma nedenini ortaya koyarken, kudsi hadisten de faydalanır. İfade edildiği gibi bu anlatımlarda kelimeler son derece seçkin ve mübalağalıdır.

421 Vücûd-ı pertevîdür şem‘-i eflâk
Anuñdur hil‘at-i teşrîf-i levlâk

⁵² Akkuş, s. 182.

- 495 Adı ümmîydi yoğıdı kitâbı
Mücerred hağdanıdı feth-i bâbı
- 560 Şiddîka çünki şıdķıla irdi hidâyetüñ
Taşdıķ itdi ķavlüñi dimedi hiç lâ
- 561 Fârûķ ki itdi ‘adlîle ihyâ’-i şer° ü dîn
Ķıldı bu yolda ya’ni ciger kûşesin fedâ
- 562 ‘Osmân ki oldu câmi°-i Ķur’ân-ı kân-ı ‘ilm
Ser-rişte-i vefâ idi ser-çeşme-i hayâ
- 563 Ħaydar ki yıķdı ħarbıla Beni Ħayberiñ
Mağmûdun hel etâ adı memdûĥ-ı lâ-fetâ

Şair, *قصيده در نعت افضل البشر عليه افضل الصلوات و السلام*, “İnsanların en faziletlisini (salat u selam onun üzerine olsun) övgü için bir kasîde” bölümünde Hz. peygamberi öven bir kasîde söyler. Bu kısım elli sekiz beyittir.

Şâhidi, mesnevinin *در مدح فخرالدوران و فخر آل عثمان جم سلطان بن محمد خان* “Zamanı şereflendiren ve Osmanlı sülalesinin övüncü Mehmet Han oğlu Sultan Cem’in methi” başlıklı bölümünde mesneviyi adına sunduğu Cem Sultan’ı över ve ona bir manzume yazar. Osmanlı mülkü için öneminden bahseder. Hatta sultanın Rum diyarından, Yunan diyarına kadar olan kısma hükmedeceğinden övgü dolu sözlerle bahseder. Bu bölüm altmış beş beyitten oluşur.

- 585 Diriseñ kimdürür ol baĥt-ı sermed
Direm Cem Şâh İbn-i ĥân Muĥammed

- 586 Penâh-ı salţanat sultân-ı  alem
 m z-i memleket hâķân-ı a zam
- 587 Cihân-ı efr z dürr-i t c-ı Ő h 
Tır zı k r-g hı padiŐ h 
- 588 Őeh  ferruķ-nej d u  sm n-baķt
Cem-i Ő n  ŐehenŐ h-ı civ n-baķt

Bunların dışında Şair; mesnevisinin ilerleyen kısımlarında Cem Sult n'ın cesaretinden, ad letinden bahsetmeye devam eder ve ‘‘Saltanatın uzun sürmesi adına kas de’’ قصيدہ فی مدحہ خلدت سلطنتہ bölümünde Sultan Cem'e olan övgü dolu ifadelere birçok teşbih, m balaĝa içeren beyitler söyler. Bu bölüm kırk bir beyittir.

- 643 Z ll-ı H d  Cem ol ki  ekse  ad ya leşker
Sult n-ı mülk-i h ver h ylinde ola muķayyem
- 644 Bir n rdur ki n rı n rıyladır muşavver
Bir r hdur ki r h  r h yladır mücessem
- 645 Sözi h l vetinde ne sırr[1] var ki y  Rab
Andan alur h y t-ı r h-ı Mes h-i Meryem
- 646 Z t-ı le afetinde H kķ ķod  bir ker met
K'irse hev -y  lu fı c n baķŐ ola cehennem
- 647 H temle gerçi dehre buldı zafer S leym n
Ey t gile Sikender taķt oldı sa a H tem

Edirneli Ő hidi'nin mesnevisinde ‘‘Sebeb-i Nazm-ı Kit b’’ adını taşıyan bölüm uzun bir yek nla 132 beyittir. Bölümün ilk beyitinde eserini oluştururken Şair, bir güzel

zaman diliminde gönlüne bir ilham geldiğini ifade etmektedir. Şâhidî, daha sonra tabiattaki bazı unsurları dile getirerek, söz denizindeki incileri saçma niyetini dile getirir. İlerleyen beyitlerde şair gönülden geçen şeyleri divan şiirinin ruhuna uygun olarak fikrî ve hissî bağlamda ortaya koyar. Şair ayrıca bilgisi ve fazileti ile tanınmış Serâced-din adında bir zâta eserini gösterdiğini ve onun takdirini kazandığını burada ifâde eder:

683 Çü sensin bahrı vü baħr-ı me‘âni

Bu baħruñ dűrlerin it râyegâni

684 Gönűlden dűrc-i fikrűñ mihrini aç

Alub cevherlerini ‘âleme sâç

786 ‘Ulűmuñ sırrı şehrine bulub yol

Kelâmuñ gencini itdi ‘ıyân ol

787 Meger oldur çerâg-ı din-i aħkâm

Serâceddîn ki olmuşdır aña nâm

Şâhidî ayrıca tasavvufî gelenek içinden konuşarak zâhiren halkla birlikte; ama batinen Hak’la olma düşüncesini de bu bölümde ifade eder. Bunlarla beraber ayna sâfiyeti ve masumiyeti içerdiği için insan, varlığın özü olarak mutlak varlığın yansıması olarak âyineyle yine bu bölümde teşbih edilir:

687 Bu bir âyînedir eflâk içinde

K’ider mestűr halkı ħâk içinde

Şâhidî, dünyada sadece insanın isminin kalacağını dolayısı ile varlığın çok da ehemmiyet arz etmediğini sebep-i nazm-ı kitab bölümünde dile getirir.

691 Vir âdıyçűn zen-i dehre talâķı

Ki şahsa adıdurur ‘ömr-i bâķî

Şair, sebep-i nazm-ı kitab kısmında tasavvuftaki fenâ-bekâ kavramına ait ard arda yazdığı beyitlerle düşüncelerini ortaya koyarken, insandan geriye kalacak olanın cömertlik olduğuna da burada dem vurur.

692 Bu dehr içre ki bünyâd-ı fenâdur

Sebeb aňlamağa cûd-ı sehâdur

Şâhidi, mala mülke fâni âleme meyletmediği ve söz söyletme kabiliyeti olduğu için memnuniyetini dile getirir ve esas itibariyle mesneviyi ne sebeple yazmaya başladığını bu mısralarda belirtmeye başlar.

Sebeb-i nazm-ı kitab kısmında şair, varlığa ait böylesi isteklerinin olmadığını ifade ederken bir taraftan da kendini söz söyleme sahasında yetenekli olduğunu söylemekten de geri durmaz:

695 Dilüñ dürc ıolu dürr ü güherdür

Me°anî cevherinden behre-ver dür

696 Tutar şîrîn sözün °uşşâk-ı hürrem

İder her kavlüñe taħsîn-i °âlem

698 Kaşîdeñdür me°ânîyden mülemma°

Şanâyi° cevherindendür muraşşâ°

701 Ola gevher bigi ger hûb u manzar

Hüner dimez beş on beyte hüner-ver

Şâhidî, sebep-i nazm-ı kitab kısmında şiir söyleme sahasında kendine Şeyhî'yi üstad olarak örnek aldığını ve bu sahada onun anılmaya değer bir şahsiyet olduğunu ve bir bakıma ondan ilham aldığını da ifade eder.

713 K'olıcak °âlem-i ervâhda yâd

Diye Şeyhî revânî âferîn-bâd

- 714 Daħi ʿaşrıñdaki mîr-i sühan-dân
Sipeh-sâlârı hayl-ı ehl-i ʿirfân
- 715 Feşâhat mülkinüñ şâh-ı şerîfi
Belâgat bâğınuñ verd-i laţîfi
- 716 Velîyyüddîn oğlı Seyyid Aħmed
Ki buldı nazm-ı terde baħt-ı sermed
- 761 Deyüb Rûmî zebânıyla kelâmı
Nizâmî nazmına vire nizâmı
- 763 Nesîmi taʿn ide misk ü ʿabîre
Kitâb-ı Şeyhî'ye ola nazîre

Ayrıca yukarıdaki beyitlerden çıkarılacağı gibi Şâhîdî, divan şiirinde 15. yüzyılda adından -Şeyhî'den sonra- önemle bahsedilmesi gereken şairlerden Ahmet Paşa hakkında da övgü ile bahseder, ona güzel göndermeler yapar.

Şair, bunun dışında yine Şeyhî'nin Hüsrev ü Şîrîn mesnevisinden bahsederek mesneviyi yazmada eserin katkısını ifade eder.

- 748 Şekerden eyleyüb şîrîn zebânın
Çü Şeyhî didi Hüsrev dâsıtânın
- 749 Koyub ʿâlemde bir hoş yâdigârı
Güneş bigi bilürdi iştihârı
- 752 Edicek terk bu tāk-ı revâkı
Olasun adı ile ʿâlemde bâķî

Şâhidi, Şeyhî'nin kendisine Leylâ vü Mecnûn mesnevisini yazmada ilham verdiğini dile getirirken, aynı zamanda Leylâ vü Mecnun hikayesini ilk yazan Nizâmî'den de bahseder. Hatta onu örnek aldığını, onu takdir ettiğini mesnevinin hem başlarında, hem de sonunda dile getirir.

- 754 Ki pürdür ııık derdi sebze-zârı
Nizâminüñdür olda o yâdigârı
- 755 Bu Şehr-i Rum'da ur sen de bünyâd
Şanâyîc birle kıl ebyâtın âbâd
- 760 K'idüb tezyîn-i ıııkun gül-sitânın
Yaza Mecnûn vü Leylî dâsitânın
- 761 Deyüb Rûmî zebânıyla kelâmı
Nizâmî nazmına vire nizâmı
- 762 Şekerden eyleyüb Şîrîn sözin ol
Bula luţfila nazm-ı Hüsrev'e yol
- 763 Nesîmi taen ide misk ü abîre
Kitâb-ı Şeyhî'ye ola nazîre
- 4195 Bu Şevkümüzü yazub Nizâmî
Çün Şâhîdi'ye ide hikâyet

Şair, mesnevisini İstanbul'da yazmaya başladığını sebep-i nazm-ı kitab kısmında zikreder.

- 764 Bu baħrı aşîka dil olduĝda baħrî
Maĝam olmışdı Koşantîn Őehrî

Şâhidî, bu eseri oluştururken edebi anlamda yapmak istediklerini, söze ve şiire düzen getirme konusundaki hedeflerini de bu bölümde dile getirir.

- 803 Daği bir niçe ebyât-ı laîf ol
Deyüp virdi bu dürrün nazmına yol
- 804 Egerçi kim nehâsıydı zer itdi
Kabûlî kîmyâyı gevher itdi
- 805 Göñül kim hüznile dutmuşdı ülfet
Anuñ terğibiyle itdi rağbet
- 806 Sözi ehle begendürmekdürür kâr
Kabûl-i câhilüñ olmadı düş-vâr
- 807 Söz oldır ki ola maqbûl-i kâmil
Degüldür ki kabûl-i redd-i câhil
- 808 Dile k'irdi kabûlünüñ nesîmi
Şafâ-bûyı pür oldı cân harîmi
- 809 Açıldı bülbül-i ıışka çü bu râz
Me'anî gülşeninde urdı pervâz

Şâhidî, sebab-i nazm-ı kitab bölümünden sonra eserine مطلع داستان مجنون و لیلی “Maṭla‘-ı Dâstân-ı Mecnûn u Leylî” başlığı ile olay örgüsüne geçip hikâyeyi anlatmaya başlar.

Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i Uşşâk) mesnevisinde olay örgüsünü oluşturan mesnevi nazım şeklinde yer alan beyitlerin yanında farklı nazım şekilleri de yer alır. Şair, değişik başlıklar altında mesnevisini oluşturur. Bu başlıklar anlatacağı olay örgüsü

بوي عشق آ مدن از سوزش مجنون و ليلي و در ملا افتادن راز ايشان. hakkında okura da bilgi verir. “Leylâ ile Mecnûn’un birbirlerini arzulaşlarıyla aşk kokusunun gelmesi ve belâyâ düşüp aşklarının ifşa olması” bu başlıklardan biridir ve burada şair, iki sevgilinin birbirine olan aşklarının başlangıcı hakkında beyitler kaleme alır.

Şâhidî mesnevisinin 2957. beyitinde “Der Münâcât” başlığı altında beş beyitlik münacât bölümü oluşturur. Şâhidî, yeri geldikçe yakarışa yönelir. Bu, mesnevideki tevhidin son bölümlerinde sıklıkla görülür. Tevhitte şairin yaratıcı karşısında, varlığının yetersizliğini, insanın acizliğini ve hata sahibi olabileceğini ortaya koyan yalvarışını görmek mümkündür.⁵³

Mesnevide yer alan diğer nazım şekilleri ve özellikleri hakkında şu bilgiler verilebilir:

2. 1. 2. Kasideler

Şâhidî’nin mesnevisinin ilk kasidesi, tevhid kısmında yer alan ve قصیده اندر توحيد قصيدہ اندر بیان کلمه “Allah’ın birliği hakkında kasîde” başlığı ile mefûlü/fâilâtü/mefâilü/fâilün vezni ile yazılan bölümdür. Tevhid bölümünde yer alan bir diğer kaside ise, قصیده اندر بیان کلمه “Kelime-i tevhîdin açıklanması için kasîde” feilâtün/mefâilün/feilün vezni ile yazılır. قصيدہ در نعت افضل البشر عليه افضل الصلوات و السلام “İnsanların en faziletlisini (salat u selam onun üzerine olsun) övgü için kasîde” başlığı ile verilen kasîdenin vezni mefûlü/fâilâtü/ mefâilü/fâilün (fa’lün) dür. قصيدہ فی مدح خلدت سلطنته “Saltanatın uzun sürmesi adına kasîde” isimli kasîde mefûlü/fâilâtü/fâilün vezni ile yazılır.

Şâhidî mesnevisinde kasîde örneği olay örgüsünde yer alan قصيدہ خواندان مجنون در “Mecnûn’un münacât söylemesi” başlığı ve mefûlü/fâilâtü/mefâilü/fâilün vezni ile on beş beyitlik bir kaside oluşturur.

⁵³ Akkuş, s. 176.

2. 1. 3. Gazeller

Türk kültür ve edebiyatına İslamiyetin kabulünden sonra girmesine rağmen gazel nazım şekli içinde barındırdığı lirizmin de etkisi ile yüzyıllar boyu oldukça rağbet görmüştür.

Çoğu çift kahramanlı mesnevide olduğu gibi, Şâhidî de mesnevisinde kahramanların arasındaki diyalogu gazeller vasıtasıyla aktarılması gazelin bir tür olarak, uzun ömürlü oluşuna ve popülerliğine, eğlendirici ve düşündürücü zihinsel oyunlarına, zekâ gösterilerine olduğu kadar, duygusal içeriğine de borçlu olduğunu düşündürür.⁵⁴

Şâhidî Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde en çok gazel nazım şeklini kullanır. Her biri değişik vezin ve kafiyede olan gazeller şu şekilde sıralanabilir.

“Leylâ'nın güzel sıfatları için şiir” başlığı ile verilen ilk gazel altı beyittir ve vezni mefûlü/fâilâtü/mefâilü/fâilün'dür. Eserdeki bir diğer gazel “Mecnûn'un ruh halini anlatan şiir” başlığı ile verilen mefûlü/fâilâtü/mefâilü/fâilün kalıbı ile verilen beş beyitlik gazeldir. Şâhidî, iki sevgilinin birbirinden ayrılışını anlattığı gazele “Mecnûn'un Leylâ'dan ayrılmasına şiir” başlığını verir. Bu gazel, fâilâtün/feilâtün/feilâtün/feilün kalıbı ile oluşturulmuş ve altı beyittir. “Mecnûn'un Leylâ'ya şiir okuması” başlıklı gazel fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün vezniyle yedi beyit olarak tertip edilmiştir. “Şi'r Hândân-ı Mecnûn” başlığı altında Şâhidî'nin yazdığı bu gazel, mefâilün/mefâilün/mefâilün/mefâilün kalıbı ile yazılmıştır. Gazel, beş beyitten oluşur. “Mecnûn'un şiir okuması” başlıklı gazel beş beyittir ve mefûlü/fâilâtü/mefâilü/fâilün kalıbı ile yazılmıştır. Mesnevide bir diğer gazel beş beyitlik mefûlü/fâilâtü/mefâilü/fâilün kalıbı ile yazılır. “Leylâ'nın ruh halini anlatan şiir okuması” başlıklı gazelin vezni ise mefâilün/mefâilün/mefâilün/fâilün'dür. Gazel beş beyitten oluşmuştur. “Mecnûn'un şiir okuması” gazeli beş beyit ve feilâtün/feilâtün/feilâtün/feilün kalıbı ile yazılmıştır. “Mecnûn'un şiir okuması” başlıklı gazelin vezni müstefilün/müstefilün/müstefilün/müstefilün ve yazılan “Mecnûn'un şiir okuması” gazeli yedi beyittir. “Mecnûn'un Leylâ'nın

⁵⁴ Rifat Kütük- Lokman Turan, “Türk Mesnevi Geleneğinde Gazelin Kullanımı”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* S. 4/7 Güz 2009, s.647.

evinde söylediği şiir” başlıklı mesnevinin vezni fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün’dür. Gazel, altı beyittir. Mesnevinin sonlarına doğru Şâhidî, yedi beyitten oluşan ve oldukça güzel bir söyleyişe sahip شعر خواندان مجنون در خواب ليلي “Leylâ rüyasında Mecnûn’un ona şiir okuması” başlıklı gazelini fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün vezni ile söyler.

Mesnevîde kahramanlar tarafından karşılıklı söylenen gazelerde gerek kafiye ve rediflerin, gerekse birinci teklik şahıs iyelik ekinin kullanılması, karakterler arasındaki romantik ilişkiyi hikâyeye zeminine karşı daha keskin bir noktaya getirmek anlamına gelir. Olay örgüsü içinde Şâhidî, çoğu mesnevîde olduğu gibi gazelleri hikâyenin kritik noktalarına koyarak gazele hem nazım şekli olarak hem de olay örgüsündeki akıcılığı sağlama anlamında önemli bir rol biçmiştir.⁵⁵ Kays’ın Leylâ’ya olan aşkını tanıma ve anlama, daha doğrusu mesnevîdeki aşk olgusuna olan derin ve tasavvuf bakışı dile getirme adına mesnevinin henüz başında yazılan bu gazel iyi bir örnektir.

- 1176 Zevk-i ebed virür dile ıııkuñ garâmeti
Kimdir ki bu garâmete ide nedâmeti
- 1177 ıUşşak-ı bezm-i şevkine nûş itmişim bu gün
Sâkî-i ıışk şundı çü câm-ı melâmeti
- 1178 ıÂkil bileydi zevkini ehl-i melâmetüñ
Yağardı nâr-ı şevkile mülk-i selâmeti
- 1179 Yokdur diyâr-ı ıışkda bûdıle kurb-ı râh
Gel ıâşık ol ki keşf idesin bu kerâmeti
- 1180 Ervâha irdi şevkile rûz-ı kıyâmetüñ
Çekdi livâ-i mihr çü nâzile kâmeti

Aynı duygulardaki değişimi, yoğunlaşmayı ve derinliği dile getiren ve mesnevinin neredeyse son kısımlarında yazılan bu gazel de ayrı bir önem arz eder.

⁵⁵ Kütük, Turan, s. 646.

- 4781 Nâr-ı ʿıŝkıñla ten-i hâkimde tâbum var benüm
Ol hevâdan âb bigi ıştırâbım var benüm
- 4782 Hüsniñ metnini levh-i dilde kim şerh itmişim
Sâyil-i ʿıŝka niçe dürlü cevâbım var benüm
- 4783 Hâne-i çeşmim hayâl-i çeşmim maħmûruñ gelür
Bildi kim anda kabâğıla ŝerâbım var benüm
- 4784 Teşne-dil ʿıŝkuñ beyâbânında yandırdım ciger
Gerçi kim deryâ bigi çeşimde âbım var benüm
- 4785 Kanlu yaşımla cigerden çeşm-i kâfir kişveñe
ʿİŝk bezminde şarâbile kebâbım var benüm
- 4786 Ders-gâh-ı ʿıŝk içinde dirse ʿâmm itdim bugün
Şâhidî'yim cümle ʿuŝşâka hiʿâbım var benüm
- 4787 İştihârım pertev dutsa cihânı nolâ kim
Mihri ruhsârũñ bigi bir âfitâbım var benüm

2. 1. 4. Müstezatlar

Şâhidî'nin mesnevisinde müstezatlar da yer alır. Bunlardan biri قاصد از زبان مجنون başlığı ile ve mefûlü/mefâîlü/mefâîlü/feûlün - mefûlü/feûlün kalıbı ile on dört beyitlik mütezaddır.

2. 1. 5. Terci-i Bentler

Şâhidî mesnevisinde terci-i bend nazım şeklini de kullanır. ترجيع خواندان مجنون بحضور ليلى “Mecnûn’un Leylâ’nın huzurunda terci okuması” başlığı ile 4128. beyit mefûlü/mefâîlün/feûlün vezni ile verilir.

2. 1. 6. Vezin

Yaygın bir görüşe göre mesnevilerde daha çok yedi vezin kullanılır. Bunlar hezec-i müseddesten: mefâîlün/mefâîlün/feûlün ile mefûlü/mefâîlün/feûlün; remel-i müseddes bahrinden fâîlâtün/fâîlâtün/fâîlün ile feilâtün/feilâtün /feilün; hafif bahrinden: feilâtün/mefâîlün/feilün; serî bahrinden: müfteîlün/müfteîlün/fâîlün ve mütekârib bahrinden: feûlün /feûlün/feûlün/feûl’dür.

Vezinler mesnevilerin anlam ve içeriğine göre seçilir. Uzun mesnevilerin bütün hikâye boyunca tek olan vezni eserin içerdiği anlama göre seçildiği görülür. Ancak bazı mesnevilerde mesnevinin içine kasîde ve gazel dâhil edildiği için tek bir vezinle yazma kuralı dışına çıkmıştır. Bu tür uygulamanın ilk örneği de Ayyûkî’nin aralara on gazeli yerleştirdiği eseri Varaka vü Gülşâh adlı mesnevisidir.⁵⁶

Edirneli Şâhidî de eserindeki olay örgüsünün yer aldığı “Maṭla^c-ı Dâstân-ı Mecnûn u Leylî” bölümünü aruz veznini hezec-i müseddes bahrinden mefâîlün/mefâîlün/feûlün ile yazmıştır. Birçok şairin yaptığı gibi o da değişik bölümlerde farklı nazım şekilleri kaleme almasından dolayı farklı vezinler kullanmıştır. Bu vezinler çalışmamızın “Eserin Tanıtım” bölümünde detaylı olarak verilmiştir. Şâhidî’nin mesnevisinde farklı nazım şekilleri içinde kullanılan diğer vezinler şunlardır:

- 1- Mefûlü / Fâîlâtü / Mefâîlü / Fâîlün
- 2- Feilâtün / Mefâîlün / Feilün
- 3- Fâîlâtün / Fâîlâtün / Feilâtün / Feilün
- 4- Fâîlâtün / Fâîlâtün / Fâîlâtün / Fâîlün
- 5- Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Feûlün

⁵⁶ Mustafa Çiçekler, “Mesnevi”, *DİA*, Ankara 2004, c. 29, s. 320.

- 6- Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün
- 7- Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün
- 8- Müstefilün / Müstefilün / Müstefilün / Müstefilün
- 9- Mefûlü / Mefâîlü / Mefâîlü / Feûlün
- 10- Mefûlü / Mefâîlün / Feûlün

2. 1. 7. Kafiye

Edirneli Şâhidî, mesnevisinde divan şiiri geleneğine bağlı kalarak sözü, şiiri güzel ve etkili kılmak adına; kafiye, redif, ses uyumları, ses tekrarları vb. her türlü imkandan faydalanmıştır. Sanatçı redif yaparken daha çok Türkçe kelimeleri tercih ederken tam ya da zengin kafiye tercihini Arapça ve Farsça kelimelerden yana kullanmıştır. Bu bölümde Şâhidî'nin mesnevisinde kullandığı kafiye ve rediflerden örnekler verilecektir:

1- Kelime Kökleri Bakımından Kafiyeler:

Aşağıdaki kafiyeler Türkçe isimlerden oluşturulmuştur.

126 Didi gerçi irâdesüzdürür çok
Vücûd-ı  alem-i ecsâme şekk yok

132 Bu dört ahvâlden çün fikr ola bol
Bulunur  aqla istidlâliçün yol

Aşağıdaki kafiyeler Türkçe fiillerle kurulmuştur.

865 Pes ol üstâd çün bu hâli bildi
Kalemle levhini eline aldı

5419 Degüldür  ömr-i şâbit pâyi durmaz
Gider yıl gibi anı kimse görmez

Aşağıdaki kafiyeler Türkçe fiil ve isimlerle kurulmuştur.

483 Ki olmışıdı maḥbûbü'l-ḳulûb ol
Kimesne bulmazıdı ḳadḥına yol

5642 Çi ger geçdi iki ay u iki yıl
Velî ma'ne'de bir yıl olmadı bil

Aşağıda kafîye olan kelimelerin biri Türkçe diğeri Farsçadır.

572 Cürmüme göre işlemegil lâyıḳı baña
Ḥaḳḳımda anı işle ki oldur saña seza

622 Çemende âhûyla dil idüb bir
Ki virür şîr âh u pençeye şîr

782 Kevâkib meş'al-i 'ilminden anuñ
Çerâğını uyarır âsmânuñ

Aşağıda kafîye olan kelimelerin biri Türkçe diğeri Arapçadır.

701 Ola gevher bigi ger ḥûb u manzar
Hüner dimez beş on beyte hüner-ver

706 Ola her vird-i cânuñ armağanı
Gezend irermeye bâd-ı ḥâzanı

Aşağıdaki kafiyeler Arapça kelimelerden kurulmuştur.

1036 Bilür misin ki ne mekkâredür dehr
Sürûrında ğam u nûşındadır zehr

4764 Ḳamusı kebk bigi nâze mâyil
Velî Leylî tezer ü sîm bismil

Aşağıdaki kafiyeleler Farsça kelimelelerden kurulmuştur.

- 705 Mürûr-ı rûz andan almaya fer
Tura firdevs bigi tâze vü ter
- 802 Hümâyûn nüsha-i bu naqş-ı mânîst
Senâ-i o nebeştin hadmânîst
- 2172 Eger cenk eylerise iderüz ceng
Ger oğ atarsa ol biz ururuz seng
- 2173 Anı üstünde her dil-gû olur şîr
Urırız biz de lâ-büd tîr ü şemşîr

Aşağıdaki kafiyeleler Farsça ve Arapça kelimelelerden kurulmuştur.

- 4742 Dili yanmış ne yüzden söyleye râz
Kim anı fâş ider eşk-i gammâz
- 4745 Kafeşden çünkü ol kebk-i dilârâ
Halâş oldu diler kim tûta şahrâ
- 4762 Kâmusı bâr verirdi raţıbdan
İrirdi nâr-ı Leylî'ye şagabdan

2- Çeşitleri bakımından Kafiyeleler:

Yarım Kafiye:

- 884 O şehdüñ şîre çün meylin görürler
Gıdâ-i şîr ü şekkerden virürler

481 Biri budur ki da'vâ itmeden ol
 amu ahlâk olmuşdur mabûl

5141 Ğarez-i 'ışkıla herkez râst gelmez
 şu kim 'âşık degül bu sırrı bilmez

Tam Kafiye:

841 Arab mihterleri içinde server
 Anuñla fahr iderdi 'Âmirî'ler

905 Cihân gülşen olupdı güllerinden
 Hevâ müşkîn idi kâküllerinden

Zengin Kafiye:

699 Hayâl-i hûb alub her güzelden
 Niçe ebyât yazarsın gazelden

312 Emânet küncine göñlüm emîn et
 Başîret dîdesini dûr-bîn et

Cinashlı Kafiye:

1059 Dile 'ıřkuñ gamıdır kâr-ı düşvâr
 Belâlar isteriseñ 'ışka düş vâr

Tunç Kafiye:

301 şerefde eşref-i malûk-ı âdem
 Olub k'urdu rümûz-ı 'ışkdan dem

- 934 Levh-i vücûda yaz[dıy]dı vech-i âyeti
Nesh oldu mâsivâdaki hüsnuñ rivâyeti

2. 1. 8. Redif

Ek Halinde Olan Redifler:

- 139 Çü mümkün zât-ı vâcibden eşerdür
Bu istidlâl anda mâhazardur
- 842 Egerçi mâh-ı şâf îdi selefden
Dilî bî-nûr idi mihr-i halefden

Kelime Halinde Olan Redifler:

- 75 Kamunuñ hılkatinde hâliki ol
Kamunuñ rızkı viren râzıkı ol
- 733 Murâdım bulmadım devrân elinden
Ki fetḥ idem bu bâbı cân elinden
- 2676 Kılurdu âh-ı seyr-i eflâk üzre
Yaturdu kendü yerde hâk üzre

Kelime Grubu Halinde Olan Redifler:

- 1093 Hevâyıla kamudan yâd olur ol
İçinde bunlaruñ bî-dâd olur ol

4781 Nâr-ı ııŖkıñla ten-i hâkimde tâbum var benüm
Ol hevâdan âb bigi iŖtırâbım var benüm

2681 Bu kârũnda °aceb bî-kârsın sen
Bu yârından °aceb bî-yârsın sen

2. 2. Eserin Muhteva Özellikleri

2.2. 1. Türler

Türler yalnızca bağımsız yapılarda aranmaz. Klasik Türk edebiyatında da mısra seviyesinden başlayarak bağımsız eser ölçüsüne ulaşıncaya kadar edebi türlerin gelişimi takip edilmelidir.⁵⁷

Edirneli Şâhidî'nin müstakil bu eserinde de değişik türlere rastlamak mümkündür. Eserindeki tasvirlerle oldukça geniş bir yer ayıran şairin kullandığı belli başlı türler şunlardır:

Mesnevinin ilk bölümlerinden olan “tevhid” (181-189-202-213-223- 247) kısmında Allah’a dua edilir, Allah’ın varlığından birliğinden bahsedilir.

Edirneli Şâhidî mesnevisinde Hazreti Muhammed (s.a.v) övdüğü “na’at” (402-515) bölümünü olay örgüsüne geçmeden verir.

Mesnevinin henüz başlarında şairin Cem Sultan’ın yüceliğini, iyiliklerini anlattığı bölüm (574) bir “medhiyye” örneğidir.

Mesnevide “münâcât” örneğinin yer aldığı beyitler tevhid kısmında yer alır. Şair değişik vesilelerle yaratana yalvarır. (2957-3157) Ayrıca kasîde beyitlerinde (3176) kahramanların Allah’a yalvardığı, dua ettikleri bölümler mevcuttur.

⁵⁷ Akkuş, s. 18.

Mesnevinin tanıtım kısmında da ifade edildiği gibi Edirneli Şâhidî tasvirlerle eserinde oldukça çok yer verir. Bu tasvirler olay örgüsüne ve kahramanların ruh haline uygun bir şekilde yapılır. Mesnevide olay örgüsüne paralel olarak içinde huzurun, mutluluğun olduğu beyitler (1839, 1892, 1951, 2221, 2229, 2385, 2395) birer “bahariyye” örneğidir.

“Temmûziye” (3697) mesnevide yine tasvir kısımlarının yer aldığı beyitlerdendir. Burada sıcakları tabiat üzerindeki etkilerinden bahsedilir.

Şairin kahramanları birbirleri ile karşılıklı olarak konuştuğu (2009) “münazara” örneğine de rastlanır.

Mesnevinin muhtelif bölümlerinde Mecnûn babasının çocuğunu sahralardan kurtarmak, o zamanın ölçülerinde medeni bir hayat yaşamasını, evine dönmesini, yanlış işlere son vermesini istediğini ve bu surette sık sık “nasihatnâme” örneklerini verdiği tespit edilebilir. (1048-60, 1680, 2814-2854 vb.)

2. 2. 2. Olay Örgüsü

Şâhidî, mesnevinin “Maṭlaṣ-ı Dâstân-ı Mecnûn u Leylî” başlıkla anlatacağı hikâyenin olay örgüsüne başlangıç yapar. Bölümün başlarında Şahîdi:

- 827 Saʿadettür fütûhı ʿışk-bazi
Gerek hâkkı gerek olsun mecâzi
- 828 Hâkîkî ʿışk olmadıysa hâşıl
Mecâzîden ineñde olma gâfil
- 832 Hâkîkî ʿışka gerçi yok nihâyet
Mecâziye hâkîkî oldı gâyet

beyitleri ile aslında hikâyesinin şifreleri hakkında ipuçlarını verir. Şair aşkı anlatma amacıyla mesnevisini oluşturduğunu ifade eden beyitlerle hikâyeye başlar.

- 833 Dili kılmaga râh-ı ışka irşad
Uruldı kışşa-i Mecnûn'a bünyad

şâhidî, bir Arap kabilesi olan Amirîlerin reisinin dikkat çekici, güzel özelliklerini sayar ve ondan övgü ile bahseder.

- 835 Ki varıdı meger bir ferrûh ahter
Kabâyil-i Arab içinde mihter
- 836 Ğınâda cûd u ihsâniyle mevşûf
Sehâda Hâtem-i Tayy gibi marûf
- 837 Kemâl-i luţfıla Maĥmûd-ı aĥlak
Celâl-i izzle meşhûr-ı âfâk
- 838 Atâyile fakîrûñ çâre-sâzı
Vefâ ile ğarîbüñ dil-nüvâzı
- 841 Arab mihterleri içinde server
Anuñla faĥr iderdi Amiri'ler

Güzel ahlakı ile örnek ve özellikle peygamber Hz. Muhammed'in ahlakı ile ahlaklanan kabîle reisi affediciliği ve vefâya ait özellikleri ile dikkate değer, takdir edilecek biridir. Arap ve Acem diyarlarında büyüklüğü ile Hüsrev'e, zenginliği ile Kârûn'a benzemektedir. Kabîle reisi bir erkek evladının olması tek murâdıdır. Bunun için dua etmenin yanısıra çokça bağışlarda bulunur.

- 844 Ki uça ömr bâĝınuñ tezervî
Murâd-ı sebzesinüñ bite servî

- 845 Dükenmez ol kişinüñ ʻömr varı
Ki şonuñda bulına yâdigârı
- 846 İderdi bu murâdıçün keremler
Virürdi sâyil olana diremler
- 847 Kılurdi luţfıla eytâma ihsân
Ki ihsânına ihsân ide sübhân

Kabilenin reisinin belli bir müddet sonra murâdı yerine gelir. Yaratan ona bir erkek evlat verir.

- 849 Çü eşki yağmur yağdırdı dizdi
Murâdı bâğınunı açıldı verdi
- 850 Duʻâsı nev bahârı rûşen oldu
Ümîdi sebze-zârı gülşen oldu
- 851 Bir oğıl virdi aña kâdir-i pâk
Ki ʻaql itmezdi hüsn-i vaşfin idrâk

Kabilenin içinde sevinç ve heyecan uyandıran çocuğun fiziksel özellikleri ve güzelliği dikkat çeker.

- 855 Binüb hüsn atına ol rûy-ı sâde
Kamu güzelleri kıldı piyâde
- 856 Cemâlınden cihân oldu münevver
Nesîminden hevâ oldu muʻattar

Kabile reisi mutluluğunu ifade etme amaçlı doğan çocuğu vesilesiyle bir ziyâfet verir. İyi dileklerde bulunarak çocuğa Kays adı verilir. Bu arada çocuğa ad verilmesi kabîle içinde belli bir ittifakı gösterir. (881)

857 Tûlû^c itdi çün ol mâh-ı şeb-efrûz

Hüceste oldu ^cÂmirîlere rûz

858 Re'îs-i ^cÂmirî idüb neşâtı

Ziyâfet eyleyü dökdi semâtı

Kabile reisinin isteği üzerine, ilim adamları çocuğun yıldız falına bakarlar. Çocuğun geleceği ile ilgili tahminlerde bulunurlar ve sonuçta onları bir endişe alır. Çocukta geleceğe ait farklı haller sezilir. Çocuğun değişik özelliklere sahip, benzersiz bir evlat olacağına kanaat getirirler. Kays'ın birgün gelip aşkın tutkunu olacağı hatta onun bu yolun tek önderi olacağını ifade ederler. Henüz ömrünün baharında olan bir çocuk için bu durum başta anne olmak üzere aile üzerinde –herşey takdir edenin Allah olduğu bilinmesine rağmen- endişeli bir bekleyişe sebep olur. (862-880)

Bakıcılar tarafından özenle bakılıp büyütülen çocuk fiziksel özellikleri, zekâsı ile dikkat çekici bir güzelliğe sahiptir; (886) ama bu durum kabîle halkı içinde de değişik söylentilerin çıkmasına sebep olmasını engelleyemez.

890 Şuhûrî seyr idüb çün yetdi sâlî

Kamer bedri bigi taldı cemâlî

891 Olub perverde ol ruhsârı sâde

Gül-i cennet bigi oldu küşâde

892 Kıyâsile iricek penc-sâle

Ruḥ-ı mihrinle meh döndü hilâle

- 893 Boyı serv idi lîkin nâ-resîde
Özi kebk idi bâli nev-demîde
- 894 İrişdi pençden çün hefte sâlî
Düşürdi fitneye halkı cemâlî
- 896 Çü bülbül bigi söylerdi zebânı
Zekâvetden virirdi nişânı

Zekiliği ve güzelliği ile ön plana çıkan Kays okula gönderilmeye karar verilir. Kays, “Adn Bağı” nı andıran özellikleri, diğer kız ve erkek öğrencilerin güzelliği ile dikkat çeken okulda mutludur.

- 898 Çü zeyreklik yüzünden açdı râzı
Virürler mektebe ol ser-firâzı
- 899 Hurûfu levh-i sîmîn üzre taḥrîr
İdüb ta‘lîm ider üstâd-ı taḥrîr
- 900 Meger ol mektebidi ‘Adn bâğı
İçinde mâhrûlar şeb çerâğı

Şahidî, mesnevinde Leylâ’nın fiziksel özelliklerini daha doğru bir ifade ile Kays’ın Leylâ’ya ilgilini, algısını açığa çıkarmaya yarayan bir bakış açısı ile methedici ifadeler kullanır. Bu ifadeler; Leylâ’nın bakışları, saçları, dudakları, kaşları, gözleri, hali, tavrı, konuşmasındaki incelik ve nezaket ile bir bütün olarak algılanır, nihayet insanları çaresiz bırakan bir güzel olarak aktarılır. Bu bölüm Leylâ’nın tanıtıldığı bölümdür. Burada dikkat çekici olan Leylâ’nın sadece fiziksel özellikleri ve güzellikleri ile ön plana çıkarılmasıdır.

- 921 Ruḥı cân bezminüñ şem^e tırâzı
Lebi dil hastesinüñ çâre-sâzı
- 922 Kaşı yayına kurbanıdı kevneyn
Senâlar okurıdı Kâbe kavseyn
- 923 Gözi efsûn-ı aqluñ perdesiydi
Lebi ma^ecûn-ı cân perverdesiydi
- 924 Hevâ-i âteşinile nihânı
Yağardı mülk-i câmı hüsn-i ânı
- 931 Başından ayağa dek şîve vü nâz
Güzeller içre sultân-ı ser-efrâz
- 932 Cemâli maṭla^e-ı envâr-ı Mevlâ
Rûḥı şem^e-i nehâr-ı nâm-ı Leylâ

Leylâ'nın güzelliğini anlatan bölümde Leylâ'nın güzelliği ifade edilirken, Kays'ın ondan etkilenme sürecinin de başlamış ve bir aşka dönüşmüş olduğu anlaşılır.

Bu arada etraftaki herkesin aslında Kays'a karşı ilgisi vardır. Fakat birbirine ilgi duymaya başlayan iki genç yanyana geldiği zaman ruh hallerinde değişiklikler tezâhür eder. Şair, Leylâ'nın özelliklerini ve güzelliklerini Kays'ın bakış açısı ile aktarır. Birbirini tek ruh, tek can olacak kadar seven iki sevgili karşısında şair, aşkın Kays üzerinde bıraktığı tesiri anlatır. İki sevgili aşklarını bir süre gizleseler de bir süre sonra hal dillerinden, olan biten herkes tarafından anlaşılır. Zaten Kays da bir süre sonra halkın içinde bile Leylâ'dan başka birşey düşünmediğini konuşmalarıyla yansıtır.

- 1001 İki dilber ki bir sevdâye düşdi
Belâ hengâmesi başına üşdi

- 1002 Çün irdi ışk def^c-i mâ-azırdan
Kebâb itdi bular cân u cigerden
- 1003 Egerçi ıldılar dilde nihânı
Ve lîkin ousu dutdı cihânı
- 950 İşidicek nevâ'i dil-sitânı
afeşde rakş urırdı murğ-ı cânı
- 951 Tebessüm ıldığını görse nâgâh
Derûnında iderdi derdile âh
- 952 Gözi ucıyla ıldığça nezâre
İderdi şevk-i bağrın pâre pâre
- 953 Hevâ'-i germ ile aynardı anı
Dem-i serdiyle dutardı revânı
- 954 ıya bağışları bağrın sökerdi
Dönerdi ande ile tuz ekerdi
- 957 amunuñ ays'a idi gerçi meylî
Velî anı yağardı şevk-i Leylî
- 958 Dili Leylî'ye dağı ışk-ı serkeş
Cemâlî aysdan şalmışdı âteş
- 959 İki mağlûb birbirine tâlib
İki mergûb birbirine râğıb

Bu durum belli bir zaman sonra Leylâ'nın annesinin kulağına kadar ulaşır. İlk tepki olarak utanan ve üzülen anne, iki genç üzerinden zamanın kötülüğünden de yakınır. Leylâ'ya bu sevdadan vazgeçmesi adına bir takım öğütler verir; zamanın, insanların aldatıcılığından bahseder, tenbihlerde bulunur. Düşmanlarının onları ayıplayacağından dem vurur. Bu öğütlerin içinde daha çok etrafın onlara bu aşk için ne diyeceğine dair ifadeler ve aşka düşen temiz bir kızın sonunun pek de iyi anılmayacağını mantığın ve duyguların ona söyledikleri çerçevesinde konuşur.

- 1052 Vücûduñdur şerefde cevher-i pâk
Şaķın kim olmaya alûde-i hâk
- 1053 Yüzüñ âyînesîdir Şun^c-1 bârı
Hevâdan aña kondırma gubârı
- 1054 Çü bed-nâm ola bir dildâr-ı ma^cşum
Anuñ pâk olduğı olmaya ma^clûm
- 1055 Şadâdan kim tola etrâf-ı âlem
Anı düşünâmıla kim eyleye kem
- 1056 Egerçi ıışk-ı şıdķ u pâklükdür
Ve lîkin şöhreti nâ-pâklükdür
- 1058 Bu hâlüñ âhirî bed-nâmluķdur
Belâ vü derdile nâ-kâmluķdur

Leylâ'nın annesi her ne kadar bu öğütleri sıralasa ve kızına dair bir durum tesbitinde bulunsa da aslında o da bilir ki, kızını aşk belâsının esiri çoktan olmuştur.

- 1059 Dile ıışķuñ gamıdır kâr-ı düşvâr
Belâlar isteriseñ ıışķa düş vâr

Leylâ'nın babası da bu durumu öğrenir; anne gibi şaşkınlık ve utanç duygularını bir arada yaşar. Etraftakilerin bu aşktan uzaklaşması için ona, kızını okula göndermemesi ve onu eve kapatmasına dair verdiği tavsiyelere uyar. Gözünden aşkın gözyaşlarını döken Leyla, bir dert ortağı olmaksızın eve kapatılır.

- 1078 Kılurdu aşr-ı âhı âteş-endûd
 Fezâ-i lahd mücrimler bigi dûd
- 1079 Delerdi asretiyle bağrını âr
 Urırdı sînesine ah-ı mismâr
- 1080 Ėamıyla şahn-ı aşrı kim gezerdi
 Gözinden bađrınıñ anı sızardı
- 1081 Dilinden gitmez idi ıztırâbı
 Ki bir dem oladı arâm-ı âbı
- 1082 Gehî derdiyle ururıdı sîne
 Gehî derdin dir idi sâyesine
- 1083 alupdı derdile ana bigi ferd
 Yoğıdı kimse ki idinedi hem derd

Onun bu halinden çevresindekiler son derece endişelidir. Özellikle Leylâ'nın annesi onu bir an yalnız bırakmaz. Gece-gündüz kızına bu sevdadan vazgeçmesi için öğütler verir, ona iyi davranışlar sergiler.

Bu arada Kays da okula gitmemeye başlar. Derin acılar içinde Leylâ'nın özlemi ile ağlayıp inlemekte, uykusuz geceler geçirmektedir. Duyduklarının yanında aklı da bu

sevdadan uzaklaşmayı kabul etmez. Nihayetinde Kays, bu aşkın verdiği derin acılar içinde herkesten uzaklaşır ve yalnız kalmak için çöle gider.

1139 Beğâyı  aqla   n bulmadı   re
K ab yı Şabrı kıldı p re p re

1140 Meger kim h zr dı h zr ya düşdi
Delürdi derdile Ő hraya düşdi

1141 El urub eyledi p r henin   k
Bürehne oldu Őa dı başına h k

Ağlayıp inleyerek çöllerde, dağlarda gezen Kays, ona öğüt verenleri de dinlemez. Sahralarda vahşi hayvanlarla dost olup dolaŐıp dururken hep aklında Leyl  olduğu için kimseyi de yanında istemez. Nihayetinde bu ruh hali, bu davranış ve yaŐayıŐ Şekli Kays'ın adının “mecn n” olarak anılmasına sebep olur. Ruhuna işleyen, yaşamının her anına tesir eden “aşk”, eylemleri kadar dilinden d k lenlere de yansır. O bundan böyle aşka dair, sevdaya dair konuşur, ne konuŐursa. D Ő nd ėu, konuştuğu, dolaştığı yer Necd   l d r. Mecn n oradaki değişik varlık ve nesnelere de dertleŐmeye başlar. AŐksız bütün varlığın üstü örtülüdür; her Şey derin ve uçsuz bucaksız bir karanlıktan ibarettir artık. AŞk ona göre duymasını bilen yüreklere esrarını döker ve müŐahade edilenlerin arkasında, hakikatler bütün çıplaklığı ile idrak edilir.⁵⁸

Belli bir zaman sonra Mecn n, Leyl 'nın bulunduğu köye, onun Arap töresine göre tertip edilmiş çadırına gider. Birbirine gören iki sevgili hasretle gözyaŐı dökerler. Özellikle Mecn n'un bu halini görenler öğüt verseler de o, bu halinden aslında memnundur.

Mecn n'un bir kıza  Őık olarak kendinden geçmiş durumu babasının kulağına gider. Evladının ruh h li karşısında o da üzülür, ağlar ve oğlunun yanına gider. Oğlunun

⁵⁸ Nazir Akalın, *Şairin Eldivenleri*, Meneviş Kitapları, Ankara 2003, s. 86.

ağlamalarını, inlemelerini duyar. Ondan bu halinin nedenini öğrendikten sonra ona “aşk yolu” na dair öğütler verir. Bu öğütler karşısında Kays, son derece kayıtsızdır. Ve aşkının onun için vazgeçilmez olduğunu, Leyla’dan ölünceye kadar vazgeçmeyeceğini ifade eder.

- 1345 Benüm çün ‘aşka oldı ihtişâşım
Olnca yokdurur bundan hâlâşım
- 1346 Bedenden itmeyince rûh-ı pervâz
Ėam-ı ‘ışkından anuñ gelmezem vaz
- 1346 Ya efser bigi olam aña hem-ser
Ya meydânında ‘ışkuñ oynayım ser

Kays, sıkıntılarından kurtulmanın tek ilacının Leylâ’ya kavuşmak olduğunu söyler. Mecnûn’un babası oğlunu içindeki aşkın sıkıntılılarıyla beraber eve getirir. Mecnûn’un annesi çocuğunu kötü bir halde görünce üzülür, ağlar; oğluna hizmet eder, ikramlarda bulunur, öğütler verir. Bütün bunlara karşılık Mecnûn’un tavrı ve cevabı kesindir. O, Leyla’sız bu dünyada anılmak istememektedir.

- 1382 Ki ansuz olmasun dünyada adım
İki ‘âlemde ‘ışkıdur murâdım
- 1383 Bunı çün didi ol derdiylel meftûn
Akıtdı gözlerinden eşk-i ceyhûn
- 1384 Atası bildi ki aldurub kararın
Yele virmiş elinden ihtiyârın

Bu durumu gören, duyan kabile endişelenir, Mecnûn’un muradını yerine getirmek için harekete geçerler.

- 1397 Pes olub ol kabîle cümle yek dil
 Hüşûline bunuñ bağladılar bel
- 1398 Arada görmediler çün nifâkı
 Yürüdiler murâda ittifâkı
- 1399 Gürûhıyla bular çün dutdılar râh
 Şanem halkı kamu oldılar âgâh

Nihâyet Leylâ istenmek üzere kabilesine gidilir. Kays'ın babası oğlunu övdükten sonra Leylâ'nın babasından kızını ister.

- 1411 Belâgatde nazîrin görmez âdem
 Feşâhatde urır şahbândan dem
- 1412 Dilerim ey ser dünyaya efser
 O güher gevherimle ola hem-ser
- 1413 Bu gün Kays'um gibi ber hûb-ı bernâ
 Cihân içinde var dirlerse hâşâ
- 1414 Cemâl içre vâhidü'l -aşrdur ol
 Hünelerde ferîdü'd-dehdür ol
- 1416 Hâzînem var bî-hadd-i cevherîyem
 Göñülden cevherüñe müşterîyem
- 1417 Görem çün mihrle senden rızâyı
 Harîdârem iki virem bahâyı

Fakat bu istek ve iyi niyet karşılığını vermez. Leylâ'nın babası Kays'ın babasına “sana verecek kızım yok” diyerek kesin bir tavır sergiler. Kays hakkında çok da iyi düşüncelere sahip olmadığını hatta onun herkes tarafından ayıplanan bir “deli” olduğunu ifade eder.

- 1424 Ki oğlum didigüñ ey hûb-ı fercâm
Degül mi ferrûh ol çün oldu hõd-gâm
- 1425 Olub bî ʿaql u mest ü lâ'ubâli
Mizâcınun gidiptir ʿitidâli
- 1426 Çü yok dîvâneliginde gümânum
Benüm dîvâne olmaz hem ʿinânum

Bu red cevabı karşısında Âmirîler, son derece üzgün, geri dönerler. Kays'a da bu aşktan vazgeçmesini, kendini harab etmemesini hatta başka birine hayatında yer vermesi için öğütler verirler. Bu haber karşısında Mecnûn'un ahları, ağlayıp inlemeleri artar ve Mecnûn kendini tekrar çöllerde bulur. Leylâ'ya olan aşkı yüzünden herkese rezil olduğunu düşünen Mecnûn, bu aşk yolunda herşeye razı olduğunu, ayıplansa da herşeyi yapacağını ifade eder.

- 1461 Hârâb olur resme degil aql-ı câyî
Ki âbâd olmağa dutam recâyî
- 1462 Gehî meyhâne-i ʿışk içre mestem
Gehî deyri hevâda büt-perestem
- 1463 Olub şûrîde ü mest-i dil-fikâr
Belâ zencîrine olam giriftar

1464 Yaturam hırman-ı ğamda fütâde
Vücûdım gâhı gör varur mı bâde

1465 Seĥâb-ı ğamdan irüb âteş-i berk
Niçün cismim dırahtın eylemez ĥark

Mecnûn başına gelen bu kötü sonla beraber aslında kendi iç âleminin derinliklerinde, dünya nimetleri karşısındaki duyarsızlaştığına dâir tutumunu ifâde etmeye başlar. Onun için artık dünya, insanlar; kısaca varlık âlemi pek de bir şey ifâde etmemektedir. Çünkü O, “cânım” dediği, cihânı onda bulduğu aşkına kavuşamamıştır.

1472 Ki ben şeh-r-i fenâya dutmuşam râh
Size virsün beĥâ mülkini Allah

1473 Bu gönlüm şîşesi seng-i belâdan
Şanub ol dem belâya mübtelâ ben

1475 Dil ü cân olmadı benümle dem-sâz
Vücûdumdan anınçün geçmişim vâz

Şâhidî, aslında mesnevinin iki sevgili arasında kavuşmanın vukû bulmadığı bu ilk beyitlerinden itibaren, başka bir bakışla bu aşk mâcerâsını ilerleteceğine dâir ipuçları vermeye devam eder.

1486 Tenüm mülkinde gönlüm yavı kıldım
Aradım bu cihânı sende buldım

Mecnûn her ne kadar acı çekip belli bir teslimiyet gösterse de ruhunun derinliklerinde belli isyan duygularını da beraberinde yaşar. Mecnûn bu halde yaşadığı duygunun sonsuzluğunu da ifadeden geri kalmaz.

- 1491 Dilümdür zâlim ü yârim cefâkâr
Bu dilden bî-dilüm ol yârdan zâr
- 1492 Elâ ey cân elinüñ dil-sitâni
Berü gel ideyim teslîm cânı
- 1493 Ne sehv oldı °aceb bu bülbülüñden
Ki anı ayru düşerdüñ gülüñden
- 1511 Maḥabbet zevk-i cândur câvidâni
Degül bâziçe-i şevk-i civânı

Mecnûn'un bu acıklı durumu karşısında herkes üzüdür. Kimse onun derdine derman olamayınca, babası dualar eder, gözyaşları döker. Kabile halkının ona, oğlunu Kâbe'ye götürmeyi düşünür ve yollara düşerler. Orada tavaf etmenin yanısıra baba, oğlunun iyileşmesi adına bol bol sadakalar verir. Kays da Kâbe'de yaratana dua eder. Fakat babası içinde bulunduğu durumdan, hatta belâ olarak adlandırdığı bu ruh halinden kurtulmayı iste diyerek oğluna öğütler verir.

- 1535 Bu °ışkı benden al °aqlum gerü vir
Yaşamı °ışk elinden kırtarıver
- 1536 Rehâ idüb dili bend-i hevâdan
Beni azâde eyle bu belâdan

Mecnûn tam da bu duaları ederken birden hislerinin ona verdiği derin uyarılarla aşkından kurtulmama isteğini, babasının şaşkın bakışları arasında niyâz etmeye başlar.

- 1546 Gözüme kuḥl-ı sevdâ ile vir nûr
Dilüm kı l ateş-i °aşkıyla maḥrûr

- 1547 Baña dirler ki ol ʿaqlıyla dem-sâz
Ki yaʿni ʿışk-ı Leylî’den gelem vâz
- 1548 İlâhî bir nefes idüb ʿatâyı
Ziyâde eyle gönümde hevâyı
- 1549 Ğam-ı ʿışkı virür çün dil-firûzum
Ğaminsûz olmasun hiç âb u rûzum
- 1550 Beni kırbân idüb ʿışkında ey Hakk
Anuñ ʿömrine kııl ʿömrimi mülhak

Kâbe’den döndükleri zaman Mecnûn’un bu durumu halk arasında tekrar yayılır, değişik dedikodulara sebep olur. Leylâ’nın babasına, Mecnûn’un kendini bilmez bu durumu ayrıca şikâyet edilir. Reisin bu şikâyetlere tepkisi, Mecnûn’u öldürme adına görevli “şahne” ile takınılan sert tavır olur.

- 1565 Bir iki şahs-ı hîş-i dil-rûbadan
Didiler şahneye bu mâcerâdan
- 1566 Filân yerdeki bu Mecnûn-ı bed-râm
Sizi vü bizi kıldı halka bed-nâm
- 1567 Virüb nâmûs u ʿârı cümle yâde
Gelür her rûz bunda ser-küşâde
- 1572 Çü oldı şahneye maʿlûm bu hâl
Ki uğrı çâbuk idi şahne kıtâl

- 1573 Çeküb şimşîrini kıldı °itâbı
Didi şimşîrle virem cevâbı
- 1574 Birisi °Âmirîlerden bu hâli
Re'is-i °Âmirîye didi hâli
- 1575 Ki ol kıtâl merd-i mîr-i hûn-rîz
Olupdurur ğazabdan âteş-i tîz

Bu tepkiyi duyan Mecnûn'un babası son derece üzülür ve oğlunu aramaya başlar. Mecnun, bir mağara içinde korku dolu bir ruh hali ile kendini kaybetmiştir. Ağlayıp inleyen, tek ortağı arkadaşı kendi acı sesi olan bir çaresizdir artık o. Babasının eve dönme ısrarlarını da hemen orada reddeder; hatta babasının gözyaşlarına rağmen yalnız kalmak ister.

- 1649 Öziñi cem° kıl ey nûr-ı dîde
Yeter kıl dâmen-i °aqlı dirîde
- 1650 Beni bu bend-i ğamdan kırtarıvir
Gidelim hâneye elüñ beri vir
- 1651 Ne virür her dem olmak kûh içinde
Niye yanmak âteş endûh içinde
- 1680 Eger biñ yıl diri olam hemânum
Beni hâlimde ço kim nâ-tüvânum
- 1681 Didi çün bu sözi Mecnûn-ı med-hûş
Atâsı ağladı vü oldı hâmûş

Bu arada şair Leylâ'nın durumunu da mesnevîde aktarırken Leylâ'nın güzelliğinden bahsettikten sonra onun da aklının hep Mecnûn'da olduğunu ve sıkıntılı günler geçirirken bile herkese onu sorduğunu, geceler boyu ağlayıp inlediğini dile getirir.

1794 İdüb dilden anuñ mihrine taḥsîn
 ılurdu kendünüñ baḥtına nefrîn

1795 ıkub dâm üzre ol serv-i gülendâm
 Seḫerden tâ olınca zulmet-i şâm

1796 Derûnında idüb derdiyle âh ol
 Baub eṫrâfına gözlerdi râh ol

Bu arada o diyarda Nevfel adı verilen mert, yiğitliğı ile nam salmış bir hükümdar vardır. Bir gün Mecnûn'un bulunduğu dağlara, sahraya av için yola düşer. Orada Mecnûn'la karşılaşır, onunla sohbet eder ve hikayesinden oldukça etkilenir. Halktan da bu aşk hikayesinin içler acısı mahiyetini, Mecnûn'un kendini bilmez hallerini dinler.

1982 Görir bir şahş yürir mest ü ḫayrân
 Yüzi ḫandân özi uryân u giryân

1983 Gözinüñ yaşları Ceyḫûn'a dönmiş
 Nice Ceyḫûn ki baḫr-ı ḫûna dönmiş

1984 Oda yandırmış âhı deşt-i tâğı
 Göyünmüş cismi soyunmuş çerâğı

1985 Deminden nâr-ı ış urır zebâne
 Direk olmuş duḫânı âsmâne

Ardından Nevfel, Mecnûn'un yanına gidip halini hatırını sorar. Onunla aralarında Mecnûn'un hal ve durumu ile ilgili sohbet eder. Mecnûn'un Leylâ'ya olan aşkının derinliklerini dinleyince etkilenir ve ona bir vefâ göstermek adına Leylâ'nın babasına elçi göndermeye karar verir.

2124 Çü Nevfel diñledi ol mübtelâyı
Diledi ki eyleye ʿahde vefâyı

2125 Düzüb bir elçi kâm olmağıçün râm
Kâbîle mîrine gönderdi peygâm

Leylâ'nın babası elçinin bu isteğine çok kızar, Mecnûn'un kızına lâyıık olmadığını söyleyerek, kızına gelen bu talebi yine reddeder.

2155 Girelüm saʿyiçün bizde şevâba
Ki bir teşnedür irüşsün âba

2156 İrüb kâşidıña viridi ol peyâmı
Didi her ne denildiyse temâmı

2157 Kâbîle mîr çün gûş itdi ânı
Ġazabdab beñiz oldı zaʿferânı

2159 Didi şûrîde olub ey ser-efrâz
Ki bir Mecnûn çün ʿarz eyleye râz

2167 Çü ʿaqlı ʿabʿa gelmedi muvâfık
Ne yüzden duħteruma ola lâyıık

2168 Degil duhter aña bir âyetümi ben
Revâ görmezim aña bu sözi sen

Bu sözleri duyan Nevfel çok kızar. Aşağılayıcı bu red karşısında kızmanın, üzülmünün yanısıra Nevfel, bütün askerlerini toplayarak Leylâ'nın babasına karşı aşk adına, güçlü bir askeri birlikle mücadeleye başlar.

2169 Şeh-i Nevfel bunı idüb bahâne
Ger âheng eyleye cenk-i girâne

2171 Eger cenk eylerise iderüz ceng
Ger oğ atarsa ol biz ururız seng

2172 Anı üstünde her dil-gû olur şîr
Ururız bizde lâbüd tîr ü şemşîr

2177 Varıdı havfdan gönlünde endûh
Dirildi çevresine halk enbûh

2178 Ki tıldı leşkeriñden ruy-ı şahrâ
Şavaş esbâbını düzdi müheyyâ

Oldukça sert ve çetin geçen bir savaş yaşanırken Mecnûn son derece üzgündür. Bu savaşın bitmesini isterken bir taraftan da ölenlere üzülür; ama Leylâ'nın babasının tarafının galip gelmesini, onun adına savaşanların yanında, hayret dolu bakışların arasında temenni eder.

2239 Özînüñ leşkeri olsa kavî dest
Olırdı mest ol şûrîde mest

- 2240 Eger dildâr hayli gelse gâlib
Neşâtıyla olırdı aña râğıb
- 2241 Su°al idüb biri der ey civân-merd
°Aceb dîvâne kılmışdur seni derd
- 2242 Senünçün biz kılıruz kâr-zârı
Göñülde sen idersin haşme yârı

Etraftakilerin şaşkınlığına Mecnûn'un cevabı oldukça çarpıcıdır. Ona göre âşık sevdiğiyle savaşmaz, âşığın gönlü neredeyse, “can” ının da orada olduğunu söyler. Aslında Leylâ'nın babası ile savaşmak; kendi canı, özü ile savaşmakla özdeştir.

- 2243 Didi çün haşm ola hayl-i dil-ârâm
Ola mı dil aña tîğ urmağa râm
- 2244 Kişi tîğiyle urır haşme âheng
Velî °âşık ider mi yârla ceng
- 2245 İrer her ma°reke içre cerâhat
Baña andan gelendir bûy-ı rahat
- 2246 Ğubârından çün ola kuhl-i behrem
Aña tîğ urmağa ola mı zehrem
- 2247 Çü dilde muhkem ola şıdk-ı °âşık
Fidâ kıılır revânı °ışk-ı °âşık

2249 Alupdır gönlüm ol serv-i revânum
Göñül her kıande ise anda cânım

Bu şiddetli savaşın sonun gelmeyeceğini ileri süren Leylâ'nın kabilesinin ileri gelenleri Leylâ'yı öldürelim, başını onlara gönderelim belki o zaman iki tarafın halkı rahata erer teklifinde bulunurlar.

2264 Çü bizden cebrile almağ diler kıız
Kesüb başın aña gönderelim biz

2265 Aramızdan bezm çün gide âfet
İki cânibden ola halk râhat

Bu haberi duyan Mecnûn'un yine gözyaşları durmaz. Nevfel'in yanına gider halini anlatır. Leylâ'nın kabilesinin her ferdini aldığı zararın onu derinden etkilediği, canının yandığını söyler. Kendisinin bahtının kötülüğünden bahsederken, Nevfel'in yiğitliğine kimsenin karşı gelemeyeceğini; fakat bu sevdanın başkalarına verdiği zarardan rahatsız olduğunu söyler. Mecnûn'un bu acılı hali Nevfel'i son derece etkiler. Nevfel, bir karar alarak savaşını nihayetlendirir.

2301 O şahrâda ki idüb Nevfel âheng
Cihân pehnâsın itdi haşmına teng

2302 Şu deñlü toprağa düşmişdi merdüm
Ki şahrâ olmışıdı geştten güm

2303 İki leşker çü çekdi çengden el
Varub ârâm-gâha irdi Nevfel

Mecnûn yine çöllere düşer. Nevfel'e olan duyguları ise hep olumludur, ona hep duacıdır. Leylâ ise savaşın bitmesinden dolayı üzgündür.

Bu arada Araplar arasında yine kahramanlığı, yiğitliği, komutanlığı, zenginliği ile şöhretli İbn-i Selam bir bakıma Leylâ'nın Mecnûn'la olan bu sıradışı sayılabilecek muhabbetini bilmeden Leylâ'ya talip olur.

- 2559 Virürdi bahtla devlet selâmı
Aña ibn-i Selâm olmuşdı nâmı
- 2562 Kimesne ide mi mâhı dir ağûş
Meger bu nükte kıldı ferâmuş
- 2563 Bunı bilmezdi ol ol merd heves-bâz
Ki yâd ile olaymaz şem^e-i dem-sâz
- 2564 O mâhuñ mihriyle urdı çün dem
Diledi kim aña göndere âdem

İbn-i Selâm, Leylâ'nın kabilesine hediyeler göndererek onu ister. Leylâ'nın babası ilgiye ve iltifatlara dayanamaz ve kızını vermeye razı olur. İbn-i Selâm ise bu müjdeli haberi ona getirenler karşısında altın ve gümüşler saçarak sevincini gösterir.

- 2585 Beşâretler bulub bu hoş haberden
Virür elçiye müjde sîm ü zerden
- 2586 Sevincinden açıldı hüsn-i bâğı
Bes itdi bu murâdiçün yarâğı

İbn-i Selâm, büyük masraflar ederek düğün hazırlıklarına hemen başlar. Leylâ bu durum karşısında son derece üzgündür; ağlayıp, inlemektedir.

- 2597 amu itmişdi gûşın dürrile per
Dökerdi Leyl likin dideden dr
- 2598 amu zevkiyle dutardı piyle
Ve likin ġark ıdı Leyl hayle
- 2599 amu kendüzini itmişdi tezyn
utardı lik Leyl kendüye kn
- 2600 amusı ıyş ideydi arab-nk
Vel Leyl kııurdu zühresin k

İbn-i Selm büyük bir istekle, zevkle dġnn yapar. Dġnde herkesi memnun etmek tek amacıdır.

- 2610 urb dmd-ı zevkile seşerden
Düzer maşmil-i arsa sm  zerden
- 2611 Buşr idüb bile ad kmrı
Çeker tazimle zerrn imrı
- 2612 Ferş blsun diyu ol şr-ı yn
İder cennet bigi şrgh-ı tezyn

Leyl, dġnn bitiminde İbn-i Selm'ın huzuruna geldiġinde bir ateş çemberinin içine girmiş gibi hisseder kendini.

- 2615 İdüb baştıyla devlet aşna yrı
Otġına getürdi ol nigrı

2616 Çü Leylî geldi ol Һargâha girdi
Diyedüñ hûr-ı âteş-gâha girdi

İbn-i Selâm ise, düğün gecesi muradına ereceğini düşündüğü bir sırada Leylâ eline bir Һançer alarak onu yanına yaklaştırmak istemez. İbn-i Selâm'ın kendisine yaklaşmak istediği zaman aynı şeyi hem İbn-i Selâm'a, hem de kendi bedenine karşı tekrarlayacağını ifade eder.

2619 Eline Һançer alub cüst ü çâlâk
Diledi ki ide kendü zühresi çâk

2620 Girü didi ki bulmayub rehâyı
Eger def' idemeyem ejdehâyı

2621 İdem Һançer bu derdüme şifâ ben
Helâk-ı cânıla bulam rehâ ben

2639 Görüb bu Һâleti ol fitne-engîz
Ğazabdan aldı ele Һançer-i tîz

2640 Didi kim bir daĥi şunarısâñ el
Senüñ °ömrüñ virürem bâde evvel

2641 Pes andan kendü zehrim iderim çâk
Ki ölmekden dilümden yoĥdurur bâk

Leylâ'nın anne ve babasının onun duygularını düşünmeden aldığı bu evlilik kararı karşısında İbn-i Selâm eşinin tavrına büyük bir anlayış göstererek, durumu kabullenmekten başka çaresi kalmaz. Aslında o, gerçek bir âşığın tavrını sergiler.

- 2654 Ki benden gitmişimdir sendeyim ben
Murâduñ kıande ise andayem ben
- 2655 Niçe müddet ki olmuşdır rakıbi
Nazardan ğayrı olmadı naşıbi
- 2656 Müsahhar idemedi ol nigârı
Bu hâletle geçürdi rüzigârı

Leylâ bunları yaşarken Mecnûn, Leylâ'nın evlilik haberi üzerine kendinden bi-haber ağlayıp, inleyerek dolaşan bir âşık olarak çöllerdedir. Bir gün dolaşırken rastladığı bir sipahi ile sohbet eder. Sohbet esnasında seni yıllardır arayıp sormayan bir sevgilinin peşinden hala neden ağlayıp inlersin diye soran adam, aynı zamanda Leylâ'nın da kendisi için iki yıldır evli olmasına rağmen ağladığını ve İbn-i Selâm'la karı koca olmadıklarını Mecnûn'un hayret dolu bakışları arasında söyler. Bu sözlerle Mecnûn biraz da olsa kendine gelir, rahatlar.

- 2716 Daği gülzârını ider temâşa
Eline lîk el urmadı hâşâ
- 2717 Ki bir yıl oldu almışdır o mâhı
Daği mührünledir hağdur güvâhi
- 2718 Degül bir biñ yıl olsa bulmaya yol
Muğâl olmuşdur andan bir yiye ol
- 2719 Bu vehmünden beridir ol dil-fürûz
Ruğ-ı âyînesine kıonmadı tûz

- 2720 Dili Mecnûn'ı kim başmışdı hayret
Yağardı hayretile nâr-ı ğayret
- 2721 O sözlerden ki özin yâvı kıldı
Bu sözlerden biraz kendüye geldi

Mecnûn, Leylâ'nın evlilik hayatı yaşamadığını bilse de sahralarda kendinden habersiz dolaşmaya devam etmektedir. Mesnevide şair, Mecnûn'un babasının çocuğunu sahrada aramaya gittiği zaman fiziksel ve ruhsal olarak çok fazla değişmiş olduğunu etkili bir dille anlatır.

- 2795 °Aşâ elde alub bir kaç civânı
Yürüdi isteyü ol nâ-tüvânı
- 2796 Tıolandı râğ u şahrâ vü şitâbân
Aradı vadi vü kûh u beyâbân
- 2808 Nizâr olmuş teni dönmiş hayâle
Özin bilmez kıılır ki ğâhı nâle
- 2809 Şu resme bulmışdı cism-i hiffet
Ki bilinmezdi etmeyince diğğat
- 2810 Kâmu gitmiş ne varsa et vü cânı
Derisi eyle kalmış üstüñânı
- 2811 Hayâtından teninde buyı kalmış
Memâta irmege bir mûy kalmış

Bu görüşme esnasında Mecnûn öylesine halsiz, kendinden geçmiş ve farklı bir ruh halindedir ki babasını dahi tanımaz haldedir. Bir zaman sonra kendine gelen Mecnûn'a babasının verdiği öğütler hem evlat sevgisindeki merhameti, hem de sosyal içeriği gösterir.

- 2814 Çü oğlan gördi pirî aldı hayret
Yüregi kıpırdı cânı dutdı ıibret
- 2815 Ciger kıanı çekerdin süze geldi
Ciger üzre ciger ağıza geldi
- 2818 Gözin açub görür Mecnûn ser-bâz
Ki olmış gendüye bir şahş dem-sâz
- 2822 Ayıtdı kim ata kim ey ciger-sûz
Senüñdür derdüñden oldum siyeh-rûz
- 2826 Oğıl derdiñe urdı bağına tır
Ökiş zârılığından şoñra bu per
- 2852 Kâmu mañlûkuñ âdem bihteridür
Bu fi'lüñ âdemîlikden beridür
- 2853 Şeref bulmuşken ey nûr-ı dîde
Neden vahşî bigi olmağ remîde
- 2854 Gözim nûrısın ol göñlüm harîfi
Yeter rencîde eyle ben za'îfi

Babasının öğütlerini ve bulunduğu yerden ayrılma fikrini kabul etmeyen Mecnûn karşısında babası, aslında sonradan olacakların haberini verir şekilde, oğlunu

bir daha göremeyeceği düşüncesini imâ edercesine konuşup oğlunun yanından uzaklaşır.

- 2911 Bir arada senüñle konuşam yok
Giderem yola dañi dönüşüm yok
- 2912 Bu demdür ħalüñi âñir şorışım
Bu görüşdir yüziñi şoñ görüşim
- 2913 Yağındur kim ağızda bağlana dil
Çekile göze sürme yirine mîl
- 2915 Yüzin öpdî ve boynın çoñladı
Yeri ħasret yaşıy ile şuladı

Mecnûn, belli bir zaman sonra babasını kaybettiğini çöllerde dolaşırken yanına gelen bir haberciden öğrenir. Babasının mezarına gider ve içindeki acıyı ve onun yokluğu ile yaşadığı eksikliği ifade eder.

- 2987 Düşüb derd ü ħamuñdan ıztırâba
Vücûduñ varımı virdüñ ħarâbe
- 2988 Fenâdan sen beğâ iline göçdiñ
Baña öksüzligüñ tonımı biçdiñ
- 2989 Mübârek bâd irmez çün demekden
Giyelüm bâri ol tonı ħamuñdan
- 2990 Oğıl derdinüñ atadır °ilâcı
Atasuz olmak acıymış acı

Aşkını verdiği ayrılığa ve acıya, babasının kaybı ile yaşadıkları da eklendikten sonra Allah'a yönelir. (3157)

Mecnûn babasının ölümünden sonra çöle tekrar döner. Artık çöldeki bütün varlıklarla konuşmakta, onlarla anlaşmakta ve hatta onlarla arkadaşlık edip dolaşmaktadır. Böylesi zamanlarda yaradılışı gereği çöldeki zıt güce ve karaktere sahip hayvanlar bile Mecnûn'un yanında uysal ve birbiriyle sulh içindedir.

3047 Şu hadde irmişdi şehliği bil
Ki olmuşdı vühûşuñ hûyı tebdîl

3048 Koyunu kordı şalmazdı fütûra
Uraymazdı pençe şîr gûre

3049 Senile şulh kılmışdı her gûş
Yürirdi bir arada kurbe u mûş

Mecnûn gökyüzündeki yıldızlarla, ayla konuşmakta rüyalarında hep Leylâ'yı görmektedir. Bir gün bir atlı gelir ve Mecnûn'a Leylâ'dan haber getirir. Leylâ'nın da onun gibi aşk acısı içinde ağlayıp inlediğini öğrenen Mecnûn, Leylâ'ya bir mektup yazar ve aşkını anlatır.

Arasına Mecnûn'u ziyaretinde ona yiyecek-içecek getiren annesinin yaşlı amcası onun bir şey yiyip içmediğini hatta yiyeceği reddettiğini görür. Annesine oğlunun durumundan acıklı bir şekilde bahseder ve kendisini de görmek istediğini söyleyince (3567) annesi onu görmeye gider.

3559 Bu sözden dilde Mecnûn' uñ neşâtı
Belürüb pîre itdi inbisâtı

- 3560 Hevâdan meyl idüb aḥbâba cânı
Kamu yârandan şordı neşâtı
- 3561 Pes andan ol perîşân hâl cemâş
Anasın egdi dökdi gözleri yâş
- 3562 Çıkub dilden düḥân u âteş-i ğam
Su°al itdi didi pîreñe ey °amm
- 3562 Çün ol murğ-ı ğarîbüñ şandı bâli
Niye irdi işi ne oldu ḥâli

Anne oğluna öğütler verir; ama bu öğütlerin çok da etkili olmadığını görür. Anne, oğlunu ziyaretten birkaç gün sonra ölür. Babasını ardından annesini kaybeden Mecnûn onların mezarlarını ziyarete gider. Halk onu görünce bu tavrından vazgeçmesi için öğütler verse de o, yine sahraya döner.

Sahrada dolaşan Mecnûn bir gün Leylâ'nın kabilesinin yakınına yolu düşer, Mecnûn orada gördüğü son derece bakımsız bir köpeğe sıradışı bir sevgi ve ilgi gösterince halk sebebini sorar. O da aşkını tekrar anlatırken Leylâ'ya yaşadığı yere ait, Leylâ'yı hatırlatan ne varsa onlara da ilgi duyduğunu ve güzelliklerin sıkıntı içinde ilgisini çekmediğini ifade eder.

- 3818 Didi iy dûr olan °âfiyetden
Bu ite bunca °izzet ne cehtden
- 3823 Cevâbında didi Mecnûn-ı bî-dâd
Ki ey göñlüm dilüm derdinden azâd

- 3824 Beni şanma bu yolda seg-perestem
Segi bî-ğadr ü ħor u dil-şikestem
- 3828 İdüb cân u gönül varını teslîm
Anuñçün iylerim ben aña ta'zîm (3833-34)
- 3830 Çü gördim kûy-ı dilberde bunı ben
Hevâsı gönülüm içre dutdı mesken
- 3832 Baña kim mağzdur dilber benüm pûset
Diledür iti daği dostuñ dost
- 3833 Olalı ıışğ gönülümüñ emîri
Segi kûyınıñ olmışım esîri
- 3834 Çü behre oldı baña yârdan ħâr
Benüm gül қоhusınla ne işim var

Şahidî bu bölümden sonra hikâye içinde bir başka hikâye anlatmaya başlayarak Zeyd ile Zeyneb'in hikâyesini aktarır. Zeyd ile amcasının kızı birbirine âşıktır (3863) fakat fakirdir. Amcası bu maddi yetersizliği sebep göstererek kızını Zeyd'e vermediği için (3885) o da Mecnûn gibi sahralarda dolaşmış; ama kendini teselli etmeyi başararak içi aşk acısıyla yanarken normal hayatına dönmüştür. Bu arada onunla aynı duyguları yaşayan Mecnûn'un sevdiği ile arkadaştır. Sık sık Leylâ ile dertleşmektedir.

- 3859 Adı Zeyd idi ahlâkıla mevşûf
Çü °Amr Zeyd ħüsn idi ma'ruf
- 3860 Olubdı ħayl-i Leylî âşiyânı
Ĥarâbe virmişdi ħân u mânı

- 3861 Atası kardeşinüñ kızına dil
Virüb olmışdı cândan aña mâyl
- 3891 Ğam-ı yâr oldı çün Zeyd'in enîsi
Yüzin döndirdi andan her celfisi
- 3892 Bu haletle ki oldı emri müşkil
Tolandı kûh-ı şaħra bir niçe yıl
- 3895 İdüb da'vet anı her-gâh-ı Leylî
Nevâziş birle kııurdı tesellî

Zeyd, ara sıra yanına uğradığı Mecnûn'la da dertleşmekte hatta Leylâ ile aralarında haberci vazifesini de yüklenmektedir. Zeyd aynı duyguları yaşadığı Mecnûn'a bir gün teselli için, "iyi şiir yazıyorsun, bırak buralarda dolaşmayı" deyince, aslında Zeyd'inde anlayabileceği, ruh hallerini yansıtan etkili ifâdeler kurar.

- 3915 Söziñ dürrinde kim vardur leţâfet
Ne için olasın ħûr u melâmet
- 3916 Belâgat nüktesin nazmıñda bildüñ
Neden dîvâneliği pîşe kııduñ
- 3938 Beni dîvâne diyü itme bed-nâm
Odur dîvâne kim ol oldı ħod-gâm

Bu ifadeler karşısında Zeyd; aynı şeyleri yaşadığı için üzülür, mahçup olur.

3975 Hâcâlet nârıyla aldırub hûş
 alub dem beste oldu Zeyd h m ş

Bundan sonra Mecn n ile Leyl 'nin sohbetleri yer alır. (3981)

Bu arada Mecn n'un Leyl  ile olan aŐki ve sevdiği iin yazdĐı Şiirler dünyanın dört bir tarafa yayılır. Sel m-ı Bağd d  adında birisi de bu Şiirleri beğenenler arasındadır. Bir gün Mecn n'u görmek isteyen Bağd d  onun yanına gelir ve onunla kalmak istediğini söyler. Israr edince Mecn n iki hafta yoldaŐlık eder. Fakat kısa zaman sonra yanından ayrılıp gider.

4323 Sözi  v zesi etr fa düşdi
 Őad sı Şehr-i Bağd d' a irişdi

4337 Irak yoldan idinmiş  nı manz r
 Yağn olmak diler olırsa dest r

4338   bildi  na gelmekdir mur dı
 ağırdı  tına ol hoş nih dı

4433 Sel m andan olub Mecn n'a hem-derd
 Yürir birinciye gün yanınca ol ferd

4443 Sel m anuŐla kim seyr itdi Necdi
 Bir iki hafta bu h liyle gedi

4444 Boşaldı Şofrada almadı nev le
 Gıdasuzluk  na oldu hav le

4445 İdüb açlık belâsından vedâ^{cı}
 odı Mecnûn'la anda sübâ^{cı}

İbn-i Selâm'la karı- koca ilişkisi yaşamayan Leylâ, Zeyd'den Mecnûn'la ilgili sürekli haberler almakta ve vahşî hayvanlar arasında devam eden hayatına üzülmemektedir. Bir gün dayanamayıp sevdiğinin yanına gider. Fakat Mecnûn'un halinde o kadar etkilenir ki, yanına dahi yaklaşamaz. Mecnûn da aynı haldedir. O da sevdiğinin uzaktan gelen kokusundan dahi etkilenerek kendinden geçer. Karşılıklı şiirler okurlar, bir anlamda aşklarını ifade eder, söyleşirler. Sonra Leylâ kabilesine, Mecnûn çöle döner.

Şâhidî, bu bölümden sonra İbn-i Selâm'ın vefatını anlatır.

4482 Mizâcı i'tidâline şekâvet
 İrüb İbn-i Selâm'a irdi âfet

4483 Eşer itdi özine cûşış u teb
 arâbe viridi anı cûşış-ı teb

4498 Cihândan yel bigi silküb elini
 Fenâ ikliminüñ tıtdı yolını

4499 Ecel câmı vü aña daı şunıldı
 °Adem şehrine ol daı göneldi

Bu bölümde ayrıca Zeyd'in sevdiği ile de evlenmesi de vardır. Aslında kabile halkının Zeyneb'in babasına ısrarları ve sonlarının Leylâ ve Mecnun gibi olacağına dair söylemeleridir bu evlilik kararını getiren.

4562 Bular yüz dutdı °aşkıyla helâke
 omâ kim gireler derdiyle âke

- 4563 Rızâ virmeziseñ meftûn olırlar
Şoñ ucı Qays veş Mecnûn olırlar
- 4578 Bu efsûnıla ya'ni düştü kayda
Rızâ virdigi kıızı vire Zeyd'e
- 4584 Dügün âyîn çün irdi temâma
Oqındı huṭbe ile 'aḳd-i nâme
- 4585 Bularıñ oldı baḫt-ı mihr-i ṭâli°
Nikâḫ oldı daḫi ḳalmadı mâni°

Zeyd, düğününden sonra Mecnûn'un yanına uğrar ve İbn-i Selâm'ın öldüğünü haber verir.

- 4657 Ki terk İbn-i Selâm idüb cihânı
Saña virdi ḳamû varınla cânı
- 4661 Ecel câmiyle irdi Haḳḳâ ol
Aradan gitdi mâni° sen beḳâ ol
- Bu haber karşısında Mecnûn:
- 4670 K'iderken bu za'îfi ḫâle vâḳıf
Sözinüñ biri görindi muḫâlif
- 4671 Añcaḳ öldi diyu ol filânı
Didüñ kim virdi saña ṭatlu cânı

4672 Eger gönlüne mihrüm bulsadı yol
Diridüñ virdi cânı Leylî'ye ol

cevabını verir.

Geleneklere göre iki yıl matem tutan Leylâ, bu sürenin dolmasından sonra babasının evine döner.

4746 Nihâyet buldı ya'ni resm-i mâtem
Dilinden gitdi şûy virdiği gam

4747 Açıldı habs gehden çün aña yol
Karışdı yine kendü hayline ol

4748 Arâdan mâtemüñ resmin getürdi
Atâsı evine vardı oturdı

Mesnevîde bundan sonra Leylâ'nın başından bir bostanda (ağaçlık bir yer) geçenler aktarılır. (4750) Burada gezip dolaşan Leylâ, uykuya daldığında Mecnûn'u rüyasında görür. Uyanınca ruh hali çok kötüdür, ağlar, inler ve arkadaşları onu evine götürürler. Evde de Leylâ'nın ruh hali değişmez hatta daha kötü olur.

Ardından Zeyd'i çağıran Leylâ onu görmek istediğini söyler. Ona temiz elbiseler gönderir. Bu haberi alan Mecnûn hemen yola çıkar, hayvanlarıyla Leylâ'nın çadırına gelir. Fakat birbirlerini görünce fazlasıyla heyecana kapılan âşıklar kendilerinden geçer, bayılırlar. Zeyd iki âşığı gülsuyu ile ovarak kendilerine getirir. İşte bu noktada Şâhidî, Leylâ ile Mecnûn arasındaki aşkın shevi duygulardan arınmış mahiyetini dile getiren mısraları ifade eder.

4962 Hâkîkîdür degildür bu mecâzî
Mecâz olmaz bu resme 'ışk-bâzı

- 4963 Bularuñ şûr-ı ıışkı bî ġaraźdur
ġaraź nefsânî Őehvetden maraźdur
- 4971 Ki bezm içinde câme urmadan dest
Ĥarâb oldu biri ol birisi mest
- 4972 Biribirini kılmadıñ der-aġûŐ
Bu elden gitdi anda kılmadı hûş

Birbiri ile uzun uzun sohbet eden âşıklar bir ġun bir gece beraber kalırlar daha sonra ayrılırlar. Mecnûn yine ölun yolunu tutar. Leylâ belli bir zaman sonra yine Mecnûn'un yanına ġider; fakat Mecnûn artık onu tanımaz hale gelmiş, farklı bir boyuta geçmiştir.

- 5120 Didi iy remz iden bu macerâdan
İkilik resmi gitmişdür aradan
- 5121 Ĥam-ı ııřkıñda bu oldu fütûhum
Ki rûhım rûhı rûhı oldır rûhım
- 5122  Aceb ġormiŐ ola mı ehl-i hikmet
İki rûh ide bir tende ma iŐet
-
- 5124 Sen iseñ Leylî ġöñlimdeki Leylî
Ki birlikden baña itdi tecellî
- 5125 Ben ol oldum odır bu cân u bu ten
Ki yoġdır bundan ayru aña mesken

- 5126 Ne Leylî'dür baña andan haber vir
Dil ü cânûma bu sırdan eğer vir
- 5127 Bu ise Leylî daği var mı Leylî
Ki rûh-ı ʿâşıkâ ide tecellî

Bu buluşmanın ardından Leylâ evine döner; fakat çok kötü bir hastalığa yakalanır. Vasiyeti; ölürse, ölümünden Mecnûn'un habedar edilmesi ve ona olan aşkının bildirilmesi adınadır.

- 5229 Çü Leylî hasretiyle terk idüb taht
Cenâze merkebine bağlaya raht
- 5230 Gidergil çevre yanumdan rakîbi
Haberdâr eyle hâlümden habîbi
- 5231 Ki gelsün şâhlar bigi ʿarûse
Lebi vaşlıyla virsün câne pûse
- 5232 Benüm cevelânuma itsün nezzâre
Belâ tîginle ursun câne yâre

Bu konuşmasından bir ay sonra da vefat eder. Haberi alan Mecnûn kendinden geçmiş bir halde cenaze törenine katılır ve Leylâ'nın kabre konulacağı sırada ona, tabuta sarılır. Müdahale etmek isteyenler, aynı zamanda Mecnûn'u öldürmek isterler. Fakat Mecnûn da o an canını teslim etmiştir.

- 5382 Konuldı Hâkha lahde çün ol dür
Gözinüñ bağrın idüb dürrile pür

- 5383 Bu halk içinde kim olmuştu pest
Yerinden şıçradı Mecnûn ser-mest
- 5388 Cezâ itmege andan urdılar el
Görirler  ağdı cismi eylemiş hal
- 5389 Sefer-i hem-râh olmuş dosta dost
Karışmış lahd içinde pûste post
- 5390 Revân olmuş revânı kânı gitmiş
Beden kalmış yerinde cânı gitmiş

Aslına bakılırsa bu ölüm; törensel ve hazırlıklı bir ölümdür. Bu tablo “öldürücü sevgi[li] tipi” başta Leylâ ve Mecnûn kıssası olmak üzere birçok şark hikâyesinde hatta Batı menşeli hikâyelerde (Tristan ve Isolde gibi) tekrarlanır.⁵⁹

Dostları Zeyd, onların mezarını sık sık ziyaret eder. Bir gün onları rüyasında mutlu görür. Çünkü onlar artık cennette ve bir yanından süt diğer yanından şarap akan bir çeşmenin başında ve son derece mutludurlar.

- 5472 Girüb bir kabre iki çeşme-i nûr
Olurlar genc-veş hâkiyle mestûr
- 5473 Fenâ şevkinde virüb nağd-i cânı
Beğâ dâr-ı harîmin câvidânı
- 5474 Çü şeh-i  ışık içinde oldu bunlar
Ebed zevk u şafâda kaldı bunlar

...

⁵⁹ Cihan Okuyucu, *Divan Edebiyatı Estetiği*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004, s. 215.

- 5505 Konulmuş la^clden derdin bağlanıb raht
 Ol iki çeşminüñ öñünde bir taht
- 5506 Bu taht üzre düşünmiş ferş-i zîbâ
 Bihiştüñ ferşi bigi hûb u zîbâ
- 5507 İki meh manzar u hürşîd-i peyker
 Oturmuş ferşüñ üstinde berâber

2. 2. 3. Zaman

Zaman kavramını insanın zihninden silmek, günlük hayatında insanı çokça meşgul eden zaman kavramından insanı soyutlamak; geçmişiyle bağlantısını normal, fiziksel ve ruhsal şartlarda yok saymak mümkün değildir. Hal böyleyken yaşanan hayatların, zaman çizgisinde ilerlediği düşünüldüğünde, insanlığın hep zamanın gölgesinde kalarak kendini ifade ettiği sonucuna ulaşılabilir. Algısal anlamda, zamana yüklenen anlamların geçirdiği değişimde, ilkel toplumlardan günümüze; ihtiyaçların, yaşamdaki rolünün belirleyici olduğu görülür.⁶⁰ Dolayısıyla insanın kendini ifade etmede bu kadar etkili olan zaman kavramından; farklı bir bağlamda yine insanın kendini ifade aracı olan edebi eserlerde de mutlaka bir şekilde bahsetme zorunluluğu vardır.

Destandan romana kadar uzanan çizgide zaman kavramı farklı düzeylerde algılanmış, farklı amaç ve ölçülerde yorumlanmıştır. Anlatı ister geleneksel, ister modern nitelikte olsun mutlaka içinde bir hikâye etrafında şekillenir. Hikâye demek ise, olayların kendi içinde belli bir kronoloji ile sunulmasıdır.⁶¹ Kısacası hikâye etmek, zaman unsuru bağlamında düşünüldüğünde bir şekilde olay örgüsünün içinde kendini hissettirmesi anlamına gelir.

Nesirden çok nazımla kendinden bahsettiren divan şiirinde anlatı geleneğinin mesnevi nazım şekliyle devam ettirildiği bilinir. Edirneli Şâhidî eserinde olay örgüsünü

⁶⁰ Mehmet Bakır Şengül, "Romanda Zaman Kavramı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 4, S.16, Kış 2011, s. 434.

⁶¹ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı*, Ötüken, İstanbul 2009, s. 111.

kurgulamaya başladığı zaman “vak’a zamanı” nı doğrudan tayin etmek, belirli bir zaman çizgisi dahilinde ifade etmek pek olası değildir. Şâir, matla-ı dastân bölümüne divan şiirinin klasik çizgileri içinde, soyut bir kavram olarak aşktan, yeme-içme meclisinden bahsederek başlar. Şâhidî vak’ayı ise, geçmiş zaman kipi kullanarak nakletmeyi tercih eder:

- 812 Gel iy gûyende-i bezm-i Hüdâyı
Nevâ’-i ıışkıla idüb serâyı
- 813 Çü nûş etdüñ şarâb-ı ıışk câmın
Pes idüp seyr-i ıuşşâkuñ maķâmın
- 835 Ki varıdı meger bir ferruh aķter
Ķabâyil-i ıArab içinde mihter

Bunun yanında edebiyat tarihlerindeki kayıtlardan bilinir ki Leylâ vü Mecnûn’da olay, hicretin 1. (M. 7) yüzyılında Arabistan’da geçer.⁶² Şâhidi’nin bu olayı “anlatma zamanı” ise bundan yüzyıllar sonra, Anadolu’da 883 (1478-79) tarihinde, Konya şehrinde, şairin ellili yaşlarında ve iki yıl iki ay gibi bir zaman diliminde kaleme aldığını gerçeğidir.

- 5636 Reb’ül evvel-i târîh-i fâķir
Bidâyet buldı anda bu cevâķir
- 5637 Bunuñ kim ıışkıla oldu niķâmı
Dinildi Gülşen-i ıUşşâķ-ı nâmı
- 5641 Tıtub yüz Ķonya şehrinde temâme
Bu zîverle beyâza geldi nâme

⁶² Agah Sırrı Levend, *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi*, TTK Basımevi, Ankara 1959, s. 7.

5642 Çi ger geçdi iki ay u iki yıl
Dili ma'nîde bir yıl olmadı bil

Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde vak'a Kays'ın babasının bir evlat isteği ve bu yolda yaptığı duaları ve ihsanlarıyla başlar. Bu duadan ne kadar sonradır bilinmez, bir erkek evlat sahibi olduğu, yine di'li geçmiş zaman kipi kullanılarak ifade edilir. Bunun yanında Kays'ın fiziksel özelliklerinin sıradışılığından dolayı halkın dedikoduya başlaması, Kays'ın aylar geçtikçe güzelleştiği, hatta buna dönemsel olarak beş yaş gösterildiği görülür. (890-892) Kays'ın yaşının beşten yediye (beş yaşından yedi yaşına) erişmesiyle beraber güzelliğinin artması halk arasında fitneye sebep olduğu aktarılır. (894) Buna benzer şekilde eşi vefat eden Leylâ'nın yas tutma süresi iki yıl olarak kesin bir dille eserde yer alır.

849 Çü eşki yağmurı yağdırdı düzdi
Murâdı bâğınuñ açıldı verdi

850 Du'âsı nev bahârı rûşen oldı
Ümîdi sebze-zârı gülşen oldı

851 Bir oğıl virdi aña kâdir-i pâk
Ki °aql itmezdi hüsni-i vasfiñ idrâk

894 İrişdi pençden çün hefte sâlî
Düşürdi fitneye halkı cemâlî

Yalnız, eserdeki zaman kavramının bunların dışında kesin ölçüler dahilinde verilmediği tekrar vurgulamak gerekmektedir. Eserdeki olay örgüsünün yoğunluğundan, araya giren değişik hikâye ve nazım şekillerinden dolayı okurun zaman kavramını kronolojik olarak takip etmekte zorlandığı açıktır. Bunun bir diğer sebebi, olay örgüsünde yer alan aşk olgusunun çok derin ve teferruatlı olarak işlenmesidir. Dolayısı ile anlatmaya bağlı edebi metnin unsurlarından sadece zaman kavramı değil; mekan,

olayı anlatım tekniği, şahıslar vb. ikinci planda kalmakta ve zaman kavramı sadece okura hissettirilecek ölçüde hatta soyut olarak eserde kendine yer bulmaktadır.

Bunlara örnek olarak; aynı okulda birbirine görür görmez âşık olan Leylâ ile Mecnûn'un ne kadarlık bir zaman diliminden sonra kopuş yaşadığı belli değildir. Mecnûn'un Necd çölünde toplam ne kadar kaldığı belli değilken otuz yıl çöllerde avâre dolaşması beyitlerin arasına gizlenmiştir. Metinde kahramanın kaç yaşında olduğu kesin ifadelerle yer almaz.

3691 Hıuşûl-ı kâm çün olurdı derhâl
Yüridi nâ-murâd olunca sî sâl

3692 Didi bir kâm için ol lâ'ubâli
Neşât itmekden itdi cism-i hâli

Aynı şekilde Mecnûn'un bekâ âlemine göçüş yaşını ise; okula başlama yaşı, Leylâ ile görüşmeleri ve çöllerde geçen zaman diliminden otuzlu yaşların ikinci yarısını geçtiği bir döneme rast geldiği tahmin edilebilir.

Bunlara ilaveten binlerce beyit içinde zamanın akış hızı bazı yerlerde sabahın olması yahut akşamın olması ile masalsı bir hava ile okura aktarılır.

2106 Meger bir gün ki bu mîriyle Mecnûn
Oturıb nûş iderdi câm-ı gülgûn

2444 Ufuğdan çün çerâğ-ı şubh-peydâ
Olub kıldı cihân bezmin muţarrâ

3214 Olub şevk fûrûğından ciger-hûn
Oturmışdı Necd üstinde ol gün

Edirneli Şâhidî, mesnevîde yer alan “Zeyd ile Zeyneb” hikâyesini ise, okura belli bir zaman kavramı vermeden, adeta önceden olmuş gibi vererek “geri dönüş tekniği” kullanır.

Şair ayrıca Nevfel ile Mecnûn’un birlikte yaşadıkları olaylar bittikten sonra bir ara Necd’de dolaşır; kendi kendine ağlar, yakarır. Sonra Nevfel hatırlanır, tanıtılır ve olay örgüsünde yine bir geri dönüş yaşanır. (2527-30)

Şair, bazı beyitlerde zaman kavramını belli bir zemîne oturtmadan kısa dilimler halinde de verir. Buna örnek Mecnûn ile Nevfel’in geçirdikleri zaman dilimlerinden biridir.

2105 Geçürüb şöhet-i zevkiyle eyyâm
İki üç ay bular sürdi serencâm

Bunlara ilaveten şair, zaman kavramını belli başlıklarla kahramanların ruh hali ile paralel olarak da vermiştir. Buna örnek Mecnûn’un isteği karşısında Nevfel’in Leylâ ile onu kavuşturamamasından sonra gelen kısımda “Şıfat-ı Şeb” (2385) başlığı ile oluşturduğu bölümdür. Şair ayrıca mesnevî içinde buna benzer şekilde “şeb u rûz” ifadesini zaman dilimini verme açısından sık sık kullanır. (1085-1207-4511-5445 vb.)

Şâhidî Leylâ ile Mecnûn’un olay örgüsü sonuna doğru ne kadarlık bir zaman dilimi içinde görümediklerini net olarak vermek yerine “nice yıl” ifadesini tercih eder:

4055 Niçe yıldır ki yüzüñ görmemiş ol
Senüñ hâlünü senden şormamış ol

Mesnevîde ayrıca zaman kavramı, gece-gündüz, hafta, sabah, ol zaman, ol gün, ol cum’a vb. ifadelerle de belirtilir.

2193 Gece gündiz sürüb cem’iyyetiyle
İrür ol hayle ulu heybetiyle

- 2195 Gice tâ şubh olunca kıldı ârâm
Bilinmezdi nite ola serencâm
- 2385 Hevâ şeb rû gibi seyr itdi gülşen
Siyeh-pûş oldu şaldı düşe dâmen
- 4770 Bu cum^{ca} reşk idüb mihr oldu sûzân
Bu cum^{ca} geçdi hasret-i mâh-ı tâbân
- 4440 Selâm anuñla kim seyr itdi Necdî
Bir iki hafta bu hâliyle geçdi

İfade edildiği gibi mesnevîde bazı zaman kavramları belirsiz olarak verilmesine karşın özellikle kahramanların durumlarını ortaya koyma adına mevsimsel bazı dilimlerden bahsedilebilmektedir. Bahar mevsimi de bunlardan biridir:

- 1875 Dili Mecnûn veş bülbül figâne
Gelüb iderdi nâle ʿâşıkâne
- 1876 Bahârün faşlı zeyn idüb cihânı
Zemîni eyledi firdevs-i şâni

2. 2. 4. Mekân

Edebi metindeki mekân unsurunu; görsel, işitsel ve nihayetinde yazınsal sanat, değişik anlam ve şekillerde kullanılır. Bunun başlıca sebebini icracının hayal, özlem ve fikir potasında yoğurduğu herşeye, doğrudan doğruya mekânın etki etmesinde aramalıdır. Kısa bir ifadeyle, sınırları belirsiz fikir ve hayal yetisine sahip olan insan, mekânı kendi elleriyle oluştururken aynı zamanda yaşadığı coğrafyanın, mekânın fiziksel özelliklerinden doğrudan etkilenir. Mekâna ait bu etki; değişik şekiller,

görüntüler, ve seslerle ifadesini bulan, çoğu zaman psikolojik hatta psikanalitik derinliği olan bir yığın anlamsal boyutluluktur.⁶³

Şâhidî'nin eserinde de bahsedilen bu bakış açısı rahatlıkla görülebilir. Şair, kaynağını çöl kültüründen alan bir edebiyatın temsilcisi olması dolayısıyla Doğu menşeli kültüre ait mekân özelliklerini eserinde barındırdığını söylemek yanlış olmaz. Bu bağlamda belli bir kültürün elemanı olan divan şairi, hayatın her alanında içinde bulunduğu hatta içine doğduğu, çevreden ziyâde, şiirlerindeki mekân tercihlerinde, bilinen soyutluğunun ve estetikliğinin yanında büyük oranda “doğal çevreyi” temsil ettiği edebiyatın coğrafi koşullarını kullanarak eserine yön verir.⁶⁴ Bu da bir bakıma mekânın şairin arzusu doğrultusunda ifâdesini bulduğunu gösterir bir delildir.⁶⁵

Bunların yanında divan şiirinde, anlatmaya bağlı edebi türlerinin şiirsel yorumu olarak sayılabilecek mesnevide mekân, diğer edebi metinlerde olduğu gibi “gerçek”, “muhayyel”, “ütopik” anlamda bir şekilde eserde yer alır. Mekân bu bağlamda adeta heykelin kaidesi gibi anlatımın zemine tutunması için ve gerçeklik duygusunun açığa çıkması için bir gerekliliktir.⁶⁶

Leylâ Mecnûn mesnevisinde ve mesnevi yazma geleneğinin bir özelliği olarak mekân tasvirleri verilmez. Mekânlar daha çok isimleri ile geçer. Bazı mekânlar da mesnevide insan ilişkilerinde bir sembol işlevi yüklenir. Şâhidî'nin mesnevisinde Leylâ ile Mecnûn okul tanışmanın karşılaşmanın mekânı; ev, dağ ve çöl ayrılma-uzaklaşma mekânını temsil ederler.

Mesnevide mekân ve kahraman arasındaki uyum onların ruh halleri ile orantılıdır. Örneğin kahramanların huzur bulduğu mekân olan okulla ilgili beyitler onların psikolojik durumlarını dikkate alarak şairin bakış açısı ile anlatılır. Mekân tasviri, bu noktada kurgu metninde anlatıcının varlığını hissettirdiği gerçeğinin, açıkça ortaya çıktığı yerlerden biri olur.

⁶³ Nazire Erbay, “Mesnevi ve Mekân”, *Edebiyat Ortamı*, Mayıs-Haziran 2010, S.14, s. 49.

⁶⁴ Mehmet Narlı, *Şiir ve Mekân*, Hece Yayınları, Ankara 2007, s. 44.

⁶⁵ Rene Wellek- Austin Varren, *Edebiyat Teorisi*, Akademi Kitabevi, İzmir 1993, s. 196.

⁶⁶ Melike Gökcan Türkdoğan, *Klasik Türk Edebiyatında Yusuf ile Züleyha Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2008, s. 51.

- 1182 Derûn-ı cûş idüb geldikde vecde
 arâr itmezdi varmayınca Necde
- 1183 ıkardı aa ûn eftân u ayrân
 Yürürdi her yaa nâlân u giryân
- 1187 Varırsan her seher kûy-ı abîbe
 Sürersin rûyı zûlf-i dil-firîbe

Kahramanların ruh halleri ile mekân arasındaki iliŖkiye bir diğer örnek صفت روز "Mecnûn'un gündüz vakti Leylâ'yı seyretmeye gitmesinin niteliği" başlığı ile verilir. Burada Leylâ ile Mecnûn karŖılaŖmıŖ ve buluŖmuŖtur. Dolayısı ile mekânın Ŗair tarafından aksettiriliŖi son derece olumludur. (1235-1244-1245)

- 1235 Meger bir gün bu Ŗem^e-i ^eâlem-efrz
 Ŗu^eâ^eından cihânı kıldı pîrz
- 1236 ^eAlem aldırdı Ŗâhen-Ŗâh-ı encüm
 Sipâh-ı zeng-bârı eyledi gm
- 1237 Göründi meŖ^eal n âfitâbuñ
 oındı Ŗem^e-i nrı mâhitâbuñ
- 1238 Yayıldı dehre âŖâr-ı seher-gâh
 Göründi göze kh u deŖt ü ar-gâh

Bu bakıŖın dıŖında mesnevîde adı geen ve özellikle aktarılması gereken mekânlardan bazıları ise Ŗunlardır:

Mektep :

Mektep, mesnevide ele alınması gereken ilk mekânlardandır. Mektep, kavuşma buluşma yeri olduğu kadar aslında bir ayrılık mekânıdır. Şâhidi bu mekânla ilgili anlatımlarını Kays'ın mektebe ilk geldiği zaman dilimlerindeki izlenimleri ile başlayan kısım ile başlatır. Bu bölümdeki beyitler kahramanın içinde bulunduğu ruh hali ile mekânı algılaması arasındaki ilgiyi açıkça ortaya koyması bakımından ayrı bir önem taşır.

900 Meger ol mektebidi °Adn bâğı
İçinde mâh-rûlar şeb çerâğı

901 İdüb ol hâne içini müşerref
Oturmuşlarıdı anda iki şaf

1096 Olub kaçırında ders ü °ilme meşğûl
Kesildi varmaz oldu mektebe ol

Çöl :

Metinde çöl motifi Mecnûn için Leylâ'nın ayrılığı karşısında ilk kaçılacak, sığınılacak yerdir. İçi kan ağlayarak dolaştığı bu yer, hem gerçeklerden, hem toplumdan bir kaçış yeri hem de manevi anlamda dinginliğe ulaştığı bir mekân olarak düşünebilir. Çöl aynı zamanda doğal ortamı, zorlukları sosyal hayattan uzaklığı ile bir eğiticidir.

1151 Gehî âhuyla şahra gezerdi
Gehî tîhûyla hazra gezerdi

1152 Gehî serviyle olurdu revâne
Gehî urırdı mûy-ı şîre şâne

- 1153 Gicelerde vuhûşî idi celîsi
Sahrâlarda tıyur idi enîsi
- 1154 Çü özinden ol itmiş idi vahşet
Tıyur andan niçün ideydi vahşet
- 1690 Olub şûrîde dil-i şahrâ gezerdi
Gözinden bağıruñ kanı sızardı

Ev (Çadır, Otağ) :

Ev ya da çadır (otağ) Mecnûn'un Leylâ'yı görmek için gittiği, onu gözlediği, özlemine giderdiği bir makamdır. Onu gördükten sonra mutlu olduğu bir mekân olmasına rağmen ev vuslatın gerçekleşmemesi ile ayrılığı, acıyı ifade eder. Ev yine Mecnûn'un babasının onu kendini kaybetmiş bir halde gördükten sonra çölden alıp götürdüğü; fakat yine huzuru bulamadığı bir mekândır.

- 1243 Varub bir hoş mağam içinde ol mâh
°Arab resmince kurmuş ıdı hâr-gâh
- 1244 Yüce yerde idi şahrâya karşı
Açılmış kapûsı hazrâya karşı
- 1245 Meger kalmışdı hargâh-ı hâli
Mey-i °aşkile olub lâ'ubâli
- 1683 Gerü bin mekrile idüb fesâne
Eve iletir şımarlar dostâne

1685 Bir iki gün ol anda kâm ü nâ-kâm
Belâ vü miñnetile dutdı ârâm

1686 Pes idüb girü şabrı yerden çâk
İrişdi kûh-ı necde cüst ü çâlâk

Bunun dışında bahar tasviri yapılan beyitlerde Leylâ'nın bulunduğu otağ hâkim bakış açısının etkisi ile olumlu izlenimler bırakacak şekilde anlatılır:

1877 Hevâ'ile yaqub Leylî-i âteş
Otâğından tûlû^e itdi kamer-veş

Kâbe :

Çöl motifinin verdiği duyguları tamamen ortadan kaldıran bu mekânı Mecnûn, Leylâ ile vuslatının engellenmesinin ardından Kâbe'yi babası ile ziyaret eder. Bu ziyaret mekânı; ferahlama, sıkıntılardan kurtulma ve âdeta ruhen temizlenmenin ve duanın yeridir.

1526 Bu gün oldır ki beytullâhdur ol
Cemî'i halka hâcetgâhdur ol

1540 Elinde halka dilden didi yâ Rab
Beni kim halka kıldı tâbıla tab

1541 Virürem halka-i ıışık içre cânı
Baña olmasun onsuz zindegânı

Mecnûn'u Kâbe'ye götüren babasının bakış açısı ile verilen Kâbe, genel anlamda yine yazarın olumlu etkiler için kullandığı bir mekândır.

- 1531 Elini luṭfile dutub ḥarîfûñ
Getürdi zıllına beyt-i şerîfûñ
- 1532 Didi oğlım degil bu cây-ı bâzı
Bunı ḥaḳ kıldı ḥalkuñ çâre-sâzı
- 1533 El urub ḥalka-i bâb-ı kerîme
Derûnuñdan niyâz eyle raḥîme

Dağ :

Dağ, tıpkı çöl gibi Mecnûn'un Leylâ'yı arama onunla ruhen bir olmak için bir kaçış yeridir. Bu dağ, Necd dağdır. Orada yabani hayvanlarla, kuşlarla bir rastladığı çobanlarla beraberdir.(1715) Dağ, onun için bir arayış ve aydınlanma yeri ve orası vefâlı, dost bir mekândır ayrıca.

- 1181 Bir ulu kûh kim Necd idi nâmı
Olaydı ḥayl-ı Leylî'nüñ maḳâmı
- 1182 Derûn-ı cûş idüb geldikde vecde
Ḳarâr itmezdi varmayınca Necde
- 1686 Pes idüb girü şabrı yerden çâk
İrişdi kûh-ı Necde cüst ü çâlâk
- 1687 Elinde senüñ ayağında âhen
Olub ol ṭâğ üzre dutdı mesken

1643 Çü kudretten virildi rîze-i hâk
Ulu kûh itdi anı kâdür ü pâk

1814 Ne yel kim Necd'den irse revânı
Alub bûy-ı vefâdan armağânı

Nahlistan (Bahçe, fidanlık) :

Şâhidî'nin "Sıfat-ı Nahlistân" başlığı ile verdiği kısım kendi bakış açısı ile bir bahçenin tasviridir. Burası yazarın bakış açısı ile okura anlatılırken aynı zamanda insanda son derece olumlu duygular uyandıran, güzel ve iç açıcı bir mekân olarak betimlenir.

1893 O yerde ulu nahlistân-i garrâ
Var idi cennete olmuşdı hemtâ

1894 Müşerref olmuşdı ol zemîni
Ki reşk iderdi aña bâğ-ı cebînî

Şâhidî'nin özellikle belirtmekte fayda var ki, klâsik anlatım tekniği ve hakim bakış açısı ile birçok yerde verdiği mekân; bahçe ve bağ anlatımları son derece başarılıdır. (1840-1864-1899)

1894 Müşerref olmuşdı ol zemîni
Ki reşk iderdi aña bâğ-ı cebînî

1895 Dıraht-sitânıdı yerde çemenler
Açılmış gülleriyle yasemenler

- 1896 Aķar âyîne bigi âb-1 Őâfi
Ėamuñ bîmârına olaydı Őâfi

Savaş Meydanı:

Nevfel'in ordusuyla Leylâ'nın babasının ordusu arasında, Leylâ adına yapılan bir savaşın anlatıldığı bu bölüm Şair tarafından son derece canlı bir anlatımla aktarılır. Bu savaş meydanındaki anlatım okuru adeta savaş meydanında kendini hissettirecek kadar gerçekçi ve heyecan doludur.

- 2184 Bu rezme çünki Nevfel oldu meŐgûl
Medîne'den ta Bağdâd'a dek ol
- 2187 °Alemler kaldırub düzdiler âlây
Şadâdan irdi çarĥa hûyla hây
- 2190 Zebûn iderdi Őîrîle pelengi
Süvâr olub giyüb âlât-ı cengi
- 2192 Şadâ-yı kûsıla ğavĝâ-yı leşker
Sipihrüñ ĝuşını itmiş idi ger

Leylâ ile Mecnûn'un Kabirleri:

Leylâ'nın ölümünden hemen sonra Mecnûn da can verir. Mezarlarını sık sık ziyaret eden Zeyd, rüyasında onları cennetten bir bahçede son derece mutlu görür. Bu mekân tasviri de mesnevide Şâir tarafından son derece olumlu, güzel ve süslü ifadelerle anlatılmıştır. (5487-5507-08)

5472 Girüb bir kabre iki iki çeşme-i nûr
Olurlar genc-veş hâkiyle mestûr

Bu mezarlar gibi Mecnûn'un anne ve babasının mezarlarına gelip onları ziyaret etmesi de mesnevîde mekân anlamında zikredilmesi gereken yerlerdendir. (3633-3634)

Mesnevîde bunların dışında bir bütün olarak bakılırsa sadece isim olarak geçen bazı mekân isimleri de vardır. Bunlar Bağdad, Şam, İstanbul vb.

2772 Tutar sultân-ı hâlûñ çetr-i müşkîn
Ki anuñdur Rûm u Şâm ü Çîn ü Mâçin

2. 2. 5. Şahıs Kadrosu

Anlatmaya bağlı edebî eserlerin bir diğerk vaz geçilmez, esas unsuru şahıs kadrosudur. Anlatıda kahramanların gerçek hayattan ayrı düşünölemeyecek olmasının yanısıra fantastik varlıklar ya da nesnelere vb. de o eserin birer parçası, kahramanı olabilir.

Modern anlatıda eseri okudukça şahıslar tanınır; oysa klasik anlatıda edilgen olan okur, eserin henüz başından itibaren eserdeki kadroyu çözümlenmeden uzak, adeta anlatılanı dinler, ona tanıtıldığı kadarıyla kabullenmeye başlar.⁶⁷

Mesnevî nazım şekli de klasik anlatım içinde kişilerini oluşturmuştur. Mesnevînin olay örgüsü başlar başlamaz, şair kahramanlarını tanıtmaya başlar. Okur daha ilk başlarda onların rollerini ve kimliklerini açık bir şekilde öğrenir ve kafasında hiçbir soru işareti kalmadan eseri takip eder.

Yalnız şair, gerek Leylâ'nın, gerekse Mecnûn'un "asil" davranışlar gösteren karakterler olarak çizilmesi [fikrini eserin ilk ortaya koyucusu] Nizâmî'nin yaratıcılığının bir ürünü olarak ortaya koyar. Şair herşeye rağmen "iyi"den, "iyilik" ten

⁶⁷ Tekin, *Roman Sanatı*, s. 82.

ayrılmayan tipler vücûda getirir. İyi ve iyiliğin yanında gerek rölatif güzellikten gerekse mutlak güzellikten bahsetmesi şairin estetik görüşünü de ortaya koyar. Başlarından geçen sayısız kötü olaylara rağmen Mecnûn ve Leylâ'nın davranışı güzeldir.⁶⁸

Leylâ ile Mecnûn eserin adından da anlaşıldığı üzere mesnevide asıl kahramanlardır. Diğer kahramanlar ise, bu iki âşığın ya ayrılmasına ya da kavuşmasına sebep olanlardır. Eserde bu aşka hizmet etmeyen, sadece kurguya dekoratif anlamda katkısı olan değişik bitkiler ve hayvanlar da vardır.

Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn adlı eserindeki kahramanlar şunlardır:

Okuyucunun en çok ilgi duyduğu sevinç ve kederlerini paylaştığı, ahlakî ve felsefî tutumunu benimseyip veya reddettiği, yerine göre öykündüğü ve yerine göre kendini onunla özdeşleştirdiği kahraman anlatmaya bağlı eserin “başkişisi” dir.⁶⁹ Bu mesnevinin de başkişileri Leylâ ve Mecnûn'dur.

Leylâ :

Divan şiirinde saf ve temiz aşkın, vazgeçilmez sevdanın ve ilahî aşka geçişte bir basamak teşkil edecek olan en önemli kadın kahraman Leylâ'dır.

Şâhidî'nin bu mesnevisinde de arzu edilen konumunda olan baş kadın kahraman Leylâ, birçok engelle rağmen sevdiğinden vazgeçmeyen bir kahramandır. Leylâ, Mecnûn'un aşkı yüzünden sıkıntılı günler geçirir. Mecnûn'a olan sevgisini belli etmekten de çekinmez.

1792 Bu hüs ü bu melâhat birle Leylî
Dil ü cândan idüb Mecnûn'a meyli

2620 Girü didi ki bulmayub rehâyı
Eger def^c idemeyem ejdehâyı

⁶⁸ Saim Yılmaz, *Nizâmî'nin Estetik Anlayışı*, Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 2002, s. 118.

⁶⁹ Tekin, Roman Sanatı, s. 84.

- 2621 İdem hançer bu derdüme şifâ ben
Helâk-ı cânıla bulam rehâ ben
- 2622 Bu fikri eyleyüb ol sîm-i gabgab
Oturdı tâ irince zulmet-i şeb

Leylâ, böyle bir çıkmazın içine düşse de zaman zaman içinde bulunduğu çıkmazdan şikâyet eden, (3456-57-61) mücadele eden biri de olmuştur. Bunlara rağmen Leylâ, mesnevideki olay örgüsünü bire bir yönlendiren konumunda değildir.

- 1910 Döküb gözünden dürler jâle ile
Hiţâb itdi hayâle nâle ile
- 1912 Didi ey yâr-ı gam h̃âr-ı belâ-keş
Hevâ'-i ca°d-ı zülfünden müşevveş
- 1924 Velî bîçâreyim ben dil-şikeste
Ki kalmışım hişâr içinde beste
- 1925 Ne kimsem var ki diyem aña râzım
Ne hem-dem var ki °arz idem niyâzım

Baş kahramanlardan bir diğeri olan Kays'ın, mesnevide fiziksel özellikleri anlatılıp gücü aslanla özdeşleştirilmekte, hatta zekâsına da vurgu yapılmaktadır. Oysa kadın kahraman olan Leylâ, daha çok fiziksel özellik olarak sadece güzelliğinden dem vurulmaktadır. (921-22-33)

- 1775 Melâhat gülşeninüñ taze servi
Letâfet sebze zârınuñ tezrevi

- 1776 Emîr-i şeh-r-i hüsn şun^e-ı Mevlâ
Nigâr-ı dilrûbâ' ya^eni Leylâ
- 1777 Müselsel zülfiñe olmuşdı giregîr
Dil ü cân boynına taşmışdı zencîr
- 1778 Yüzi gün gibi virdi ^eâleme tâb
Sipihri itdi ol tâbıla sîm-âb

Leylâ, mesnevîde hep uğruna çöle düşülen; ama aşkı adına pasif kalan biri olarak aktarılırken Kays, aşkın neredeyse baş temsilcisi olarak ifade edilmektedir. Yalnız, içinde bulunduğu sosyal çevrenin bütün şartlarını zorlayarak Leylâ'nın, zorla evlendirilmesine rağmen Kays, çölde vahşi hayvanlarla yaşarken onun eşi ile beraber olmayarak bir şekilde tepkisini ortaya koyduğu dikkatlerden kaçmamalıdır. Hatta Leylâ ölürken annesi ile sohbetinde Mecnûn'a olan bakışını, saf duygularını, aşklarına halel getirmediğini de ifade eder.

- 3459 Bu ^eâlemde çü bildüm özimi ben
Senüñ yüziñe açdım gözimi ben
- 3460 Ğamı ^eaşkuñ ki ^eömrüm hâşılıdır
Tenim mülkinde cânım menzilidür

Belirtildiği gibi Kays çölde, kimsenin görmediği bir ortamda yabancı bir hayat sürerek aşkı için mücadele etmek yerine ağlayıp şiir söylemeyi ve kafasında Leylâ'yı sürekli mükemmelleştirerek ilahi bir varlığa dönüştürmüştür. Kafasında biçimlendirdiği Leylâ, o kadar olağanüstü bir hal alır ki, artık insan olamayacak kadar mükemmeldir. Sonuçta da, gerçek Leylâ'yla aralarında hiçbir benzerlik kalmaz. Sevdiğini kafasında “yeniden üreterek” mükemmelleştirir.

Aşk, mutlaka mücadele isteyen bir duygudur. Gerçek anlamda mücadeleyi reddeden Mecnun çölde beklemeyi tercih eder. Leylâ'nın kendisine çıkıp gelmesini

beklemiş olmasına rağmen boşuna beklemiş oldu; çünkü Leylâ'yı evlendirdiler. Bu hikayede âşık olan da maşuk olan da Leylâ'dır. Çünkü Leylâ çöle, Mecnûn'un yanına dahi gitmiştir.⁷⁰ Leylâ'nın aşkı hiçbir zaman transandantal olamamıştır. Bu prensip itibariyle zaten olamazdı⁷¹ düşüncesi Leylâ'ya biçilen rol gereğiyle mesnevîde kahramanın tavırlarına, yaşam tarzına hatta diyaloglarına kadar yansıtılarak adeta bu kıssada içselleştirilmiştir.

Kays :

Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde olay örgüsü Kays'ın etrafında başlar, gelişir ve biter. Mesnevinin başlarında bebekliği ile başlayan süreçte Kays, fiziksel özellik olarak divan şiirinin kalıpları içinde tasvir edilir. Hatta Kays'ın tasviri neredeyse Leyla ile aynıdır.

- 883 Teni şîridi lîkin pâre-i şehd
 Yüzi mâhıdı mihr olmuş aña mehd
- 884 O şehdüñ şîre çün meylin görürler
 Gıdâ-i şîr ü şekkerden virürler
- 885 Ne şekker ki ire yâķût revânı
 İderdi anı âb-ı zinde-gânı

Leylâ ile kavuşamayan ve toplumun nezdinde “mecnûn” lakabını alan Kays, bir erkekte olması gereken gücü, mücadeleyi temsil yerine; yalnızlığı dağları ve çölü tercih ederek farklı bir portre çizer. Mecnûn, bu hayatı tercih ederken eserin kurgusunu o yöne götürmek isteyen şair tarafından aslında bir anlamda ruhsal eğitiminin de ilk adımını atmış bir birey olarak, okur karşısındadır. Bu yapılırken eserin yazarı, sık sık araya girerek kendi fikirlerini de beyan etmekten geri durmaz.

⁷⁰ Adnan Durmaz, antolojimiz.com, Erişim Tarihi: 29.08.2011.

⁷¹ Abdülkadir Karahan, *Fuzûlî'nin Muhiti, Hayatı ve Sanatı*, TC Kültür Bakanlığı Türk Klasikleri, Ankara 1995, s. 166.

Mecnûn'un aşkı onu halkın nezdinde de farklı, sıradışı bir konuma oturtmaya vesile olur. Ayrıca bir hareket adamı olmayan Mecnûn, gerçekten de belli bir düşüncenin, bir idealin temsilcisi haline sonradan gelir. Mecnûn'un temsil ettiği ideal, mecâzi aşktan ilâhî aşka ulaşmak, yani insan-ı kâmil olma adına verdiği mücadeledir. Mecnûn, neşet ettiği düşünce sistemi açısından bu idealin örnek kahramanıdır. Zaten anlatıcı, Mecnûn'u bunun aksi bir yoruma fırsat vermeyecek şekilde eserinde konumlandırır.⁷² Hatta şair Mecnûn'a, "ermiş" sıfatını yükleyerek bu farklılığı bizzat ortaya koyar.

- 3074 Olib maqlûb hayvâniyyet andan
Şeref bulmuşdı insâniyyet andan
- 3075 Rumûzın dir veli esrâr-ı gaybuñ
Sözinde yoğıdı âşâr-ı raybuñ
- 3076 Yüzi ʿuşşâka olmuşıdı şafâ-bağş
Sözi bîmâre düşmiş idi şifâ-bağş
- 3077 Ayağı tozını kuhl itse aʿmâ
Olurdu kudret-i Hakkıla bînâ
- 3365 Ki oldıkça tenüm mülkiñde cânım
Şeref bula senüñle âşiyânım

Buna ilaveten Mecnûn'un çöldeki hayvanlara hazreti Süleyman'a telmih yapılacak şekilde yaklaşması dikkat çekicidir. Anlatıcı Mecnûn'un tasavvûfî boyutunu ön plana çıkarmak, ona ilâhî bir boyut yüklemek için bu unsuru da kullanmaktan geri durmaz. Neredeyse bir peygambere atfedilen meziyetlerle yüklenen Mecnûn'un ölüm anında vahşi hayvanlar geçmişteki yaşamı ile paralel yanındadırlar. Çünkü o çölde

⁷² Rıfat Kütük, *Larendeli Hamdi'nin Leylâ ile Mecnûn Mesnevisi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum 2002, s. 160.

yaşamaya başladıktan bir süre sonra onlarla konuşur, zamanla vahşi hayvanlarla dost olur, onlardan bir zarar görmez ve belli zamanlarda kendisine gelen yiyecekleri onlarla paylaşır. (2533-3055)

Kays hakkında söylenmesi gereken bir diğer husus, onun aşkı adına ver[e]mediği mücadeledir. Bu noktada Freud'un kişinin iki tür nesne seçimi yaptığını bunlardan birinin anaklitik nesne (anne ve babasına benzeyen birine duygusal yatırım yapmak), diğerinin de narsistik nesne seçimi olduğunu hatırlamak yerinde olacaktır. Narsisist kişi kendine benzer birini, hayallerin yansıtılmasına en uygun kişiyi, arzular ve âşık olur. Narsisist ve melankolik kişi içten içe arzuladığının esasında başkası değil kendisi olduğunu bildiğinden, asla ulaşamayacağını bildiği birine âşık olmayı tercih eder. Kayıpla ortaya çıkacak olumsuz durumu ve kişinin kendisiyle yüzleşmesini engellemenin tek yolu vardır: arzunun gerçekleşmemesini sağlamak.⁷³

Bunun yanında Kays aşkın verdiği acıdan mutlu bir portre çizerken aslında acısının kaynağını da bilen kahraman olarak rahattır da. Dolayısıyla acıya katlanmayı da bir noktada başarabilmektedir. Anlaşılmayan acıya katlanmak güçtür; oysa diğer yandan bir kişinin nedenini ve nerede olduğunu anladığında ne kadar dayanabildiğini görmek çoğunlukla şaşırtıcı olabilmektedir. Felsefi ve ya da dini bir dünya görüşü, bunu sağlayabilir; bu dünya görüşlerinin, en azından, kurtuluşun olmasa bile sağaltımın psişik yöntemleri olduğu bilinmektedir.⁷⁴

Mesnevîde de Mecnûn'un durumu her ne kadar tasavvufî boyutuyla ele alınsa da kahramanın -anlatıcının etkisiyle- Leylâ'nın babası, rakîbi sayılabilecek İbn-i Selâm karşısında, bizzat durmak şöyle dursun, durumu kabullenmesi; kendi adına savaşan Nevfel'e yardım etmek yerine çelişkili bir tavır sergilemesi, Nevfel'in galibiyeti karşısında ağlayıp, inlemesi ve savaşta Leylâ'nın kabilesinin galibiyetini istemesi gibi veriler (2271) bir anlamda Freud'un bahsedilen tezini akla getirmektedir.

Bu noktada dikkat çeken bir diğer tavır, Mecnûn'un aslında çevresinde bulunan hiç kimse için kötülük istememesidir. Kabilesini mahçup duruma düşürse de Leylâ'yı kaçırmak, haline ve çevresine isyan etmek yerine hep onun ailesinin rızası ile

⁷³ Elif Kamışlı, "Melankoli ve Parlayan Zırhlı Şövalye Sendromu", *Cogito*, S. 51, Yaz 2007, s. 221.

⁷⁴ C. G. Jung, *Doğu Metinleri'ne Psikolojik Yaklaşım*, İnsan Yayınları, İstanbul 2001, s. 291.

birleşmenin gerçekleşmesini ister. Kendisine çölde iken gelen yiyecekleri vahşi hayvanlarla paylaşır, onlarla bile arkadaş olur. Aşkın şarap gibi insanın iç duygularını dışa vurduğu gerçeği ile karşılaştığımız bu tavırlara dikkat kesilmek yerinde olacaktır. Aşkı yaşayan kimi insan kötü duyguluysa, engellerine düşman olur, cinayetlere kadar sürüklenir. İyi yetişmiş, iyi huylu kişi ise, insanlara ve hayvanlara karşı merhamet, esirgeme, duygularıyla dolar; tıpkı Mecnûn gibi sevgilinin baktığı, gördüğü, duyduğu, konuştuğu, gezdiği her yeri, herşeyi sevmeye başlar. Böylece sevgili âşığın gözünde, gönlünde bir sembol kesilir.⁷⁵

Mecnûn için aynı zamanda bir ruh dönüşümü (katharsis) yaşar. O bu tavrı ile bulunduğu topluma, kendinden sonra gelen nesillere ders verir. Bu dünya hayatı gelip geçicidir. Kırıcı olmak, insanlara hatta hayvanlara kötülük yapmak hiç kimseye fayda sağlamaz.⁷⁶

Yalnız bu durumda Kays'ın bir diğer dikkat çekici tavrını tahlil de yerinde olacaktır. Aşkı adına, onun için fazlasıyla emek veren babasının öğütlerini dinlememesi hatta Mecnûn için büyük anlamlar ifade eden babasının ölümünden sonra onun yasını bir iki gün tutmakla yetinerek, aşkı için tekrar sahralara dönmesidir. (3030-3035)

2965 Ne âtâyâ döke gelür ne mâzer
Ne hem-râh vü ne yâr vü ne birâder

Ayrıca Kays'ın babasının oğlunun o ölene kadar sahralarda dolaşmaktan onu vazgeçiremeden ölmesi üzerine Kays'ın üzülmeye söylediği sözleri hem sosyal hem de psikolojik açıdan önemlidir:

1315 Ümîdim bu idi ey dil-pezîrüm
K'olayduñ pîrlikde dest-gîrüm

⁷⁵ Sadettin Kocatürk, *Mevlana'da Varlık, İnsan, Aşk ve Ölüm Teması*, TC. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 98.

⁷⁶ Yılmaz, *Nizâmî'nin Estetik Anlayışı*, Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 2002, s. 146.

1316 Söndürmedüñ ya'ni ocağım
Geçüb yirüme yaqayduñ çerâğım

Leylâ'nın Babası :

Mesnevide iki sevgilinin birbiriyle kavuşmasını engelleyen, “karşı güç” konumunda olan kişi Leylâ'nın babasıdır. Farklı bir bakış açısıyla; eserde belli çatışma noktalarının gerçekleşmesi, hatta Kays'ın Mecnûn konumuna dönüşmesine etki eden kişilerdendir. Mesnevide adı geçemeyen bu kahraman Leylâ'yı Mecnûn'a vermeme noktasında ketumluğu, kararlılığı, inatçılığı hatta acımasızlığı ile dikkati çeker.

Mecnûn'un Babası :

Mesnevide Amirîlerin reisi olarak geçen kahraman (1408) aslında mesnevinin başlangıç noktasında önemli bir vazife yüklenir. Onun Allah'tan bir evlat istemesi ve ardından sonradan Kays adını alan oğlunun dünyaya gelmesi ile mesnevinin bir anlamda temelleri atılır.

Mecnûn'un babası; cömert, merhametli, kahraman bir kabile reisi olduğu metnin daha ilk başlarında eserde özellikle vurgulanır adeta. Çünkü Mecnûn'un babası, mesnevide Mecnûn'un kişilik kazanmasında etkin ve neredeyse yönlendirici bir güçtür.

Mecnûn'un babası eserde oğluna sık sık verdiği öğütler ve oğlunun çöle düşmesinden sonra ondan uzun sohbetler ederek onu vaz geçirmeye çalışır. (1683) Daha sonra babanın oğlunda belli bir değişikliği gerçekleştirmek için Kâbe'ye götürmesi ile dikkat çeker.

Baba; olgunluğu, sakinliği kimi zaman da Mecnûn'un durumu karşısında çaresizliği ile evladına bağlılığı ve oğlunun “âşıkâ öğüt işlemez” ifadelerine rağmen (1378) sabır telkin etmesi ile önemli bir kahramandır. (1642)

1371 Edüb şabrile Allah'a tevekkül
Salâh-ı nefsiñ için it te'emmül

1372 Elümüzden gelenden bizde ey mäh
Vurışalum murāduñ vire Allah

Bu noktada şunu açıkça söylemek gerekir ki, Mecnûn'un yaşadığı acı dolu çöl ve firkat hayatında aşka bakışını değiştiren, oğluna; “sen madem var oldun, âşık oldun başkaları gibi zamana uyma, şikâyet etme” diyerek belki de aşk konusunda çocuğunun ruh halini geliştiren kişi babasıdır. (1328)

Sabrı telkin eden ifadelerin yanında babanın bazen acı dolu sözleri de Mecnûn için eksik olmaz.

2851 İtüñ var yiri senüñ yoğ mağâmuñ
Bu yüzden niçe insan ola nâmuñ

Mesnevide baba, oğlunu çölden uzaklaştırıp, evine getiremeden fenâ âlemine göçer. (2920) Mecnûn da babasının kendisi için ne anlama geldiğini, onun için yapamadıklarını o an, açık açık ifade eder. (3004-07-08)

2991 Sen idiñ baña üstâd-ı tarîkat
Sen idiñ baña gam-ğ̃âr-ı haqîkat

2992 Sen idüñ baña gamda yâr u yâver
Sen idiñ baña bâzu-yı dilâver (2998-99)

Nevfel :

Nevfel, mesnevide Mecnûn'un tam tersine, ona son derece etkileyici gelen bir aşk hikayesi ve kavuşamamış âşıklar karşısında sessiz kalıp, içine kapanmak yerine; belki de aşk olgusu adına duygusallığın yanı sıra kahramanca savaşın, somut bir gücün, hakîki aşkın temsilcisidir. Aslına bakılacak olursa Leylâ vü Mecnûn kıssasında aşk adına verilmesi gereken fiziksel, somut mücadele eksikliğini gidermek için seçilen

kahraman Nevfel'dir. Dolayısıyla kıssayı ilk kez kurgulayanlar bu eksikliği hikayenin bir yerinde Nevfel'in varlığı ile adeta izah ederler.⁷⁷

Nevfel, mesnevide fiziksel olarak da güçlüdür. Bir aşk hikayesinin özünde bir mücadele ifade edildiği gibi ihtiyaçtır. Mecnûn'un mücadele adına Nevfel'e güvenmesi, çölden inip banyo yapıp temiz giysiler giyerek Leylâ için mücadele olgusunu Nevfel'in arkasına gizlenerek takip etmesi ayrı bir dikkat gerektirir.

Aynı zamanda Nevfel, Mecnûn'la yiyip içtiği zaman diliminin karşılığını vermek için savaşıma fikrini hayata geçirerek ahde vefa örneğini de gösteren bir kahramandır. (2125-2172)

Mecnûn'un aşkın verdiği acıyla kendini Necd'e vurduğu dönemde onunla karşılaşp, macerasını dinledikten sonra (2106) Leylâ'nın babasına kızını istemek için elçi gönderen kişi Nevfel'dir. Bu elçi karşılığında hakaret gören Nevfel, Mecnûn'un istememesine rağmen Leylâ'nın babası ile onun adına savaşan bir güçlü bir karakterdir. (2182-84-85) Mesnevide şah sıfatı ile ifadelendirilir.

1976 Kemâl-i luğf-ı halk içinde ekmel

Şeh-i kişver küşâne Şâh-ı Nevfel

Nevfel, bu red karşısında ilk başlarda hamasi, geleneksel bir asker, komutan edası ile savaşırken sonradan Mecnûn'un hal ve tavırlarından etkilenmiş olma gerçeği göz önünde tutulmalıdır. (2184-88)

Bahsedildiği gibi, Nevfel'in kendisi için savaşırken Mecnûn, bu savaştan vazgeçmesini istemesinin yanısıra, Leylâ'nın babasının güçlerinin kazanması için dua eder. Bu duruma çok şaşırın Nevfel, Mecnûn'un karşı kabileden ölenler için "can"ından can" gittiğini ve âşığın gönlü neredeyse "can" ı da oradadır ifadesini kullanır. Nevfel,

⁷⁷ Nazire Erbay, "Cem Şâiri Edirmeli Şâhidi'nin 'Leylâ vü Mecnûn' (Gülşen-i Uşşâk) Mesnevisi", *Dergah*, Mart 2012, c. 23, S. 265, s.16.

Leylâ'nın başının, babası ve kabîle ileri gelenleri tarafından kesilme tehdidi karşısında savaştan vaz geçer. (2240-65)

Mesnevinin diğerk kısımlarında, Nevfel görevini yapıp bitiren bir kahraman edasındadır; ama sonraki kısımlarda adı bile geçmez.

İbn-i Selâm :

Mesnevide; soylu, zengin, ihsanı bol bir Arap kabîlesinin şöhretli beyidir. (2559-2774) Leylâ'yı daha görmeden sever, babasından ister ve nihayetinde çokça düğün masrafları ederek Leylâ'nın ağlayıp inlemesine rağmen onunla evlenir. (2597)

Leylâ'nın düğün gecesi ona elinde bir hançer ile karşı koyması üzerine ilk gece ve evliliği boyunca muradına eremez. (2621-22-23) Leylâ, İbn-i Selâm'ın kendisine yaklaşması halinde İbn-i Selâm'ı da tehdit eder. (2640-42-43)

Mesnevide İbn-i Selâm, Leylâ ile muradına erememesine rağmen, Mecnûn karşısında mücadele edilmeyen bir "rakîb" konumundadır. (2715-18, 2660)

2655 Niçe müddet ki olmuşdır rakîbi
Nazardan ğayrı olmadı naşîbi

2656 Müsaḥḥar idemedi ol nigârı
Bu ḥâletle geçürdi rüzigârı

Başına gelenler karşısında mücadele etmeyen bahtsız, İbn-i Selâm'ın teslimiyeti mesnevide açıkça görülür. İbn-i Selâm hakkında söylenecek bir diğerk husus Leylâ'yı çok sevmesidir. Bunu, Leylâ'nın ilk geceden tehdidine ve evliliği süresince ona uzaktan bakmakla yetinmesinde hatta başka evlilik ya da ayrılık düşünmemesinde görmelidir. (2655-56-57)

Leylâ'nın Annesi :

Leylâ'nın okulda Mecnûn ile olan aşkını duyduktan sonra üzüлüp yıkılan ve kızını okuldan almak için müdahale eden kahraman, daha sonra kızına toplumsal baskının da etkisi ile bu sevdadan vazgeçirmeye çalışır. (1958-60)

Anne, mesnevi boyunca çaresiz, toplumla kızı arasında kalmış bir kahramanın portresini çizer.

Mecnûn'un Annesi :

Mecnûn'un çöl hayatı başladıktan sonra sık sık onu ziyaret edip, bu hayattan onu vazgeçirmeye çalışır. Eserde muhtelif zamanlarda Mecnûn'un annesini ziyaret ettiği görülür. (3568) Mesnevide şefkatin temsilcisi olarak görülür ve zaman zaman Mecnûn'a verdiği öğütler ile dikkat çeker. (3577-78-79-80)

Selim-i Amirî :

Mecnûn'un amcasıdır.⁷⁸

3562 Çıkub dilden duhân u âteş-i gam
Su'al itdi didi pîreñe ey °amm

Mesnevide Mecnûn'un babasının ölümünün ardından ona sahiplenen, onunla ilgilenen yaşlı kişidir. (3510- 3517) Mecnûn çöllerde iken ona yiyecek, içecek getiren kişi Selim-i Amirî aynı zamanda Mecnûn'a babasının ölüm haberini de getirir.

⁷⁸ Selim-i Âmirî, başta Agah Sırrı Levent'in çalışmamızda da adı geçen eserinde (s.117) Mecnûn'un dayısı olarak ifade edilmektedir. Fakat "Amm" akrabalık kelimesi Arapçada sadece amcaı temsil eden bir kelimedir. Dolayısıyla mesnevisinde Selim-i Âmirî kahramanın amcası olarak değerlendirilmelidir. Çünkü Selim-i Âmirî'nin geçtiği beyite Mecnûn'la aralarında bu sıfatla bir yakınlık kurulur. Hatta Zeyd İle Zeynep hikâyesinde iki kahraman amca çocukları olarak ifade edilirken yine aynı kelimesi "amm" ile sıfatlandırılırlar. (3885 Gınâda görmedi çün ahterini /Aña virmedi °ammı duhterini)

Selâm-ı Bağdâdî :

Âşık genç bir Bağdatlıdır. Şiir sever bu genç, Mecnûn'dan ve onun şiirlerinden haberdar olunca Necd dağına gelir, Mecnûn'la dost olur. (4314) Kısa bir zaman sonra Mecnûn'un yanında kalmak ister. Fakat çölün şartlarına fazla dayanamayarak onun yanından ayrılır.

Zeyd :

Mesnevinin sonlarına doğru Zeyd ü Zeyneb hikâyesi olarak okur karşısına çıkar. (3838) Zeyd hikâyede güzel özellikleri ile övülen ve amcasının kızına âşık bir genç olarak tarif edilir. (3857-59)

Mecnûn gibi ayrılık acısı yaşayarak çöle düşer bu arada onunla aynı duyguları yaşayan Mecnûn'un sevdiği ile arkadaştır ve sık sık Leylâ ile dertleşir.

İki sevgili arasında mektup alışverişini gerçekleştiren kişi de Zeyd'dir. Mecnûn'a İbn-i Selâm'ın ölümünü haber veren kişi de Zeyd'dir. Zeyd, Mecnûn'un her türlü karşı koyuşuna rağmen; aynı zamanda Mecnûn'a nasihatler veren, iyi şiir yazdığı için çölleri bırakıp normal hayata dönmesini telkin eder.

Hikâyenin sonunda da iki âşığın uhrevî âlemdeki hal ve durumları hakkında rüyasında gördükleri kadarıyla halka bilgi veren kişi yine Zeyd'dir.

Zeyneb :

Mesnevide sadece Zeyd'in sevdiği amcasının kızı olarak adı geçen kahramandır. Yalnız fiziksel özellikleri, masumiyeti ile beyitlerde kendine yer bulur. (3877-3882)

Âcûze:

Eserde tasavvufî yönü olan, “pîr” olarak kendini adlandıran kahramanı “dekoratif kişi” olarak adlandırabiliriz. Bu kahraman, bir kişinin boynuna ip takıp dolaştırır. Bu kişiyi Mecnûn çölde dolaşırken görür ve Mecnûn içinde bulunduğu psikolojinin de etkisiyle kendisinin boynuna ipin takılıp dolaştırılmasını ister. (2456-57-2463-2471)

2. 2. 6. Anlatıcı ve Bakış Açısı

İcracı, anlatıcı her sanat dalında kendine mahsus yöntemini, dilini kullanarak eserini ortaya koyar. Bu ifâde sırasında kullanılan yöntem sonucu ortaya çıkan eser; sanatçının bakış açısı, yorumudur. Müzisyende ses, ressamda boya, heykeltraşta mermer, yazarda kelime yahut dil sanatkârının bakışından, onun “perspektif” inden geçerek şekillenir, ifade kazanır.

Anlatmaya dayalı edebi eserlerde de okur; yazarının, anlatıcının ona yansıttığı ölçüde metin üzerinde okumalar yapar. Mekâna, zamana, şahıs kadrosuna anlamlar yükler, eseri çözümler.

Edebi eserde anlatıcı, kurgu metnin en temel figürüdür. Anlatıcı, kurgu metnin içinde iç ve dış anlatıcı olarak temel ayrımlarla belirlenebileceği gibi metnin içindeki elemanların farklı vasıtalarıyla da tesbit edilebilir. Burada özellikle anlatıcının varlığının karakterlerin söylemediğini aktarma ve metindeki bazı kısımları açıklama konusunda önemli olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır.⁷⁹

Bunlarla beraber anlatmaya bağlı edebi metinde aslında sesi duyulan ilk kişi olarak da adlandırabilecek anlatıcının yol göstericiliği ile olaylar anlaşılır ve değerlendirme imkanı bulunur. Böylesi öneme sahip olan anlatıcı sayesinde kurmaca ile okur arasında ilişki kurulur.⁸⁰

⁷⁹ Yavuz Demir, *Anlatıcılar Tipolojisi*, Akçağ, 1995, s. 20.

⁸⁰ Mehmet Tekin, “Aşk Romanında Anlatıcının Halleri”, *Yeni Türk Edebiyatı*, S. 2, Ekim 2010, s. 103.

Ayrıca anlatıcının olayları aktarma, çözümleme, mekânı kavrama, anlama algılama noktasında okura rehberliği söz konusu olduğu gibi eserdeki kahramanlara karşı tutumu, okur-kahraman arasındaki ilişkiyi düzenlemede de rolü önemlidir.

Şâhidî, eseri Leylâ vü Mecnûn'da (Gülşen-i Uşşâk) “hakim bakış açısı” nı kullanır. Bu, kahramanların fiziksel özelliklerini tasvir etmede özellikle dikkat çeker.

- 908 Ne mihr-i pertevine şem^e-i hâver
Yağardı şevkile pervâne-veş per
- 909 Harâmî gamzesi hûn-rîz-i ‘uşşâk
Perîşân zülfi şûr-engîz-i âfâk
- 910 Lebinüñ sırr-ı ‘İsa nûşe-gîrî
Kaşmuñ rûh-ı kudsî gûşe-gîrî

Anlatıcı olay örgüsünün anlatım imkanları ölçüsünde her şeyi bilen, haberdar olan konumundadır. Anlatıcı, zaman zaman açıklayıcı konumuna girer. Olayları idare eder, yönlendirir. Anlatıcının varlığını ortaya koyan bir diğer unsur olay örgüsünde yer alan kahramanların fiziksel ve ruhsal varlıklarını ortaya koymada da hissettirdiği varlığıdır. Anlatıcı, olay-kişi arasındaki ilişkiyi sonuçları itibariyle değerlendirir, okuyucuya doğrudan aktarır. Ayrıca bilinir ki kurguya dayalı metinlerde anlatıcı kahramanların konuşma ve düşünme aktarımında değişik imkanlara sahiptir. Yazar, doğrudan ve dolaylı aktarım olarak yazılı formun bütün imkanlarını kullanarak aksettirebilir.⁸¹ Eserde de şair aynı imkanları anlatımın el verdiği şartlarda sonuna kadar kullanmaktadır.

- 1199 İzüñ tozını vir bâd-ı şabâya
Ki ura tûtiyâ ol mübtelâya

⁸¹ Demir, s. 121-116.

1200 İrişdir hâk-i râhuñdan ğubâruñ
Ki ola ol ğarîbe yâdigâruñ

Şair eserde hâkim bakış açısını kullansa da olay örgüsü içinde yer alan kahramanların birbirlerine olan bakış açılarını, olay, durum ve farklı hallere ait duygularını düşüncelerin aktarırken “otobiyografik anlatımla” birinci tekil şahıs ağzından anlatımı gerçekleştirdiği görülebilir. Bu kısımlar daha çok kahramanların dilinden gazellerdir. Yahut bu kısımlar kahramanların kendi kendine veya karşıdaki muhatabına yönelik konuşmalarını içeren kısımlardır.

1269 Tâs tâs içmekle zehr-i gamı noldığımı
Sîneme uğrayacak kâse-i serden şorsın

1270 Şerh ide nitdüğini hecr bana âhir-kâr
Cismümüñ hâkine ger sen bu haberde şorsın

1213 Yanarım oda ey şem^c-i tırâzım
Niçün ğuşuña irişmez niyâzım

1214 Sürerim âb bigi toprağa yüz
Yüzüme bir nazar kıl ey ciger-sûz

1215 Nite hicrûñle her mû hâr olupdur
Göze kirpilerim mismâr olupdur

1216 Dil ü cân ideli ârâm ey yâr
Ki tende hâr ola vü gözde mismâr

1217 Firâkuñdan ireli pâyuma bend
Göñül vaşluña oldu mûya hursend

Şâhidî, Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde hâkim bakış açısı tavrını, halk hikâyesi geleneğinin bir devamı niteliğinde mısralarla eserine yansıtır. Bu, kahramanların ruh hallerini ortaya koymada, olay ve durumları yorumlamada vb. ortaya çıkar. Şair, “En-Der Hâlât-ı Mecnûn” gibi başlıklarla kahramanların ruh hallerini özellikle ortaya koymayı da ihmal etmez. Bu beyitlerdeki bakış açısı şâirin bizzat kendisine aittir.

- 1030 Çü mâzer gûş kıldı mâcerâdan
Kızardı gül bigi benzi hayâdan
- 1184 Hevâdan ney gibi idüb figânı
İrerdî çarha âhınıñ duhânı
- 1185 Dökerdi seyl-i çeşminüñ şehâbı
Şabâ yeline iderdî hitâbı
- 1186 Deridi ey nesîm-i rûh-perver
Hevâ bezm-i demiñdendir mu^oağtar

Şair buna benzer şekilde mesnevinin bazı beyitlerinde olay örgüsüne paralel olarak hem kendine, hem de okura dönük bir anlatımla nefis muhabesi de yapar ve adeta kendi kendiyile konuşur.

- 2934 Göñül aç h-âb-ı gafletden göziñi
Olub bî-dâr düşer kendüzüñi
- 2935 ^oAnâşırdan mürekkebdır çü ebed an
Degül muhkem benâ-i cism-i insan

Bu bilgilerin yanında anlatmaya bağlı edebi eserlerinin temelinde ve Türk anlatı geleneği içinde sözlü geleneğin varlığını hatırlatmak, Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn'unu çözümlemeye faydalı olacaktır. Sözlü gelenek içinde yer alan "meddah" usulü yani anlatıcının dinleyenlerle olay örgüsü, zaman, mekân, şahıslar arasında ilişkiyi kurmada birinci derecede etkisi açıktır. Anlatıcı bu mesnevîde de okuru olay örgüsü içinde yönlendirme; kişi, zaman, mekân arasında ilişkiyi belirleme noktasında adeta rehber konumundadır.

Geleneksel anlatıcı otoriter tavrı ile linguistik bir figür olmaktan uzaklaşır, zaman zaman metin ve okuyucu arasında dolaysız bir iletişimle, sözlü geleneğin aktarıcısı sınırları içinde kalır. Dolayısı ile anlatı bütün yönleri ile ona bağlıdır. Anlatının merkezi elemanı olan "seslendirici kimlik" perspektifi oluşturmada başka hiçbir kurgu elemana imkan tanımaz. Bu anlatıcı portresi sözlü gelenek aktarıcısı bahsedilen "meddah usulü" nün gerçeği ile aynîleşir.⁸²

- 1139 Beķâ-i  aķla çün bulmadı çâre
 Kâbâ-i şabr kıldı pâre pâre
- 1140 Meger kim hıızrıdı hazırâya düşdi
 Delürdi derdile şahrâya düşdi
- 1145 Ne pendinden bunuñ dutardı bir râh
 Ne çarbından anuñ olurdi âgâh
- 1146 Teni  uryândı ve bağrı büryân
 Dökerdi çatre çatre gözleri çan
- 1147 Derûnından ki iderdi âh-ı serdi
 Felek hengâmesini kerem iderdi

⁸² Demir, s. 132.

- 1148 Gehî hâk üzre yaturdı fitâde
Gehî dil-sûzdz nâr u belâda
- 1149 Gehî bâdıyla olurdı hevâyı
Gehî âbıyla düzerdi şadâyı
- 1150 Gehî nâleyle iderdi terâne
Gehî rakş ururıdı ʿâşıkâne
- 1151 Gehî âhuyla şahra gezerdi
Gehî tihûyla hazra gezerdi
- 1152 Gehî serviyle olurdı revâne
Gehî urırdı mûy-ı şîre şâne

Şairin geleneksel anlatımın birçok imkânından faydalanır ifâdesini destekleyen bir diğer husus “Elâ ey” ifadeleri ile başlayan mısralardır. Bu mısralarda şair kendine döner, meddah tavrı ile söylemek istediklerini sıralar. Buradaki amaç yüksek bir tonlama ile dikkat çekmektir.

- 117 Elâ ey maṭlab-ı aʿlâya ṭâlib
Göñülden maḳşad-ı aḳşâya râḡıb
- 1201 Elâ ey mülk-i hüsnüñ pâdişâhı
Cemâl-i maṭlaʿ-ı nûr-ı ilâhî
- 1215 Nite hicrûñle her mû hâr olupdur
Göze kirpilerim mismâr olupdur

1216 Dil ü cân ideli ârâm ey yâr
Ki tende hâr ola vü gözde mismâr

Şâhidî, mesnevisinde kahramanlarının ruh hallerini değişik durumlarda da araya girerek ortaya koyar. Onların olay ve durumlar karşısında tepkilerini, fiziksel değişimlerini aktarır. Mesnevinin içinde oldukça geniş bir anlatım alanı olan bu tavırla şair, ruh tahlili yapar. (1279)

962 Bu aña ʿâşık u ol buña ʿâşık
İki dilber biribirine lâyıq

963 Bu aña vâlih ü ol buña hayrân
Bu anuñ ol buñuñ şevkinle giryân

964 Biribirine maḥbûb-ı hevâdâr
Biribirine maṭlûb-ı talebkâr

1239 Dili Mecnûn'ı kim tutmuşdı tâb
Teni ol tâbıla olmuşdı sîm-âb

1298 Ciger kûşem diyu gitdi şitâban
İñledü yile keşt itdi beyâban

1309 Atası yüzine urub ʿizârın
Ruḥından luṭfla sildi gubârın

Şair bunun gibi kahramanların birbirine olan aşklarını da dile getirirken yine hâkim bakış açısının verdiği imkânlarla araya girer. Kendi dili ve yorumuyla bu aşkı anlatır.

- 1249 Bu irmiş tırta-i zülfine şâne
O berkitmiş kemend-i ırık-ı câne
- 1250 Bunuñ ebrûları kırmış kemânı
O ğamze oğının olmuş nişânı
- 1251 Bu nûr-ı şubh bigi âlem efrûz
O şem-i şâm bigi hîştin-i sûz
- 1253 Bu şalmış halka-i zülfini berdûş
O bunuñ mihriyle halkadır ğuş
- 1254 Bu eşki çeşmini kılmışdı ceyhûn
O bağrun derdile kılmışdı hûn

Bunların yanında şairin duyguları resmedercesine anlattığı, tasvir edici bir anlatım özelliği de dikkat çeker. Bu anlatılarda Şâhidî, halk hikâyesi geleneğinde olduğu gibi klişe ifadelerle tasvirini gerçekleştirir. Daha açık bir ifade ile yapılan tasvirler güzelin belirgin özelliklerini ifade şeklinden öteye gitmez.⁸³

- 1155 Dilinde Leylî vü fikrinde Leylî
Dağî ğayrı yire itmezdi meylî
- 1156 Boynuñ servi hüzniyle çemende
Özi gül bigi pîrahen veribde
- 1157 Teni hâki hevâyile müşevveş
Tışın âb u için dutmuşdı âteş

⁸³ Esmâ Şimşek, *Leylâ Mecnûn Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2000, s. 49.

Şâhidî, mesnevinin muhtelif yerlerinde yaptığı tasvirlerde kahraman algısı ile mekân ve çevre tasvirini eserdeki kahramanına yaptırmadığı, bazen kendine özgü anlatımı ve hakim bakış açısı ile bizzat yapar.

- 902 Bu cânibden niçe oğlanı dilbend
 amu şîrîn zebâniydi şeker-and
- 903 O cânibden dai bir nice duter
 Oturmışıdı bunlara beraber
- 904 amu nesrîn bir idi sib-i ğabğab
 amu sîmin ten idi şekkerîn-leb
- 905 Cihân ğülşen olupdı ğüllerinden
 Hevâ müşkîn idi kâküllerinden
- 907 amu cismîdi biri bunlara cân
 amu mâhîdi biri mihr-i raşân
- 1772 Perî rusâr-ı urşîd-i cihân-tâb
 şeker ğüftâr-ı mâh-ı çar-ı sîm-âb
- 1773 Dai sermâye-i urşîd-i raşân
 Leb-i pîrâye-i la'l-i Bedaşân
- 1774 ğüzeller defterinüñ ser nebişti
 ğüzellik bağımuñ verd-i behişti

1775 Melâhat gülşeninüñ taze servi
Leţâfet sebze zârınuñ tezrevi

1777 Müselsel zülfiñe olmışdı giregîr
Dil ü cân boynına taqmışdı zencîr

Şâhidi eserinde Leylâ ile Mecnûn arasındaki “mektuplaşma” hadisesini de bir anlatım tarzı olarak eserinde kullanır. Bu mektuplaşma daha çok Zeyd vasıtasıyla yapılır. (3423-24)

3409 Okudı çünki ol mektûbu Mecnûn
Olub şûrîde dökdi gözleri hûn

Mesnevinin belli yerlerinde kabîle halkının Mecnûn’un durumunu görüp babasına onu anlattığı beyitler yer alır. Şair, burada genel anlamda halkın olaylara bakışını vermek için bu beyitleri oluşturur denebilir.

1284 Kabîle halk-i hişâvend kamu
Dirilüb virdi aña pend kamu

1285 Dilinde kılmamışdı şabrla hûş
Ki ideydi bularuñ pendini gûş

1286 Mey-i ışkile çü oldı lâ’ubâli
Atasına didiler vaşf-ı hâli

Şâhidî’nin hâkim bakış açısının bir basamak ötesine kadar gidebilen tavrı, zaman zaman olay örgüsünün gerektirdiği durumlarda gerek kahramanların ağzından, gerekse kahramanları bir kenara çekip araya girerek öğüt verici bir tavır sergilemesidir.

- 1326 Çü bir oldı irâde hûn-ı peyvend
Ataya merg virür rîh-i ferzend
- 1327 Bu ğam ger irmek içündür nigâre
Melûl olma ki vardur aña çâre

Mesnevinin bazı bölümlerinde Şâhidî'nin birçok anlatım tekniğini bir arada kullandığını da tespit etmek mümkündür. Örneğin *صفت جمال ليلي و احوال او که چون بود* "Leylâ'nın yüzünün güzelliği ve içinde bulunduğu durum" başlıklı bölüme şair hakim bakış açısı ile Leylâ'nın güzelliğinin öven bir giriş yaptığı görülür. (1769-1772) Ardından şairin zaman zaman gözlemci bakış açısı ve ilâhi bakış açısını iç içe kullanmayı tercih ettiği görülür.

- 1774 Güzeller defterinüñ ser nebişti
Güzellik bağınüñ verd-i behişti
- 1775 Melâhat gülşeninüñ taze servi
Letâfet sebze zârınüñ tezrevi
- 1776 Emîr-i şehri-ı hüsn şun^e-ı Mevlâ
Nigâr-ı dilrûbâ' ya'ni Leylâ
- 1796 Derûnından idüb derdiyle âh ol
Bağub eţrâfına gözlerdi râh ol
- 1797 Ki kânden göre Mecnûn' uñ cemâlin
Ya nice şora andan vaşf-ı hâlin

Şâhidî, bazı beyitlerde de öğüt veren konumuna kahramanların bağlı oldukları kabile halkını ya da özellikle Mecnûn'un babasını aracı kılar. Aslında bu

aracı rolünün alt satırlarında yine yazarın bakışını bulmak olasıdır. (1371) Örneğin Leylâ'nın babasının kızını Mecnûn'a vermemesinden sonra baba oğluna ruhsal anlamda onu teskin edecek, yolunu ve yönünü tayin edici ifadelerde bulunur. Bu da Şâhidî'den sonra eser verecek olan Şeyh Galip'in eseri Hüsni-ü Aşk'ta yer alan, tasavvufi yolculukta yol gösterici Molla Cünûn karakterini hatırlatır.

1648 Ruḥuñ bî-reng anuñ ḥadd-i gül-reng

Senüñ baḡruñda seng anuñ dili teng

1649 Öziñi cem° kıl ey nûr-ı dîde

Yeter kıl dâmen-i °aklı dirîde

Ayrıca şair, zaman zaman anlatımında Mevlâna'nın aşka bakış açısını yansıtan mısraları ile de dikkat çeker. Bu da, Mevlâna gibi aşkın verdiği ateşle kendinden geçmiş ve söyledikleri bir başkasının kaleminden çıkmış gibi yansıttığı mısralardır.

1174 Çü bu şevkile söz taḡrîr iderdi

Yanında bulunan taḡrîr iderdi

1175 Eger şevküñ ola mestânelerden

İşit bu sözi ol efsânelerden

2. 2. 7. Eserin Konusu

Arap kabilesi Amirîlerin son derece cömert, güzel ahlaklı, yardım sever, vefalı, cesur bir reisi vardır. En büyük sıkıntısı kendisinden sonra gelecek bir erkek evladının olmamasıdır. Bu dileğinin gerçekleşmesi için sadakalar verir, dualar eder ve yaratan ona bir erkek evlat verir. Kabile reisi bunun için ziyafetler verir. Fakat kabilenin müneccimleri çocuğun bu zamana kadar benzerinin yeryüzüne gelmediğini ve onda sıra dışı hallerin var olduğunu ifade ederler. Onlara göre bu çocuk son derece zeki, güzel

konuşan, güzel görünüşlü olacağını hatta “aşk meydanının şehsuvarı” olacağını sözlerine eklerler.

Çocuğa kabiledkilerin ortak kararı ile Kays adı verilir. Yetenekli ve zeki Kays, okula verilir. Seçkin kız ve erkek öğrencilerin olduğu bu okulda Kays, güzel, zeki ve gösterişli Leylâ’ya âşık olur. Daha doğrusu iki genç birbirine ilgi duymaya başlarlar. Bu sevdanın herkesin diline düşmesi çok uzun sürmez. Leylâ’nın annesi bu sevdayı duyunca çevreye rezil oldukları düşüncesi ve kızının Kays ile görüşmesine engel olmak için onu okula göndermez. Bu ayrılık acısıyla günlerce ağlayıp inleyen kızını Leylâ’nın annesi oyalamaya çalışır.

Günlerce Leylâ’yı okulda göremeyen Kays, sıkıntılı günler geçirir, verilen öğütlere kulak asmaz, dilinde ve gönlünde Leylâ olduğu halde çare bulamadığı derdinin درمانını çölde, dağlarda aramaya başlar. Halk bu halinden dolayı ona mecnûn adını takar. Artık halkın dilinde bu iki isim beraber anılmaya başlanır.

Bir gün Mecnûn kendinden habersiz dolaşırken Leylâ’nın yaşadığı yere gelir. Kendilerinden geçmiş iki sevgili birbirini görünce çaresiz bakakalırlar, birbirine hal hatır sorarlar, ağlayıp, inlerler.

Mecnûn’un bu acıklı halini kabile halkı Mecnûn’un babasına söylerler. Çocuğunun durumuna çok üzülen baba, oğluna öğütler verir. Annesi üstü başı yırtık, kendinden geçen oğluna teselli verir; ykar, temizler, yedirir, içirir. Fakat oğullarını teselli edemezler. Son çare olarak Leylâ’yı babasından istemeye karar verirler. Leylâ’nın babasının cevabı ise bu istek karşısında olumsuzdur.

Mecnûn sahralarda dolaşmaya devam ederken kabiledkilerin de tavsiyesi ile Mecnûn’un babası, oğlunu Kâbe’ye götürmeye karar verir. Mecnûn, Kâbe’de aşkının artması için dua eder.

Leylâ’nın babası Mecnûn’u öldürtmek için kısa bir süre sonra peşine “şahne” gönderir. Babası bunu duyunca oğlunun peşine düşer. Bir deri bir kemik kalan oğlunu görünce çok üzülür, ağlar. Kendilerini toplum nezdinde ne kadar mahçup ettiğinden ve bu sevdadan vaz geçmesi gerekliliğinden bahseder.

Sahrada yaşamaya devam eden Mecnûn, bir gün bir omuzunda bir koyun derisi olan çoban ve sürüsüne rastlar. Çobandan üzerindeki postu ister. Dört ayak üzerinde durur ve çobana kendisini sürüsüyle beraber sevdiğinin bulunduğu yere götürmesini ister. Çoban onu bir yerde bırakır. Ağlayıp, inleyip gezerken bir kavme rastlar. Kavimdekiler üzerindeki ve bu halin kendisine layık olmadığını söylerler. O da sevdiğinin kokusunun bu postun içinde olduğunu ve ona başka giysi gerekmediğini söyler.

Mecnûn bir gün dolaşırken kendisinin ve Leylâ'nın isminin aynı yerde yazılı olduğunu görür. Leylâ'nın ismini siler. Bunun nedenini soranlara da “ben ona cisim oldum, o bana ruh; görünen cisimdir oysa insanda güzelliğin ruhla olduğunu” söyler. Bu arada Leylâ da ağlayıp inlemekte, Mecnûn'dan haber beklemektedir.

Nevfel adlı bir şah, av amaçlı askerleri ile beraber dağlarda dolaşırken Mecnûn'la karşılaşır, onun derdini dinler, beraber iki-üç ay zaman geçirirler. Sonunda Leylâ'nın babasına elçi gönderip kızını Mecnûn için ister. Leylâ'nın babası Nevfel'e istersen sana mal mülk vereyim; ama kızına Mecnûn'un layık olmadığını söyler. Bu söz üzerine Nevfel, Leylâ'nın kabilesine büyük bir ordu toplayarak savaş açar. Nevfel bu savaşı yaparken Mecnûn, “âşık sevdiğiyle savaş eder mi?” düşüncesiyle Nevfel'in yenilgisi için dua eder. Leylâ'nın babasının bu güç karşısında kızının başını kesip gönderebileceğini; ama kızını vermeyeceğini söylemesi üzerine savaş biter. Zaten Mecnûn da bir köşede sürekli ağlayıp, inlemektedir. Nihayet Nevfel'e yönelttiği acı ve sitem dolu sözlerin ardından yine çöle döner.

Çölde dolaşırken bir ceylanın içinde olduğu tuzak görür. Kendisi gibi bir bende tutulduğunu düşündüğü hayvanı üzerindeki kıyafeti avcıya vermek suretiyle azad etmesini sağlar.

Mecnûn aşkın verdiği karışık duygularla, benzi soluk, hayal aleminde dolaşırken etrafı çimenlerle süslü bir havuzun yanına gelir. Orada kendi bahtına benzettiği bir siyah karga ile dertleşir.

Mecnûn bir gün Leylâ'yı görmek için yaşadığı yere gitmek ister ve oraya yaklaşmışken kendini pîr olarak nitelendiren bir “acûze” ye rastlar. Bu kişi bir insanın boynuna ip takarak dolaştırmaktadır. Mecnûn acûzeye bunun nedenini sorar. O kişi de kapı kapı gezerek bu şekilde dilendiklerini söyler. Mecnûn, esir bu kişiyi bırakmasını onun yerine kendisini bağlamasını ve beraber dilenmesini, toplanan paranın hepsini de kendisinin almasını ister. Acûze, bu talebi kabul eder. Mecnûn bu halde iken rakseder, ağlar, inler, kendini yerlere atar, Leylâ diye feryad eder; onu bu halde görenler son derece müteessir olurlar. Leylâ'nın kapısına gider sevdasını, onun için kurban olduğunu anlatır; bağlı olduğu zincirleri kopararak tekrar çöle döner.

Araplarda ve İranlılarda zengin ve şöhretli İbn-i Selâm güzelliği ile ün salan Leylâ'yı hediyeler ve elçiler göndererek ister. Leylâ'nın babası bu isteği kabul eder. Düğün yapılır. Herkes mutludur; ama Leylâ'nın dışı mutlu görünürken içi ağlamakta ve kaderine sitem etmektedir. Düğün gecesi geldiğinde ise Leylâ eline bir hançer alarak kendini öldürmekle tehdit eder. Hatta ilerleyen zamanlarda da ona yaklaştığı zaman İbn-i Selâm'ı da öldürmekle tehdit eder. İbn-i Selâm da onu uzaktan sevmeye razı olur.

Mecnûn ise Leylâ'nın evlendiğini bir yolcudan (sipah) duyunca kendinden geçer. Sahralarda kendinden habersiz dolaştığı yine babasına haber verilince nasihatlar eder; ama çocuğuna kâr etmez. Öleceğini adeta önceden hissedenden Mecnûn'un babası bu olaydan kısa bir süre sonra çocuğunun ona verdiği acılarıyla vefat eder. Mecnûn haberi bir sipahiden öğrenir. Aynı zamanda Leylâ'dan bir mektup gelir. Mecnûn mutlu olur, kendinden geçer. Kendisi de ona bir mektup gönderir.

Selîm-i Âmirî Mecnûn'un amcasıdır ve Mecnûn'u sahrada bularak, ona yiyecek içecek getirir ve kendisiyle kalmak istediğini söyler, onunla babasının ölümünden sonra ilgilenir, öğütler verir.

Mecnûn belli bir süre sonra annesini de kaybeder. Mecnûn bir temmuz sıcaklığında dolaşırken bir kabileye rastlar. Orada bakımsız bir köpeğe rastlar. Onu temizler, yaralarını temizleyip karnını doyurur. Ona iltifatlar eder. Sevdiğinin bulunduğu yere

giderse eşiğine yüzünü sürmesini ister. Köpeğe bu iltifatın sebebini soranlara köpeğin bir sabah Leylâ'nın köyünden gelişini gördüğünü ve köpeğin sevgisinin içine dolduğunu söyler.

Edirneli Şâhidî'nin bu bölümden sonra mesnevisinde Zeyd ile Zeyneb hikâyesi yer alır. Zeyd ile Zeyneb amca çocuklarıdır. Zeyd'e amcası kızını vermez. O da sevdiği ile evlenmediği için bir süre çöllerde dolaşır. Kabile halkının Zeyneb'in babasına ısrarları ve sonlarının Leylâ ve Mecnun gibi olacağına dair söylemeleri yüzünden evlilikleri gerçekleşir.

Selmân-ı Bağdâdî tanınmış, yetenekli bir şairdir. Sora sora Mecnûn'un yerini bulur; çünkü onun gazellerine hayrandır. Mecnûn'a o da yiyecek içecek getirir. Ona beraber kalmak istediğini söyler. Bir süre beraber kaldıktan sonra yiyecekleri biter. Selmân-ı Bağdâdî daha fazla Mecnûn'un yanında kalamaz ve ayrılır.

Bu arada İbn-i Selâm Leylâ'ya kavuşamamanın verdiği acıyla vefat eder. Leylâ gelenekler gereği iki yıl eşinin matemini tutar. Mecnûn ise bu haberi Zeyd'den alır.

Bir gün Zeyd, Mecnûn'u Leylâ'nın bulunduğu yere getirir. Birbirini gören iki sevgili kendilerinden geçerler. Zeyd onları gül suyu ile kendilerine getirir. İki sevgili şehvî duygulardan arınmış olarak bir gün ve gir gece beraber kalırlar.

Mecnûn'a kavuşamayan Leylâ hastalanır. Durumu kötüleşince annesine vasiyetini, Mecnûn'a olan aşkından ne kadar sıkıntı çektiğini ve ona sitem etmediğini şeklinde söyler. Kısa bir süre sonra da vefat eder. Vefat haberini Zeyd'den alan Mecnûn, cenaze kaldırılırken halkın arasından sıçrayarak gelir ve cenazenin üzerine kapanır, orada can verir. Mecnûn, Leylâ'nın yanına gömülür.

Dostları Zeyd, onların mezarını sık sık ziyaret eder. Onları rüyasında mutlu görür. Çünkü onlar artık cennette ve bir yanından süt diğer yanından şarap akan bir çeşmenin başında ve son derece mutludurlar.

2. 2. 8. Dil ve Üslup

Sanat, insanın iç dünyasının ve zenginliklerinin ifâde aracıdır. Bir ifâde ve yapı biçimi kazanmış sanat eseri, kendine özgü anlatımı da içinde barındırır.⁸⁴ Sanat dallarının anlatım biçimi ve vasıtası kendi içinde değerlendirilir. Kullanılan malzeme, araç yahut dil sanatçının kendine ait oluşuyla da ayrı bir değer kazanır.

Edebi eserin tek ve en önemli malzemesinin dil olduğu bilinir. Edebi eserdeki dil, doğal dilden farklı olarak mecazları, yan anlamları, sembolleri, imgeleri ile bireyin kendini ifade etmede önem arz eder. Bununla beraber edebi eserin içindeki anlatım, söz sanatları, imgeler insan gibi tarih içinde değişmiş ve gelişmiştir.⁸⁵

Dilin edebi eserdeki ve edebiyat tarihinin her döneminde etimolojik, semantik, fonetik, sentaks vb. yönünden farklı şekillerde tezahürü bilinir. Bu, eserin oluştuğu dönemin coğrafyası kadar yine eserin oluştuğu sosyal, siyasi, kültürel, edebi ortam ile doğrudan alakalıdır.

Dil ve anlatım bu çeşitlilik içinde şekillenirken, dili kullanan üstadlar da asırlık döngü içinde farklılıklarını ortaya koyarlar. Burada şunu da belirtmek gerekir ki, edebiyat tarihleri dilin gelişimini ve değişimini yüzyıllar içinde incelerken, edebiyat mevzularını seçerken, daha doğrusu edebiyatları oluşturan şahsiyetleri, türleri vb. oluştururken sadece büyük şaheserlerden yola çıkmaz.⁸⁶ Şaheserlerin ortaya çıkmasına, milletin edebiyat fikrinin oluşmasına vesile olan sanatçıları da ele alır, inceler, tanır ve tanıtır.

Bu bakışla Türk edebiyat tarihinde önemli bir yeri olan ve divan şiiri geleneği içindeki aşk konulu mesneviden bahsedilecekse anlatımı, nazım şeklini uygulayış biçimi, dili vb. yönleri ile bir “Cem şairi” Edirneli Şâhidi’nin eseri Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i Uşşâk) dan, Anadolu’da yazılan ilk mesnevi olması dolayısı ile dikkate alınması gerekir. Şu da bir gerçektir ki, İrân ve Arap edebiyatında meşhur olmuş bir hikâyenin ilk kez Anadolu’da yazılması iddialı bir söyleyişle, kendi içinde halihazırda belli kuralları olan divan şiirinin hikâye etme geleneğini de yönlendirmiş ve belli bir

⁸⁴ Şerif Aktaş, *Şiir Tahlihi-Teori Uygulama*, Akçağ, Ankara 2009, s. 19.

⁸⁵ Aktaş, s. 21.

⁸⁶ M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken 1986, s. 2.

çerçeveyi çizmede etkili olmuştur. İçinde çölün, aşkın, ayrılığın, kavuşmanın olmadığı farklı bir olay örgüsü ile başka bir hikaye yazılma tercihi söz konusu olsa, divan şiirindeki hikâye etme geleneğinin gidişatının değişik olabilme ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

Uzun bir yekün tutan eserin anlatımı ve dili hakkında bir inceleme yapıldığında yukarıda zikredilenler ayrı bir önem arz eder.

Bu noktadan yola çıkarak inceleme yapılırsa önce şunu belirtmek gerekir, incelenen nüshalar arasında benzer söyleyişler, İzmir nüshası ve Süleymaniye nüshası arasındadır. Bu ilk tespitin ardından eserin dil ve anlatımı hakkında şu yorumlar yapılabilir:

Şair, eserini klasik anlatımın imkânlarını kullanarak aktarır. Bu, olayların kronolojik akışında ve bitişinde, kişilerin tanıtımında açıkça görülür. (932)

Şâhidî, divan şiirinin şekillenmeye başladığı 15. yüzyılın bu velûd döneminde, Arapça ve Farsça kelimeleri, kalıplaşmış mazmunları ve etkisinde kaldığı dillere ait bazı tamlamaları dönemin şartları gereği kullansa da istisna beyitler hariç;

2221 Direfş-i mihr-i peyker-i şâdıkâne
Sepîd-i şubh-veş olmuş nişâne

3645 Dem ü serd ü nem ü gerd ü ciger-hûn
Olub yürirdi deşt u rûd u hamûn

günümüz okurunun birkaç kelimeye sözlüğe bakması ile anlayabileceği bir dil ve anlatımdadır. Kısaca, Şâhidî'nin anlatımı son derece yalın, anlaşılır, sade, samimi ve akıcıdır. Bu özellik anlatmaya bağlı edebi eserin yani mesnevinin özelliğinden kaynaklanabileceği gibi, bunda Şâhidî'nin örnek aldığı isim Şeyhî'nin etkisi önemlidir.

1193 Nesîmi zülfüni umar şabâdan
Ġamı derdüñle el yumış devâdan

- 1196 Eridir firkatüñden bağrı yağın
Hevâñ odıyla yandurdı çerâğın
- 1671 Beni tîğiyle kórkutma ki °âşık
Gördi başını her dem tîğe lâyıķ
- 1672 Eger yolında virem baş ü cânı
İre zevkıyle °ömr-i câvidânı
- 1673 Şu °âşık kim ola maķtûl-ı ma°şûķ
Haķîkatde odur maķbûl-ı ma°şûķ
- 2227 Kimi dutmaķ kimi urmaķda bunlar
Biribirini öldürmekde bunlar
- 3663 Ğurûruñdan begenmezsın faķîri
Şanursın kendüñü dehrüñ emîri

İlaveten sanatçının o döneme ait bir edebi eserdeki yan, mecaz, imge yüklü anlatımının; dönemin edebi zevkinin, sanata bakış açısının gereklerinin haricinde örnekler sergilemediği kolayca tespit edilebilir. Şairin adeta klasikleşen söz sanatları ve mazmunlarla mısralar oluşturduğu, sanat yapma kaygısı ile kendini zorlamadığı ifade edilebilir. Geleneğin gereğini gösterişe kaçmadan eserlerinde icra eden Şâhidî, eserlerinde samimî bir dil kullanır. Nizâmî'den ilham alarak oluşturduğu hikayesinin olay örgüsünde karışık bir anlatım sergilemeyip, taklide kaçmadan kendi dil ve üslubunu eserine yansıtmayı bilir.

- 951 Tebessüm kılduğını görse nâğâh
Derûnında iderdi derdile âh

- 1113 Belâ okına çün oldu nişâne
Büküldi hüznile döndi kemâne
- 1812 Şabâ yilinden umardı selâmı
Şabâ yola vü yer birdi peyâmı
- 3254 Mu'anber zülfi şekl cîme dönmiş
Elif kıaddi dehân mîme dönmiş
- 4017 Çi ger mihrimdür aña âteş-efrûz
Siyâh oldu dili onsuz baña rûz
- 4018 Hevâ'-i zülfi ile bî- kararım
Kara zülfim bigi âşufte-kârım
- 4019 Yürir ol reh hâmûn içre giryân
Ben olmuşım esîr-i bend-i zindân

Her ne kadar Şâhidî'nin dil ve anlatımında sadelik ön planda olduğu söylesek de şairin zaman zaman eserinde dilini ağırlaştırdığı beyitler de yok değildir. Edebî zevk yönünden göz ardı edilemeyecek bir seçiciliğe ve estetiğe sahip mısraların yer aldığı mesnevîde, Şâhidî'nin İslâmî, mitolojik ve ilmî alt yapısının klasikleşen unsurların dışına çıkamadığı da söylenebilir.

- 2354 Dişüñ durreyle pürdir hoşka-i zer
Lebüñ dürr-i şadefdendür münevver
- 2355 Sirişkündür gönül derdine tiryâk
Gam-ı zehr itmesün âlûde-i hâk

Bunların dışında Şâhidî'nin mesnevisinde yaptığı benzetmelerin, kurulan canlı anlatımının sade, dilin de kahramanların ruh halleri başta olmak üzere, olay örgüsünü daha açık ve anlaşılır kılması bakımından önemli olduğunu belirtmek gerekir.

- 3669 Fezâ-i  alem-i ışık içre d n 
N c mu  devr-i te' sirinde b n 
- 3669 R m z-ı g yb u sırr-ı c ne v k f
Muv f k h le gerçi oldu muh lif
- 3671 Tem ş -g h-ı ş hra-i me  ni
G d sı varid tı  sm ni
- 3672 Sözi z ynetde g y  sikke-i zer
Gazelde nazm-ı lu f-ı l 'l -i ter
- 3706 T y ra c y olupdı s ye-i ş h
Vu  şa mesken olmışıdı s r h
- 3707 Olub dil-i teşne ebr-i c y b re
Zem n itmişdi bağrın p re p re
- 3708 Ser bıydı kaz -i deşt varı
Bi h ra ğarkıdı dehrine sev dı

ş hid , sadece kahramanların ruh halleri değil, "bahariyye"  rneği verdiği tasvirlerinde de kelimelerle resim çizmeyi başarır. Bahariyye, Türk ve İnan edebiyatı ürünlerindedir. Yeniden canlanmayı temsil eden baharı şair, hem güzellik bakımından anlatır, hem de ifade edildiği gibi kahramanların ruh halleri ile bağlantılı olarak

mübalâğalı, soyut ve etkileyici yönüyle aktarır.⁸⁷ Şairin, bu anlatımı klasik anlatı özellikleri içinde de olsa kimi tasvirlerde sözü gereğinden fazla uzattığı söylenebilir. Örneğin bu bölümlerde 33 beyitlik tasvir mısraları yazdığı görülür. (1839-1892-93-1951) Genel itibâri ile yekûnu uzun olmayan kısımlar da dâhil Şâhidi; sonbahar, bahar, gece tasvirlerini mesnevisinde son derece renkli ve canlı anlatmıştır. Bu özelliğin mesnevinin beyit sayısını artıran faktörlerdendir. (1893-2385-2395)

- 5146 Hazân irüb çü gâret itdi bağı
 Soyındı cümle ezhâruñ çerâğı
- 5147 Tarâvet nûrı gitdi berk-i terden
 Şecerler hâli oldılar semerden
- 5148 Çiçeklerden boşaldı gülşen u bâğ
 Oturdı yerine bülbüllerüñ zâğ
- 5149 Şecerde sebz iken evrâk-ı zenîn
 Kimisi sürah oldu kimi zerrîn
- 5151 Ne gonce kim kıluıdı cilve küstâh
 Yele virmişidi evrâkıñı şâh
- 5152 Bürehne olmuşdı gülistânı
 Nitekim dâr içinde kervânı
- 5153 Tabanca urdı gonce bâd-ı şarşar
 Düşerdi hâke berk-i lâle-i ter

⁸⁷ Akkuş, s. 26.

- 5154 Şönük qarûresin olmışdı serd
Sepîdi güllerüñ düşmişdi zerd
- 5155 Çemen firqatde irüb bādile hâk
Dirilmişdi nitekim mâr-ı Dehḥâk
- 5156 Semen hâk üzre yaturdı fitâde
Benefşe turrasın virmişdi bâde
- 5157 Görinmez olmuşdı çehre-i gül
İşidilmezidi âvâz-ı bülbül
- 5158 Hezâr itmışdi eîşretten a°râz
Diyeydüñ perrîne irmişdi mikrâz
- 5159 Hevâ-i dilberi idüb der-âgûş
Yaturdı künc-i ḥalvet içre ḥâmûş

Mesnevîde şair, zaman zaman seslenen bir tavırla, tasvir yahut tahlil beyitleri ortaya koyar. (3430-3442) Şairin tasvirleri; geceye (2384-4807-4847), sonbahara (5146), yaz mevsimine (3697) vb. yöneliktir. Şâhidî bunları yaparken klasik anlatıda yer alan kalıplaşmış anlatımıyla, benzetme tekniklerini de kullanmaktan geri durmaz.

- 1769 Şeh-i şeker-i lebin şem°-i âfâk
Büt-i gâret-giri îmân-ı °uşşâk
- 1185 Dökerdi seyl-i çeşminüñ şehâbı
Şabâ yiline iderdi ḥiṭâbı

Mesnevi nazım şekli, şiir dilinin verdiği imkânlar dâhilinde iyi bir hikâye anlatmayı hem kolaylaştırır, hem de zorunlu kılar. Bu nazım şeklinde etkileyici bir eser oluşturma için iki türe de hâkim olmak gerekir. Bir çok tezkirede ve kaynakta Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnun mesnevisini, divan şiirinde, Fuzûlî'den sonra en iyi şekilde işlediği yazılmıştır. Fakat her nedense kalıplaşmış bilgilerin dışına çıkamayan bir beğeni ve takdir anlayışı Şâhidî'nin eserinin detaylı bilinmemesine sebep olmuştur.

Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde tasvir tarzını etkileyici bir şekilde yapması, öyküleme tekniğindeki dikkat çekici başarısı, (2225-2279-2230) dili dönem özelliklerine göre son derece yalın kullanması eserinin tanınmasını zorunlu kılan faktörlerdendir. Örneğin şair, Mecnûn'un sahrada yaşadıklarını anlatan kısım, bir yolcu ile avcı hikayesi vb. olay ve durum karşısındaki tutumunu, maceralarını başarılı bir olay örgüsü sarmalı içinde okura takdim eder.

Selâm-ı Bağdâdî'nin Mecnûn'un yanında kalma hikâyesi, şairin başarılı üslûbu ile aktarılırken, Zeyd ile Zeyneb'in hikâyesini anlattığı uzunca bölüm, hikâye içinde hikâye özelliği taşıyan başarılı bir öykülemenin göstergesidir. Ayrıca şairin bu hikâyeye yirmi beyit gibi uzunca bir girişten sonra geçmesi, Şâhidî'nin eserini uzun kılan faktörler arasındadır.

Edirneli Şâhidî, başarılı sayılabilecek bir hikâyeci özelliği sergilemesine ve Anadolu'da bu hikâyeyi ilk yazan biri olmasına rağmen, mesnevisinde kendini metheden mısralarının sayılacak kadar az olması dikkat çekicidir. Bu bağlamda şairin gazellerinin makta kısımlarında adını kullanmaması dikkat çekicidir.

2623 Çü irdi Şâhidî gül çehreme nâm
Tağıtdı nâfesini turrâ-i Şâm

Bunlarla beraber sanatçı mesnevisinde tercih ettiği aruz kalıplarını başarı ile kullanırken, dikkate değer mısralar ortaya koyduğu da gözden kaçmamalıdır. Bu mısralar mısra-ı berceste özelliği arz edecek kadar özeldir.

- 1046 Hâlel  akluñ diyârına bulub râh
Ruh-ı mir'âtın itmişsin nazar-gâh
- 2244 Kişi tîgiyle urır haşme âheng
Velî  aşık ider mi yârla ceng
- 2249 Alupdır göñlüm ol serv-i revânum
Göñül her kıande ise anda cânım
- 2380 Sen andan ayru ol sendendürür d ur
Sen ansuz ğamda ol sensüz ciger-ġ ur
- 2938 Maĥabbet olıcaķ ĥâli mizâcuñ
Daĥi olmayısar nef'i  ilâcun
- 3022 Ğamıyla ĥâl olmuşdır diġer ġun
Bileymeşdi ġuni d n mi d ni ġun
- 3370 Vefâ yolında yeld m gice-gündüz
Y zim ây nesine kıonmadı toz

Şâhidî eserinde bir hikâyeye ait bir olay örgüsü oluşturmasına raġmen, şiir dili çerçevesinde bunu gerçekteştirmesi dolayısıyla, kelime tekrarlarıyla, kafiyeli anlatımıyla eserine ritim ve akıcılık katar.

- 378 Hevâ'-i yârla ġurbet ĥaķķiyiç n
Belâ-i hecrile k rbet ĥaķķiyiç n
- 379 Dil-i  aşıkda olan řevķ ĥaķķı
Dem-i vuşlatda olan zevķ ĥaķķı

380 °Aṭaṅuñ baḥrınıñ emvâciyiçün
Ḥabîbüñ seyrinüñ mi°râciyiçün

Yine Şahidî, eserinde yer yer yaptığı aliterasyon ve asonanslarla şiirsel anlatımın akıcılığını ve ritmini hikayesine yansıtır:

644 Bir nûrdur ki nûrı nûrıyladır muşavver
Bir rûhdur ki rûhı rûhıyladır mücessem

2765 Bu kamu senle sensin yine cânım
Revân-ı rûhım u rûh u revânım

3008 Cigerden gerçi olduñ sen ciger-ḥ̣âr
Ciger derdüñle olmasun ciger-ḥ̣âr

3009 Ciger yiyüb çü sen girdüñ zemîne
Ciger kan eyledi derdüñle sine

928 Muṭarrâ ṭurrâsı ṭarrâr ü ṭannâz
Siyeh dil ğamzesi °ayyâr u ğammaz

5131 Tecellîden ki bulmuşdı eşer ol
Cemâl-i yâre itmedi nazar ol

Şair, bunların yanında anlatımında zaman zaman tekrarlarla, “özellikle” söylemek istediği noktalarda anlatımını pekiştirir ve okurun mesneviye dikkatinin yoğunlaşmasını sağlar.

322 Birinde ni°metüñdür râyegâni
Birinde niḳmetüñdür câvidâni

- 323 Birinüñ ehl-i luţfuñdan müzeyyen
Birinüñ halkı qahruñdan müseccen
- 324 Birinüñ mürşidi sultân-ı ebrâr
Birinüñ rehberi sâlâr-ı füccâr
- 1932 Meger ʿarz oldı derdimden şehâba
Ki gözüm bigi yaş döker türâba
- 1933 Meger âhımdan irişdi dem ü serd
Ki kılmışdır yüzini nergisiñ zerd
- 1934 Meger yandurdı tâbım bâğ u dâğı
Ki vardur lâlenüñ bağruna tığı
- 1935 Meger kim bildi şevkim mâcerâsın
Ki gonce germ olub yırtar yaqâsın
- 1936 Meger sözimden irmişdir nevâle
Ki bülbül bigi ney kıılır ʿilâle
- 2735 Qanı ol dem ki oturıb berâber
İderdüñ mihr ʿaşkını mükerrer
- 2736 Qanı ol kim virtüb ʿahdüñe ümîz
Kıılırduñ şevq-i dilde ʿahd-i câvîz

2737 Kıanı ol da°vi-i Şevk-i maĥabbet
 Kıanı ol ma°ni-i zevk-i maĥabbet

Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde bir diğer dikkat; Nevfel, ava çıkıp Mecnûn’un hikâyesini dinleyip onun durumunu öğrenince son derece etkilenir. Halka onun durumunu sorar. Sonra Mecnun’un yanına gidip onunla sohbet eder ve aralarında bir bir diyalog başlar. Bu, mesnevinin anlatımını canlı kıldığı gibi bir diyalog örneği ortaya koyması bakımından da önemlidir. Bu teknik yine geleneksel halk edebiyatındaki “dedim - dedi” Őiirlerini hatırlatacak türdendir ve mesnevide “didi - ayıtdı” şeklinde verilir. Dedim-dedi kalıbının sıklıkla kullanıldığı Şiir örnekleri özellikle 13.,14. ve 15. yüzyıl divan Őairlerinde rastlanır. Dedim - dedi kalıp ifadelerinin kullanımında görülen bu değişiklik Divan Şiirinin ilk dönemlerinde yani kuruluş döneminde Halk edebiyatı ve halk kültürüyle ilgili öğelerin daha sık kullanılmasıyla açıklanabilir. 15. yüzyıldan sonra divan Şiiri anlatım zenginliği ve anlatım ustalığı kazandıkça bu tür Şiirler divan Şiirinde azalır.

Konuyla ilgili bir diğer dikkat de, dedim - dedi ifadelerinin kullanıldığı divan Şiirlerinde anlatım ve diğer Őiirlere göre daha sade ve canlıdır. Bu söyleyiş tarzı aracılığıyla divan Şairi anlatım gücünü pekiştirerek anlatımda ses, söz ve anlam açısından paralellik sağlayarak Şiirini daha etkileyici hale getirmeyi başarmıştır.⁸⁸ Şâhidi de mesnevisinde bu özelliği kullanarak eserinin hem kolay ve anlaşılır olmasına katkıda bulunmuş, hem de eserin akıcılığına bu yöntemle destek vermiştir.

2008 Didi kimsin eyâ derdile dem-sâz
 Ayıtdı °aşıkım ol dil-sûz-ı ser-bâz

2009 Didi °aşkuñ ne ĥâletdir nişâni
 Ayıtdı miĥnetiyle zinde-gâni

⁸⁸ H.Dilek Batislam,“Divan Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi, Mürâca'a-Dedim-Dedi”, *Folklor/Edebiyat*, c. 6, S. 22, Ankara 2000, s. 156-58.

- 2010 Didi miḥnetden irer câne âşûb
Ayıtdı oldurur ʿuşşâka maṭlûb
- 2011 Didi ʿaşka marâzdur ehl-i ḥikmet
Ayıtdı câne oldur ʿayn-ı şoḥbet
- 2015 Didi kimdür irerdi cânı câne
Ayıtdı ol ki baḳmadı cihâne
- 2016 Didi ol mülkde ne olur erzân
Ayıtdı hiçe alınur dil ü cân
- 2017 Didi ʿâşık niyedür anda mâyl
Ayıtdı derdi almağa virür dil

Şair, bu yöntemi zaman zaman olay örgüsünde kahramanların olay ve durumlar karşısında durum ve hallerini ortaya koymak için düz yazıyı aratmayan bir akıcılıkta, bazı beyitler arasında sorular sorarak da kullanır.

- 1310 Didi ey ḥaste cânumuñ şifâsı
Gözümüñ nûrı göñlümiñ şafâsı
- 1312 Seni kim itdi bu derde giriftâr
Saña kimdendürür bu kâr-ı düşvâr
- 1312 Bu ʿaql vü rây vü bu fehm vü dirâyet
Ki bunlar bu bulmuşıdı sende gâyet

1313 Ne geldi saña mey ey mihriyle meftûn
Ki Mecnûn itdi seni beni mağbûn

1314 Kimûn âhiyladır bağruñda dağuş
Dem urub kim söyündürdü çerâğın

Şâhidî, canlı varlıklarla gösterdiği münazara örneğinin yanında sembolik anlatımlarda da yine münazara tekniğini kullanır. Bu örnek, Mecnûn babasını kaybettikten sonra çöle tekrar döndüğünde, orada tabiatta yer alan varlıklarla konuşması, bu şekilde hayvanlar arasında dahi sulh yaşanması şeklinde görülür. Bu arada gökyüzündeki yıldızları, ayı da mesnevide şair kendi aralarında konuşturur. (3128- 3134- 3139- 3145- 3157)

3128 Didi ey müşterî ey tâlih-i sa'id
Ki °ahd içinde sensin şâdıkâ'l va'd

3134 Didi ey sâyir deryâ-i hikmet
Debîr-i defter künc-i °atîyyet

3139 Didi ey Zühre ey şem'î şeb efrûz
Ki senden tâli' yâr oldı pîrûz

3145 Didi ey hûn-ı cellâd-ı eflâk
Ki olupdır hançerûnden zühreler çâk

Bunların dışında şair, Nevfel'in Leylâ'yı Mecnûn için babasından istemesinden sonra kızını vermemesi hatta onları aşağılaması üzerine Nevfel'in bir mücadeleye başlaması çok renkli, çarpıcı adeta sinematografik bir anlatımla savaş sahnesini öyküleme ve betimleme tekniğini de kullanarak aktarır. Şair, olayın içine okuru katar ve canlı anlatımla ifadesini şekillendirir. (2188-2263)

- 2197 Sipâh-ı nûr şaf dutub ufuğda
Dikildi sancağı burc-ı şafağda
- 2198 Düzüb âlây-ı Rûmîden temâmı
Yürüyüb feth kıldı mülk-i Şâmı
- 2199 Çü dutdı tıgla şehri ü diyârı
Verâ-i arza şaldı zeng-bârı
- 2200 Seher-gehden sivâr olub ser-â-ser
Yürüdi birbirine berâber
- 2201 Çeküb sancağ muğâbil düzdiler şaf
Urırlar tıga dest-i kabza-i kef
- 2202 Nefir ü kûs öninden dutardı yer
Karışdı birbirine iki leşker
- 2203 Şadâ'-i na'ralar dutdı cihânı
Bürüdü toz rûy u âsmânı

Şâhidî'nin eseri hem geleneksellikten gelen bir alışkanlığın getirisi olarak, hem de kendisinin tercihî gereği mesnevisindeki didaktik yönden bahsetmek yerinde olacaktır. Bu fikri destekleyen en önemli veriler eserin başlangıç kısımlarından itibaren verilmeye başlanan ayetler, hadisler, peygamber hayatlarından telmihler ve özellikle Hz. Muhammed'in hayatını uzun uzun anlattığı (492) kısımdır. Şair, burada sanki bir vazifeyi yerine getirme, öğretiyi icra etme çabasıdadır.

Şâhidî'nin Anadolu'da yazılan ilk Leylâ ve Mecnûn mesnevisinde özel anlamlar içeren, estetik ve teknik bakımından dikkate değer beyitlerinin gazellerde gizli olduğu dikkate alındığında, gazelin mesnevi nazım şeklinde olay örgüsünün yanında önemli bir değerde olduğu görülebilir. Mesnevideki böylesi dikkate değer gazellerin özellikle çift kahramanlı hikâyelerde diyalog kültürünün gazeller vasıtasıyla aktarılması, mesnevilerdeki gazellerin mahiyetleriyle ilgili farklı yaklaşımlar geliştirilmesine imkan sağlar. Bunlardan en önemlisi hikâye anlatılırken, şairin bir kahramanın ağzından gazel söylemesi hatta mahlasını ya da adını bizzat kullanması postmodern hikaye etme tekniğinde yazarın araya girip kendi fikirlerini aktarması ile eş değer olarak düşünülebilir.

Bununla beraber divan şiirinde gazelin, "ilk olan bir metin"de büyük bir başarı ile kullanılması, başta Şâhidî olmak üzere divan şairlerinin beslendikleri sözlü kültür geleneğinin bir tezahürü olmalıdır. Ayrıca şairlerin türe kendi beslendikleri kültürün rengini vermek, olay örgüsü çerçevesinde okurun dikkatini diri tutmak ve bu kültürü içselleştirmek amacı da ayrı bir değer taşımaktadır.⁸⁹

- 1504 Ğam-ı zülf-i dilârâya giriftâr olmasun kimse
 Perişân hâl olub gönlüm bigi zâr olmasun kimse
- 1505 Ne acı derdmiş firqat daği benüm bigi yâ Rab
 Ğabîbinden cüdâ düşmekde nâçâr olmasun kimse
- 1925 Ne kimsem var ki diyem aña râzım
 Ne hem-dem var ki  arz idem niyâzım
- 2505 Ğamzenüñ siĦri kııldan vâlih ü şeydâ beni
 Ah kim sevdâ-yı zülfüñ eyledi rüsvâ meni

⁸⁹ Turan, Kütük, s. 647.

2506 Düşdiler mihr-i cemâlüne meger gönlüm bigi
Kim gidüb derdile  aqlum  odılar تنها meni

Bunun yanında kahramanlar tarafından karşılıklı söylenen gazelerde gerek kafiye ve rediflerin, gerekse birinci teklik şahıs iyelik ekinin kullanılması, karakterler arasındaki romantik ilişkiyi hikâye zeminine karşı daha keskin bir noktaya getirmek anlamına gelmektedir. Divan şairleri dolayısıyla onların gazelleri hikâyenin kritik noktalarına koyarak, gazellere bir rol biçmişlerdir ve ortak bir kafiye ve redifle gazelleri birbirine sıkı bir şekilde bağlamışlardır.

2507 Rây iderdüm râşşuñ mekrine düşmişim deyü
Lîk uğratdı belâ nârına bu kejrâ meni

2508 Âb-ı çeşmim  âleme destân olubdır ideli
Virdi ruhsârûñ hayâli bülbül-i gûyâ meni

2509  Aqlımı zülfüñ hevâsıyla perîşân eyleyüb
Hâl-i haddüñ bigi od içre  odı sevda meni

2510 Zülf-i haddüñ hasretinden ney bigi her mâh u sâl
Ah nâleyle geçer Leyl ü nehârım vâ meni

Ayrıca şair, zaman zaman kahramanlarına çeşitli hal ve durumlar karşısında öğüt veren mısralarını, atasözlerini içeren mısralarla da yaklaşır.

1051 Şu yire varma kim sen câna ey mâh
Bula a yâr töhmet itmege râh

1052 Vücuduñdır şerefde cevher-i p k
Şa ın kim olmaya al de-i h k

- 1054 Çü bed-nâm ola bir dildâr-ı ma'şum
Anuñ pâki oldığı olmaya ma'lûm
- 1055 Şadâdan kim ٲola eٲrâf-ı âlem
Anı düşünâmıla kim eyleye kem

Bunun yanında öznel bir değerlendirme ile bakılırsa, Şâhidî'nin bazı beyitlerinin son derece sıradan ve doldurma ifadeler olmadan öteye gidemediğini, mısraların vazifesinin gereksiz uzatmalardan ibaret olduğunu da söylemek gerekir. Hatta şairin benzer mısraları belirli aralıklarla tekrarladığı da görülebilir.

- 1693 Ki şehristân-ı ııık içinde Mecnûn
Çün oldu Leylî sevdâsına meftûn
- 1780 İdüb tâzi vü terke terk-i tâzı
Kılurdu şûh-ı çeşm-i gamze-sâzı
- 1801 Dil-i derdine bulmayıb ilâcı
Gülerdi ٲatlu vü ağlardı âcı
- 2104 Belâgatde çü gördi yok nazîri
Virüb mihrîne dil oldu esîri
- 2139 Egerçi ıııkladur dâr-gîri
Belâgatde velîkin yok nazîri
- 2593 Kırıldı ıışretiçün meclis-i hâş
Meh oldu sâkî anda mihr-i raqqâş

- 2788 Hâlâsiçün ki dökdi mâl-i Kârûn
Daği turduqça Mecnûn oldu Mecnûn
- 2815 Ciger kanı çekerdin süze geldi
Ciger üzre ciger ağıza geldi
- 4586 Saçulur saça saça şola sağa
Getürdiler nigârı ol otağa

İlaveten Şâhidî, tasvir içeren bazı bölümlerde beyitleri ard arda dizerek uzatmaktan geri durmaz.

- 1772 Perî ruhsâr-ı hürşîd-i cihân-tâb
Şeker güftâr-ı mâh-ı çarh-ı sîm-âb
- 1773 Daği sermâye-i hürşîd-i rahşân
Leb-i pîrâye-i la'l-i Bedahşân
- 1774 Güzeller defterinüñ ser nebişti
Güzellik bağınun verd-i behiştî
- 1775 Melâhat gülşeninüñ taze servi
Leţâfet sebze zârınun tezrevi

Bunun yanında Şâhidî eserinin bazı mısralarında divan şiirinde çok az kullanılan mazmunları, Anadolu'da ilk yazılan bir mesnevide kullanır.

- 2637 Pes itdi kaçd-ı şeftâlüye lebden
Uzattı el ki bir yiye raıbdan

3963 Bu findık şekli çarhı fistûkî reng
Başım finduğına ğamdan urır seng

Mesnevîde dili kullanmada hem yazılış, hem de söyleyiş olarak nüsha farklılığından kaynaklanan kelimeler de vardır. Bu farklılıklar, çalışmanın üçüncü bölümdeki dipnotlarda yer almaktadır. Bu kelimelere birkaç örnek, şunlardır:

بيكى (bigi): Daha çok Özege az da olsa Süleymaniye nüshasında kullanılır. Kelime bazı beyitlerde bütün nüshalarda كى (gibi) şeklindedir.

اوميدى (ümîzî): Özege nüshasında sık kullanılır. Diğer nüshalarda da ayrıca اوميدى (ümîdî) şeklinde yer alabilmektedir.

اى (ey): Çalışmada harekeli olarak verilen nüshalarda iy şeklinde ifade edilmiştir.

كه (ki): Nüshalarda kimi zaman كم (kî) şeklindedir.

خدا (hüzâ): Özege nüshasında daha çok kullanılır. Süleyman ve İzmir nüshasında ise, خدا (hüda) şeklindedir.

شاد (şâd): Daha çok Özege nüshasında شاذ (şâz) şeklindedir.

شيدا (şeyzâ): Özege ve Süleymaniye nüshalarındaki kelimenin kullanılan şeklidir. Kelime İzmir nüshasında شيدا (şeydâ) şeklindedir.

خدمت (hizmet): Özege nüshasında zaman zaman خدمت (hidmet) şeklinde geçebilmektedir.

پذر (pezer): İfade daha çok Özege nüshasındadır.

بيله (bile): Mesnevini bütün nüshalarında bu kelime برله (birle) şeklindedir.

Bunların dışında eserde, yüzyılın dil özelliklerini yansıtan bazı kelimelere ve eklere de rastlanır. Bu farklı dizilişteki ve söyleyişteki ek ve kelimelerden şu örnekler verilebilir:

- 22 Bu şuhf ki dil ki keşf itdi cemâlin
Mübârek eylegil devrâna fâlin
- 144 Eger vâcib ola hâsıldurur kâm
Ve ger mümkün ola iy hûb-ı fer câm
- 325 Bu iki râhberden ne bilevüz
Ki bize kangısı ola kulavuz
- 510 Bilürken niddüğün da'vâsını Hakk
Vire da'vası üzre aña revnağ
- 874 İdüb şabr ile 'aqlın 'ışk yağma
Kalısardur bunı şûrîde sevdâ
- 1018 Biri bilmezlenüb itse müdâra
Biri söylerdi râzı âşikârâ
- 1335 Didi şermile pire ağlayurak
Firâkıyla yüregün tağlayurak
- 1744 Ayıtdı 'aşka bu olmadı lâyığ
Ki iki oğına ma'şûk u 'âşık

- 2469 Ki el bendin bunuñ ey dil-peziñri
Bırakgıl bu kemende ben esîri
- 3048 Koyunı kordı şalmazdı fütûra
Uraymazdı pençe şîr gûre
- 4933 Görüb kendüye yanında fütâde
Şegabdan ʻaklı varı varıdı bâde
- 5363 Bulıcağ saçı olub ser-küşâde
Vireñ zülfi gamından anı bâde
- 5407 Bu sözüñ sûzişinden oldılar germ
Bulâruñ oldı sengîn dilleri nerm
- 5511 Turır bunlara oldı nâzır olmış
Ne hizmet ola diyü hâzır olmış
- 5543 Çün irdi kıfl-ı cân gencine miftâh
Fütûhından idüb meftûh-ı fettâh

Şair benzer şekilde, işlek olmayan kelimeleri bazı beyitlerde kullanır.

- 2836 Bu yolda ol kadar yılduñ yegürdüñ
Ki varılmayacak yollara varduñ
- 2950 Hevâ mülk yolında olma sâlik
Ki andağı menâzildir mehâlik

- 3250 Dilî kand ü velî kand-ı bihişti
Ki şehd ü şîrile olmuş sirişti
- 3558 Senüñ bigi gadâ iden giyâhı
Odur cân  aleminüñ pâdişâhı
- 4010 Öküş görmişdim ol nâ-tüvânı
Bu resme lîk görmemişdim ânı
- 4012 Baña söz söyleye diyü yügündüm
Söze gelmedi gördüm yine döndüm
- 4071 Sözi toğru idügin bildi taħkîk
Bilürdi şıdkın anuñ itdi taşdık

2. 2. 9. Mesnevinin Edebi Sanatlar Açısından Değerlendirilmesi

Edirneli Şâhidî mesnevisinde edebi sanatları çok sık ve çeşitli kullanmaz. Gazel, kaside, müstezad gibi edebi türlerin içinde klasik anlatımın el verdiği şekilde ya da mesnevideki olay örgüsü içinde abartı ve taklide kaçmadan edebi sanatları kullanır.

Şâhidî kullandığı edebi sanatları mısraların arkasına gizlenmeden belli ederler. Edebi sanatları görme ya da bulma konusunda biraz tecrübesi ve bilgisi olan okur, şairin divan şiiriyle klasikleşmiş metaforları ve söz sanatlarını kolaylıkla bulabilir.

Cinas

Şahidî “cinas-ı tam” olarak ifade edilen yazılışları aynı anlamları farklı kelimelerle cinas yapar. Burada harflerin sayısı, sırası aynıdır.⁹⁰

- 1059 Dile  ışkuñ gamıdır kâr-ı düşvâr
Belâlar isteriseñ  ışka düş vâr

⁹⁰ Edebi sanatlarla ilgili, İsa Kocakaptan, *Açıklamalı Edebi Sanatlar*, MEB Yayınları, İstanbul 1992.

Hüsn-i Tâli'l

Bir olayın ya da durumun meydana gelişini gerçek sebebi dışında güzel ve hayali bir sebebe bağlamaktır.

1219 Hayâlün olmasa gönüme dem-sâz
Kafesden murğ-ı cân urırdı pervâz

Şair, can kuşunun uçup gitmemesini sevdiğinin hayalinin daima yanında olması ile açıklamıştır.

1232 Gül yüzün süzince olmaya gönül dem-beste
Bülbüli haste kıılır çünkü bahâr ayrılığı

Bülbüllerin kendini en çok var ettiği, sesinin duyulduğu zaman bahardır. Şair bülbülün mevsim gereği ortalarda yok olmasını, hastalanmasını bahardan kopmasına bağlamıştır.

İstiâre

Aşağıya alınan beyitlerde bazı ifâdeler gerçek anlamı dışında, çeşitli bakımlardan başka şeylerin adı ile anılarak istiâre sanatı yapılmıştır.

1046 Halel  akluñ diyârına bulub râh
Ruĥ-ı mir'âtın itmişsin nazar-gâh

Beyitte akıl karışıklığı, yoğunluğu dolayısı ile bir şehre benzetilmiştir.

1113 Belâ oĥına çün oldu nişâne
Büküldi hüznile döndi kemâne

Beyitte aşk kavramı bela okuna benzetilerek açık istiâre yapılmıştır.

1693 Ki şehristân-ı ııık içinde Mecnûn
Çün oldu Leylî sevdâsına meftûn

Beyitte aşk bir şehre benzetilmiştir.

1764 Göñül levhindeki nakş u nigârı
Çalem resminden idib hurde-kârı

Aşka ait duygular bir yazı tahtası gibi düşünölmüştür.

2877 Şadef ağzuñ sözüñdir dürr ü güher
Virür cân kuşına her dürre zîver

Beyitte can, ömür bir kuşa benzetilmiştir.

İstifham

Cevap alma maksadı olmadan bir beyitte yahut dörtlükte şairin soru sormasıdır.

1626 Uşanmadıñ mı bu sevdâyılığdan
Uşanmadıñ mı bu rüsvâyılığdan

1916 Dutalım vardırur bizden firâğuñ
Dilüñde yok mı bârı şevk-i bâğuñ

2867 Revâ mıdur ki hüsnüñden idib dūr
Çoyasıñ didesüz âlemde bî-nūr

- 3136 Tapuñdan derdime te'sîr yok mı
Vişâl-i dilbere tedbîr yok mı

Kinâye

Bir sözün hem gerçek, hem ce mecaz anlama gelecek şekilde kullanılmasıdır.

- 1801 Dil-i derdine bulmayıb **ilâcı**
Gülerdi tatlu vü ağıardı âcı
- 1963 Ne **gam** varıdı kim anı **yimezdi**
Velîkin kimseye râzın dimezdi

Mecaz-ı Mürsel

Benzetme amacı güdülmeden yapılan teşbihlerdir.

- 934 Levh-i vücûda yaz[dıy]dı vech-i âyeti
Nesh oldu mâsivâdaki hüsnuñ rivâyeti

Beyitte herşey Allah'a gider, Allah'ı gösterir anlamında vech-i ayeti ifadesi ile mecaz-ı mürsel yapılmıştır.

- 96 Senâsın nice ihsâ ide âdem
Çü lâ ihsâ diyüpdür fahr-ı âlem

Beyitte fahr-ı âlem ifadesi ile Hz. Muhammed kastedilmiştir.

- 2824 Öperdi yandırub şefkat çerâğın
Bu anuñ başın ol bunuñ ayâğın

Şefkat çerağı ifadesinde, kişinin içinde var olan sevgi ve merhamet kastedilmiştir.

Mübalağa

Var olan bir şeyi abartılı olarak anlatmaktır. Yani sözü daha güçlü ifade etmek amacıyla bir şeyi olduğundan az ya da çok söylemek sanatıdır. Divan şiirinin birçok türünde olduğu gibi burada da çokça kullanılmıştır.

- 586 Penâh-ı salţanat sulţân-ı  alem
 m d-i memleket h k n-ı a zam
- 591 Ser r- r y  mülk-i R m u Yunan
Hil l-i efser-i ebn ' -i  Osm n
- 600 Se h s  devlet n  p r yesidir
 A as  heft-ba ru n m yesidir
- 1097 Hev -i y r la  ays-ı ciger-s z
M l zım oldu derse bir niçe r z
- 1111 Ciger kanıyla b m re döndi
 adeng  amzesin n  h re döndi
- 1295 Ciger derdi yürege t   olur t  
O ul mihri kişiye ba  olur ba 
- 1447  d b derdiyle  h-ı  te n d d
Cigerler deldi urd  canlara od
- 1773 Per  ru s r-ı h r  d-i cih n-t b
 eker   ft r-ı m h-ı  ar -ı s m- b

- 1775 Melâhat gülşeninüñ taze servi
Letâfet sebze zârınuñ tezrevi

Nidâ

Sevinç, şaşırma, duygulanma vb. etkilerden dolayı şâirin sesini yükseltmesine seslenmesine denir.

- 1186 Diridi **ey nesîm-i** rûh-perver
Hevâ bezm-i demiñdendir mu'athtar

- 5012 Didi Mecnûna kim **ey nükte-i perdâz**
Ne için söylemezsin göñlüme râz

Sehl-i Mümtenî

Edebiyatta ilk bakışta yapılması kolay görüldüğü halde, yapılmaya veya taklit edilmeye kalkışıldığında zorluğu görülen; benzerini yazma veya söylemenin zor olduğu ifadelerdir.

- 738 Faķirem derd-mendem müstemendüm
Belâ zincîri içre pây-bendüm

- 1486 Tenüm mülkinde göñlüm yavı kıldım
Aradım bu cihânı sende buldım

- 820 Maħabbet  alemüñ sermâyesidir
Maħabbet canlaruñ pîrâyesidir

Tecâhül-i Ârif

Şairin şiiri güzellik, dikkat ve akıcılık katmak amacıyla herhangi bir konuyu bilip bilmemezlikten gelmesidir.

- 1176 Zevk-i ebed virür dile ʻışkuñ ğarâmeti
Kimdir ki bu ğarâmete ide nedâmeti

Beyitte âşğın durumu bilindiği halde bilinmememzlikten gelinmektedir.

- 1229 Âh kim yaqdı dili rûy-ı nigâr ayrılığ
Ne katı müşkilmiş ʻâşıkâ yâr ayrılığ

Şair, mesnevide Mecnûn'un Leylâ ile olan ayrılığından sonra acı çekenleri bilmiyormuş gibi davranmaktadır.

Tecrid

Bir şairin kendisini başka bir kişi yerine koyup ona hitap etmesidir.

- 398 Anuñ haqqıyçün ey îcâd iden ten
Ayrma şâhidüñi Şâhidî'den
- 397 Maḥabbet bezminüñ ol şâhidîdür
Anâ mensûb olan Şâhidî'dür
- 567 Ey faḥr-ı ḥalk Şâhidî cürmile bî-ʻamel
Geldi kapuña müflis ü giryân-ı bî-nevâ
- 1767 Çü mihri dil-rubânuñ vâcidisin
Degil şâhid sözüñ kim Şâhidîsin

Tekrir

Anlamı güçlendirmek, etkiyi artırmak için bir kelimenin olduğundan fazla tekrarlamaktır.

- 368 Bi-**hakk-i** hürmet-i âyât-ı Kurân
Bi-**hakk-i** hurkat-i ^{cuşşâk}-ı hayrân
- 369 Bi-**hakk-i** pertev-i Esmâ'-i Hüsnâ
Bi-**hakk-i** sırr-ı seyr-i leyl-i esrâ
- 370 Bi-**hakk-i** mu^{ktezâ}-yı İsm-i A^{zam}
Bi-**hakk-i** Muştafâ-i Âl-i Âdem

Tenasüp

Aralarında ilgi bulunan kelimelerin bir arada kullanıldığı beyitler mesnevide oldukça çok kullanılmıştır.

- 1058 Bu hâlûñ âhiri **bed-nâmlıktır**
Belâ vü **derdle nâ-kâmlıktır**
- 1912 Ve iy bencileyin âşufte vü **zâr**
Belâ vü **hicr derdine** giriftâr
- 1915 **Ġamuñdan** dutdı dehr-i **âh** u **zârum**
Firâkuñdan tağıldı kâr u bârum
- 3246 **Cemâl-i** meş^{alidir} tâb-ı ^{âlem}
Yüzi câmi^c **kaşı** mihrâb-ı ^{âlem}
- 3247 **Boyu** servi velî **serv** ü **ka^{bâ}-pûş**
Ġıyâmından melekler aldırır hûş

Telmih

Tarihteki olaylar, kıssalar, tarihi kişilikler, önemli olaylar vb. mesnevide sık sık ifade edilerek telmih sanatı yapılmıştır. Mesnevide telmih sanatı mübalağa kadar çok kullanılmıştır. (211- 240- 460- 836-2614-5297 vb.)

212 Nite mâr olayıdı çûb-ı Mûsâ
Nite ihyâ ideydi nuṭṭ-ı ʿÎsâ

Beyitte hazreti Mûsa'nın âsâsı ve hazreti İsâ'nın ölülere diriltmesine telmih vardır.

230 Gider ayruḡı kalur zât-ı muṭlâḡ
Anı ġark ider envâr-ı Ene'l- Hakk

Beyitte Hallac-ı Mansur'un aşk ateşi ile “ben Allah'ım” ifadesini kullanması hatırlatılır.

235 Meger irdi Hüzâdan emr-i taḡdîr
Ki leyse mâsivâ fi cübbetîdir

Beyazîd Bestamî'nin vahdet ruhuyla kendi varlığını devre dışı bırakarak “sübhânî mâ a'zame şânî” (Ben kendimi tesbih ederim, benim şanımla ne yücedir.) “cübbemin içinde Allah'tan başka bir şey yoktur.”⁹¹ sözlerine telmih vardır.

1978 Çü rezm içre uraydı tîḡden dem
Muḡâbil gelmezidi Sâm u Rüstem

Sam ve Rüstem şehnâmede adı geçen Feridun zamanında yaşamış kahramanlardır. Bu kahramanlar Divan şiirinde kuvvetin, yenilmezliğin ve kahramanlığın simgesi olarak zikredilirler.⁹²

⁹¹ H. Kâmil Yılmaz, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1998, s. 284.

⁹² İskender Pala, *Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ, Ankara 1989, c.1-2, s. 414-424.

2784 Ki ol oğlun yitürmiş pîr-i fâni
Mişâl-i Yûsuf u Ya'qûb-ı şâni

Beyitte hazreti Yusuf'un kıssasına telmih vardır.

3747 Vefâ kehfine toğru râh iletdüñ
Olub Aşhâb-ı Kehfe anda yetdüñ

Beyitte Kur'an-ı Kerim'de adı geçen Ashab-ı Kehf'e (yedi uyurlar) telmih vardır.

Teşbih

Aralarında benzerlik bulunan iki şeyden zayıf olanın daha güçlü olana benzetilmesine dayanan bu sanat divan şiirinde ve bu mesnevide de oldukça çok kullanılmıştır.

1041 Daği sen sâde dilsün ey yüzi mâh
Degülsün gerdişüñ mekrinden âgâh

1778 Yüzi gün gibi virdi 'âleme tâb
Sipihri itdi ol tâbıla sîm-âb

Teşhis

Cansız varlıkları, bitkileri ya da hayvanları insan gibi düşünüp onlara kişilik verme sanatının mesnevide özellikle tasvir kısımlarında kullanıldığı tespit edilir.

62 **Gülüñ ruhsârını** ider münevver
Benefşe dürresin kıllur mu'athtar

1187 Varırsan her seher kûy-ı habîbe
Sürersin rûyı **zülf-i** dil-firîbe

- 1848 **Sögüt** hançer tutub elde güher-bâr
Olurdu yâsemin üzre küher-bâr
- 1902 **Benefşe** tâbe düşdi sünbülinden
Hayâdan verildi **lâle** gülinden
- 1905 **Berz** seyr eydi ol dilberleriyle
Semen ruhsâr u sîmin berleriyle

Tevriye

İki ya da daha fazla anlamı olan bir kelimenin yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kasetmektir.

- 2656 Müsaḥḥar idemedi ol nigârı
Bu ḥâletle geçürdi rûzigârı
- 3023 İderdi baḥtıla kâr u zârı
Bu ḥaletle geçirdi rûzigârı

Rûzgâr kelimesi, bu beyitlerde hem bir hava olayı, hem de zaman anlamında kullanılmıştır.

- 5289 Göçürüb ḳondurur seni bu eyyâm
Göçecek yirde hiç ola mı ârâm

Eyyâm kelimesi, bu beyitte hem zaman dilimi, hem de ömür anlamında kullanılmıştır.

Tezat

Anlama bütünlük katmak amacıyla aralarında zıtlık bulunan kelimelerin bir arada kullanılmasıdır.

- 3512 Yürüyüb geşt kıldı deşt u dâğı
Aradı gözleyü **şolı** vü **şâğı**
- 1668 Kara bahtımla gitdi ʿaql-ı râyı
Yumâğıla kim **ağartur karayı**
- 424 Ümîdi **bâtinî** vü **zâhirînüñ**
Şeffîi evvelîn ü âhirînüñ

2. 2. 10. Atasözleri

Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin bazı beyitleri halk diline yaklaşan bir sadeliktedir. Bu beyitlerin içinde atasözlerini kullanır. Bunlara örnek beyitler şu şekildedir:

- 2850 Egirdüğün giyer her bir zen el-hakk
Biçer ekdüğünü her merd-i mutlak
- 3966 Ğam-ı firqat vişâl-i yâre yoldur
Ne tohm ekse kişi biçdüğü oldur

2. 2. 11. Deyimler

Mesnevinin sadeliğine katkıda bulunan unsurlardan en önemlisi halkın kullandığı bazı deyimlerin yer almasıdır. Bunlara örnek aşağıdaki beyitlerdedir.

- 973 Bunuñ düşmişidi câlem gözinden⁹³
O külli el yumışdı⁹⁴ kendüzinden
- 1107 Başından gitdi caklı⁹⁵ yimeden beng
Daği âyînesini kıldı jeng
- 1379 Ki mihr-i yâr ol caklum aldı⁹⁶
Pes andan beni bu odlâre saldı⁹⁷
- 1535 Bu cışkı benden al caklum gerü vir
Yakamı cışk elinden kurtarıver⁹⁸
- 1608 Cânın yoluma virmezimiş⁹⁹ diyü ol habîb
Hışmile ben garîbine bühtân ider dirîg
- 1703 Didi iy göñlümüñ derdine dermân¹⁰⁰
Ki olupdur saña mesken kûy-ı cânân
- 2153 Telef olub¹⁰¹ bu yolda baş u cânuñ
Gider târrâçe cümle hân u mânuñ
- 2710 Dürûgiyle çü yakdım cânımı¹⁰² ben
Helâk itdüm bu yolda kânımı ben

⁹³ Dünyaya ait istek ve arzulardan vazgeçmek, Deyim anlamları: www.tdk.gov.tr, Erişim tarihi: 21.08.2011

⁹⁴ Kendinden, isteklerinden vazgeçmek.

⁹⁵ Çok sevinçten veya çok korkudan ne yapacağını şaşırarak.

⁹⁶ Bir şey birini düşünemeyecek bir duruma getirmek, çok şaşırtmak.

⁹⁷ Bile bile tehlikeli bir işe girişmek.

⁹⁸ Bir işten kurtulmak.

⁹⁹ Birinin uğruna ölmek.

¹⁰⁰ Soruna çözüm bulmak, sıkıntıyı geçirmeye çare göstermek.

¹⁰¹ 1) Hayvan, ölmek; 2) *mec.* mahvolmak.

¹⁰² Acı verecek bir biçimde cezalandırmak.

- 2781 Özüni yittürüb¹⁰³ ol merd-i şeydâ
Gezerdi kûh u deşt u râğ u şahrâ
- 2988 Fenâdan sen beğâ iline göçdiñ
Baña öksüzligüñ tonını biçdiñ
- 3005 Bu mücrîmün işidüb âh u zârın
Günâhımı yüzime urma¹⁰⁴ yârın
- 3323 Döñdüm gördim ol serv-i revânı
Dirîğ ü hasretile yandı cânı¹⁰⁵
- 3444 Yele virme¹⁰⁶ beni kâpuñda hâkim
Nevâziş kıl garîb u derd nâ-kim
- 3554 Çü ma'lûm oldı¹⁰⁷ pîre ki ol hüner-mend
Koyub nânı giyâha oldı hor-send
- 5008 °İyân oldı iki lezzetle ber h'ân
Revân oldı¹⁰⁸ iki cismile bir cân

Bu beyitlerin dışında; tuz ekerdi¹⁰⁹ (954), yol bulmadı (85), yolına virdiler (391), yol virüb (326), bulunmaz yol (264) vb. deyimler mesnevideki kalıplaşmış ifadelerdendir.

¹⁰³ Kendini kaybetmek; aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak.

¹⁰⁴ Ayıplayarak kusurunu yüzüne söylemek.

¹⁰⁵ 1) Çok acı duymak; 2) acı bir deneme geçirmek; 3) bir işte zarar görmek.

¹⁰⁶ Savurmak, boşuna harcamak.

¹⁰⁷ İçine doğmak.

¹⁰⁸ Yola çıkmak.

¹⁰⁹ Bir üzüntünün acısını, bir kusurun ağırlığını daha da artırmak.

2. 2. 12. İktibaslar

2. 2. 13. Ayetler

Mesnevîde şair; beyitlerin içinde veya iki beyitin arasında âyet-i kerîmeler kullanır. Çalışmada beyit aralarındaki ayetlerden önce ve sonra gelen beyitler de alınarak verilmiştir. Ayetler ve ayetlerin geçtiği sureler, parantez içinde (sure/ayet) gösterilmiştir. Bazı ayetler Kur'an-ı Kerim'de sıklıkla geçebildiğinden bir sure adı ile iktifa edilmiştir:

1-	87	Münezzehdür mekânile cihetten ¹¹⁰
Müberrâ zâtdur nağş-ı şıfatdan
2-	96	Senâsın nice ihşâ ide âdem
Çü lâ ihşâ diyüpdür fahr-ı 'âlem ¹¹¹
3-	114	Yâ Rab anuñ haqı şeb-i isrâda kim irüb
Buldı dem-i deni fetedellâ ¹¹² ol vişâl
4-	134	Kelâm-ı Haq ki var anda beşâret
Bu istidlâle itmüşdür işâret

قوله تع. ¹¹³سُنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَ فِي أَنفُسِهِمْ أَفَلَا تُعْقَلُونَ

¹¹⁰ سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ Gökerlerin ve yerin Rabbi, Arş'ın da Rabbi olan Allah onların vasıflandırmalarından yücedir, münezzehtir. (43/ 82), Ayetlerin Türkçe meâlinde, *Kur'an-ı Kerim*, (haz. Ali Özek, Hayreddin Karaman, Ali Turgut, Mustafa Çağrırcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadreddin Gümüş), DİA, Ankara 1993. baskısı kullanılmıştır.

¹¹¹ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا De ki: Ey insanlar! Gerçekten ben sizin hepinize, göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın elçisiyim. (7 /158)

¹¹² ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى (Summe denâ) fetedellâ: “Sonra (Muhammed'e) yaklaştı, derken daha da yaklaştı. O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.” (53/ 8-9)

¹¹³ [سُنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَ فِي أَنفُسِهِمْ] se nurihim âyâtinâ fi'l-âfâkı ve fi enfusihim hattâ yetebeyyene lehum ennehu'l-hakk (hakku), e ve lem yekfi bi rabbike ennehu alâ kulli şey'in şehîd (şehîdun). (Akıl etmezler mi) İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki onun (Kuran'ın) gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun. Rabbinin her şey şahit olması, yetmez mi? (41/53)

- 135 Anuñçün ʿaqla virildi tecemmül
Ki şun^c-ı şâni^ei ide te'emmül
- 5- 169 Bu bürhân oqınub Qurân içinde
Yazıldı levh-i ʿaql ü cân içinde

114 قوله لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا

- 170 İderdi olmayub birbirine râm
Bu anuñ ol bunuñ îcâdın îcâm
- 6- 183 Şerîkiñ nefy kılup mâsivâdan
Kelâm-ı Haqq naql itdi Huzâdan

115 قوله تع. وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

- 184 Özini pertev-i ʿışkıyla taʿyîn
Sözini zîver-i şıdqla tezyîn
- 7- 240 Bu vaḥdet nüktesinden gösterüb râh
Ki Mūsâ'ya didi أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ¹¹⁶
- 8- 275 Nedürür vech-i kurb-ı ḥazrete râh
Şohbet-i لا اله الا الله¹¹⁷

¹¹⁴ Lev kâne fihimâ âlihethun illâ'l-lâhu le-fesedetâ, fe subhânallâhi rabbi'l-arşı ʿemmâ yasîfûn (yasîfûne). Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı, yer ve gök, (bunların nizamı) kesinlikle bozulup gitmişti. Demek ki Arş'ın Rabbi olan Allah, onların yakıştırdıkları sıfatlardan münezzehtir. (21/22)

¹¹⁵ Ve ilâhukum ilâhun vâhidun, lâ ilâhe illâ huve'r-rahmânu'r-rahîm (rahîm).

İlâhınız bir tek Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, rahmândır, rahîmdir. (2/163)

¹¹⁶ innî enâllâh, fe lemmâ etâhâ nûdiye min şâtul vâdil eymeni fil buk'atil mubâreketi mineş şecerati en yâ mūsâ innî enallâhu rabbul âlemîn (âlemîne). Oraya gelince, o mübarek yerdeki vâdinin sağ kıyısından, (oradaki) ağaç tarafından kendisine şöyle seslenildi: Ey Musa! Bil ki ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'ım. (28/30)

¹¹⁷ Allâhu lâ ilâhe illâ huvel hayyul kayyûm (kayyûmu) (Hayy ve kayyûm) olan Allah'tan başka ilâh yoktur. (3/2)

- 9- 301 Şerefde eşref-i mahlûk-ı âdem¹¹⁸
Olub k'urdu rümûz-ı ʿaşqdan dem
- 10- 303 Çerâğ-ı maʿrifetle kılduñ irşâd
Ki itdün âni كَرَّمْنَا¹¹⁹ ile yâd
- 11- 304 Meger mahlûkuñ olmuşdur güzîni¹²⁰
Emânet küncinüñ k'itdün emîni
- 12- 306 Emânetden çü olmadı ʿudûlu¹²¹
Qabûl itdi zalûmiyle cehûlü
- 13- 307 Ezel ʿahdine kıılmağa vefâ ol
Bu zulm u cehle¹²² gösterdi rızâ ol

¹¹⁸ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَن تَقْوِيمٍ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ¹¹⁸ Lekad halaknel insâne fi ahseni takvîm (takvîmin). Summe redednâhu esfele sâfilîn(sâfilîne). Andolsun ki Biz, insanı (nefsini), ahseni takvim içinde (nefs tezkiyesi ve tasfiyesi yaparak en güzeye ulaşabilecek özellikte yarattık. (95/4-5)

¹¹⁹ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا¹¹⁹ Ve lekad kerremnâ benî âdeme ve hamelnâhum fil berri vel bahri ve razaknâhum minet tayyibâti ve faddalnâhum alâ kesîrin mimmen halaknâ tafdilâ (tafdîlen). Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık. (17/70)

¹²⁰ لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ¹²⁰ Lev enzelnâ hâzel kur'âne alâ cebelin le reeytehu hâşian mutesaddian min haşyetillâh(haşyetillâhi), ve tilkel emsâlu nadribuhâ lin nâsi leallehum yetefekkerûn (yetefekkerüne) Eger biz bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, muhakkak ki onu, Allah korkusundan baş eğerek, parça parça olmuş görürdün. Bu misalleri insanlara düşününler diye veriyoruz. (59 /21)

¹²¹ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا¹²¹ Innâ aradnel emânete ales semâvâti vel ardı vel cibâli fe ebeyne en yahmilnehâ ve eşfakne minhâ ve hamelehal insân (insânu), innehu kâne zalûmen cehûlâ (cehûlen). Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir. (33/72)

¹²² [ظَلُومًا جَهُولًا]¹²² Innâ aradnel emânete ales semâvâti vel ardı vel cibâli fe ebeyne en yahmilnehâ ve eşfakne minhâ ve hamelehal insân (insânu), innehu kâne zalûmen cehûlâ (cehûlen) Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir. (33/72)

- 14- 357 رجا رحمت¹²³ ūñe ʿarʒ idüb râh
 124 لا تقنطوا من رحمت الله Didüñ
- 15- 415 Anuñ innâ fetahñâ âyetidür¹²⁵
 Anuñ naşrûn minellah ra'yetidür¹²⁶
- 16- 416 Li ʿamrûke tâcı fark-ı müşk-bârı
 Elem neşrah tırâzı rûzigârı¹²⁷
- 17- 425 Livâsı rûz-ı haşruñ âfitâbı
 Liķâsı leylî ķadrûñ¹²⁸ mâhtâbı
- 18- 438 Ƙamer bedrini engüşti idüb şakķ
 Nübüvvet hâtemine¹²⁹ virdi revnâķ
- 19- 442 Niyâz-ı seyr-i bâğ-ı قَاب قَوْسَيْنِ¹³⁰
 131 قَرَّةِ الْعَيْنِ Nemaż-ı rûşenâ-i

¹²³ Kul ya ibâdiyellezîne esrefü alâ enfusihim lâ taknetü min rahmetillâh (rahmetillâhi), innallâhe yagfiruz zunûbe cemîâ (cemîan), innehu huvel gafûrur rahîm (rahîmu). De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir. (39/53)

¹²⁴ Kul ya ibâdiyellezîne esrefü alâ enfusihim lâ taknetü min rahmetillâh (rahmetillâhi), innallâhe yagfiruz zunûbe cemîâ (cemîan), innehu huvel gafûrur rahîm (rahîmu). De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir. (39/53)

¹²⁵ Innâ fetahñâ leke fethan muḃinâ (mubînen). Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihşan ettik. (48/1)

¹²⁶ Ve uhrâ tuḃbühnehâ, nasrun minallâhi ve fethun karîb (karîbun), ve beşşiril mü'minîn (mü'minîne). Seveceğiniz başka bir şey daha var: Allah'tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri (bunlarla) müjdele. (61/13)

¹²⁷ Elem neşrah leke sadrek (sadreke). Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi? (94/1)

¹²⁸ Innâ enzelñahu fi leyletil kadr (kadri). Biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik. (97/ 1)

¹²⁹ Mâ kâne muḃammedun ebâ ehadin min ricâlikum, ve lâkin resûlallâhi ve hâtemen nebiyyin (nebiyyine), ve kânallâhu bi kulli şey'in alimâ (alîmen). Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir. (33/ 40)

¹³⁰ Fe kâne kâbe kavseyni ev ednâ. Sonra (Muhammed'e) yaklaştı, derken daha da yaklaştı. O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu. (53-9)

¹³¹ zurrîyâtinâ kurrete a'yunin vec'alnâ lil muttekîne İماما واجعلنا للْمُتَّقِينَ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَرْوَاجِنَا وَدُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَرْوَاجِنَا وَدُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا (imâmâ (imâmen) (Ve o kullar): Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takvâ sahiplerine önder kıl! derler. (53/9- 25 /74)

- 20- 447 Pes ol gül düşdi çün oldı yaraşık
 وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي¹³² lâyıķ
- 21- 448 Çü hâk-i pâydür âdem vücûdı
 Melekler aña itdiler sücûdı¹³³
- 22- 451 °Uķûle mâye-vâr [ü] vâhe maṭlûb
 Cihâna raḥmet ü Allâh'a maḥbûb¹³⁴
 قَوْلُهُ تَعَالَى وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ¹³⁵
- 452 Muḥammeddir ki dutdı kâyinâtı
 Şıfât ü Aḥmed ü Maḥmûd u zâtı
- 23- 474 Şehâdet ḥaķķına nuṭķ-ı ḥacerden
 İşâret şıdķına şaķķ-ı ķamerden¹³⁶
- 24- 484 Maķâm idinmişidi cân içinde
 Bu sırrı didi Ḥaķķ Ḳurân içinde
 وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ¹³⁷
- 485 Ḳamu aḥvâl-i Ḥaķķ üzreydi mazbûṭ
 Ḳamu ef'âli biribirine merbûṭ

¹³² فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ Fe izâ sevveytuhu ve nefahtu fihi min rūḥi fe kaū lehu sācidîn (sâcidîne)

Onu tamamlayıp, içine de ruhumdan üfürdüğüm zaman, derhal ona secdeye kapanın! (38/72)

¹³³ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ Hani biz meleklerle (ve cinlere): Âdem'e secde edin, demiştik. İblis hariç hepsi secde ettiler. O yüz çevirdi ve büyüklük tasladı, böylece kâfirlerden oldu. (2/34)

¹³⁴ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ (Resulüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik. (21/107)

¹³⁵ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ (Resulüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik. (21/107)

¹³⁶ أَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı. (54 / 1)

¹³⁷ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ Ve inneke le alâ hulukın azîm (azîmin) Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin. (68 /4)

- 25- 470 Miyân-ı âb ü kilde cism-i âdem¹³⁸
Olurken Aḥmed idi cân-ı ʿâlem
- 26- 516 قد كان سرّاً ذاك للخلق مبتدأ¹³⁹
يا من سراج روحه من نوركبريا
- 27- 530 Vecḥ-i kerîm nüktesi ḥüsnüñ ider beyân
Ḥulḳ-i ʿazîm¹⁴⁰ âyete şânuñadur güvâ
- 28- 531 Cibrîl gâşiyen¹⁴¹ getürüb ider iftiḥâr
Yürür önünce çü kule ervâḥ-ı evliyâ
- 29- 534 ʿİlm-i ezelde metnine vaşf-ı kemâlünñüñ
Yazıldı şerḥ-i sûre-i هَوَىٰ وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ¹⁴²
- 30- 563 Ḥaydar ki yıkdı çarbıla Beni Ḥayberin
Maḥmûd-ı hel etâ¹⁴³ adı memdûḥ-ı lâ-fetâ
- 31- 628 Revâsı fetḥ-i devlet çarḥına mâḥ
Livâsı âyetün naşrû'n minelallâḥ¹⁴⁴

¹³⁸ Hz. Adem'in hamurunda kullanılan toprağın nitelikleri sırasıyla; toprak (türab), çamur (tîn), yapışkan çamur (tîn-ı lâzib), şekil verilmiş çamur (hamein mesnûn) ve kuru çamur (salsal) bunlar arasında sayılabilir. Geçen sureler, (Hûd, 11/61; Tâhâ, 20/55; Nuh, 71/18; es-Secde, 32/7; el-Furkân, 25, 54; en-Nûr, 24/45; el-Mü'minûn, 23/12; es-Sâffât, 37/11, el-Hıcr., 15/26-28; er-Rahmân, 55/14 ayetlerde geçer. Kuranmeali.org Erişim tarihi: 22.08.2011

¹³⁹ لَكَادَ كَأَن لَّكُم فِى رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا Lekad kâne lekum fî resûlillâhi usvetun hasenetun limen kâne yercüllâhe vel yevmel âhire ve zekerallâhe kesîrâ (kesîren) Andolsun ki, Resûlullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir. (33 /21)

¹⁴⁰ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin. (68/ 4)

¹⁴¹ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْعَاقِبَةِ (Resûlüm!) Dehşeti her şeyi kaplayan kıyametin haberi sana geldi mi? (88 /1)

¹⁴² هَوَىٰ وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ Ven necmi izâ hevâ. Battığı zaman yıldıza and olsun ki, arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve bâtila inanmadı; o, arzusuna göre de konuşmaz. (53/1)

¹⁴³ هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi? (76/1)

¹⁴⁴ وَأُخْرَىٰ تُجِيبُونَهَا نَسْرًا مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ Ve uhrâ tuḥıbbünnehâ, nasrun minallâhi ve fethun karîb (karîbun), ve beşşiril mü'minîn (mü'minîne) Allah'tan yardım ve yakın bir fetih (müminlere müjdele) (61 /13)

- 32- 3388 Ki Allah يُحِبُّ الصَّابِرِينَ¹⁴⁵
Oğuyub şabr kııl itme enîni

2. 2. 14. Hadisler

Edirneli Şâhidî, mesnevisinde hem beyitlerin içinde, hem de değişik bölüm geçişlerinde anlattığı konuyla bağlantılı olarak hadislerden de faydalanmıştır. Bunlara örnek beyitler şunlardır:

- 1- 421 Vücûd-ı pertevîdür şem^c-i eflâk
Anuñdur hil^cat-i teşrîf-i levlâk¹⁴⁶
- 2- 538 Nefsî diye haşrde çü havfile her nebî
Sen ümmetî diyüb olasın halka mültecâ¹⁴⁷
- 3-
كنت نبياً و آدم بين الماء والطين¹⁴⁸
- 4- 41 Çü bismillâhdır miftâh-ı maşşûd
Anuñla fetî olur gencîne-i cûd¹⁴⁹

¹⁴⁵ Ve keeyyin min nebiyyin kâtele, meahu rebbiyyüne kesîr(kesîrun), fe mâ vehenû li mâ asâbehum fi sebilillâhi ve mâ daufû ve mestekânû vallâhu yuhibbus sâbirîn (sâbirîne) Nice peygamberler vardı ki, beraberinde birçok Allah erleri bulunduğu halde savaştılar da, bunlar, Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı gevşeklik ve zaaf göstermediler, boyun eğmediler. Allah sabredenleri sever. (3 /146)

¹⁴⁶ "(Ey Habîbim!) Sen olmasaydın; bu kâinâtı yaratmazdım!..", www.ihvanforum.org, Erişim Tarihi: 20.08.2011. Ebu Nuaym "hilye" sinde şunu rivayet eder. İndimde ondan daha şerefisini yaratmadım. Ahmed eş Şerebâsî, 75 *Kudsî Hadisin Tercüme ve Şerhi*, (tetkik ve takdim Ahmed Davudoğlu, çev. Nâim Erdoğan) Çile Yayınları, İstanbul 1981, s. 188.

¹⁴⁷ فَاقُولُوا آمَنِي يَا رَبِّ آمَنِي (kıyamet günü) Ey Rabbim ümmetim! Ey Rabbim ümmetim! derim. Abdullah Feyzi Kocaer (çev. - tahrir ve notlar), *Sahîh-i Buhârî*, Hüner Yayınları, İstanbul 2004, s. 640

¹⁴⁸ (küntü nebiyyen) Ben nebî oldum idi. "Adem su ile (tın) öz toprak arasında iken." yaratılışta ilk vücud bulan "Nür-i Muhammedî"dir. Bu hususta Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:"-Âdem, rûh ile cesed arasında iken ben nebî idim."

¹⁴⁹ Peygamber Efendimiz (s.a.v.) beslemesiz başlanan işler hakkında şöyle buyurmuştur: "Besmelesiz her iş güdüktür." Yani besmele ile başlanmayan her iş yarım ve tamamlanmamıştır. Dolayısıyla besmele her hayrın başı olduğu gibi aynı zamanda her hayrın da tamamlayıcısıdır. Necati Yeniel/ Hüseyin Kayapınar (çev.), *Sünen-i Ebû Dâvud Terceme ve Şerhi, Edeb: 2*, Şamil Yayınları, İstanbul 1987, s. 21.

- 5- 97 Ola mı ma'rifet nûrıyla idrāk
Ki mürseldür dinilür ماعرفناك¹⁵⁰
- 6- 98 'İbâdet sırrını anlar ki bildi
Niyâzın mâ 'abednâkiyle¹⁵¹ kıldı
- 7- لولاك لما خلقت الافلاك¹⁵²
- 8- 471 Bulupdı zât-ı Hâkdan nûr-ı revnağ
Nübüvvet mihrini virmişidi Hâk¹⁵³
- 9- 555 Luṭf-ı işâretüñle şakğ oldı mâh-ı bedr¹⁵⁴
Keşf-i kerâmetüñle geldi söze haşşâ

2. 2. 15. Kelâm-ı Kibarlar

Şâhidî'nin mesnevisinde bazı beyitler kelâm-ı kibar özelliğinde ifadelere de rastlanır.

235 Meger irdi Huzâdan emr-i taḳdîr
Ki leyse mâsivâ fî cübbetî dir

¹⁵⁰ Vird-i Settâr adında duada geçen ifadelerdir. Seni senin bildirdiğin şekilde tanıt ve seni bütün noksanlıklardan tenzih ederiz. Ve Ya Rabbi! Sana senin bildirdiğin şekilde ibadet ederiz anlamındadır. (Sübhanek ma arafnake (عرفناك) hakka ma'rifetike ya ma'rufu sübhanek ma abednake (عبدناك) hakka ibadetike ya ma'bud) Rûdânî (İmam Vin Muhammed Bin Süleyman), *Büyük Hadis Külliyyatı*, Cem'ul- Fevâid min Câmi'il us'ul ve Mecmâ'iz- zevâid, İz Yayıncılık.

¹⁵¹ Ve Ya Rabbi! Sana senin bildirdiğin şekilde ibadet ederiz anlamındadır. (Sübhanek ma arafnake (عرفناك) hakka ma'rifetike ya ma'rufu sübhanek ma abednake (عبدناك) hakka ibadetike ya ma'bud) www.ilkvahiy.net, Erişim tarihi: 20.08.2011.

¹⁵² Ey Âdem! O, zürriyetinden olan peygamberin sonuncusudur. O olmasaydı seni yaratmazdım.-Eğer sen olmasaydın felekleri yaratmazdım. Rûdânî (İmam Vin Muhammed Bin Süleyman), *Büyük Hadis Külliyyatı*, Cem'ul-fevâid min Câmi'il us'ul ve Mecmâ'iz- zevâid, İz Yayıncılık, s. 23.

¹⁵³ Küntü nebiyyen ve ademe beynelmai vettin." (Ben nebi oldu idim, Adem su ile çamur arasında iken)

¹⁵⁴ Abdullah b. Mes'ud (r.a): "Rasulallah (s.a.v) döneminde ay ikiye ayrıldı. Hz. Peygamber (s.a.v) "Bakın şahit olun." buyurdu demiştir. Abdullah Feyzi Kocaer (çev. tahrir ve notlar) *Sahih-i Buhârî*, Hüner Yayınları, İstanbul 2004, s. 526.

- 1295 Ciger derdi yürege tâğ olur tâğ
Oğıl mihri kişiye bağ olur bağ
- 2945 Virürse daği saña ni°meti bol
Aña aldanma kim mekkârdur ol
- 2946 Anuñ virdüğini şanma ki qalür
Kime ne virürise girü alür
- 3128 Didi ey müşterî ey tâli°-i sa°d
Ki °ahd içinde sensin şâdıka'l va°d
- 4501 O gitdi şanma bunda kimse qâlür
Cihân virdügi nâmı girü alür
- 5286 Cihânuñ her işi efsâne beñzer
İki kâpulı ol bir hâne beñzer

2. 2. 16. Mesnevinin Edebi Açıdan Değerlendirilmesi

Edirneli Şâhidî'nin, daha sonra defalarca kaleme alınacak olan, "Leylâ vü Mecnûn" mesnevisi, Anadolu'da yazılan ilk örnek olması dolayısıyla önem arz eder. Şair, her ne kadar Nizâmî'nin eserini örnek alarak yeni bir eser oluştursa da kendi dil ve anlatım özelliklerini mesnevisine katmayı başarmıştır. Çalışmanın içinde de gösterilen kelâm-ı kibar özelliği taşıyan mısraları veya şairin kendine özgü üslup ve söyleyiş bakımından farklı beyitleri özellikle gazelleri bunun bir göstergesidir.

- 738 Faķîrem derd-mendem müstemendem
Belâ zincîri içre pây-bendüm

- 1206 Hevânile °aceb dîvâneyim ben
Maḥabbet şem°ine pervâneyim ben
- 5030 Cemâlûñ şem°ine pervâneyim ben
Şerâb-ı °ışkıla dîvâneyim ben

Bununla beraber şairin mesnevinin geneline yayıp tekrar mısralara düştüğü de görülebilir. Buna birkaç örnek beyit şu şekildedir:

- 1206 Hevânile °aceb dîvâneyim ben
Maḥabbet şem°ine pervâneyim ben
- 1473 Bu gönülüm şîşesi seng-i belâdan
Şanub ol dem belâya mübtelâ ben
- 3970 Bu hâlet içre ki mestâneyim ben
Kamu dîvânedен dîvâneyim ben
- 1462 Gehî meyḥâne-i °ışk içre mestem
Gehî deyri hevâda büt-perestem
- 2471 Beni çek bendüñe kim müst-mendim
Belâ zencîri içre pâ-y-bendim

Leylâ vü Mecnûn mesnevilerinde örnek gösterilen Fuzûlî, Şâhidî'den sonra aynı adlı mesnevi kaleme alır. Fuzûlî'nin kendinden önce yazılmış aynı konulu mesnevileri görmemesi mümkün değildir. Şâhidî'nin tema, dil ve anlatım özellikleriyle kendinden sonra gelen Fuzûlî'ye ilham kaynağı olması mümkündür. Buna Şâhidî'nin sağlam mısraları örnektir.

- 1504 Ğam-ı zülf-i dilârâya giriftâr olmasun kimse
Perîşân hâl olub gönülüm bigi zâr olmasun kimse

1505 Ne acı derdmiş firkat daği bentüm bigi yâ Rab
 Habîbinden cüdâ düşmekde nâçâr olmasun kimse

Bunlara ilaveten Şâhidî, Anadolu'da İslâmi yönü dolayısıyla öğreticilik yönü ağır basan eser verme duyarlılığını mesnevisinde dilini sade kullanması, tasavvufî yönü olan bir temâyı sıradan insanın anlayabileceği bir işleyişle ele alması, 15. yüzyıl itibariyle ve bir devamlılığı göstermesi açısından önemlidir.

İfâde edildiği gibi Şâhidî eserinde kullandığı dili; amacına, vermek istediği mesaja uygun kendine özgü bir üslupla kullanırken, bazı istisna beyitler dışında, Arapça-Farsça kelimeleri az kullanır. Sanatçı edebi sanatlarla yüklü bir anlatımdan uzak durur, sözde kapalılık tercih edecekse bunu nahif bir şekilde, ifadeleri üst üste yağmadan özel bir anlatımla sergiler.

2988 Fenâdan sen beğâ iline göçdiñ
 Baña öksüzligüñ tonını biçdiñ

Şâhidî, bunun dışında çok iyi bir kurgulama ustası ve öyküleyici olduğunu mesnevisindeki öyküleme tekniği ile ispatlar. Şâhidî başarılı bu tekniğinin yanında hikâye etmenin de gerekliliğini eserindeki şahsına münhasır anlatımı ile gösterir. Şair, özellikle Zeyd ile Zeyneb hikâyesinde iç içe öyküleme tekniğini, kendinden önceki Leylâ vü Mecnûn mesnevilerinden bir adım öne çıkaracak kadar iyi kullanması ayrı bir dikkat noktasıdır.

Şâhidî'nin, eserinde mesnevi nazım şeklinin gereklerini yerine getirecek şekilde; gazel, terci-i bend, kasîde, müstezad'ı teknik anlamda mükemmele yakın örnekler verir. Yalnız şairin kimi bölümlerde gereğinden fazla detaya girmesi, tasvir beyitlerini uzatması da ayrı bir dikkattir.

Edirneli Şâhidî'nin "Cem Şairleri"nden olduğunu bilinmektedir. Cem Sultan'ın 2. Beyazıd'la olan mücadele dolu kaçak hayatı bu noktada dikkate değer. Şairin, Cem Sultan'la yurt dışına beraber çıkmamasına rağmen, 2. Beyazıd'ın saltanatında tanınmamış, dikkat çekmemiş olması son derece normaldir.

Agah Sırrı Levend de Şâhidî ve eseri hakkında divan edebiyatı çerçevesi içinde, bahislere girişler, tasvirler, hikâyeyi anlatış tarzı ve tipleri belirtme şekliyle tam bir hikâye karakteri taşır ve hikâyeyi daha sonra yazarların çoğunun bu başarıyı gösteremediği yorumunu yapar.

Şâhidî, başından sonuna kadar tasavvufî bir özelliği eserine katmıştır. On sekiz varak tutan tevhidlerle, na'lar yazarın samimi inancını da gösterir. Kısacası şairin eseri Türk edebiyatında en iyi işlenmiş “Leylâ Mecnûn” hikâyesidir.”¹⁵⁵

2. 2. 17. Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi'nin Tasavvufî Açından Değerlendirilmesi

Tasavvufun başlıca amacı, ham insanı ihlas ve tezyin ederek kâmil ihsan hüviyetine kavuşturmadır.¹⁵⁶ Tasavvufta, soyut kavramların aklileştirilmesi veya bundan daha öte bir zenginlik kazanması için farklı kelimeler ödünç alınmak suretiyle sık sık metaforlara yani mecâzî anlatımlara başvurulduğu görülmektedir. Mutasavvıf şairlerin bundan gayeleri, tasavvufî sırların üzeri metaforlarla örtülerek, hem anlayana bir tür örtülü mesaj vermek; hem de ehil olmayanlara karşı sırrın korunmasını sağlamak olmuştur.¹⁵⁷

Divan şiiri de estetiği, tasavvufun mecaz ve istiârelerle örtülü dili üzerinden gelişmiştir. Bu anlamda tasavvuf terminolojisi çağlar boyunca divan şiirinin biçimlenmesinde büyük bir etkisi olduğu muhakkaktır.¹⁵⁸ Bu bakışla şarkta yazılan aşk mesnevileri içinde Leylâ ile Mecnûn Şark-İslâm kültürünü yansıtan en özgün eser olmuştur. Bunda eserin konu akışı itibâriyle tasavvuf felsefesiyle örtüşmesinin büyük etkisi olduğu açıktır.¹⁵⁹

Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde de aşk metaforundan yola çıkılarak tasavvufî unsurların konuyu işleyişle paralel, zenginliği dikkat çeker. Şair eserinde

¹⁵⁵ Levend, s. 132.

¹⁵⁶ Osman Nuri Topbaş, *Muhabbeteki Sır*, Erkam Yayınları, İstanbul 2005, s. 102.

¹⁵⁷ Nurgül Karayazı, *Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûn'unda Tasavvufî Kavramlar ve Unsurlar*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007, s. 127.

¹⁵⁸ Erkal, s. 83.

¹⁵⁹ Çetindağ, s. 290.

işlemiş olduğu aşkı her vesile ile ifade eder, (1514) aşkının mahiyetinin ve ona vesile olan Leylâ'nın Mecnûn'u ebedileştireceğini mesnevinin başlarında belirtir. (1383)

Buradan yola çıkarak aşkın her türlü kötücül tasarımın dışında tutulması gerektiği, çünkü ancak temiz bir gönülle (dil-i pākize) âşık olunabileceğini birçok şair ve âlimin ortak fikridir. Bu durumla bağlantılı olarak erenlerin, yani zihni ve gönlü aydınlanmışların işi (pīşe), gerçek de olsa görünürde de olsa aşk oyununa katılmaktır, düşüncesini vurgulamakta yarar vardır.

Bu noktada da “ışk-bâzî” kavramından bahsetmek yerinde olacaktır. “Aşk oyunu” (‘ışk-bāzî) kavramı [Şâhidî] mesnevide bütünleyici bir nitelikte kullanılmaktadır. Âdeta, birbirine karşıt görünen iki başat kavramı, yani “hakikî” ve “mecâzî” aşkı bir araya getirme işlevini üstlenmiştir. Aslında bir karşıtlıktan çok belki de hiyerarşik bir düzenden söz edilmelidir. Bir gerçek aşk vardır; bir de görünürde ya da ancak bu aşkın eğretilmesi olarak var olabilen bir aşk. Gerçek aşka ulaşamamak, aşk eğretilmesinin işlevini küçük görmeyi gerektirmemelidir. Unutmamalıdır ki, onun da “kendine özgü” bir anlamı bulunmaktadır.¹⁶⁰ Bu bakışla Şâhidî'nin bu kavramı mesnevisinde sıklıkla kullandığı gözden kaçmamalıdır.

- 3359 Sañadur cânla gönülüm niyâzı
Kimüñle sen kılırsun ıışk-ı bâzı
- 3455 Baña sırrıyla idüb çâre sâzı
Kılırsun ıaşkıñıla ıışk bâzı
- 3573 Didi oğlum nedür bu terk tâzı
Bu yazıdur degüldür ıışk bâzı
- 3879 Sevüb cânıyla Zeyd ol dil-nüvâzı
Hayâliyle kılırdı ıışk bâzı

¹⁶⁰ Hakan Atay, *Heves-Nâme'de Aşk Oyunu: Tâci-zâde Cafer Çelebi'nin Özgünlük İdeali*, Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2003, s. 37.

4962 Hâkîkidür degildür bu mecâzî
Mecâz olmaz bu resme ıışk bâzî

Zaten tasavvufî aşka da işe dikkatimizi belli bir nesnede yoğunlaştırarak ve başkalarından kopararak başlanır. Aziz Theresa bunu “çoğul dünyanın liflerini kesmek gerekir” diye ifade eder. Aziz John tam bir sûfî tavrıyla, “Zihin herşeyden arınıncı Tanrı ile dolar. Sonunda Tanrı ruhun içine sızarak onunla kaynaşır. Ya da tersine ruh, Tanrının içinde erir ve onu artık kendinden ayrı bir varlık olarak duyumsamaz.” Aynı şey Mecnûn’da da benzer tarzda cereyan eder. Tanpınar’ın ifâdeleriyle, “Mecnûn... O daima birinin etrafında toplanmak ister, onun için bir şeylerden soyunur, her adımda bir şeyler atar. Daima en esaslıyı, aslının ta kendisini bulmak için gene çok esaslı bir şeyden Leylâ’nın kendisinden ve kendi hayatından vazgeçer...Tasavvufta hakikatte birden fazla varlık olmadığından seven, sevilen ve sevgi de ayrı şeyler değildir. Dolayısıyla âşık mâşuk birbirlerine benzerler. Yani Fuzûli deyişiyse, Mecnûn aynaya baksaydı Leylâ’ya heves etmezdi.”¹⁶¹

Bu girişle Şâhidî’nin tasavvufî bakış açısı ile yoğurduğu Mecnûn’un aşkının derinliklerini, şairin beyitleri arasından şu şekilde ifade edebiliriz.

İlk olarak Şâhidî; düşünmenin, zikretmenin önemi mesnevinin daha başlarında ifâde eder. Allah’ı görmek, ona inanmak için etrafa bakmak yeterlidir.

127 Kâmu ebşârdır gün bigi zâhir
Kevâkib birle eflâk-ı  anâşır

128 Çü şûret gösterür her dem havâdis
Havâdisden dinildi dehre hâdis

129 Bilür  âkil bunı itse tefekkür
Ki olur zâtı hâdisde tağayyür

¹⁶¹ Okuyucu, s. 201-202.

Şâhidî, yine mesnevinin başlarında tasavvufta ruhen kemâle ermenin yolu olan çile çekilmesi gerektiğine dair ipuçlarını verir. (959-960) Şair, insanın Allah'ı bulma yolunda aklın değil, gönül kavramının devreye girmesi gerektiğine dâir ifadeleri de mesnevi de farklı vesilelerle sık sık aktarır. (3949-50)

Şâhidî, beşer aşkının boyut değiştirip yaratana yöneldiği mesnevisinde, tasavvufi aşka ait insanda olan değişim ve gelişim hallerini duru ve yalın düşüncelerle ifade eder. Şair için yaşamının, var olmanın bu dünyada ve ebedî âlemde anlamı “aşk” ile dir.

- 825 Göñül kim ıışkıdan yokdur fütûhı
Bilemez nîdügin ol zevk-i rûhı
- 826 Kime kim ıışkı şem^e-i reh-nümâdur
Maķâm-ı ravzâ-i kurb-ı hüdâdur
- 827 Se^eadetdür fütûhı ıışk-bâzi
Gerek haķķı gerek olsun mecâzi
- 828 Haķîkî ıışk olmadıysa hâşıl
Mecâzîden ineñde olma ğâfil
- 829 Ki câm ıışk cânın maţlabıdur
Dem-i âb-ı hayâtuñ meşrebidür
- 830 Dili kim rûşen ide şevk-i zevkî
Olur âyîne-i rûy-ı haķîkî
- 831 Niyâz ile çün ide ^earz-ı hâcât
Aña aķşâ ile birdür harâbât

832 Hâkîkî ‘ışka gerçi yok nihâyet
Mecâzîye hâkîkî oldu gâyet

Esas itibariyle bu aşkın menşei insanın kendisinde başlar denirse, çok da yanılmamış olunur. Çünkü insan genel anlamda kendine benzeyeni, kendinden sevgiliye kattıklarına daha çok meyleder. Bu meylediş Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde olduğu gibi nasibi olan insanla, “hakîkî” aşka doğru yol alabilir. Kısacası âşık sevgiliyi düşlerken, onun gerçek hatlarıyla ona kendi kattığı çizgileri ayrıştırmaya kalkarsa, bu çaba onu kendi kattıklarının içine kendi imgesini eklediği gerçeğiyle yüzleşmeye zorlar. Aşk nesnesi, hangi koşulda olursa olsun, aşk öznesinin yansıttığı kendi yüzünü de yüklenmek zorundadır. Ben, aynada ötekinin yansısına karışmaya yazgılıdır.¹⁶²

Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde Şâhidî, Mecnûn’un derûni aşkının boyut değiştirdiğini aktardığı ve onun ruh halini anlattığı “شعر خواندان مجنون مناسب حال خود” başlığı ile bu farklı hal ve tavırları sergilemeye başlar.

Mesnevide özellikle Mecnûn’un ayrılığın ve aşkın acısını farklı olay ve durumlarda yaşadığı ders verici olaylarla daha çok ifade ettiği söylenebilir. (2678-2725) Örneğin “En-Der Hâlât-ı Mecnûn” başlığı ile verilen ve 1700. beyitlere karşılık gelen kısımda farklı anlamlarda yaşadığı söylenebilir. Bu kısımda Mecnûn, sahrada gördüğü bir koyun sürüsüne post giyerek katılır. Sürünün çobanının hal ve tavırlarını dikkatle seyreden Mecnûn, (1701) Leylâ’nın bulunduğu mekâna gitme arzusunu dile getirir. Burada Mecnûn artık aşkı uğruna kendi kimliğinden, dünyadan vaz geçmenin yanısıra benliğini de bir bakıma ayaklar altına aldığı gibi çobanı kendine arkadaş alması yol gösterici arayışını da gösterir. Kendisine bu postun yakışamayacağını söyleyen çobana ise, bir âşığa en yakışan kıyafet budur der; çünkü o kıyafetin içinde “canân” ın kokusu vardır.

1706 Didi çobane kıl derdüme çâre
Beni sür sürüyle kûy-ı yâre

1709 İderek rahmıla çobân hânde
Karışdırdı anı ol gûsfende

¹⁶² Münir Göle, “Aşk Melankolisi Diye”, *Cogito*, S. 51, Yaz 2007, s. 169.

- 1710 Çü irdi kûy-ı yâre ol ciger-sûz
Dilinde ʻışk olub âteş-efrûz
- 1728 Didi her câme olmaz lâyıķ dost
Gerekdir câme-i ʻâşık ki ola post
- 1729 Çü giydüm postını gûsfendi
Yüziñüz degmemeye dil-sipendi
- 1730 Buḥûr itdi vücûdım mücmerinde
Baḥârı zâhir oldı cân-ı serinde
- 1731 Olalı dil-i ğam-ı ʻışkuñ esîri
Tenümüñ postını aldı ḥarîri
- 1732 Çü irdi post içre bûy-ı cânân
Gerekmez ğayrı ey merd-i merdân

Mecnûn; Leylâ ile olan aşklarının herkes tarafından duyulmasından sonra yemeden içmeden kesilme halini (1359-60) ve beşer aşkının ilâh aşkına dönüştüğü anlatırken varlıktaki yokluk meselesini sorgulamaya başlar.

Mecnûn'un babası da bu sıradışı durumları yaşayan oğlu ile sohbet eder. (2115) Mesnevîde bu bölüm, küçük bir nasihatnâme örneğidir. Bölüm, نصیحت کردن پدر مجنون Bölüm, "Mecnûn'un babasının Mecnûn'a öğüt vermesi" başlığı ile verilir. (2830) مجنون را

Oğluna her ne kadar öğüdün işlemediğini görse de (1381-82) Mecnûn'un babası, öğüt verirken bir bakıma bu ilâhî aşkı inşa etmeye başlayan kişi; adeta bir "pîr" konumundadır. Bu durumu Mecnûn babası öldüğünde zaten açık açık ifade eder.

- 2990 Oğıl derdinüñ atadır ʿilâcı
Atasuz olmağ acıymış acı
- 2991 Sen idiñ baña üstâd-ı tarîkat
Sen idiñ baña gam-h̃âr-ı hağıkat
- 2992 Sen idiñ baña gamda yâr u yâver
Sen idiñ baña bâzu-yı dilâver

Ve baba, bahsedilen öğüt verici üslubuyla çile çekerek, nefsi arzulardan uzaklaşarak aslında varlığın ortaya konulabileceğini ve Leylâ'nın dünyada kendini kaybetmesi için bir sebep olmayacağını ve aslında gerçek aşkın farklı noktalarda aranmasını da ifade eder.

- 1443 Degüldir Leylî cismüñde revânuñ
Ki anınçün urasın terkin cihânuñ
- 1322 Bu şınmış göñlümü kim itdi beste
Ki idersin seng-i hüznüyle şikeste
- 1323 İrişdi nîste âşâr-ı hesti
Uyub dehre şikest itme şikesti
- 1324 Beni hâk itmeden dehri gam âbâd
Ecelden öñ irürgil baña feryâd
- 1325 Atañım ben degülim saña ağyâr
Beni ağyâr bilme ey ciger-h̃âr

2145 Dile âfetdürür nefsüñ gurûrı
Anuñ âhir irer câne fütûrı

4963 Bularuñ şûr-ı ıışkı bî ğaraždur
Ğaraž-ı nefsânî şehvetden maraždur

Mecnûn'un başından bir kabîle ile karşılaşmanında içinde olduğu değişik maceralar, (1742) sahrada geçen uzun zaman dilimlerinden sonra kendi içinde bir ruh ve beden (madde-mânâ) çatışması yaşar. (1747) İnsanın bedeni fânidir, bâki olansa ruhtur. Cisim görünür; oysa ruh görünmez. (1748) Nihâyet, beden (ten) ruhun kafesidir. (1749) Kendini Leylâ'nın aşkı ile hemhâl olmuş olarak gören Mecnûn, artık levh tahtasından onun adını silmeye muktedir olmuştur. Çünkü o, artık Leylâ ile tek vücuddur ve Leylâ'nın kimliğinde yok olmuştur (1746) ve adı hep onunla anılacaktır.(1739)

Bu durum ifade edildiği gibi kendi varlığında yok olmaya “fenafillah” a işaret eder. Fenâfillah, tasavvuf yolcusunun kendi sıfat ve vasıflarından sıyrılıp Allah'ın sıfatlarıyla bezenmesidir. Allah'ta fâni olma halinin ardından Allah'ta bâki olma hali ortaya çıkar. Nefsinde fâni olan, Hakk ile bâki olur.¹⁶³

688 Fenâ ile k'uruldı dehre bünyâd
Dürüş kim kâle senden bir eyü âd

1472 Ki ben şehr-i fenâya dutmuşam râh
Size virsün beğâ mülkini Allah

1478 Ki ben hiç olmuşum benden geliñ vâz
Ola mı âdımı hiçile dem-sâz

¹⁶³ H. Kâmil Yılmaz, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1998, s. 216.

- 1740 Urub dırnağ aña ol merd-i meftûn
 Kazıdı Leylî vü kaldı Mecnûn
- 1747 Ayıtdı bāb-ı ışk olalı meftûh
 Ben aña cism oldım ol baña rûh
- 1748 Egerçi rûhdır revnağ-ı beşerde
 Görinen lîk cisim oldu nazarda
- 2430 Ğarîbim irmedin sen meh-liğâya
 Ğamuñ iletir beni şehr-i fenâya
- 2885 Bunu dil bilmeyeli oldu hayli
 Ki ben Mecnûnmıyam yâhûd Leylî
- 2928 Fenâ ilinle şunub sâki-i dehr
 Bu şerbetden virür her kişiye behr

Mesnevîde şair, Mecnûn'un Leylâ'ya olan aşkının yön deđiŝtirmesi ile kendine ve âleme verdiği mânâ deđiŝir. Meczazdan hakikat mertebesine yükselen Mecnûn, Allah'tan başka gerçerk mevcûdun olmadığını isbata ihtiyaç duymadan anlatır. Bu dünya onun için zerre kabilindedir (2135) ve vücud, Allah'tan ibarettir.(1947) Nihayet aklımız ve duyu organlarımızla idrak ettiğimiz herşeyin Allah olmadığını da açıkça ifade eder.¹⁶⁴ Bu, "vahdet-i vücûd" anlayıŝıdır.

- 255 Vücûd-ı mümkinke k'irdi tekeŝsür
 Vücûb-ı vahdeti bildi tefekkür

¹⁶⁴ Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Yeni Dünya, İstanbul 1994, s. 213.

- 256 Bu keşretten degül vahdet müberka^c
Ki her bir şeydür ol envâra matla^c
- 257 Ne deñlü kim ola mümkinde keşret
Görinür pertev-i vâcibde vahdet
- 2150 Kerem kııl bu sözüme dimegil lâ
Dilegümi kabûl eyle vü illâ
- 4262 Çü şem^c-i ıışkdadır rişte yektâ
Bu iki tende birlik oldu peydâ
- 4267 Uruldı sikke-i birlik hevâdan
İkilik naşş-ı maḥv oldu aradan
- 4677 Didin kim itmişüz birlik mîn nûş
Raḳamda ikilik olmaḳ degül hoş
- 5061 Bu yüzde ḳalmadı senlik ü benlik
Ki benlik gitdi ancaḳ kııldı senlik
- 5062 Benüm yoḳ varlığım varlık senüñdir
Görinen bende gerd-i dâmenüñdir

Bu durum özellikle Mecnûn'un, Leylâ'nın ölümünden belli bir süre önce buluşmaları ve sohbetlerinin akâbinde daha kesin ifadelerle aktarmasında açığa çıkar. Âdeta bir vecd halini yaşayan Mecnûn Leylâ'yı ve içine gitdiği vecdi vesile kılarak durumunu ifade eder. Burada ferdi vasıflar kaybolarak ilâhi vasıflar hâkim olmaya başlamıştır. Mecnûn, vecd'in götürdüğü birlik duygusu ile mutlak varlığın ferdi varlığa galip gelmesini ve böylece insan ve Tanrı ikiliğinin ortadan kalkması duygusunu

yaşamaktadır. Vecd halindeyken Allah'ın galebesi onu kendi melekelerinin kullanmaktan mahrum bırakmış; öyle ki yapan eden artık Mecnûn değildir.¹⁶⁵

5106 Çü birlik oldu bu yüzden hüveydâ
İkilikden daği kılmadı pervâ

5120 Didi ey remz iden bu macerâdan
İkilik resmi gitmişdir aradan

Mesnevîde Mecnûn özellikle Kâbe'den döndükten sonra çölde bir anlamda ruhî olgunluğunu tamamlama süreci yaşar. Bu süreç içinde “tecelli” sıfatının tezahürü olan ifadeler Mecnûn'un dilinden duyulur. Tecelli ise “gayblerin nurlarından kalbe açılan, kalbe keşfettirilen” manasına gelir.¹⁶⁶

1053 Yüzüñ âyînesîdir Şun^e-ı Bârı
Hevâdan aña kondırma gubârı

5062 Benüm peri biri şekl-i nigâruñ
Biri sensin birisidir gubâruñ

5126 Ne Leylî'dür baña andan haber vir
Dil ü cânûma bu sırdan eşer vir

5127 Bu ise Leylî daği var mı Leylî
Ki rûh-ı ʿâşıkâ ide tecellî

5128 Çü birdür ʿışkıla maʿşûkâ ʿâşık
İki Leylî degil bunda yaraşık

¹⁶⁵ Erol Güngör, *İslâm Tasavvufunun Meseleleri*, Ötüken, İstanbul 1998, s. 125.

¹⁶⁶ Necip Fazıl Kısakürek, *Tasavvuf Bahçeleri*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1983, s. 50.

Mecnûn, kimliğinin yaratan karşısındaki varlık-yokluk kavramını sorgulama sürecinde, Yunus Emre'nin mısralarındaki benzer ifadeler de kullanır:

ne varlığa sevinirim
ne yokluğa yerinirim
aşkın ile avunurum
bana seni gerek seni

2453 Çü yakın irdi cânân menziline
Tolub nâr-ı ciger-sûzıyla sîne

2454 Berâberdi katında nîst ü hest
Düşüb bir yerde urdı bağına dest

Sadece şiirde değil, tasavvufun nazariyatında da vahdet-i vücûd, eşyanın ve insanın mahiyeti, yaratılış ve tecellî gibi kavramlar izah edilirken ayna sembolü kullanılır. Tasavvufî şiirde ayna “tecellî-gâh”tır. Sevgilinin görüldüğü, kendini gösterdiği yerdir. Tüm âlem, âlemdeki eşyanın, yaratılmışın her biri insan, insan-ı kâmil, mümin, insanın gönlü, kalbi Allah'ın mazharıdır görüldüğü yerdir. Ayna bütün bunların benzetilenidir sembolüdür. Tasavvuf inanişinde, âlem tecellî ile meydana gelmiştir.

Mutlak ve gerçek güzelliğe, iyiliğe, kudrete, ululuğa sahip olan Tanrı kendini görmek ve göstermek istemiş, bu aşk-ı zâtî ile cihanı yaratmıştır. İnsan nasıl kendini görmek için aynaya bakarsa, Allah da kendi güzelliğini görmek ve göstermek için, ayna durumunda, âlemi meydana getirmiştir. Âlem, Allah'ın kendini gösterdiği aynadır.¹⁶⁷ Her parçanın farklı görüntüler beliren bu aynaların gerçek mahiyetini ancak irfan sahipleri idrak eder. Dolayısıyla şiirde işlenen her türlü güzellik, gerçekte sadece

¹⁶⁷ Zülfî Güler, “Şeyh Galip Divânında Ayna Sembolü”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 14, S.1, Elazığ 2004, s. 103-121.

“mutlak güzellik” in bir tezahüründen bahsettiğinden, her türlü güzellik için sarf edilen bütün sözler aslında Allah’ın övgüsünden başka bir Şey değildir.¹⁶⁸

Mevlana’nın Hazreti Şems’in Konya’dan ayrıldıktan sonra yaşadığı sıkıntılı zaman diliminde yaşadıklarından sonra onun Őeklen aynasında kendi özünü gördüğünü ve srlar âleminin kapısını araladığını ifade eder. Âlemi bir ayna olarak gören Mevlâna hazretleri de aynaya mana ykleyeninin asıl kendisi olduğunu anlar. Şems hazretleri gözü kamaştıran güneş misali aynaya ışık vermiş ve ayna tüm ihtişamıyla güzelliği kendinde toplamış ve yansıtılmıştır.¹⁶⁹

Şâhidî de Leyla v Mecnn mesnevisinde kullandığı ayna metaforuyla tasavvufi bakışdaki derinliği kendi dili ile yansıtır. Ayrıca Şâhidî yine Mevlâna’nın “Aynan, bilir misin, neden gammaz değil? Yüzünden tozu pası silinmemiş de ondan!”¹⁷⁰ ifadelerine âdeta gönderme yapan mısralarıyla yine ayna metaforunu hatırlatır.

- 687 Bu bir âyînedr eflâk içinde
K’ider mestr hâlkı hâk içinde
- 2132 Dağı âyînesinden sırr-ı Mevlâ
n ol âşufteye itdi tecellâ
- 3956 Göze âyine-i ruşsâr-ı Leylî
İricek nr sırr itdi tecellî

Mecnn’un Leylâ ile yaşadığı derin ayrılık acısı, Kâbe’yi ziyareti, değişik vesilelerle karşılaştığı ve “pîr” yada “âcze” sıfatı ile adlandırılan kişilerle sohbetleri ve değişik vesilelerle yaşadığı diğer ruhsal eğitim süreci belli aşamalar kaydettikten sonra

¹⁶⁸ Ahmet Atilla Şentürk, “Klasik Şiir Estetiği”, *Türk Edebiyatı Tarihi 1*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2006, s. 376.

¹⁶⁹ Yusuf Ertugral, “Ayna Sırr-ı Şemsi Tebrizi”, *İzdebiyat*, Erişim Tarihi: 21.03.2011

¹⁷⁰ Abdüllâtif Erdoğan, *Mevlana Szliğ*, Lamure, İstanbul 2006, s. 43.

Mecnûn'da ruhen bir tekâmül süreci tespit edilir. Bu karşılaşmalar mesnevideki özellikle temayı vurgulamak açısından sık sık ifade edilir.

- 2456 İrağdan bir  ac ze oldu peyd 
Bile bir ŐaŐı var m nend-i Őeyd 
- 2457 TaŐıb boynına ip anı yeder ol
Düşüb önüne s r tle gider ol
- 2463 Ki ben bir p re-em budur refiŐim
Şam-ı fakrile baŐlandı tarikiim
- 2464  u  alduk  illetile denk   hayr n
Bunu bulduk hem n bu derde derm n
- 2475 Alub boynundan ol ŐaŐıŐı kemendi
BıraŐdı gerden-i Mecn n'a bendi

Mecn n'un bu iŐsel yolculuğunun tek m l sürecinde ruhsallığın yanında,  deta fiziksel olarak da yaşar. Normalde bir temizlenmedir yaşanan. Fakat bu durum, Nevfel ile karŐılaŐtıktan sonra Leyl 'yı tekrar isteme sürecinde, belki yeni bir baŐlangıŐ adına gerŐekleŐir. Mecn n, yeni bir baŐlangıŐ yaparak teninden vazgeŐtiĐini ifade ederken, ilerleyen kısımlarda tenin bir kafes olduğunu da söyler.

- 2083 Girüb  amm me çıkardı pal sı
V c dın p k idüb giydi lib sı
- 2084  Arab resmince Şarındı  im me
Oturub  ayŐa meŐĐ l oldu c me

- 2091 Zâhirde ten firkatdedir seyrle cân vuşlatdadur
Hoşdır mehâlif geldügi pinhâmuz peydâmuza

Mecnûn'un yaşadığı olaylardan sonra vecde gelip, coşarak yine Mevlâna'nın semahını hatırlatan beyitler söylediği görülür. (1453-54)

- 2480 El urub rakşa girdi ʿâşıkâne
Nevâ yüzinde başladı terâne
- 2081 Bu cûşile gelüb Mecnûn vecde
Yüz urub hâliğinâ kıldı secde
- 2082 Harîf ü hemdem olub pâdişâha
Bilesince varur ârâm-gâha

Mesnevîde Mecnûn, görünen şekillerin arkasında hakîkî aşkın yansıdığı bir varlık âlemi olduğunu ortaya koyar. Bu aşamadan sonra çile çekmeyi, ölümü (1481) ve aşkı istemede ısrar eder.

- 1501 Beni aduñ ider kendüye hemtâ
Ki var anda iki lâm ü iki yâ
- 1502 Tene şîriyle mihrüñ oldı dem-sâz
Gerü tenden irür câniyle pervâz
- 1513 Zevâli yok ebeddür ʿâlem-i ʿışk
Hayâl-i serseri degil gam-ı ʿışk
- 1514 Sırr-ı Mecnûn'a urub ʿışk-ı efser
Hevâ iklîmini kıldı musahhar

Şâhidî, mesnevinde beşer aşkıdan ilâhî aşka geçen Mecnûn'un iç yolculuğu esnasında Kâbe'de kemâle erme isteğini ve Leylâ'nın aşkıdan onu vaz geçirmek isteyenler karşısında da bu aşkın daha çok artmasını isterken aslında büyük yolculuğun belli aşamasını zaten katetmiştir.

- 1544 Kemâl-i kudretüñ haqqı ilâhî
Celâl-i izzetüñ haqqı ilâhî
- 1545 Çün itdüñ beni mest ü lâ'ubâli
°A tâ kı l °ışık-ı dilberden kemâlî
- 1546 Gözüme kuhl-ı sevdâ ile vir nûr
Dilüm kı l ateş-i °aşkıyla ma hrûr
- 1547 Baña dirler ki ol °aklıyla dem-sâz
Ki ya °ni °ışık-ı Leylî'den gelem vâz
- 1548 İlâhî bir nefes idüb °atâyı
Ziyâde eyle gön lümde hevâyı

Mecnûn, aşkı yolunda ölmeyi gerektirecek kadar artık olgundur.

- 1672 Eger yolında virem baş ü cânı
İre zevkiyle °ömr-i câvidânı
- 1673 Şu °âşık kim ola ma ktûl-ı ma °şûk
Ha kı katde odur ma kbûl-ı ma °şûk
- 1674 Ola mı °ışık içinde bîm-i şimşîr
Ki °âşık cânını virmekdedir şîr

Şâhidî, bu yolculuk esnasında ruhsal olgunluğunu bir anlamda tamamlayan Mecnûn'un hali ile bağlantılı olarak tasavvuftaki basamakları da ifade eder.

- 157 Bu âşâr içre rây[1] gösterüb yol
Merâtib dört yoldandır didi ol
- 158 Biri taqlîddür birisi naklî
Birisi daği istidlâl-i ʿaqlî
- 159 Biri aynî ki ol tevhîddür hâş
Bulara vâcib oldı şıdk u ihlâş

2. 2. 18. Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi'nin Sosyal Açıdan Değerlendirilmesi

İnsanın sosyal hayatının göstergelerinden biri dildir. Dil, edebi eseri oluştururken tarihe de kaynaklık eder. Edebi eseri oluşturan sanatçı bilinçli olarak yahut ele aldığı mevzu gereği, dönemin sosyal hayatından malzemeleri satır aralarından okura aktarır. Ortaya çıkan eser, olduğu dönemin zihniyetini yansıtması bakımından önem arz eder. Sözlü kültürle başlayıp günümüz modern yazınına kadar uzanan anlatı geleneği toplum yapısı ve zihniyeti hakkında bilgi vermeye yardım eder.

Zihniyet dünyasını açıklamada sanatın ve özellikle edebiyat ürünlerinin rolü, iki açıdan incelenebilir. Bir yanı ile şekillendirici, öbür yanı ile tanıtıcı olarak; ilkinde sebep, ikincisine ifâde ilişkisi demek mümkündür. Hakikaten de inandırıcı gücü ve renkliliği ile sanat eserinin muayyen bir tavır ve davranışı başka herhangi bir aracın başarabileceğinden kat kat fazlasıyla bilinç altına yerleştirdiği, hattâ farkına varmayarak çağ görüşünün bir parçası hâline getirmeyi başardığı inkâr edilemez. Değişik bir doktrinin veya ağır bir felsefî sistemin havada bıraktığını, basit bir pendnâmenin renkli ve çarpıcı anlatım gücü ile halk idrâkine getirip oturtuverdiği ve öylelikle ayağını toprağa bastırıldığı çok görülmüştür. Herhangi bir tavır, bir hikâye veya roman, bir

piyesle günlük davranış ve alışkanlıklarımıza kadar etkisini uzatmaktan geri kalmamaktadır.¹⁷¹

Bu bakışla Şâhidî'nin mesnevisinde ortaya çıktığı kültürün olduğu kadar Anadolu'da ilk yazılması dolayısı ile Türk kültürünün sosyal hayatından izlere rastlamak önem arz eder.

Eserde ilk olarak Kays'ın doğumundan hemen sonra isim koyma konusunda kabile içinde bir ittifakın varlığı dikkat çekicidir. Bu da eşit hakların yahut belli mevzularda herkesin söz sahibi olma durumunu açığa çıkaran bir durumdur.

880 Dutub gönlünde hikmetden bu râzı
Kılurdu ıyş gûş iderdi sâzı

881  Arûsı resm çün oldu temâmı
Dinildi ittifâkı Kays nâmı

Doğu kültürünün eğitime önem vermediği yahut eğitim eksikliği konusundaki eleştirilere cevap verecek nitelikte olan bir durum, Şâhidî'nin mesnevisinde açıkça kendini gösterir. Kays ve Leylâ belli bir yaşa geldikten sonra farklı iki kabileden olmalarına rağmen karma eğitim veren bir okula gönderilirler. Onları okuldan ayrı koyan, eğitimlerine ara vermelerine sebepse tamamen bireysel halleridir.

Mesnevinin olay örgüsünde temel çatışmayı oluşturan aşk, sosyal çevrenin tanınması ve tahlil edilmesi açısından çokça malzeme verir. Genel bir bakış açısı olarak Leylâ'nın aşkının ilk önce ailesi, ardından kabilesi tarafından duyulması olumsuz tepkilere yol açar. Leylâ'nın ailesi âdeta kendi içinde bir yıkım yaşar. Leylâ'nın annesi kızının birine âşık olduğuna dair haber alınca yüzü kızarır, çocuğunun okuluna gelir. Biricik kızına hem Kays'ı layık göremediğinden, hem de sosyal baskının etkisi ile kızını okulundan uzaklaştırır. Zamanın ve gençlerin kötüye gidişinden şikâyetçi olur. Çünkü

¹⁷¹ Sabri Ülgener, *Zihniyet, Aydınlar ve İzmler*, Derin Yayınları, İstanbul 2006, s. 24- 25.

iki gencin birbirine yaklaşması zamanın gerçekleri, toplum bakışı açısından sıradışı bir durumdur.

Ayrıca gelenekli toplumlarda, gençlerin aşk konusunda kendi iradelerini kullanmaları, aileler ve çevre tarafından hoş karşılanmayabilmektedir. Ebeveynler, aşk ve evlilik konusunda çocuklarının isabetli kararlar veremeyeceği endişesinden de hareketle, onlara çok fazla söz hakkı tanımak istemeyebilmektedirler. Ailelerin bu şekilde hareket etmelerinde otoritelerinin sarsılmaması, gelirin bölünmemesi, pederşâhi aile anlayışının devam ettirilmesi gibi sebeplerin varlığı da etkili olabilmektedir.¹⁷²

1030 Çü mâzer gûş kıldı mâcerâdan
Kızardı gül bigi benzi hayâdan

1032 Düşüb tâbına nârıda zebânuñ
Tarıldı serzenîşinden zemânuñ

Mecnûn'un Leylâ'ya olan aşkının duyulmasından sonra babasının oğluna ilk tepkisi de baba şefkati ve sabrı ile (1431-33) karışık bir yaklaşım olarak olumludur; ama Amirîlerin reisine göre bu aşkın yaşanması, içinde buldukları sosyal çevre dolayısı ile rezil olmaya sebep bir durumdur. Hatta bu durum düşmanları sevindirecek şekilde bile algılanır. (1625-1628) Bunun yanında Mecnûn babası oğlunun içler acısı durumunu, aşkını kabîlenin ileri gelenleri ile görüşerek bir hal çaresi yoluna gitmeyi de ihmal etmez. (1392)

1306 Görür tırmuş katında pîr-i dilbend
Biraz gönü hayâdan buldı peyvend

1307 Gözün hûn-ı ciger kılmışdı tîre
Yüzünü düşdi sürdi pây-ı pîre

¹⁷² Nezahat Özcan, "Fuzûlî'nin Leylâ ile Mecnun Mesnevîsinde Aşk - Gelenek Çatışması", *Gazi Türkiyat*, Bahar 2010, S.6, s. 226.

- 1308 Atası yüzine urub ʿizârın
Ruḥından luṭfla sildi ğubârın
- 1325 Atañım ben degülüm saña aĝyâr
Beni aĝyâr bilme ey ciger-ḥʿâr
- 1326 Çü bir oldı irâde ḥûn-ı peyvend
Ataya merg virür rîḥ-i ferzend
- 1333 Özüñ dîvânelikde itme bed-nâm
Ki kâm olmaz deli dîvâneye râm
- 1633 Dirildün sen ğamıyla bâde-ḥırmen
Helâk itdi beni taʿnile düşmen

Bunların ardından Mecnûn'a Leylâ konusunda red cevabı verildikten sonra Leylâ'nın kabilesindekilerin onuruna dokunacak kadar utanç verici bir hale düşmüşlerdir. Bunun üzerine görevlendirdikleri bir "şahne" adlı bir çeşit koruma görevlisi yahut asker ile Mecnûn'u öldürtmek dahi isterler.

- 1566 Filân yerdeki bu Mecnûn-ı bed-râm
Sizi vü bizi kıldı ḥalka bed-nâm
- 1567 Virüb nâmûs u ʿârı cümle yâde
Gelür her rûz bunda ser-küşâde
- 1572 Çü oldı şahneye maʿlûm bu ḥâl
Ki uğrı çâbuk idi şahne kıtâl

1573 Çeküb şimşîrini kıldı  itâbı
Didi şimşîrle virem cevâbı

İki gencin aşklarının duyulmasından sonra Mecnûn'un Leylâ'yı görememesi ve ardından çölde yaşamaya başladığı süreç toplum tarafından yadırganır. Hatta Leylâ, Mecnûn'un kabilesi tarafından istenmeye gittiğinde ona olan bakış olumsuzdur. Mecnûn Leylâ'nın babası tarafından "dağlı" olmakla bile nitelendirilir. (1419-1430) Çünkü Mecnun, geleneğe karşı çıkmış, davranışları ve kılık kıyafetiyle kabilelerin onaylamayacağı tavırları sergilemiştir.

1422 Didi kim mîhmânemsin  azîzim
Velîkin yok virecek saña kızım

1424 Ki oğlum didigüñ ey hûb-ı fercâm
Degil mi ferrûh ol çün oldı hod-gâm

1425 Olub bî  aql u mest ü lâ'ubâli
Mizâcınun gidiptir  itidâli

1427 İdüpdür ol hevâ içinde hod-gâm
Kabilemle beni  âlemde bed-nâm

Aşk olgusuna bakışın da toplum algısında farklı olduğu yine mesnevinin mısraları arasında gizlidir. Leylâ'nın Mecnûn'a verilmemesinden sonra kabilesi tarafından ona teklif edilen, teselli bağlamındaki sözler; başka bir kız, başka bir sevgili, kadın adınadır. (1429-1442)

1437 Geç andan kim saña bir dil-rübâyı
Bulalım ki ide derdüñe devâyı

- 1438 Leb-i şîrîni olub çâre-sâzuñ
 Ola cân u gönülden dil-nüvâzuñ
- 1439 Ki bunda daği var sîmîn bedenler
 Semen ruhsârlar gonce dehenler

Doğu kültürüne mahsus bir sosyal hayatın detaylarına ait bakış açılarının bulunabileceği mesnevîde kadının kendi duygularını özgürce dile getirdiği görülür. Bu duygular, özellikle Leylâ'nın yaşadığı aşkla alakalı onun ruh halini ortaya koyan mısralardır. (1943)

- 1929 Hevâñ irüb idelden beni med-hûş
 Vücûdım varımı kıldum ferâmuş
- 1945 Ruğuñ mihriyle gönüm olalı vâlih ü şeydâ
 Murâd-ı cânımuñ sensin bugün dünyâ vü ʿuqbâdan
- 1946 Ger olam derd ü hicrûñden beni vişâlûñ ider ihyâ
 Ki şîrîn leblerûñ la'li dem urır nefh-i ʿÎsâdan

Aynı zamanda Şâhidî'nin mesnevisinde Leylâ evlendikten sonra başkasını sevdiğini kocasına söyleyip onu kendisinden uzaklaştırdıktan sonra serbest kalıp,¹⁷³ korkusuz hareket etmesi bireysel, kültürel ve sosyal açıdan dikkat çekicidir.

- 2661 Ki oldı rûz bigi râzı peyda
 Velî mihri çü mihr oldı hüveydâ

¹⁷³ Zülfü Güler, "Leylâ Mecnûn'da Evlilik ve Aile Teması", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 9, S.1, Elazığ 1999 s. 101-128.

- 2662 Çü ırışk işinde idi çüst ü çâlâk
Pederle şevherinden kılmadı bâk
- 2663 Sirişte olıcağ aşkıla gevher
Ne atâ korkısı ne bîm-i şevher

Yalnız bu noktada dikkati çeken husus kadın kahramanın aşkını dile getirir gözükse de erkek kahramana göre bir adım geride olmasıdır. Mesnevideki olay örgüsünün hiçbir aşamasında Mecnûn ne kadar sıkıntı çekse de alelâde bir insan portresi çizmez. O, doğumundan itibaren gerek fiziksel özellikleri, gerek zekâsı gerekse de aşkı ile toplumun gözünde sıradan biri olarak görülmez.

Mesnevide erkek çocuğa verilen bir diğer önemi gösteren hadise; Mecnûn'un babasının onu kendinden geçmiş bir halde çölde bulduğu zaman, ona öğütler verir; ama bunlar Mecnûn'u yolundan ayırmayınca çaresiz baba kendisinden sonra, belki de kabîlenin temsilcisi olacak, biricik "erkek" evladını kaybediyor olmanın da ayrıca acısını yaşar.

- 2862 Yerümi bekledim kaldım selefden
Seni koyub gidem bâri halefden
- 2866 Cihân yüzine şimdi bakıcağ göz
Ataya anaya sensin yalunuz
- 2966 Halef hakkında bazıılar selefden
Didiler hâk yekdür nâ-halefden

Ayrıca Leylâ mesnevide ikincil konumda iken hikâyeyi şekillendirenin erkek karakter olduğunu sıklıkla belirtmek gerekir. Çünkü bu, mesnevinin içinden çıktığı toplumun kadına olan bakışını yansıtması açısından önem arz eder.

Aslında hem bu mesnevîde, hem diğerk Leylâ vü Mecnûn mesnevîlerinde, hem de diğerk halk anlatılarında Leylâ bir arzu nesnesi olarak dinleyen ve okuyan karşısındadır. Onun üstlendiğı roller ve olaylar karşısındaki tutumu, sosyal hayatta ve anlatılardaki kadının ikincil konumunu açıkça vurgular.¹⁷⁴ Bu durum, mesnevîde Leylâ'nın “birey”e ait özelliklerinden ziyade, güzelliğini yansıtan beyitlerin çokluğu ile durumu ispatlar.

- 1769 Şeh-i şeker-i lebin şem^e-i âfâk
Büt-i gâret-giri îmân-ı uşşâk
- 1770 Meh-i fihrist-i hüsn-i heft per-kâr
Gül-i rûşen nümâ-yı heşt-i gülzâr
- 1771 Çerâğ-ı meclis-i ervâh-ı pîrûz
Fürûğ-ı nâr-ı mihr-i âlem-efrûz
- 1772 Perî ruhsâr-ı hürşîd-i cihân-tâb
Şeker güftâr-ı mâh-ı çarh-ı sîm-âb
- 1773 Dağı sermâye-i hürşîd-i rahşân
Leb-i pîrâye-i la^e-i Bedahşân
- 1774 Güzeller defterinüñ ser nebişti
Güzellik bağınüñ verd-i behişti
- 1775 Melâhat gülşeninüñ taze servi
Leâtâfet sebze zârınüñ tezrevi

¹⁷⁴ Derya Tüzin, “Farklı Kültürel Ortamlarda Üretilen Anlatılarda Kadın Algısı”, *Milli Folklor*, Yıl 22, S. 88, 2010, s. 73.

İlaveten Leylâ'nın Mecnûn'a olan sevgisi kabilesi tarafından öğrenilince kendilerinin toplum nezdinde rezil olduklarına dair fikir beyan etmeleri sosyal yapı içinde kadının duygularına olan değerlendirmenin açık bir göstergesidir.

Sosyal bir gösterge olarak Doğu kültüründe daha sıklıkla rastlanabilecek olan düğün öncesi sandığa ve çeyize yönelik hazırlığın mesnevi içinde varlığı dikkat çeker.

2610 Tırıb dâmâd-ı zevkile seherden
 Düzer maḥmil-i ʿarûsa sîm ü zerden

Evlat sevgisi ve ana babanın evlattan beklentileri Doğu kültürüne has özelliklerle kendini günlük yaşamda gösterir. Bunlar ebeveyne bilhassa yaşlılıklarında yardımcı olmak; onları anmak, arayıp sormak, babanın soyunu devam ettirmek; adının iyilikle, hayırla anılmasını sağlamak; onlara, mezarlarını ziyaret ederek dua etmek, bir evlattan beklenen görevler olarak sıralanabilir.¹⁷⁵ Bu sosyal gerçeklik Şâhidî'nin eserinde dile getirilen mevzulardandır.

1315 Ümîdim bu idi ey dil-peziüm
 Ki oladuñ pîrlikde dest-gîrüm

1316 Söndürmedüñ ya'ni ocağım
 Geçüb yirüme yakayduñ çerâğım

1317 Ne âfet uğradı sen rûy-ı pâke
 Ki cismüñ böyle yüz dutdı helâke

1631 Atanam n'ola ki geh yâd kılsañ
 Gelüb vaşluñla bir dem şâd kılsañ

¹⁷⁵ Güler, s. 101-128.

İfade edildiği gibi Leylâ ve Mecnûn mesnevisi Anadolu’da yazılan ilk eser olması dolayısı ile bazı beyitlerde Türk kültüründen bazı kavramları içinde barındırır. Bunlardan biri “toy” kültürüne ait ifadelerdir.

2590 Çü şöhret gösterüb çekdi emekler
Ulu toy eyledi dökdi yemekler

Mesnevide Türk kültürünün yanında tamamen Doğu kültürünün ifâdesi olan bazı nesnelere de dikkat çeker. Bir çeşit kadın kıyafeti olan “burka” buna örnektir.

1248 Bu itmişdi cemâl-i burka’ın bâz
Ol urırdı hevâ içinde pervâz

1249 Bu irmiş turra-i zülfine şâne
O berkitmiş kemend-i ıışk-ı cânê

Mesnevide bir diğer husus da, sevdiğine kavuşamayan erkeklerin ilginç bir şekilde kendilerine mekân olarak sahraları uygun görmeleridir. Bu durum, Mecnûn’da olduğu gibi Zeyd ile Zeyneb hikâyesinde de Zeyd için geçici bir süre de olsa yaşanan bir gerçekliktir.

3885 Ğınâda görmedi çün ahterini
Aña virmedi ‘amm-ı duhterini

3892 Bu haletle ki oldı emri müşkil
Tolandı kûh-ı şaħra bir niçe yıl

Bu durum şu gerçekliği ortaya koyar, Mecnun’un ve Zeyd’in insanlardan ve onların düzenlerinden ikrah ettiğini; insan içinde yaşamaktansa çölde, uzlette, kuşlar ve vahşi hayvanlar ile bir arada yaşamayı evla gördüğünü ortaya koyar. İçinde yaşadığı

topluluğun beşerî, hukukî, dinî, ahlâkî kuralları ile çatışarak bazen küskünlüğün, bazen hak arama mücadelesinin neticesinde yaşadıkları mekânı terk edip başka bir beldeyi mesken tutmak Koroğlu, Dadaloğlu örneklerinde olduğu gibi yaygındır. Mecnun da Zeyd de çölü kendisine mesken tutarken, uzleti seçerken geleneklere karşı bir direniş içine girer.¹⁷⁶

Doğu kültürünün şiir söylemedeki başarısı, daha doğru bir tabirle şairliğin geçer akçe olduğuna dair bilgiler mesnevi içinde rahatlıkla görülebilir. Selâmi Bağdâdî adlı kişinin şiirle geçinmesi ve özellikle Zeyd'in Mecnûn'a Leylâ'dan vazgeçmesi, çöllerden uzaklaşması adına verdiği tavsiyeler arasında; iyi şiir söylediği, Leylâ'yı unutarak hayatını normal bir şekilde idâme ettireceği yolundaki ifâdeleridir.

Mesnevîde erkek karakter olarak İbn-i Selâm uyumlu, içinde bulunduğu sosyal yapı dışında hareket edebilen bir kişiliktir. Leylâ ile maddi anlamda ciddi giderler karşılığı evlenmesine rağmen, Leylâ'nın düğün gecesi kendisine yaklaşamayacağını söylemesi hatta yaklaştığı zaman, kendini öldüreceğine dair tehditlerini kabullenir.

Bunlarla beraber İbn-i Selâm içinde bulunduğu sosyal hayatın gereği başka bir evlilik yahut Leylâ'yı beraber olma adına zorlayacak bir eylemde bulunmaz. İbn-i Selâm'ın Leylâ'nın kendisini reddetmesine rağmen zor kullanmamasının sebepleri araştırıldığı zaman; tek taraflı aşk, durumu kabullenme, iki kişinin aşkına saygı, eşinin gönlünü çalamama gibi ihtimaller sıralanabilir. Bu durum aslında sosyal yapıdan ziyâde kahramanın kişilik özellikleri ile alakalı bir sonuçtur. Bunun yanında Leylâ'nın İbn-i Selâm'la evli bir kadın olmasına rağmen eşi ile ilgilenmediğinin bilinmemesi ve bu kadar serbest hareket edebilmesi sosyal yapıdan dışlanmaması da dikkat çekici bir diğer yöndür.

Burada diğer önemli bir nokta da sevdiğine kavuşamayan Mecnûn, bir erkek olarak tepkisini sosyal hayattan uzaklaşarak verebilme şansına sahipken, Leylâ'nın böyle bir tepkiyi ortaya koyamayacağı gerçeği göz önünde bulundurulursa, o da topluma olan karşı duruşunu, İbn-i Selâm üzerinden vermiştir yorumu yapılabilir.

¹⁷⁶ Özcan, s. 239.

- 2639 Görüb bu hâleti ol fitne-engîz
Gâzabdan aldı ele hañcer-i tîz
- 2640 Didi kim bir dañi şunarısañ el
Senüñ °ömrüñ virürem bâde evvel
- 2641 Pes andan kendü zehrim iderim çâk
Ki ölmekden dilümden yokdurur bâk

Bu serbestliğin yanında Nevfel'in iki âşığın kavuşması adına verdiği savaşta ve İbn-i Selâm'ın Leylâ'yı istemesi, düğün hazırlıkları safhalarında mesnevide Leylâ'nın hal ve durumuna dair ifadeler pasif bir hali, sadece ağlayıp inlemeyi tasvir eden beyitler halindedir. (2597-2607)

Mesnevide ayrıca o dönemde sosyal hayatta güvenliği sağlamakla görevli "ases" adlı memur ve Mecnûn'u Leylâ'nın babasının öldürmekle görevlendirdiği "şahne" adlı kişinin isimleri de metinde sosyal hayatın bir gerçekliği olarak geçmektedir.

- 1572 Çü oldı şahneye ma°lûm bu hâl
Ki uğrı çâbuk idi şahne kıtâl
- 1652 Şağın kim şahne itmişler âgâh
Olursan tu°me-i şimşîr-i nâgâh
- 4837 Hôrûs-ı pîre-zen ger oldı gümrâh
Veya virmedi mevâzîne °ases râh

Mesnevide Leylâ'nın eşi İbn-i Selâm'ın ölümünün ardından, Arap kültürüne ait bir durum dile getirilir. Bu, eşi ölen kadının iki yıl boyunca tutacağı mateme ait beyitlerdir:

- 4529 °Arûsa bu muşîbet olsa peydâ
İki yıl oturub bir yerde tenhâ
- 4529 Özin gizlerdi göstermezidi rû
°Arabda °âdetidi mu°teber bu

Mesnevîde canlı savaş sahnelerinin yer aldığı beyitler oldukça çoktur. Bu beyitlerde o dönemin savaş hallerini ortaya koyduğu gibi, savaş şartlarında kullanılan savaş aletleri hakkında da bilgi verir.

- 2201 Çeküb sancağ muķâbil düzdiler şaf
Ururlar tîga dest-i ķabza-i kef
- 2202 Nefir ü kûs öninden dutardı yer
Ķarışdı birbirine iki leşker
- 2203 Şadâ'-i na°ralar dutdı cihânı
Bürüdü toz rûy u âsmânı
- 2204 Olupdı gerd u mîg ü tîr-i bârân
İçinde berķ bigi tîg-i raķşân

Toplumsal olarak fal ve falcılık konusunda da ilginin var olduğu belli eden beyitler mesnevînin ilk başlarında yer alır.

- 861 Kevâkib seyrinüñ sırrın bilendin
Şevâbit hükminüñ şerhin kılandın

Mesnevîde esas itibariyle, Leylâ Mecnun aşkının evlilikle neticelenmemesinde, talihsizliklerin yaşanmasında hatta ölümlerde sosyal çevrenin dedikoduları, merakları ve ayıplamaları oldukça etkilidir. Öyle ki bu aşk yüzünden Mecnun'un babası, gözleri önünde biricik oğlunun eriyip gitmesine dayanamaz, üzüntüden ölür.

2862 Yerümi bekledim kaldım selefden
Seni koyub gidem bâri halefden

Genç İbn-i Selâm, Leylâ'nın derdine çare bulamadığı için ve Leylâ'ya duyduğu karşılıksız sevdadan dolayı ölür. Nevfel ile Leylâ'nın kabilesi arasında çıkan savaş neticesinde dökülen kanlar ve ölen insanlar da Leylâ ile Mecnun aşkından kaynaklanır.¹⁷⁷ Hatta genel anlamda bakıldığında Leylâ vü Mecnûn mesnevilerinin sonuna doğru Mecnûn, Leylâ'yı tanımaz o da artık ölümü, Mecnûn yüzünden tercih eder hale gelir.

“Kim vaslından olmayup teselli
Mecnûndan olanda dûr Leylî

Kesilmişdi teallukın cihandan
Kat'i nazar eylemişdi candan”

(Leylâ sevgilisine kavuşmaktan umudunu bulamayıp Mecnûn'dan ayrılmak zorunda kalınca, dünya ile alakasını koparmış ve canından ümidini kesmişti.)¹⁷⁸

Şâhidî mesnevisini 15. yüzyılda oluşturmuş olsa bile mesnevinin içinde öyle beyitler vardır ki sosyal hayat içinde, günümüzdeki insan hallerine benzer şekilde kalabalıkların içindeki bireyin yalnızlığını dile getirir. Beyite göre insan aslında hep yalnızdır.

1928 Göñül olub gam-ı aşkuñla dem-sâz
Dilüm söyler semâda yıldıza râz

¹⁷⁷ Özcan s. 253.

¹⁷⁸ Muhammed Nur Doğan, *Fuzûlî Leylâ ve Mecnûn*, Çantay Kitabevi, İstanbul 1996, s. 468-469.

2. 2. 19. Şahidi ve Nizâmî'nin Leyla vü Mecnun Mesnevilerinin Karşılaştırılması

Leylâ ve Mecnûn hikâyesinin başlangıcı Asurlulara kadar gider. Asur kralı Asurbanibal'ın (M.Ö) kitaplığındaki çivi yazılı tuğla tabletlerde bu hikâyeye rastlanmıştır.¹⁷⁹ Hikâye, İran'da Deylemlerin egemenliği zamanında 10. yüzyılın sonlarında Kitâbü'l Agânî ile yayılmış, Kays ile Leylâ'nın eserde yer bulan şiirleri halk arasında büyük ilgi uyandırmıştır. Hikâyenin kahramanları da gerçek aşkın temsilcileri olarak edebiyata geçmiştir.

Fars edebiyatında bu hikâyeyi ilk kez Genceli Nizâmî planlı bir şekilde kaleme almıştır. Eser, Minûçih'r'in oğlu Ahistan'ın isteği üzerine 584 H. / 1188 M de 4718 beyit olarak yazmıştır. Nizâmî eserini aruzun mefûlü/mefâîlün/feûlün kalıbı ile yazmıştır. Nizâmî-i Gencevî Fars edebiyatında mesnevinin her türünde gerek şairlik, gerekse hikâyecilik bakımından büyük başarı göstererek bu türe son şeklini vermiş, tam bir mesnevide bulunması gereken bölümler onun hamsesine bakılıp tespit edilmiştir.¹⁸⁰

Bu bölümde Leylâ vü Mecnûn mesnevisini kaleme alan ilk isim Nizâmî'nin eseri ile Edirneli Şâhidî'nin mesnevileri olay örgüleri bakımından karşılaştırılmıştır.

Nizâmî, Leylâ vü Mecnûn mesnevisini padişahın isteği ile Hüsrev ü Şîrîn'i yazdıktan sonra bir özel talep üzerine kaleme aldığını söyler.¹⁸¹ Şâhidî de ise böyle bir durum söz konusu değildir. O, mesnevisinde sadece bir söz incisi ortaya koyma isteğinden, iyi bir eser ortaya koyma niyetinden bahseder ve mesnevisini Cem Sultan'a sunduğunu ifade etmekle yetinir.

Nizâmî, eserinde Arap kökenli bir hikâyeyi hükümdarın hoşuna gitmesi için bir İranlı havası ile çalışmıştır. Arap kaynaklarındaki malzemeyi kullanmakla beraber çöl ve bedevi hayatıyla ilgili olayların çoğunu şehirlerde göstermiştir. Nitekim eser, Leylâ ile Mecnûn çölde hayvan otlatırken değil okulda eğitim gördükleri sırada başlar.¹⁸² Bu durum Edirneli Şâhidî'nin eserinde de benzer şekilde yerini alır. Bunlara ilâveten

¹⁷⁹ Haluk İpekten, *Fuzûlî - Hayatı, Sanatı Eserleri*, Akçağ, Ankara 1996, s. 43.

¹⁸⁰ Çiçekler, s. 321.

¹⁸¹ Levend, s. 9.

¹⁸² İskender Pala, "Leylâ ve Mecnûn", *DİA*, Ankara 2003, c. 27, s. 160.

Şâhidî’de bir Arap kahramanı, şah olarak adlandırılan ve Mecnûn adına savaşan Nevfel’in, Nizâmî’de bir Arap emiri değil de bir İran prensi, hükümdar olduğu görülür.

Kays’ın ise kim olduğu hakkında ise bir çok rivâyet vardır. Bazı Arap dilcilerine göre Mecnûn, 70-80/690-700 yıllarında ölmüş bir şâir olan Kays bin el Mülevveh el-Amirî’dir. Amcasının kızı Leylâ binti Mahdî b. Sa’d için söylediği şiirleri ile bu hikâye gelişmiştir. Aşk yüzünden kendini kaybedince “mecnûn” lakabını almıştır.¹⁸³

Hikâye ediş bakımından da Nizâmî’nin Leylâ vü Mecnûn’unda şiir öne çıkar ve hikâyeye galip gelir. [Edirmeli Şâhidî ve] Fuzûlî’de ise dil ve anlatımın bütün imkânlarının hikâyeyi başarıya ulaştırmak ve hikâyede bütünlüğü sağlamak yolunda teksif edildiğini hemen fark edilir. Mesnevinin yazılış tarihini göz önüne alınırsa ilk önce Şâhidî’nin ardından Fuzûlî’nin parça parça şiirler yazmadığının, bir hikâye anlattığının, klasik mesnevinin dekoratif unsurlarını eserin bütünlüğüne kopmaz bir şekilde raptetmek gerektiğinin bilincine, derin sezgileri içinde daha vakıf görüldüğü tespit edilir.¹⁸⁴

Şunu da belirtmek gerekir ki, Şâhidî esas olarak Nizâmî’nin eserini örnek tutmakla birlikte Hüsrev’in eserinden de faydalanmıştır. Kays’ın aşk yüzünden deli olacağını önceden müneccimlerin haber vermesi (852-53), Leylâ’nın kabîlesinin yenilince kızının başını kesmekle tehdit etmesi (2264), Mecnûn’un karga ile dertleşmesi (2310-2413), Mecnûn’un Leylâ’yı henüz istetmeden yanına gitmesi (1241-43), gördüğü bir uyuz köpeği Leylâ’nın köyüne ait olduğu için okşayıp severek onunla konuşması, onadeğer vermesi (3830), Leylâ’nın öldüğünü haber alan Mecnûn’un oynayarak şiir söylemesi, cenazenin önünden gitmesi ve cenazeye kapandığı zaman can vermesi Hüsrev’in eserinden motiflerdir.

Nizâmî’nin eserinde de yer alan Zeyd ile Zeynep hikâyesi olay örgüsü sarmalı içinde iç içe veren Şâhidî, hikâyenin sonunda âşıkları evlendirirken Nizâmî’de ise böyle bir evlilik söz konusu değildir.(4587) Nizâmî’de, Leylâ ile Mecnûn buluştukları zaman Leylâ çok fazla yaklaşılmaya cesaret edemez. Zeyd’e “Bir adım daha atarsam ölürüm;

¹⁸³ Ahmet Ateş, “Leylâ ile Mecnûn”, *İslâm Ansiklopedisi*, MEB Yayınları, İstanbul 1988, c. 7, s. 49.

¹⁸⁴ Necmettin Turinay, “Klasik Romana ve Leylâ vü Mecnûn’a Dâir”, *Fuzuli Kitabı*, İstanbul Yayınları 1996, s. 228.

aşk mezhebinde bu ayıptır der.” Genel anlamda ise Şâhidî, mesnevisine Nizâmî’den farklı olarak aktarmalar ve beyitler katar.

Bunlara ilaveten Şâhidî, mesnevinin bazı yerlerinde Nizâmî’nin beyitlerini olduğu gibi Türkçeye tercüme etmiştir. Şâhidî, şair ilhâkî’nin Nizâmî’nin mesnevisinde söylediği bazı beyitleri ya olduğu gibi alır ya da bu beyitlerle yetinmeyip araya eklemeler yapar.¹⁸⁵

Bunlar gibi iki mesnevide de Âmirî; zengin, sözü dinlenen ve oğlu olması için dualar eden bir kabîle reisidir. İki mesnevide de Leylâ fiziksel özellikleri ile ön plandadır. Leylâ’nın babası iki eserde de dağlarda, çöllerde gezdiği için, onu anlamayanların “mecnûn” lakabı ile adlandırılması ile kızını layık görmez. Kays’a Leylâ’nın verilmemesi ile beraber çevredekilerin, başka birini alalım teklifi yine iki eserde de vardır.

Kâbe’ye Mecnûn’un babası ile gitmesi ve orada içine düştüğü aşktan kurtulmama isteği yine iki mesnevide de benzer şekildedir. (1545-1561) Ayrıca Nevfel, Leylâ’nın babası ile kendisi için savaşırken Mecnûn’un Leylâ’nın babasının savaşçıları adına dua etmesi yine benzer motiflerdendir. (2228-29)

Mecnûn’un Leylâ ile isimlerinin aynı yaprak üzerinde gördükten sonra sevdiğinin ismini kazıması karşısında gelen eleştirilere “ikisine tek ismin kâfi olduğunu” söylemesi iki mesnevide de vardır. (1740) Aslında Şâhidî, “ikilikteki teklik” fikrini mesnevisinin henüz başlarından itibaren ifade eder.

966 Dehen bî-nuṭṭ-ı leb olmışdı dem-gîr
İki dil bir idi vü iki cân bir

Kahraman olarak ana ve babalar dışında Mecnûn’un amcası Selîm-i Âmirî, şair Selâm-ı Bağdâdî; ayrıca Leylâ’nın kocasını kaybettikten sonra matem süresi yine iki mesnevide de aynıdır.

¹⁸⁵ Levend, s. 9.

Nizâmî'nin mesnevisinde Mecnûn'a Leylâ'nın evlenme haberini getiren Arabın kadınlarla ilgili söyledikleri, anlatıcının görüşlerini yansıtacak kadar uzun ve detaylıdır. Bu mısralarda kadınların vefasızlığından, kadının erkekten fazla sevdiğini; ama hodgam olduğunu, kadının yalancı olduğundan hilekarlığından vb. olumsuz yönlerden bahseder. Kadınlara yönelik bu taraflı ifadeler Şâhidî'de yer alır. (2688) Farklı bir bakış olsa da Şâhidî mesnevisinin muhtelif başlıklarında ve beyitlerinde yerleşmiş bir ifadeyle "Leylâ ile Mecnûn" ifadesi yerine "Mecnûn ile Leylâ" söyleyişini tercih etmesi bahsedilen ayırımı akıllara getirmektedir.(760-812-1739-5639)

Bunun yanında iki eserde de kadınların erkeklere karşı tutumları, karakterleri eleştirilirken; Leylâ'nın Mecnûn'a olan aşkı, evlendirildiği İbn-i Selâm ile sosyal baskılara rağmen karı-koca hayatı yaşamaması hatta canını tehlikeye atması aşk adına yaşanan bir olumluluk olarak dile getirilmez. Hatta kahramaların dilinden söylenen bazı gazellerde mesnevinin erkek bakış açısı ile kaleme alındığını ispatlar beyitler de yok değildir. Örneğin:

"Leylîde eğerçi dert çohdur
Mecnûn-ı hazince derdi yohdur

Leylî eli iğnedendür efgâr
Mecnûn'a kılıçlar eylemez kâr"¹⁸⁶

Yine Leylâ'nın vasiyeti iki mesnevîde de benzerlik gösterir. (5228) Leylâ, sevdiğine kavuşamadığı için kendine şehit nitelemesini uygun görür. (5223) Leylâ sevdiğinin yolundaki topraktan gözüne sürme çekilmesini ister. (5226) Kendisinden sonraya sevdiği kalırsa aşkının ona ifade edilmesini, aşka ihanet etmemesi gibi temenni ve isteklerde bulunur. (5251-5259)

Bu genel bakış ile Edirneli Şâhidî'nin hikâyeyi Anadolu'da, Nizâmî'nin de Doğu kültüründe ilk kez kaleme almaları dolayısıyla, eserler olay örgüsünün gelişimi açısından belirleyici noktalar üzerinden ayrıca şu şekilde durulabilir:

¹⁸⁶ Doğan, s. 238.

1- Kays doğduktan sonra bir sütnineye verilir. Bu durum Şâhidî'nin eserinde dadı olarak geçer.¹⁸⁷

2- Kays'a isim verme sürecinde geçen on dört gün, yedi yaşında okula başlaması, on yaşında güzelliğinin halk arasında yayılması gibi rakamsal ifadelere karşılık Şâhidî'de çocuğun zekiliğinin yanında, Kays'ın aylar geçtikçe güzelleştiği, hatta buna dönemsel olarak beş yaş gösterildiği görülür. (890-892) Kays'ın yaşının "beşten yediye" (beş yaşından yedi yaşına) erişmesiyle beraber güzelliğinin artması halk arasında fitneye sebep olduğu aktarılır. (894)

3- Mecnûn çöllerde dolaştığı zaman Leylâ'nın babası onu öldürmek için peşine şahne (bir çeşit emniyet görevlisi, koruma memuru) gönderir. Bu iki mesnevîde de yer alır. Mecnûn'un babası da oğlunun yerini öğrenip yanına gelir, ona öğütler verir. Bu durum karşısında Mecnûn ona " Keklik ile Karınca" hikâyesini anlatır. Bu hikâye Şâhidî'nin eserinde yer almaz.

4- Mecnûn'un "nahlistan'a gittiğinde "terci-i bend" okuması ve uzunca sohbet etmeleri, Nizâmî'de gazel yerleştirme şeklinde görülür. Burada Mecnûn'un okuduğu terci-i bend, Şeyhî'nin Hüsrev ü Şîrîn'indeki terci-i bende bir nazîredir. Şeyhî'nin "terci-i bendi" şu şekildedir.

Ya Rab bu ne câne âşnâdur

Kim iki cihanda rûşenâdur

Şâhidî ise bu kısmı;

Ya Râb bu ne bûy-ı dil-gûşâdur

Kim rûha gıdâ ile şifâdur

Şair burada Şeyhî'den hiç bahsetmez, Nizâmî'yi anar.

¹⁸⁷ Şâhidî ve Nizâmî'nin mesnevîleri karşılaştırılırken, Edirneli Şâhidî'nin mevcut üç nüshası ile Ali Nihat Tarlan, *Nizâmî- Leylâ ile Mecnûn*, MEB Yayınları, Ankara 2001; Agah Sırrı Levend, *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyeleri*, TTK Basımevi, Ankara 1959 çalışmaları dikkate alınmıştır.

Çü şevkumuzı yazup Nizâmî
Çün Şâhidî'ye ide hikâyet¹⁸⁸

5- Nizâmî'nin eserinde Beni Esed kabilesinden zengin ve kudretli bir genç bir bağda Leylâ'yı görür, ona âşık olur. Bu kişi İbn-i Selâm'dır. Bir müddet sonra onu babasından ister. Leylâ'nın babası kızının rahatsız olduğunu bir süre beklemesini söyler. Araya Nevfel'in savaşları girer ve ikinci savaş sonunda Nevfel'e kızını vermeyeceğini, gerekirse kızının kafasını keseceğini söyler. Nevfel savaşı bitirir. Leylâ'nın babası bu duruma çok sevinir ve İbn-i Selâm'la evlilikleri gerçekleşir. Oysa Şâhidî'nin mesnevisinde İbn-i Selâm, Leylâ'nın dillere destan güzelliğinden etkilenip onu istetir. İbn-i Selâm'ın Leylâ için sabretmesi gereken süre yoktur. Evlilikleri biten ilk savaş sonunda gerçekleşir.

Şâhidî'nin eserinde ayrıca Şah Nevfel, Leylâ'nın babasına önce Leylâ'yı istemek üzere bir elçi gönderir, kızının Mecnûn'a layık olmadığı haberi gelince (2168-69) askerlerini toplar ve çetin bir savaşa başlar, Leylâ'nın babası kızının başını kesip ona göndermekle (2264) tehdit edince savaşı keser. Nevfel, sonuçta ayrı ayrı iki kez savaşmaz. (2168-2267-2287)

6- Nizâmî'nin eserinde, bir koca karının eli kolu bağlı bir yaşlı adamı çekip götürdüğünü görür. Kocakarıya, bunun nedenini sorar. Kadın bu adamı yerde sürüklediğini, fakir olduğunu, dilendiğini ve ellerine geçen parayı bölüştüklerini ifade eder. Bu kocakarı motifi yerine, aynı olay, Şâhidî'nin eserinde bir "pir, acûze" olarak geçer. (2474) Mecnûn ipe kendini bağlatır, dilenirler. Mecnûn kendini yerlere atıp ağlayıp inlemesinin nedenini soranlara da "aşk" yüzünden olduğunu söyler.(2487) Mecnûn bu halde, Leylâ'nın yanına diğer mesnevideki gibi gitmeyi vesile eder.(2485)

7- Mecnûn'un karga ile dertleşmesi motifi iki eserde de aynıdır.

8- Mecnûn'un çobanı görüp yanına giderek sohbet ettikten sonra koyun postu giyip Leylâ'nın yanına gitmesi Nizâmî'nin mesnevisinde yer almaz.(1699-1708)

¹⁸⁸ Levend, s.131.

Çobanın kendisine postu yakıştıramaması karşısında Mecnûn yine tasavvufî bir dille, postun içinde sevdiğinin kokusunun olduğunu ifade eder. (1726-1734)

9- İbn-i Selâm'ın Leylâ'yı Nizâmî'nin eserinde bir bağda görüp âşık olurken, bu durum Şâhidî'de yer almaz. Ayrıca Mecnûn ile evlenen Leylâ ilk gece Nizâmî'nin eserinde eşine tokat atar ve kendisinden uzaklaştırır. İbn-i Selâm da bu durum karşısında sadece özür diler, sabreder. Şâhidî'nin eserinde Leylâ eline bir hançer alır ve eşine kendisine yaklaştığı zaman canına kıyacağı tehdidinde bulunur. Hatta bu durumun tekrarlanması halinde İbn-i Selâm'ı da öldüreceğini ifade eder. (2617-22, 2641)

10- Leylâ'nın evlendiğini ve eşi ile beraber olmadığını öğrense de Mecnûn yine çöllerdedir. Vahşi hayvanlar ile anlaşmaktadır. Anlatıcı burada araya girer ve "Padişah ile Köpek" hikâyesini anlatır. Bu hikâye Şâhidî'nin eserinde yer almaz.

11- Amcası¹⁸⁹ Selîm-i Âmirî'nin Mecnûn'u ziyaretinde ona getirdiği yemeklerin bir kısmını yedikten sonra kalanı vahşi hayvanlara vermesi üzerine anlattığı, "Padişah-Zahid" hikâyesi Şâhidî'nin eserinde yer almaz.

12- Hem Nizâmî, hem de Şâhidî'nin eserinde Leylâ ölmeden bir süre önce iki sevgilinin buluşmaları kendilerini kaybetmeleri ve bir gece, şehvi duygulardan arınmış olarak bir arada kalmaları benzer olaylardır. (4979-5000-5009-5010) Yalnız Nizâmî'nin mesnevisinde farklı olarak Leylâ'ya mektup getiren bir yaşlı adam, Mecnûn'un acıklı halinden kıza bahseder. Leylâ bu duruma üzülmür ve sebebinin kendisi olduğunu itiraf eder. Kendi durumundan adama behsettikten sonra kulağındaki inci küpeleri Mecnûn'a vermesi için çıkarır. Yaşlı adama bir de Mecnûn'la buluşma noktası söyler.

13- Nizâmî ile Şâhidî'nin eserlerinde bir diğer önemli fark, Leylâ öldükten sonra Mecnûn'un ölümü üzerinedir. Şâhidî'de bu motif; Leylâ'nın ölümünün haberini

¹⁸⁹ Selim-i Âmirî, başta Agah Sırrı Levent'in çalışmamızda geçen eserinde ve diğer Leylâ Mecnûn ile ilgili bütün çalışmalarda (s.117) Mecnûn'un dayısı olarak ifade edilmektedir. Edirneli Şâhidî'nin mesnevisinde ve diğer mesnevilerde de Zeyd İle Zeynep hikâyesinde de geçmektedir. (3885 Günâda görmedi çün ahterini /Aña virmedi "ammı duhterini) Zeyd İle Zeynep'in amca çocukları olmaları gerçeği ile aynı kavramı karşıladıkları için Mecnûn için "Amm" kelimesi de aynı şekilde akrabalık derecesini göstermede kullanılması gerekliliğini söylemek gerekir.

alan Mecnûn oynayarak çölden gelir, kalabalığa katılır. Leylâ kabre konurken yerinden sıçrar ve tabuta sarılır ve orada can verir. Motif, Cem Sultan'ın Hüsrev ü Şîrîn mesnevisiyle aynıdır. Nizâmî'de ise, Leylâ'nın ölüm haberini alan Mecnûn mezara kapanır ağlar, inler ve sahraya döner. Belli bir zaman sonra tekrar gelir ve toprağı öper ve birkaç gün orada kalır. Ardından tekrar sahraya döner. Mecnûn yine mezara gelir ve üçüncü gelişinde mezara kapanıp ölür. Vahşi hayvanlar etfarını sarar ve bir yıl halk yanlarına yaklaşamaz. Hayvanların ölümünden sonra insanlar onun da öldüğünü görür ve Mecnûn'u Leylâ'nın yanına gömerler.

2. 2.20. Şâhidî ve Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevilerinin Karşılaştırılması

Fuzûlî'nin doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber, ölümü 1556 olarak kayıtlara geçer. Bununla beraber Edirneli Şâhidî'nin ölüm tarihi 1495-96'dır. Şâhidî, Leylâ vü Mecnûn mesnevisini 1477-78'li yıllarda bitirdiği tespit edilmiştir. Durum böyle olunca Edirneli Şâhidî'nin Fuzûlî'den önce, aynı adlı mesneviyi kaleme aldığı, ondan önce eser vermeye başladığı açıktır. Adından bu zamana kadar pek de detaylı bahsedilmeyen ya da edebi yönün sınırlı bir çerçeve içine oturtulan Edirneli Şâhidî'nin aslında Leylâ vü Mecnûn mesnevisini hikâye edişi ile, dili ve mesnevi içinde yer alan gazelleri ile Fuzûlî'nin nazire yapabileceği bir "özel"liktedir.

Fuzûlî'nin gazellerindeki dil, anlatış şekli, verdiği duygu, konu vb. Şâhidî'ye naziredir. Nazîrenin üstad izinde gitmenin aşikâr bir beyânı olduğu malumdur. Yakın tarihimize kadar az çok isim yapmış şair, şiirinde Leylâ vü Mecnûn motifini kullanmıştır.¹⁹⁰ Fakat çalışmamada ispatlandığı gibi Fuzûlî, Edirneli Şâhidî'nin eserinde yer alan bazı gazelleri neredeyse hiç değiştirmeden kendi ismi ile anılmasını başarmıştır. Edirneli Şâhidî'nin ihmal edildiği gerçeği bu noktada dikkatlerden kaçmamalıdır.

¹⁹⁰ Orhan Okay, *Edebiyat ve Edebi Eser Üzerine*, Dergah Yayınları, İstanbul 2011, s. 63

Yalnız gazellerinde Fuzûlî mahlasını kullanırken, Şâhidî hiç kullanmaz.¹⁹¹ İki sanatçının mesnevilerini karşılaştırmadan önce, Fuzûlî'nin Dîvân'ında ve Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde yer alan bazı gazellerin Edirneli Şâhidî'nin gazellerine nasıl nazire olduğunu tespit edelim:

İlk örnek gazel, mefâîlün / mefâîlün / mefâîlün / mefâîlün veznindedir. Gazel; redifî, kullanılan mazmunlar, söyleyiş şekli vb. özellikleri ile Şâhidî'den sonra yazıldığına dair açık ip uçları vermektedir.

- 1504 Ğam-ı zülf-i dilârâya giriftâr olmasun kimse
Perîşân hâl olub gönüm bigi zâr olmasun kimse
- 1505 Ne acı derdmiş firkat daği benüm bigi yâ Rab
Ħabîbinden cüdâ düşmekde nâçâr olmasun kimse
- 1506 Yetürken vâdi-i ğamda dileğim budurur Ħağdan
Ki mihr-i yârla firkatde bîmâr olmasun kimse
- 1507 Ğam-ı hicriyle çıkdı gözümden  alemüñ vâri
Özinden bencileyin böyle bî-zâr olmasun kimse
- 1508 Bu Ħays'ı şûrîde bigi dil-ârâmından ayrılıb
Ğam-ı derd ü belâlarda giriftâr olmasun kimse

Şâhidî

Benim tek hiç kim zâr ü perişân olmasın yâ Rab
Esîr-i derd-i aşk u dâg-ı hicrân olmasın yâ Rab

Dem-â-dem cevrlerdir çekdiğim bî-rahm bütlerden
Bu kâfirler esîri bir müselmân olmasın yâ Rab

¹⁹¹ Çalışmamızda esas aldığımız Edirneli Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin Süleymaniye nüshasında Şâhidî'nin adının geçtiği yerler özellikle siliktir.

Görüp endîşe-i katlimden ol mâhi budur derdim
Ki bu endîşeden ol meh peşîmân olmasın yâ Rab

Çıkarmak etseler tenden çekip peykânın ol servin
Çıkan olsun dil-i mecrûh peykân olmasın yâ Rab

Cefâ vü cevri ile mu' tâdim anlarsız n' olur hâlim
Cefâsına had ü cevriine pâyân olmasın yâ Rab

Demem kim adli yok yâ zulmü çok her hâl ile olsa
Gönül tahtına andan gayrı sultân olmasın yâ Rab

Fuzûlî buldu genc-i âfiyet mey-hâne küncünde
Mübârek mülkdür ol mülk vîrân olmasın yâ Rab¹⁹²

Fuzûlî

Aşağıda verilen gazel ise yine söylemiş, dil vezin vb. özellikleri ile Şâhidî'nin mesnevisinde yer alan gazelle benzerlik göstermektedir. İki gazel de “fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün / fâilün” vezni ile yazılmıştır.

4781 Nâr-ı ışkîñla ten-i hâkimde tâbum var benüm
Ol hevâdan âb bigi ıştırâbım var benüm

4782 Hüsniñ metnini levh-i dilde kim şerh itmişim
Sâyil-i ışkâ niçe dürlü cevâbım var benüm

4783 Hâne-i çeşmim hayâl-i çeşmim maħmûruñ gelür
Bildi kim anda kabâğıla şarâbım var benüm

¹⁹² Gazeller; Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Sedit Yüksel, Müjgan Cunbur, *Fuzûlî Divânı*, Akçağ, Ankara 2000, s.145-299-279-273- 231'den alınmıştır.

- 4784 Teşne-dil ʿışkũñ beyâbânında yandırdım ciger
Gerçi kim deryâ bigi çeşmimde âbım var benüm
- 4785 Kınlu yaşımla cigerden çeşm-i kâfir kişveñe
ʿİşk bezminde şarâbile kebâbım var benüm
- 4786 Ders-gâh-ı ʿışk içinde dirse ʿâmm itdim bugün
Şâhidî' yim cümle ʿuşşâka hi'âbım var benüm
- 4787 İştihârım pertev dutsa cihânı nolâ kim
Mihr-i ruhsârũñ bigi bir âfitâbım var benüm

Şâhidî

Fâş kıldın gamım ey dîde-i hun-bâr benüm
Eyledin merdüme nem olduğun izhâr benüm

Dehenin isterim ey aşk yok et varlığım
Ki yok olmakda bu gün bir garâzım var benüm

Çıkmış ağyar ile seyr ol merdüm-i çeşm
Bu aceb merdümü çıkmış gözüm ağlar benüm

Bu temennâda kim ol şem ile hem-sohbet olam
Dûd-ı âh etti dünüm tek günümü târ benüm

Mevc ile gönlümü ey eşk kopar yanımdan
Nâle ile başım ağrıttı bu bîmar benüm

Çıkmış ol şûh bu gün dökmeğe kanın görenin
Girme ey göz kerem et kanıma zinhâr benüm

Ey Fuzûlî der ü dîvâra gamım yazmaktan
Şâhid-i hâl-i dilümdir der ü dîvâr benüm

Fuzûlî

Bir diğ̈er eser Şâhidî'nin "fâilatün/fâilatün/fâilatün/fâilün" vezni ile yazdığı gazeline yıllar sonra Fuzûlî tarafından neredeyse birebir yapılan bir örneklemedir.

2505 Ğamzenüñ sihri kıılaldan vâlih ü şeydâ beni
Ah kim sevdâ-yı zülfüñ eyledi rüsvâ meni

2506 Düşdiler mihr-i cemâlüne meger gönüm bigi
Kim gidüb derdile  aqlum  odılar تنها meni

2507 Rây iderdüm râķuşuñ mekrine düşmişim deydü
Lîk ugratdı belâ nârına bu kejrâ meni

2508 Âb-ı çeşmim  âleme destân olubdır ideli
Virdi ruhsâruñ hayâli bülbül-i gûyâ meni

2509  Aqlımı zülfüñ hevâsıyla perîşân eyleyüb
Hâl-i haddüñ bigi od içre  odı sevda meni

2510 Zülf-i haddüñ hasretinden ney bigi her mâh u sâl
Ah u nâleyle geçer Leyl ü nehârım vâ meni

Şâhidî

Ey tegâfûl birle her sâ'ât kılan şeydâ beni
Vâkîf ol kim öldürür bir gün bu istiğnâ beni

Za'fim elden yaşırın ahvâlimi saklar veli
Nâle-i bi-ihyârımdır kılan rüsva beni

Ger beni hun-abe-i eşkim nihân eyler ne sud
Kanda olsam nâle vü zârım kılar peydâ beni

Vâlih-i zevk-i leb-i mey-gün ü çeşm-i mestinüm
Sâkiya sanma harâb etmiş mey-i sahbâ beni

Hâli etmiştir beni benden muhabbet dostlar
Ayb kılman görseniz âlemde bi-pervâ beni

Güşe-i mihrâb tutmuştum reh-i zühd ü salâh
Koymadı öz hâlime ol nergis-i şehlâ beni

Ey Fuzûli bir sanem zülfüne gönlüm bağladım
Çekti zencir-i cünûna âkıbet sevdâ beni

Fuzûlî

Redifi, vezni ve beyitlerin içinde kullandığı kelimelerin dahî benzerlik gösterdiği bir diğer gazel ise aşağıda verilmiştir.

934 Levh-i vücûda yaz[dıy]dı vech-i âyeti
Nesh oldu mâsivâdaki hüsnuñ rivâyeti

935 Mihr-i cemâl-i şevkine yaz[dıy]dı kâyinât
Şalmasa serv-i kâmeti zıll-ı himâyeti

- 936 İrdi dem-i Mesîh ile sırr-ı nübüvvete
La'li ki âb-ı Hızır ile buldı velâyeti
- 937 Küfrile zülf şalalı halk[1] dalâlete
Yandırdı mihr-i 'ârız-ı şem'c-i hidâyeti
- 938 Ervâhı nâr-ı ışıqla sîm-i müzâb idüb
Dökdi vücûd kalıbını Haqq 'inâyeti
- 939 Vechinde irdi hüsn-i melâhat kemâline
La'linde buldı zevk-i halâvet nihâyeti
Şâhidî

Ey her tekellümün hat-i sebzın hikâyeti
Verdim hemişe mushaf-i ruhsârın âyeti

İrmiş sahîh nakl ile ervâh-i kudsdan
İsi'ye mu'ciz-i leb-i lâ'lin rivâyeti

Dil kişverini gâret ederlerdi hûblar
Men'etmeseydi şihne-i şevkin hımâyeti

Bildim tarik-i aşk hatar-nâkdir veli
Ben dömezem bu yoldan ölüm olsa gâyeti

Kaddin helâkiyim düşebilmen ayağına
Bir derde düşmüşüm ki bulunmaz nihâyeti

Bes kim seni görende gider benden ihtiyâr
Gelmez beyâne mihnet-i aşkın şikâyeti

Şükr et Fuzûli etme figân yar kılsa cevır

Kim ehl-i aşkla cevırdır anun inâyeti

Fuzûlî

Bir diğér benzer gazel “mefûlü / fâilâtü / mefâilü / fâilün” vezni ile yazılmıştır. Gazeller yine söyleyiş, konu, anlatım, dil redif ve kafiye bakımından neredeyse aynıdır.

1176 Zevk-i ebed virür dile ııřkuñ ġarâmeti

Kimdir ki bu ġarâmete ide nedâmeti

1177  Uşşak-ı bezm-i şevkine nûş itmişim bu ġün

Sâki-i  aşk şundı çü câm-ı melâmeti

1178  Âkil bileydi zevkini ehl-i melâmetüñ

Yağardı nâr-ı şevkile mülk-i selâmeti

1179 Yokdur diyâr-ı  ışkda bû dile kurb-ı râh

Gel  aşık ol ki keşf idesin bu kerâmeti

1180 Ervâha irdi şevkile rûz-ı kıyâmetüñ

Çekdi livâ-i mihr çü nâzile kâmeti

Şâhidî

Mahşer ġünü ġörem derem ol serv-kameti

Ger anda hem ġörünmese gel ġör kıyâmeti

Terk-i mey etdün ey ġönül eyyâm-ı ġül ġelür

Elbette bu işün çekilür bir nedâmeti

Mecnun ki pâd-şâh-ı sipâh-i vuhûş idi
Men tek müsahhar etmedi mülk-i melâmeti

Sahrâ-neverd iken mana tasvîr-i Kûh-ken
Öğretti şehr-i ışkda resm-i ikâmeti

Seng-i melâmet ile çekün çevreme hisâr
Eşküm fenâyâ vermesün ehl-i selâmeti

Zâhid çoh etme ta'ne mey üftâdesine kim
Çohları yıhdı pîr-i muğânun kerâmeti

Gam zulmetinde bulmağa derd ü belâ meni
Hoşdur Fuzûlî âteş-i âhum 'alâmeti

Fuzûlî

Diğer örnek, Şâhidî'nin eserinde Mecnûn'un dilinden bir gazeldir. Gazeli yine Mecnûn'un dilinden Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnun mesnevisinde görmek mümkündür.

- 2087 Dil niçe hayrân olmaya ol serv-i hoş bâlâmuza
Kim zülfünüñ sevdâları mazhardurur sevdâmuza
- 2088 Keşf eyleye her kim kılâ nûr-ı tecellî sırrını
Cân u gönülden bir nazâr ol rûy-ı şehr-ârâmûza
- 2089 Şevk-i lebûñle ışkûnuñ esîridür kuvvet viren
Bu rûy-ı zer-i sîmâmuza çeşm-i güher-peymâmuza
- 2090 Pür yandırırdı mihriñüñ nârında cân pervânesi
Kandîl-i necm aşılardan bu kûbbe-i mînâmuza
- 2091 Zâhirde ten firkatdedür seyrle cân vuşlatdadur
Hoşdur mehâlif geldügi pinhâmuz peydâmuza

- 2092 Âyât-ı sırr-ı hüsnüni fehm eyleye kılan nazar
İy mazhar-ı nûr-ı Hüdâ lafz-ı garîb inşâmuza
- 2093 Zerre gibi Mecnûn gör mihrûnde mahv olmak diler
Yâ Rab sen irergil bizi bu himmet-i a'âmûmuza
Şâhidî
- 1670 Küfr-i zülfün salalı rahneler îmânumuza
Kâfir ağlar bizüm ahvâl-i perîşânumuza¹⁹³
- 1671 Seni görmek müteazzir görünür beyle ki eşk
Sana bahdukda dolar dîde-i giryânnumuza
- 1672 Cevri çoh eyleme kim olmaya nâgeh dükene
Az edüp cevri ü cefâlar kılasen cânnumuza
- 1673 Eksük olmaz gamumuz munca ki bizden gam alup
Her gelen gamlu geder şâd gelüp yanumuza
- 1674 Var her halka-i zencîrümüzün bir ağzı
Muttasıl vermeğe ifşâ gam-ı pinhânnumuza
- 1675 Gam-ı eyyâm Fuzûlî bize bîdâd etdi
Gelmişüz acz ile dâd etmeye sultânnumuza
Fuzûlî

Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnun mesnevisi genel anlamda tasavvufî yönü ön plana çıkartılarak değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Bir aşk hikâyesindeki beşerî aşkın ilâhî aşka yönelişindeki sembolik anlatım son derece yüksek bir irfan, tasavvuf ve marifet seviyesinin doluluğu içinde sıradışı bir üslup ve ifade içinde kaleme alınmıştır,¹⁹⁴ düşüncesi, yerleşik bir bilgi olarak edebiyat tarihinde yerini almış ve örnek bir eser olarak gösterilmiştir.

Fuzûlî'nin eserlerinin tasavvûfî bir edâ ile beşerî ve tasavvûfî iki ayrı düzlemde okunması eserin iyi kurgusundan ve anlatıcısından kaynaklanır. Zira temelde Leylâ ile

¹⁹³ Doğan, *Fuzûlî Leylâ ve Mecnûn*, s. 282.

¹⁹⁴ Mustafa Tahralı, *Fuzûlî Kitabı*, "Leylâ ve Mecnûn Üzerine", İstanbul Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 213.

Mecnun aşkı beşerî bir ilişkiden kaynaklanır. Fakat eserin tasavvûfî muhtevasını ve hikâyenin tasavvuftan beslenen yorumunu adı verilmeyen anlatıcı gerçekleştirir.¹⁹⁵ Şâhidî'nin eseri bu bakışla, içinde beşerî aşkla tasavvufî yönü beraber yoğurur. Şair bunu yaparken Fuzûlî'nin yaptığı gibi aşkın insânî yönünü ikinci plana itmez, tasavvufu okuruna dikte ettiricesine eserinde yer vermez. Aşk kavramını ön plana çıkarırken ilâhî ve beşerî aşkı dengede tutarak mesnevisinde aktarmayı başarır. Zaten doğru olan da bir şair ve yazarın belli bir şuuru içinde olduğu halde, onu vaz etmeyecek şekilde eserinde yansıtmasıdır.¹⁹⁶

Ayrıca Şâhidî'nin eseri Anadolu'daki ilk eser olması dolayısıyla kendinden önce oluşturulan Nizâmî'nin eserinden ayrılırken; kendinden sonra yaşayan Fuzûlî ise bu konuyu dikkatle en iyi işleyen sanatçılardandır. Çünkü Edirneli Şâhidî, Fuzûlî'den önce tasavvufî bakış açısını eserinde en iyi işleyendir.

Bu düşünceden yola çıkarak çalışmamızda, Anadolu'da ilk kez kaleme alınmış bir eser olan Edirneli Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnun eseri ile Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnun eserini karşılaştırılmasının lüzumu görülmüştür.

Fuzûlî eserinde ve eserindeki vak'a tertibinde Nizâmî'den çok Hatifi'yi, Hamdullah Hamdî'yi ve Celîlî'yi kendine örnek almıştır. Fuzûlî eserini düzenlerken, konuyu işleyişte yenilikler yaparak örnek ve iddialı bir çalışma ortaya koymuştur. Hatta bu konuda çalışma yapan Hasibe Mazıoğlu Fuzûlî'nin eserini oluştururken daha önce yazılmış olan Leylâ Mecnûn'ları gördüğü ve onlardan faydalandığını; Nevâî'yi okuduğunun açıkça bilindiğini, onun şiirlerine pek çok nazireler yazan Fuzûlî'nin, aynı şairin Leylâ vü Mecnûn mesnevisini de bilmemesinin düşünülmemeyeceğini öne sürmektedir.

Fuzûlî'nin mesnevisinde vak'a büyük bir teferruat ile anlatılmış, kahramanların hisleri geniş bir şekilde tasvir edilmiş ve araya gazeller serpiştirerek kendi duygularını daha serbest bir şekilde anlatmıştır. Fuzûlî, mesnevisinde Arap kaynaklarının aslına pek sadık kalmamış, tipleri kendi zihnindeki tasavvura göre tasvir etmiş ve teferruattan sıyrılmış, eserini hissen olgunlaştırmayı tercih etmiştir. Esasen 17. ve 18. yüzyıl

¹⁹⁵ Turinay, s. 243.

¹⁹⁶ T.S. Eliot, *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2007, s.96

mesnevicilerinin eserleri ile karşılaştırılınca Fuzûlî'nin eseri daha basit ve ahenksizdir; ama eseri baştan başa canlandıran derûni nefha, ona bir mahiyet ve ilahi bir güzellik katmıştır.¹⁹⁷ Bunlara ilaveten [hem Edirneli Şâhidî'nin] hem de Nizâmî'nin mesnevisinde Leylâ ile Mecnûn sıradan insanlardır. Fuzûlî'nin eserinde iki kahraman da adeta birer melek, hatta birer yarı-tandır. ¹⁹⁸ Fuzûlî'nin eserinde ayrıca olayların akış sırası Şâhidî'ye çok daha yakındır. Edirneli Şâhidî'nin Nizâmî'nin eserinden ilham alarak mesnevisini oluşturduğu düşünülürse, durumun son derece doğal olduğu açıktır.

Edirneli Şâhidî'nin kaleme aldığı Anadolu'daki ilk Leylâ vü Mecnûn mesnevisi olay örgüsündeki ana hatları bilinen, konuyu işleyiş açısından mükemmeliği kabul edilen Fuzûlî'nin eseri ile şu şekilde karşılaştırılabilir:¹⁹⁹

1- Edirneli Şâhidî ve Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevilerinde babanın erkek çocuk isteği ve Kays'ın mucizevi (dua neticesinde) bir şekilde doğması aynıdır. Çocuk doğduktan sonra ona isim verme süreci ittifak dahilinde vukû bulur. Yalnız çocuğun “yeryüzüne düşer düşmez halini bilerek figana başlaması, son gününü önceden düşünmesi” Fuzûlî'nin mesnevisinde yer alan bir ifade iken, çocuğun gelecekte sıradışı bir insan olarak dikkat çekeceğini ve farklı şeyler yaşayacağını söyleyip, aşkın şehsuvarı olacağını söyleyip kabiledede tedirginlik yaratanlar, Edirneli Şâhidî'nin mesnevisindeki müneccimlerdir. (851-52, 865-68)

2- İki mesnevide de Mecnûn'un büyütülmesine katkı sağlayan dadı motifi vardır. Fuzûlî'nin eserinde farklı olarak, dadının çocuğu “aşk tuzağına bağlaması” ifadesi dikkat çekicidir.

3- Mesnevilerden sadece Fuzûlî'nin eserinde çocuğu on yaşında sünnet olduğu ifade edilir.

¹⁹⁷ Nazir Akalın, “Nizami-yi Gencevi ile Fuzuli-yi Bağdadi'nin Leyli u Mecnun Mesnevilerinin Tartışmalı Mukayesesi,” *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 1997, S. 3, s. 207-215.

¹⁹⁸ Sabir Aliyev, “Leyli vü Mecnûn'da Tanrı ve İnsan Sevgisi”, *Fuzûlî Kitabı*, İstanbul Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 246.

¹⁹⁹ Şâhidî ve Fuzûlî'nin Leylâ ile Mecnûn mesnevilerinin olay örgüleri karşılaştırılırken Edirneli Şâhidî'nin mevcut, Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin Atatürk Üniversitesi Seyfeddin Özege (Bibliothèque nationale de France nüshasının fotokopisidir.) Süleymaniye ve İzmir-Dokuz Eylül Üniversitesi nüshaları ile Muhammed Nur Doğan, *Fuzûlî Leylâ ve Mecnûn*, Çantay Kitabevi, İstanbul 1996 baskısı dikkate alınmıştır.

4- İki mesnevide de Kays, fiziksel özellikleri itibari ile son derece göze hitab eden özelliklere sahiptir. Servi, gül, yasemin, nergis, lale, efsun, ay yüz, hilale benzeyen kaş, gonca, bülbül ses vb. ortak mazmunlar iki mesnevide de neredeyse benzer şekilde kullanılır.

5- İki mesnevide de kız ve erkek çocuğun ilim öğrenme adına okula gönderilmesive karma bir okulda eğitim görmeleri aynıdır. Daha sonra birbirini seven âşıklara, bu durumlarından dolayı, sosyal etkinin ve baskının kuvvetli olduğu görülür. Ayrıca Leylâ'nın medreseden alınma hadisesi, Leylâ'nın annesinin de kızının ahlak ve terbiyesinden sorumlu biri olarak; kızını ahlak ve iffet sahibi bir evlat olarak yetiştirme isteği adına gayret etmesi ve bu yolda ona nasihatlerde bulunarak kızını kollaması benzer motiflerdir. Ayrıca kızının yanlış bir iş yapmaması için yanından ayrılmadan onu bir arkadaş gibi eğlendirip bu aşktan vazgeçmesi için uğraş vermesi iki mesnevide de aynıdır. (1086-1088)

6- Fuzûlî'nin mesnevisinde Leylâ'nın annesi kızının aşkını öğrenen ilk kişi olduktan sonra ona “oğlan âşık olsa şaşılmaz; ama âşık olma işi kızlara uygun değildir.” diye uyarması ve aşk hadisesinin ayıplanması, kız-erkek çocuk arasındaki sosyal bakışı bir başka açıdan dile getirilmesi hatta bu aşk yüzünden namusun lekelenmesine dair ifadeler vardır. Şâhidî'nin eserinde bu aşk, çevre tarafından duyulduktan sonra anne duyar. Bu noktada daha çok çevrenin ayıplamaları göz önünde bulundurularak belli bir tepki ile karşılanma dikkat çekici şekilde dile getirilir. (1029-1030-1059)

7- Kays'ın çöle düşmesi Fuzûlî'nin eserinde belli bir süre sonra, gerçekleşir. Bu süreç, ilk başlarda yaşanan hayal kırıklığı, Leylâ'yı okulda görememe ile beraber gelişen üzüntüden sonradır. Gerçek anlamda çöle düşme ise, ilk buluşmadan sonradır. Deliliğinin artarak, çölü kendine mekân etmesi Kâbe dönüşüne denk gelir.

Şâhidî'de ise Mecnûn, Leylâ'nın okula gelmemesinden sonra çöldedir. Mesnevide bu durum “Aşkın esiri oldu” (1134), “Başına toprak atma” (1141) ifadeleri ile anlatılır. Kısacası Mecnûn'un toplumun ayıplamasına denk düşen sıra dışı davranışları Kâbe'ye gitmeden önce başlar. Bunun yanında Mecnûn'un çöle düştükten sonra masalsi bir unsur olarak kuşlarla, böceklerle, vahşi hayvanlarla dostluk kurması iki mesnevide de yer alır.

8- Ayrıca iki sevgilinin yaşadıkları ayrılıktan sonraki ilk görüşmeleri mesnevilerde farklıdır. Fuzûlî'nin eserinde bir nevruz günü gerçekleşen buluşma, Edirneli Şâhidî'de Mecnûn'un sevdiğini okulda göremedikten sonra çölde bir süre kalıp, Leylâ'nın çadırında gerçekleşmesi ile şekillenir. (1245)

9- Mecnûn'un babası, çevresindekilerin oğlu hakkında söylediği olumsuzluklardan sonra onunla çölde görüşür ve evine getirir. Çocuğuna öğütler verir.(1292-1370) Bir gün süre ile evde kalan Mecnûn tekrar çölün yolunu tutar. Bu durum Nizâmî'de yokken, Fuzûlî ve Edirneli Şâhidî'nin mesnevilerinde olması, yine Fuzûlî'nin, Şâhidî'nin eserini görüp görmediği, sorusunu akla getirmektedir.

10- İki mesnevide de Leylâ'nın istenme süreci ve kızın verilmemesinden sonra Mecnûn'a “başka bir kızla evlendirme” teklif etme vak'ası aynıdır.

11- Fuzûlî'nin mesnevisinde yer alan Mecnûn'un güvercin ve zincirle dertleşmesi, Leylâ'nın çerağ, pervane ve ayla konuşması, Leylâ'nın kervanla giderken bir devenin onu Mecnûn'un yanına götürmesi Şâhidî'nin mesnevisinde yer almaz. Bunun yerine Mecnûn ayla, utarit yıldızıyla, merihle, müşteri yıldızıyla konuşması Şâhidî'nin eserinde yer alır. (3123-3128-3134-3145)

12- Mecnûn sahrada babasıyla dolaşırken birdenbire yeninden kan boşanması, durumu merak eden babasına Mecnûn'un “Hekim Leylâ'nın kolundan kan almıştır, bu kan onun eseridir. Biz bir vücuduz, arada ikilik yoktur.” ifadeleri Şâhidî'nin mesnevisinde “ikiliğin aradan kalkması” kavramı kan boşalması motifi şeklinde ya da Leylâ'nın yüz resmini bir levhadan silmek şeklinde değil; levhaya yazılan iki isimden Leylâ'nın adını silme yahut değişik vesilelerle ifade edilen “ikiliğin aradan kalkması” mistik bakışına vurgu şeklindedir.

13- Nevfel ile Mecnûn İbn-i Selâm'ın mesnevide rol almasından yani İbn-i Selâm'ın Leylâ'yı istemesinden sonra karşılaşırlar. Mecnûn'un acıklı halinden etkilenen Nevfel, Leylâ'yı babasından Mecnûn için bir elçi göndererek ister.

Şâhidî'nin eserinde babanın, kızını ona layık olmadığını söylemesi ile savaş başlar. Nevfel'in ilk başlarda kızı Mecnûn'a getirememesi ve neredeyse Mecnûn'un Nevfel'i suçlaması üzerine savaş yeniden başlar.

Fuzûlî'nin eserinde ise Nevfel güzel şiirlerinden dolayı meşhur olan Mecnûn'u bizzat görmek için çölün yolunu tutar ve onun derdini dinler. Nevfel'in Leylâ'yı mektupla istemesi karşısında ağır bir cevap alır. Kızlarını bir deliye veremeyeceklerini, nişanlı olduğunu hatta kızını Mecnûn'a vermek yerine kendisine (Nevfel'e) vermeyi de tercih edebileceğini sözlerine eklemesi vardır. Ayrıca Şâhidî'de Nevfel, Leylâ'nın ailesine mektup değil de elçi gönderir.

Bu noktada şunu da belirtmekte yarar vardır. Mecnûn yerine Leylâ'nın Nevfel'e verilme arzusu; iki sevgilinin -Şâhidî'nin mesnevisinde de- Mecnûn ile Leylâ'nın Necd'e düştükten sonra görüşmeleri, haberleşmeleri aslında mecâzî aşk ile hakîkî aşk arasında gidip gelmelerini yansıtan unsurlardan olarak değerlendirilebilir.²⁰⁰

14- İbn-i Selâm, Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde ava giderken bir geçitte Leylâ'yı görüp âşık olur, böyle bir tesadüf Şâhidî'nin eserinde yer almaz. Ayrıca İbn-i Selâm ile Leylâ'nın Şâhidî'de nişanlandığına dair bir ibare yer almaz. İbn-i Selâm ile bir elçinin Leylâ'nın babasının yanından olumlu bir sonuçla dönmesinden sonra doğrudan evliliklerinin gerçekleştiği görülür. (2582-2584-2592)

15- Leylâ'nın İbn-i Selâm'la evleneceği gece kendisini süslemeleri karşısında süslerini ve zülfünü dağıtma motifi Şâhidî'nin eserinde yer almaz.

16- Leylâ, gerdek gecesi İbn-i Selâm'a, mektebe gittiği zamanlarda gözünün önüne aniden bir peri geldiğini ve peri soyluların kendisi ile münasebet kurduğunu söyler. Bundan kurtulmak için çok çabalar sarf edildiğini yalnız çare bulunmadığını söyler. O perinin, o an karşısında olduğunu ve kılıcının elinde olduğunu söyler. Kendisine yaklaşmanın ona zarar vereceğini söyler. İbn-i Selâm da hayatına, makamına

²⁰⁰ Ateş, s. 53.

zora geleceği düşüncesi ile Leylâ'ya yaklaşmaz. Hatta Fuzûlî'nin mesnevisinde Leylâ ilerleyen kısımlarda Mecnûn'a olan aşkını ifade etmekten de çekinmez.

“Mecnûna koyubdur ad Leylî
Eyler seni ola kim tesellî”²⁰¹

Bu motif, Şâhidî'nin mesnevisinde doğrudan kendini ölümle tehdit şeklindedir. Kocasının Leylâ'ya sevgisi nedeniyle ses çıkarmadığı ve ona yaklaşmadığı görülür. Ayrıca Leylâ evlendikten, onu kendisinden uzaklaştırdıktan sonra daha serbest olur, korkusuz hareket eder. Şâhidî, Leylâ'nın evlenince anne-baba korkusundan kurtulduğunu, kocasını da dinlemediğini söyler.

17- Fuzûlî'nin eserinde yer almayan dinleyici karga motifi, Şâhidî'de bir sıkıntılı haldeki dert ortağı şeklindedir. Çöllerde âvâre dolaştığı bir zaman diliminde kargaya derdini anlatır. Daha sonra karga onu bırakıp gider. (2438)

18- Bir yaşlı kadının, dilencinin, ipinin ucuna bağlanıp Leylâ'nın çadırının önüne gitme motifi iki mesnevide de vardır. Edirneli Şâhidî'de çadırın önüne geldiklerinde Mecnûn sıradışı davranışlar sergiler kendini yerlere atar ve karşılıklı gazeller okurlar. Sonra Mecnûn çöle döner. Fuzûlî'de karşılaşınca iki sevgili “ah” çeker. Leylâ'nın çektiği ahla beraber çadır parçalanır. Bu durum Şâhidî'de yer almaz. Ayrıca Mecnûn'un kör numarası yapıp Leylâ'nın yanına gelemesi hadisesi de eserde yoktur.

19- Fuzûlî'nin eserinde yer alan Leylâ'nın Mecnûn'un hal ve hareketini buluşma anında beğenmesi ve imanının sağlamlılığına tam olarak inanması gibi tasavvufî, test edici tavır ve davranışlar Şâhidî'de daha beşerî boyutta yer alır.

20- Zeyd ile Zeyneb hikâyesi Fuzûlî'nin eserinde yoktur. Zeyd, burada bir haberci konumundadır. Zeyd, Leylâ İbn-i Selâm'la evli ve mutsuz iken kızın yanına gelir ve onun derdine çare olacağını söyler, sohbet eder. Her seferinde iki sevgili

²⁰¹ Doğan, s. 294.

arasında mektup ve haber getirip götürme ile mükellef bir kahraman olarak eserde kendine yer bulur.

21- Genel anlamda Leylâ ve Mecnûn hikâyelerinde erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi sadece Fuzûlî’de görülüyor. Mecnûn’un babasının çocuğu olmayınca bir erkek evlat sahibi olmak amacıyla birkaç kadınla evlendiği söylenmektedir. Şahîdî de böyle bir durum söz konusu değildir. Fuzûlî, evlat sahibi olmayı soy ve baba adının devamı bakımından düşünürken bunu insanlık açısından da düşündüğünü belli eder.²⁰²

22- Fuzûlî’nin eserinde Leylâ’nın ölüm şekli Zeyd’den haber alan Mecnûn’un yaşama isteği sona erip mezarına geldiği vakit Leylâ’nın mezarına kapanıp “Leylâ!” feryatları ile can vermesi şeklindedir. Buradaki halkın Mecnûn’a olan olumsuz müdahalesi Şahîdî’de söz konusu değildir.

²⁰² Zülfü Güler, “*Leylâ Mecnûn’da Evlilik ve Aile Teması*”, s. 101-128.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LEYLÂ vü MECNÛN MESNEVİSİ'NİN TENKİTLİ METNİ

3. 1. METİN TESPİTİ İLE İLGİLİ HUSUSLAR

- Tenkitli metin oluşturulurken tespit edilen üç nüsha karşılaştırılmıştır.
- Karşılaştırma yapılırken Fransa Bibliothèque Nationale kütüphanesindeki nüshanın fotokopisi olan ve Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfeddin Özege Bölümü, Agah Sırrı Levend kitaplığındaki çalışma (Ö), Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü'ndeki nüsha (S), Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi kütüphanesinde bulunan nüsha ise (İ) kısaltmalarıyla gösterilmiştir.
 - Karşılaştırma yapılırken eksik beyitler dipnot numarası verilerek beyitin sonunda, eksik mısralar mısra sonunda yine dipnot numarası verilerek (-) işareti ile gösterilmiştir.
 - Metinde geçen ayetler ve hadisler Arapça ifadeleri korunarak çalışmaya aktarılmıştır. Ayrıca yine metinde geçen ayet ve hadislerin açıklamalarının tamamı çalışmanın ikinci bölümünde geçen iktibaslar kısmında verilmiştir. Metin kısmındaki ayet ve hadisler dipnotlarda (ik.bk) şeklinde inceleme kısmına gönderme yapılarak, metindeki beyit numaralarıyla aktarılmıştır.
 - Metinde geçen başlıklar orjinaline sadık kalarak, Arapça ve Farsça asıllarıyla yazılmıştır. Başlıkların Türkçe anlamları metindeki dipnotlarda italik olarak gösterilmiştir.
 - Nüshalar karşılaştırılırken önce vezni, sonra anlamı daha sonra da konu bütünlüğünü dikkate alan bir sıralama ile beyit yazılışları dikkate alınmıştır. Bu dikkate paralel nüshalar arasındaki mevcut yazım farklılıkları nüsha kısaltması ile beraber sayfa sonlarındaki dipnotlarda gösterilmiştir.
 - Bütün nüshaların sayfa numaraları mesnevinin başladığı ilk sayfa itibariyle 1a takibeden arka sayfa 1bvb. şekilde numaralandırılarak ifade edilmiştir.
 - Çalışmada, Arap alfabesindeki harf ve sesleri karşılamak üzere, aşağıdaki transkripsiyon sistemi kullanılmıştır:

ا ()	a, ā	ص	ş
ا ()	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, (ñ)
خ	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

3. 2. EDİRNELİ ŞÂHİDÎ’NİN LEYLÂ VÜ MECNÛN (GÜLŞEN-İ UŞŞÂK) MESNEVÎSİ’NİN NÜSHALARI

3. 3. Karşılaştırmada Kullanılan Nüshalar

Edirneli Şâhidî’nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin üç nüshası bulunmaktadır:

1- İlk nüsha Paris Bibliothèque Nationale (No. An. Fon. 333) kütüphanesinde, nüshanın fotokopisi Atatürk Üniversitesi Seyfeddin Özege Bölümü, Agah Sırrı Levend Kitaplığı ASL 635 F3’dedir.

Özege dolayısıyla Fransa’da bulunan nüshanın müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Metin; çerçevesiz, çift sütunla oluşturulmuştur. Başlıklar nesih, metin kısmı

talik yazıdır. Yazılar siyah mürekkeplidir. Nüshada Arapça sayfa numaralandırma mevcut değildir.

Metin 171 varaktır. Nüshanın ilk sayfası 15 satır, çoğu sayfası ise 17 satırdır. Nüshada 16, 14, 15, 18 ve 19 satırlık sayfalar da vardır. Eserin son sayfası 7 satırdır. Nüsha toplam 5629 beyittir. Diğer nüshalardan olan, bu nüshada olmayan toplam beyit sayısı 31'dir.²⁰³

İlk beyit:

1b- Ö 1 Zekâ'-i maṭla°-ı eşvâḳdur bu
Kitâb-ı Gülşen-i °Uşşâḳdur bu

Son beyit:

171a-Ö 5660 İlâhî kıl revânın zevkile şâd
İdenüñ Şâhidî'yi hayrıla yâd

2- İkinci nüsha Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü'ndedir. Nüsha 190 varaktır. Nüshanın ilk sayfasında 12, diğer sayfalarda 15, 18, 14, 13, 12 veya 11 satır mevcuttur. Son sayfada 7 satır vardır.

Nüsha kütüphaneye 2875 no, Milli Kütüphane mikrofilm arşivi A-2281 no ile kayıtlıdır. Nüsha, krem renk kağıtlıdır. Siyah mürekkeple talik yazı, kahverengi yaldızlı çift çerçevesi; başlıklar ayrıca çerçevesi; kahverengi ve mavi mürekkepli, harekeli, tezhip ve tezyinatlıdır.

²⁰³ Edirneli Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisiyle ilgili yapılmış tez ve makalelerin tamamında hatta nüshanın son sayfasında "Leylî Mecnûn Şâhidî aded-i ebyâd 6446" ifadesi yer alır. Bu hüküm gerçeği yansıtmamaktadır. Edirneli Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisi elimizdeki nüshalara göre 5660 beyittir. Bu sayı, nüshalardaki ortak beyitler alındıktan sonra bölüm başlıklarına uygun olarak, nüshaların birinde olmayan beyit ya da beyitler diğer nüshadan devamla tam bir metin oluşturma adına ilave edilerek tespit edilmiştir. Mesneviden müstakil, diğer nüshalarda olmayan iki beyit arka kapakta yer alır:

Girîhem ber naşsa bîni ḥaṭṭ-ı men °ayb mekûn
Kî merâ miḥnet-i eyyâm be-hem berzede-est

Başmasun dir yâd il ü ṭokınmasun ḥaryâd il
Ser-ta-ser devr-i ḥarîmin eylemişdür pâ degil

Nüsha toplam 5529 beyittir. Diğer nüshalarda olan burada olmayan 131 beyit vardır. Metinde Şâhidî'nin adının geçtiği beyitler siliktir. (21a, 102a, 178b, 188b vb.) Eksik beyitleri ile İzmir nüshasına daha yakındır.

Nüşanın ilk sayfasında “Gülşen-i Uşşâk” ifadesi ile beraber “Leylî vü Mecnûn-ı Şâhidî ki nevâdirâtandır” ifadesi ve açıklı, koyulu farklı iki mürekkeple yazılmış “isteshaba el-fakir Osman Halife” ifadeleri yer alır.²⁰⁴

İlk beyit:

1b- S	2	Bi zikrillâhi vel hamdi'l-cemîl Li-âlâ'in mine'l-fağli'l-celîl ²⁰⁵
-------	---	--

Son beyit:

190b- S	5660	İlâhî kııl revânın zevkile şâd İdenûn Şâhidî'yi hayrıla yâd
---------	------	--

3- Üçüncü nüsha İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'nde, 23317 kayıt no'dadır.

Nüsha 189 varaktır. İlk sayfada 12 satır, diğer sayfalarda ise 15, 14, 13, 12 satırlık sayfalar vardır. Nüsha toplam 5499 beyittir. Diğer nüshalarda olan bu nüshada olmayan 161 beyit vardır.

Nüsha; kahverengi deri kaplamalı ciltli, çift sütun, cetvelli kırmızı mürekkepli, talik yazıdır. Başlıklar ayrıca cetvelli, kahverengi mürekkepli ve yer yer harekeli, mihrabiyesi mavi ve kırmızı boyalıdır. Sayfalarda yer yer oksitlenme mevcuttur; ayrıca ilk sayfada mürekkep ıslak kapatıldığı için karşıya bulaşma söz konusudur.

²⁰⁴ Nüşada, “Bizim faziletli Halil efendi'nin cemâziye'l- ûlânın yedinci gün cum'a gün kuşluk bir oğlu dünyaya gelmiştir. 1159 senesinde ismi Muhammed vaz olunmuştur. Sene 1159, şehr-i cemâziye'l- ûlâ 7 cum'a”, “Fülkü'l-fakîr Hâfiz Hasanü'l-Mevlevî”, “Temmet Allahü veliyyü't-tevfik” ifadeleri, 1143 ve okunmayan bir mührün altında 1875 tarihi vardır.

²⁰⁵ لالاء من الفضل الجزيل / بذكر الله والحمد الجميل

İlk beyit:

1b- İ 2 Bi zikrillâhi vel ıamdi'l-cemîl
Li-âlâ'in mine'l-fağlı'l-celîl

Son beyit:

189a- İ 5660 İlâhî kııl revânın zevkıle şâd
İdenüñ Şâhidî'yi ıayrıla yâd

Nüşanın kapağında “Bu kitabın ismi Gülşen-i Uşşâk’dır. Lakabı Leylî vü Mecnûn”, 1140 senesinde alınmıştır ve “Mimmâ evde’ahu’d-Dehru’d- deniyyü ‘inde’l-fakîr ilâ rabbihî bi hibeti’l Mustafâ b. Muhammed b. Ca’fer ğufire lehuma.”

(Bu, Mustafâ b. Muhammed b. Ca’fer ve bendenizin- Allah ikimize de mağfiret etsin- bağışlaması ile, fakîrin nezdinde hiçbir kıymeti olmayan dünyaya emanet bıraktığı bir eserdir) ifadeleri vardır.²⁰⁶

3. 4. TRANSKRİPSİYONLU TENKİTLİ METİN

3. 5. Metnin İçindekiler

Başlıklar	Varak No
1- İsmi Azîz Olan Allah Adına Tevhîd	2b- Ö, 2b- S, 2b- İ
2- Allah’ın Birliğı İçin Kasîde	4b- Ö, 4b- S, 4b- İ
3- Tevhidin Mertebeleri	5a- Ö, 5b- S, 5b- İ

²⁰⁶ “Mirâsu li-ibni’-l ‘Azîz Muhammed Şâh hîne küntü kâdiyen bi-mahrûsati Belgrad himâyen ani’l-afâti Rabbi’l-‘ibâd bi-mâlihîl mevsûbi lehu el-makbûdi min cânibihi kadri 11 kuruş ve mie ve sitti derâhim”

(Bu eser, ben Belgrad sancağında kadı iken, Allahın kulları tarafından başına bir felaket gelmesin diye huzurunda 106 dirhem ve 11 kuruş para karşılığı makbuz keserek ve kayıt altına alarak İbnu’l-Azîz Muhammed Şâh’a mirasımdır [miras bırakmış bulunmaktayım]) “Merdu hallin fi silki’l-hakîr Mustafâ b. Muhammed b. Ca’fer ‘âmelehullahu te’âlâ min külli âfâtin.”

(Hâkir Mustafâ b. Muhammed b. Ca’fer’in yolunda işleri halleden bir kişi. Allah ikimizi bütün afetlerden korusun.) Fe-hasbûke kavlü’n-nâsi fe-bimâ ... (nüşhada ifade sayfa kenarında ve tamamlanmamıştır.), Lekad kâne min emrihi ... (nüşhada ifade sayfa kenarında ve tamamlanmamıştır.)

4- Tevhîdin Nakli Delillerinin Açıklanması	6a- Ö, 7a- S, 7a- İ
5- Tevhidin Akla Göre Açıklanması	6b- Ö, 7a- S, 7a- İ
6- Hüküm Çıkarmanın Diğer Delili	6b- Ö, 7b- S, 7b- İ
7- Tevhidin Naklî Açıklanması	7a- Ö, 7b- S, 7b- İ
8- Tevhidin Aynî Açıklanması	7a- Ö, 8a- S, 8a- İ
9- Fiillerin Birliğinin Açıklanması	7b- Ö, 8b- S, 8b- İ
10- Makam Birliğinin Açıklanması	8a- Ö, 9a- S, 9a- İ
11- Zâtın Birliğinin Açıklanması	8a- Ö, 9a- S, 9a- İ
12- Hakkın Birliğinin Açıklanması	9a- Ö, 10a- S, 10a- İ
13- Kelime-i Tevhîdin Açıklanması İçin Kasîde	10a- Ö, 11a- S, 11a- İ
14- Derecesi Yüksek Olana İhtiyaçların Arzı İçin Münâcât	10b- Ö, 12a- S, 12a- İ
15- Peygamberlerin En Faziletlisi, Efendisi ve Sonuncusuna Olan Efendimize Övgü	13b- Ö, 15a- S, 15a- İ
16- İnsanların En Faziletlisini Övgü İçin Kasîde	17a- Ö, 19a- S, 19a- İ
17- Zamanı Şerefliendiren ve Osmanlı Sülalesinin Övücü Mehmet Han Oğlu Sultan Cem'in Methi	19a- İ, 21a- S, 21a- İ
18- Saltanatın Uzun Sürmesi Adına Kasîde	20b- Ö, 23b- S, 23b- İ
19- Kitabın Yazılma Sebebi	22a- Ö, 25a- S, 24b- İ
20- Mecnûn ile Leylâ Hikâyesine Giriş	25b- Ö, 29a- S, 28b- İ
21- Leylâ'nın Güzelliğinin Anlatılması	28b- Ö, 32a- S, 32a- İ
22- Leylâ'nın Güzeli Sıfatları İçin Şiir	29a- Ö, 33a- S, 33a- İ
23- Mecnûn ile Leylâ'nın Birbirine Âşık Olmaları	29b- Ö, 33b- S, 33a- İ
24- Mecnûn ile Leylâ'nın Birbirlerini Arzulayışlarıyla Aşk Kokusunun Gelmesi ve Belâyâ Düşmeleri	31a- Ö, 35a- S, 35a- İ
25- Leylâ'nın Annesinin Onların Sevdalarından Haberdar Olup Okula Gitmesi	32a- Ö, 36b- S, 36a- İ
26- Mecnûn'un Leylâ'nın Şahitliğinden Kaçınması	34a- Ö, 38b- S, 38a- İ
27- Aşk Sevincinin Akıl Sultanına Galip Gelmesi	34b- Ö, 39b- S, 39a- İ
28- Leylâ'ya Âşık Olan Mecnûn'un Ruh Hâli	35a- Ö, 40a- S, 39b- İ
29- Mecnûn'un Ruh Halini Anlatan Şiir	36b- Ö, 41b- S, 41a- İ
30- Sabah Rüzgarının Leylâ'ya Mecnûn'dan Haber Getirmesi	36b- Ö, 41b- S, 41a- İ
31- Mecnûn'un Leylâ'dan Ayrılığına Şiir	38a- Ö, 43a- S, 43a- İ

32- Mecnûn'un Leylâ'nın Aydınlık Yüzünü Görmesi	38b- Ö, 43b- S, 43a- İ
33- Mecnûn'un Leylâ'ya Şiir Okuması	39b- Ö, 44b- S, 44a- İ
34- Mecnûn'un Babasının Onun Deliliğine Üzülmesi	40a- Ö, 45a- S, 44b- İ
35- Mecnûn'un Babasının Mecnûnla Konuşması	40b- Ö, 46a- S, 45b- İ
36- Mecnûn'un Babasına Cevab Vermesi	41b- Ö, 47a- S, 46b- İ
37- Mecnûn'un Babasına Leylâ'nın Güzelliğini Anlatması ve Maksadını Ortaya Koyması	43a- Ö, 49a- S, 48b- İ
38- Mecnûn'un Çaresizlikten Ağlaması	45a- Ö, 50b- S, 50b- İ
39- Mecnûn'un Şiir Okuması	46b- Ö, 52b- S, 52b- İ
40- Mecnûn'un Babasının Mecnûn'u Kâbe'ye Götürmesi	47a- Ö, 53a- S, 52b- İ
41- Leylâ'nın Kabilesinin Mecnûn'u Tehdidi ve Mecnûn'un Babasının Haberdar Olması	48b- Ö, 54b- S, 54b- İ
42- Mecnûn'un Şiiri	49b- Ö, 56a- S, 56a- İ
43- Mecnûn'un Babasının Mecnûn'a Nasihatı	50a- Ö, 56b- S, 56b- İ
44- Mecnûn'un Babasına Cevabı	51a- Ö, 58a- S, 57b- İ
45- Mecnûn'un Ruh Hali	52b- Ö, 59a- S, 59a- İ
46- Leylâ'nın Yüzünün Güzelliği ve İçinde Bulunduğu Durum	54b- Ö, 62a- S, 61b- İ
47- Leylâ'nın Şiir Okuması	56a- Ö, 63b- S, 63a- İ
48- Baharın Güzelliği ve Leylâ'nın Gül Bahçesini Seyre Gitmesi	56b- Ö, 64a- S, 64a- İ
49- Bahçenin Tasviri	58b- Ö, 66a- S, 65b- İ
50- Mecnûn'dan Ayrılmasından Dolayı Leylâ'nın Ağlaması	59a- Ö, 66b- S, 66b- İ
51- Leylâ'nın Ruh Halini Anlatan Şiir Okuması	60a- Ö, 68a- S, 67b- İ
52- Gül Bahçesinin Yasemin Kokusu ile Dolması	60a- Ö, 68a- S, 67b- İ
53- Nevfel ile Mecnûn'un Tanınmasını Anlatan Hikâyeye Giriş	60b- Ö, 68b- S, 68b- İ
54- Mecnûn'un Şiir Okuması	61a- Ö, 69b- S, 69a- İ
55- Nevfel ile Mecnûn'un Sohbeti	62a- Ö, 70a- S, 70a- İ
56- Mecnûn'un Şiir Okuması	64a- Ö, 73a- S, 72b- İ
57- Mecnûn'un Nevfel'e Ayrılıktan Şikayet Etmesi	65a- Ö, 73b- S, 73a- İ
58- Nevfel'in Leylâ'yı İstemek İçin Leylâ'nın Babasına Elçi Göndermesi	65b- Ö, 74a- S, 74a- İ

- 59- Nevfel'in Leylâ'nın Kabilesi ile Savaşması ve Zafer Elde Etmesi 67b- Ö, 76b- S, 76a- İ
- 60- Mecnûn'un Misafir Bulunduğu Evden Çıkması ve Kuşların Hüzünlü Gözyaşları 70b- Ö, 80a- S, 79b- İ
- 61- Mecnûn'un Ceylanı Avcıdan Kurtarması 72a- Ö, 81b- S, 81a- İ
- 62- Gecenin Tasviri 73a- Ö, 83a- S, 82b- İ
- 63- Gündüz Vakti Mecnûn'un Ağaçtaki Bir Karga ile Sohbeti 73b- Ö, 83b- S, 83a- İ
- 64- Mecnûn'un Yaşlı Bir Adamla Leylâ'nın Dikenli Yolunu Tutması 75a- Ö, 85a- S, 84b- İ
- 65- Mecnûn'un Leylâ'nın Evinde Söylediği Şiir 76b- Ö, 87a- S, 86b- İ
- 66- İbn-i Selâm'ın Güzelliğini İşittiği Leylâ ile Evlenmek İstemesi 77a- Ö, 87b- S, 87a- İ
- 67- Leylâ'nın Düğün Gecesinin Tasviri 80a- Ö, 90b- S, 90a- İ
- 68- Leylâ'nın Evliliğinden Mecnûn'un Haberdar Olması 80b- Ö, 91a- S, 90b- İ
- 69- Mecnûn'un Leylâ'nın Evliliğinden Şikâyetçi Olması 81b- Ö, 92b- S, 92a- İ
- 70- Mecnûn'un, Babasına Leylâ'dan Şikâyetçi Olması 83b- Ö, 94b- S, 94a- İ
- 71- Mecnûn'un Babasının Mecnûn'a Öğüt Vermesi 85a- Ö, 96b- S, 96a- İ
- 72- Mecnûn'un Babasının Mecnûn'a Öğüt Vermesi 86b- Ö, 98a- S, 97b- İ
- 73- Mecnûn'un Babasına Cevap Vermesi 88a- Ö, 100a- S, 99b- İ
- 74- Babasının Mecnûn'a Vedası ve Mecnûn'un Babasının Ölüm Haberini Alması 89a- Ö, 101a- S, 100b- İ
- 75- Mecnûn'un Kendi Kendisiyle Konuşması 90a- Ö, 102a- S, 101b- İ
- 76- Yakarış 90b- Ö, 102b- S, 102a- İ
- 77- Mecnûn'un Babasının Ölüm Haberini Alması ve Acı Şekmesi 90b- Ö, 102b- S, 102a- İ
- 78- Mecnûn'un Çöldeki Büyük Yalnızlığı 92b- Ö, 105a- S, 104a- İ
- 79- Mecnûn'un Ayla Konuştuğu Gecenin Tasviri 94a- Ö, 107a- S, 106a- İ
- 80- Mecnûn'un Ayla Konuşması 95a- Ö, 108a- S, 107a- İ
- 81- Mecnûn'un Yıldızla Konuşması 95b- Ö, 108a- S, 107b- İ
- 82- Mecnûn'un Müşteri Yıldızıyla Konuşması 95b- Ö, 108b- S, 107b- İ
- 83- Mecnûn'un Utarit Yıldızıyla Konuşması 95b- Ö, 108b- S, 107b- İ
- 84- Mecnûn'un Zühre Yıldızıyla Konuşması 96a- Ö, 108b- S, 108a- İ
- 85- Mecnûn'un Merih Yıldızıyla Konuşması 96a- Ö, 108a- S, 108a- İ

86- Mecnûn'un Allah'a (c.c.) Hitabı	96b- Ö, 109b- S, 108b- İ
87- Mecnûn'un Münacât Söylemesi	97a- Ö, 110a- S, 109b- İ
88- Gündüzün Mecnûn'a Leylâ ile İlgili Müjdeyi Getirmesi ve Leylâ'nın Yüzünün Tasviri	98a- Ö, 111a- S, 110b- İ
89- Mecnûn'un Dilinden Müstezad Okuması	101a- Ö, 114b- S, 113b- İ
90- Leylâ'nın Mecnûn'a Sevgi Dolu Mektup Göndermesi	102a- Ö, 115b- S, 115a- İ
91- Mecnûn'un Leylâ'nın Mektubuna Cevap Vermesi	104b- Ö, 118b- S, 117b- İ
92- Selîm-i Âmiri'nin Mecnûn'un Yanına Gelip Onunla Sohbet Etmesi	107a- Ö, 121a- S, 120b- İ
93- Mecnûn'un Annesinin Vefat Haberini Alması	110a- Ö, 125a- S, 124a- İ
94- Mecnûn'un Büyük Yalnızlığı	111b- Ö, 126b- S, 125b- İ
95- Mecnûn'un Leylâ'nın Köyünden Bir Köpeği Sevmesi	113a- Ö, 128a- S, 127a- İ
96- Mecnûn'un Vefalı Arkadaşı Zeyd ve Onun Sevgilisi Zeyneb'in Hikayesi	116b- Ö, 132b- S, 131b- İ
97- Zeyd'in Mecnûn'la Sohbet Etmesi	119a- Ö, 134b- S, 133b- İ
98- Leylâ'nın Mecnûn'u Çağırması	121a- Ö, 137a- S, 136a- İ
99- Mecnûn'un Leylâ'nın Huzurunda Terci Okuması	125a- Ö, 142a- S, 141a- İ
100- Leylâ'nın Mecnûn'la Sohbeti	127b- Ö, 145a- S, 144a- İ
101- Selâm-ı Bağdâdî'nin Mecnûn'u Ziyareti	131a- Ö, 148b- S, 146b- İ
102- Leylâ'nın Kocası İbn-i Selâm'ın Vefatı	135a- Ö, 153b- S, 152a- İ
103- Zeyd'in Leylâ'nın Kocasının Ölümünü Mecnûn'a Haber Vermesi	137b- Ö, 156a- S, 155a- İ
102- Zeyneb'in Dügün Gecesinde Tasviri	139a- Ö, 155b- S, 155b- İ
103- İbn-i Selâm'ın Ölümünün Mecnûn'a Zeyd Tarafından Haber Verilmesi	141a- Ö, 157a- S, 156a- İ
104- Leylâ'nın Babasının Evine Dönmesi	142a- Ö, 158b- S, 157b- İ
105- Leylâ'nın Bahçeyi Dolaşması	144a- Ö, 160b- S, 159b- İ
106- Leylâ Uykudayken Mecnûn'un Ona Şiir Söylemesi	144b- Ö, 161b- S, 160b- İ
107- Leylâ'nın Karanlık Gecede Ağlaması	145b- Ö, 162b-S, 161a-Ö
108- Leylâ'nın Karanlık Gecede Hikaye Anlatması	146b- Ö, 163a- S, 162a- İ
109- Leylâ'nın Muma Seslenmesi	147a- Ö, 164a- S, 162b- İ
110- Mecnûn'un Leylâ ile Temiz Duygularla Konuşması	147b- Ö, 165a- S, 163b- İ

111- Leylâ'nın Sonbahar Yaprağı Gibi Solup Hastalanması	155a- Ö, 173a- S, 172b- İ
112- Leylâ'nın Vasiyyetini Annesine Açıklaması	157b- Ö, 175b- S, 174a- İ
123- Rüzgarın Vefasız Bir Şekilde Uzun Süre Konuşması	159b- Ö, 177b- S, 176b- İ
124- Yakarış	160b- Ö, 178b- S, 177b- İ
125- Leylâ'nın Annesinin Ağlaması ve Mecnûn Bu Durumdan Haberdar Olması	160b- Ö, 178b- S, 177b- İ
126- Mecnûn'un Leylâ'nın Cenazesine Gelmesi ve İçini Dökmesi	161b- Ö, 180a- S, 179a- İ
127- Yakarış	165a- Ö, 183b- S, 182b- İ
128- Zeyd'in Leylâ ile Mecnûn'u Rüyasında Görmesi	165a- Ö, 184a- S, 183a- İ
129- Kitabın Tamamlanması ve Tarihin Açıklanması	167b- Ö, 186b- S, 185b- İ

EDİRNELİ ŞÂHİDÎ LEYLÂ vü MECNÛN (GÜLŞEN-İ UŞŞÂK)

		Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Fe'ülün
1b- Ö	1	Zekâ'-i maṭla ^c -ı eşvâḳdur bu
1b- S		Kitâb-ı Gülşen-i 'Uşşâḳdur bu ²⁰⁷
1b- İ	2	بذكر الله والحمد الجميل للاّء من الفضل الجزيل ²⁰⁸
	3	سلام الله طرّاً بالصلوات على فخر عظام الكاينات ²⁰⁹
	4	وانواع الرّوايح من تحايا لارواح الكرام من برايا ²¹⁰
	5	İlâhî dilde uyar şem ^c -i cānı Maḥabbet âteşinle cāvidānı
	6	Göñül mirātını ḥüsnün ṭufeylî İdüb göster cemālūñden tecellî
	7	Ṭarîḳ-i Ḥaḳḳ-ı luṭfuñdan 'ıyān it Refîḳ-i rahmetūñi hem-'inān it
	8	Hidāyet nūrını kıl cāna rehber Ḍalālet zulmetin ref' it ser-ā-ser
	9	K'ola gün gibi rüşen nūr-ı tevfiḳ Ura pervāz murğ-ı sırrı taḥḳîḳ

²⁰⁷ S İ: -

²⁰⁸ “Bi zikrillāhi vel ḥamdi'l-cemīli / Li-ālā'in mine'l-faḍli'l-celīli” Allah'ın adı ve hamd-ı cemil ile (başlarım),

Fazl-ı cezīlden (bol iyilikten) müteşekkil hayır duadan çokça nasiplenmek için.

²⁰⁹ “Selāmullāhi ṭurra bi'ş-şalāti / 'Alā faḥri 'izāmi'l-kā'ināti” Allah'ın bütünüyle, Varlık âlemlerindeki efendilerin efendisine olsun. (âlemin ulularının iftihar kaynağına olsun)

²¹⁰ “Ve envā'u'r-revāyih min taḥāyā / Li-ervāḥi'l-kirāmi min berāyā” Ve hususî selâmların her türlü kokusu, âlemdeki uluların ruhlarına (ulaşsın!)

- 10 Zebānum zikrũñile āşinā kıł
Revānum fikrũñile rüşenā kıł
- 11 İrağ it zŭlmet-i űekk ũ gũmānı
Yağĩñũñ nũrına irtir revānı
- 12 Dilũme raħm idũb²¹¹ baħşāyişũñden
Güşāyişi feyz kıł āsāyişũñden
- 2a- S 13 Ĥudāyā kaħreyũm müştāk-ı baħre
Ťutarum zerre-veş ũmmiz-i miħre
- 2a- İ 14 Fenā idi²¹² vũcũdum itmeden ĥāk
Muħĩt-i zāta irer kaħre-i pāk
- 15 Yem-i ġamda ģoma ġarğ-āb iħinde
Ki ser-gerdān ola ġird-āb iħinde
- 2a- Ö 16 İrişsũn cāna āb-ı ħeşme-i cũd
Ki cārĩ ola şādırvān-ı maħsũd
- 17 ‘Aĥā kıł miħrũñiyle ġõñlũme tāb
Revān it rũħa ‘ayn-ı şevğden āb
- 18 K’ola miħr-i ruħuyla ‘ālem-ārāy
Ruħ-ı Yũsuf bigi²¹³ bu şāhid-i rāy
- 19 Ģõñũl āyĩnesini eyle rüşen
Ki ‘aks-i vechũñile ola ġũlşen
- 20 Maħabbet ħeşmesinden vir nũmāyı
Ki vire verdi bũy-ı Muştafāyı
- 21 Urub perr-i belāğat birle pervāz
Feşāħat bũlbũli olsun nevā-sāz
- 22 Bu şuħf-ı dil ki keşf itdi cemālin
Mũbārek eylegil devrāna fālin
- 23 Tefā’ũl eyleyen sũrsũn şafālar
Te’emmũl ġõsteren bulsun cilālar

²¹¹ idũb: it Ö İ

²¹² idi: idũb Ö

²¹³ bigi: ġibi S

- 24 Sevādıdan irişsün cān nesīmi
Beyāzından aılsun dil arīmi
- 25 Bedāyi‘den virüb ıřkuñ niřānın
Me‘ānīden ıyān itsün beyānın
- 26 Cemāli olsun ervāha mürevviħ
Dil-i ‘ařıqlara dūřsün müferriħ
- 27 Zülāl-i ışkıla bu gül-sitānı
İdüb tezyīn-i ezhār-ı me‘ānī
- 2b- S 28 Ruħ-ı dilber gibi gösterdi çün ruħ
İlāhī kıl bunı ‘ālemde ferruħ
- 2b- İ 29 Ki ādem pertevinden bula oş dem
Dili ‘ālem deminden ola urrem
- 30 ü²¹⁴ ışk-ı yāriile urıldı bünyād
Kābül-ı řāhile kıl bunı ābād
- 31 Ger ide himmet-i mi‘mār ma‘mūr
Ola²¹⁵ gün bigi²¹⁶ bu ‘ālemde meřhūr
- 32 İrüre dilleri řevk-i urūřa
Getüre bezm-i cānı zevk-i cūřa
- 2b- Ö 33 Bu nazm-ı ākī geri kim şebihdür
İrüb deryā-yı luşfı eylesün dür
- 34 Dūřerse himmet-i baħrinde maķbül
Ola ziyetde dürr-i şeb-erāğ ol
- 35 ‘İneb kim bāğ-ı dil perverdesidür
Ėum-ı cānum ki anın perdesidür
- 36 Ėudāyā kıl meyinden cānı āğāh
Ki elden omaya cāmını Cem řāh
- 37 Dilinde şevkden berk urub envār
Temāřā-gāh idine anı her bār

²¹⁴ ü: bu İ

²¹⁵ ki ola: ola İ

²¹⁶ bigi: gibi S

- 38 Şehüñ gönline mihri bulmağa yol
Du‘asın Şāhidiniñ eyle maqbül
- 39 Çü zeyn ide du‘ā nazm-ı nizāmın
Diye taḥsīnile Cibrīl-i emīn
- 40 Göñül dürcinde olan cevher-i ḥāşş
Dizülsün ey hevā baḥrinde ğavvāş
- 217 اندر توحيد خدای تعالی عز اسمہ
- 41 Çü bismillāhdır miftāḥ-ı maḥşūd
Anuñla fetḥ olur gencīne-i cūd²¹⁸
- 3a- S 42 Ḥazīne k’andadır tevḥīd-i muṭlaḥ
Fütūḥundandırur meftūḥ el- Ḥaḥ
- 3a- İ 43 Viren fettāḥdur cān gencīne rāh
Zihī hoş fātiḥa elḥamdülillāh
- 44 Te‘ālallah zihī zāt-ı mü’eyyed
Muḥalled cūdı āsar-ı mü’eyyed
- 45 Añadur ḥamd ki oldur Ḥālīḳ-i cān
Çerāĝ-ı emr-i nūrı rūh-ı insān
- 46 Dü-kevnüñ mebde’idür pāk zātı
Neḳāyışdan mu‘arrādur şifātı
- 47 Zihī bānī cihāne vurdı bünyād
Bir emriyle ‘ademden itdi icād
- 48 Zihī mevcūd ki cūd-ı cism ü cānı
İdüb icād virdi zinde-gānī
- 3a- Ö 49 Zihī ḥayy u zihī nūr u zihī Ḥaḥḳ
Ki zātıdur cihāne rūh-ı²¹⁹ muṭlaḥ

²¹⁷ İsmi azîz olan Allah adına tevḥīd

²¹⁸ (ik. bk)

²¹⁹ rūh-ı: nūr-ı Ö

- 50 ʿAdemden ʿālemī icād iden ol
ʿAnāşırdan beden bünyād iden ol
- 51 Ne şāniʿdür ki şanʿatdan²²⁰ kemālī
Nizām-ı dehre virdi²²¹ iʿtidālī
- 52 Ne kādirdür kʿanadur kıлмақ āsān
ʿAşā-yı ejder ü²²² nār-ı gülistān
- 53 Ne ʿālimdür ki āb-ı ʿilm-i nehri
Muḥīṭ olmışdurur eczā-yı dehri
- 54 Çü zātı iktizāsıdur vücūdı
Añadur māsivāsınuñ sücūdı
- 55 Fürüg-ı mihrdür şevkinle sūzān
Çerāğ-ı dehrdür nūrıyla rahşān
- 56 Bedāyiʿ kudretinden nūr-peymā
Ṭabāyiʿ hikmetinden ʿālem-ārā²²³
- 3b- S 57 Virür ḥurşīdile²²⁴ māha ziyāyı
Şebe tārīk rūze rüşenāyı
- 3b- İ 58 Şevākıb şevkile ḥayrān[ı]²²⁵ anuñ
Kevākib cümle ser-gerdān[ı] anuñ
- 59 Nüfūs andandurur luṭfıyla pīrüz²²⁶
ʿUḫül andan²²⁷ olupdur hikmet-āmūz
- 60 Çerāğ-ı dīdeyi bārīk-bīnūñ
Ferāğ-ı ḥātırı²²⁸ ḥalvet-nişīnūñ
- 61 Çü ihyā iʿtidāliyle rebīʿī
Ḳula²²⁹ ʿarz ider eşkāl-i bedīʿī

²²⁰ şanʿatdan: sunʿiden S

²²¹ virdi: virür S

²²² ejder ü ejdehā: Ö İ

²²³ ālem-ārā:gevher-ārā S İ

²²⁴ ḥurşīdile: ḥurşīdle S

²²⁵ ḥayrān[ı] gerdān[ı] İ

²²⁶ pīrüz: pīrüz S

²²⁷ andan: anuñ Ö

²²⁸ ḥātırı: ḥātır-ı S

²²⁹ Ḳula: kıla S

- 62 Gülün²³⁰ ruhsârını ider münevver
Benefşe turrasın kıllur mu‘aṭṭar
- 63 Deminden dāğ²³¹ urır lāleye tāb
Gözinden nergisüñ alur ğamı²³² ḥ̣āb
- 64 Semer eşçārdan şekker kāmışdan
Dürer ebḥārdan şerbet yimişden
- 65 Viren oldur zihī ḥallāk-ı ‘ālem
Ki cūdından çü ĩcād ide ādem
- 3b- Ö 66 Bulur²³³ emriyle şüret kaṭre-i āb
Daḥi mihriyle virür ‘āleme tāb
- 67 Şalar şu²³⁴ rûḥ-ı ḥayvāna cigerden
Virür dil şem‘ine revġan başardan
- 68 Hezār-ı gülşen-i cānuñ zebānı
İdüb söyletdi dürlü dāstānı
- 69 Uyardı çeşm-i nūrından çerāġı
Ki anuñla açıldı seyr-i bāġı
- 70 Başıret ehline andandur idrāk
Anuñ emriyle ser-gerdāndur eflāk
- 71 Kāmu mevcūda vācib pāk-i zātı
Kāmu eşyānuñ andandur ḥayātı
- 4a- S 72 Berīdir vaşf-ı naşş-ı kibriyādan
Ġanīdür zāt-ı cümle māsivādan
- 4a- İ 73 Dü ‘ālem cūd-ı deryāsında kaṭre
Felekler sofrā-i ḥ̣ānende terre
- 74 Toldur ni‘metinden ṭās-ı gerdün
Zemīnüñ kāsesi ḥ̣ānıyla meşḥūn
- 75 Kāmunuñ ḥilkātinde Ḥālīki ol
Kāmunuñ rızķı viren rāzıķı ol

²³⁰ gülün: melek Ö

²³¹ dāğ: ṭāğ Ö

²³² ğamı: ğam-ı S

²³³ bilur: bular Ö

²³⁴ şu: su Ö

- 76 Muşavvirdür k'ider taşvîr-i eşbâh
Anuñdur abza-i hikmetde ervâh
- 77 Cihân mülkine oldur şâh-ı mutlak
K'anuñla dehrdür âyim muhâkak
- 78 Müeşşirdür ki andandur eşerler
Muşavvirdür ki andandur şuverler
- 79 Çi ger âşâr tutmuşdur²³⁵ cihânı
Virilmez lîk zâtınuñ nişanı
- 80 Nedeñlü k'ura murğ-ı aql pervâz
İrürmez künh-i zât-ı sırrına râz
- 81 Çü ilm-i zâtdan almadı behre
Uüle yodurur güftâre zehre
- 82 Hâıat sırrına iltem diyen ol
Yürür tertîb-i resm ü ciddile ol
- 4a- Ö 83 Degüldür zâtına çün nesne arız
Kim_ola resmile aña²³⁶ muarız
- 84 Olinmaz aña nisbet cinsile faşl
Ola mı hadd-i zâtı ilmine aşl
- 85 Çü yol bulmadı künh-i zâta bürhân
Hâıat sırrına irmeye vicdân
- 86 Virilmeyüpdür ol udret muhâta
Muhîtüñ zâtını k'ide ihâta
- 4b- S 87 Münezzehdür mekânile cihetten²³⁷
Müberrâ zâtdur naş-ı şıfatdan
- 4b- İ 88 Kemâli pertev-i icâd-ı âlem
Cemâli mazhar-ı mir'ât-ı âdem

²³⁵ tutmuşdur: dutmuşdur Ö

²³⁶ resmile aña: aña resmiyle Ö

²³⁷ (ik. bk)

- 89 Celālî mihrini aql itse idrāk
Olurdu zerresinden zehresi çāk
- 90 Aña kim keşf idüpdür sırrını Hakk
Görür eşyâyı ol anuñla²³⁸ mutlak
- 91 Olar kim tuymadı sırrından āşār
Vücūdı varına kıldılar inkār
- 92 Zuhūrı kamu zāhirden hüveydā
Bütünü kamu maḥfīdendür ihfā
- 93 Cihān anuñla līkin şeş cihetden
Münezzeh didi tuyun maʿrifetden
- 94 Vücūd-ı ʿālemedür cūd bāʿiṣ
Kim andan zāhir olmuşdur ḥavādiṣ
- 95 Ne deryādur ki ʿālem anda kaṭre
Vücūdı māsivā nūrında zerre
- 96 Şenāsın nice ihşā ide ādem
Çü lā ihşā diyüpdür faḥr-ı ʿālem²³⁹
- 97 Ola mı²⁴⁰ maʿrifet nūrıyla idrāk
Ki mürseldür dinilür ماعرفناك²⁴¹
- 98 ʿİbādet sırrını anlar ki bildi
Niyāzın mā ʿabednāk ile²⁴² kıldı
- 99 O deryāda ki pürdür dürr-i hikmet
Kemāl-i ʿacz oldı ʿayn-ı kudret

²³⁸ eşyâyı ol anuñla: eşyâyı anuñla ol S

²³⁹ (ik. bk)

²⁴⁰ ola mı: olmaymaz İ

²⁴¹ (ik. bk)

²⁴² ماعبدناك (ik. bk)

4b- Ö

قصيده اندر توحيد باري²⁴³Mef^oülü / Fāⁱlātü / Mefāⁱlü / Fāⁱlün

100

سيحان من توحد بالكبير و الجلال
سيحان من تنزه من وهمه الزوال²⁴⁴

5a- S

101

حيّ عليهم صانع و غفار لم يزل
فرد قدیر قا هر جبار و لا يزال²⁴⁵

5a- İ

102

Hālîkdurur ki eyledi İcād kāyināt
Rāzîkdurur ki andan irer qamuya nevāl

103

Andan yaqar çerāğını nāhīd ü müşterī
Andan alur fūrūğını hūrşīd ü māh u sāl

104

Dūş-ı felekde andan alur nūr [ı] rūy-ı bedr
Gūş-ı semāda gösteren²⁴⁶ ol halka-i cemāl

105

Kudret elinde cem^e kılub çār -unsuruñ
Luḫ-ı hevāsı emzicine²⁴⁷ virdi i^tidāl

106

Raḫmāndurur ki raḫmet-i baḫrına yok kıyās
Sulṫāndurur²⁴⁸ ki milketi qadrine yok zevāl

107

Vech-i hevāsıdur viren ebḫāra cūş-ı dil
K'andan virür ḫayāt nebāta dem-i şimāl

108

Oṫlāq idindi gülşen-i cūd-ı çemenlerin
Andandurur ki misk olur nāfe-i gazzāl

109

Şāhān-ı dūr²⁴⁹ saṫvet-i bādında bīşe-vār
Dem uramaz ne deñlü kim açarsa per ü bāl

110

Bin bin ḫicābda eger olmasa muḫtebes
Yakardı dehrî zerre şalub pertev-i celāl²⁴³ tevḫīd-i bārī: tevḫīd Ö tevḫīd İnest İ Allah'ın birliğı hakkında kasıde²⁴⁴ “Subḫāne men teveḫḫade bi'l-kibri ve'l-celāl / Subḫāne men tenezzehe min vehmeti'z-zevāl” Sübhān odur ki büyüklük ve celālde tektir, Sübhān odur ki yokluk vehminden münezzehtir.²⁴⁵ “Ḥayyün ‘Alīmün Şānī‘ün ve Gaffārün lem-yezel / Ferdün Qadīrün Kāhīrün Cebbārün ve lā-yezel” Hayy’dır, Alīm’dır, Sānī’dır ve Gaffār’dır ki ezelidir ve ebedidir, Ferd’dır Kadīr’dır Kāhīrdır Cebbār’dır, ezelidir ve ebedidir.²⁴⁶ gören: göster S²⁴⁷ emzicine: emziciye S²⁴⁸ sulṫāndurur: sulṫāndur S²⁴⁹ dūr: dehr her Ö S

- 111 Efkār-ı vaşf-ı adrini bilmekte asa per
Pāy-ı uūle ayret-i dilden irer āl
- 112 ādirdürür ki udretine acze rāh yok
Mālikdürür ki milketine olmaz intikāl
- 113 Şunı avāmirine ki yazıldı kāf u nūn
Oldı vüçüd-ı āleme bu iki arf[ı] dāl
- 114 Yā Rab anuñ aı şeb-i isrāda kim irüb
Buldı²⁵⁰ dem-i denā²⁵¹ فَنَدَى ol vişāl
- 115 Cürmini afv kılmaga te'dībiçün²⁵² bugün
Vir Şāhidīye ışkunuñ elinle gūş-māl
- 5a- Ö 116 Tā kim furūğ-ı şevile varını mav idüp
5b- S Bula vüçüd-ı atresi ol bara ittişāl
- 5b- İ در مراتب توحيد²⁵³
- 117 Elā ey malab-ı alāya ālib
Gönülde masad-ı aşāya rāğıb
- 118 Budur insāna bil malūb-ı azam
Ki tevid-i aıatden urır dem
- 119 İder tevid-i ilmi bī-tekellūf
Vüçüdüyle vüçübına tevauf
- 120 Bu iki şābit olmayınca el-a
Bilinmez nitdügü tevid-i mula
- 121 Vüçüd-ı şāni için şāhib-ārā
Olub ilmile şem-i ālem-ārā
- 122 Bunu gösterdi rāy[i] eyleyüb cidd
Ki lābüddür bu mevcüdüta mücid

²⁵⁰ buldı: bulur Ö

²⁵¹ Fetedallā (ik. bk)

²⁵² te'edüp için: bārīyçün İ

²⁵³ *Tevhidin mertebeleri*

- 123 Kādīm ü vācib ola pāk zātı
K'ide İcād zat-ı²⁵⁴ mecd-i şānī
- 124 Bu resme kim uruldı dehre bünyād
İde mi kendüyi kendüden İcād
- 125 Çü ma'lūm oldı aqla haqdan āyāt
Pes istidlālile kıлмаğa işbāt
- 126 Didi gerçi irādesüzdürür çok
Vücūd-ı 'ālem-i ecsāme şek yok
- 127 Kamu ebşārdır gün bigi²⁵⁵ zāhir
Kevākib birle eflāk-ı 'anāşır
- 128 Çü şüret gösterür her dem havādiş
Havādişden dinildi dehre hādış
- 129 Bilür 'āqıl bunu itse tefekkür
Ki olur zātı hādışde tağayyür
- 6a- S** 130 Tağayyürden çü 'ālem gösterür yüz
Olur emkân-ı²⁵⁶ zāhir nitekim rüz
- 6a- İ** 131 Pes emkân u hudūşı kāyinātuñ
Zevātı vü şifātı mümkünātuñ
- 5b- Ö** 132 Bu dört ahvālden çün fikr ola bol
Bulunur 'aqla istidlālīçün yol
- 133 Şahīh olmuşdur istidlāl eşerden
Vücūd-ı şāni'a fikr ü nazardan
- 134 Kelām-ı Haq ki var anda beşāret
Bu istidlāle itmüşdür²⁵⁷ işāret

²⁵⁴ ki ide İcād-ı zat: ide İcād-ı zat Ö İ

²⁵⁵ bigi: gibi S

²⁵⁶ imkân-ı: ol İ

²⁵⁷ itmüşdür: olmuşdur S

قوله تع سنُريهم آياتنا في الأفاق و في أنفسهم أفلا تعقلون ²⁵⁸

- 135 Anuñçün ‘aqla virildi tecemmül
Ki şun^c-ı şāni‘i ide te’emmül
- 136 Bedāhet bildürür evvel nazarda
Ki lābüddür müeşşirden eşerde
- 137 Didi fikr eyleyüp bunda müfekkir
Bu āşāra gerekdür bir mü’eşşir
- 138 Ki zātına vücūdı ola vācib
Bula fikr eyleyen anda merātib
- 139 Çü mümkün zāt-ı vācibden eşerdür
Bu istidlāl anda mā-ḥazardur
- 140 Ki düşüp zātına eşyā²⁵⁹ müzāhir
Vücūdun gün gibi gösterdi zāhir
- 141 Pes²⁶⁰ andan ‘aql idüb rāy şāhib
Bu yoldan eyledi işbāt-ı vācib
- 142 Didi ‘ālemde çün görindi mevcūd
Bu mevcūdile bilinür o maḥşūd
- 143 Bunı rüşen bilür her fikr-i şāķib
Ki ol mevcūd mümkindür bu vācib
- 6b- S** 144 Eger vācib ola ḥāşıldurur kām
Ve ger mümkün ola iy ḥüb-ı fer cām
- 6b- İ** 145 Vücūdile ‘adem anda sevādür
Ki mümkinde bu iki mācerādur
- 146 Biri mümkinde irse rāygānı
Gerek ‘illet ki tercīḥ ide anı
- 147 Bedāhet birle var her dilde tarzīḥ
Mürecciḥsüz açılmaz bāb-ı tercīḥ

²⁵⁸ Se nurīhim āyātina fi’l āfāķi ve fi enfüsihim: S (Kavlühü Teâ(lâ)

²⁵⁹ eşyā: anda İ

²⁶⁰ pes: çün İ

- 6a- Ö 148 Bu yüzden çün ide ‘âkil te’emmül
Görinür anda devr²⁶¹ ü yâ teselsül
- 149 Demişdür bu ikiye ‘aql-ı bātıl
Zarūrīdür ki maḫşūd ola ḫāşıl
- 150 Ulūhiyyetde çün olmadı imkān
Vücūdın eyledi işbāt-ı bürhān
- 151 Çü mümkün ‘illetile²⁶² oldu şāḫıḫ
Gerekdür k’ola²⁶³ ‘illet zāt-ı vācib
- 152 Ki lāzım gelmeye devr-i teselsül
Bilesin sırrın iderseñ te’emmül
- 153 Vücūdıdur çü zāt-ı muḫtezāsı
Ana muḫtāc oldu māsivāsı
- 154 Olır gibi anı her dem müşāhid
Vücūd-ı vācibe ‘aqlı oldu şāhid
- 155 Olıp dil pertev-i ‘aqlile rūşen
Anuñ varlığını bildi mu‘ayyen
- 156 Dem urup sırr-ı vaḫdāniyyetinden
Tefekkür ḫıldı ferdāniyyetinden
- 157 Bu āşār içre rāy[1] gösterüb yol
Merātib dört yoldandır didi ol
- 158 Biri taḫlīddür birisi naḫlī
Birisi daḫi istidlāl-i ‘aqlī
- 7a- S 159 Biri aynī ki ol tevḫīddür ḫāş
Bulara vācib oldu şıḫ u iḫlāş

²⁶¹ anda devr ü: devr anda S

²⁶² ‘illetile: ‘illetiyle Ö İ

²⁶³ ola: ol Ö

7a- İ

264 در بیان توحید نقلی

- 160 Çü şāyi^ç oldı hālka nām-ı tevḥīd
 ‘Avāmuñ ‘itiḳādı oldı taḳlīd
- 161 Budur taḳlīd kim itmeden efkār
 İşidüp birligine ide ikrār
- 162 Çi ger taḳlīde didi şer^ç ĩmān
 Velī bünyādınuñ hedmidür āsān
- 163 Ki teşkīk-i müşekkikden zevālī
 Olur çün yokdurur dilde kemālī

6b- Ö

265 در بیان توحید عقلي

- 164 Ne dil kim ide bürhānıla naḳlī
 Ana der ehl-i Ḥaḳ tevḥīd-i ‘aḳlī
- 165 Bu tevḥīde uran ‘aḳlıla bünyād
 Tefekkür birle böyle ḳıldı irşād
- 166 Ki vāḥidden tecavüz itse şāni^ç
 Bu āña ol buna olurdu māni^ç
- 167 Bu sırrı fikr iden şanmā ki bilmez
 Ulūhiyyetde zīrā ‘acz olmaz
- 168 Temānü^ç ger olayıdı irāde
 Semā vü arz varurdu fesāde
- 169 Bu bürhān oḳınub Ḳurān içinde
 Yazıldı levḥ-i ‘aḳl ü cān içinde²⁶⁶

264 *Tevḥīdın nakli delillerinin açıklanması*265 *Tevḥīdın akla göre açıklanması*

266 beyit : - S

267 قوله نع لو كان فيهما آلهة إلا الله لفسدتا

- 170 İderdi olmayub birbirine²⁶⁸ rām
Bu anuñ ol bunuñ ĩcādın ĩcām
- 171 Semā vü arz çün vardur muħaqqaq
Bilindi kim Huzādur²⁶⁹ ferd-i muṭlaq
- 7b- S** 172 Hakīm ü qādiri²⁷⁰ mülk-i cihānuñ
7b- İ İşine māsivā daħl itmez anuñ
- 271 دليل اخر بطريق استدلال
- 173 Aña lāyıkdurur muṭlaq tevaḥḥud
Ki ger olaydı vācibde te‘addüd
- 174 O vācible bunuñ bu zāt-ı pākī
Vücübında olurdu iştirākī
- 175 Kāmu rāy ehline açıldı bu yüz
Ki lābüddür ikilikde temāyüz
- 176 Bu iki vācibüñ pes imtiyāzı
Olurdu ğayrdan keşf it bu rāzı
- 177 Pes olurdu göründükde terekküb
Vücübıla temāyüzden terettüb
- 7a- Ö** 178 Terekkübde çü āḥirden ğınā yoq
Pes andan selb-i imkāna devā yoq
- 179 Ğınā-i ḥaqqdurur ğün gibi raḥşān
Muḥāl oldu pes ol ḥazretde imkān
- 180 Bu yüzden çün ki bulındı teferrüd
Dürtüst olmadı vācibde te‘addüd

²⁶⁷ Kavluhu teā (lā) lev kāne fihimā ālihettin illāllāhü “Eğer yerde ve gökte Allah’tan başka ilāhlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu.”(21: 22) (ik.bk)

²⁶⁸ olmayub birbirine: birbirine olmayub S

²⁶⁹ kim ḥüzādur: ḥün ḥüdādır İ

²⁷⁰ ki ḥük-m-i qādrī: İ

²⁷¹ Hüküm çıkarmanın diğer delili

272 در بیان توحید نقلی

- 181 Budır tevḥīd-i naklī k'enbiyādan
Gelüb keşf eyledi bu mācerādan
- 182 Nübüvvet pertevinden gösterüb hevl
Ḥaber virdi bu sözden şādıku'l-ķavl
- 183 Şerīkiñ nefy kı lup māsivādan
Kelām-ı Ḥaqq nakl itdi Ḥuzādan²⁷³

274 قوله تع وإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

- 8a- S 184 Özini pertev-i ʿişkile taʿyīn
8a- İ Sözini zīver-i şıdķıla tezyīn
- 185 İdüb gösterdi aḥlāķ u fütüvvet
Bu ḥalka k'itdi daʿva-i nübüvvet
- 186 Çü işbāt eyledi iʿcāz ile ol
Sözi cān bigi²⁷⁵ dilde oldu maķbül
- 187 Bunı rāy ehli bilmişdür muḥaķķaķ
Ki nakl-i şādıkuñ oldu muşaddaķ
- 188 Bu tevḥīd olmasında ʿaķla rāciʿ
Te'emmül eyleyen bulmaya māniʿ

276 اندر بیان توحید عینی

- 189 Nedür tevḥīd-i ʿaynī nūr-ı vicdān
Ki şıgmaz anda taķlīd ile bürhān

²⁷² *Tevhidin naklī açıklanması*

²⁷³ Ḥuzādan: Ḥudādan İ

²⁷⁴ “Kavluhu Teā(lā) ve ilāhüküm ilāhün vāhidün lā ilāhe illā hū” Sizin ilāhınız bir tek ilāhtır. O'ndan başka ilāh yoktur. (2:163) (ik.bk)

²⁷⁵ bigi: gibi S, İ

²⁷⁶ *Tevhidin aynī açıklanması*

- 190 Tecellī ide çün ol cevher-i pāk
Mezāk-i rūḥ ider anı [hem] idrāk
- 191 Bu sırruñ her ki seyr itdi sebīlin
Çerāğ-ı ııřķda buldı delīlin
- 7b- Ö** 192 Dile kim ııřķ nārından ire tāb
İder bī-reng anı [da] nitekim āb
- 193 Maḥabbet şayķalınla ger gide jeng
Ola şāfī vü anda ķalmaya reng
- 194 Çü rüşen götüre āyīne-vār ol
Cemāl-i Ḥaķķa andan açılır yol²⁷⁷
- 195 İrüb envār-ı ḥüsninde tecellī
Virür tevḥīd nūrından tesellī
- 196 Çü pertev şala cāna nūr-ı tevḥīd
Fenā mülkinden ider anı tecrīd
- 197 Beķā gerçi ki ıaķluñ dāyesidür
Fenā sırr-ı hevā sermāyesidür
- 8b- S** 198 Anuñ kim yok vücūdında fenāsı
Ola mı sırrı Ḥaķķuñ āşınāsı
- 8b- İ** 199 Maḥabbetden ger ire nūr-ı Mevlā
İder üç vechile nūra tecellā
- 200 Şıfātından biri keşf ider esrār
Biri efāl-i sırrın ider izḥār²⁷⁸
- 201 Üçünci zāt-ı nūrıdur Ḥüzānuñ²⁷⁹
Kim anda maḥv olur varı cihānuñ

اندر بیان توحيد افعال²⁸⁰

²⁷⁷ Ö: -

²⁷⁸ mısraların yerleri değişik: S

²⁷⁹ Zāt-ı nūrıdur Ḥüzānuñ: nūr-ı zātıdur Ḥudānuñ İ

²⁸⁰ Fiillerin birliğinin açıklanması

- 202 Şu kim tevḥīd-i fi'le ura bünyād
Kamu ef'al[i] ider Ḥaḫḫa isnād
- 203 Gözi ef'alde gördükçe kesret
Bilür fā'ilde vicdānında vaḫdet
- 204 Bilür k'andandurur ef'al-i muṭlaḫ
Ḳazāsına rızā virür muḫaḫḫaḫ
- 205 Aña 'āşıḫ dimez merd-i ciger-süz
Ḳazā geldükde andan döndüre²⁸¹ yüz
- 206 Bulan dil bu tecellī sırrına yol
Belā geldükde andan²⁸² şāz²⁸³ olur ol
- 207 İren cānına ger derd ü belādur
Veyāḫuz görinen 'ayn-ı şafādur
- 208 Tecellīye çü bu yüzden²⁸⁴ ola ḡarḫ
Cefāyile şafāsı ide mi fark
- 8a- Ö 209 Dökülmüşse bu ḫālet nūr-ı rüşen
Ḥalīle olmazıdı²⁸⁵ nār-ı gülşen
- 210 Elinde zāhiridi fi'l-i sermed
Ki şaḫḫ itdi ḫamer engüşt-i Aḫmed
- 211 Ḥaḫıñ bu sırrı ger olayıdı maḫcüb
Nite şabr ideyidi derde Eyyüb
- 9a- S 212 Nite mār olaydı çüb-ı Mūsā
Nite ihyā ideydi nuṭḫ-ı 'İsā
- 9a- İ 286 اندر بیان توحيد مقامي
- 213 Yana çün şem'ı tevḥīd-i şifātuñ
Görinür vaşf-ı lā şey mümkinātuñ

²⁸¹ döndüre: göstere İ

²⁸² andan: irdükde S

²⁸³ şāz: şād S İ

²⁸⁴ çü bu yüzden: bu yüzden çün S

²⁸⁵ olmazıdı: olmayıdı İ

²⁸⁶ اندر بیان توحيد صفت: S şıfat: maḫam Ö İ *Makam birliğinin açıklanması*

- 214 Bu şüretten ger ire nūr-ı tevḥīd
Kılur evşāfdan ğayrı[y]ı tecrīd
- 215 Ḥayāt u kudret u ʿilm ü irādet
Kelām ü hikmet ü ḥüsn ü leḫāfet
- 216 Kāmu andan ider ḫalkā tecellī
Kāmu andan virür ḫalbe tesellī
- 217 Muḫīt-i ʿilmi ḫatında Ḥudānuñ
ʿUlūm-ı küllī cümle māsivānuñ
- 218 Bu deryānuñ eşerdür ḫaṭresinden
Bu ḫurşīdüñ ziyādur zerresinden
- 219 Muvahḫid kʼide bu vechile sırrı
Nite işbāt ider²⁸⁷ ʿilmī ğayrı
- 220 Bu yüzden fikr kılub her şıfātı
Şayar hiçe şıfātı mümkinātı²⁸⁸
- 221 Eger keşf olmayaydı sırr-ı vāḫid
Melekler Ādeme olmazdı sācid
- 222 Eger²⁸⁹ berḫ urmayaydı nūr-ı Mevlā
Ġidā virmezdi Yūsufʼdan tecellā
- اندر بیان توحيد ذاتي²⁹⁰
- 223 Çü nūr-ı muḫlaḫı tevḥīd-i zātuñ
Ola dil terkin urır kāyinātuñ
- 8b- Ö** 224 Bulan bu vaḫdetüñ sırrından āşār
Vücūd-ı mümkināta ider inkār
- 9b- S** 225 Bu tevḥīdüñ meyinden her kʼura dem
Görünmez aña mevcūdāt-ı ʿālem

²⁸⁷ ider: ide S, İ

²⁸⁸ mümkinātı: kāyinātı İ

²⁸⁹ eger: ve ger S

²⁹⁰ Zātın birliğinin açıklanması

- 9b- İ 226 Dilinde berķ urub nūr-ı me‘ārif
Bu resme söyledi bu sırr[ı] ‘ārif
- 227 K’iden kendüyi nār-ı ‘ışķ ile ħarķ
Olur envār-ı vaĥdet baħrına ħarķ
- 228 Çü ħarķ ider anı deryā-yı vaĥdet²⁹¹
Ne ħudret ħalur anda ne irādet
- 229 Ne ħayrıyı bilür ne kendüzini
Ne farķ ider geceden gündüzini
- 230 Gider ayruĝı ħalur zāt-ı mutlāk
Anı ħarķ ider envār-ı Ene’l- Ĥaħķ
- 231 Özinüñ varı maĥv olub temāmı
Lisān-ı ħaybdan olur kelāmı
- 232 Bu sırra ħanĝı dil kim irüre rāħ
Olur anda Ene’l- Ĥaħķ diyen Allāħ
- 233 Velīyyü’l Ĥaħķ sultān-ı velāyet
Çerāĝ-ı ‘ışķ bostān-ı kerāmet
- 234 Emīn-i künc-i sırrı pīr Bestām
Çü buldı pertev-i tevĥīdile kām
- 235 Meger irdi Ĥuzādan²⁹² emr-i taĥdīr
Ki leyse māsivā fī cübbetī dir
- 236 Şehenşāhı serīr-i kāyinātuñ
Sipehsālārı ħayl-i şeş cihātuñ
- 237 Ĥabīb’ül Ĥaħķ maĥbüb-ı ilāhī
Şafā-efrüz-ı bezm-i pādişāhī
- 238 Didi bu sırra çün irdi revāni
رأى وجهه من رأني²⁹³
- 239 Görinse tañ mı bu vaĥdet beşerden
Degül insān āħir kim şecerden

²⁹¹ Aşağıdaki beyitle yerleri deĝişmiştir: İ

²⁹² ĥuzādan: bu yüzden S İ

²⁹³ reāni: revāni Ö İ Reā veche ilāhin men reāni (Beni gören Allah’ı görmüş demektir.)

- 10a- S 240 Bu vahdet nüktesinden gösterüb rāh
Ki Mūsā'ya didi ²⁹⁴ إني أنا الله
- 9a- Ö 241 Bu envār içre maḥv idüp nihādı
10a- İ Bula mı ol ḥulūl u ittiḥādı
- 242 Bulur ʿāqıl ki gide perde gözden
Ḥulūl u ittiḥād olmaz bu yüzden
- 243 Dili āyīne bigi²⁹⁵ çün vire tāb
Güneş yüzini²⁹⁶ rüşen gösterir āb
- 244 Bu şüretde idüb²⁹⁷ ḥaḫdan ʿudülü
Dimez ʿāqıl ki var şemsün ḥulūlü
- 245 Ne ḥod māyil²⁹⁸ olur ol ittiḥāda
Ne virür fikr-i vārını fesāda
- 246 Göñülden maḥv kılmağa şükūki
Bu miḫdār [ḥod] olur nāsıñ sülūki
- ²⁹⁹ اندر بیان توحيد حق
- 247 Velī ol nūr kim tevḥīd-i Ḥaḫdur
Aña nisbet bu ḫamu bir ramaḫdur
- 248 Ulūhiyyetdedür maḫşūs-ı Raḫmān
Bulınmaz aña yol vicdān ü bürhān
- 249 Çü künḥ-i Ḥaḫḫa aḫl irürmez³⁰⁰ idrāk
Bu tevḥīde ire mi fehm-i çālāk
- 250 Bu ḫuvvetde degüldür fehm³⁰¹-i nāsūt
Ki anda derc ola mı genc-i lāhūt

²⁹⁴ innī enāllah

²⁹⁵ bigi: gibi S

²⁹⁶ yüzini: nūrını S İ

²⁹⁷ şüretin idüb: şüretde iden İ

²⁹⁸ māyil: ḫābil Ö

²⁹⁹ *Hakkın birliğinin açıklanması*

³⁰⁰ aḫl: yol Ö dil irgörmez İ

³⁰¹ fehm: fikr S

- 251 Muḥakḳıklar bu sırra bulmayub rāh
Didiler kim bilür Allah Allāh³⁰²
- والله يعلم ذاته و كما هو حَقُّه³⁰³
- 252 Ve līkin genc-i zāt-ı ferd-i muṭlak
Mu‘ayyen olmağa şun‘ıyla El-Ḥakḳ
- 253 ‘Ademden kıldı mevcūdāt[ı]‘icād
Bu ‘icādıyile itdi ‘aqla irşād
- 10b- S 254 Virtüb insāna cūd-ı k̄abiliyyet
10b- İ Tecellī itdi envār-ı hüviyyet
- 255 Vücūd-ı mümkinine k’irdi tekeşşür
Vücüb-ı vaḥdeti bildi tefekkür
- 256 Bu keşretten degül vaḥdet müberka‘
Ki her bir şeydür ol envāra maṭla‘
- 9b- Ö 257 Ne deñlü kim ola mümkinde keşret
Görinür pertev-i vācibde vaḥdet
- 258 Bu vaḥdet sırrını bilmege ‘ārif
Çün ide ‘ışkıla kesb-i me‘ārif³⁰⁴
- 259 Pür_olup nūr-ı vaḥdāniyyetinden
Didi bu sırra ferdāniyyetinden
- 260 Ki dilden maḥv idüb gerd-i şükūkı
Çü sālīk eyleye ḥakḳa sülūkı
- 261 Żuhūra gelmişiken bunca ‘ālem
Te‘ayyün bulmuşiken bunca ādem
- 262 Bu keşret içre garḳ olub mücāhid
Görir kendüzini vāḥidle vāḥid

³⁰² S: -

³⁰³ Ö: - Allah zātını ve nasıl Hak olduğunu bilir.

³⁰⁴ İ: -

- 263 Bulur bir mertebe zikrinde zākir
Ki anda el virür nefy-i havâtır
- 264 Şu resme nūr-ı Hāḡḡa ġarḡ olur ol
Ki illā ile lāya bulımaz yol
- 265 Çü nefy ider vücūd-ı mümkinātı
Ne istiḡnā ide ol pāk zātı
- 266 Yaḡar lā odıyile mā-sivāyı
Bilür mevcūd ancaḡ ol Hudāyı
- 267 Bu istiḡrāḡa çün ire mücāhid
Pür olur anda meşhūdile şāhid
- 268 Yine mezkūr olur kendüyi zākir
Yine meşkūr olur kendüyi şākir
- 11a- S 269 Fürüg-ı ıřḡile maḡv olsa ʿāşık
Olur maʿşūḡ olmaḡlıḡa lāyık
- 11a- İ 270 İkilik tozı vaḡdet dāmeninden
Çü gide ḡalmaya anda ben u sen³⁰⁵
- 271 Bu vaḡdet sırrıdur ʿaḡla nihānī
Zuhūra gelse ʿıřḡile dir ānı
- 272 İder gerçi ki envār[ı] dili ḡarḡ
Olur zāyil velī çün lemʿa-i berḡ
- 273 Göñülde anuñ istimrār olmaz
Bu sırrı Hāḡdan özge kimse bilmez
- 10a- Ö 274 Olanlar ḡurbıla Hāḡḡun pezīri
Bu ḡāletden dem urmaz biñde biri

قصيده اندر بيان كلمة توحيد³⁰⁶

Feilātün / Mefāilün / Feilün

³⁰⁵ ben u sen: şen u ben S İ

³⁰⁶ Kelime-i tevhidin açıklanması için kaside

- 275 Nedürür vech-i kırb-ı hâzrete rāh
Şohbet-i³⁰⁷ لا اله الا الله³⁰⁸
- 276 Kime irse virür hayāt-ı ebed
Şerbet-i lâ-ilāhe-illāllah
- 277 Ehl-i tevḥīdi kıldı şevkıle pür
Niʿmet-i lâ-ilāhe-illāllah
- 278 Hoş şafā oldı şehd-i vāḥidden
Lezzet-i lâ-ilāhe-illāllah
- 279 Müjde-i vaşl oldı ʿuşşāka
Nükhet-i lâ-ilā-heillāllah
- 280 Münkīri hayretile yandurur
Ḥasret-i lâ-ilāhe-illāllah
- 281 Dile kırb-ı Hudāya rehberdir
Ülfet-i lâ-ilāhe-illāllah
- 282 Der şehādetde şāhid ü meşhūd
Rifʿat-i lâ-ilāhe-illāllah
- 11b- S** 283 Mihr-veş başdı küfr leşkerini
Ruʿyet-i lâ-ilāhe-illāllah
- 11b- İ** 284 Zıkr idenlere ola keşf-i cemāl
Kıymet-i lâ-ilāhe-illāllah
- 285 Kırb-ı hâzrettedir ḥadīka-i rūḥ
Rāḥat-i lâ-ilāhe-illāllāh
- 286 İrdügi cisme nār kılmaya kār
Kisvet-i lâ-ilāhe-illāllah
- 287 Dile virür şafā vü zevk-i sürür
Vuşlat-ı lâ-ilāhe-illāllāh
- 288 Nūr-ı fikrile kılub rüşen ider
Nüzhet-i lâ-ilāhe-illāllah

³⁰⁷ Beyitlerin ikinci mısralarında ifadeler sadece Süleymaniye’de terkipsizdir.

³⁰⁸ (ik.bk)

- 289 İrdürür t̄alibini maṭlūba
Himmet-i lā-ilāhe-illāllah
- 10b- Ö 290 Niçedür dürr-i ʿıṣk ider perver
Fikret-i lā-ilāhe-illāllah
- 291 Eşer-i küfri dūr ider dilden
Ḳurbet-i lā-ilāhe-illāllah
- 292 Ne dūrür şirk-i maḥv ider gayrı
Ġayret-i lā-ilāhe-illāllah
- 293 Maḥv ediser caḥīmi nūrından
Heybet-i lā-ilāhe-illāllah
- 294 Feth ider ḳalbe bāb-ı esrārı
Ḥayret-i lā-ilāhe-illāllah
- 295 Ḥaḳdan oldı saʿadet-i ebedī
Ḳısmet-i lā-ilāhe-illāllah
- 296 Şāhidī bil ki key ḡanīmetdür
Furşat-ı lā-ilāhe-illāllah
- 297 Ḳıl mükedder kim ide ḳalbūni şāf
Ḥikmet-i lā-ilāhe-illāllāh
- 12a- S 298 Zikrini it ki cāne rüşen ola
ʿİbret-i lā-ilāhe-illāllah
- 12a- İ 299 İre maḳşad ger ola elüñde
Ḥuccet-i lā-ilāhe-illāllah

309 فى المناجات و عرض الحاجات الي ارفع الدرجات

- 300 Ḥudāyā çünki nūruñdan cihānı
Münevver ḳıldı luṭfuñ cāvidānı

³⁰⁹ Derecesı yüksek olana (Tanrıya) ihtiyaçların arzı için münācāt

- 301 Şerefde eşref-i maḥlūḳ-ı ādem³¹⁰
Olub k'urdu rümūz-ı ʿıṣṣḳdan dem
- 302 Kerāmet feyz idüb baḥşāyişüñden
Mükerrem eyledüñ ārāyişüñden
- 303 Çerāğ-ı maʿrifetle ḳılduñ irşād
Ki itdün ānı كَرَمًا³¹¹ ile yād
- 304 Meger maḥlūḳuñ olmışdur güzīni
Emānet küncinüñ k'itdün emīni³¹²
- 305 Çi ger yoğıdı anda istiṭāʿat
Velīkin eyleyüb emre iṭāʿat
- 11a- Ö** 306 Emānetden çü olmadı ʿudūlu
Ḳabūl itdi ḳalūmile cehūlü³¹³
- 307 Ezel ʿahdine ḳılmağa vefā ol
Bu ḳulm u cehle gösterdi rızā ol³¹⁴
- 308 Bu ʿaczile kim Ādem ḥāmil oldı
Emānet gözleyenler kāmīl oldı
- 309 Kemāl-i ḳudretüñ feyzinde iy pāk
ʿAdemden çün vücūda geldi bu ḥāk
- 310 Olub āb-ı ʿināyetden sirişti
Berāt-ı merdüm oldı ser-nibişti
- 311 ʿAṭā ḳılduñ çü cānum şemʿine nūr
ʿAṭāñı ḳılma benden bir nefes dūr
- 12b- S** 312 Emānet küncine göñlüm emīn et
Başiret dīdesini dūr-bīn it
- 12b- İ** 313 Tenümde her ḳıla virgil zebānı
Ki olā fazlunuñ tesbīḥ-ḥānı

³¹⁰ (ik. bk)

³¹¹ kerremnā (ik. bk)

³¹² (ik. bk)

³¹³ (ik. bk)

³¹⁴ (ik. bk)

- 314 Esîrem nefse rahmüñdür necâtum
Memâtum qahruñ u luţfuñ hayâtum
- 315 Bana ger lutf ola vü ger ola qahr
Senüñ qatuñda birdür nüşıla zehr
- 316 Egerçi mücrime qahruñ sezâdur
İrerse luţfuñ ol daği revâdur
- 317 Çü mücrim oldı luţf u qahra lâyıq
Kerîme luţf kıлмақdur yaraşıq
- 318 Sezâ ger qahrdur her cürme iy bir
Esîr-i cürmiçüñdür luţf âhîr
- 319 Belâ havfında itme hâl-i müşkil
Ki fitrâk-i recâda bağludur dil
- 320 Çü virdi luţf u qahruñ dehre pertev
İki yüzden binâ itdüñ iki ev
- 321 Cemâlüñden biridür tâze gülzâr
Celâlüñden biri olmışdurur nâr
- 322 Birinde ni‘metüñdür râyegānı
Birinde niqmetüñdür cāvidānı
- 11b- Ö 323 Birinüñ ehl[i] luţfuñdan müzeyyen
Birinüñ halkı qahruñdan müseccen
- 324 Birinüñ mürşidi sulţān-ı ebrār
Birinüñ rehberi sālār-ı füccār
- 325 Bu iki rāhberden ne bilevüz
Ki bize qanğısı ola qulavuz
- 326 Vücūda yol virüb evvel ‘ademden
Beşer dürcinde derc itdüñ keremden
- 13a- S 327 İdüb Qūr’ān ile irşād-ı ĩmān
İrişdi dürlü ihsānuñ firāvān

- 13a- İ 328 Çün itdüñ bī-sebeb³¹⁵ in‘ām-ı vāfir
Recā kaç̄ ola mı luṭfuñdan āḫir
- 329 Gerü şoñ demde ‘arz idüb ‘ināyet
Yaḫīnuñ nūrıyla vir hidāyet
- 330 Ƙapuñda bulmağa baḫt-ı sa‘īdi
Virildi künc-i ĩmānuñ kilīdi
- 331 Dilüme fetḫ vir cānān elinden
Ki bu miftāḫ irişe cān elinden
- 332 Çün itdüñ evvel³¹⁶ ĩmānile maḫbūl
Dem-i āḫirde vir dīdaruña yol³¹⁷
- 333 Kefen giydükde bu cismüm fenādan
Revānum şād³¹⁸ ƙıl nūr-ı liḫādan
- 334 Nefes kaç̄ olıcaḫ vaşluñ şerābın
İçürüb ref̄ ƙıl firḫat ḫicābın
- 335 Ğanīsın ni‘metiçün var berātuñ
Faḫīrüm ḫarmanuñdan³¹⁹ vir zekātuñ
- 336 Heves çarḫında gerdānam şeb ü rüz
Hevā mülkinde ḫayrānam ciger-süz
- 337 Ne oldum ma‘rifet yolında sālīk³²⁰
Ne tāt küncine dil oldı mālīk
- 338 Ta‘alluḫdan gönül olmadı āzād
Tecerrüdden nice rūhum ola şād
- 339 İlāhī senden olmazsa ‘ināyet
İrişür rūḫa nefsumden ḫacālet
- 12a- Ö 340 Virüp ni‘met dutarsın cism-i ḫāyim
Dile ta‘līm it şükrini dāyim

³¹⁵ çün itdüñ bī-sebeb: sebepsiz çü eyledüñ S

³¹⁶ çün itdüñ evvel: çü ol itdüñ S

³¹⁷ dīdaruña yol: dīdarla ḫūr İ

³¹⁸ şād: şāz Ö

³¹⁹ ḫarmanuñdan: ḫirmenüñden Ö ḫidmetiçün İ

³²⁰ İzmir nüshasında mısraların yerleri deḡişiktir.

- 341 Rızāñı fi'lüme her dem refīk it
Maķām-ı ķurbe taşdıķ-i tarīķ it
- 13b- S 342 Gil-i 'ısyānda nefis-i ħar-ı leng
Ķalub olmışdurur derdile dil-teng
- 13b- İ 343 Elüm tutmazısa luţf-ı şerīfūñ
Kim ola dest-giri ben za'ifūñ
- 344 Dili nevmiz olmaķdan³²¹ berī ķıl
Ķerāğ-ı 'ışķ-ı cānuñ rehberi ķıl
- 345 Şu dem kim murğ-ı cān uçub hevesden
Ura pervāz bu hāķī ķafeşden
- 346 Aña ķıl tevbe-i tevfiķ[i] hemrāh³²²
Ki vaķt-i nez'ide olmaya gümrāh
- 347 Riyāz-ı ķurbda vir baĥt-ı sermed
Enis idine k'anı rūĥ-ı Aĥmed
- 348 Ķamu maĥlūk ger iderse 'ışyān
Muĥiţ olmışdurur deryā-yı ġufrān
- 349 Ķü miĥrūñ zerresi feryād-resdür
O deryā-i keremden ķatre pesdür
- 350 Hevāyile benüm nefşüme zālim
Ĥaţāmı 'afv it iy her ĥāle 'ālim
- 351 Biĥār-ı raĥmetünüñ yoķ kerānı
Biĥār-ı ni'cetüñdür cāvidānı
- 352 O deryāda ķamu 'ışyān-ı 'ālem
Ger_ola maĥv olmaz ķaţresi kem
- 353 Ķü naķş itmez anı 'ışyān-ı 'āşī
Niĥün bulmaya ķaĥrıñdan ĥalāşı
- 354 'Amel biñ sehvile kim ĥaķķdandur
Kemāl-i fażl sen ĥallāķdandur

³²¹ olmaķdan: ķılmaķdan Ö ħalmaķdan İ

³²² Alttaki on mısranın İzmir nüshasında yerleri değişiktir.

- 355 Nedeñlü çoğ olursa aldırub ser
‘Amel fazluña olmaya berāber
- 14a- İ 356 Niçün mücrimler el yuya talebden
Ki rahmet sebat itmişdür azabdan
- 12b- Ö 357 رجاء رحمت³²³ ūñe ‘arz idüb rāh
14a- S 357 Didüñ لا تقتطوا من رحمت الله³²⁴
- 358 Çün ire pertevinden lufunuñ tāb
Zer ider hak andan dūr olur āb
- 359 Bilürsün bu amu sırr-ı nihānum
Bedenden çün revān ola revānum
- 360 Na‘imā ger ide lufuñdan efser
Diriġā ger ola ahruña mazhar
- 361 Baarsam fi‘lüme yerümdürür nār
Añarsam³²⁵ lufuñ olur nār gülzār
- 362 İdersüñ lufa göre cāna tūbā
ılursuñ fi‘le göre derdile vā
- 363 Benüm nermīle olsun gūşmālüm
Ki yodur saht-ı ahruña³²⁶ mecālüm
- 364 Irāġ idüb apuñdan ılma mehcūr
Yainüñ nūriyile eyle mesrūr
- 365 Sa‘adet tācın ur başāyişüñden
‘İnāyet³²⁷ bābın aç āsāyişüñden
- 366 Hevāñile dūrüst eyle mizācum
Şerāb-ı vaşluñıla ıl ‘ilācum
- 367 İlāhī azret-i ‘izzet aiyçün
Kemāl-i udret ü ikmet aiyçün

³²³ Recā’i rahmetüke (39/53) (ik. bk)

³²⁴ lâ takneṭü min rahmetillah, Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin (39:53) (ik.bk)

³²⁵ añarsam: degersem S

³²⁶ ahruña: adrüñe Ö

³²⁷ ‘ināyet: beşāret S İ

- 368 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i āyāt-ı Kūrān
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥurḳat-i ‘uṣṣāḳ-ı ḥayrān
- 369 Bi-ḥaḳḳ-ı pertev-i Esmā’-i Ḥüsne
Bi-ḥaḳḳ-ı sırr-ı seyr-i leyl-i isrā
- 370 Bi-ḥaḳḳ-ı muḳtezā-ı İsm-i A‘zam
Bi-ḥaḳḳ-ı Muṣṭafā-i Āl-i Ādem
- 371 Vişāliyle urılan dem ḥaḳıyçün
Fırāḳile dökülen dem³²⁸ ḥaḳıyçün
- 14b- S 372 Niyāz ḥaḳıyçün ehl-i namāzuñ
Namāz ḥaḳıyçün ehl-i niyāzuñ
- 14b- İ 373 Bihār-ı ‘ıṣḳuñ istiḡrāḳıyçün
Buḥār-ı ḥırḳatüñ iḥrāḳıyçün
- 13a- Ö 374 Ğarīb olanlaruñ kerbi ḥaḳıyçün
Ḳarīb olanlaruñ ḳurbı ḥaḳıyçün
- 375 Mecāz-ı şevḳile şādıḳlarıçün
Ḥaḳıḳı ‘ıṣḳıla ‘āşıḳlarıçün
- 376 Maḥabbetle şorılan söz³²⁹ ḥaḳḳı
Meşāḳḳatle görülen rüz³³⁰ ḥaḳḳı
- 377 Revān-ı eşkiçün ey raḥmet-i āmm
Ki gözinden aḳıdur anı eytām
- 378 Hevā’-ı yārla ḡurbet³³¹ ḥaḳḳıyçün
Belā-yı hecrile ḳurbet ḥaḳḳıyçün
- 379 Dil-i ‘āşıḳda olan şevḳ ḥaḳḳı
Dem-i vuşlatda olan zevḳ ḥaḳḳı
- 380 ‘Aṭañuñ baḡrınıñ emvāciyçün
Ḥabībüñ seyrinüñ mi‘rāciyçün

³²⁸ dem: nem S İ

³²⁹ şürilen rüz: şorılan söz Ö

³³⁰ şorılan söz: şürilen rüz S İ

³³¹ ḡurbet: ḳurbet Ö

- 381 Şafā-yı ƙalbiyiçün evliyānuñ
Vefā-i ‘ahdiyiçün enbiyānuñ
- 382 Hāyāt-ı zevƙ haƙƙiyiçün şafīnūñ
Necāt-ı şevƙ haƙƙiyiçün necīnūñ
- 383 Hālīlūñ haƙƙı ana nār-ı düşmen
Olupdur luţfuñile tāze³³² gülşen
- 384 Anuñ haƙƙı ki terk idüb cihānı
Boyun virdi³³³ fidā ƙılmağa cānı
- 385 Şu eşkiçün ki dökdi çeşm-i Yaƙūb
Şu derdiçün ki çekdi cism-i Eyyūb
- 386 Şu şavtiçün ki idüb dilleri germ
Ƙılurdu mūm bigi³³⁴ āheni nerm
- 15a- S 387 Bi-haƙƙ-ı heybet-i ‘icāz-ı Mūsā
Bi-haƙƙ-ı hikmet-i ihyā’-i İsā
- 15a- İ 388 Vilāyet gencinūñ miftāhı haƙƙı
Risālet şubhınuñ misbāhı haƙƙı
- 389 Hābībūñ haƙƙile k’oldur fahr-ı ‘ālem
Şeref anuñla buldı āl-i ādem
- 390 Tārīƙ-i haƙƙile fermāyiniçün
Serā-yı şer‘īnūñ erkāniyiçün
- 13b- Ö 391 Güzīde çār-ı yāriçün ki anūñ
Yolına virdiler varın cihānuñ
- 392 Nebīlerde olan ‘ilmūñ haƙiyiçün
Velīlerde olan hilmūñ haƙiyiçün
- 393 Seni cānla seven ‘āşıklariçün
Sana canlar viren şādıƙlariçün

³³² tāze: bağ S İ

³³³ virdi: tutdı S

³³⁴ bigi: gibi S

- 394 Ğam-ı ʿaşķile olan³³⁵ ħāl ħaķķı
Nem-i ʿeşmümle olan ķāl ħaķķı
- 395 Ĥaķıķı şāhidüñ ħaķķı kim anuñ
Dilinde düredür rāzı nihānuñ
- 396 Anuñ ʿaşķına ħalk idüb cihānı
Şeref birle ħabīb idindüñ ānı
- 397 Maĥabbet bezminüñ ol şāhidīdür
Anā mensüb olan Şāhidīdür
- 398 Anuñ ħaķķıyçün ey ĩcād iden ten
Ayırma şāhidüñi Şāhidīden
- 399 Anā fazlūñıla ķıl fazluñı yār
Anı fiʿlīne göre itme āzār
- 400 Ĥaṭāya eyle iĥşānuñ muķābil
Hevānuñ ħırzın³³⁶ it cāna hamāyil
- 401 Dilinden ref idüb görür günāhı
Ĥabībüñ ħaķķı ʿafv eyle ilāhı
- 15b- S در نعت سیّد المرسلین و خاتم النبیین علیه افضل الصلوات³³⁷
- 15b- İ 402 Ĥabīb'ül Ĥaķķ faĥr-i her dü ʿālem
Ṭabīb'ül ħalk zaĥr-i āl-i ādem
- 403 Emīn-i maĥzen-i esrār-ı Ķur'ān
Güzīni zümre-i ħāşşān-ı raĥmān
- 404 İmām-ı cāmī-ı şehd-i emānet
Hümām-ı lāmi-ı nūr-ı kerāmet
- 405 Bahār-ı büstān-ı ķurb-ı dergāh
Hezār-ı gülsitān-ı lı-ma Allah

³³⁵ olan: iren S

³³⁶ ħırzın: ħırzını Ö

³³⁷ *Peygamberlerin en faziletlisi, efendisi ve nebilerin sonuncusu -kendisine salat ve selam olsun- olan efendimize övgü*

- 406 Risālet ʿālemīnūñ āfitābı
Velāyet menzīlinūñ māh-ı tábı
- 14a- Ö 407 Ezel levhinde lem^c-i zāt-ı Aḥmed
Ebed devrinde şem^c-i nūr-ı sermed
- 408 Nübüvvet devrinūñ şāhib-nikīni
Fütüvvet ıarnınıñ şāh-ı güzīni³³⁸
- 409 Cemāl-i mazḥar-ı nūr-ı vilāyet
Celāl-i manzar-ı sırr-ı risālet
- 410 Yüzi mişbāḥ-ı táb-ı ḥalvet-i Ḥaḳḳ
Sözi miftāḥ-ı bāb-ı genc-i muṭlaḳ
- 411 Vefā³³⁹ şehrinde şāhenşāh-ı pīrüz
Şafā³⁴⁰ baḫrında dürr-i ʿālem-efrüz
- 412 Çerāğ-ı dīde-i erbāb-ı ḥikmet
Fürüg-ı şem^c cem^c-i bezm-i vaḥdet
- 413 Muḥammed kim dü ʿālem pertevīdür
Ḳamu maḥlūk anuñ peyrevidür
- 414 Esās-ı şerʿidir ḥatm-i cihānuñ
Ki mensūḥ itdi ḥükmin enbiyānuñ
- 415 Anuñ innā fetāḥnā āyetidür
Anuñ naşrūn minellah ruʿyetidür³⁴¹
- 16a- S 416 لعمرک³⁴² tācı farḳ-ı müşḳ-bārı
الم نشرح³⁴³ ıırāzı rüzīgārı
- 417 Serīr-i ferşe ḥāk-i pāy-i efser
Verā-i ʿarşa virür pertev-i fer
- 16a- İ 418 Keremde zāt-ı sırr-ı kibriyādur
Şerefde şāh-ı ḥayl-i enbiyādur

³³⁸ Ö İ: -

³³⁹ vefā: şafā S İ

³⁴⁰ şafā: vefā S İ

³⁴¹ (ik.bk)

³⁴² Le- ʿömrüke (ik.bk)

³⁴³ Elem neşrah (ik.bk)

- 419 Dilidir k̄atib-i vaḥy-i ilāhī
Zebān-ı tercümān-ı pādīşāhī
- 420 Nübüvvetde nebīler serveridür
Velāyetde velīler rehberidür
- 421 Vücūd-ı pertevīdür şem^c-i eflāk
Anuñdur ḥil^c-at-i teşrīf-i levlāk³⁴⁴
- لولاك لما خلقت الافلاك³⁴⁵
- 422 Livā-i ḥamdile sultān-ı ebrār
Şeh-i mülke sa^cadet baḥr-ı esrār
- 423 Żuhūrı nūr-ı şem^c-i çeşm-i ‘ālem
Bütüni kīmyā-yı ḥāk-i ādem
- 14b- Ö** 424 Ümīzi bātınī vü zāhirīnūñ
Şefī^ci evvelīn ü āḥirīnūñ
- 425 Livāsı rüz-ı ḥaşruñ āfitābı
Liķāsı leyl-i ķadrūñ³⁴⁶ māh-tābı
- 426 Ḥüzānuñ³⁴⁷ pertevīdir pāk rūḥı
Künüz-ı sırr-ı ḥaķķ oldı fütūḥı
- 427 Cemāl-i āfitābı nūr-ı ḥaķdur
Kemāl-i sırr-ı vāhidden sebaķdur
- 428 Anuñdur ķurb-ı ḥaķda ‘izzet ü ķadr
Anuñladur müzeyyen şuffa-i şadr
- 429 Yüzi āyīne-i envār-ı Mevlī
Zihī maḥbūb kim ḥaķdur tufeylī
- 16b- S** 430 Delīl-i şem^c-i tevḥīd-i ḥüzādur³⁴⁸
Vüsüle pīşvāy-ı enbiyādur

³⁴⁴ (ik.bk)

³⁴⁵ (ik.bk)

³⁴⁶ (ik.bk)

³⁴⁷ ḥüzānuñ: ḥüdānuñ S İ

³⁴⁸ ḥüzādur: ḥüdādur S İ

- 431 Vücūdın efdalü'l-halk itdi ol Hakk
Ki zâtıdur emîn-i genc-i muṭlaḳ
- 16b- İ 432 Hüzādan³⁴⁹ gayrdan buldı ferāğ ol
Çerāğı çeşm ü hem çeşm-i çerāğ ol
- 433 Sözinüñ luṭf[ı] miftāhü'l-Hüdādur
Yüzünüñ nūr[ı] mişbahü'd-dücadur
- 434 Özidür aṣl-ı ʿālem anadır fer^c
Cemālidür çerāğ-ı meclis-i şer^c
- 435 Kemāl-i mihr kim dutdı³⁵⁰ sipihri
Dehān-ı enbiyāya urdı mühri
- 436 Anuñla faḫr ider ebnā'-i ādem
Şeref anuñla buldı mülk-i ʿālem
- 437 Risālet nūrile gösterüb dīn
Ṭarīḳ-i ḥaḳḳile baṣt itdi āyīn
- 438 Kamer bedrini engüştü idüb şaḳḳ
Nübüvvet ḫātemine³⁵¹ virdi revnāḳ
- 439 Kamu ṭalib k'ider maḳşūd[ı] ḫāşıl
Anuñ nūrıyla olur Hakkā vāşıl
- 440 Niçün faḫr itmeye anuñla ādem
K'anunçün ḫalk oldı her dü³⁵² ʿālem
- 15a- Ö 441 Vücūd-ı ʿālem[i]dür rūḫ-ı zātı
Ki iḫyā itdi nūrī kāyinātı
- 442 Niyāz-ı seyr-i bāğ-ı قَابِ قَوْسَيْنِ³⁵³
Namāz-ı rüşenā-i قَرَّةِ الْعَيْنِ³⁵⁴
- 443 Şafā efrüz-ı rūḫ-ı ḳalb-i nāsūt
Ṭırāz-ı kār-gāh-ı şun^c-ı lāhūt³⁵⁵

³⁴⁹ hüzādan: hüdādan S İ

³⁵⁰ dutdı: tutdı İ

³⁵¹ (ik. bk)

³⁵² dü: cümle S ehl-i: İ

³⁵³ kâbe kavseyni (53/9) (ik.bk)

³⁵⁴ ḳurretu'l-ʿayn (25/74) (ik.bk)

³⁵⁵ S İ: -

- 444 Başında efser ü nūr-ı nübüvvet
Dilinde pertev-i sırr-ı fütüvvet
- 445 Çerāğ efrūz-ı şem^c-i çeşm-i nāsūt
Tıraz-kār gāh-ı şun^c-ı lāhūt³⁵⁶
- 17a- S 446 Hāğ idüb hāk-i pāyini sirişte
Vücūd-ı ādem oldu perverişte
- 447 Peşol gül düşdi çün oldu³⁵⁷ yaraşık
وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي³⁵⁸ lāyık
- 17a- İ 448 Çü hāk-i pāyidür ādem vücūdı
Melekler aña itdiler³⁵⁹ sücūdı
- 449 Virildi aña Hāğdan tığile tāk
Ki tığı şer^c oldu tāk-ı mi'rāk
- 450 Niginidür nübüvvet-i taht-ı eflāk
Şeref anuñla buldı merkez-i hāk
- 451 Uğüle māye-vār vāhe maṭlūb
Cihāna raḥmet ü Allāha maḥbūb³⁶⁰
- 361 قَوْلُهُ تَعَالَى وَ مَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ
- 452 Muḥammeddir ki dutdı³⁶² kāyinātı
Şıfāt ü Aḥmed ü Maḥmūd u zātı
- 453 Muḥammed āfitābı sermedīdür
Ki rūḥü'l ḳuds şubḥ-ı Aḥmedīdür
- 454 Şuhūdı enbiyā-ı nesl-i ādem
Vücūd-ı Muştafā-i ḥāğ-ı ālem

³⁵⁶ Ö: -

³⁵⁷ deşdçün oldu: oldu çün deşdi S İ

³⁵⁸ Nefḥatü fihi min rūḥi (ik.bk)

³⁵⁹ melekler aña itdiler: melekler itdiler aña S İ

³⁶⁰ (ik. bk)

³⁶¹ (ik.bk)

³⁶² dutdı: tıtdı İ

- 455 Yüzi mişbâh-ı şubh-ı rûz-ı vaḥdet
Sözi miftâh-ı feth-i künc-i ḳurbet
- 456 Ḳamu müşkil anuñ ḳatında ḥaldür
Ki fikri nâzır ü levḥ-i ezeldür
- 457 Çü râm oldı aña taht-ı nübüvvet
Uruldı emriyle penç nevbet
- 15b- Ö 458 Bu nevbetden ki töldı baḫrıla ber
Şadâsı dutdı³⁶³ âfâḳı ser-â-ser
- 459 Anuñ nevbetizeni olmağa ĩsâ
Diler k'ide semâdan arz-ı me'vâ
- 17b- S 460 Egerçi Tūr idi mi'râc-ı Mūsâ
Bunuñ mi'râc[ı] oldı 'arş-ı Mevlâ
- 461 Ger oldı behre Hızra âb-ı ḫayvân
Bunuñdur ḥâk-i pâ-y-i çeşme-i cân
- 17b- İ 462 Süleymânuñ götürdi tahtını yil
İrürdi pâ-y-i Aḫmed 'arşa menzîl
- 463 Bülendi keşf olub Ḥaḳdan bu esrâr
Ki aḫdle Aḫmed'üñ ḳurbıyyeti var
- 464 Eḫadden Aḫmedi bir mim ider fark
Ki ol mîmiñ dü 'âlem mihrine gark
- 465 Şeref irdi eḫadden mîm-i cisme
Ki Aḫmed pertevî düşdi tılısma
- 466 Eḫadden mîm-i Aḫmed oldı peydâ
Hem Aḫmedden eḫad nür[ı] hüveyda
- 467 Çü Aḫmed irdi bu mîm-i cesedden
Dem urdı pertev-i nür-ı eḫadden
- 468 Eḫadden mîm çün oldı mu'ayyen
Pes oldı sırr-ı Aḫmed anda rüşen

³⁶³ dutdı: tutdı S İ

- 469 Ezel seyrinde kim olupdı sermed
Ehadden berķ urırdı mīm-i Aḥmed
- 470 Miyān-ı āb ü gilde cism-i ādem³⁶⁴
Olurken Aḥmed idi cān-ı ʿālem
- كنت نبيا و آدم بين الماء والطين³⁶⁵
- 471 Bulupdı zāt-ı Ḥaḳdan nūr-ı revnaḳ³⁶⁶
Nübüvvet mihrini virmişidi Ḥaḳ
- 472 Anuñ Ṭāhā vü Yāsīn oldı nāmı
Ki Rūhü'l Ḳudsdür kemter ğulāmı
- 473 Çü ğülzār-ı nübüvvetde nevā-sāz
Olub gösterdi ḥalka dürlü ʿicāz
- 16a- Ö** 474 Şehādet ḥaḳḳına nuṭḳ-ı ḥacerden
18a- S İṣāret şıdḳına şaḳḳ-ı ḳamerden³⁶⁷
- 475 Olub geldi zuhūra muʿcizātı
Münevver ḳıldı nūr[ı] kāyināt[ı]
- 18a- İ** 476 ʿAceb bundan ilerü nola bürhān
Ki geldi nuṭḳa zehr-alüde büryān
- 477 Anuñ ʿicāzına iy merd-i kāmil
Tevātür birle oldı cezm-i ḥāşıl
- 478 Görüñdi gerçi kim ḥaḳḳında āyāt
Nübüvvet sırrını itmeye işbāt
- 479 Kemālatın anuñ çün görđi zāhir
Didi fikreyle erbāb-ı beşāyir
- 480 Açıldı ehl-i Ḥaḳḳ olmağa āġāh
İki vechile istidlāliçün rāh

³⁶⁴ (ik. bk)

³⁶⁵ Küntü nebiyyen ve ādeme beyne'l-mā'i ve't-tīn (ik. bk)

³⁶⁶ zāt-ı Ḥaḳdan nūr-ı revnaḳ: nūr-ı Ḥaḳdan zāt-ı revnaḳ S (ik. bk)

³⁶⁷ (ik. bk)

الوجه الاوّل ³⁶⁸

- 481 Biri budur ki da^{vā} itmeden ol
 amu alā olmudur mabūl
- 482 Varıdı³⁶⁹ zātınuñ hu-ı azīmi
 Fütüvvet birle ef^{āl}-i kerīmi
- 483 Ki olmuıdı ³⁷⁰محبوب القلوب اوّل ol
 Kimesne bulmazıdı adına yol
- 484 Maām idinmiıdı cān iinde
 Bu sırrı didi Ha urān iinde

³⁷¹وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

- 485 amu avāl-i Ha üzreydi mazbū
 amu ef^{āl}i³⁷² biribirine merbū
- 486 Vüūi ismete haıyla mukem
 amu akām olmuıdı akem³⁷³
- 18b- S** 487 Adāvetde i ger varıdı Őiddet
 İdemezidi a^{dā} ana tōhmet
- 488 Ki zerre deñlü taⁿ itmekiün rāh
 Göze dūrlardı biñ cānile her gāh
- 16b- Ö** 489 Görüp zātında alā-ı cemāli
18b- İ Bulınmazlardı adına sebāli
- 490 Tefekkür birle basa merd-i kāmil
 Olur elbetde aña cezm-i hāıl
- 491 Bu hālet kim dinildi macerādan
 Revā olmaya ayr-ı enbiyādan

³⁶⁸ ال : - S

³⁶⁹ varıdı: ki varıdı İ

³⁷⁰ mabūbū'l-ulūb

³⁷¹ (ik. bk)

³⁷² ef^{āl}: aval S

³⁷³ akem: mukem S

الوجه الثانى³⁷⁴

- 492 İkinci bu ki ol sulţān-ı ʿālem
Nübüvvetden ki urdı şıdkıla dem
- 493 Yoğıdı leşkeri vü taht u tacı
Ne iklīm ü ne bāc u ne ħarācı
- 494 Ne ħayli ne silāh ü ne ħazāyin
Riyāsetden ne ħoz³⁷⁵ tutardı āyīn
- 495 Adı ümmīydi yoğıdı kitābı
Mücerred ħaħdanıdı feth-i bābı
- 496 Cihān dürcinüñ ol dürr-i yetīmi
Çü daʿva itdi bu emr-i ʿazīmi
- 497 Kitābile idüb işbāt³⁷⁶-ı bürhān
Çerāġı mihr-i şerʿi oldı raħşān
- 498 İdüb aħkām her aħkāmını ol
Ķamu bir toġrı gösterdi ħaħa yol
- 499 Fazīlet irdi andan nice nāsa
Ki gelmez lütfunuñ vaşfı kıyāsa
- 500 Niceler eyleyüp tekmīl-i aħlāk
Olurlar pertevinden mihr-i afāk
- 19a- S** 501 Zālām-ı küfrile olmuşdı dirhem
Açıldı nūr-ı ĩmāniyle ʿālem
- 502 Çü³⁷⁷ oldı şerʿinüñ ħurşid-i raħşān
Belürsiz oldı encüm gibi edyān
- 19a- İ** 503 Ne daʿva kʿeyledi ol cān-ı ʿālem
Yerine vardı beri olmadı kem
- 504 Muʿarızlar nice itdiler kim iħdām
Nübüvvet perteviyle itdi ilzām

³⁷⁴ ل: - S³⁷⁵ ħūz: hūd İ³⁷⁶ işbāt: izhār S İ³⁷⁷ çü: çün Ö

- 17a- Ö 505 Çü ‘āciz kıaldılar ‘ilmiyle anlar
Cigerden aķıdub ĥaķķıyla kıanlar
- 506 Ele tıĝ aldılar bulmaĝıçün yol
El urdı tıĝa³⁷⁸ tıtdı ‘ālemi ol
- 507 Nażar kılsa bilür her ehl-i ĥikmet
Ki budur rast-ı ma‘nāyı nübüvvet
- 508 Bu aĥkām olmaduĝı emr-i bātıl
İder gün gibi rüşen cirm-i ‘āķil
- 509 Ki ĝayrında nebīnün iy sözi dür
Ķatında ‘āķilün bu mümteni‘dür
- 510 Bilürken niddüĝin da‘vāsını Ĥaķķ
Vire da‘vası üzre añā revnaķ
- 511 Pes_andan yıllarıyla vire iķbāl
Ķamu edyān ol itmeĝe ibtāl
- 512 Livā’-i fethile a‘dāya manşür
Olub Ĥaķķ kıahr ile kııla maķhür
- 513 İşinde olmaya herĝiz nedāmet
Ķıla āşār tā yevm-i kıyāmet
- 514 Degüldür ĥikmet-i Ĥaķķa muvāfıķ
Nebīnin ĝayrı ola buña lāyık

³⁷⁹ قصیده در نعت افضل البشر علیه افضل الصلوات و السلام

Mefülü / Fāilātü / Mefāilü / Fāilün

- 19b- S 515 یا هادی البریت یا احمد الوری
انت الّذی تلاء لاء من مطلع العلی³⁸⁰

³⁷⁸ urdı tıĝi: tıĝi urdı İ

³⁷⁹ İnsanların en faziletlisini (salat u selam onun üzerine olsun) övgü için kasıde

³⁸⁰ “Ey hidāyet kaynaĝı ve ey Ahmed’e vücüd veren sen, en yüce ufuklarda parlayan (güneş) sın.”

- 516 لقد كان سرّ ذاتك للخلق مبتدأً
يا من سراج روحه من نور كبريا³⁸¹
- 19b- İ 517 از لمع روی تو خرشید کاینات
یک ذره شد بر روی جهان زان دهد ضیا³⁸²
- 518 Mişbāh-ı şubh-ı nuşret ü fettāh-ı genc-i feth
Ġavvāş-ı baħr-ı vaħdet ü dürr-i zafer-nümā
- 519 Şems-i cemāl-i ʿālem-i k̄utb-ı semā-i dīn
Çeşm ü çerāğ-ı ādem-i sulṭān-ı enbiyā
- 520 Ey şeh-nişīn-i şuffa-i dārüs'selāmda
Bālīn-i k̄urb-ı ħāzrete eyleyen ittikā
- 17b- Ö 521 Ĥaqq ħuṭbe-i menābir-i medħinde zatunuñ
Vaşında didi Aħmed ü Maħmūd u Muştafā
- 522 Sulṭānsın dü kevne ki taʿzīm idüb kerīm
Levlāke ħilʿatini saña eyledi ʿaṭā
- 523 Sertāc idindi cevher-i gerdūñı rūħ-ı k̄uds
Mīʿrāc edindi sidre-i ʿülyāñı etķiyā
- 524 Sensin ħaṭīb-i minber-i envār-ı zü'l-meṭīn
Sensin ħabīb-i mażhar-ı esrār-ı kibriyā³⁸³
- 525 Ṭayr-ı hümā-i sırruñadır ʿarş-āşiyān
Seyr-i hevā-i fikriñedür k̄urb-ı Ĥaqq każā
- 526 Buldı şerīf ismüñile ins ü cin şeref
İtdi laṭīf cismüñile faħr asfiyā
- 527 Ĥalkuñ riyāz-ı ʿabherdür virdi mihr-i Ĥaqq
Luṭfuñ ħiyāz-ı kevşeridür āb-ı cān fezā
- 528 Kenz-i maħfī iken özi maħbüb idüb seni
İtdi emīn maħzen-i esrārına ħüdā

³⁸¹ “Senin sırrın yaratıklar için bir ilk oldu, Ey ruhunun nuruyla uluların nurunu yakan Allah.” (ik.bk)

³⁸² “Kāyinātın güneşi senin yüzünün parlaklığından dolayı parlaktır; ondan bir zerrecik dünyaya geldive ondan dolayı dünya aydınlandı.”

³⁸³ ħabīb-i mażhar-ı esrar-ı zü'meṭīn / ħaṭīb-i minber-i envār-ı kibriyā: S İ

- 529 Sen baħr-ı bī-kerānsın ü ħāşākdür dü kevn
Ĥāşāke āb-ı baħrde ħāşāki cā olā
- 20a- S** 530 Veħ-i kerīm nüktesi ħüsnüñ ider beyān
Ĥulķ-i ‘azīm āyete şānuñadur güvā³⁸⁴
- 531 Cibrīl ġāşiyēñ³⁸⁵ getürüb ider iftiħār
Yürir önünce çü ķule ervāħ-ı evliyā
- 20a- İ** 532 Rāyüñ biħār-ı ķaťresi ser çeşme-i ħayāt
Pāyüñ ġubār-ı zeresi cām-ı cihān nümā
- 533 Şer‘üñ livāsı³⁸⁶ zümre-i tullābe rāħber
Mihriñ ziyāsı³⁸⁷ maşer-i ‘uşşāķa pīşvā
- 534 ‘İlm-i ezelde metnine vaşf-ı kemālünñ
Yazıldı şerħ-i sūre-i إِذَا هَوَىٰ³⁸⁸
- 535 Şem’-i nübüvvetüñe ki oldı şerer rusül
Her dü cihān dāmen-i ķadründedür hebā
- 536 ‘Ālem-i nizām sırrına bulmazdı vuķūf
Ger itmeseydi ‘aķluña ‘aķl-ı kül iķtidā
- 537 Rüz-ı cezāda görmeyiser zerrece elem
Zıll-ı livāña her ķişi kim ide ilticā
- 18a- Ö** 538 Nefsī diye ħaşrde çü ħavfile her nebī
Sen ümmetī diyüb olasın ħalkā mültecā³⁸⁹
- 539 Ol kim açıldı bāġ-ı ķabülünñde ġül bigi³⁹⁰
Oldı şafā’-i ķalbile mergüb-ı ħoş hevā
- 540 Ķurbuñ yolında anı kim itdün diken bigi
Merdūd-ı rü-ı siyehdür o bī-ķadr ü bī-şafā
- 541 İrdi ħalīlünñ alnına nūruñ fūrūġı çün
Nār oldı ana ġülşen-i firdevs-i ‘ıťrsa

³⁸⁴ (ik. bk)

³⁸⁵ (ik. bk)

³⁸⁶ livāsı: ziyāsı S

³⁸⁷ ziyāsı: livāsı S

³⁸⁸ (ik. bk)

³⁸⁹ (ik. bk)

³⁹⁰ bigi: gibi S

- 542 Mūsa ki buldı Sīnada tābende mihriñi
Oldı ‘aşāsı düşmeni qahrına ejdehā
- 543 Īsā meger ki meşreb-i vaşfuñdan urdu dem
K’iḫyā’-i mürde eyledi mevt irmedi aña
- 544 Düşmezdi gerçi sāyi cism-i luḫfūnuñ
Sāyeñde buldı līk cihān neşvile nemā
- 20b- S 545 Zātuña oldı³⁹¹ merdüm-i çeşm-i cihān ü cān
Rü’yetde bir idi saña kıbleyle māverā
- 546 Gūş-ı cemāl-i ‘āleme dürr-i yetimsin
Dimek yetim pes saña andandurur revā
- 20b- İ 547 Her kime k’irdi sāye’i luḫfuñ bulub şeref
Şāh oldı ‘Adn mülkine zī-sāye-i hümā
- 548 Na‘leyn tozı cevherdir kühl-i hūr u ‘ayn
Ḳudsiler itse gözlerine tañmı tūtiyā
- 549 Bostān serāy-ı qalbdürür Ḥaḳḳa cilve-gāh
Destān-ı sarāy-ı rūḫ ider ‘aşḳda serā
- 550 يا مظهر العواطف بالخلق و شيم
يا مجمع اللطائف بالصدق و الصفا³⁹²
- 551 بين الانام شرعك كالروح في للبدن
في الدهر نور دينك كالشمس في الضحا³⁹³
- 552 Geşt ez fürüg-ı mihr-i türā çeşme-sār nūr
Çün māh-ı bedr-i lutf dir ḳubbe-i vefā
- 553 Yandırur şem‘-i dīn çü dest-i nübüvvetüñ
Ṭoldı şuā‘-ı şer‘ ile ‘ālem yüzi ziyā
- 554 Tārīk-i küfr ü şirkde nūr-ı şerī‘atüñ
كالبرق في الغياهب والبدر في الدجا³⁹⁴

³⁹¹ oldı: - Ö

³⁹² “Ey duyguları ortaya çıkaran (yaratıkların sevgisine mazhar olan kişi) / Ey bütün latifeleri doğruluk ve safiyetle kendinde toplayan.”

³⁹³ “İnsanoğlu arasında senin yolun (şeriatın bir ruh gibidir bedende sonsuzluk (âleminde) senin dininin ışığı kuşluk vaktinde güneş gibidir.”

³⁹⁴ “Farz et ki gayya kuyusundaki şimşek ve karanlıktaki dolunay gibidir.”

- 18b- Ö 555 Luṭf-ı işāretüñle şakḳ oldu mäh-ı bedr
Keşf-i kerāmetüñle geldi söze ḥaşşā³⁹⁵
- 556 Bulur revān-ı maḳşad-ı aḳşāya dest-res
Şol kim rumūz-ı şer‘üñ ile bula ihtidā
- 557 İtdüñ emīnüñ maḥzen-i esrār-ı ḳurbuña
Ol çār-ı yāruñ diyüb anlara mācerā
- 558 Dīn ḳālībınuñ oldu bular çār ‘unsurı
Gerçi ki buldı dehrde sen cānla beḳā
- 559 İtdüñ sarāy-ı şer‘üñi ma‘mūr üstüvār
Bu çār çār-ı rükn olub ey ma‘den-i seḥā
- 21a- S 560 Şiddīḳa çünki şıdḳıla irdi hidāyetüñ
Taşdıḳ itdi ḳavlüñi dimedi hiç lā
- 561 Fārūḳ ki itdi ‘adlile ihyā’-i şer‘ ü dīn
Ḳıldı bu yolda ya’ni ciger kūşesin fedā
- 21a- İ 562 ‘Osmān ki oldu cāmi‘-i Ḳur‘ān-ı kān-ı ‘ilm
Ser-rişte-i vefā idi ser-çeşme-i ḥayā
- 563 Ḥaydar ki yıḳdı çarbıla Beni Ḥayberiñ
Maḥmūd-ı hel etā adı³⁹⁶ memdüḥ-ı lā-fetā
- 564 Çarḥ-ı sa‘ādet içre idi şemsüñ enverīn
Baḥr-ı şehādet içredi dūrreyn-i bī-behā
- 565 Ya‘ni Ḥasan ki ḥulḳıla maḥbūb-ı dehridi
Daḫi Ḥüseyn şāh-ı şehīdān-ı Kerbelā
- 566 Biñ biñ selām saña ve āliñe her nefes
Ḥaḳdan irişe ما اختلف الصبحُ والمسأ³⁹⁷
- 567 Ey faḥr-ı ḥalḳ Şāhidī cürmile bī-‘amel
Geldi ḳapuña müflis ü giryān bī-nevā
- 568 Raḥmuñ yeñi ile silüben eşk-i çeşmini
Kenz-i şefā‘atüñle virgil aña ḡinā

³⁹⁵ (ik. bk)

³⁹⁶ (ik. bk)

³⁹⁷ Maḥtelefe’s-subhu ve’l mesā: Sabah ve akşam peşpeşe geldiği sürece.

- 569 يا شافع البريّه اشفع ذنوبنا
واطلب لنا برحمتك العفو و الهدا
- 570 Ger kişi müsteħak ola cürmile şefkate
Mücrimler içre olmaya benden ħařķ řehā
- 571 Mihr ü maħabbeti ħařķı yā Rab ħabībūñün
şol gün ki diyesin çamu ebrāre merħabā
- 19a- Ö 572 Cürmüme göre işlemeğil lāyıkı baña
Ĥařķımda anı işle ki oldur saña seza
- 573 يا معاطي الهدايت اياك نستعين
398 فغفر ذنوبنا بعطايك واهدنا
- در مدح الذخرالدوران و فخر آل عثمان جم سلطان بن محمد خان³⁹⁹
- 21b- S 574 Dil ü cān bülbüli olub nevā-sāz
Me‘ānī gülşeninde ura pervāz
- 575 Mübārek olmağıçün intihāda
Olur üç nesne lābüd ibtidāda
- 21b- İ 576 Birisi ħamd-ı Ĥařķı eylemek yād
‘Ademden k’oldır iden ħařķı ĩcād
- 577 İkinci na‘t-ı⁴⁰⁰ zikridir resūluñ
Fürū‘ın bildüren oldır uřülüñ
- 578 Üçünci řāh-ı devrāna du‘ādur
Ki rüy-ı ‘āleme zıll-i ħudādur
- 579 Gel ĩmdi diyelüm medħini anuñ
Kim oldır řāh-ı řāhān-ı cihānuñ
- 580 şeh-i řehzāde’i Cemřīd-rif ‘at
Sipihr-efser meh-i ħurřīd-şal‘at

³⁹⁸ “ Ey hidāyetini veren kişi ancak senden yardım isteriz. Bağışla günahlarımızı lütüflarımla ve hidayete erdir bizi.”

³⁹⁹ *Zamanı şereflendiren ve Osmanlı sülalesinin övüncü Mehmet Han oğlu Sultan Cem’in methi*

⁴⁰⁰ na‘t:- Ö

- 581 Cemāle cīm mülke mīmdir dāl
Mübārek geldi cīm-i mīmler fāl
- 582 Bu cīm ü mīme maqşūd oldu bir zāt
Ki irdi aña Hāḫḫ luḫfundan āyāt
- 583 Meger ol zāt oldu cān-ı ʿālem
Ki aña cān virür devrān-ı ʿālem
- 584 Cemāl-i mülk-i dehr olmağa teslīm
O zāta ad oldu cīmle mīm
- 585 Diriseñ kimdürür ol baḫt-ı sermed
Direm Cem Şāh İbn-i Hān Muḫammed
- 586 Penāh-ı salṫanat sulṫān-ı ʿālem
Ümīz-i memleketi ḫāḫān-ı aʿzam
- 587 Cihān efrüz dürr-i tāc-ı şāhī
Tırāz-ı kār-gāh-ı padişāhī
- 19b- Ö 588 Şehī⁴⁰¹ ferrūḫ-nejād u āsmān-baḫt
Cem-i şān şehensāh-ı civān-baḫt
- 22a- S 589 Hūceste aḫter-i eflāk-i gerdān
Hümāyūn peyker-i sulṫān-ı devrān
- 590 Çerāḡ-ı baḫt-ı mihr-i kāmranı
Fürüg-ı ʿadl-ī şemʿ-i zindegānı
- 22a- İ 591 Serīr-ārāyı⁴⁰² mülk-i Rūm u Yunan
Hilāl-i efser-i ebnāʾ-ı ʿOsmān
- 592 Muḫammed sırrıdur Haḫdan vücūdı
Ki Aḫmedʾden dutar āyīn-ı cūdı
- 593 Yüzi beñzer ki nūr-ı Muştafādur
Ki zāt-ı mazhar-ı luḫf-ı ḫüdādur
- 594 Sözi beñzer ki oldu çeşme-i cān
Ki lezzet andan alur āb-ı ḫayvān

⁴⁰¹ şehī: ne S

⁴⁰² arāyı: efrüz S

- 595 Celālî ‘ālemüñ sermāyesidür
Cemālî genc-i cānuñ māyesidür
- 596 Livāsı k’āña oldı⁴⁰³ ‘arş-pāye
Felekde āftāba şaldı sāye
- 597 Dem-i Aḥmed bigi⁴⁰⁴ ḥulķı şafā-baḥş
Yedi ḳudret bigi⁴⁰⁵ cūdı şifā-ı baḥş
- 598 Penāh-ı ‘ālem ü zıll ü Ḥüzāyī⁴⁰⁶
Yüzi şem^c-i zekā-i pādīşāhī
- 599 Sa‘ādet tācınüñ dürr-i yetīmi
Siyādet mülkinüñ şāh-ı kerīmi
- 600 Seḫāsı devletiñ pīrāyesidür
‘Aṭāsı heft-baḫruñ māyesidür
- 601 Şalaldan sāye baḫt-ı⁴⁰⁷ sāyebānı
Olupdur ḳadrinüñ ‘arş āşiyānı
- 602 Ger ğire himmetinden zerreye tāb
Ola zerre ana ḥurşīd-i pür-tāb
- 603 Çü maṭla^c oldı baḫt-ı mihrine şarḳ
Cihānı ṭıtdı tīgi nitekim berḳ
- 22b- S 604 Cihān mülkinüñ oldur taḫt-ğīri
Güneşdür ‘ālem içre yok nazīri
- 605 Likā-i fetḫi ḥurşīd-i cihān-ğīr
Livā’-i medḫi māh-ı āsmān-ğīr⁴⁰⁸
- 20a- Ö 606 Seḫī serv-i riyāz-ı ‘adn şāhı
Tezerv-i sebze-zār u pādīşāhı
- 22b- İ 607 Çerāğ-ı devletidür ‘ālem-efrüz
Fürügından ki olur dehre pīrüz

⁴⁰³ āña oldı: oldı āña S

⁴⁰⁴ bigi: gibi S

⁴⁰⁵ bigi: gibi S

⁴⁰⁶ ḥüzāyī: hüdāyı S İ

⁴⁰⁷ sāye baḫt-ı: baḫt-ı sāye S

⁴⁰⁸ Ö İ: -

- 608 Girüb fermânına cümle memâlik
Anuñ tuğrasına ver şaḥḥa zâlik
- 609 ‘Acem virmek diler bâc u ḥarâcı
‘Arab teslîm ider taḥt u tâcı
- 610 Müzeyyen tâcıyla tâc-ı ḥurşîd
Olur taḥtına pâye taḥt-ı Cemşîd
- 611 Cefâ-cüyâ celâl-i âfet-i cân
Vefâ-ḥüya cemâli âb-ı ḥayvân
- 612 Tûlû‘ itdi çü baḥt-ı âftâbı
Cihâne virdi yanķı⁴⁰⁹ vird-i tâbı
- 613 Seḥâvet baḥrıdır cüdında ḳatre
‘Adâlet mihridir luḥfunda zerre
- 614 Virür leşkerle şehrine murâdı
Birine devlet ü birine dâdı
- 615 Ger ide nâr-ı ḳahr-ı çarḥ-ı süzân
Şu ola çeşme-i ḥurşîd-i raḥşân
- 616 Ger ire duzaḥa luḥf-ı nesîmi
İder firdevs baḡınuñ ḥarîmi
- 617 Çerâğ-ı devletin uyardı çün Ḥaḳḳ
Cihâne mihr bigi⁴¹⁰ virdi revnaḳ
- 618 O şem‘a k’andan olur dehr rüşen
Zafer oldu fitîl ü fevzi ü ravḡan
- 23a- S 619 İrürüb ‘arşa nûrı pertevi yol
‘Adüyı yandurur pervâne var ol
- 620 İreydi mekteb ü ‘adline kisrâ
Bilürdi zammıla ol fetḥ ü kesrâ

⁴⁰⁹ virdi yanķı: rûy-ı tîḡi S

⁴¹⁰ bigi: gibi S

- 621 Cihānı ʿadl-i nūrı itdi ābād
Sitemden ʿālem içre qalması ad
- 23a- İ 622 Çemende āhūyıla dil idüb bir
Ki virür şīr āhū pençeye şīr
- 20b- Ö 623 Kılalı verdi ʿadli dehre hoş-bū
Urır şebāz geh pervāze tīhū
624 ʿAdāvet varını idüb ferāmūş
Demürür bir yanında⁴¹¹ gürbe vü mūş
- 625 Şu resme virdi ʿadlī ʿāleme fer
Ki har-gūşı seg edindi bir azer
- 626 Emānet sırrın idüb kendüye hū
Dücacı düzd kılmaz oldu dilkū
- 627 Dutub asāyişiyile hāşş ü ʿāmmı
Nizām-ı dehre urdı⁴¹² inṭizāmı
- 628 Revāsı feth-i devlet çarhıña māh
Livāsı āyetün نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ⁴¹³
- 629 Cemāli nūr-ı şemʿ-i zü'l-celālī
Celāl-i sırr-ı lemʿ-i lā-yezālī
- 630 Vücūdıdur çerāğ-ı ʿālem-ārāy
Kimola kim anınçün ola bed-rāy
- 631 Ne çeşme aña⁴¹⁴ virmez lezzet-i cān
Şoğulsun ger olursa āb-ı hayvān
- 632 Ne kişver k'itmeye gönünü rüşen
Harābolsun ger ola bāğ u gülşen
- 633 Ne ser ki urmaya hāki pāyine rüy
Yire düşsün ger ola mihr-veş gūy
- 23b- S 634 Ne genci k'aña İşār itmeye dūn
Yire girsün ger ola māl-ı Kārūn

⁴¹¹ yanında: yatağda S İ

⁴¹² urdı: virür S

⁴¹³ naşrūn minallah (ik.bk)

⁴¹⁴ aña: ola Ö

- 635 Ne gevher pāyine k'olmaz nişār ol
Türāb olsun ger ola ābdār ol
- 636 Ne göz ki ol Yūsuf'ı itmeye manzūr
Olursa çeşm-i Ya'qūb ola bī-nūr
- 23b- İ 637 Ne ten k'olmaz aña ol şāh-ı maḥbūb
Çürüsün ger olursa cism-i Eyyüb
- 638 İderken medḥ-i nazmında terāne
Yazıldı bu ḳasīde levḥ-i cāne
- 415 قصیده فی مدح خلدت سلطنته
- Mef'ülü / Fā'ilātün / Mef'ûlü / Fā'ilātün
- Müstef'ilün / Fe'ûlün / Müstef'ilün / Fe'ûlün
- 21a- Ö 639 Ey ṭālī'ı müşīrūñ şems-i cemāl-i 'ālem
Vey pertev-i zamīrūñ çeşm-i çerāğ-ı ādem
- 640 Nehr-i siyādetūñden rüy-ı zemīn-i gülşen
Mihir-i sa'ādetūñden devr-i sipīhr-i ḥürrem
- 641 Ḳadrūñ fezālarında ki oldı muḥīṭ-i dehrī
Bir zerre mihr-i a'zam bir ḳatre heft-tārem
- 642 Ḥurşīd⁴¹⁶-i mülk ü millet Cemşīd-i çarḥ-ı devlet
Şāh-ı serīr-i 'izzet şāhenşeh-ı mu'azzam
- 643 Zıll-ı Ḥüdā Cem ol ki çekse 'adūya leşker
Sultān-ı mülk-i ḥāver ḥaylinde ola muḥayyem
- 644 Bir nūrdur ki nūrı nūrıyladır muşavver
Bir rūhdur ki rūḥ-ı rūḥıyladır mücessem
- 645 Sözi ḥalāvetinde ne sır[ı] var ki yā Rab
Andan alur ḥayāt-ı rūḥ-ı Mesīḥ-i Meryem

⁴¹⁵ قصیده در مدح جم سلطان خلد الله سلطنته *İ Saltanatın ebedi olması ve onun övgüsüne kasīde*

⁴¹⁶ ḥurşīd: çemşīd S

- 646 Zāt-ı leṭāfetinde Ḥaḳḳ ḳodı bir kerāmet
K’irse hevā-yı luṭfı cān baḥş ola cehennem
- 647 Ḥātemle gerçi dehre buldı zafer⁴¹⁷ Süleymān
Ey tīgile Sikender taḥt oldu saña Ḥātem
- 24a- S** 648 Nem tıtdı baḥr-ı cūduñ fażlınla ebr-i devlet
Sebz oldu bād-ı luṭfuñ sebzınle⁴¹⁸ bāğ-ı ‘ālem
- 649 Nūr-ı celāl-i nuşret tīgüñ yüzünde lāmi‘
Zülf-i cemāl-i şevket oldu livāña perçem
- 650 Nīzeñ yediñle gūyā şu‘bānū dest-i Mūsā
Aḥbāba⁴¹⁹ biri beyzā a‘dāya biri erḳam
- 24a- İ** 651 Tīg-i Muḥammedīdir seyf-i ‘adūvv şikāruñ
Yüzündeñ oldu lāmi‘ Ḥurşīd-i fetḥ-i a‘zam
- 652 Baḥr-ı ‘adāletüñden bir ḳatre dād-ı Kisrā
Şems ü seḫāvetüñden bir zerre cūd-ı Ḥātem
- 653 Āyīne-i zamīrūñ cām-ı cihān-ı nümādur
K’eşyā ḥaḳāyıkından ḳalmadı anda mübhem
- 654 Baḥtuñ⁴²⁰ livāsı k’oldı pīrüz mihr peyker
Tīgüñe fetḥ lāzım tīriñle ḥaşm-ı mülzem
- 655 Görse ‘iḳāb-ı ḳahruñ süst ola bāz-ı eşheb
Sezse şitāb-ı tīrün çāk ide zühre zayḡam
- 21b- Ö** 656 Şaḥra-i şevketüñde oldu zübāb-ı şāhān
Aşār-ı heybetüñden maḥv oldu rezm-i Rüstem
- 657 Gerçi velāyetile buldı şeref sentüñdir
Şāhlıḳda līk baḥtuñ andan⁴²¹ yeri der ekrem
- 658 Deryā-i ma‘deletde gavvaş oluben itdüñ
‘Adlüñ cevāhirinle dīn riştesini munzam

⁴¹⁷:buldı zafer: zafer buldı Ö

⁴¹⁸ sebzınle: seyrinle S

⁴¹⁹ aḥbāba: ki aḥbāba S

⁴²⁰ baḥtuñ: taḥtuñ İ

⁴²¹ baḥtuñ andan: andan baḥtuñ S İ

- 659 Bābı künūz-ı fetḥüñ tīgüñledür küşāde
Sırr-ı rumūz-ı ğaybuñ ḳalbüñe oldı mülhem
- 660 Luṭfıla sīni ḥālīḳ mevşūf ḳıldı tā kim
Yaḳmaya dehr-i ḳahruñ nār-ı caḥīmi bāhem
- 661 Mīcmar-ı cādliñile dünyā sarāy-ı maḥmūr
Binā'-ı cāḳluñıla devlet esāsı muḥkem
- 662 Levḥ-i ezelden oldı eṭrāf-ı arzı naḥīm
Şāḥān-ı dehre⁴²² ḳıldı Ḥaḳḳ eşiğüñi maḳşem
- 24b- S 663 Mülk-i cihān içinde cān bigi sen muḥazzez
Kim ḳıldı seni ḥālīḳ luṭfı bigi⁴²³ mūkerrem
- 664 Cān meclisinde ḳılır bu şi'rle terennüm
Vaşf-ı ṭarab-fezāñı ḳıldıḳça⁴²⁴ dil dem-ā-dem
- 665 Ey şemse-i cemālün devrinde şems-i aḥzam
Bir zerredür kim urır mihrünle şubḥ-dem dem
- 24b- İ 666 Laḥlün hevāsiyile sevdāyi sünbülünden
Göñlim gözim diyārı oldı ğarīḳ hem dem
- 667 Çeşmüm rāh-ı ğamuñda laḥliyle dūr-feşāndür
Olalı sehm-i ğamzeñ sīnemde cāne maḥrem
- 668 Sözüñ ider şifāde nuṭḳ-ı Mesīḥa ḥande⁴²⁵
Yüzüñ urır ziyāde mihr-i sipihre derhem
- 669 Sırr-ı lebünü cāndan şormaq diler göñül līk
Ḥall ola mı bu müşkil cān sırruñ oldı mūbhem
- 670 Zülfiñle cāne ğamzeñ tīr ü kemend ataldan
Sīnemde derd müzmer göñlümde ğuşşa mudğam
- 671 Ḥaddin aşırmasun di ḥūnılığını çeşmün⁴²⁶
Devrinde bir şehuñ kim dehr añadur müsellemler

⁴²² dehre: arza İ

⁴²³ bigi: gibi S

⁴²⁴ ḳıldıḳça: itdikde S İ

⁴²⁵ ḥande: ḳande İ

⁴²⁶ çeşmün: zülfiñ İ

- 22a- Ö 672 Ol cān-ı cān-ı ʿālem sulṭān nesl-i ādem
Heybetde Sām-ı Rüstem şefkatde İbn-i Edhem
- 673 Şehlikde gerçi geldi şāhāndan mu'aḥḥer
Rütbetde cümlesinden bahtlıyladur muḥaddem
- 674 Bezminde her ne dem kim dem ursa ol seḥādan
Yetmeye baḥşışine biñ genc-i milket-i Cem
- 675 Bu Şāhidī ki ider vaşfi celāl-i şāhı
Şehden olursa himmet olmaya Şeyḥī'den kem
- 676 Gülzār-ı medḥūñ içre bülbül gibi⁴²⁷ nağmeler
Ḥayf ola ger iderken ḳalursa ḥ'ūr u ebkem
- 25a- S 677 Olurdı her ʿanādan şaḥn-ı ğināda⁴²⁸ sālīm
Faḳr cerāḥatine cūdında irse merhem
- 678 Olduḳça şem^c-i dehrüñ bezm-i semāda rüşen
Dutduḳça⁴²⁹ lem^c-i mihrüñ rüy-ı zemin ḥürrem
- 679 Eṭraf-ı heft kişver-i maḥkūmı olub olsun
Raḥşına naşr-ı pāye naşrına feth-i muażam
- سبب نظم كتاب⁴³⁰
- 25a- İ 680 Meger bir dem ki dehr olmuşdı ḥandān
Dile keşf itdi rāzın hātif-i cān
- 681 Ki ey murğ-ı hezār⁴³¹-ı gibi gülşen-i rāz
Hevā gülzārı içinde nevā-sāz
- 682 Yaḳıpdur gerçi baḡruñ⁴³² lāle-veş ḡam
Ve līkin olma sūsen bigi⁴³³ ebkem

⁴²⁷ gibi: ider İ

⁴²⁸ şaḥn-ı ʿināda: dehr-i ʿināda S

⁴²⁹ dutduḳça: tutduḳça S İ

⁴³⁰ *Kitabın yazılma sebebi*

⁴³¹ ki ey murğ-ı hezār: ki murğ-ı hezārān İ

⁴³² gerçi baḡruñ: ger baḡarsuñ İ

⁴³³ bigi: gibi S

- 683 Çü sensin bahrı vü bahr-ı me^cāni
Bu bahruñ dürlerin it rāyegāni
- 684 Gönülden dürc-i fikrūñ mihrini aç
Alub cevherlerini ^cāleme sāç
- 685 Bilürsen kim bu çarḫ-ı lāciverdi
Nüh la^cbiyle ḫoparır dehre gerdi
- 686 Buña sulṭān dimez aña dervīṣ
Ḳılur her birini mevtiyle dil-rīṣ
- 22b- Ö 687 Bu bir āyīnedür eflāk içinde
K⁴³⁴ider mestür ḫalkı ḫāk içinde
- 688 Fenā ile k⁴³⁴uruldı dehre bünyād
Dürüş kim ḫāla senden bir eyü ād
- 689 K⁴³⁴edicek nūṣ cām cān-sitānī
Ol adıyla idesin zinde-gāni
- 690 Anuñ⁴³⁵ k⁴³⁴’adı ṣoñuna ḫalmamıṣdur
Ṣanasın kim cihāna gelmemiṣdür
- 25b- S 691 Vir adıçün zen-i dehre ṭalāḫı
Ki ṣaḫṣa adıdurur ^cömr-i bākī
- 692 Bu dehr içre ki bünyād-ı fenādur
Sebeb añlamağa cūd-ı seḫādur
- 693 Ğınāyile virilmedi murāduñ
Seḫāyile ki çıḫa⁴³⁶ iyü aduñ
- 694 Çiger yol bulmaduñ māl u menāle
Biḫamdillah ki var⁴³⁷ ṭab^cuñ meḫāle
- 695 Dilüñ dürc[i] ṭolu dürr ü güherdür
Me^canī cevherinden behre ver dür⁴³⁸

⁴³⁴ ki: - Ö İ

⁴³⁵ anuñ: anuñ kārı İ

⁴³⁶ çıḫa: ḫale İ

⁴³⁷ var: ki var S İ

⁴³⁸ Ö: -

- 25b- İ 696 Tutar⁴³⁹ şîrîn sözüñ ʿuşşâk-ı hürrem
İder her kavlüñe taḥsîn ʿâlem
- 697 Virürsün şanʿatıyla şîʿre revnaḳ
Söziñdür nazm-ı terde sihr-i muṭlaḳ
- 698 Kaşideñdür meʿāniyden mülemmaʿ
Şanāyiʿ cevherindendir muraşşaʿ
- 699 Ḥayāl-i ḥüb alub her güzelden
Niçe ebyât yazarsın gâzelden
- 700 Deyüp şîrîn tutar garrâ kaşide
Niçe söz şehdin idersin ʿaşıde
- 701 Ola gevher bigi⁴⁴⁰ ger ḥüb u manzar
Hüner dimez beş on beyte hüner-ver
- 702 Çü kudret vār ur bir şehre bünyād
Sevādın şanʿatıyla eyle ābād
- 703 Meʿāniden aḳıt āb u revānı
Kʿide şekl-i bedīʿi tāze cānı⁴⁴¹
- 704 O şehriñ kıl derünün bāğ-ı gülşen
Ki zīynet vire aña verd ü süsen
- 23a- Ö 705 Mürür-ı rüz andan almaya fer
Tura firdevs bigi⁴⁴² tāze vü ter
- 26a- S 706 Ola her vird-i cānuñ armağanı
Gezend ıermeye bād-ı ḥāzanı
- 707 Şadāsından per ola rüy-ı afāḳ
Diyeler aña şehristān-ı ʿuşşâḳ
- 708 Diyār-ı Rūmda düşse yaraşık
Temāşa-gāh idene anı āşık
- 709 Nitekim gonce keşf itmek için rāz
Meʿāni gülşeninde ol dehen-bāz

⁴³⁹ tutar: dutar İ

⁴⁴⁰ bigi: gibi S

⁴⁴¹ İ: -

⁴⁴² bigi: gibi S

- 710 Hevā bezminde ehl-i rāz söyle
Sözi çoğ itme çoğı az söyle
- 711 Heves hākinde nār-ı hecrile dil
Hevāya āb bigi⁴⁴³ k'ola⁴⁴⁴ māyil
- 26a- İ** 712 Sözinüñ dürlerini ābdār it
Bu bādiyle cihānı müşk-bār it
- 713 K'olıcağ 'ālem-i ervāhda yād
Diye Şeyhī revānı āferīn-bād
- 714 Daği 'aşrıñdaki mīr-i sūhan-dān
Sipeh-sālārı hayl-ı ehl-i 'irfān
- 715 Feşāhat mülkinüñ şāh-ı şerīfi
Belāgat bāğınun verd-i laṭīfi
- 716 Velīyyüddīn oğlu Seyyid Aḥmed
Ki buldı nazm-ı terde baḥt-ı sermed
- 717 Söziñ çün kand bigi⁴⁴⁵ göre şīrīn
Zarūrī cān u dilden diye taḥsīn
- 718 Fenādan çün beḳāya iletessin yol
Kıla şoñuñda bārı yādigār ol
- 719 Çü hātifden irişdi gūşe bu rāz
Dil urdı gülşen-i şevḳ içre pervāz
- 720 Heves sāzımı depretdi şafādan
Nevā yüzini seyr itdi nevādan
- 26b- S** 721 Bu rāzuñ nüktesinden cūş kıldı
Bu şehdüñ şerbeti bī-hūş kıldı
- 23b- Ö** 722 Gerü çün hūşdan açıldı bābı
Ki ya'ni sakin oldu ıztırābı

⁴⁴³ bigi: gibi S

⁴⁴⁴ ola: oldı İ

⁴⁴⁵ bigi: gibi S

- 723 Şikāyet iyleyü devrān elinden
Bu gerdūnuñ muḥalif cünbişinden
- 724 Didi ey sırr-ı ğaybuñ nüktedānı
K'olubdur 'arş-ı kadrūñ āşiyānı⁴⁴⁶
- 725 Dutan⁴⁴⁷ sensin heva-i yārıla üns
Cemālūñ cilvegāhı gülşen-i quds
- 726 Yüzüñüñ nūr-ı cennet bāğına fer
Sözüñüñ dürri gūş-ı cāna zīver
- 727 Kelāmuñ rūḥ-ı cisme rūḥ-ı şānı
Lisānuñ sırr-ı ğaybuñ tercemānı
- 26b- İ** 728 Görinür sözleriñden pertev-i ḥaḫḫ
İrür dem anıñiçün göze barmaḫ
- 729 Ve līkin düşmüşüm bī kadr ü bīmār
Perişānum nitekim zülf-i dildār
- 730 Qaradır ḥāki gibi rūy-ı baḫtım
Ağarmaz k'ire cān odına raḫtım
- 731 Kūsūfiyle meger kim oldı ṭālī^c
Sitārım mihri kim olmadı lāmi^c
- 732 Niçe kim derd odı bağrımda yağı
Sızardı yanmadı baḫtım⁴⁴⁸ çerāğı
- 733 Murādım bulmadım devrān elinden
Ki feth idem bu bābı cān elinden
- 734 Göñül sehm-i belādan düşdi mecrūḫ
Hevā mülkinde ser-gerdandurur rūḫ
- 735 Huzūrum yokdurur var ıztırābım
Ne şüretten görine feth-i bābım
- 27a- S** 736 Gehī miḫnetdeyim dil-süz-ı giryān
Gehī kılletdeyim derdiyle ḫayrān

⁴⁴⁶ İ: -

⁴⁴⁷ dutan: tutan S

⁴⁴⁸ baḫtım: bağrım İ

- 737 Cigerdir pāre pāre dūn elinden
Yüregim hūndurur gerdūn elinden
- 738 Faķirem derd-mendem müstemendüm
Belā zincīri içre pāy-bendüm
- 24a- Ö 739 Çü virür baña ğam her gāh pūsı
Ne yüzden zeyn ola fikrim ʿarūsı
- 740 Ki cān bezminde ʿarz ide cemāl ol
Bula hūsn ü leṭāfetde kemāl ol
- 741 Gerü ol nāṭık-ı vaḫy-i ilāhī
Didi bu söz degül terket bu rāhı
- 742 Cihāna dut⁴⁴⁹ ki cümle mālīk olduñ
Ḳamu āsāyişine sālīk olduñ
- 27a- İ 743 Şebātı yoķdır anuñ bī-beķādur
Göñül virmek aña ʿayn-ı ḫaṭādur
- 744 Şebātı olmayana māyil olma
Özüñi bī-şebāta yār bilme
- 745 Murādāt göñül kim dünyevīdür
Ne ğam ger ḫāşıl olmazsa denīdür
- 746 Menāl u māle olmaduñsa mālīk
Ḳo bu evhamı ol ʿaķlıyla sālīk
- 747 Cevāhir kim dilüñ dürcindedür derc
Murāduñ üzre anı eylegil ḫarc
- 748 Şekerden eyleyüb şīrīn zebānın
Çü Şeyḫī didi Hūsrev dāsītānın
- 749 Ḳoyub ʿālemde bir ḫoş yādīġarı
Güneş bigi⁴⁵⁰ bilürdi iştihārı
- 750 Eger sen daḫi ʿarz idüb kemālūñ
Kiʿdesin zeyn-i ʿışkıyla kelāmuñ

⁴⁴⁹ dut: tüt S

⁴⁵⁰ bigi: gibi S

- 27b- S 751 Ruḥ-ı Leylī bigi⁴⁵¹ idüb cān[ı] ḥurrem
Urırsañ sūziş-i Mecnūn'dan dem
- 752 Edicek terk bu ṭāḳ-ı revāḳı
Olasın adı ile ʿālemde bākī
- 753 Sevādını bu şehristān-ı ḥānuñ
Temāşa eyleyüb bildi revānuñ
- 754 Ki pürdür ʿışḳ derdi sebze-zārı
Nizāminüñdür alda o yādigārı
- 755 Bu şehri Rum'da ur sen de bünyād
Şanāyi^c birle ḳıl ebyātın ābād⁴⁵²
- 24b- Ö 756 Sevādın eylegil ḥüsniyle⁴⁵³ maʿmūr
Dilerseñ olasın adıyla meşhūr
- 757 Sözümi dut⁴⁵⁴ ki bu ilhām-ı ḥaḳdür
Saña cān dirse kāhinden sebaḳdür
- 758 Dile çün hātif-i cān itdi terḡīb
Vücūda gelmege bu nazm-ı terkīb
- 27b- İ 759 Heves atına bindi ṭutdı meydān
Hevā ṭopına geldi urdı cevḡān
- 760 K'idüb tezyīn-i ʿışḳun gül-sitānın
Yaza Mecnūn u Leylī dāsitānın
- 761 Deyüb Rūmī zebānıyla kelāmı
Nizāmī nazmına vire nizāmı
- 762 Şekerden eyleyüb şirīn sözün ol
Bula luṭfiyla nazm-ı Ḥüsrev'e yol
- 763 Nesīmi ṭaʿn ide misk ü ʿanbere
Kitāb-ı Şeyḫi'ye ola nazīre
- 764 Bu bahrı ʿışḳa dil olduḳda bahrı
Maḳam olmışdı Ḳoşantın şehri

⁴⁵¹ bigi: gibi S

⁴⁵² İ: -

⁴⁵³ ḥüsniyle: aşkıla S

⁴⁵⁴ dut: ṭut S

- 765 ʿUlūm u fenn-i şiʿr içinde kāmīl
Olupdı cem^c anda⁴⁵⁵ niçe fāzıl
- 28a- S 766 Biri kim ol efāzildendi efḍal
Kemālātiyle olmuşıdı ekmel
- 767 Çerāğ-ı ʿilmdı devrān içinde
Ferīd-i ʿaşr idi aḳrān içinde
- 768 Dili āyīne-i ʿilm-i ilāhī
Sözi dürr-i hilāl-i tāç-ı şāhī
- 769 Riyāz-ı luṭf-ı ḥalkuñ tāze servī
Meʿārif sebze-zārınuñ tezervi⁴⁵⁶
- 770 Vezīr-i aʿzam-ı sulṭān-ı devrān
Emīn ü āşaf-i mülk-i Süleymān⁴⁵⁷
- 771 Kemālī zātı sırrı zü'l celālī
Celāl-i vaşf-ı şem^c-i lāyezālī⁴⁵⁸
- 772 Şifāʿı fazl nūr-ı cāvidānı
Zülāl-i ʿadlī āb-ı zindegānı⁴⁵⁹
- 773 Adālet nūrına mirāt-ı zātı
Cemāl-i ḥaḳḳa mazḥardur şifātı⁴⁶⁰
- 774 Şerefde şem^c-i āfāk oldu aşlı
Ebu Bekr-i Celāleddīn nesli⁴⁶¹
- 775 Muḥammed ḥulḳ-ı pāşāyı muaʿzzam
Ḥümāyūn himmet-i düstūr-ı aʿzām⁴⁶²
- 776 Şadāret gülşenīnüñ taze servī
Vezāret sebze-zārınuñ tezervi⁴⁶³

⁴⁵⁵ anda: ide İ

⁴⁵⁶ S:-

⁴⁵⁷ Ö: -

⁴⁵⁸ Ö: -

⁴⁵⁹ Ö: -

⁴⁶⁰ Ö: -

⁴⁶¹ Ö: -

⁴⁶² Ö: -

⁴⁶³ Ö:-

- 777 Nesīm-i faẓl-ı cārullāh ger bu
Vireydi diridi ʿallāmedür bu
- 778 Maḥall-i müşkīli itdükde taʿyīn
Aña dir rūḥ-ı saʿadeddīn taḥsīn
- 779 Fünün içre olub faẓlına ḥayrān
Revān-ı Seyyid anadur şenā-ḫ̣ʿān
- 25a- Ö** 780 Kemālātiyle ḥaydur buladı yol
Oḫurdı dersi kāhinden sebaḫ ol⁴⁶⁴
- 28a- İ** 781 Feşāḥatden dem urşa ol süḥandān
Ḥasedü'r-red ana rūḥ-ı muḥibbān⁴⁶⁵
- 782 Kevākib meşʿal-i ʿilminden anuñ
Çerāḡını uyarır āsmānuñ
- 783 Medār-ı mantıḳadur kuṭb el-Ḥaḳḳ
Semā-i ḥükminedür şems-i muṭlaḳ
- 28b- S** 784 Meʿāni pertevī anda ṭabīʿī
Beyān-ı ʿarż ider ḥüsn-i bedīʿī
- 785 Aña ʿilm ü riyāz-i ü ilāhī
Olupdur keşfile rüşen kemāhī
- 786 ʿUlūmuñ sırrı şehrīne bulub yol
Kelāmuñ gencini itdi ʿıyān ol
- 787 Meger oldur çerāḡ-ı din-i aḥkām⁴⁶⁶
Serāceddīn ki olmuşdır anā nām⁴⁶⁷
- 788 Çiger dehre virürdi rüşenālık
Bu ḥākiyle iderdi āşinālık⁴⁶⁸
- 789 Çü ismi gibi ḥulḳ dürr-i Muḥammed
İlāhī devletini kıl muḥalled⁴⁶⁹

⁴⁶⁴ S: -

⁴⁶⁵ S: -

⁴⁶⁶ din-i aḥkām: şems-i ʿālem S

⁴⁶⁷ serāceddīn ki olmuşdır anā nām: ki ʿālem ʿadliyle oldı ḥürrem S

⁴⁶⁸ S: -

⁴⁶⁹ Ö İ: -

- 790 Bes_ol şāhib zebān ü cān-ı ʿālem
Hümāyūn mihnet-i şemʿ çeşm-i ādem⁴⁷⁰
- 791 Virirdi dehre gerçi rūşenālık
Bu cāñıyla iderdi āşinālık⁴⁷¹
- 792 Hevā ābıyla söz şehdi ki ezildi
Olub şīrīn-i şerbetden yazıldı
- 793 Hikāyet evvelinden ʿaşk-ı Mecnūn
Olunca fāş yaʿni ç’oldı mevzūn
- 794 Dürer gibi göründi nazm-ı zāhir
Viribidüm ki ol şarrāf-ı māhir
- 795 Göre bu nazm-ı dür mi yā şibihdür
Sühā mı encüm içinde yā mehdür
- 796 Ola mı dür olursa şāha lāyık
Düşe mi gerden u kūşe yaraşık
- 797 ʿAtaşını dirīğ itmeye cānuñ
Haḫāsın yaʿni işlah ide anuñ
- 798 Çü gördi bunu ol ʿaşruñ güzīni
Derūn-ı dilden idüb āferīni
- 28b- İ 799 Kerīmidi kerem ihsān kıldı
Dil ü cāniyle istihsān kıldı
- 800 Ki taḫsinīyle cerib idüb bānī
Öküş terğibile ḫandırdı cānı⁴⁷²
- 25b- Ö 801 Bu hoş beytiyle cerb idüb zebānı
Öküş terğibile ḫandırdı cānı
- 802 Hümāyūn nüşha-i tu naḫş-Mānīst
Şenā-i u nivīştī ḫadd-i Mānīst⁴⁷³

⁴⁷⁰ Ö İ: -

⁴⁷¹ Ö İ: -

⁴⁷² Ö İ: -

⁴⁷³ S: -

- 803 Dağı bir niçe ebyāt-ı laṭīf ol
Deyüp virdi bu dürrüñ nazmına yol⁴⁷⁴
- 804 Egerçi kim neḥāsıydı zer itdi
Ḳabūlī kīmyāyı gevher itdi
- 805 Göñül kim ḥüznile dutmışdı⁴⁷⁵ ülfet
Anuñ terğibiyle itdi rağbet
- 29a- S 806 Sözi ehle begendürmekdürür kār
Ḳabūl-i cāhilüñ olmadı düş-vār
- 807 Söz oldır ki ola maḳbūl-i kāmīl
Degüldür ki ḳabūl-i redd-i cāhil⁴⁷⁶
- 808 Dile ki irdi ḳabūlünüñ nesīmi
Şafā būyı pür oldı cān ḥarīmi
- 809 Açıldı bülbül-i ‘ıṣṣā çü bu rāz
Me‘anī gülşeninde urdı pervāz
- 810 Nevā yüzinde başladı⁴⁷⁷ terāne
Hezārıdı dem urdı dāstāne
- 811 İdüb ḳudret elinden ‘avn-i ḳādir
Bu ziyet birle nazm oldı cevāhir

مطلع داستان مجنون لیلی⁴⁷⁸

Mefāilün / Mefāilün / Feülün

- 812 Gel_jy güyende-i bezm-i Ḥüzāyı⁴⁷⁹
Nevā’-i ‘ıṣṣıla idüb⁴⁸⁰ serāyı

⁴⁷⁴ S: -

⁴⁷⁵ dutmışdı: ṭutmışdı İ

⁴⁷⁶ S: -

⁴⁷⁷ başladı: eylerdi İ

⁴⁷⁸ مجنون لیلی :- İ *Mecnūn ile Leylā hikāyesine giriş*

⁴⁷⁹ ḥüzāyı: ḥüdāyı Ö İ

⁴⁸⁰ idüb: iden S

- 813 Çü nüş itdüñ şarāb-ı ıışk cāmın
Pes_ıdüp seyr-i ıuşşākuñ maķāmın
- 29a- İ 814 Bize bir nağme-sāz eyle ıarab-nāk
Ki gūş idenler ide zehreler-çāk
- 815 Künūz-ı ıışkun idüb feth-i bābın
Me'ārif küncinün ref' it hicābın
- 26a- Ö 816 Dem_urub baħrı ıışkuñ kaıresinden
Ĥaber vir cāne mihrūñ zerresinden
- 817 Dirġā ol hevā içinde pervāz
Urır keşf itmek için şemme-i rāz
- 818 Bula mı zerre Ĥurşide sebīli
Aça mı peşşe perr-i Cebre'īli
- 819 Olursañ sūziş-i ıışkıla fānī
Saña oldur ĥayāt-i cāvidānī
- 29b- S 820 Maħabbet 'ālemün sermāyesidür
Maħabbet canlaruñ pīrāyesidür
- 821 Maħabbetdür ĥayāt-ı cān-ı 'ālem⁴⁸¹
Ki andan buldı revnaķ rūĥ-ı ādem⁴⁸²
- 822 Hevādır germ iden deryā-i cūşā
Getüren şevķdürür ra'd-ı ĥurūşa
- 823 Yaķar ıışk āteşinden mihr mişbāĥ
Hevā perriyledür pervāz-ı ervāĥ
- 824 Meger ıışk oldı şem'-i bezm-i ünsī
K'aña pervānedür ervāĥ-ı ķudsi
- 825 Göñül kim ıışkdan yoķdur fütūĥı
Bilemez nidügin ol zevķ-i rūĥı
- 826 Kime kim ıışk şem'-i reh-nümādur
Maķām-ı ravzā-i ķurb-ı Ĥüdādur

⁴⁸¹ cān-ı ālem: 'ālem-i cān S İ

⁴⁸² ādem: insān S

- 827 Sa'adetdür fütühı ıışk-ı-bāzi
Gerek haqqı gerek olsun mecāzi
- 828 Haqıķı ıışk olmadıysa hāşıl
Mecāzıden ineñde olma ğāfil
- 29b- İ 829 Ki cām-ı ıışk cānın maţlabıdur
Dem-i āb-ı hayātuñ meşrebidür
- 830 Dili kim rüşen ide şevk zevkı
Olur āyine-i rüy-ı haqıķı
- 831 Niyāz ile çün ide ıarz-ı hācāt
Aña aqşā ile birdür harābāt
- 832 Haqıķı ıışka gerçi yok nihāyet
Mecāziye haqıķı oldu ğāyet
- 26b- Ö 833 Dili kılmāğa rāh-ı ıışka irşād
Urıldı kışsa-i Mecnūn'a bünyād
- 834 Pescevvel ıışk sırrından açan rāz
Bu resme eylemişdür söze āğāz
- 30a- S 835 Ki varıdı meger bir ferruĥ aĥter
Qabā'il-i ıArab içinde mihter
- 836 Ğınāda cūd u ihsānile mevşūf
Şehāda Hātem-i Tayy gibi ma'rūf
- 837 Kemāl-i luţfıla Maĥmūd-ı aĥlāķ
Celāl-i ıizzile meşhūr-ı āfāk
- 838 ıAţā ile faķırūñ çāre-sāzı
Vefā ile ğarībūñ dil-nüvāzı
- 839 ıArabda şevketiyle Hüsrevānı
ıAcemde māl ile Qārūn-ı Şānı
- 840 Nesīm-i ĥulķıla ile dehri temāmı
Mu'atţar kılmışdı büy-ı nāmı
- 841 ıArab mihterleri içinde server
Anuñla faĥr iderdi ıAmiri'ler

- 842 Egerçi mäh-ı şāf idi selefden
Dilī bī-nūr idi mihr-i hālefdēn
- 843 Şeref bulmağičün gül-zār-ı bahtı
Dilerdi şāh-ı nev vire dırahtı
- 30a- İ** 844 Ki uça ʿömr bağınuñ tezervī
Murād-ı sebzesinüñ bite servī
- 845 Dükenmez ol kişinüñ ʿömr varı
Ki şonuñda bulına yādigārı
- 846 İderdi bu murād içün keremler
Virürdi sâyil olana diremler
- 847 Kılurdu luţfıla eytāma ihsān
Ki ihsānına ihsān ide sübhān
- 848 Ümīdi⁴⁸³ bedrine bulmağičün yol
İderdi bezl bedre sâyile ol⁴⁸⁴
- 849 Çü eşki yağmurı yağdırdı düzdi
Murādı bāğınuñ açıldı verdi
- 30b- S** 850 Duʿası nev bahārı rüşen oldı
Ümīzi⁴⁸⁵ sebze-zārı gülşen oldı
- 27a- Ö** 851 Bir oğıl virdi añā kādīr-i pāk
Ki ʿaql itmezdi hüsni-i vaşfın⁴⁸⁶ idrāk
- 852 Dizüb şatranc-ı hüsni ol tıfl-ı ferrüh
Vücüdü naṭ üzere oynadı rüh
- 853 Ki dirüb tarh-ı fil ü ferz ile at
Günü evvel nazarda kıldı şah-māt
- 854 Bahā lūʿbındaki manşūbesinden
Ġarīķ-i hayret oldı her semen-ten

⁴⁸³ ümīdi: ümīzi Ö

⁴⁸⁴ Ö İ: -

⁴⁸⁵ ümīdi: ümīzi Ö

⁴⁸⁶ hüsni-i vaşfın: anuñ hüsni Ö

- 855 Binüb hüsn atına ol rüy-ı sâde
Kamu güzelleri kıldı piyâde
- 856 Cemâlınden cihân oldu münevver
Nesîminden hevâ oldu mu^cattar
- 857 Tülû^c itdi çün ol mâh-ı şeb-efrüz
Hüceste oldu ^cÂmirîlere rüz
- 858 Re'îs-i ^cÂmirî idüb neşâfî
Ziyâfet eyleyü dökdü simâfı
- 859 Hâzîne kufını kıldı küşâde⁴⁸⁷
Virür şükrâneler biliş u yâde
- 30b- İ** 860 Şu deñlü halka in^câm itdi genci
^cA^tâsından ki tıydı her dilenci
- 861 Kevâkib seyrinüñ sırrın bilenden
Şevâbit hükminüñ şerhin kılandan
- 862 Meger encâmını kıлмаğa teftîş
Bulurlar bir hakîm tîlî^c-i endîş
- 863 Ki bulmuşdı nücümüñ ^cilmine râh
Kırâna dekdi te'şîrinden âgâh
- 864 Didiler gör kim bu oğlanda âsâr
Ne yüzden gösteriser çarh-ı devvâr
- 31a- S** 865 Pes^col üstâd çün bu hâli bildi
Kâlemler levhîni eline aldı
- 866 Çizüb reml-i nazâr kıldı kitâba
Yazub eşkâl yüz dutdı⁴⁸⁸ hesâba
- 867 Hesâbı sırrınıñ gördü ^cayânın
Kitâbı hükminüñ itdi beyânın
- 27b- Ö** 868 Didi bu tıfl-ı hûb u mâh-ı manzar
Hüceste tîlî^c ü ferhunde ahter

⁴⁸⁷ kıldı küşâde: idüb küşâde S İ

⁴⁸⁸ dutdı: tıtdı S

- 869 Ola fazl u hünelerde yegāne
Nazīrin görmeye devr-i zemāne
- 870 Göñüllerde ola cān bigi⁴⁸⁹ mahbūb
Nazarda Yūsuf u sīretde Ya‘kūb
- 871 Fünūn-ı ‘ilm içinde ola kāmīl
Feşāhatde ola sahbān u vābil
- 872 Velī çün ire eyyām-ı civānı
Ġurūr-ı ‘ayş u nūş-ı kāmranı
- 873 Velī āyīnesīne sırrı Mevlā
İde bir mihr-i peykerden tecellā
- 874 İdüb şabr ile ‘aqlın ‘ışk yağma
Kalışardur bunı şūrīde sevdā
- 31a- İ** 875 Ola⁴⁹⁰ meydān-ı ‘ışkun şehsüvārı
Çıka elden ‘inān-ı ihtiyārı
- 876 Görinen budurur ey hūb-ı fercām
Hüzā⁴⁹¹ bilür ki nolısar serencām
- 877 Atāsı sem‘ine k’irdi bu esrār
Tıķındı şādlığı pāyine hār
- 878 Velī çün zeynidi ‘ömr-i bahārı
Çıkardı süzen vehmiyle hārı
- 879 Hüzādan⁴⁹² bildiğiçün her kazāyı
Ezel taķdīrine virdi rızāyı
- 31b- S** 880 Dutub⁴⁹³ göñlünde hikmetden bu rāzı
Kılurdu ‘ıyş gūş iderdi sāzı
- 881 ‘Arūsı resm çün oldu temāmı
Dinildi ittifāķı Kays nāmı

⁴⁸⁹ bigi: gibi S

⁴⁹⁰ ola: olub S

⁴⁹¹ hüzā: hüdā İ

⁴⁹² hüzādan: hüdādan S İ

⁴⁹³ dutub: tütub S

- 882 Görüb māzer müheyyā ʿömr-i bāğın
Harīre şardı dürr-i şeb-çerāğın
- 883 Teni şīridi līkin⁴⁹⁴ pāre-i şehd
Yüzi māhıdı mihr olmuş aña mehd
- 884 O şehdüñ şīre çün meylin görürler
Ġidā-i şīr ü şekkerden virürler
- 28a- Ö 885 Ne şekker ki ire yāķūt revānı
İderdi anı āb-ı zinde-gānı
- 886 Ne şīri kim virürdi aña dāye
Alurdu ʿışķdan tabında māye
- 887 Çü görđi çihresinde mihrden behr
İçerdi şīr-i şevķi dāye-i dehr
- 888 Heves⁴⁹⁵ tāsıyıla şındı hevā āb
Ruķından virdi ʿışķuñ cevheri tāb
- 889 Meh olub gāh tūb u gāh cevģān
Biraz devr itdi bu eyyām-ı devrān
- 31b- İ 890 Şuhūrı seyr idüb çün yetdi sālī
Ķamer bedri bigi⁴⁹⁶ tıldı cemālī
- 891 Olub perverde ol ruķsār-ı sāde
Ķül-i cennet bigi⁴⁹⁷ oldı küşāde
- 892 Ķıyāsile iricek penc sāle
Ruķı mihrinle meh döndü hilāle
- 893 Boyı serv idi līkin nā-resīde
Özi kebk idi bāli nev-demīde
- 894 İrişdi pençden çün⁴⁹⁸ hefte sālī
Düşürdi fitneye ħalkı cemālī

⁴⁹⁴ līke: laʿl S

⁴⁹⁵ heves: billürin İ

⁴⁹⁶ bigi: gibi S

⁴⁹⁷ bigi: gibi S

⁴⁹⁸ pençden çün: çün pençden Ö S

- 32a- S 895 Kaçan kim goncasından rāz açardı
Dilinden dürr ü güherler saçardı
- 896 Çü bülbül bigi⁴⁹⁹ söylerdi zebānı
Zekāvetden virirdi nişānı
- 897 Sözi lütfıyla ol nev-resīde
Kamuya olmuşıdı nūr-ı dīde
- 898 Çü zeyreklik yüzünden açdı rāzı
Virürler mektebe ol ser-firāzı
- 899 Hürūfu levh-i sīmīn üzre taḥrīr
İdüb taḥlīm ider üstād-ı taḥrīr
- 900 Meger ol mektebidi ʿAdn bāğı
İçinde māh-rūlar şeb çerāğı
- 901 İdüb ol ḥāne içini müşerref
Oturmuşlarıdı anda iki şaf
- 28b- Ö 902 Bu cānibden niçe oğlan u dilbend
Kamu şīrīn zebāniydi şeker-ḥand
- 903 O cānibden daḥi bir nice duḥter
Oturmuşıdı bunlara beraber
- 904 Kamu nesrīn bir idi sīb-i ḡabḡab
Kamu sīmīn ten idi şekkerīn-leb
- 32a- İ 905 Cihān gülşen olupdı güllerinden
Hevā müşkīn idi kāküllerinden
- 906 Daḥi her birinüñ şemʿ-i ilāhī
Zenaḥde çāh diller ḥabs-gāhı⁵⁰⁰
- 907 Kamu cismidi biri bunlara cān
Kamu māhidi biri mihr-i raḥşān

⁴⁹⁹ bigi: gibi S

⁵⁰⁰ S: -

501 در صفت حسن لیلی

- 908 Ne mihr-i pertevine şem^c-i hāver
Yağardı şevkile pervâne-veş per
- 909 Harāmī gamzesi hūn-rīz-i ʿuşşāk
Perīşān zūlfī şūr-engīz-i āfāk
- 32b- S 910 Lebinūñ sırr-ı ʿĪsa nūşe⁵⁰²-gīrī
Kaşınuñ rūh-ı kudsī gūşe-gīrī
- 911 Melāḥat pertevinle hūsn-i tābı
Felekden cezb iderdi āfitābı
- 912 Kaya bakısaydı çeşm-i şeş cihāta
Düşerdi lerze ehl-i kāyināta
- 913 Güneş kim ʿālemedür hūsn-i zīver
Ḥadengi heybetinden daḥi dītrer
- 914 Yüzi nūr-ı çerāğı çeşm-i ādem
Sözi luḫfı ḥayāt-ı cān-ı ʿālem
- 915 Şaçıydı küfrile ĩmāna māyıl
Göziydi siḥrile cāzū-yı Bābil
- 916 Virürdi sözi Hızruñ cānına cān
Lebīne teşne idi āb-ı ḥāyvān
- 917 Ruḫı ḥurşīd kim şem^c-i şeherdür
Cemāl-i meş^calinden bir şererdür
- 29a- Ö 918 Vişāli māyedi aşl-ı ḥayāta
Fırākı pāyedi vaşl-ı memāta
- 32b- İ 919 Lebünde ḥāl kim bulmuşdı şöhret
Diyeydüñ cānda idi dāğ-ı ḥasret
- 920 Sür anı naḫ^c-ı hūsn içre ruḫ u āt
Begi beydağları kılurdu şah māt

⁵⁰¹ Leylā'nın güzelliğinin anlatılması

⁵⁰² nūşe: tūşe S

- 921 Ruḥı cān bezminiñ şem^c tırāzı
Lebi dil ḥastesiniñ çāre-sāzı
- 922 Kaşı yayına kurbanıdı kevneyn
Senālar okurıdı⁵⁰³ Kābe kavseyn
- 923 Gözi efsün-ı aklıñ perdesiydi
Lebi ma'cün-ı cān perverdesiydi
- 924 Hevā-i āteşinile nihānı
Yağardı mülk-i cānı ḥüsn-i ānı
- 33a- S 925 Söziñiñ luḥfunı ger eylese güş
Melekler zikrūñ iderdi ferāmüş
- 926 Perī-veş nāzile ol serv-i kāmēt
Kıyām itse koparurdu kıyāmet
- 927 Şalardı şīvesinden fitne dehre
Olurdu ḥandesinden çāk-i zehre
- 928 Muḥarrā ḥırrası ḥarrār ü ḥannāz
Siyeh-dil ğamzesi 'ayyār u ğammaz
- 929 Ḥayātuñ cānıdı cānuñ ḥayātı⁵⁰⁴
Nebātuñ şīridi şīriñ nebātı
- 930 Füsün u sihrle ol çeşm-i pür-kīn
Alurdu hıçe cān u dil metā'ın
- 931 Başından ayağa dek şīve vü nāz
Güzeller içre sultān-ı ser-efrāz
- 932 Cemāli maḥla^c-ı envār-ı Mevlā
Rūḥı şem^c-i nehār-ı nām-ı Leylā
- 933 İderken dil cemāl-i vaşfın inşā
Yazıldı deftere bu şi'r-i ğarrā

⁵⁰³ okurdı: ideridi S İ

⁵⁰⁴ ḥayātı: cihāmı İ

33a- İ

شعر⁵⁰⁵ در صفت حسن لیلی

Mefülü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün

- 29b- Ö 934 Levh-i vücūda yaz[dıy]dı vech-i āyeti
Nesh oldu māsivādaki hūsnūñ rivāyeti
- 935 Mihr-i cemāl-i şevķine yaz[dıy]dı kāyināt
Şalmasa serv-i ķāmeti zıll-ı hımāyeti
- 936 İrdi dem-i Mesīh ile sırr-ı nübüvvete
La'li ki āb-ı Hızr ile buldı velāyeti
- 937 Küfrile zülf şalalı halk[ı] dālālete
Yandırdı mihr-i 'ārız-ı şemc-i hidāyeti
- 938 Ervāhı nār-ı ışıkıla sīm-i müzāb idüb
Dökdi vücūd kalıbını Hakk 'ināyeti
- 33b- S 939 Vechinde irdi hūsn-i melāhat kemāline
La'linde buldı zevķ-i hālāvet nihāyeti

عاشق شدن مجنون و لیلی با یکدیگر⁵⁰⁶

- 940 Bu nesrin berleriyle serv-i sīmīn
Kıran itmiş diyeydüñ mäh u pervīn
- 941 Bu yüzden daħi Kays-ı ferrūh-aħter
Oturmuşıdı Leylī'yle berāber
- 942 Lebi rengīn olub yāķūt-ı terden
Dili tatluyıdı şehd ü şekerden
- 943 Halāvetde sözi olurdu hūşı
Kesād itmişıdı şekker-furūşı
- 944 Edāsı hūbıdı elfāz-ı mevzūn
Sözünñ her biri bir dürr-i meknūn

⁵⁰⁵ Ö: - Leylā'nın güzel sıfatları için şiir⁵⁰⁶ Ö: - لیلی و مجنون S Mecnūn ile Leylā'nın birbirine aşık olmaları

- 945 Laṭīf ḥūb ṭab^c u cüst-i çābuñ
Nihāl-i serv bigi⁵⁰⁷ ḳadd-i nāzük
- 946 Dilin şīr ü şekkerden ^cazb iderdi
Ḳulunu kendüzine cezb iderdi
- 33b- İ 947 Ḳılurdi rāh-ı ^cilme gerçi irşād
Sözinden mest olurdu pīr-i üstād
- 948 Ruḥ-ı dildāre ruḥ idüb muḳābil
Ḳılurdi ḥord-ber-ḥordıyla yek dil
- 949 Çü şavtın cezb⁵⁰⁸ iderdi revzen-i gūş
Çıḳardı revzeninden göñlünüñ hūş
- 30a- Ö 950 İşidicek nevā’i dil-sitānı
Ḳafesde raḳş urırdı murğ-ı cānı
- 951 Tebessüm ḳılduğın görse nāgāh
Derünında iderdi derdile āh
- 952 Gözi ucıyla ḳılduḳça nezzāre
İderdi şevḳ-i bağrın pāre pāre
- 34a- S 953 Hevā’-i germ ile ḳaynardı ḳanı
Dem-i serdiyle dutardı revānı
- 954 Ḳıya baḳışları bağrın sökerdi
Dönerdi ḥande ile ṭuz ekerdi
- 955 Aña ol sīm-berler her ne kim var
Dil ü cānıyla olmışdı hevādār
- 956 Görüb ṭab^cında aḥlāk-ı laṭīfī
Dilerdi her biri k’ola ḥarīfī
- 957 Ḳamunuñ Ḳays’a idi gerçi meylī
Velī anı yaḳardı şevḳ-i Leylī
- 958 Dili Leylī’ye daḥi ^cışḳ-ı serkeş
Cemāli Ḳaysdan şalmışdı āteş

⁵⁰⁷ serv bigi: ^caden gibi S İ

⁵⁰⁸ cezb: kuş İ

- 959 İki maṭlūb birbirine ṭālib
İki merġūb birbirine rāġib
- 960 İki āyine-i tābende manzar
Biribirine ʿarz itmişdi peyker
- 961 İki meh rūy dildār u dil-fürüz
Biribirini kılmışdı ciger-süz
- 34a- İ** 962 Bu aña ʿāşık u ol buña ʿāşık
İki dilber⁵⁰⁹ birbirine lāyık⁵¹⁰
- 963 Bu aña vālih ol buña ḥayrān
Bu anuñ ol buñuñ şevkinle giryān
- 964 Biribirine maḥbūb-ı hevādār
Biribirine maṭlūb-ı ṭalebkār
- 965 Ğam-ı ʿışkıla ol iki şekker-rīz
Biribirine oldı fitne-engīz
- 966 Dehen bī-nuṭḡ-ı leb olmuşdı dem-gīr
İki dil bir idi vü iki cān bir
- 30b- Ö** 967 Ruḡ-ı zerdiyle bu itdi ḥiṭābı
Dem-i serdiyle ol virdi cevābı
- 34b- S** 968 Bunuñ söziyle döndi baġrı kana
Anuñ çıkdı duḡānı āsmāna
- 969 Bunuñ göñlüni ʿışk itmişdi dirhem
Anuñ cānına dert olmuşdı hem-dem
- 970 Bu andan almışdı şabrıla hūş
O buña virmişidi ḥāb-ı ḥar-gūş
- 971 Bu isterdi özi mevtine çāre
O baġrın derdile kılmışdı pāre

⁵⁰⁹ dilber: ʿazrā S

⁵¹⁰ lāyık: vāmık S

- 972 Bu cūy itmişidi eşk-i revānın
O sırrıyla yudardı bağırı anın⁵¹¹
- 973 Bunuñ dūşmişidi ālem gözinden
O külli el yumışdı kendüzinden
- 974 Egerçi ol iki ferrūh nijāde
Lisān-ı āl degül idi küşāde
- 975 Zebān-ı hālile idüb tekellüm
Biribirine iderdi tazallum
- 976 Bu bir şīveyle kim ideydi nāzı
O biñ cānıyla ılurdu niyāzı
- 977 adeh şundi bulara sākī-i şevk
İki yāri hārāba virdi bir zevk
- 34b- İ 978 Olub hum-hāne-i ışk içre haste
Mey-i şevkiyle mest ü dil-şikeste
- 979 İrişdi ays'a sevdānuñ nesīmi
Nevā'-i ışk-ı yār oldu nedīmi
- 980 Dili ma'cūr yüz dutdı hārābe
Şebih oldu yüzi rengi türābe
- 981 İçip meyhāne-i ışkuñ şerābın
İdindi nuql u bağırunuñ kebābın
- 982 Nesīm-i şevk ıldı lā'ubāli
Hevā-i yārdan gitdi mecāli
- 35a- S 983 Nazar ıldıça dildāre nihānı
Yaardı āhla kevn ü mekānı
- 31a- Ö 984 İçi olmuşıdı sevdāyıla cūş
Nitekim od üzre dīk ser-pūş⁵¹²
- 985 Diline urdı tīg-i ışk yāre
Yüregi oldu amdan pāre pāre

⁵¹¹ İ: -

⁵¹² nite oda üzre dik ser-nüş: İ

- 986 İderdi ğayrlardan ihtirāz ol
Daħi tadbīr-i ‘aqla varıdı yol
- 987 Henüz puhte degüldi fikr-i ħāmı
Daħi şaqlardı resm ü neng ü nāmı
- 988 Düşeydi şem‘ bigi pāy-bende
İderdi girye vü sūz içre ħande
- 989 Kılurdı sırrıla āh u enīn ol
Yürürdi derd ile zār-ı ħazīn ol
- 990 Ne kim levhine nakş olsa kalemnden
İderdi maħv gözindeki nemden
- 991 Aña üstād ‘ilm iderdi ta‘līm
Bu ‘ışka kendüyi itmişdi teslīm
- 992 Ulūmuñ bāde virüb feth-i bābın
Oğurdu şevķile ‘ışkuñ kitābın
- 35a- İ** 993 Perī-peyker daħi ħayran u dil-teng
Başardı miñnetile bağrına seng
- 994 Ğam-ı ‘ışkıyla olmuşdı mücāhid
Ruħı rengi idi derdine şāhid
- 995 Mey-i surħıla cām-ı āb-gīne
Olupdı bağrı kāmı ile sīne
- 996 Degüldi ğonce-veş gerçi küşāde
Virürdi būy-ı ‘aşkı ‘aql-ı yāde
- بوي عشق آمدن از سوزش مجنون و ليلي و در ملا افتادن راز ايشان⁵¹³
- 35b- S** 997 Bilen esrārını nāzuñ niyāzuñ
Didi vaşfında bu aşkı mecāzuñ
- 998 K’ericek ħüsn şehrinden çeküb baş
Melāmetlūkdürür ol aña yoldaş

⁵¹³ *Mecnūn ile Leylā’nın birbirlerini arzulayışlarıyla aşk kokusunun gelmesi ve onların sırrının (halk arasında) duyulması-dile düşmesi*

- 999 Ğına-i rŭh oldu ibtidāsı
Fenā-i zāt geldi intihāsı
- 31b- Ö** 1000 Nedīmi ʿāşıkūñ şeydāyılığdur
Ki ol şeyzāyılığ⁵¹⁴ rŭsvāyılığdur
- 1001 İki dilber ki bir sevdāye düşdi
Belā hengāmesi başına⁵¹⁵ üşdi
- 1002 Çün irdi ʿışk def^c-i mā-ħazardan
Kebāb itdi bular cān u cigerden
- 1003 Egerçi kıldılar dilde nihānı
Ve līkin koğusı dutdı⁵¹⁶ cihānı
- 1004 Bular dil micmerine k'urdılar od
Yüreklerden ol oda kıldılar ʿūd
- 1005 Buğūr oldı çü dilde ıztırārı
Dimāğ-ı ʿālemi dutdı⁵¹⁷ buğārı
- 1006 Bu söz olmışdurur ʿālemde meşhūr
Ki olmaz kāv içinde od mestūr
- 35b- İ** 1007 Bir ʿel kim ide bir dem⁵¹⁸ misk-sāyi
Virür engüş ol fi^cle güvāyi
- 1008 Kāla mı ebr içinde mihr-i raḥşān
Ola mı mu^ccizeyle şem^c-pinhān
- 1009 Ya perde olmağıyla penbe-i huşk
Kāla mı gizlü bŭyı nāfe-i müşk
- 1010 Düşüb sevdāya oldı ol iki yār
Biribiri hevāsına giriftār
- 1011 Bular şaklardı gerçi cān bigi⁵¹⁹ rāz
Ve līkin göz yaşı olmışdı gammāz

⁵¹⁴ şeyzāyılığ: şeydāyılığ İ

⁵¹⁵ başına: bunlara S

⁵¹⁶ koğusı dutdı: koğusı tutdı S

⁵¹⁷ dutdı: tutdı S İ

⁵¹⁸ ide bir dem: bir dem ide S

⁵¹⁹ bigi: gibi S

- 36a- S 1012 Hicāb ü şabr-ı ʿışka kılmaya sūd
Ki olmaz hileyile mihr-i endūd
- 1013 Gönülde gizlü kalmaz ʿışk-ı çālāk
Ki tutmaz rāh-ı bahrı bir avuç hāk
- 1014 Hevā kim bunlaruñ olmışdı hāʿbın
Götürdi çehre-i ʿışkuñ niķābın
- 1015 Ne kim varıdı anda yār u evbāş
Bularuñ sırrı oldı bunlara⁵²⁰ fāş
- 1016 Oturup her birisi bir kenāre
Gözucuyla⁵²¹ iderlerdi neżāre
- 32a- Ö 1017 Sözi söylerleridi perde ile
Açarlarıdı rāzı ħurde ile
- 1018 Biri bilmezlenüb itse müdāra
Biri söylerdi rāzı āşikārā
- 1019 Bisūda her biri durıb⁵²² ıraķdan
Buları gözleridi karşıraķdan
- 1020 Ne hālet kim aralıķda geçerdi
Eger bu örterise ol açardı
- 1021 Muĥīte kübrā dirler mümkün anı
Dutulmaķ⁵²³ mümteniç ħalkuñ zebānı
- 36a- İ 1022 Çü şāyi' oldı ħalk içinde bu rāz
İrişdi her kişi sem'ine āvāz
- 1023 Ki biñ cānıyla sevmişdir filānı
Filān kūy içre gör ol bir civānı
- 1024 Maĥabbet mektebi içre ğulāmı
Olub ders olmuş aña levh-i nāmı
- 1025 Murādı cān u dilden ol perīdür
Ne kim varise ğayrıdan biridür

⁵²⁰bunlara: anlara İ

⁵²¹ucıyla: ucınla S

⁵²²durıb: tırıb S İ

⁵²³dutulmaķ: tütülmāķ S İ

- 1026 Ne gūş iderse andan yād ider ol
 omaz gönlüne andan ayrıya yol
- 36b- S** 1027 Te'allüm aña nie ola nāfi[ ]
 Ki amu bildüğini ıldı zāyi[ ]
- 1028 İşidüb her biri bu mācerāyı
 İderdi irdügi yirde serāyi
- 1029 ü evbāş oldu bu sāziyle dem-sāz
 İrüşdi māzer-i Leylī[ ] ye bu rāz
- 524 شنيند مادر ليلي از سوداء ايشان و بازداشتن از مكتب
- 1030 ü māzer gūş ıldı mācerādan
 ızardı gül bigi⁵²⁵ benzi ayādan
- 1031 Olub ayār şerminden dil-fikār
 Diline nār-ı ayret iyledi kār
- 1032 Düşüb tābına nārıda zebānuñ
 arıldı serzenişinden zemānuñ
- 32b- Ö** 1033 Oturıb bir tehī yirde nihānı
 ıırdı atına ol dil-sitānı
- 1034 Didi ey  ömrümüñ bāında servüm
 Murādım sebze-zārında tezervüm
- 1035 Yavuz gözden şaınsun a yüzüñi
 Yavuz dilden irā itsün özüñi
- 36b- İ** 1036 Bilür misin ki ne mekkāredür dehr
 Sürürında am u nūşındadır zehr
- 1037 Ne cām içinde⁵²⁶ şīr-i mihr vardur
 İçinde gizlü niş u ahr vardur

⁵²⁴ *Leylā'nın annesinin onların sevdalarından haberdar olup onu okula göndermemesi*

⁵²⁵ bigi: gibi S

⁵²⁶ içinde: içre ki S

- 1038 Ne gül kim ʿarz ide gülşende dīdar
Nühufte dāmenin dutmuşdurur⁵²⁷ hār
- 1039 Ne nāfe kim virtür bŷy-ı Bihişti
Ciger ıanıyla olmuşdur sirişti
- 1040 Bu perde kim çekilmiştir hevāda
Hevādan niçe perde virdi bāde
- 37a- S 1041 Daği sen sāde dilsün ey yüzi māh
Degülsün gerdişüñ mekrinden āgāh
- 1042 Heves atına binüb nāgehānı
Elüñden çıkmason gönlüñ ʿinānı
- 1043 Zemane ehli çün kim bī-vefādur
Vefā ummağ bulardan ne revādur
- 1044 Budur kışsa kim işitdim nihānı
Heves cāmiyile bir dil-sitānı
- 1045 İdüb sermest olmuşsin hevādār
Dilüñ şevkiyle çeşmüñ bigi⁵²⁸ bīmār
- 1046 Hālel ʿaqluñ diyārına bulub rāh
Ruğ-ı mir'ātın itmişsin nazār-gāh
- 1047 Budur korğum ki rāzı yār u evbaş
Çü tuya eyleyeler ʿāleme fāş
- 1048 İde hānde bize taʿnile düşmen
Yüzümüz kılmaya bed-nāmlığdan
- 1049 Hārābe eylemedin meyl hāne
Gerek kim sed ola seyl-i revāne
- 33a- Ö 1050 Şererden çün tutuşsa kāhı-erzen
Tutarsañ sehl oda yāne hırmen
- 37a- İ 1051 Şu yire varma kim sen cāna iy māh
Bula ağıyār töhmet itmege rāh

⁵²⁷ dutmuşdurur: tutmuşdurur S İ

⁵²⁸ bigi: gibi S İ

- 1052 Vücūduñdur şerefde cevher-i pāk
Şağın kim olmaya alūde-i hāk
- 1053 Yüzüñ ayīnesīdir Şun^c-ı Bārı
Hevādan aña qondurma gubārı
- 1054 Çü bed-nām ola bir dildār-ı ma^cşum
Anuñ pāk u olduğı olmaya ma^clūm
- 1055 Şadādan kim tōla eṭrāf-ı ^cālem
Anı düşünāmıla kim eyleye kem
- 37b- S 1056 Egerçi ıışq şıdķ u pāklükdür
Ve līkin şöhreti nā-pāklükdür
- 1057 İderse sırr-ı luṭfı kārđanuñ
Gümānı def^c olmaz bed-gümānuñ
- 1058 Bu hālūñ āhırı bed-nāmluķdur
Belā vü derdile nā-kāmluķdur
- 1059 Dile ıışķuñ ğamıdur kār-ı düşvār
Belālar isteriseñ ıışķa düş vār
- 1060 Bu resme niçe dürlü nükte vü pend
Didi ğuş ide deyu ol leb-i kıand
- 1061 Sürerdi gerçi māzer ^caqlıla rāh
İderdi līk Leylī⁵²⁹ ıışķıla āh
- 1062 Dizin çökmiş vü şalmış āşığa baş
Gözinden kıatre kıatre aķıdur yaş
- 1063 Perīşān hātırı göñli şikeste
Küşāde rāh eşki nuṭķ-ı beste
- 1064 Anı kim ıışq itmişdir dil-efkār
Ṭarīķ-i ^caqlıdan pend itmeye kār
- 1065 Yanarken rūh u nār⁵³⁰ u tīz ıışķa
Ola mı pendile perhīz-i ıışķa

⁵²⁹ līk Leylī: Leylī dāyim ĩ

⁵³⁰ rūh u nār: nūr-ı nār ĩ

- 1066 Kılur ʿıŝkı gönülde tîz-perhîz
Nitekim ravġan ider âteş- tîz⁵³¹
- 33b- Ö 1067 Çü mâzer bildi k’ol hüsniñ emîri
37b- İ Belâ-i ʿıŝkuñ olmuşdur esîri
- 1068 Daĥi pendiyile olmadı dehen bâz
Nihâni çiftine ʿarz eyledi râz
- 1069 Pezer sem’ine k’irdi hâl-i duĥter
Ĥacâletden bıraĥdı âŝıġa ser
- 1070 Didi kim perdeden taşra aña yol
Daĥi virme ki vara mektebe ol
- 38a- S 1071 Çıkarma perdeden ol perde-dârı
Çü güldür gülsitâni olsun ĥiŝârı
- 1072 Verâ-i perdelerde aña ta’lîm
Olunsun kim görindi râhda bîm
- 1073 Dutıldı⁵³² kebk bigi⁵³³ ol lebi ġand
Serây-ı gülşen oldı pâyına bend
- 1074 Cemâl-i Ĥays çün görmedi Leylî
Aĥıtdı gözlerinden eşk seylî
- 1075 Oturub genc-i ĥalvet içre dil-teng
Virürdi ĥâke ĥünin eşkile reng
- 1076 Çü kıldı ĥayretiyle zâr u giryân
Aña baġ oldı bend ü ġaŝr-ı zindân
- 1077 İderdi âh u nâle ʿâŝıġâne
Lebünden âteş urırdı zebâne
- 1078 Kılurdu ġaŝrı âhi âteş-endüd
Fezâ-i laĥd mücrimler bigi⁵³⁴ dūd
- 1079 Delerdi ĥasretiyle baġrını ĥâr
Urırdı sînesine âh-ı mismâr

⁵³¹ İ: -

⁵³² dutıldı: tütüldü S

⁵³³ bigi: gibi S

⁵³⁴ bigi: gibi S

- 1080 Ğamıyla şahn-ı kaşrı kim gezerdi
Gözinden bađrınıñ kanı sızardı
- 1081 Dilinden gitmez idi ıztırābı
Ki bir dem oladı arām-ı hābı
- 38a- İ** 1082 Gehī derdiyle urırıldı sīne
Gehī derdin dir idi sāyesine
- 1083 Ğalupdı derdile ‘anğa bigi⁵³⁵ ferd
Yoğıdı kimse idinedi hem-derd
- 34a- Ö** 1084 Sevādıyile ‘arz iderdi rāzı
Beyāz-ı şubha kılırdı niyāzı
- 1085 Şeb u rüzı belā ile geçerdi
Perī bigi⁵³⁶ kimi görse kaçardı
- 38b- S** 1086 Firākuñ odına çün yandı⁵³⁷ cānı
Bir oldı aña merg u zindegānı
- 1087 Olub māzer bu hāletden ciğer-süz
Ğatından⁵³⁸ gitmezidi gice gündüz
- 1088 Görirdi ateş-i ‘ışkı çü rahşān
Olurđı merdüm-i çeşm-i dūr-efşān
- 1089 Küşāde eylesün deyü özini
İyü sözlerle eglerdi kızını
- 1090 Özine hem dem iden derd-i yārı
Ola mı ata anayıla kārı
- 1091 Anuñ kim yārıla pey-vend vardur
Egerçi hayli hıřā-vend vardur
- 1092 Ğam-ı yārıla idüb āşinālıķ
Bulırdın cān ile ister cüdālıķ

⁵³⁵ bigi: gibi S virtile ferd İ

⁵³⁶ bigi: gibi S İ

⁵³⁷ yandı: düşdi S İ

⁵³⁸ katından: yanından S İ

- 1093 Hevāyla qamudan yād olur ol
İçinde bunların bî-dād olur ol
- 1094 Dinildi h'ışe qān u dostā cān
Ne yüzden qān ola cānyıla⁵³⁹ yeksān
- درماندن مجنون از مشاهده لیلی⁵⁴⁰
- 1095 Qamer-ruhsār-ı hırşid-i qabā-püş
Büt-i nesrīn-ber ü sīmīn benā-güş
- 38b- İ 1096 Olub qasrında ders ü 'ilme⁵⁴¹ meşgūl
Kesildi varmaz oldu mektebe ol
- 1097 Hevā-i yārıla Qays-ı ciger-sūz
Mülāzım oldu derse bir niçe rūz
- 1098 Çü yüz göstermez oldu ol perīveş
Gözini āb u gönülün dutdı⁵⁴² āteş
- 1099 Belā qavsinden irüb nāvek-i gam
Urırdı sīnesine zaḥm-ı muḥkem
- 34b- Ö 1100 Yürirdi kūy u bāzār içre nālān⁵⁴³
39a- S Sürūr-ı 'ışqıla ḥayrān⁵⁴⁴ u giryān
- 1101 Ḥazīne miḥnete kılib ḥazīni
Dürr ü yāqūta ḥoḳqa āsitini
- 1102 Firāq-ı yārdan gidib qarārı
İderdi köşelerde āh u zārı
- 1103 Melāmet itmesün deyü özini
Tutardı ḥıleye kendüzini
- 1104 İçerdi kāse kāse zehr-i hecrī
Yudardı kūze kūze āb-ı zecrī

⁵³⁹ qān ola cānyıla: qanıyla cān ola S

⁵⁴⁰ *Mecnūn'un Leylā'yı görmesinden sonra şaşırması/hayrete düşmesi*

⁵⁴¹ 'ilme: 'aşka S İ

⁵⁴² dutdı: tutdı S İ

⁵⁴³ nālān: ḥayrān S İ

⁵⁴⁴ ḥayrān: nālān S İ

- 1105 İderdi şūr-ı ʿıṣkla müdārā
Ki tā olmaya sırrı āşikārā
- 1106 Anuñ kim ola ʿıṣka ihtişāşı
Bula mı āteş-i dilden ḥalāşı
- 1107 Başından gitdi ʿaklı yimeden beng
Daḥi āyīnesini kıldı jeng
- 1108 Yanağı güllerinüñ rengi şoldı
Ṭudağı⁵⁴⁵ milleri efsürde oldı
- 1109 O zībā yüz ki ṭaʿn iderdi māhe
Şarardı gitdi levn-i döndi kāhe
- 1110 O şehlā göz ki tīr ü ğamzesine
Ṭutardı şevkle ḥurşīd-i sīne
- 39a- İ 1111 Ciger kanıyla bīmāre döndi
Ḥadeng ğamzesinüñ⁵⁴⁶ ḥāre döndi
- 1112 O raʿnā serv bigi rast-ķāmet
Ki kıopardı kıyāmından kıyāmet
- 1113 Belā oķına çün oldı nişāne
Büküldi ḥüznile döndi kemāne
- 1114 Cemāl-ı dil-rübādan bulmayub kām
Bu resme yordı bir niçe eyyām
- 39b- S 1115 Belā-i hecr elinden çekdi cebri
Başarı bildügince itdi şabrı
- غلبه کردن سرور عشق بسلطان عقل⁵⁴⁷
- 35a- Ö 1116 Livā-i mihr-i dilber çün çekildi
Hevā elinle ğam ṭablı қақıldı

⁵⁴⁵ ṭudağı: ṭutağı S

⁵⁴⁶ ğamzesinüñ: kırpüginin S

⁵⁴⁷ *Aşk sevincinin akıl sultanına galip gelmesi*

- 1117 Şükūhuyle ki irdi server-i ʿışk
Diyār-ı ʿaqlı dutdı⁵⁴⁸ leşker-i ʿışk
- 1118 Qazā-i hüsn-i şehinden çü bī-rāh
İrüb şāhra-i dilde qurđı bar-gāh⁵⁴⁹
- 1119 Vaqārıyla kararūñ varın aldı
Sipāh-ı hüzn-i dil mülkine şaldı
- 1120 Hezimet buldı andan leşker-i ʿaql
Qamu tārāce vardı kişver-i ʿaql
- 1121 Pes_oldı yakmağı yakmağa meşğul
Dutub⁵⁵⁰ sulţān-ı ʿaqlı eyledi qūl
- 1122 Virüb başındaki tācını yāde
Yürütdi atı önünce piyāde
- 1123 Tağıtdı ʿaql evinüñ kār u bārın
Ser a ser gāret itdi yoğ u vārın
- 1124 Ğnāyile gam aldı ʿıyşdan tāc
Metā-ı şihhat oldı cümle tārāc
- 39b- İ 1125 Tenvir-i dilde tufān oldı peydā
Hevādan mevc-ğūn oldı hüveydā
- 1126 Çün itdi ʿaql-ı varın ʿışk-ı gāret⁵⁵¹
İrişdi şabrına andan ḥasāret
- 1127 Gidicek şabr kalmadı kararı
Unutdı ʿizzet ü nām u vaqārı
- 1128 Yüregin dutdı nār u çeşmini āb
Gelür mi āb u nār⁵⁵² içre göze ḥāb
- 40a- S 1129 Ne ʿaqlı kaldı ne şabrı ne ʿārı
Ne ārāmı ne ḥābı ne qarārı

⁵⁴⁸ dutdı: tutdı S İ

⁵⁴⁹ bar-gāh: hār-gāh Ö

⁵⁵⁰ dutub: tutub S İ

⁵⁵¹ gāret: irşād S

⁵⁵² āb u nār: nār u āb S

1130 Çü seyl-i ışık irüb eyledi ğarķ
Sehāb-ı hūznden lem^c urdı çün berķ

1131 Hevā hengāmesinden oldı ser-bāz
Heves şablın çālub fāş eyledi rāz

⁵⁵³ اندر حالت مجنون كه عشق ليلي چون بود

35b- Ö 1132 Şehenşāh-ı serīri şubḥ-ı hayrān
Sipehsālar ḥayil-i ışık-ı rīzan

1133 Süleymān-ı zemān-ı pāk bāzı
Nerīmān u zemīn ü dil nūvāzı

1134 Emīr-i şehr-i ḥalķ-ı bād-peymā
Esīr-i ḥalķa-i zencīr-i sevdā

1135 Gözini zümre-i bī nām u nāmūs
Sırr-ı eshāb-ı künc-i deyr-i efsūs

1136 Re'īs-i keşte-i deryā-i endüh
Enīs-i miḥnet-i sevdā-ı enbüh

1137 Ḥarīķ u sūziş u nīrān-ı ḥasret
Ğarīķ u cūşiş ü ʿummān-ı ḥayret

1138 Ḥarīf-i āb-ı çeşm ü āteş-i bād
Nedīm ü nāle vü kavāl-i feryād

40a- İ 1139 Beķāyı ʿaķla çün bulmadı çāre
Ğabāyı şabrı kıldı pāre pāre

1140 Meger kim hızrıldı ḥazrāya düşdi
Delürdi derdile şahrāya düşdi

1141 El ʿurub eyledi pīrāhenin⁵⁵⁴ çāk
Bürehne oldı şaçdı başına ḥāk

⁵⁵³ *Leylā'ya āşık olan Mecnūn'un ruh halı*

⁵⁵⁴ pīrāhenin: çün pīrīn İ

- 1142 Dökerdi gözleri rûd-ı sirişki
Olurdu baħr-ı ħünñ nehr-i eşki
- 40b- S** 1143 Yürirdi yād bigi⁵⁵⁵ küh ber küh
Yalardı der pençe ħalk-ı enbüh
- 1144 Kimi raħm eyleyüb virürdi pendi
Kimi ħarbyla iderdi güzendi
- 1145 Ne pendinden bunuñ dutardı⁵⁵⁶ bir rāh
Ne ħarbından anuñ olurdu āgāh
- 1146 Teni uryāndı ve bağrı büryān
Dökerdi ħatre ħatre gözleri ħan
- 1147 Derünından k'iderdi āh-ı serdi
Felek hengāmesini kerem iderdi
- 1148 Gehī ħāk üzre yaturdı fitāde
Gehī dil-süzdi nār u belāda
- 36a- Ö** 1149 Gehī bādıyla olurdu hevāyı
Gehī ābıyla düzerdi şadāyı
- 1150 Gehī nāleyle iderdi terāne
Gehī raqş urırdı aşıkāne
- 1151 Gehī āhuyla şaħra⁵⁵⁷ gezerdi
Gehī tūhūyla ħazra gezerdi
- 1152 Gehī serviyle⁵⁵⁸ olurdu revāne
Gehī urırdı mūy-ı şire şāne
- 1153 Gicelerde vuhūşıdı celīsi
Şaħrālarda tıyur idi enīsi
- 40b- İ** 1154 Çü özinden ol itmiş idi vaħşet
Tıyur andan niçün ideydi vaħşet
- 1155 Dilinde Leylī vü fikrinde Leylī
Daħı gayrı yire itmezdi meylī

⁵⁵⁵ bigi: gibi S

⁵⁵⁶ dutardı: tıtarđı S

⁵⁵⁷ āhuyla şaħra: şaħrayla āhu İ

⁵⁵⁸ serviyle: birbiriyle Ö

- 1156 Boyınıñ servi hüzniyle çemende
Özi gül bigi⁵⁵⁹ pīrahen veribde
- 1157 Teni hāki hevāyile müşevveş
Tışın āb u için dutmışdı⁵⁶⁰ āteş
- 41a- S** 1158 İderdi nāle āhından melekler
Tabak şırdı fiğānından felekler
- 1159 Diline dest-i aşk urmuşıdı çeng
Ruḥuna darb u gam virmiş idi reng
- 1160 Yüregın hār-ı hicr itmışdı sūrāḥ
Helāk-i cānına olmışdı küstāḥ
- 1161 Dutardı⁵⁶¹ dūd-ı ahı deşt ü dağı⁵⁶²
Semender bigi⁵⁶³ odıdı tarāğı
- 1162 Dem-i serdi urub cān u cigerden
Yudardı āb-ı germi çeşm-i terden
- 1163 Dili kim hālin itmışdı müşevveş
Girībānını dutdı⁵⁶⁴ dest-i āteş
- 1164 Çü germ itdi hevā hengāmesini
Oda yandırdı şıḥḥat cāmesini
- 1165 İdüb peyvend-i cismını ferāmüş
Kılur idi ırışk-ı Leylī der-āğüş
- 36b- Ö** 1166 Beyābān içre gezinirdi bī-rāḥ
Degüldi kendü kendüzünden āgāḥ
- 1167 Çü bir laḥza özi varın bilürdi
Ḥurüş idüb gerü yāver kılurdi

⁵⁵⁹ bigi: gibi S İ

⁵⁶⁰ dutmışdı: tutmuşdı S İ

⁵⁶¹ dutardı: tutardı S İ

⁵⁶² dağı: tağı S İ

⁵⁶³ bigi: gibi S İ

⁵⁶⁴ dutdı: tutdı S İ

- 1168 Dutardı⁵⁶⁵ nālesi derdine āheng
 ılurđı āhı mihr āyīnesin jeng
- 41a- İ 1169 Dili nālānıdı vü çeşm-i giryān
 Yüregi āteş-i ışķıla büryān
- 1170 Enīs-i derd ü miħnet ışk-ı maħrem
 Celīs-i āh u ħasret hemdemi ğam
- 1171 Şadāsı tıtdı afāķı temāmı
 Dinildi ays iken Mecnūn nāmı
- 1172 Ne söz kim söylese şi‘riydi mevzūn
 Dilinden dökülen dürr idi meknūn
- 41b- S 1173 Özine ışk itdikçe fesāne
 Dili şi‘rile düzerdi⁵⁶⁶ terāne
- 1174 Çü bu şevķile söz taħrīr iderdi
 Yanında⁵⁶⁷ bulunan taħrīr iderdi
- 1175 Eger şevķüñ ola mestānelerden
 İşit bu sözi ol efsānelerden

⁵⁶⁸ شعر خواندان مجنون مناسب حال خود

Mefūlü / Fāilātü / Mefāilü / Fāilün

- 1176 Zevķ-i ebed virür dile ışķuñ ğarāmeti
 Kimdir ki bu ğarāmete ide nedāmeti
- 1177 Uşşāķ-ı bezm-i şevķine nüş itmişim bu ğün
 Sāķī-i ışk şundi çü cām-ı melāmeti
- 1178 Āķil bileydi zevķini ehl-i melāmetüñ
 Yaķardı nār-ı şevķile mülk-i selāmeti

⁵⁶⁵ dutardı: tıtarđı S

⁵⁶⁶ düzerdi: iderdi S İ

⁵⁶⁷ yanında: ħatında S

⁵⁶⁸ Mecnūn'un kendi ruh haline uygun şiir okuması

- 1179 Yokdır diyār-ı ʿışkda bûʿdile ʿurb-ı rāh
Gel ʿāşık ol ki keşf idesin bu kerāmeti
- 1180 Ervāha irdi şevkile rûz-ı kıyāmetüñ
Çekdi livā-i mihr çü nāzile ʿāmeti
- پیغام فرستادن مجنون پیش لیلی با نسیم صبا⁵⁶⁹
- 37a- Ö 1181 Bir_ulu kûh kim Necd idi nāmı
Olaydı ʿayl-ı Leylî'nüñ maḳāmı
- 41b- İ 1182 Derûn-ı cûş idüb geldikde vecde
Ḳarār itmezdi varmayınca Necde
- 1183 Çıkardı ʿāğa çün eftān u ʿayrān
Yürirdi her yaña nālān u giryān
- 1184 Hevādan ney gibi idüb fiḡāmı
İrerdı çarḡa āhınuñ duḡānı
- 1185 Dökerdi seyl-i çeşminüñ seḡābı
Şabā yiline iderdı ʿiḡābı
- 42a- S 1186 Dir_ idi ey nesīm-i rûḡ-perver
Hevā bezm-i demiñdendir muʿaḡḡar⁵⁷⁰
- 1187 Varırsan her seher kûy-ı ḡabībe
Sürersin rûyı zülf-i⁵⁷¹ dil-firībe
- 1188 Güneşdir gerçi şemʿ-i heft ʿārum
Hevāniyle urır her şubḡ-dem düm
- 1189 Gel_ imdi ur ʿādem cān menzīline
Yüz_ urub var cānān menzīline
- 1190 Digil kʿey şemʿ-i cemʿ-i bezm-i ālem
Cemālüñdir çerāḡ-ı çeşm-i ādem
- 1191 Anı kim şûr-ı ʿışkın virdi bāde
Yatur derdüñle ḡāk üzre fitāde⁵⁷²

⁵⁶⁹ *Mecnûn'un saba rûzgârıyla Leylâ'ya haber göndermesi*

⁵⁷⁰ hevā yüzi demekdendir muʿaḡḡar İ

⁵⁷¹ rûy-ı zülf-i: zülf-i rûyı S

⁵⁷² fitāde: derdiyle fitāde S

- 1192 Kılur mısun ʿaceb āşufteñi⁵⁷³ yād
K'ider bağrın delüb ney bigi⁵⁷⁴ feryād
- 1193 Nesīmi zülfüñi umar şabādan
Ġamı derdüñle el yumış devādan
- 1194 Delü⁵⁷⁵ dīvānedür yilden devāyı
Ġamuñdan ħāke söyler mācerāyı
- 1195 Nice per ura ol ālüde-i gil
Ki kâne ġarğdır çün murğ-ı bismil
- 1196 Eridür firğatüñden bağı yağın
Hevāñ odıyla⁵⁷⁶ yandurdı çerāğın
- 42a- İ 1197 Yatur şevküñle göñlü tābe düşmüş
Muĥīñinde ġamuñ girdāba düşmüş
- 37b- Ö 1198 Buĥār-ı hicrūñ itdi çeşmini ħūn
Ki farğ olmaz ħatında dünile ġün
- 1199 İzūñ tozını vir bād-ı şabāya
Ki ura tütüyā ol mübtelāya
- 1200 İrişdir ħāk-i rāhuñdan ġubāruñ
Ki ola ol ġarībe yādigāruñ
- 42b- S 1201 Elā ey mülk-i ħüsnüñ pādişāhı
Cemāl-i maṭla^c-ı nūr-ı ilāhī
- 1202 Fūruğ-ı şem^c-i cem^c-i meclis-i cān
Göñülde ʿaşğūñla oldı raĥşān
- 1203 Buĥūr-ı micmer-i ʿışğā sipendim
Biçāğ-ı firğatüñe ġüsfendim
- 1204 Deminden ahımuñ oldı hevā serd
Yüzümdendir felek āyīnesi zerd

⁵⁷³ āşufteñi: üftādeni İ

⁵⁷⁴ bigi: gibi S

⁵⁷⁵ delü: diler S

⁵⁷⁶ odıyla: odınla S

- 1205 Çü āhım ide rāh-ı mihr beste
Olur eṭbāḳ-ı eflāküñ ſikeste
- 1206 Hevānile ʿaceb dīvāneyim ben
Maḥabbet ſemʿine pervāneyim ben
- 1207 Yanarım nār-ı mihrüñle ſeb ü rüz
Ciger süzından āhımdur ciger-süz
- 1208 Felek süz-ı derūnumdan hāzerde
Şafaḳ ḳan aḡlar āhımdan seḫerde
- 1209 Dile zülfiñ nesīmıdır mürevviḫ
Lebüñdür cāne maʿcūn-ı müferriḫ
- 1210 İrişdür rüḫa laʿlüñden ḫayātı
Nesīmüñden dile vergil necātı
- 1211 Eger ben ḫākem ey genc-i ḫaṭar-nāk
Ziyāret-gāḫun olsa nola bu ḫāk
- 42b- İ 1212 Eger ben yādım ey serv-i kirāmı
Nola itseñ bu yādile ḫırāmı
- 1213 Yanarım oda ey ſemʿ-i tırāzım
Niçün gūşuña irişmez niyāzım
- 38a- Ö 1214 Sürerim āb bigi⁵⁷⁷ topraḡa yüz
Yüzüme bir nazar ḳıl ey ciger-süz
- 1215 Nite hicrūñle her mū ḫār olupdur
Göze kirpilerim mismār olupdur
- 43a- S 1216 Dil ü cān ideli ārām ey yār
Ki tende ḫār ola vü gözde mismār
- 1217 Firāḳuñdan ireli pāyuma bend
Göñül vaşluña oldu mūya ḫursend
- 1218 Dile kim urdı nişī mār-ı hicrān
Lebüñ tiryākile eyle dermān

⁵⁷⁷ bigi: gibi S

- 1219 Ḥayālūñ olmasa gön̄lüme dem-sāz
 Ḳafesden murğ-ı cān urırdı pervāz
- 1220 Yavuz göz eyledi bahtımı gümrāh
 Ki düşmişim gözün̄den iy yüzi māh
- 1221 Varır yaşlar döküb ḥūn-ı cigerden
 Belagil defterin yavuz nazardan
- 1222 Kusūfiyle güneş kim gösterir reng
 Yavuz gözden dutar⁵⁷⁸ āyīnesin jeng
- 1223 Ne kim ‘aqlıyla iderdim ‘amelden
 Ṭapuñ gibi ḳamusı vardı elden
- 1224 Ḳanı ‘aql u ḳanı şabr u ḳanı ‘ār
 Beni terk itdü bunlar çār u nāçār
- 1225 Ata vü ana ıyş u yārdan dūr
 Yanarım ḥasretile zār u mehcūr
- 1226 Bu ğamda baña olmaz⁵⁷⁹ kimse hem-rāh
 Meger kim eşkile āh u seḥer-gāh
- 43a- İ** 1227 Ki bunlardır ğam-ı ‘aşḳuñda hemdem
 Ḥarīf-i rāz dār u yār u maḥrem
- 1228 Virür bir gün şaba-i kūy-ı cāna
 Bu şīrīn şīrile düzdi terāne
- 580 شعرخواندان مجنون در فراق لیلی
- Fāilātün / Feilātün / Feilātün / Feilün
- 1229 Āh kim yaḳdı dili rüy-ı nigār ayrılığı
 Ne ḳatı müşkilmiş ‘āşıḳa yār ayrılığı
- 38b- Ö** 1230 Serv-i ḳaddi hevesi yaşlar mı cūy ideli
43b-S Bu meyāndan beni ğarḳ itdi kenār ayrılığı

⁵⁷⁸ dutar: tutar S

⁵⁷⁹ bu ğamda baña olmaz: baña olmaz bu ğamda S İ

⁵⁸⁰ *Mecnūn 'un Leylā'dan ayrılığına şiir*

- 1231 Ğarķ-ı hūn itdi dili ğonce bigi⁵⁸¹ ğasretle
Yūrege řāĝ urub ol lāle  ızār ayrılıĝı
- 1232 Ğül yūzin sūzince olmaya ğōñūl dem-beste
Būlbūli ğaste ķılur ķunki bahār ayrılıĝı
- 1233 Zūlfi sevdāsı řabā bigi ķarārım ğiderūb
Ķıldı āvāre beni āh ķarār ayrılıĝı
- 1234 Dūřūrūb derd-i ğama adını firķatde yaķar
Bu ğarībi āteř-i hicrile yār ayrılıĝı

582 صفت روز رفتن مجنون بنظره ليلي

- 1235 Meger bir ğūn bu řem -i  alem-efrūz
řu āından cihānı ķıldı pīrūz
- 1236  Alem ķaldırdı řāhen-řāh-ı encūm
Sipāh-ı zeng-bārı eyledi ğūm
- 1237 Ğorindi meř al ķūn āfitābuñ
ŗoķındı řem -i nūrı māhitābuñ
- 1238 Yayıldı dehre āřār-ı seķer-ğāh
Ğorindi ğoze kūh u deřt ũ ğar-ğāh
- 1239 Dili Mecnūn'ı kim řutmıřıdı tāb
Teni ol tābıla olmışdı sīm-āb
- 1240 Biraz kim ğayretinden hūřa ğeldi
Ğarāretten yūreĝi cūřa ğeldi⁵⁸³
- 43b- İ 1241 Daĝı ğayrı yere ķūn bulmadı yol
Yūridi kūy-ı Leylī'den yaña ol
- 1242 Ğirībānına  ıřķ urmışıdı dest
İletdi ğar-ĝeh-i Leylī'ye⁵⁸⁴ sermest

⁵⁸¹ bigi: ĝibi S

⁵⁸² *Mecnūn'un ğündüz vakti Leylā'yı seyretmeye ĝitmesinin anlatımı*

⁵⁸³ İ: -

⁵⁸⁴ leylī'ye: dildāre S İ

- 1243 Varub bir hoş maķam içinde ol māh
‘Arab resmince ķırmıř ıdı hār-gāh
- 44a- S** 1244 Yüce yerde idi řahrāya ķarřu
Açılmıř ķapūsı hāzrāya ķarřu
- 1245 Meger ķalmıřıdı hargāh-ı hāli
Mey-i ‘ařķile olub lā’ubāli
- 39a- Ö** 1246 İderken hāset-i dildārdan āh
Gözi řūrīdesine düřdi nāgāh
- 1247 Bu anı gördi dökdi cūy-ı hāset
O bunu gördi tıtdı řāb-ı hayret
- 1248 Bu itmişdi cemāl-i burķaın bāz
Ol urırdı hevā içinde pervāz
- 1249 Bu irmiř řurra-i zūlfine řāne
O berkitmiş kemend-i ‘ıřķ-ı cāne
- 1250 Bunuñ ebrūları ķırmıř⁵⁸⁵ kemānı
O ğamze oķının olmış niřānı
- 1251 Bu nūr-ı řubh bigi⁵⁸⁶ ‘ālem efrüz
O řem‘-i řām bigi⁵⁸⁷ hıřten-i sūz
- 1252 Bu řalmıř halka-i zūlfini berdūř
O bunuñ mihriyile halkadır ğūř
- 1253 Bu eřki çeřmini ķılmıřdı ceyhūn
O bağrun derdile ķılmıřıdı hūn
- 1254 Bu ğayb olmışdı gözlerden perīveř
Ol āh itse urırdı çarķa āteř
- 44a- İ** 1255 Buña tenķīdi ansūz bāğla rāğ⁵⁸⁸
O bunsuz urırdı bağrına dāğ⁵⁸⁹

⁵⁸⁵ ķırmıř: urmış İ

⁵⁸⁶ bigi: gibi S İ

⁵⁸⁷ bigi: gibi S İ

⁵⁸⁸ rāğ: tāğ Ö

⁵⁸⁹ dāğ: tāğ S İ

- 1256 Bu almış ele cām-ı ʿışk-ı yārı
Anuñ gitmiş elinden ihtiyārı
- 1257 Bu andan k̄ānı^c olmuşdı būya
O bundan rāzıydı cennet-i cūya
- 44b- S** 1258 Bu anı gördi oldu ʿaqlı⁵⁹⁰ gümrāh
O bunu gördi kıldı derdile āh
- 1259 O bunu⁵⁹¹ gördi itdi tebessüm
Bu anı⁵⁹² gördi vü kıldı tazallum
- 1260 Çü yakın geldi ol ʿaşkıla h̄aste
Nigārı⁵⁹³ taşra çıkdı dil-şikeste
- 1261 Şakınub cüst ü cūyından rakībın
Nazar kıldı yüzine ol garībün
- 1262 Çü gördi h̄ali h̄argāhuñ kenārın
Bu deñlü diye bildi ol nigārın
- 39b- Ö** 1263 Ki ayru düşeli h̄üsnüm gülinden
Nitesin h̄ār u hicrān⁵⁹⁴ elinden
- 1264 Çün irdi gūşına āvāz-ı Leylī
Yüregi k̄opdı çeşmi dökdi seyli
- 1265 Özin yitürdi ol meşhere-i h̄āk
Yağın oldu ki ola zühresi çāk
- 1266 Şa^cbden gerçi gön̄lü cūşa geldi
ʿĪnāyet cezbesinden hūşa geldi
- 1267 Çü ruḥşat yogıdı tafşıl-i h̄āle
Bu şirile cevāb itdi su'ale

⁵⁹⁰ oldu ʿaqlı:ʿaqlı oldu S İ

⁵⁹¹ o bunu: bu anı S İ

⁵⁹² bu anı: o bunu S

⁵⁹³ nigārı: nigārın S

⁵⁹⁴ h̄ār u hicrān: hicr-i h̄ār yār İ

شعر خواندان مجنون پیش لیلی⁵⁹⁵

Fāilātün / Fāilātün / Fāilātün / Fāilün

- 1268 Ğam-ı hicrūñle⁵⁹⁶ yaşım ebr-i maṭardan şorsın
Dağ-ı derdüñle⁵⁹⁷ dilüm lāle-i terden şorsın
- 44b- İ** 1269 Tās tās içmekle zehr-i ğamı noldıgımı
Sīneme uğrayacak kāse-i serden şorsın
- 1270 Şerḥ ide nitdügini hecr bana⁵⁹⁸ āḫir-kār
Cismümüñ ḫākine ger sen bu ḫaberde şorsın
- 1271 Şalmışım kanlu yaşı yolıña tā ḫasretinüñ
Dile zaḫm urdığını çün ḫün-ı cigerden şorsın
- 45a- S** 1272 Gehī hicri çeküb bağrımı miḫnet dilli
Nidüğim nāle ile⁵⁹⁹ bād-ı seḫerden şorsın
- 1273 Didiler derdiñe olmaya eṭibbāda devā
Meger ol var şifā la¹-i şekerden şorsın
- 1274 Ruḫınıñ mihrile firḫatde neler çekdügini
Bu ğarībüñ şanma devr-i ḫamerden şorsın

Mesnevi⁶⁰⁰

- 1275 Bu şi'ri didi çün dildāre ḫāli
Daḫi tūrmağa ḫalmadı mecāli
- 1276 Bu gitdi nār-ı aşḫa yana yana
O ḫaldı yaş aḫıdub dāne dāne

⁵⁹⁵ *Mecnūn'un Leylā'ya şiir okuması*

⁵⁹⁶ hicrūñle: hicriyle S İ

⁵⁹⁷ derdüñle: derdiyle S İ

⁵⁹⁸ nitdügini hecr bana: hecr baña nitdügini İ

⁵⁹⁹ nāle ile: nāleyyle S

⁶⁰⁰ Başlık: - S Ö

- 1277 Bu gitdi derdile nālān vü giryān
O kıldı hūznile hayretde hayrān
- 1278 Bu gitdi miḥnetle ḥor u ğam-nāk
O kıaldı derdile idüb pīreḥen çāk
- 40a- Ö** شنیدن پدر مجنون از دیوانگی او⁶⁰¹
- 1279 Vefā vü şıdk ilinüñ pādişāhı
Hevā devrānınuñ ḥurşīd ü māhı
- 1280 Melāḥat⁶⁰² ḳarnınuñ şāḥib-ḳırānı
Melāmet kişverinüñ pehlevānı
- 1281 Belā-i miḥnet-i ʿışkıla meftūn
Sipend-i nār-ı ʿışk yaʿni Mecnūn
- 45a- İ** 1282 Firāk-ı yārdan sevdā mı oldı
Ḳarārı ḳalmadı rüsvāy oldı
- 1283 Diĝer ğün oldu vardıĝınca ḥālī
Ziyāde oldı şevḳile⁶⁰³ melālī
- 1284 Ḳabīle ḥalk-ı ḥişāvend ḳamu
Dirilüb virdi aña pend ḳamu
- 45b- S** 1285 Dilinde ḳalmamışdı şabrla hūş
Ki ideydi bularuñ pendini ğüş⁶⁰⁴
- 1286 Mey-i ʿışkıla çü oldı lā'ubālī
Atasına didiler vaşf-ı ḥālī
- 1287 Ki ol yüz kim şaḳınurduñ gözüñden
İrāĝ etmezidüñ bir dem özüñden
- 1288 Hevesden ateş-i sevdāya düşdi
Ĝariḳ-i ʿışk olub deryāya düşdi

⁶⁰¹ *Mecnūn 'un babasının onun divaneliğini duyması*

⁶⁰² melāḥat: melālet Ö

⁶⁰³ vü:- S

⁶⁰⁴ Mısralar İzmir nüshasında yer deĝiştirmiştir.

- 1289 Belāsi loqmasını rüzigāruñ
Yiyüb olmış esīri bir nigāruñ
- 1290 Filānuñ ol filan yirde kızını
Sevüb yitirdi kendü kendüzini
- 1291 Heves hengāmesi başına üşdi
Delürdi gitdi vardı tāga düşdi
- 1292 Pezer çün āgāh oldı bu haberden
Aqıdub yāş āh itdi cigerden
- 1293 Ciger xanı gözinden süze geldi
Yüregi qopdı vü ağıza geldi
- 1294 Cigeriydi ciger-süz yana yana
Gözi hūn-ı cigerden döndi xana
- 40b- Ö 1295 Ciger derdi yürege tāğ⁶⁰⁵ olur tāğ
Oğıl mihri kişiyeye bağ olur bağ
- 1296 Ciger xanın döküb ol pīr-i meftūn
Sirişkini rehber itdi hem demin hūn
- 45b- İ 1297 Ciger küşem diyü gitdi şitāban
İñledü yile keşt itdi beyāban
- 1298 Tılandı çünki deşt ü kuhsarı
İşitdi kühdan feryād u zārı
- 1299 Derūnı cüş idüb kıldı ilāle
Yüridi ol yana kim geldi nāle
- 46a- S 1300 Görir kim yaşlar olmış revāne
İder murğ-ı seher bigi⁶⁰⁶ terāne
- 1301 Ğam-ı dilberden olub āteş-i tīz
Ğazel vir nāle ile fitne-engīz
- 1302 Şunuñ bigi kılırdı derd-i āhı
Ki irer çarha ahınuñ siyāhı

⁶⁰⁵ tāğ: dāğ S

⁶⁰⁶ bigi: gibi S İ

- 1303 Pezer çün gördi bu hāletde anı
Gözünden sıza geldi bağırı kanı
- 1304 Oda düşmüş gibi yigürdi vü irdi
Oda düşmişinüñ katına irdi
- 1305 İderken zemzemeyle nāle vü ah
Gözin açub baş kaldırdı nā-gāh
- 1306 Görir tırmış katında⁶⁰⁷ pīr-i dilbend
Biraz göñlü hayādan buldı peyvend
- 1307 Gözin hūn-ı ciger kılmışdı tīre
Yüzünü düşdi sürdi pāy-ı pīre
- 1308 Atası yüzine urub⁶⁰⁸ çizārın
Ruḥından⁶⁰⁹ luṭfla sildi gubārın
- 1309 Akıtdı cūy-ı eşki çeşm-i terden
Dem_urub derdile yanmış cigerden

خطاب کردن پدر مجنون بمجنون⁶¹⁰

- 1310 Didi ey haste cānumuñ şifası
Gözimiñ nūrı göñlümiñ şafası
- 41a- Ö 1311 Seni kim itdi bu derde giriftār
46a- İ Saña kimdendürür bu kār-ı düşvār
- 1312 Bu ʿaql vü rāy vü bu fehm vü dirāyet
Ki bunlar bu bulmuşıdı sende gāyet
- 1313 Ne geldi saña mey ey mihriyle meftūn
Ki Mecnūn itdi seni beni maḡbūn
- 46b- S 1314 Kimüñ āhıyladur baḡruñda daḡuñ
Dem_urub kim söyündürdü çerāḡın

⁶⁰⁷ katında: önünde S

⁶⁰⁸ urub: urdu İ

⁶⁰⁹ ruḥından: yüzinden Ö

⁶¹⁰ Mecnūn 'un babasının Mecnūnla konuşması

- 1315 Ümīdim⁶¹¹ bu idi ey dil-pezirüm
K'olayduñ pīrlıkde dest-gīrüm
- 1316 Söndürmedüñ ya'ni ocağım
Geçüb yirüme yaqayduñ çerāğım
- 1317 Ne āfet uğradı sen rüy-ı pāke
Ki cismüñ böyle yüz dutdı⁶¹² helāke
- 1318 Baña hōd pırlıkde telhını dehr
İçerdi sende 'ayşım eyleme zehr
- 1319 Cihāndur şevk-i cānuñ ğam fūrūşı
Sen aña uyub itme semm-i fūrūşı
- 1320 Çü şemşīriyle döker hūn-ı hūnrız
Eline şunma bārı hançer-i tız
- 1321 Çü āteş dem urır dāyim lehebden
Nedendür dökduğün üstüne rūğan
- 1322 Bu şınmış göñlimi kim itdi beste
K'idersin seng-i hüzniyle şikeste
- 1323 İrişdi nīste āşār-ı hesti
Uyub dehre şikest itme şikesti
- 1324 Beni hāk itmeden dehri ğam ābād
Ecelden öñ irürgil baña feryād
- 1325 Atañım ben degülüm saña ağıyar
Beni ağıyar bilme ey ciger-h'ār
- 46b- İ 1326 Çü bir oldı irāde hūn-ı peyvend
Ataya merg virür rīh-i ferzend
- 1327 Bu ğam ger irmek içündür nigāre
Melül olma ki vardur aña çāre
- 41b- Ö 1328 Ger_ola gökde ol māh kabā-puş
Derişim şöyle ki idesin der-āğuş

⁶¹¹ ümīdim: ümīzim S

⁶¹² dutdı: tutdı İ

- 47a- S 1329 Eger Yūsuf gibi olursa mevzūn
Zeliḥā vardu kim künc-i Ḳārūn
- 1330 Ḥalāş itmeye sini derd-i serden
İki vezince virem sīm ü zerden
- 1331 Filanuñ kıızı Leylī'dür çü kamuñ
Elem çekme ki ḥaşıldur murāduñ
- 1332 Velī 'aqlı özüñe çāre-sāz it
Delülüñden bu yolda ihtirāz it
- 1333 Özüñ dīvāneliḳde itme bed-nām
Ki kām olmaz deli dīvāneye rām
- 1334 Çü 'aşıḳ gūş kıldı vaşl-ı yāri
Biraz virildi fikr ü kār-bārı
- جواب دادن مجنون بپدرش⁶¹³
- 1335 Didi şermile pire ağlayurak
Firāḳıyla yüregın taḡlayurak
- 1336 Ki ey bu derdmendüñ çāre-sāzı
Ġarīb ü mestemeñdüñ dil-nüvāzı
- 1337 Baña ḥaḳdan irişdi gerçi bu iş
Ṭapuñ andan ciger bigi dürlü teşvīş
- 1338 Ve līkin neyleyim bu nefsi-ı ḥod-gām
Ki olmaz ḥīle vü efsunla rām
- 1339 Niçe sa'y etmişim dergāh u bī-gāh
Ki virmeyem ḥayāl-i dilbere rāh
- 47a- İ 1340 Hevā-i yārla bu çarḥ-ı serkeş
Girü urır gönül ḳāvīne ateş
- 1341 Gönül murḡını çüñkim yandı taḳdīr
Esīr-i 'ışḳ ḳılmışdur ne tedbīr

⁶¹³ Mecnūn'un babasına cevap vermesi

- 1342 Murādiyün girür her kişi rāha
Hevesle kim şalar kendüyi çāha
- 47b- S 1343 Ola çün teşne şahrada ciger-tāb
Göziniñ çeşmesinden aqıdur āb
- 42a- Ö 1344 Kişiniñ elde olsa ihtiyārı
Murādınca geçerdı rüzigārı
- 1345 Benüm çün aşka oldı ihtişāşım
Olnca yoqdurur bundan⁶¹⁴ halāşım
- 1346 Bedenden itmeyince rūḥ-ı pervāz
Ġam-ı ışkından anuñ gelmezem vaz
- 1347 Ya efser bigi⁶¹⁵ olam aña hem-ser
Ya meydānında ışkuñ oynayım ser
- 1348 Elā ey serverim başımda tācım
Vişāl-i dilberiyile kıl ılācım
- 1349 Bu ben dil haste derdine devā it
Keremden itdigüñ ahde vefā it
- 1350 Bu kavlı üzre çün oldı ahde muḥkem
Birazçık sākın oldı āteş-i gam
- 1351 O bī-şabruñ bu ğam ḥar-ı zemāne
Elin alub yola girdi⁶¹⁶ revāne
- 1352 Olub mevte⁶¹⁷ karīb-i ākıldan dūr
Eve geldi gam-ı ışkıla rencūr
- 1353 Çü māzer gördi bu ḥāletde ānı
Diline od düşüb yandı cānı⁶¹⁸
- 1354 Yüz urub yüzine öpdı serini
Yaşından eyledi nem⁶¹⁹ peykerini

⁶¹⁴ bundan: andan İ

⁶¹⁵ bigi: gibi S İ

⁶¹⁶ girdi: oldı S İ

⁶¹⁷ mevte:- İ

⁶¹⁸ gözinden dökdi eşk-i arguvānı: S

⁶¹⁹ nem: ter S İ

- 47b- İ 1355 7onun k'itmişdi özi pāre pāre
Çıkardı atdı vü çekdi kenāre
- 1356 Döküb sūz-ı ciğerden āb-ı germi
Güllābile yudı ol cism-i nermi
- 1357 Giyürdi egnine rengin cāme
Başına şardı bir mışrı ımāme
- 48a- S 1358 Ezüb gül şuyla şehd ü şekkerler
Getürdi öñüne şirin yemekler
- 1359 Dili Mecnūn'a k'irmiřdür dem-i⁶²⁰ ıřķ
Yimek yerini tutmışdı ğam-ı ıřķ
- 1360 Bir iki loķma ol ıřķile meftūn
şunb yidi atası ğatırırıçün
- 42b- Ö 1361 Öñünden çünki kaldurdu ta'amı
Zebān-ı cerble itdi kelāmı
- 1362 İdüb boynına kolların ğamāyil
Didi ey nūr-ı çeřmi meyve-i dil
- 1363 Ümīdim⁶²¹ küncinün sermāyesi sen
Vücūdım bağınun pīrāyesi sen
- 1364 Nümū bulalı ımrum řāğ-sarı
Sürürıyle geçürdim rūzigārı
- 1365 7ulūc itdi çü řimdi řubĥ-ı piri
Olub kāfur mūy-ı zülf tiri
- 1366 Dönübdür kademīn tiri kemāne
Tezelzül irdi tende üstüĥāne
- 1367 Revā mıdur ki bu ğālimde senden
Benüm derd ü ğamıyla odlara ben
- 1368 Temeyyüzün vardur āĥer-i aql-ı rāyuñ
Neyiçün urasın od üzre bāyün

⁶²⁰ dem-i: ğam-ı İ

⁶²¹ ümīdim: ümīzim Ö

- 1369 Nedir bu girye vü feryād-ı hayret
 anı nām u anı nāmūs-ı ayret
- 48a- İ 1370 Zemānuñ olmuşiken zü fūnūnı
 Hevā-i nefsinūñ olma⁶²² zebūnı
- 1371 Edüb şabrile Allah’a tevekkül
 Şalāh-ı nefsiñ için it te’emmül
- 1372 Elümüzden gelenden bizde ey māh
 Vurısalum murāduñ vire Allah
- 48b- S 1373 Çü guş itdi bu pendı ol dil-fikār
 Cigerden ney bigi⁶²³ iniledi zār
- 1374 Aıtdı cūş idüb baħr-ı sirişki
 Şehāb-ı çeşmden bārān-ı eşki
- 1375 Didi ey gevher-i cisme hazīne
 Viren cānını derdüm çāresine
- 1376 Muħālif yile mihrūñ perde kılduñ
 Beni cānuñ bigi⁶²⁴ perverde kılduñ
- 1377 Naşīhatde dehānuñdır şeker-rīz
 Kelāmuñ şerbetidür şihhat-āmīz
- 43a- Ö 1378 Velī yandım çün oldı ış-ı maşūd
 Deli dīvāneye pend eylemez sūd
- 1379 Ki mihr-i yār ol aqlum aldı
 Peşandan beni bu odlāre şaldı
- 1380 Ya⁶²⁵ vaşl-ı yārıla germ ola bāzār
 Ya nad-i cān ola yolında īsar
- 1381 Hıuşūline habībūñ baqla göz ü bel
 Vedāc idüb yahūz benden çekūñ el
- 1382 Ki ansuz olmasun dūnyāda adım
 İki ālemde ışıdur murādım

⁶²² olma: olduñ İ

⁶²³ bigi: gibi S İ

⁶²⁴ bigi: gibi S İ

⁶²⁵ ya: ne İ

- 1383 Bunu çün didi ol derdiyle⁶²⁶ meftûn
Akıtdı gözlerinden ışk-ı ceyhûn
- 1384 Atası bildi ki aldurub qarârın
Yele virmiş elinden ihtiyârın
- 48b- İ 1385 Gözinden katre katre yaş akıtdı
Kodı pendî daği bir yola gitdi
- 1386 Vişâl-i yârdan idüb tecellî
Ümîziyle⁶²⁷ itdi göñlini tesellî
- 1387 Bu sözlerden olub gamgîn dili râm
Biraz gûn evlerinde dutdı⁶²⁸ ârâm
- 49a- S 629 صفت روز رفتن پذیرمجنون بخواستاری لیلی وبازگردن بی مقصود
- 1388 Felek bâzı çün açdı perr ü minķâr
Tezer ü mâhı urub itdi⁶³⁰ bîmâr
- 1389 Görüb bu heybeti murġân-ı encüm
Hazerden itdi bunlar varını güm
- 1390 Eşer tıydı meger kim mâcerâdan
Ki zâġ-ı Leylî maĥv oldı ârâdan
- 1391 Re'îs-i 'Âmîrî ol pîr-i giryân
Oġıl derdinde kim kılmuşdı ĥayrân
- 1392 Bu derde çäre kâdendür çü bildi
Kâbîle ehliyile rây kıldı
- 1393 Ayıtdı dilerim k'ol pâk-i gevher
Murâdım efserine ola zîver
- 43b- Ö 1394 Kâmer kim zeyn ider ĥüsni cihânı
İrürem kurretü'l aynuma anı

⁶²⁶ derdiyle: 'aşkıyla Ö İ

⁶²⁷ ümîziyle: ümîdiyle İ

⁶²⁸ dutdı: tıtdı İ

⁶²⁹ اندر رفتن پذیرمجنون بخواستاری لیلی وبازگردن بی مقصود: S İ Gündüzün ve Mecnûn'un babasının Leylâ'yı istemeye gitmesi ve maksadına ermeden geri dönmesinin tasviri

⁶³⁰ itdi: kıldı İ

- 1395 Ulular didiler kim her cihetden
Degüldür dūr sözüñ maşlahatden
- 1396 K'ola dürc-i şadefden dürr nāsefet
Yaraşur gevher vekīle ola cüft
- 1397 Peşolub ol kabīle cümle yek dil
Huşūline bunuñ⁶³¹ bağladılar bel
- 1398 Arada görmediler çün nifākı
Yüridiler murāda ittifākı
- 49a- İ 1399 Gürühıyla bular çün dutdılar⁶³² rāh
Şanem halkı kamu oldılar āgāh
- 1400 Keremler gösterüb iclāl iderler
İdüb ta'zīm istikbāl iderler
- 1401 Göñülde şaklayub gördi melālī
Ziyāfet itdiler bunlara 'ālī
- 49b- S 1402 Beşandan didiler kim bilelüm biz
Nedir maqşūdına geldüñiz siz
- 1403 Buyurñ her ne kim olırsa hizmet⁶³³
Bilelim cānumızda anı minnet
- 1404 Didiler dilde bulub rüşenālīk
Murād itdüñ kim ola aşinālīk
- 1405 Kātuñuzda çü ola maqşūd ma'lüm
Umarız k'itmeysesiz bizi maħrüm
- 1406 Ayıtdılar ki ne derdüñ görelüm
Yirine қоmağa canlar virelüm
- 1407 Telattuf gösterüb ol nīk nāme
Re'īs-i 'Āmirī geldi kelāme
- 1408 Didi virecekdüñ dürr-i kirāmı
Ki nūr didemüñ oldur⁶³⁴ merāmı

⁶³¹ bunuñ: yüregın S İ

⁶³² dutdılar: tutdılar S İ

⁶³³ hizmet: hıdmet İ S

⁶³⁴ nūr didemüñ oldur: oldur nūr-ı dıdemüñ İ

- 1409 Güzide gevher-i deryā-i ʿiṣmet
K'aña olmaz cihān mülkinde kıymet
- 1410 Benüm de gevherim var bī-bahāne
Ki misli gelmemişdür bu cihāne
- 44a- Ö 1411 Belāğatde nazīrin görmez ādem
Feṣāhatde urır ṣaḥbāndan dem
- 1412 Dilerim ey ser dünyaya efser
O güher gevherimle ola hem-ser
- 1413 Bu gün Kays'um gibi bir ḥüb-ı bernā
Cihān içinde var dilerse ḥāṣā
- 49b- İ 1414 Cemāl içre vaḥīdü'l -ʿaṣrdur ol
Hünerlerde ferīdü'd-dehrdür ol
- 1415 Eger göñliñ ola mihriyle kerem
Baña andan ḳatūnda gelmeye şerm
- 1416 Ḥazīnem var bī-ḥadd-i cevheriyem
Göñülden cevherüñe müṣteriyem
- 50a- S 1417 Görem çün mihriyle senden rızāyı
Ḥarīdārem iki virem bahāyı
- 1418 Eger bu ḥizmete maḳbül olam ben
Size ittibāʿumile ḳul olam ben
- 1419 Bu sözi çünki itdi mīzbān gūṣ
Derün nār-ı ḡayretten idüb cūṣ
- 1420 Devrildi mār bigi⁶³⁵ ol ḡazabdan
Dimāğına şerer irdi lehebden
- 1421 Velīkin zemle idüb ḥiṭābı
Muḥālif virdi ol ḳatʿī cevābı
- 1422 Didi kim mīhmānemsin ʿazīzim
Velīkin yoḳ virecek saña kıızım

⁶³⁵ bigi: gibi S İ

- 1423 Sözüñüñ bŷyı ger müşk-i hıřādur
Yanar oda velī girmek ħařādur
- 1424 Ki oğım didigŷñ ey ħŷb-ı fercām
Degŷl mi⁶³⁶ ferrŷħ ol řŷn oldu ħod-gām
- 1425 Olub bī ‘ağl u mest ŷ lā’ubālī
Mizācınıñ gidiptir ‘itidālī
- 1426 řŷ yok dīvāneliginde gŷmānum
Benŷm dīvāne olmaz hem ‘inānum
- 1427 İdŷpdŷr ol hevā işinde ħod-gām
Řabīlemler beni ‘ālemde bed-nām
- 44b- Ö** 1428 Eger ben şimdi anı⁶³⁷ idinem ħıř
Melāmet ide beni her bed endīř
- 50a- İ** 1429 İdŷb meftŷn ŷzini mekr ŷ rīve
Kim ola kim vire ħŷrını dīve
- 1430 řŷā‘ı zeyn iderken efserŷmi
Niřŷn toprağa atam cevherŷmi
- 1431 Bunı yād itme dağı kıl ferāmŷř
Sŷz oldu ħatm didi oldu ħāmŷř
- 50b- S** 1432 řŷn ŷřitdi bu sŷzi ‘Āmirīler
Ĥacāletden eritdiler cigerler
- 1433 Olub semm-i ħamıyla cŷmle mesmŷm
Gerŷ dŷndi bular mařzŷn u mařrŷm
- 1434 řŷ bulmadılar ol yŷzden ‘ilācın
İdŷb pend edviyāsından me‘ācın
- 1435 Didiler ey ħam-ı ‘aşkıyla ħaste
Belā-i seng-i ħŷzniyle şikeste
- 1436 řŷ māh andandurur gŷñliñ ħarābı
Degŷl āħir sipihrŷñ āfitābı

⁶³⁶ degŷl mi: degŷldŷr S

⁶³⁷ şimdi anı: anı şimdi S

- 1437 Geç_andan kim saña bir dil-rübâyı
Bulalım k'ide derdüñe devâyı
- 1438 Leb-i şîrîni olub çāre-sāzuñ
Ola cān u gönüldeñ dil-nüvāzuñ
- 1439 Ki bunda dağı var sîmîñ bedenler
Semen ruhsārlar ğonce dehenler
- 1440 Melāḥat gülşenîñüñ gülleridir
Letāfet bāğımuñ bülbülleridir
- 1441 Ķamusı şūḥ-ı cālem ḥüb-ı dil-keş
Urırlar şîveyile cāna āteş
- 1442 cAbeş sevdāda düşme ıztırāba
Elüñle kendiñi virme ḥarāba
- 1443 Degüldür Leylî cismüñde revānuñ
K'anıñcün urasın terkin cihānuñ
- 50b- İ 1444 Şu kim itmez şarābı mihrüñi nüş
Bu hoş kim⁶³⁸ idesin anı ferāmuş
- 45a- Ö 1445 Neşāyih_ itdiler ol dil-fikāre
Diyeydüñ k'urdu bunlar ḥār-ı nāre
- 639 زاري كردن مجنون در نوميدي
- 51a- S 1446 Çü buldı ol ğam-ı cışkıyla bî-fer
Ki ümîzi⁶⁴⁰ dıraḥtı virmedi ber
- 1447 İdüb derdiyle āh-ı āteşîñ düd
Cigerler deldi urdu canlara od
- 1448 Vişāl-i yāre çün olmadı çāre
El urdu itdi ṭonın pāre pāre

⁶³⁸ hoş kim: hoşdır ki S

⁶³⁹ Ö: - *Mecnûn'un çaresizlikten ağlaması*

⁶⁴⁰ ümîzi: ümîdi İ

- 1449 Cihān u cānını viren hebāya
Olur⁶⁴¹ mı rāzı egninde abāya
- 1450 Olub ūrında⁶⁴² oydı baına hak
Egüldüyle itdi zühreler ak
- 1451 Sipāh-ı amda idüb dār-gīri
Demī sevdāyile urdı nefīri
- 1452 Olub dīvāne sürdi opraa ten
Girībānına dek ak itdi dāmen
- 1453 Giyüb irām-ı ıkı ser küāde
Belāda sa‘y idüb yeldi piyāde
- 1454 Firā-ı yār itdi zühresin ak
İyüden yavuzı ılmadı idrāk
- 1455 aırub⁶⁴³ āh Leylī vü āh Leylī
İderdi nāle ile vay veyli
- 1456 Derūnunda ki itdi cū-ı sevdā
olanub āh kūhı āh ahrā
- 1457 Didi yā Rāb nedir bu derde dermān
Ki gözimden aar barımdaki⁶⁴⁴ ān
- 51a- İ 1458 Olupdur ‘al u dil benden remīde
Sürerim ablın itdi am deride
- 1459 Ne anı dir bilürem rāh-ı hāne
Ne yolım⁶⁴⁵ vārı bilür kūy-ı cāne
- 1460 Felāhım itdi ü dest-i am-ı yār
oındı seng andı ıe-i ‘ār
- 45b- Ö 1461 Hārāb ol resme degül al-ı cāyi
51b- S Ki ābād olmaa dutam⁶⁴⁶ recāyi

⁶⁴¹ olur: ola S

⁶⁴² ūrında: ūrīde S

⁶⁴³ aırub: dir idi Ö

⁶⁴⁴ barımdaki: barumdaı S

⁶⁴⁵ yolım: rāhım S İ

⁶⁴⁶ dutam: utam S

- 1462 Gehī meyḥāne-i ʿıṣṣık iḥre mestem
Gehī deyri hevāda büt-perestem
- 1463 Olub şūrīde ü mest-i dil-fikār
Belā zencīrine olam giriftar
- 1464 Yaturam ḥırman-ı ğamda fütāde
Vücūdım ğāhı gör varur mı bāde
- 1465 Seḥāb-ı ğamdan irüb āteş-i berķ
Niçün cismim dıraḥtın eylemez ḥarķ
- 1466 Ki ķurtıla dil ü cānum miḥnetiden
Belādan ben bu ʿālem-i ḥalkı benden
- 1467 Olupdur aķrabaya ʿādetim ḥār
İder yārān-ı ādemde benüm ʿār
- 1468 Ki oldım ʿıṣṣık idelden gönlüme rīv
Dilü ḥalk iḥre ḥayl ü ḥānede dīv
- 1469 Kimesne görmemişdürür selefden
Benüm bigi⁶⁴⁷ muḥālif nā ḥalefden
- 1470 Baña ḥünrīzlikde iḥtişāşı
Olanuñ yoķdurur şerʿi ķişāşı
- 1471 Gelin ey hem-nefesler kim şudāʿı
Virürem size idelüm vedāʿı
- 1472 Ki ben şehr-i fenāya dutmuşam⁶⁴⁸ rāh
Size virsün beķā mülkini Allah
- 51b- İ 1473 Bu⁶⁴⁹ gönlüm şīşesi seng-i belādan
Şanub ol dem belāya mübtelā ben
- 1474 Tağıldı çünki rīze rīze vārı
Ayagum göze zaḥm urmaya bārı
- 1475 Dil ü cān olmadı benümle dem-sāz
Vücūdumdan anınçün geçmişim vāz

⁶⁴⁷ bigi: gibi S İ

⁶⁴⁸ dutmuşam: tutmuşam S İ

⁶⁴⁹ bu: ki İ

- 52a- S 1476 Eyā anlar ki bilmez sūz-ı āhım
Öñümde bārı dutmañ⁶⁵⁰ bağlu rāhım
- 1477 Niçe bir baña idersiz cefāyı
Çoñ āhir hāline bu mübtelāyı
- 46a- Ö 1478 Ki ben hiç olmuşum benden geliñ vāz
Ola mı ādımı hiçile dem-sāz
- 1479 Ayakdan düşmişim bī rāy u tedbīr
Elüm al ey perī ruhsār u dil-gīr
- 1480 Ben ü sen k'olmuşızdur ādem-i zād
Nihāl-i huşk ben sen serv-i⁶⁵¹ şimşād
- 1481 Ğamuñ telhiyle itdim cānumı terk
Ğayātımda baña şīrīn gelür merk
- 1482 Beni dīvāne kıldı emr-i taqđır
Şalar zülfiñ senüñ boynıma zencīr
- 1483 Çü cān boynına bendin taqđı zülfiñ
Göñül ne yapıysa yıqđı zülfiñ
- 1484 Ya elüm el getürgil pāy-ı ğamdan
Ya elüñ vir ki cānum vireyin ben
- 1485 Ki bī-kār olmazam ben şikeste
Ğaťādurur oturmağ dest beste
- 1486 Tenüm mülkinde göñlüm yavı kıldım
Aradım bu cihānı sende buldım
- 1487 Niçe kim da'vet itdim gelmedi ol
Beni hiç 'itibāre almadı ol
- 52a- İ 1488 Hevān içre ciger derdiyle qahruñ
Ğarībüñdür niçün yoğ aña mihrün
- 1489 Göñül raħmuña senüñ olmadı dūş⁶⁵²
Dilüñden olmadı raħım ferāmuş

⁶⁵⁰ dutmak: tutmak S

⁶⁵¹ serv: berk İ

⁶⁵² dūş: tūş S

- 1490 Dilüm var lîkin anda hâşılım yok
Baña ol yandırur idim dilüm yok
- 52b- S** 1491 Dilümdür zâlim ü yârim cefākār
Bu dilden bî-dilüm ol yârdan zār
- 1492 Elā ey cān elinüñ dilsitānı
Berü gel ideyim teslîm cānı
- 1493 Ne sehv oldı ‘aceb bu bülbülüñden
Ki anı ayru düşerdüñ gülüñden
- 46b- Ö** 1494 Egerçi dilde mihrüñdür günāhım
Girü oldır topuña ‘özü h̄āhım
- 1495 Çevirme bu günāhdan ötrü gerden
K’alurım bu günāhı boynuma ben
- 1496 Göziñ sihri uralı cāne ateş
Dökerim āb-ı çeşmi ey perî-veş
- 1497 Ne bu şuyıla ol oddan olur kem
Ne ol odıyla şudan eksülür nem
- 1498 ‘Aceb beni neden halk itdi dāder
Ki māhiyem şūda odda semender
- 1499 Zülāl-i qahrıñıladur⁶⁵³ siriştım
Belā-i hicrüñ oldı ser-nebiştım
- 1500 İki lāme dönüb pāyem belāda
İki yayıñdur destim cefāda
- 1501 Beni aduñ ider kendüye hemtā
Ki var anda iki lām ü iki yā
- 1502 Tene şirimle mihrüñ oldı dem-sāz
Gerü tenden irür cāniyle pervāz
- 52b- İ** 1503 Bu vechiyle⁶⁵⁴ kılurken āh u zārı
Bu şiri didi vü gitdi qarārı

⁶⁵³ qahrıñıladır: mihrüñiledir S

⁶⁵⁴ bu vechiyle: bunıñıla S İ

شعر خواندان مجنون⁶⁵⁵

Mefāilün / Mefāilün / Mefāilün / Mefāilün

- 1504 Ğam-ı zülf-i dilārāya giriftār olmasun kimse
Periřān hāl olub gönlüm bigi⁶⁵⁶ zār olmasun kimse
- 53a- S 1505 Ne acı derdmiş firķat dağı benüm bigi⁶⁵⁷ yā Rab
Ĥabībinden cüdā düşmekde nāçār olmasun kimse
- 1506 Yetürken vādi-i ğamda dilegim budurur Ĥađdan
Ki mihr-i yārla firķatde bīmār olmasun kimse
- 1507 Ğam-ı hicriyile çıķdı gözümdeñ vārı
Özinden bencileyin böyle bī-zār olmasun kimse
- 1508 Bu Ķays'ı řūrīde bigi⁶⁵⁸ dil-ārāmından ayrılıb
Ğam-ı derd ü belālarda giriftār olmasun kimse

Mesnevi⁶⁵⁹

- 1509 Bunı didi vü urdı toprağa bāř
Görenler raĥm idüb aķıtdılar yaş
- 47a- Ö 1510 Girü bin mekrile ol ten güdāzı
Eve iletüb olurlar çāre sāzı

اندر بردن پذیرمجنون مجنون را بکعبت الله والله اعلم⁶⁶⁰

- 1511 Maĥabbet zevķ-i cāndur cāvidānı
Degül bāziçe-i řevķ-i civānı

⁶⁵⁵ *Mecnün 'un şiir okuması*

⁶⁵⁶ bigi: gibi S

⁶⁵⁷ bigi: gibi S

⁶⁵⁸ bu Ķays'ı řūrīde bigi: ilāhī řāhidī gibi dilārāmından S İ

⁶⁵⁹ Başlık: - S İ

⁶⁶⁰ اندر رفتن پذیرمجنون کعبت الله : İ *Mecnün 'un babasının Mecnün 'u Kābe 'ye götürmesi*

- 1512 Güneşdür maḥv olmaz zerre andan
Denizdür naḫş olmaz ḳaṭre andan
- 1513 Zevāli yok ebeddür ʿālem-i ʿıṣḳ
Ḥayāl-i serseri degül⁶⁶¹ ḡam-ı ʿıṣḳ
- 1514 Sırr-ı Mecnūn'a urub⁶⁶² ʿıṣḳ-ı efser
Hevā iḳlīmını ḳıldı musahḫar
- 53a- İ** 1515 Olınca ʿıṣḳdan döndirmedi rū
Peş oldu gül bigi⁶⁶³ ʿaşḳıyla hoş bũ
- 1516 Livā-i mihriḷe çün ol cihān-gīr
Meh-i Leylī gibi oldu āsmān-gīr
- 1517 Olub şūrīdeliḳde nām-dār ol
Belā şehrine oldu şehir-yār ol
- 1518 Çü anuñ derdine olmadı dermān
Atāsı ḳıldı bu ḫayretde ḫayrān
- 53b- S** 1519 Giceler yaş aḳıdup çeşm-i terden
Niyāz iderdi derdile ciğerden
- 1520 Ne ḫācet-gāha kim iletürdi rāh ol
Duʿāya el tutub iderdi āh ol
- 1521 Olub ol derd-mendüñ çāre-sāzı
Bile ittibāʿı iderdi niyāzı
- 1522 Bu ʿünvānile görüb iḫtirāḳı
Didi ol ḳavm āña ittifāḳı
- 1523 Dilerseñ kim gide bu ıztırābuñ
Murāduñ üzre ola fetḫ-i bābuñ
- 1524 Bula şıḫḫat marāzdan yaʿni bīmār
Yürü hoş niyyetile Kaʿbeye var

⁶⁶¹ degül: olmaz S

⁶⁶² urub: ki urub S

⁶⁶³ bigi: gibi S İ

- 1525 Ki mihrāb-ı zemīn-i āsmānuñ
Ümīzi⁶⁶⁴ kıblesi cümle cihānuñ
- 47b- Ö 1526 Bu gün oldır ki beytullāhdur ol
Cemī'i halka hācetgāhdur ol
- 1527 Peşāsān olmağa bu kār-ı müşkil
Çünürdi mevsim hac düzdi maħmil
- 1528 İdüb biñ dürlü cehd āşuftesin ol
Koyub mehdine dutdı⁶⁶⁵ Ka'beye yol
- 1529 Gönülden terk idüb fi'l-i güzāfı
Çünürdi Ka'beye itdi tavāfı
- 53b- İ 1530 Dili bīmārına bulmağa dermān
Taşadduğ kıldı sım ü zer firāvān
- 1531 Elini luḫfile dutub⁶⁶⁶ ḫarīfüñ
Getürdi zıllına beyt-i şerīfüñ
- 1532 Didi oğlım degül bu cāy-ı bāzı
Bunı ḫağ kıldı ḫalkuñ çāre-sāzı
- 1533 Elurub ḫalka-i bāb-ı kerīme
Derūnuñdan niyāz eyle raḫīme
- 54a- S 1534 İtrey ḫıfz iden ʿāmmı vü ḫāşşı
Baña tevfiķiñle vir ḫalāşı
- 1535 Bu ʿışķı benden al ʿaqlum gerü vir
Yağamı ʿışķ elinden kırtarıver
- 1536 Rehā idüb dili bend-i hevādan
Beni azāde eyle bu belādan
- 1537 Ḫalāşı ʿışķ çün gūş itdi Mecnūn
Tebessüm eyleyüb cūş itdi Mecnūn
- 1538 Yerinden şaçardı çün ḫalka-i māh
Yapışdı ḫalkaya o ʿaql-ı gümrāh

⁶⁶⁴ ümīdi: ümīzi Ö

⁶⁶⁵ dutdı: tutdı S İ

⁶⁶⁶ luḫfla dutub: luḫfila tudub S İ

- 1539 Çün oldı halka bigi⁶⁶⁷ halka-i der
Gözi yaşından itdi halka-i ter
- 1540 Elinde halka dilden didi yā Rab
Beni kim halka kıldı tābıla tab
- 1541 Virürem halka-i ʿışk içre cānı
Baña olmasun onsuz zindegānı
- 1542 Ki ʿışk-ı yāreden bulmaq rehāyı
Degüldür bu ʿarīk-i āşināyı
- 48a- Ö** 1543 Hevā perverdesidir çün siriştım
Hevādan ğayrı kıılma ser-nebiştım
- 1544 Kemāl-i kudretüñ haqqı ilāhī
Celāl-i ʿizzetüñ haqqı ilāhī
- 54a- İ** 1545 Çün itdüñ beni mest ü lāʿubālī
ʿAtā kııl ʿışk-ı dilberden kemālī
- 1546 Gözüme kuhl-ı sevdā ile vir nūr
Dilüm kııl ateş-i ʿaşkıyla⁶⁶⁸ maḥrūr
- 1547 Baña dirler ki ol ʿaqlıyla dem-sāz
Ki yaʿni ʿışk-ı Leylīʿden gelem vāz
- 1548 İlāhī bir nefes idüb ʿatāyı
Ziyāde eyle gönümde hevāyı
- 54b- S** 1549 Ğam-ı ʿışkı virür çün dil-firūzum
Ğamınsüz olmasun hiç āb u rūzım
- 1550 Beni kurban idüb ʿışkında ey Haqq
Anuñ ʿömrine kııl ʿömrimi mülhaqq
- 1551 Cemāline fidā olsun revānum
Helāl olsun eger içerse kanum
- 1552 Atası çün niyāzım eyledi güş
Işırdı barmağın vü oldı hāmüş

⁶⁶⁷ bigi: gibi S İ

⁶⁶⁸ ʿaşkıyla: ʿaşkıla S

- 1553 Yaķın bildi ki dönmüşdür mizācı
 aböl itmez dili derdi ilācı
- 1554 Girü geldi evine gönlü yāvuz
 Dilinde derdinün olmuş biri yüz
- 1555 Murād-ı hanesi gamdan bozulmuş
 Ümīdī ipi elinden üzülmüş
- 1556 Hikāyet eyleyüb kavmīne rāzın
 Didi oğlunuñ anlara niyāzın
- 1557 Ki bu cām-ı hevā-i yārla mest
 Çünürdü halkasına kabınıñ dest
- 1558 Revān oldı⁶⁶⁹ sirişki kıldı cūşı
 Derün-ı şevile⁶⁷⁰ itdi hurüşı
- 1559 Didim görüb duāya iħtişāşı
 Diler bu Leylī aşkından halāşın
- 48b- Ö 1560 Yaķın vardım ki tā keşf ola rāzı
 54b- İ ulağa irdi sırrıyla⁶⁷¹ niyāzı
- 1561 Ki dilden yüz dutub⁶⁷² bu miħnet ayın
 Aña ider duā kendüye nefrī
- قصء كءءن قبيلة ليلي بهلاك و خبريافتن پدر مجنون⁶⁷³
- 1562 Bu hāl oldı çü ālem halkına fāş
 Oudı duħteri her yār u evbāş
- 55a- S 1563 Düşüb efvāha derd-i mācerāsı
 Cihānı dutdı⁶⁷⁴ aşkınuñ şadāsı
- 1564 İyü yadlu çü bildiler temāmı
 İyü yadlu didiler bu kelāmı

⁶⁶⁹ oldı: olub S

⁶⁷⁰ şevle: Ö

⁶⁷¹ irdi sırrıyla: sırrıla irdi İ

⁶⁷² dutub: utub S

⁶⁷³ *Leylā'nın kabilesinin Mecnūn'a kasdetmesi ve Mecnūn'un babasının haberdar olması*

⁶⁷⁴ dutdı: utdı S

- 1565 Bir iki şahs-ı h̄ĩş-i dil-rūbadan
Didiler şahneye bu mācerādan
- 1566 Filān yerdeki bu Mecnūn-ı bed-rām
Sizi vü bizi kıldı h̄alka bed-nām
- 1567 Virüb nāmūs u ʿārı cümle yāde
Gelür her rüz bunda ser-küşāde
- 1568 Gehĩ derdiyle ider āh-ı dil-gĩr
Gehĩ şevkiyle hoş şĩrĩn ğazeldĩr
- 1569 O Leylĩ h̄alkı kılurlar anı yād
İder sizi vü bizi şĩrde yād
- 1570 Dem-i āhı urır Leylĩ'ye dāğı
Helāk iden bu demdir ol çerāğı
- 1571 Ki aña virmezsiñ gūşmāli
H̄arāb ider bizi ğayret vebāli
- 1572 Çü oldı şahneye maʿlūm bu hāl
Ki uğrı çābuk idi şahne kıtāl
- 1573 Çeküb şimşĩrini kıldı ʿitābı
Didi şimşĩrle virem cevābı
- 55a- İ 1574 Birisi ʿĀmirĩlerden bu hāli
Re'is-i ʿĀmiriye didi hāli
- 1575 Ki ol kıtāl merd-i mĩr-i h̄ūn-rĩz
Olupdurur ğazabdan āteş-i tĩz
- 49a- Ö 1576 Budur korkım ki Mecnūnı h̄abersiz
Urub tĩğiyle nāgeh kıoya sersiz
- 1577 Atası vākıf olub bu h̄aberden
Oğul mihriyle āh itdi ciğerden
- 55b- S 1578 Buyurdı kendinüñ etbāʿına ol
Tutalar bulmağiçün oğlını yol
- 1579 Ki ol āşufteyi yaʿni kenāre
Getürüb eyleyeler aña çāre

- 1580 Yürüyüb istediler deşt ü řāğı
Dolanub⁶⁷⁵ aradılar şolu řāğı
- 1581 İzini her tarafından izlediler
Bulunmadı nice kim gözlediler
- 1582 Çü Mecnūn' uñ bulunmadı niřānı
Dirilüb ehli kıldılar fiğanı
- 1583 Meger ol genç küñç-i ğār içinde
Yaturdı hālķa olub mār içinde
- 1584 Girüb bir küřeye hayrān u med-hūř
Cihān u cānı itmişdi ferāmuř
- 1585 Yaturdı bī haber řām u seherden
Görir bir şaşş anı reh-güzerden
- 1586 Ki gözinden aķıdub cūy-ı āb ol
Harābe içre düşmüşdi harāb ol
- 1587 Ğamıyla sayesiydi aña maħrem
Yoĝıdı nālesinden özge hem-dem
- 1588 Niçe kim luşfıla itdi hiřābı
Baķub yüzine virmedi cevābı
- 55b- İ 1589 Özini virmedi bī-hūřlıķdan
Dilin depretmedi hāmuřlıķdan
- 1590 Çü gördi kim yatur bī nutķ bāĝum
Dilinde kılmamış pervāyı  ālem
- 1591 Teessūf eyleyüb itdi gezer ol
Ķabīle ehline virdi haber ol
- 1592 Filān yerde ki vardur bu harābe
Yatur sermest olmuş ĝarķ-ı ābe
- 49b- Ö 1593 Derūnından dem urır nār gibi
56a- S Dirilmiş đarb yimiş mār gibi

⁶⁷⁵ dolanub:  olanub S

- 1594 Olub dīvāne vü şurīde rencūr
Nitekim dīv düşmüş halkdan dūr
- 1595 Yemekden zaḥm niş-i cān-sitāni
Hemān kılmış derisi üstüḥ'ānı
- 1596 Ata miskīn için bildi nişānun
Akıtdı gözleri eşk-i revānun
- 1597 Kōdı ḥ'ışıyle ḥayl ü ḥānesini
Yügürdi isteyü dīvānesini
- 1598 Girü arardı her irdügi ğārı
Bağardı çevre gözlerdi kenārı
- 1599 Görir bir yerde döküb gözleri yāş
Yetür nālān urmuş toprağa baş
- 1600 Gehī feryādile virür şadāyı
Gehī şī'rile hoş ider sarāyı
- 1601 Kılub mecrūḥ tīğ-i ıışk-ı cānın
Dökerdin gözden āh itdikçe kånın
- 1602 Bilinmez ādemīylerden eşer ol
Nice ādem cihāndan bī-ḥaber ol
- 1603 Bu ḥāletde iderken āh ü nāle
Kılurken sūz u sāzıyla i'lāle
- 56a- İ 1604 Diyüb bu şūr od urdı cihāne
İrüşdi dūd-ı āhı āsmāne
- شعر خواندان مجنون⁶⁷⁶
- Mefülü / Fāilātü / Mefāilü / Fāilün
- 1605 Hicrile lāle-veş cigerim kån ider dirīğ
Mücmer bigi⁶⁷⁷ bu gönlümi sūzān ider dirīğ

⁶⁷⁶ Ö: - Mecnūn'un şiiri

⁶⁷⁷ bigi: gibi S

- 1606 Mihr-i ruḥında ʿaqlımı çü dirmek isteyem
İrüb hevā-yı zülf-i perīṣān ider dirīḡ
- 56b- S 1607 Miḥnet-i ŧiṣeyle baḡrımı idüb delük delük
Ney bigi⁶⁷⁸ rüz u ŧeb beni nālān ider dirīḡ
- 1608 Cānın yoluma virmezimiŧ diyü ol ḥabīb
Ḥiŧmile⁶⁷⁹ ben ḡarībine bühtān ider dirīḡ
- 50a- Ö 1609 Yā Rab ne derddür buña dildār-ı ḥasreti
Bu derd-mende ʿālemi zindān ider dirīḡ

Mesnevi⁶⁸⁰

- 1610 Bu ŧifri çünki ol perī ciger-süz
İŧitdi oldı derdinüñ biri yüz
- 1611 İlerü vardı vü virdi selāmı
Nevāziŧ gösterüb itdi kelāmı
- 1612 Egerçi hūŧına almıŧdı cūŧı
Atalıḡ vahŧetinden geldi hūŧı
- 1613 Çü ŧaldı sāye ol pīr-i mülk-i hū
Bu urdı sāye bigi⁶⁸¹ pāyine rü
- 1614 Didi ey efser-i cān u cihānuñ
Ḳabūl it ʿözrini ben nā-tüvānun
- 1615 Görüb ḥālümü benden ŧorma ḥālīm
Havāle eyle taḡdire zevālīm
- 1616 Senüñ gelmekligiñden rü-siyāhım
Velī ḡatuñda girü ʿözr- ḥā-ḥım
- 56b- İ 1617 Baña ḡaʿn itme olan mācerādan
Ki seriŧte çıḡubdır dest ü pādan

⁶⁷⁸ bigi: gibi S⁶⁷⁹ ḥıŧımla: ḥıŧımıyla S⁶⁸⁰ Başlık: - S Ö⁶⁸¹ bigi: gibi S İ

1618 Ata çün gördi bu hāletde anı
Diline od düşüb yandı cānı

1619 Gözüniñ yaşları oldu revāne
Seher murgı gibi geldi terāne

اندر پند دادن پدر مجنون بمجنون⁶⁸²

1620 Didi ey bī-dil ü bī-‘aql ü bī-rāy
Niceyedüñ yürirsün böyle rüsvāy

57a- S 1621 Eyā āşufte yoq mıdur kararüñ
Ki virdüñ bāde cümle kār-bāruñ

1622 Kimüñ gözinden irdi saña āfet
Ki geldi ‘aqluña böyle ḥasāret

1623 Kimüñkanı dutubdur⁶⁸³ gerdünüñi
Ki komaz dest ü miḥnet dāmenüñi

1624 Cihānda gerçi var āşufteler çoq
Velī sencileyin āşufte ter yoq

50b- Ö 1625 Taşıduñ ḥāne-i sevdāya raḥtuñ
Yāvuz oldu daḥi varduqça baḥtuñ

1626 Uşanmadıñ mı bu sevdāyılıqdan⁶⁸⁴
Uşanmadıñ mı bu rüsvāyılıqdan⁶⁸⁵

1627 Bizi düşmenlere kılduñ melāmet
Daḥi gelmez mi senden bir nedāmet

1628 Geç āḥir bu hevāyile hevesden
Tap urğıl zaḥm bize ḥār ü ḥasden

⁶⁸² *Mecnūn 'un babasının Mecnūn 'a nasihatı*

⁶⁸³ dutubdur: tütubdur S İ

⁶⁸⁴ sevdāyılıqdan: rüsvāyılıqdan S İ

⁶⁸⁵ rüsvāyılıqdan: sevdāyılıqdan S İ

- 1629 Niçe niçe çekersin miñnet ü derd
Durub⁶⁸⁶ yok yire döğme āhen-i serd
- 1630 Kātı bīcāre kılmışdur fütürüñ
Dutālum⁶⁸⁷ kim bu derde yok şabūruñ
- 57a- İ** 1631 Atanam n'ola ki geh yād kılsañ
Gelüb vaşluñla bir dem şād kılsañ
- 1632 Ğam-ı sevdāyı eyleyüb der-āğūş
Bir ağūzdan bizi kıldıñ ferāmuş
- 1633 Dirildün sen ğamıyla bāde-ħırmen
Helāk itdi beni ta'ñile düşmen
- 1634 Seni sevdā beni ğam eyledi ħāk
İdersen pāre cāme ben ciger-çāk
- 1635 Seni dil-sūz idüb beni ciger-sūz
Çerāğ-ı mihrüñ oldı āteş-efrüz
- 57b- S** 1636 Firākıñdan ki oldıñ böyle meftün
İken nevmīz olub olma mağbün
- 1637 Niçe nevmīze olur kām-ı ħāşıl
Belürür şubħ çü ola şām zāyıl
- 1638 Yürir her nīk bahtıyla qarın ol
Ki ire baht-ı yāre bulasın yol
- 1639 Ricānuñ kuflına vir baht-ı miftāħ
Murād-ı fetħ ider bahtıyla fettāħ
- 1640 Çü ħağdan ħātem firūzedir baht
Ki anuñla sa'ādet gösterir raht
- 1641 Virilür baht her ferrūh nihāde
İrişür bahtla⁶⁸⁸ her dil murāda

⁶⁸⁶ durub: tırub S İ

⁶⁸⁷ dutālim: tütalum S İ

⁶⁸⁸ bahtla: bahtıyla S

- 51a- Ö 1642 Eger şabr ideriseñ ey ciger-süz
Saña tedriciyle devlet duta⁶⁸⁹ yüz
- 1643 Çü kudretten virildi rīze-i ḥāk
Ulu kūh itdi anı ḳādūr ü pāk
- 1644 Olıcaḳ cem^c-i ḳatre cūy⁶⁹⁰ olur hem
Ki olur ol cūydan derya-i a^czam
- 1645 İşi rāyile it kim merd-i bī-rāy
Murād-ı rāh üzre urmaz pāy
- 57b- İ 1646 Çü dilde urdı dil-gū rāy-ı ^cālī
Naşīb oldı aña ḳurduñ nevālī
- 1647 Şu kim itmez seni yıllarla ol yād
Neden dil virüb aña bunca feryād
- 1648 Ruḥuñ bī-reng anuñ ḥadd-i gül-reng
Senüñ bağırında seng anuñ dili teng
- 1649 Öziñi cem^c ḳıl ey nūr-ı dīde
Yeter ḳıl dāmen-i ^caḳlı dirīde
- 1650 Beni bu bend-i ḡamdan ḳurtarıvir
Gidelim ḥāneye elüñ beri vir
- 58a- S 1651 Ne virür her dem olmaḳ kūh içinde
Niye yanmaḳ āteş endüh içinde
- 1652 Şaḳın kim şaḥne itmişler āḡāḥ
Olursan tu^cme-i şimşīr-i nāḡāḥ
- 1653 Çeküb ḳaşduña tīḡ-i āhenīn ol
Senüñçün ḳomuş dirler kemīn ol
- 1654 Gelüb yārānla vir nefse dādın
^cAdū raḡmına sür göñliñ murādın
- 1655 Sipāh-ı ^caḳlıñıla çāre-sāz ol
Ṭaḡıt ḡam leşkerini ser-firāz ol

⁶⁸⁹ duta: tuta İ

⁶⁹⁰ cem^c-i ḳatre cūy: ḳatre cem^c-i cūy S

- 1656 Cevābında anuñ Mecnūn-ı sevdā
İdüb bülbül gibi sermest ü şeydā
- جواب دادن مجنون پدریش⁶⁹¹
- 1657 Didi ey dil-nüvāzı derd-mendüñ
Felekden yücedir qadr-i bülendüñ
- 51b- Ö** 1658 Reīs-i encümen sultān-ı ıtlāl
Arab yüzi tapuñdan Araberīn hāl
- 1659 Baña sensüz gerekmez zinde-gānı
Hüdā zatuñı dutsın⁶⁹² cāvidānı
- 58a- İ** 1660 İşinüñ Ka'besinedür sücüdım
Vücūduñdandürür zinde vücūdım
- 1661 Dehānuñ pend yüzinden ki urır dem
Göñül zaḥmınadır her sözi merhem
- 1662 Ve līkin çāre ne kim bu siyeh-rüy
Degüldür kendü kendüden belā cüy
- 1663 Gideli ışık-ı dilberden qarārum
Elümde qalmamışdur ihtiyārum
- 1664 Buña tedbīr iy deryāyı hikmet
Ede mi sūd çün bu oldu kısmet
- 58b- S** 1665 Bu aqđ çözemezdi dendān-ı rāyuñ
Bunı hāl idemez İrfān-ı rāyuñ
- 1666 Özinden sāye çāhe bulmadı rāh
Felek evcine gitdü inmedi māh
- 1667 Eger kudret verilse bu türābe
Olurdı gökde hem-ser afitābe

⁶⁹¹ Ö: - Mecnūn 'un babasına cevap vermesi

⁶⁹² dutsun: çutsun S

- 1668 K̄ara bahtımla gitdi ʿaql-ı rāyı
Yumāgıla kim aġartur qarayı
- 1669 Bu sevdāda çü yoġdur ihtiyārım
Halāşa hiç ola mı iktidārım
- 1670 Per_urub telbenürken murġ-ı bismil
Ne şüretten hayāta bağlaya dil
- 1671 Beni t̄giyle qorqutma ki ʿāşık
Gördi başını her dem t̄ge lāyık
- 1672 Eger yolında virem baş ü cānı
İre zevkiyle ʿömr-i cāvidānı
- 1673 Şu ʿāşık kim ola maqtül-ı maʿşūk
Haġıkatde odır maqbül-ı maʿşūk
- 1674 Ola mı ʿışık içinde bīm-i şimşir
Ki ʿāşık cānını virmekdedür şir
- 52a- Ö** 1675 Ne söz kim ola dilberden dir̄ig ol
58b- İ Revādur ger ola gerdān-ı t̄ig ol
- 1676 Ne dil kim āteş-i sevdāya düşdi
Qo yansun kim hüceste cāne düşdi
- 1677 Ben_ol dem cān u dilden olmuşım şir
Ki irdi baġışından baġruma t̄ir
- 1678 Ben_ol dem diriligümden olmuşam⁶⁹³ vāz
Ki dil urdı hevā perrile pervāz
- 1679 Ben_ol dem virdüm elden ihtiyārı
Ki gördüm zülf ü hāl u ġadd-i yārı
- 59a- S** 1680 Eger biñ yıl diri olam hemānum
Beni hālimde qo kim nā-tüvānum
- 1681 Didi çün bu sözi Mecnūn-ı med-hüş
Atası aġladı vü oldı ġāmüş

⁶⁹³ diriligümden olmuşam: gelmişim diriligümden S İ

- 1682 Duraymadı⁶⁹⁴ oturdu deng ü hayrān
Bu düşdi bir yaña ʿüryān u giryān
- 1683 Gerü bin mekrile idüb fesāne
Eve iletir şımarlar dostāne
- 1684 Tesellīler idüb ol şūr-ı bahtı
Tutarlar oda tā cem^c ide rahtı
- 1685 Bir iki gün ol anda kām ü nā-kām
Belā vü miḥnetile dutdı⁶⁹⁵ ārām
- 1686 Peş idüb girü şabrı yerden çāk
İrişdi küh-ı Necde cüst ü çālāk
- 1687 Elinde senüñ ayağında āhen
Olub ol tığ üzre dutdı⁶⁹⁶ mesken
- 1688 Aқardı yaşları örterdi cüşı
Gazeller dirdi itdikçe ħurüşı
- 1689 Uşub eṭrāfına dānā vü nādān
Anuñ ḫāline kılmışlardı ḫayrān
- 59a- İ 1690 Olub şūrīde dil-i şaḫra gezerdi
Gözinden bağrınıñ kanı sızardı
- 1691 Yürirdi ḫasretile kām u nā-kām
Niçe geçdüğüñi bilmezdi eyyām
- 52b- Ö اندر حالات مجنون⁶⁹⁷
- 1692 İden gülzārını rāzuñ temāşā
Bu resme kıldı sırr-ı ʿışķa inşā
- 1693 Ki şehristān-ı ʿışķ içinde Mecnūn
Çün oldu Leylī sevdāsına meftūn
- 59b- S 1694 Taʿaşşub eyleyüb ehl-i ḫabīle
Anuñla olmadılar hem ṭavīle

⁶⁹⁴ duraymadı: ıuraymadı S İ

⁶⁹⁵ miḥnetle dutdı: miḥnetile kıldı S İ

⁶⁹⁶ dutdı: ıutdı S

⁶⁹⁷ *Mecnūn'un ruh halleri*

- 1695 Gelüb dildār-ı şevk-i cāne gālib
Diyār-ı yāre kim olaydı rāğıb
- 1696 İderlerdi aña cebrile ikrāh
Sürüb virmezleridi kūyına rāh
- 1697 Düşüb şahrāya efgānile Mecnūn
Giderdi vālih ü hayrān bir gün
- 1698 Meger kim olmayub hicrine hursend
Diyār-ı yāre olur arzū-mend
- 1699 Diledi kim varub bildirmeye nām
Görir şahrāda kim çobān u aġnām
- 1700 Sürüb aġnāmı tenhā seyr ider ol
Yataġa yār hayline gider ol
- 1701 Teraġhüm cevheri rüşen yüzinde
Derisi bir koyunuñ omuzunda
- 1702 Yanına vardı vü kıldı tekellüm
Telaţţuf birle gösterdi tazallum
- 1703 Didi iy gönlümiñ derdine dermān
Ki olupdur saña mesken kūy-ı cānān
- 59b- İ 1704 Dilümdür āteş-i ışkun sipendi
Baña vir postını gūsfendi
- 1705 Çü virdi çār pa idüb özini
Ġanem şeklinde giydi postını
- 1706 Didi çobane kıl derdüme çāre
Beni sür sürüyle kūy-ı yāre
- 1707 Ola kim dūş ola çeşmim gezerdin
Dü  alem zevķin alam bir nazardan
- 53a- Ö 1708 Murādımdan dile berķ urub envār
Saña mezd ola baña zevķ-i dīdār

- 60a- S 1709 İderek rahmıla çobān hānde
 arıřdurdı anı ol gūsfende
- 1710 Çü irdi kūy-ı yāre ol ciger-sūz
 Dilinde ıřķ olub āteř-efrūz
- 1711 Revān oldu gōzūnden çeřme-i āb
 Hevā baħrine dūřūb oldu ğarķ-ı āb
- 1712 Dili nār-ı hevādan eyledi cūř
 řaḅ-ı ğamrından oldu mest-i bī-hūř
- 1713 Dūřūb sermest aldı deng ü ğayrān
 Özin yitürdi şankim oldu bī-cān
- 1714 Çü çobān gōrdi k'aña irdi ğālet
 ağıldı aql gitdi şabr u āķat
- 1715 Varub elden diğer gūn oldu ğāli
 Yürimeklige almadı mecāli
- 1716 İrüb rahmıyla ol bīmār-ı beste
 Götürdi andan anı ayru⁶⁹⁸ deşte
- 1717 odı bī-hūř ol řaħrāda anı
 Velī bu ğāletine yandı cānı
- 1718 Dilinde nār-ı ıřķ olmıřdı sūzān
 Biraz kendūye geldi çü ol perīřān
- 60a- İ 1719 Yüregi odına çeşm-i seħābı
 Hevādan cūy gibi dōktü ābı
- 1720 Ki ol āb eyledi odını teskīn
 Yürirdi derdle bīçāre ğam-gīn
- 1721 Belā zūnbūr çūn bařına uřdı
 Olub řūrīde dil-řaħrāya dūřdı
- 1722 Giderken çeřm-i pūr āb u tehī dest
 İrer bir avme ol řaħrāda sermest

⁶⁹⁸ ayru: irdi S İ

- 1723 Karışdı bunlara ol merd-i ser-bāz
Aradan perī olub nükte per-dāz
- 61b- S** 1724 Didi ey ʿışkıla hayrān u şeyzā
Yürirsen ser bürehne zār ü tenhā
- 53b- Ö** 1725 Yüziñdür baĝ-ı hüsn içre yaraşık
Degüldür giydüĝüñ ton saña lāyık
- 1726 Kaba cismüñe çün virmez gözindi
Gider bu postını gūsıfendi
- 1727 Niçe cāme dilerseñ baña anı⁶⁹⁹
Degül baña irürem rāyegānı⁷⁰⁰
- 1728 Didi her cāme olmaz lāyık dost
Gerekdür cāme-i ʿaşıq k’ola post
- 1729 Çü giydüm postını güsıfendi
Yüziñüz degmemeye dil-sipendi
- 1730 Buğür itdi vücūdım mücmerinde
Bağarı zāhir oldı cān-ı serinde
- 1731 Olalı dil-i ĝam-ı ʿışkuñ esīri
Tenümüñ postını aldı ĝarīri
- 1732 Çü irdi post içre bŷy-ı cānān
Gerekmez ĝayrı ey merd-i merdān
- 1733 Nesīm-i dil-rübādan k’irdi āsār
Dil oldı postın içre ĝaberdār
- 60b- İ** 1734 Hevāya kim dili şalmışdı dost
Çü yoğdır maĝzı bārı koña ola post
- 1735 Göñül olmaĝa māyil vaşl-ı māyil⁷⁰¹
Gerekdir ʿışk ki ide ʿaql-ı zāyil
- 1736 Ĝam-ı yāriyle mağv idüb şıfātı
Kılā çün hevesden pāk-i zātı

⁶⁹⁹ baña ānı: rāyigānı S İ

⁷⁰⁰ degül bāna irürem rāyigānı: digül baña ki irürem saña anı S İ

⁷⁰¹ vaşl-ı yāre māyil: māyil vaşl-ı yāre Ö

- 1737 Egerçi aql olmışdur ser-efrāz
Degüldür ʿaşk bigi līk ser-bāz
- 1738 Gidüb iden daħi ol merd-i şeydā
Diyār-ı yār iderdi temāşā
- 61a- S** 1739 Görir bir yirde döküb çeşm-i seyli
Yazılmış nām-ı Mecnūn’la Leyli
- 1740 Urıb dırnağ aña ol merd-i meftūn
Kazadı Leyli vü kaldı Mecnūn
- 1741 Anı çün maħv kıldı lā’ubāli
İderler hāzır olanlar sū’āli
- 54a- Ö** 1742 Didiler iy esir-i bend ü sevdā
Bu remzüñ kıl bize sırrını⁷⁰² peydā
- 1743 Bu ortalıkda ne olmuş ola sehv
Ki itdüñ Leyli adın levħden maħv⁷⁰³
- 1744 Ayıtdı ışka bu olmadı lāyık
Ki iki oğına maşuk u aşık
- 1745 Çü bizde cism ber oldı revān-ber
İkimizden gerek ki ola nişān-ber
- 1746 Didiler çün budur ʿaşk içre kānūn
Ne için gide Leyli kıala Mecnūn⁷⁰⁴
- 1747 Ayıtdı bāb-ı ışk olalı meftūh
Ben aña cism oldım ol baña rūh⁷⁰⁵
- 1748 Egerçi rūhdır revnağ-ı beşerde
Görinen līk cisim oldı nazarda⁷⁰⁶
- 61a- İ** 1749 Olıbdur cism çün rūhuñ hicābı
Boyın kim ben olam anuñ niķābı

⁷⁰² kıl bize sırrını: sırrını kıl bize S

⁷⁰³ S: -

⁷⁰⁴ gide Leyli kıala Mecnūn: kıala Mecnūn gide Leyli İ

⁷⁰⁵ ben aña cism oldım ol baña rūh: çün ol yokdur mağz-ı yarı ki ola pust İ

⁷⁰⁶ İ:- yerine: “gönül olmağa māyil vaşl-ı yāre / gerekdir ışk ki ide ʿaql-ı zāyil” tekrar yazılmıştır.

- 1750 Giyindürüb dil ü cānın hevādan
Bunı didi vü gitdi⁷⁰⁷ ol aradan
- 1751 Güzeller dirdi yād idüb ḥabībi
‘İlācı için isterdi ṭabībi
- 1752 Yağardı nağmesinden ḥalk-ı eşvāk
Ġanī ol ğunnenen olurdu ‘uṣṣāk
- 1753 Kemāl-i şehre-i afāk oldu
Kelām-ı tuḥfe-i ‘uṣṣāk oldu

Matla‘-i Dāstān

- 61b- S 1754 Gel ey sāzende-i ‘uṣṣāk-ı ser-bāz
Dil ü cān perdesinden söyleyin rāz
- 1755 Heves perrinle depret ‘ıṣṣ-ı sāzuñ
Ġönül bezminde keṣf eyle niyāzuñ
- 1756 Nevā yüzinde nevrüz-ı ‘acemden
Ġarār it rāst dem ur zīr-i yemden
- 1757 Ġün olduñ tāc-ı⁷⁰⁸ ḥüsnüñ bülbülü sen
Ġevā cūṣından eyle ğulğulı sen
- 54b- Ö 1758 K’iṣidüb pāre ide cāme sen ğül
Düṣe nār-ı hevāya cān-ı bülbül
- 1759 İrüb ğülzāre ol oddan nevāle
Ġara bağrına ura dağ-ı lāle
- 1760 Sözüñ luṭfuñdan olub zehr-āyīn
Ala nergis eline cām-ı zerrīn
- 1761 Ġala ḥayretde süsen bağlayıb düm
Dilin uzatmış iken ola ebkem
- 1762 O ḥayretten gidüb ğülṣende hūṣı
Eğüb boynın benefşe ṭuta ğūṣı

⁷⁰⁷ gitdi: geçdi S⁷⁰⁸ tāc: bağ İ

- 61b- İ** 1763 Göñül levhindeki nakş u nigārı
 Kalem resminden idib hürde-kārı
- 1764 Şanāyic gösterüb taḥrīr eyle
 Me‘āni levhine taṣvīr eyle
- 1765 Bıraḫ ebrūlarından ‘āleme ṭāḫ
 K’ola şūrīde andan cān-ı ‘uṣṣāḫ
- 1766 Dem-i Mūsīden irüb sırr-ı Īsā
 İde dil mürdesin şevḳıyle ihyā⁷⁰⁹
- 1767 Çü mihri dil-rubānuñ vācidisin
 Degül şāhid sözüñ kim Şāhidīsin
- 1768 Ki şahidler şehī Leylī-i dil-gīr
 Ğam-ı Mecnūnla netdi ḫaber vir
- 62a- S** صفت جمال لیلی و احوال او که چون بود⁷¹⁰
- 1769 Şeh-i şekker-i lebin şem‘-i āfāḫ
 Büt-i gāret-giri Īmān-ı ‘uṣṣāḫ
- 1770 Meh-i fihrist-i ḫüsn-i heft per-kār
 Gül-i rüşen nümā-yı heşt-i gülzār
- 1771 Çerāğ-ı meclis-i ervāḫ-ı pīrüz
 Fūrüg-ı nār-ı mihr-i ‘ālem-efrüz⁷¹¹
- 1772 Perī ruḫsār-ı ḫurşīd-i cihān-tāb
 Şeker güftār-ı māḫ-ı çarḫ-ı sīm-āb
- 1773 Daḫi sermāye-i ḫurşīd-i raḫşān
 Leb-i pīrāye-i la‘l-i Bedaḫşān
- 55a- Ö** 1774 Güzeller defterinüñ ser nebişti
 Güzellik bağınuñ verd-i behiştı

⁷⁰⁹ ihyā: şeydā S

⁷¹⁰ Leylā’nın yüzünün güzelliği ve içinde bulunduğu haller

⁷¹¹ İ: -

- 1775 Melāhat gülşeninüñ taze servi
Leṭāfet sebze zārınüñ tezrevi
- 1776 Emīr-i şeh̄r-i ḥüsn⁷¹² şun^c-ı Mevlā
Nigār-ı⁷¹³ dilrübā' ya^cni Leylā
- 1777 Müselsel zülfiñe olmışdı⁷¹⁴ gire-gīr
Dil ü cān boynına ṭaḫmışdı zencīr
- 62a- İ 1778 Yüzi gün gibi virdi ʿāleme tāb
Sipihri itdi ol tābıla sīm-āb
- 1779 Yüceldi ḫaddi buldı iʿtidālī
Meh ü ḥurşīde ṭa^cn itdi cemālī
- 1780 İdüb tāzi vü terke terk-i tāzı
Ḳılurdu şūḫ-ı çeşm-i ḡamze-sāzı
- 1781 Süvār olmaḡa çeşmi ḡāh ḡāhı
Yere siḫriyle indirmişdi māhı
- 1782 İdüb āhū-yı çeşm-i nāfedār ol
Ḳılurdu āhu-yı çīni şikār ol
- 62b- S 1783 Gözi mekriyle olmışdı dil-keş
Urırdı ḡamzesinden cāne āteş
- 1784 Kemend-i zülfi ile itse ṭaḫcīr
Daḫardı⁷¹⁵ şīr ü ner boynına zencīr
- 1785 Gözinden şayd bulmazıdı rehāyı
İderdi mest-i sihri ejdehāyı
- 1786 Cemāl-i gülşen-i⁷¹⁶ firdevs bāḡı
Daḫı⁷¹⁷ ḡülzār-ı ḥüsnüñ şeb-çerāḡı

⁷¹² şeh̄r-i ḥüsn: ḥüsn-i şeh̄r İ

⁷¹³ nigār-ı: nigāra İ

⁷¹⁴ zülfiñe olmışdı: zülfini idüb S, İ

⁷¹⁵ daḫardı: ṭaḫardı İ

⁷¹⁶ cemāl-i gülşen-i: ruḫıydı diyedüñ S İ

⁷¹⁷ daḫı: veya S İ

- 1787 Leb-i şehd ile gül çehresinden
Olub perverde hüsn-i behresinden
- 1788 Gülile şehdinüñ perverdesine
Yağardı şevkle ervāh-ı sīne
- 1789 Lebinüñ şīvesinden ol perī-veş
Şalardı ‘ālem-i ervāha āteş
- 1790 Zenaḥdanında çāh-ı ser-küşāde
Ġalaḥdan diller olmışıdı fütāde
- 55b- Ö** 1791 Resin şalmışıdı zülfini rāha
Kim aña şarmışa kim düşse çāha
- 1792 Bu hüsn ü bu melāhat birle Leylī
Dil ü cāndan idüb Mecnūn’a meyli
- 62b- İ** 1793 K̄alubdur perdelerde rāh-ı beste
Olupdur perde bigi⁷¹⁸ dil-şikeste
- 1794 İdüb dilden anuñ mihrine taḥsīn
K̄ılurdu kendünüñ baḥtına nefrīn
- 1795 Çıkub dām⁷¹⁹ üzre ol serv-i gülendām
Seḥerden tā olınca⁷²⁰ zulmet-i şām
- 1796 Derünından idüb derdiyle āh ol
Baḣub eṭrāfına gözlerdi rāh ol
- 1797 Ki ḣanden göre Mecnūn’uñ cemālin
Ya nice şora andan vaşf-ı ḣālin
- 63a- S** 1798 Deyüb derdiyle gönliniñ niyāzın
Aña ne vechile keşf ide rāzın
- 1799 Raḣībüñ fitnesiyle ḣazerden
İderdi giceler āh ciğerden

⁷¹⁸ bigi: gibi S İ

⁷¹⁹ dām: tām S İ

⁷²⁰ olınca: irince S İ

- 1800 Meger şem^c idi ol mäh şeb-i efrüz
K'olurdu girye vü süz içre tã rüz
- 1801 Dil-i derdine bulmayıb 'ilâcı
Gülerdi şatlu vü ağılardı âcı
- 1802 Dutub⁷²¹ âyîne-i derd müķâbil
Olurdu baķduđınca 'aql-ı zâyil
- 1803 Dilinde bulmazıdı rüşenâlık
Yaķardı şasret odına cezâlık
- 1804 Dir idi sâyesine râzını ol
Ėomazdı sâye bigi⁷²² uyĖüya yol
- 1805 Ėamuñ küncinde olmişıdı mertâz
Dili itmişıdı 'âlemden⁷²³ a'râz
- 1806 Tarâğıydı dün u gün âb u âteş
Diyedüñ kim peridi ol periveş
- 1807 Ėü perde olmişıdı perde-dârı
Dilinüñ yerde idi Ėam-küsârı
- 56a- Ö 1808 Ėomışıdı Ėüş üzre Ėalka-i zer
63a- İ Olupdı Ėalka bigi⁷²⁴ Ėüş berder
- 1809 O Ėalka Ėalka zülfinle dem-sâz
Olub urmazdı Ėayrı perde pervâz⁷²⁵
- 1810 Hevâ-i yârdan olmişıdı maĖzûz⁷²⁶
Dutardı⁷²⁷ Ėenc-i 'ışķı dilde mağfûz
- 1811 İre diyü şu^câ-ı Ėeşme-i mäh
Ėılupdı Ėeşme bigi⁷²⁸ Ėeşmi ber-râh
- 1812 Şabâ yilinden umardı selâmı
Şabâ yola vü yer birdi peyâmı

⁷²¹ dutub: tütub İ

⁷²² bigi: gibi S İ

⁷²³ itmişıdı : idüb iki S

⁷²⁴ bigi: gibi S

⁷²⁵ Ö: -

⁷²⁶ mağzûz: mağfûz Ö

⁷²⁷ dutardı: tütardı S İ

⁷²⁸ bigi: gibi S İ

- 63b- S** 1813 Ne yel kim Necd'den irse revānı
Alub b̄uy-ı vefādan armaġānı
- 1814 Dilerdi cümle vārından gelüb vāz
Bedenden dosta ideydi pervāz
- 1815 Ne ebr āndan irüb dökeydi bārān
Virürdi āb-ı luḡfı cānına cān
- 1816 Baḡub vīrāne göñli gencine ol
Ġazel gencine bulurdu dili yol
- 1817 Daḡı Leylī idi ʿayn-ı melāḡat
Sözi nazmında var idi feṣāḡat
- 1818 Dürr-i nāsüfte idi dürr-i delerdi
Dili rāh-ı hevā içre yelerdi
- 1819 Ġazel söyletse aña ŧevḡ-i Mecnūn
Diyeydüñ nazm iderdi dürr-i meknūn
- 1820 Bu ŧirile idüb yāre⁷²⁹ ḡiḡāb ol
Olurdu āteŧ içre ġarḡ-ı āb ol

شعر خواندان ليلي⁷³⁰

Mefülü / Fāilātü / Mefārlü / Fāilün

- 1821 ŧol kim belā-i derdile⁷³¹ yārinden ayrılır
Bir tendürür kim zecrile varından ayrılır
- 63b- İ** 1822 Göñlün hevā-i ḡüsnīñe viren ŧabā bigi⁷³²
Sevdā-i zülfiñile ḡarārından ayrılır
- 1823 Gel bāġa⁷³³ nemeksüz perī dem-beste ḡıldı cān
Bülbül bigi ki tāze bahārından ayrılır

⁷²⁹ yāre: - İ

⁷³⁰ Ö: - *Leylā'nın ŧiir okuması*

⁷³¹ ŧu kim belā-i derdle: ŧol kim belā-i derdile S

⁷³² bigi: gibi S İ

⁷³³ gel bāġa: gel yaña S

- 1824 Raḥm eyledi gören⁷³⁴ kapuñdan ayru āh
Miskin olur kişi ki diyārından ayrılır
- 56b- Ö** 1825 Görmezse gün ʿizāruñı bī-cān olur göñül
Māh bigi⁷³⁵ ki āb-ı medārından ayrılır
- Mesnevi⁷³⁶
- 64a- S** 1826 Varak kim şiʿrin iderdi nebişte
Ciger qanıyla kııurdu sirişte
- 1827 Virürdi bāde anı ol semen ten
Ki tā peygām ire serve semenden
- 1828 Okırdı anı kim bulsa⁷³⁷ temāmı
Varub Mecnūn'a iletürdi peyāmı
- 1829 Bedīhi ol daḥi bir şiʿr-i ğarrā
Münāsib ḥāline iderdi inşā⁷³⁸
- 1830 Bu resmile ol iki yār-ı dilbend
Biribiriyle iderlerdi peyvend
- 1831 Ol iki bülbülüñ āvāzesinden
Şınub her bülbüle varmışdı elden
- 1832 Ol iki kııl bigi⁷³⁹ olub hoş-āvāz
Kıılurlardı nevāde naġme-i sāz
- 1833 İdüb darb ü defiyle nāle-i çeng
Tutardı ol iki bir yüzden āheng
- 1834 Hevāsından bularuñ ney-i nevāle
Meger olupdı kim ider dāḥi nāle

⁷³⁴ gören: gören beni S

⁷³⁵ bigi: gibi S

⁷³⁶ Başlık: -S Ö

⁷³⁷ okırdı anı kim bulsa: anı kim bulsa okırdı S İ

⁷³⁸ inşā: peydā Ö

⁷³⁹ bigi: gibi S İ

- 1835 ‘Adūlar gūş idüb bu dāstānı
Özindi ta‘n yüzinden ziyānı
- 64a- İ** 1836 Kil urduqça bulara ta‘n-ı düşmen
Sirişk-i çeşmile yurlaradı ten
- 1837 H̄ayāl-i yārdan irüb nevāle
H̄ayāliyle bular döndi hayāle
- 1838 Bu h̄alet birle idüb devr-i sālī
Hevā çün buldı girü i‘tidālī
- صفت به روز رفتن لیلی بتماشاء نخلستان⁷⁴⁰
- 1839 İrüb faşl-ı bahār-ı ‘ālem-efrūz
Yine ‘Īsādan oldı⁷⁴¹ bād-ı nevrūz
- 64b- S** 1840 Zemīni itdi gül yüzi muṭarrā
Riyāz-ı cennet oldı bāğ u şahrā
- 57a- Ö** 1841 Gülistān zeyn idi berk-i nevādan
Kılurdı nāle bülbül mācerādan
- 1842 Dökerdi bağa ebr-i lü’lü’-i ter
Benefşe hoşkhası ṭolmışdı gevher
- 1843 Dehān-ı ğonce iderdi tebessüm
Ki ya‘ni bülbüle kılur tekellüm
- 1844 Saçardı⁷⁴² lāle evrākına şekermen
Ki yaze dilde tağ-ı⁷⁴³ ‘ışkdan hırmen
- 1845 Çemende turrasın çizmişdi sünbül
El uzatmışdı aña ğonce-i gül
- 1846 Dilini nergisüñ ṭutmışdı tāb
Gice ol tāble kılılmışdı bī-ḡ‘āb

⁷⁴⁰ *Leylā'nın gündüz vakti hurma bahçesini seyre gıtmesini gıtmesi*

⁷⁴¹ yine ‘Īsā dem oldı: demi ‘Īsādan urdı S İ

⁷⁴² saçardı: saçardı İ

⁷⁴³ dilde tağ-ı: dağ-ı dilde İ

- 1847 Gülüñ açmışdı yüzün bād-ı nevrüz⁷⁴⁴
İderdi bülbüli çişveyle dil-süz
- 1848 Sögüt hançer tutıb⁷⁴⁵ elde güher-bār
Olurdi⁷⁴⁶ yāsemin üzre küher-bār
- 1849 Dili cāşık bigi⁷⁴⁷ ebr idi gam-nāk
Gözi yaşıyla hāk olmuşdı nem-nāk
- 64b- İ** 1850 Dönüb tāvusa t̄āg u rağ u şahrā
Şükūfe kılmışdı bāg-ı mīnā
- 1851 Benefşe oldığıçün ser-fikende
İderdi şīveyile gonce hānde
- 1852 Gül olmışdı çerāg-ı çeşm-i gülzār
Hevāsı cābheri kılmışdı bīmār
- 1853 Teni nāzıklıgından lāle-i ter
Dem urdıkça nesīm-i şubh ditrer
- 1854 Bisāt-ı sebze şalmış sebze-nev
Urılmış bāg içinde taht-ı Hüsrev
- 65a- S** 1855 Şükūfe leşkeri dutmışdı⁷⁴⁸ bāgı
Sipāh-ı fāhte süzmişdi zāgı
- 1856 Meger gül itmişdi meclis-i hāşş
Şanavber servile k'olmuşdı rakqāş
- 1857 Dirilüb süsen ü nesrīn ü lāle
O meclisde dutarlardı⁷⁴⁹ piyāle
- 57b- Ö** 1858 Semen sākī vü lāle cām u gül mest
Humār olub benefşe bağlamış dest
- 1859 Şakāyık pūş olmuşdı şahrā
Çiçekler t̄olmuşdı rüy-ı hażrā

⁷⁴⁴ yüzün bād-ı nevrüz: yüzinde nevrüz İ

⁷⁴⁵ tutıb: dutıb İ

⁷⁴⁶ olurdi: iderdi İ

⁷⁴⁷ bigi: gibi S İ

⁷⁴⁸ dutmışdı: t̄utmışdı S İ

⁷⁴⁹ dutarlardı: t̄utarlardı S İ

- 1860 Yüceldüb serv-i zībā pāyesini
Çemen üzre şalardı sāyesini
- 1861 ʿArūsa dönmişidi rūy-ı gülzār
Ağaçlara aqçeler iderdi ĩşār
- 1862 Dil ʿuzatmış gülüñ medħine sūsen
Şaķāyık mestdi cām u çemenden
- 1863 Görüb nesrīnde sīmin benāgūş
Benefşe zūlfini şalmışdı berdūş
- 1864 Açardı şīve ile çeşmini gül
Diridi remzle rāzını bülbül
- 65a- İ** 1865 Sehāb āşufte var aftān u hayrān
Ĥurūşiyile olubdı eşk-i rīzān
- 1866 Şabādan oldı buy-ı ʿanberīn ĥāk
Şafādan lāle itdi pīrehen çāk
- 1867 Çü bülbül şevkle āvāze itdi
Niçe eski hevā-i tāze itdi
- 1868 Fiğān-ı kumru āvāz-ı derrāc
Metāʿ-ı şabrı kılmışdı tārāc
- 1869 ʿArūsı ġonce dutub⁷⁵⁰ dest-i rūye
Şukūfe sünbil urmuş şāne mūye
- 65b- S** 1870 Riyāħın eylemiş bütħāne-i sengi
Kızarmış erguvāniñ ĥadd-i rengi
- 1871 Nevāye başladı bülbül-i țarab-nāk
Gelüb gül vecde itmiş cāmesin çāk
- 1872 Hevāʿ-ı gülşen ü āvāz-ı bülbül
Şadāʿ-ı kumru vü sevdā-i sünbül
- 1873 Getürüb ʿālem-i ervāħı cūşa
Dil-i ʿuşşāk şalmışdı ĥurūşa

⁷⁵⁰ dutub: ʿutub S

- 1874 Kilk-i Leylî ruḥı bigi⁷⁵¹ ʕizārı
Serîr-i ḥüsnüñ oldı t̄ac-dārı
- 58a- Ö** 1875 Dili Mecnün veş bülbül fiğāne
Gelüb iderdi nāle ʕāşıkāne
- 1876 Bahārın faşlı zeyn idüb cihānı
Zemîni eyledi firdevs-i şāni
- 1877 Hevā'ile yaqub Leylî-i āteş
Otāğından t̄ulū^ç itdi qamer-veş
- 1878 Mu^çanber turrāsına t̄ab virdi
Benefşeden güline āb virdi
- 1879 Civārında olan dilberlerle
Perî peykerleri vü ter leblerile
- 65b- İ** 1880 Gehî servi bigi⁷⁵² idüb kıyāmı
Tezrevi var gösterdi ḥarāmı
- 1881 Çü cevlan urdı ol serv-i dilārā
Unutdı cilve-i t̄āvus-ı ra^çnā
- 1882 Qamer pervinile olub müqārın
Gider görmege bağun sebze-zārın
- 1883 Ki şahn-ı gülşeni idüb temāşā
Vire sünbüllere zülfini sevdā
- 1884 Şüküfe şehdinün cem^ç ide t̄acın
Çemen iqliminün ala ḥarācın
- 66a- S** 1885 Şala kākülleri reyḥāne t̄abı
Döke gül yüzine ḥadd-i gülābı
- 1886 Ala nergis elinden t̄aze cām ol
Nebîz ü lāle ile söz kām ol
- 1887 İdüb ferş-i çemende naḥl bendi
Temāşā eyleye serv-i bülendi

⁷⁵¹ bigi: gibi S İ

⁷⁵² bigi: gibi S İ

- 1888 Hâta didüm bu degüldi murâdı
Ki ideydi çemende ʿıyş ü şâdı
- 1889 Velî kaşdı bu idi kim penâhı
Bulub yenmiş cigerden ide âhı
- 1890 Kıla zârıyla gülşende niyâzı
Diye bülbüllere remziyle râzı
- 1891 Şabâ yeli irürüb armağânı
Vire kendü garîbinden nişânı
- 58b- Ö** 1892 Hevâdan aña bûy-ı âşinâyı
Dil-i gâmgîn bula rûşenâyı
- صفت نخلستان ⁷⁵³
- 1893 O yerde ulu nahlistân-i garrâ
Var idi cennete olmuşdı hemtâ
- 66a- İ** 1894 Müşerref olmuşdı ⁷⁵⁴ ol zemîni
Ki reşk iderdi aña bâğ-ı cebîni
- 1895 Diraht-sitânıdı yerde çemenler
Açılmış gülleriyle yasemenler
- 1896 Açar ⁷⁵⁵ âyîne bigi ⁷⁵⁶ âb-ı şâfî
Gamuñ bîmârına olaydı ⁷⁵⁷ şâfî
- 1897 Teferrüc-gâhdı gâyet güzîde
Nażîrin görmemişdi hiç dîde
- 1898 Ağaçlar ki anda olalmışdı zîbâ
Eger tûbâ göreydi virdi tûbâ
- 66b- S** 1899 Şabâ iletürdi geşt idüb cihânı
İrem bâğına andan armağânı

⁷⁵³ Bahçenin tasviri

⁷⁵⁴ olmuşdı: itmişdi S İ

⁷⁵⁵ açar: aqıb S İ

⁷⁵⁶ bigi: gibi S İ

⁷⁵⁷ olaydı: olmuşdı S İ

- 1900 Hırāmān seyr idüb kebk diriler
Kenār-ı cūya iriřdi perīler
- 1901 Çün ol sīmīn beden gülzāra girdi
Ruḥundan gül utandı ḥāre girdi
- 1902 Benefşe tābe düşdi sünbülinden
Ḥayādan verildi lāle gülinden
- 1903 Kıyāmından kıyāma geldi servi
Hırāmından hırām itdi tezrevi
- 1904 Çü şaldı gülşene āvāz-ı ḥālḥāl
Ruḥı gül bigi diller⁷⁵⁸ oldu pā-māl
- 1905 Berz seyr eydi ol dilberleriyle
Semen ruḥsār u sīmīn berleriyle
- 1906 Nidā’i bülbülü çün gūş kıldı
Dili tāb-ı hevādan cūş kıldı
- 1907 Bulardan ayrılıb ol serv-i bostān
Yüridi kebk-i ner gibi hırāmān
- 59a- Ö 1908 Temāşā ide rüy-ı gül-sitānı⁷⁵⁹
Varub bir yerde oturdu nihānı
- 66b- İ 1909 Nevā’-i bülbüle geh oldu⁷⁶⁰ dem-sāz
Cigerden virdi bir göynüklü āvāz
- 1910 Döküb gözünden dürler jāle ile⁷⁶¹
Ḥiṭāb itdi ḥayāle nāle ile
- زارى كردن ليلي در فراق مجنون مفتون⁷⁶²
- 1911 Didi ey yār-ı gam ḥār-ı belā-keş
Hevā’-i ca’d-ı zülfümden müşevveş

⁷⁵⁸ bigi: gibi S güller gibi İ

⁷⁵⁹ temāşā ide rüy-ı gülsitānı: ide rüy-ı gülsitānı temāşā İ

⁷⁶⁰ nevā-i bülbüle geh oldu: olub bülbül nevāsıyla S İ

⁷⁶¹ gözden dürler jāle ile: dürler gözünden jāle ile S İ

⁷⁶² مفتون : - S Gönlünü kaptırmış aşık *Mecnūn*’dan ayrılmasından dolayı *Leylā*’nın ağlaması

- 1912 Ve iy bencileyin āşufte vü zār
Belā vü hicr derdine giriftār
- 67a- S** 1913 Eyā sultān-ı ʿuşşāk-ı civān-merd
Ki gönliñ germ-i āhuñdır dem-i serd
- 1914 Revādur k'olasın benümle dil-şād
Ki benden nār ū sen serv-i āzād
- 1915 Ğamuñdan dutdı⁷⁶³ dehr-i āh u zārum
Firākuñdan tağıldı kār u bārum
- 1916 Dutalım⁷⁶⁴ vardurur bizden firāguñ
Dilünde yoğ mı bārı şevk-i bāguñ
- 1917 Hevādāruña idüb nīk-i nāmı
Niçün göndermeyesin bir selāmı
- 1918 Çü bir hırmendin ire şu^{le}-i nūr
Nazar itmekle anı görmeye dūr
- 1919 Anı kim seyl⁷⁶⁵ alub vü gide ğaltān
İrağdan hayf iden itmeye dermān
- 1920 Eyā benümle her dem dūr benden
Belā-keş sanmasın derdiyle yā ben
- 1921 Senüñ ger kūh-ı cāyuñ ğār-kāhuñ
Baña nisbet velī vardur firāhuñ
- 1922 Ki saña kimesne olmaz havāle
İdersin dāğ⁷⁶⁶ u rāğ içinde nāle
- 67a- İ** 1923 Vühūşa gicede dirsen⁷⁶⁷ niyāzuñ
Tuyūra şerh idersen kendü rāzuñ
- 59b- Ö** 1924 Velī bīçāreyim ben dil-şikeste
Ki qalmışım hişār içinde beste

⁷⁶³ dutdı: ʿutdı S İ

⁷⁶⁴ dutalım: ʿutalım S İ

⁷⁶⁵ anı kim seyl: anı nemgīl İ

⁷⁶⁶ dāğ: ʿāğ S İ

⁷⁶⁷ dirisen: diyüb S İ

- 1925 Ne kimsem var ki diyem aña rāzım
Ne hem-dem⁷⁶⁸ var ki ʿarż idem niyāzım
- 1926 Eger āh ide ğamdan⁷⁶⁹ bu dil teng
İrer her bām u derdin başıma seng
- 1927 Kiçeler kim ufqdan şuʿle-i māh
Bula rūzından irüb hāniye rāh
- 67b- S 1928 Göñül olub ğam-ı ʿaşkuñla dem-sāz
Dilüm söyler semāda yıldıza rāz
- 1929 Hevāñ irüb idelden beni med-hūş
Vücūdım varını kıldum ferāmuş
- 1930 Kaçan kim nāgeh idem⁷⁷⁰ kendümi yād
Helāk-i cānumıla dil olur şād
- 1931 Eger baħr olmasa eşk-i revānum
Şererden dehr yaqardı dühānum
- 1932 Meger ʿarż oldı derdimden seħāba
Ki gözüüm bigi⁷⁷¹ yaş döker türāba
- 1933 Meger āhımdan irişdi dem ü serd
Ki kılmışdur yüzini nergisiñ zerd
- 1934 Meger yandurdı tābım bāğ u dāğı
Ki vardur lālenüñ bağrunda tığı
- 1935 Meger kim bildi şevkim mācerāsın
Ki ğonce germ olub yırtar yaqāsın
- 1936 Meger sözimden irmişdür nevāle
Ki bülbül bigi⁷⁷² ney kılor ʿilāle
- 1937 Çü şaldı qahr-ı ʿaşkuñ⁷⁷³ göñlüme bīm
Helāke itmişimdir cānı teslīm

⁷⁶⁸ hem-dem: peyrevim S İ

⁷⁶⁹ ğamdan: dilden S İ

⁷⁷⁰ nāgeh idem: idem nāgeh S İ

⁷⁷¹ bigi: gibi S İ

⁷⁷² bigi: gibi S İ

⁷⁷³ ʿaşkuñ: hicrūñ S İ

- 67b- İ 1938 Eger derseñ ki şabr it eyleme cüş
Dili dīvāne itmez bu sözi güş
- 1939 Yaşamı dest-i ‘aşkuñ dutalı⁷⁷⁴ berk
Düşüb payuña dil itdi beni terk
- 1940 Bu gam h̄are çü dehr itmez vefâyı
Sen itme yād-ı bārı aşınāyı
- 60a- Ö 1941 Dilin nālān idüb şevk-i tābı
Hayāl-i yāre kılrken hitābı
- 1942 Bu şı‘ri kanıla ol serv-i ra‘nā
Dil-i mecmū‘asına itdi inşā
- 68a- S 775 شعر خواندان ليلي بمناسب حال خود
- Mefāilün / Mefāilün / Mefāilün / Mefāilün
- 1943 Şehā āyīne-i cāndur ruḥun esrār-ı Mevlādan
Ki her dem ‘arz ider pertev dile nūr-ı tecellādan
- 1944 Revān-ı kıdd-i dil-cūsın gören sen serv-i sīminüñ
Daḥi ḳalbinde yürinmez heves şimşād-ı tūbādan
- 1945 Ruḥuñ mihriyle gönlüm olalı vālih ü şeydā
Murād-ı cānumuñ sensin bugün dünyā⁷⁷⁶ vü ‘uḳbādan
- 1946 Ger olam derd ü hicrūñden beni vişālūñ ider iḥyā
Ki şirīn leblerūñ la‘li dem urır nefḥ-i ‘isādan
- 1947 Fūrüg-ı mihr-i ruḥsāruñ yaḳarken māsivāllāh
Nedendür āh u zār itmek belā-i ḥüsn-i Leylī’dēn

⁷⁷⁴ dutalı: tütalı S İ

⁷⁷⁵ بمناسب حال خود - Ö Leylā’nın ruh halini anlatan şiir okuması

⁷⁷⁶ dünyā: denī S

Mesnevi⁷⁷⁷

- 1948 Didi bu şî'ri sözile çün ol māh
Cigerden kıldı sūz u derdle⁷⁷⁸ āh
- 1949 Şu denlü ağladı vü itdi⁷⁷⁹ zārı
Ki gitdi 'aqlı kalmadı qarārı⁷⁸⁰
- 1950 Gözinden bağırı kanı eyledi cūş
Turaymadı vü düşdi yandı⁷⁸¹ bī-hūş
- باز شدن سمن را بخانه نخلستان⁷⁸²
- 68a- İ** 1951 Meger ol sīm-berlerden nihānı
Biri gözlerdi bu serv-i revānı
- 1952 Firākından habībūñ ol yüz-i māh
Ne hālet çekdüğüñden oldı āgāh
- 1953 Kenār seyr ider gibi perī-var
Gelüb bilmezlenürken itdi bī-dār
- 1954 Virüb hüsniyle haclet gül-sitāna
Olurlar hāniya bunlar revāna
- 68b- S** 1955 Bu rāz-ı sırrıla dānende-i rāz
Niyāz u nāzdan idüb dehen-bāz
- 1956 Şeker lebden nice gördiyse hāli
Ayıtdı māderine anı hāli
- 60b- Ö** 1957 Ki tā ol derd-mendin çāre-sāzı
İdüb mihriyle ola dil- nūvāzı
- 1958 Ğamından māzeri ol nā-murāduñ
Göñülde terkin irüb 'ayş u şāduñ

⁷⁷⁷ Başlık: - S Ö⁷⁷⁸ cigerden kıldı sūz u derdle: idüb yanmış cigerden derdile S İ⁷⁷⁹ itdi: kıldı S⁷⁸⁰ qarārı: mecāli İ⁷⁸¹ vü düşdi yandı: yandı vü düşdi S⁷⁸² Ö: - *Hurma bahçesinin yasemin kokusu ile dolması*

- 1959 Anuñ hâlinde kıldı deng ü hayrân
Bileymezdı nedür bu derde dermân
- 1960 Çü irdi kaçra ol serv-i dilārā
Şadefde kıldı gevher bigi tenhā
- 1961 Gözi gönli tolu sevdā-i Mecnūn
Dökerdi çeşmesinden çeşminüñ hūn
- 1962 Aқardı cuy olub eşk-i revānı
İderdi nāle āhıyla nihānı
- 1963 Ne ğam varıdı kim anı yimezdı
Velīkin kimseye rāzın dimezdı
- 1964 Enīn ü nāle idi ğam-kūsārı
Periřān gönül idi rāz-dārı
- 68b- İ 1965 Dili dutmazıdı⁷⁸³ bir yerde ārām
Geçürirdi ğam-ı aşkıyla eyyām
- 784 مطلع داستان و آشنا شدن نوفل بمجنون
- 1966 Gel_ey mīr ü serīr-i kişver-i ışık
Ki tutdı milk-i cānı leşker-i ışık
- 1967 Hevā devrinde it řāhib kırānlık
Heves haylinde göster pehlivānlık
- 1968 Nizāmī gibi nazmı hūb eyle
Sözi Hüsrev gibi řīrīn söyle
- 69a- S 1969 Niçe řīrīn kim teng şekerden
Gezer lezzetde kılsun қand-ı terden
- 1970 K'iden řevķile ol řīrīnligi yād
Dem_urır mihr-i zevķinde çü Ferhād

⁷⁸³ dutmazıdı: tutmazıdı İ

⁷⁸⁴ آشنا شدن نوفل بمجنون : S İ Hikāyenin giriři ve *Nevfel' in Mecnūn 'la tanışması*

- 1971 Nevākiyle çü pürdir rüy-ı āfāk
Sözüniden zevk alur ervāh-ı ʿuṣṣāk
- 1972 Cānı idüb ğam-ı⁷⁸⁵ ʿıṣkıyla dem-sāz
Yine kıl kıṣṣa-i Mecnūn'a āġāz
- 61a- Ö** 1973 İden fihrist-i ʿıṣka bu kitābı
Bu resme baş kıldı faṣl-ı bābı
- 1974 Ki ol devr içre bir mīr-i civān baht
Varaydı mülk gerü şāhib-i taht
- 1975 Zamanuñ tīgle olub tāc-dārı
Dutardı ol erligiyle⁷⁸⁶ diyārı
- 1976 Kemāl-i luṭf-ı halk içinde ekmel
Şeh-i kişver küşāne Şāh-ı Nevfel⁷⁸⁷
- 1977 Kaçan bezm içre yüz dutsa⁷⁸⁸ seḫāya
Virürdi heft bahrı feyz-i māye
- 1978 Çü rezm içre uraydı tīğden dem
Muḫābil gelmezidi Sām u Rüstem
- 69a- İ** 1979 Meger kim eyleyüb niyyet şikāre
Gelür seyr ider bir gün ol diyāre
- 1980 Tolanub kühsārı ol cihān-gīr
Urırdı hār u ġār içinde taḫcīr
- 1981 Şikār isteyu seyr iderdi dāġı
Tolanub⁷⁸⁹ leşker tutmuşdı dāġı
- 1982 Görir bir şahş yürir mest ü hayrān
Yüzi ḫandān özi ʿuryān u giryān
- 1983 Göziniñ yaşları Ceyḫūn'a dönmiş
Nice Ceyḫūn ki bahr-ı ḫūna dönmiş

⁷⁸⁵ cānı idüb ğam-ı: dem-i ʿaṣkıyla İ

⁷⁸⁶ ol erligiyle: erligiyle ol S İ

⁷⁸⁷ küşāne şāh-ı Nevfel: kişver küşāyı nām-ı Nevfel S İ

⁷⁸⁸ dutsa: tutsa S İ

⁷⁸⁹ tolanub: yayılıb S

- 69b- S** 1984 Oda yandırmış āhı deşt-i ʔāğı
Göyünmiş cismi soyunmuş ʔerāğı
- 1985 Deminden nār-ı ʔışk urır zebāne
Direk olmuş duḫānı āsmāne
- 1986 Olub insandan gön̄lü rem̄ide
Vuḫūṣuñ ōḫbetin itmiş güz̄ide
- 1987 Terennümler kıılır sūzıyle dıl-keş
K'urır bir nağmesi bin cāne āteş
- 1988 İderken āh u nāle ol hevāyı
Bu ğarrā ōi'irle itdi serāyı

790 شعر خواندان مجنون

Feilātün / Feilātün / Feilātün / Feilün

- 61b- Ö** 1989 Ol per̄inüñ mey-i ʔışkını idelden berü nūş
Dilden ʔārām gidüb cānda daḫi ʔalmadı hūş
- 1990 Cāme-i ōabrumı ʔāk itdi gözi fitne ile
Ḫüsn ōehrinde meger ğamzesidir ḫurde fürüş
- 1991 Uzanur ōormağa cānumla leb-i sırrını dıl
Ne imiş kim görcek ʔanum ider ōevkle cūş
- 1992 Daḫi āyīnesidür nūr-ı ḫüdāya maḫzar
Pertevinden kim olur mihr-i mehüñ gözleri boş
- 69b- İ** 1993 Bu ğarībüñ ʔamu varını ʔü elden bārı
Bir nāzar kıılmağla eyle ōehā gön̄lini hūş

Mesnevi⁷⁹¹

- 1994 Bu ōi'ri nāle ile ol belā-keş
Dönüb urdı ōehüñ gön̄line āteş

⁷⁹⁰ *Mecnūn'un ōiir okuması*

⁷⁹¹ Başlık: -S Ö

- 1995 Qalur hayretde görüb hālin anuñ
 Havāşından şorar aḥvālin anuñ
- 1996 Didiler kim olub āşufte ḥāli
 Mey-i ıışkıyla olmuş lā'ubāli
- 70a- S** 1997 Ki olub bir perī rīvine meftūn
 Virüb varını qalmış şöyle Mecnūn
- 1998 Dutar⁷⁹² cānında derdin yādigār ol
 Qomaz fikrinden özge gönline yol
- 1999 Bu şüretten⁷⁹³ olur her gün şumārı
 Bu şiretdendürür her gice kārı
- 2000 Bunuñ ıışkı içre gūş idüb kemālin
 Misāfirler gelür görmege hālin
- 2001 Getürürler şarābiyle ta'āmı
 Nevāzişle şunarlar aña cāmı
- 2002 Meger kim dād ola nāmı dilā-rām
 Ki ala ol şevkle eline bir cām
- 2003 Yimez içmez yürir ḥayrān ü şeydā
 Qararı yoq dolanur kūh u şahrā⁷⁹⁴
- 2004 Egerçi ḥāli olmuşdur diğer gün
 Velīkin sözleri var dürr-i meknūn
- 2005 Yürir sermest ü denk ü lā'ubāli
 Gazelde gösterir siḥr-i ḥelāli
- 62a- Ö** 2006 Çü ma'lūm oldu şahā hāl-i Mecnūn
 Şadā-i ıışqdan olub diğer gün
- 70a- İ** 2007 Diledi k'ışide andan maqālī
 İlerü vardı vü itdi su'āli

795 مکالمه کردن نوفل با مجنون

⁷⁹² dutar: tatar S

⁷⁹³ geçer: nedürür S

⁷⁹⁴ dolanur kūh u şahrā: tolanur tığ-ı şahrā S İ

⁷⁹⁵ *Nevfel ile Mecnūn'un sohbeti*

- 2008 Didi kimsin eyā derdile dem-sāz
Ayıtdı ʿāşıkım ol dil-süz-ı ser-bāz
- 2009 Didi ʿaşkuñ ne hāletdür nişānı
Ayıtdı miñnetiyle zinde-gānı
- 2010 Didi miñnetden irer cāne āşüb
Ayıtdı oldurur ʿuşşāka maṭlūb
- 70b- S** 2011 Didi ʿaşka marāzdur ehl-i ḥikmet
Ayıtdı cāne oldur ʿayn-ı şoḥbet
- 2012 Didi şıḥhat ider mi cān-ı iḥrāk
Ayıtdı āteşile olur eşvāk
- 2013 Didi āteş çün ire cism olur ḥāk
Ayıtdı cān irer cānāne bī-pāk
- 2014 Didi cānān iline var mı rehber
Ayıtdı ār mı ol ki oynadı ser
- 2015 Didi kimdür irerdi cānı cāne
Ayıtdı ol ki baqmadı cihāne
- 2016 Didi ol mülkde ne olur erzān
Ayıtdı hiçe alınur dil ü cān
- 2017 Didi ʿāşık niyedür anda māyil
Ayıtdı derdi almağa virür dil
- 2018 Didi dilberler anda ne kılurlar
Ayıtdı cān virene gam virürler
- 2019 Didi yāre ḥarīf olmaya bī-cān
Ayıtdı virendürir cāne cānān
- 2020 Didi gamdan ne olur cāne ḥāşıl
Ayıtdı oldır iden derde vāşıl
- 70b- İ** 2021 Didi ʿāqıl murād itmeye derdi
Ayıtdı ʿāşikuñdır derde verdi
- 62b- Ö** 2022 Didi büy o derdüñ cān-sitāndur
Ayıtdı belki bu ʿayn-ı cāndur

- 2023 Didi ʿāşıkıların nedir murādı
Ayıtdı cāne cānān ittiḥādı
- 2024 Didi ʿāşık ne vakt açar bu bābı
Ayıtdı gidicek cismiñ hiçābı
- 2025 Didi saña bu yolda var mı hem-rāh
Ayıtdı eşk-i çeşm ü nāle vü āh
- 71a- S 2026 Didi mihri virür mi āşinālık⁷⁹⁶
Ayıtdı var ğamıyla rüşenālık⁷⁹⁷
- 2027 Didi nūrından irişmezdi vāye
Ayıtdı irer⁷⁹⁸ nitekim günden āye
- 2028 Didi virür mi ḥ̣āb içre daḥi tāb
Ayıtdı beni unıtmışdurur ḥ̣āb
- 2029 Didi terk it çü düşmedi muvāfık
Ayıtdı bu degüldür ʿışka lāyık
- 2030 Didi şabrıla ḥal olur mı müşkil
Ayıtdı şabr-ı dil eyler kāmı dil
- 2031 Didi pes niceyedek derdile ğam
Ayıtdı aña dek kim cism ola gem
- 2032 Didi olmaya mı vaşlına çāre
Ayıtdı hecri gelmişdür kenāre
- 2033 Didi ger göster resm-i vaşlına rāh
Ayıtdı anuñ ecrin vire Allah
- 2034 Çü her sözine şāh aldı cevābı
Ḥavāşşına dönüb itdi ḥitābı
- 2035 Ki ʿākıldir bu ʿākilden ne Mecnūn
Revā mıdur ki koyam bunu mağbūn
- 71a- İ 2036 Bu gün şaydım budır aldım şikārı
Bu şaydıla kıluram sāz-ı kārı

⁷⁹⁶ āşinālık: rüşenālık S

⁷⁹⁷ rüşenālık: āşinālık S

⁷⁹⁸ irer: - İ

- 2037 Ola kim derdinüñ olub ʃabībi
Murādına irürem bu ǵarībi
- 2038 Nevāziş ʃılmaǵa ol derd-mendi
Yükendi luǵfıla atından indi
- 63a- Ö** 2039 Elini eline alub getürdi⁷⁹⁹
Döşendi şofra ikisi oturdı
- 2040 Öñüne loǵma ʃoyıb ʃıldı ikrām
Temellükler idüb gösterdi in^cām
- 71b- S** 2041 Tekellüf birle şundurđı te^cāme
Talaǵtuf dānesiyle çekdi dāme
- 2042 Ayıtdı kim ǵamından ol nigāruñ
Umarım k'olmaya āşufte kāruñ
- 2043 İdüb geh luǵfı ǵāhı zūr u bāzū
Seni dilberle ʃılam hem terāzū
- 2044 Tezervi var ger ola hevāyı
Benüm cengimden ol bulmaz rehāyı
- 2045 Derün-ı sengi ki ger iderse mesken
Şerer bigi⁸⁰⁰ ʃıķara ǵarb-ı āhen
- 2046 Senüñle hem-ser olmayınca ol māh
Aradan saʃy eli olmaya kūtāh
- 2047 Didi Mecnün eyā sultān-ı ^cālem
Vücüduñ cevheridür⁸⁰¹ cān-ı ^cālem
- 2048 Sözüñdir ʃaste gönlimiñ ʃabībi
Ki ihyā itdi girüben ǵarībi
- 2049 Ne hoş ǵānūnıla olduñ şifā-sāz
Murādım perdesinden virdüñ āvāz
- 2050 Ne ǵarrā yüzde seyr etdüñ nevāyı
Ne şırın sözle düzdüñ devāyı

⁷⁹⁹ getürdi: oturdı İ

⁸⁰⁰ bigi: gibi S İ

⁸⁰¹ cevheridür: pertevdir S İ

- 71b- İ 2051 Bu ben dil hastenüñ oldır ʿilācı
Fesād etmezse ger bahtım mizācı
- 2052 Bu sözler gerçi şāhe nağz-ı cāndur
Hevāsından muʿaṭṭar mağz-ı cāndur
- 2053 Velī ben bī-dile ol dil-rübāyı
Atası virmege virmez rızāyı
- 2054 Virürler mi güli her tende bāde
Veyahūd şāhzādı rüy- ı dīv-zāde
- 2055 O dilber çoşa mı ben bī-dile ser
Ola mı māh-ı nev Mecnūna hem-ser
- 72a- S 2056 Niçe yunmağla olmadı tāze
63b- Ö Degül pīrāhenüm lāyıķ namāze
- 2057 Ağardub vardılar bī-ḥadīmī
Ḳaradır bahtımuñ gitmez kelīmī
- 2058 Eger himmet yüzinden ola kāruñ
Bilürem var bu ḳavle iḳtidāruñ
- 2059 Dili⁸⁰² maḳlūma idüb ʿadl ü dādı
İrürirsın murāda nā-murādı
- 2060 Egerçi kim bu ḳavle yoķ liyāķat
Velī şehlerde kem olmaz kerāmet
- 2061 Ki luṭfı bunlaruñ ḥāk-i zer eyler
Zeri ḳahrı yüzi ḥākister eyler
- 2062 Vefā ger idesın bu ʿahde ey şāh
Bulasın müzd için vire Allah
- 2063 Ve ger dönerse luṭf-ı ābı serāba
Kerem ḳıl virme zaḥmet ben türāba
- 2064 Ol āhū derkiñüz düşmez çü ḳayda
Firāguñ var ol meşgül-i şayda

⁸⁰² dil-i: eger İ

- 2065 Çü Mecnûn' uñ sözin güş itdi Nevfel
Derûn-ı germ olub cüş etdi Nevfel
- 72a- İ** 2066 Şu deñlü dutdı gönli mihrini⁸⁰³ berk
Ki kamu vârn itdi yolına terk
- 2067 Yigitlikde özine gördi hem-sâl
Niçe hem sâl-i ıışk içinde hem-ğâl
- 2068 Ki ol dağı esîri bir nigâruñ
Olub görmişdi cevrin rüzgâruñ
- 2069 Çü anuñ mihri ile buldı peyvend
Derûn-ı dilden itdi aña sevgend
- 2070 Kâsemde yâd idüb nâm-ı güzîni
Nebînüñ şıdķına itdi yemîni
- 72b- S** 2071 Ki tırmışım vefâ yolında çün şîr
Döküb künc çeküb tîrile şimşîr
- 2072 Ne yiyem ne içem ne dutam⁸⁰⁴ ârâm
Saña râm olmayınca ol dil-ârâm
- 64a- Ö** 2073 İrer maţlûb budur itikâdım
Velî vardur kıtuñda bir murâdım
- 2074 Çün idüb nüş câm ü âşinâyı
Bulasın bu ğam-ı dilden rehâyı
- 2075 İdüb râh-ı vefâdan sâz-ı kârı
Geçüresin bezmle rüzgârı
- 2076 Çü gördi âşufte bu resme kârı
Ferah geldi diline gitdi kıyğı
- 2077 Bu sevgendile şâh kerem itdi anı
Diyeydüñ mûmdı nerm itdi anı
- 2078 Dili ğamğînini mesrûr kıldı
Ħarâbın gönliniñ maçmûr kıldı

⁸⁰³ dutdı gönli mihrini: tutdı mihri gönlini S İ

⁸⁰⁴ dutam: tutam İ

- 2079 Çü buldı nağme-i ʿışkına dem-sāz
Niyāza başlayu keşf eyledi rāz
- 2080 Ümīd⁸⁰⁵-i vaşlıla mağrūr oldı
Şanasın kim vişāl-i yār buldı
- 72b- İ** 2081 Bu cūşile gelüb Mecnūn vecde
Yüzürüb hālīķına kıldı secde
- 2082 Hārīf ü hemdem olub pādişāha
Bilesince varur ārām-gāha
- 2083 Girüb hāmmāme çıkardı palāsı
Vücūdın pāk idüb giydi libāsı
- 2084 ʿArab resmince şarındı ʿimāme
Oturub ʿayşa meşğül oldı cāme
- 2085 Hābībi yādına ol mihr-i pervez
Dir idi hūb ter garrā gāzeller
- 73a- S** 2086 Cihān tolmışdı güftārından anuñ
Birisi budur eşʿārından anuñ
- شعر خواندان مجنون⁸⁰⁶
- Müstefilün / Müstefilün / Müstefilün / Müstefilün
- 2087 Dil niçe hayrān olmaya ol serv-i hoş bālāmuza
Kim zülfüniñ sevdāları maẓhardurur sevdāmuza
- 2088 Keşf eyleye her kim kılā nūr-ı tecellī sırrını
Cān u gönülден bir nazār ol rüy-ı şehr-ārāmūza
- 64b- Ö** 2089 Şevķ-i lebüñle ʿışkūnuñ esīridür kuvvet viren
Bu rüy-ı zer-i sīmāmuza çeşm-i güher-peymāmuza

⁸⁰⁵ ümīdi: ümīz Ö

⁸⁰⁶ *Mecnūn'un şīr okuması*

- 2090 Pür yandırırđı⁸⁰⁷ mihriñüñ nâriñda cān pervānesi
 andīl-i necm aşılmadan bu ubbe-i mīnāmuza
- 2091 Zāhirde ten firatdedür seyrle cān vuşlatdadur
 Hoşdır mehālif geldügi pinhāmuz peydāmuza
- 2092 Āyāt-ı sırr-ı hüsñüñi fehmi eyleye ılan nazār
 İy mazhar-ı nūr-ı Hüzā⁸⁰⁸ lafz-ı ğarīb inşāmuza
- 2093 Zerre gibi Mecnūn gör⁸⁰⁹ mihriñde maħv olma diler
 Yā Rab sen irengil bizi bu himmet-i alāmuza
- Mesnevi⁸¹⁰
- 73a- İ 2094 Çü yedi içdi vü buldı ferāgat
 Açıldı ğöñül cānı oldu rāhat
- 2095 Yüzünüñ rengi döndi ergüvāna
 Şibīh oldu boyı serv-i revāne
- 2096 Beyāz hüsñinde ha-ı siyeh-kār
 Çekipdi girdi māhe devr-i per-kār
- 2097 Dai āyīnesinden jeng-i sevdā
 Girüb⁸¹¹ ğurşīde ğerü oldu hemtā
- 2098 Çü bāğ u ğülşen içre dutdı⁸¹² ārām
 Sürerdi cāmı ğözlerden serencām
- 2099 Dilin kerem etdikçe şevden tāb
 İderdi serd döküb ğözleri āb
- 73b- S 2100 Hünelerde anı çün ğördi ekmele
 Hevādār oldu biñ cānıyla Nevfel
- 2101 amu fili aña merğüb oldu
 Özi malüb bil maħbüb oldu

⁸⁰⁷ büryāna döndi İ

⁸⁰⁸ hüzā: hüdā S İ

⁸⁰⁹ zerre gibi Mecnūn gör: kim zerre gibi dil bugün mihriñde S

⁸¹⁰ Başıle: - S Ö

⁸¹¹ ğirib: ğirüb S

⁸¹² dutdı: utdı İ

- 2102 Tütüb vaşlı gülünle cān-ı hürrem
Olaymazdı andan ayru bir dem
- 2103 Anuñla def kılurdu ğamını
Cihāne virmezdi bir dem̄ini
- 2104 Belāgatde çü gördi yoq naz̄iri
Virüb mihr̄ine dil oldu es̄iri
- 2105 Geçürüb şöhet-i zevkiyle eyyām
İki üç ay bular sürdi serencām
- 65a- Ö شكایت کردن مجنون بنوفل از جدایی⁸¹³
- 2106 Meger bir gün ki bu m̄iriyle Mecnūn
Oturıb nūş iderdi cām-ı gülgün
- 2107 Buḥār-ı bād'ile ʿışk-ı ser-keş
Dil-i Mecnūna şalmışdı āteş
- 73b- İ 2108 Tölub dilber hevāsından dimāğı
Urırdı derd odı bağına dağı
- 2109 Bulurdu şāh-ı ʿışk efsānesini
Çü yaqdı ʿaql-ı şabruñ ḥānesini
- 2110 Bir āh itdi ciğerden ʿāşıqāne
Ki od urdı duḥānından cihāne
- 2111 Yüzinde cūy aqıtdı yaşından
Yüregin deldi m̄irūñ nālišinden
- 2112 Uçuq dutmuş⁸¹⁴ gibi endām-ı lertzān
Olub geldi kelāma ol perişān
- 2113 Şikāyet eyleyü devrān elinden
Didi rāzını m̄ire cān dilinden

⁸¹³ *Mecnūn'un Nevfel'e ayrılıktan şikayet etmesi*

⁸¹⁴ dutmuş: tütmiş İ

- 74a- S 2114 Ki ey derdi dilümden fāriğü'l-bāl
Beni sevda ile⁸¹⁵ ʿaşq itdi pā-māl
- 2115 Çü virdüñ hîle ile bāde hāki
Ferāmūş eyleme bu derd-nāki
- 2116 Benümle etmişidüñ ʿahd-i şāfī
Kerīmüñ vaʿdesinde yok hılāfı
- 2117 Çün itdüñ baña evvel⁸¹⁶ dil-firībi
Bil āhır noldıgın hāl-i⁸¹⁷ garībi
- 2118 Tağıtdı şevk-i ʿaqlım kār-bārun
Yile virdi gönülde şabr-varun
- 2119 Heva'-i yār bozmuşdır mizācum
Eger vaşlından olmazsa ʿilācum
- 2120 Baña bu nūş u ʿişret-i nīş dildür
Ġamında āh u nālem ʿıyş-ı dildür
- 2121 Hāber vir bārı hālimde olayın
Vireyin derdimile ya kılayın
- 65b- Ö 2122 Ki bulur şevk-i cān sevdāyılığdan
Alur zevkını dil rüsvāyılığdan
- 74a- İ 2123 İdemez teşne olan şabr-ı tābe
Viren şu teşneye girür şevāba

پیغام فرستادن نوفل بپذیر لیلی بخواستادی لیلی⁸¹⁸

- 2124 Çü Nevfel diñledi ol mübtelāyı
Diledi k'eyleye ʿahde vefāyı
- 2125 Düzüb bir elçi kām olmağičün rām
Ġabīle mīrine gönderdi peygām

⁸¹⁵ beni sevda ile: şalıb hāke beni S İ

⁸¹⁶ çün itdüñ baña evvel: getürdüñ evvel idüb S İ

⁸¹⁷ hāl-i: āhır İ

⁸¹⁸ Nevfel'in Leylā'yı istemek için Leylā'nın babasına elçi göndermesi

- 2126 Ki ey mîri sipehdâr-ı ser-efrâz
Hevâ bîmârına varuñ şifâ-sâz
- 2127 Ser-i keyvâne hâk-i pâyüñ efser
Nesîm-i sebz luţfuñ rûh-perver
- 74b- S** 2128 Çü ‘ömrüñ bâğı zeyn oldı kemâhî
Açıldı anda perverdi ilâhî
- 2129 Hevâsından şabâya bûy-ı cânı
Virüb nûr itdi hûsninden cihâmı
- 2130 Açıldı bâğ-ı hûsn içre çün ol gül
Hevâ bülbüllerine düşdi gulğul
- 2131 Ki bir bülbül anuñ şevkıle şeydâ
Olub sevdâyı dutdı⁸¹⁹ bâğ-ı şahrâ
- 2132 Dağı âyînesinden sırr-ı Mevlâ
Çün ol âşufteye itdi tecellâ
- 2133 Göñülde kıomayıb şabr u kararın
Tağıtdı ‘ışık-ı ‘aql kâr-bârın
- 2134 Sevâd-ı zülfünüñ sevdâya şaldı
Hevâsı hûsnünüñ şahrâya şaldı
- 2135 O mihrüñ pertevinden uralı dem
Gözine zerre gelmez iki ‘âlem
- 2136 Fezâ-i mülk-i ‘ışık içinde hayrân
Yürirken irdi nâgâh ol perîşân
- 74b- İ** 2137 Yüregi ğamdan olmuş pâre pâre
Ne yüzdendir bilinmez derde çâre
- 66a- Ö** 2138 Kâmu varını itmiş ‘ışık ğâret
Vücûd-ı mülküñe irmiş hasâret
- 2139 Egerçi ‘ışıkladur dâr-gîri
Belâgatde velîkin yok nazîri

⁸¹⁹ dutdı: tutdı S İ

- 2140 Ferīd-i ʿaṣr olanların biridür
Cemāl-i ḥüb nesli ʿĀmirīdür⁸²⁰
- 2141 Feṣāḥatde anı sübhān u vābil
Görirse ḥizmetine⁸²¹ ola māyil
- 2142 Çü luṭfīndur cihān mülkinde ṣāyiᶜ
Revā midur ki idesin anı zāyiᶜ
- 75a- S** 2143 Gelüb inṣāfa bir dem Ḥaḫḫı yād it
Bunu ol dilberile nām-zād it
- 2144 Gerekmez kiṣi k'ola tünd-i āyīn
Olan ḥod-bīn olmadı ḥüzāyīn
- 2145 Dile āfetdürür nefsuñ gurūrı
Anuñ āḫir irer cāne fütūrı
- 2146 Terahḫümdür viren insana revnaḫ
Göñüldeñ ṣefkat īmāndan didi Ḥaḫḫ
- 2147 Esir ki gūṣ idüb ḥāl-i ḡarībi
Yatur dil-ḥaste gönder ol ṭabībi
- 2148 Hevādan kim bozılmışdur mizācı
Şerāb-ı vaşlıla itsün ʿilācı
- 2149 Murādiñ mālīsa mālum vereyin
Senüñ tek meylüñi māle göreyin
- 2150 Kerem kıll bu sözüme dimegil lā
Dilegümi ḳabül eyle vü illā
- 2151 Ḥilāfı üzre ger ola ḥitābuñ
Zebān-ı tıḡdür viren cevābuñ
- 75a- İ** 2152 Çeküb leşker iderim⁸²² saña āheng
Göziñe gösterürem ʿālemi teng
- 2153 Telef olub bu yolda baş u cānuñ
Gider tārrāçe cümle ḥān u mānuñ

⁸²⁰ Mısraların yerleri deḡişikdir S

⁸²¹ ḥizmetine: ḥidmetine S İ

⁸²² iderim: kıllırım S

- 2154 Vaḳāruñ şaḳla vir ol dil-nüvāzı
Ki ola bu ğarībūñ çāre-sāzı
- 66b- Ö** 2155 Girelüm sa'yiçün biz de şevāba
Ki bir teşnedür⁸²³ irüşsün āba
- 2156 İrüb ḳāşıdıña virdi ol peyāmı
Didi her ne denildiye temāmı
- 2157 Ḳabīle mīri çün gūş itdi ānı
Ġazabdab beñiz oldı⁸²⁴ za'ferānı
- 75b- S** 2158 Dırāz idüb zebān-āteş-i tīz
Virür ol da cevābı fitne-engīz
- 2159 Didi şūrīde olub ey ser-efrāz
Ki bir Mecnūn çün 'arz eyleye⁸²⁵ rāz
- 2160 Murādından o ğāfil bī-ḫaberdür
Didügüñ gül bu gün ḳurş-ı ḳamerdür
- 2161 Sitīz ü zūr u bāzū ile nā-gāh
Kim ola māh-ı bedre kim bula rāh
- 2162 Ḳıla mı kimse idüb mekr ü rīvi
Melekle bir arada cem'ci dīvi
- 2163 Aña 'āḳil dime maşrū'dur ol
İşinde ḳamu nā meşrū'dur ol
- 2164 Bürehne bād-ı ser Mecnūn-ı bī-dil
Hevāya vir behāyım bigi⁸²⁶ māyil
- 2165 Ne var 'aḳlı ki cem'ci özüni
Ne ḳābildir ki vire kendüzini
- 2166 Ne kūy-ı yāre varmağa yūzi var
Ne gökde yerde rüşen yılduzı var⁸²⁷

⁸²³ teşnedür: dil teşnedir S

⁸²⁴ beniz oldı: oldı benzi S

⁸²⁵ Mecnūn çün 'arz eyleye: Mecnūn'dan 'arz eyledüñ S İ

⁸²⁶ bigi: gibi S İ

⁸²⁷ S Ö: -

- 75b- İ 2167 Çü ʿaqlı ʿabʿa gelmedi muvāfıķ
Ne yüzden duķteruma ola lāyıķ
- 2168 Degül duķter aña bir āyetümi ben
Revā görmezim aña bu sözi sen
- 2169 Şeh-i Nevfel bunı idüb bahāne
Ger āheng eyleye cenk-i girāne
- 2170 İderüz baş açub anuñla peykār
Ki vardur bizde daķı ğayret ü ʿār
- 2171 Eger cenk eylerise iderüz ceng
Ger oķ atarsa ol biz urırız seng
- 2172 Anı üstünde her dil-gū olur şır
Urırız biz de lā-büd tır ü şemşır
- 67a- Ö 2173 Degüliz ol ķadar anuñ zebūnı
Ki ol bu yüzden ide reh-nümūnı
- 76a- S 2174 Murādından olub bāzār-ı kāsıd
Bu yüzden ķün cevābın aldı ķāşıd
- 2175 Görinmedi bu işüñ aña ğayrı
Gerü geldügi yola oldu seyri
- 2176 Çü ķāşıd ğıtdı ol mır ü cefā ğū
Özi etbācını cemc itdi ķāmū
- 2177 Varıdı ğavfdan gönlünde endüh
Dirildi ķevresine ğalk ğenbüh
- 2178 Ki tıldı leķeriñden rüy-ı şahrā
Şavaş esbābını düzdi⁸²⁸ müheyyā
- 2179 Bilürdi kim idiser Nevfel āheng
Buyırdı ğıydi ķamu ālet-i ceng
- 2180 ʿAdūden yaña kim olmuşdı nāzır
Çerisin cemc ķılub oldu ğāzır

⁸²⁸ düzdi: kıldı S İ

- 2181 Haberci Nevfel'e çün irdi bī-kām
Didi her ne ki denildiye⁸²⁹ peygām
- 76a- İ** 2182 Murād olmadı çün hāşıl talebden
Dil-i cūş eyledi nār-ı ğazabdan
- 2183 İrāde rüşen olub şüret-i rezm
Hemān-dem itdi leşker cem'ine 'azm
- 2184 Bu rezme çünki Nevfel oldu meşğül
Medīne'den ta Bağdād'a dek ol
- 2185 Şalar eṭrāfa ādemler ki leşker
Dirile her ne kim var ısa yek-ser
- 2186 Birine leşkeri cem' oldu kamu
Müsellaḥ hāzır olub geldi kamu
- 2187 'Alemler qaldırub düzdiler ālāy
Şadādan irdi çarḫa hüyla hāy
- 2188 Çü leşker hāzır oldu ṭurdı Nevfel
Başına miğfer urdı tığine el
- 76b- S** 2189 Önüñe durmazıdı⁸³⁰ Rüstem-i Zāl
Buyurdu çekdiler rahşını derḫāl
- 67b- Ö** 2190 Zebūn iderdi şırīle pelengi
Süvār olub giyüb ālāt-ı cengi
- 2191 Tayādı leşkerini şāğa şola
Urıldı ṭabl u kūs girdi yola
- 2192 Şadā-yı kūsıla ğavġā-yı leşker
Sipihrüñ gūşını itmiş idi ger
- 2193 Gece gündiz sürüb cem'iyyetiyle
İrür ol ḫayle ulu ḫeybetiyle
- 2194 Çü yāqın irdi ḫayli dilbere rāh
Düşüb şahra içinde qurdu ḫar-gāh

⁸²⁹ denildiye: olmışıdı S İ

⁸³⁰ durmazıdı: ṭurmazıdı S İ

2195 Gice tā şubḥ olunca kıldı ārām
Bilinmezdi nite ola serencām

صفت روز و مصاف کردن نوفل بقبيلة ليلي وظفر يافتن او⁸³¹

2196 Çü şāh-ı encüm-i evreng felekden
Görindi tāc-ı zerrīnile rūşen

76b- İ 2197 Sipāh-ı nūr şaf dutub⁸³² ufuḡda
Dikildi sancağı burc-ı şafaḡda

2198 Düzüb ālāy-ı Rūmīden temāmı
Yürüyüb fetḥ kıldı mülk-i Şāmı

2199 Çü dutdı⁸³³ tıḡla şeh̄r ü diyārı
Verā-i arza şaldı zeng-bārı

2200 Seḡer-gehden sivār olub ser-ā-ser
Yürüdi birbirine berāber

2201 Çeküb sancaḡ muḡābil düzdiler şaf
Urırlar tıḡa dest-i ḡabza-i kef

2202 Nefīr ü kūs öninden dutardı yer
Ḳarışdı birbirine iki leşker

77a- S 2203 Şadā'-ı naḡralar dutdı⁸³⁴ cihānı
Bürüdü toz rüy u āsmānı

2204 Olupdı gerd u mīḡ ü tīr-i bārān
İçinde berḡ bigi tıḡ-i raḡşān

2205 Ṭamarda ḡün feşān olmaḡda bī-bāk
Diyeydüñ nīze idi mār-ı Deḡḡāk

68a- Ö 2206 Hevā yüzinde tīz urırdı pervāz
İnib açardı cāne merkden rāz

⁸³¹ Başlık “Sipāh-ı nūr şaf dutub ufuḡda / Deñildi sancağı burc-ı şafaḡda” beyitinden öncedir İ *Gündüzün tasviri Nevfel'in Leylā'nın kabilesi ile savaşması ve zafer elde etmesi*

⁸³² dutub: tütub S İ

⁸³³ dutdı: tütđı S İ

⁸³⁴ dutdı: tütđı S İ

- 2207 Müşebbek n̄izeden olmuşdı s̄ine
İrerdı andan bula c̄ān-ı h̄az̄ine
- 2208 Meger ol ʿarşada t̄ġidi çevḡān
Ki olurdı ʿob bigi⁸³⁵ gülle kerd̄ān
- 2209 Çomaġuñ ʿarbu virdikçe şad̄ayı
Teniyle c̄ān iderlerdi vedāʿı
- 2210 ʿİk̄āb-ı t̄ir olub t̄iz-ref̄t̄ār
İçerdi murġ-ı c̄āne per ü minķār
- 77a- İ 2211 Belā r̄üyımı olub fitne-enḡiz
Urırdı r̄üy-ı dehre āteş-i t̄iz
- 2212 Semānıñ zehresi h̄avfiyle p̄ür-h̄ün
Zem̄inüñ k̄āsesi h̄ūnıyla meşh̄ün
- 2213 Meger olmaķ dilerdi c̄āne mihm̄ān
Ki t̄ġ öñünce t̄ir idi şitābān
- 2214 Sipihri gerü leşker eyledi ḡüm
Ki görmezidi birbirini enc̄üm
- 2215 ʿTolupdı r̄üy-ı şahr̄ā t̄ġ ü h̄ançer
Cihānı ʿtutmışdı mevc-i leşker
- 2216 Muʿallaķ olmayaydı ʿtāsı gerd̄ün
Olurdı keşteler ʿkanıyla p̄ür h̄ün
- 2217 Ciger delmekden incinmişdi t̄ir
H̄ācel olmuşdı baş kesmekde şemş̄ir
- 77b- S 2218 Meger h̄ün-ı ciger virmişdi ʿquvvat
O yirüñ kʼoldı sengi laʿl ü yāķūt
- 2219 Ecel kʼolmuşdı c̄āne kem̄in-s̄āz
K̄ıyāmetden o dem içmişdi r̄āz
- 2220 Yüce olmaġa bu bezm içre ʿkadri
Senü gözlerdi dayim c̄āy-ı şadri

⁸³⁵ bigi: gibi S İ

- 2221 Direfş-i mihr-i peyker-i şādīkāne
Sepīd-i şubh-veş olmış nişāne
- 2222 Uzanub mār bigi⁸³⁶ ursa nīze
Kılurdu đarbı dāđı⁸³⁷ rīze rīze
- 68b- Ö** 2223 Debīr-i çarh-ı hūnıylā sirişte
Berāt-ı mevt iderdi nebişte
- 2224 Geçir dir^a şū resme nāvek-i tīr
K'aça gül perdesini bād-ı şeb-gīr
- 2225 Erenler oldığığın ser-berīde
Zemīn olmışıdı dāmen derīde
- 77b- İ** 2226 Bahādırlar olub ğarretde çün şīr
Bu āña ol buña urırdı şemşīr
- 2227 Kimi dutmađ⁸³⁸ kimi urmağda bunlar
Biribirini öldürmekde bunlar
- 2228 İder tīđile bunlar kār-zārı
Diriđiyle řalur Mecnūn zārı
- 2229 Bular baş açub ider ceng ü gavġā
Bu göz yaşın döker ħayrān u şeydā
- 2230 İderdi mest-i ıışđ olub řavāfi
Dilerdi kişvere şulġa muşāfi
- 2231 Eger şerm itmese idüb diriği
Urırdı kendü eşġābına tīđi
- 2232 Adūlar urmasa đarbın zebānuñ
Keserdi başı evvel dūstānuñ
- 78a- S** 2233 Muāf olaydı irüb merkebinle
Meşāf ideydi kendü mevkibinle
- 2234 Buña ger dest-res vireydi tađdīr
Siper dārātına urırdı şemşīr

⁸³⁶ bigi: gibi S

⁸³⁷ dāđı: şağı S

⁸³⁸ dutmağ: şutmağ S

- 2235 Bu leşker içre mest olub bilürdi
O haylüñ nuşretin haqdan dilerdi
- 2236 Çü bir ser leşkerinden ola gerdân
Derünından olurdı gönül handân
- 2237 Şanem haylinden olsa küşte ānı
Aqıdub yürüdi eşk-i revānı
- 2238 Bu cānibde yelerdi ol dil-firüz⁸³⁹
Dilerdi ki olā hayl yār-i pīrüz
- 2239 Özinüñ leşkeri olsa kavī dest
Olurdu mest ol şūrīde mest
- 69a- Ö 2240 Eger dildār hayli gelse gālib
Nişātıyla olurdu aña rāgıb
- 78a- İ 2241 Suāl idüb biri der ey civān-merd
‘Aceb dīvāne kılmışdur seni derd
- 2242 Sentünçün biz kılıruz kār-zārı
Gönülde sen idersin haşme yārı
- 2243 Didi çün haşm ola hayl-i dil-ārām
Ola mı dil aña tīg urmağa rām
- 2244 Kişi tīgiyle urır haşme āheng
Velī ‘aşık ider mi yārla ceng
- 2245 İrer her ma‘reke içre cerāhat
Baña andan gelendir bŷy-ı rāhat
- 2246 Ğubārından çün ola kuhl-i behrem
Aña tīg urmağa ola mı zehrem
- 2247 Çü dilber tuhfe vire bŷy-ı cānı
Niçün virmeye ‘aşık-ı revānı
- 78b- S 2248 Çü dilde muhkem ola şıdık-ı ‘aşık
Fidā kıılır revānı ‘ışık-ı ‘aşık

⁸³⁹ dil-firüz: ciger-süz S İ

- 2249 Alupdır gönülüm ol serv-i revānum
Gönül her kande ise anda cānum
- 2250 Bu hālet çü sāyil gūş kıldı
Hevā cām anı sarhoş kıldı
- 2251 O raqş urıb iderdi āh-ı serdī
Bular germiyle iderdi⁸⁴⁰ neberdī
- 2252 Şehi Nevfel sipihdār-ı cihān-gīr
Şalardı haykırıp her yaña şemşīr
- 2253 Ğazanfer bigi⁸⁴¹ tīg uraydı kime
Ger ola semā vü arz iderdi nīme
- 2254 Aña kim irgürirdi zorıla gürz
Yıkardı ger olırsa kūhı'l berz
- 2255 Kime kim hışmla urırdı nīze
Eger sengise iderdi rīze rīze
- 78b- İ** 2256 Gehī gürz ururıdı ol gehī tīr
Gehī nīze gehī pūlād-ı şimşīr
- 69b- Ö** 2257 Elinde nīze efī peykeridi
Öñünden haşm anuñ ürgüreydi
- 2258 O rezm içre ki olmışdı ser-efşān
İderdi darb k̄ān baħrını cūşān
- 2259 Çü Nevfel heybetiyle itdi āheng
Şanem hayline itdi cālemi teng
- 2260 K̄amu esbāb-ı cengi saçdı bunlar
Şikest olub öñünden kaçdı bunlar
- 2261 Çü tīg-i Nevfel itdi bunları k̄am^c
Varub bir şa^cb yirde oldular cem^c
- 2262 Dutupdı⁸⁴² cümlesin havfiyle kayğū
Danışub⁸⁴³ ittifākı didi k̄āmū

⁸⁴⁰ iderdi: kııurdı S

⁸⁴¹ bigi: gibi S

⁸⁴² dutupdı: tütubdı S İ

⁸⁴³ danışub: t̄ānışub S İ

- 79a- S 2263 Ki budur bu irāde rāy-ı pīrān
 apū gitsün olunca hāne vīrān
- 2264 ü bizden cebrile alma diler kız
 Kesüb baın aña gönderelim biz
- 2265 Aramızdan bizim ün gide āfet
 İki cānibden ola halk rāhat
- 2266 Yanınca oda⁸⁴⁴ her dem ayretiyle
 O gitsün āret olmasun abīle
- 2267 Bu resme kıldılar ün rāy u tedbīr
 Ki ideler mav ol bed-rāyı bunlar
- 2268 Meger tıydı bu hāli ol füsün-sāz
 K’aña gülşende keşf olmuşıdı rāz
- 2269 Bu fitne şerefi kıлмаға i‘lām
 Viri bir sırrla Mecnūn’a peyām
- 2270 Ki ara virmeden ol dil-nüvāzı
 Belā seylinüñ ola āre-sāzı
- 79a- İ 2271 ü Mecnūn oldu bu hāletden āgāh
 Döküb göz yaın itdi derdle āh
- 2272 Varub zārılııyla o ciger-süz
 Emīr önünde urdı topraa yüz
- 2273 İñān merkebini dutdı⁸⁴⁵ mukem
 Yavuz batından aıtdı gözi nem
- 70a- Ö 2274 Tazallum birle didi ey cihān-ır
 Ki Ha kıldı livāñı āsmān-ır
- 2275 O mehrū kim anuñçündür bu peykār
 Belā zincīrine olmuş giriftār
- 2276 Dilerler kim kıyub ol rüy-ı pāke
 Helāk idüb oyalar rüy-ı hāke

⁸⁴⁴ yanınca oda: oda yanınca S

⁸⁴⁵ dutdı: tıtdı S İ

- 2277 Baña yüz duta⁸⁴⁶ deyu baht-ı fercām
Helāk-i cānına itmişler ikdām
- 79b- S** 2278 Esir-i kākül-i bŷyın ŷŷrīde⁸⁴⁷-kārı
Dağı anlarla itme kār u zārı
- 2279 Olursañ anlara karşı kemān-gīr
Benüm bağruma andan iriŷŷr tīr
- 2280 Ne oğ kim ol yaña ola revāne
Urır ten rŷzeninden rŷy-cāne
- 2281 Eger haŷmıyla iderseñ sitīzi
Urırsan cism-i yāre tīđ-i tīzi
- 2282 O nīze virmesŷn a‘dāya āfet
Ki andan ire ađbāba cerāhat
- 2283 Siyāh itdi çŷ bahtım cāmesin Hāđđ
Ne sevdāydır baña bu sa‘y-i muğlak
- 2284 Çŷ yok vaŷl-ı ŷifāsından naŷībŷm
Baña niçe ‘ilāç itsŷn řabībŷm
- 2285 Oñulmaz ıŷđ tīđinden olur rīŷ⁸⁴⁸
Đopuña virmeyeyin bār-ı teŷvīŷ
- 79b- İ** 2286 Fŷtŷvvetle çıkarıb yađŷı adı
İrŷrŷre mi murāda nā-murādı
- 2287 Senŷñ fi‘lindŷrŷr luđfuña lāyık
Benüm bahtım degŷl baña muvāfık
- 2288 Yŷrisin devletiyle kāmran ol
Sŷrŷr-ı ‘ayŷla zevđ u ŷafā bul
- 2289 Baña hađđ virmedi iŷŷñ kolayın
Đo beni derdimile⁸⁴⁹ yağılayın

⁸⁴⁶ duta: tuta S İ

⁸⁴⁷ ŷŷrīde: āŷufte Ö

⁸⁴⁸ oñulmaz ‘ıŷđ res olan rīŷ İ

⁸⁴⁹ derdimile: gŷyNEGİMle S İ

- 2290 Bu sözi söyledi vü kıldı zārı
Revān oldı göziñin cüy-bārı
- 70b- Ö 2291 Derün-ı dehre āhı kār kıldı
Dilini Nevfel' iñ efkār kıldı
- 2292 Nişār itdi görüb ānı diger gün
Göziniñ haqqından dürr-i meknün
- 80a- S 2293 Çeküb düzgün niyāma⁸⁵⁰ urdı şemşīr
İrişdi mīşesine yine ol şīr
- 2294 Bu hālātına Kays'ın oldı hayrān
Oturdı meskeninde çeşm-i giryān
- 2295 Diline dest-i ğam urdıça tīgi
İderdi dürlü hayfīle⁸⁵¹ dirīgi
- 2296 Şorardı karşı aḥvālinden anuñ
Biridi ğuşşasın ol nā-tüvānuñ
- 2297 Şol ādem ki ādemīlikden urır dem
Bilür ne kılduĝını ādeme ğam
- 2298 Şu kim raḥmile anda olmaya⁸⁵² cār
Degüldür sūziş ü dilden haberdār

853 مهمان خواندان مجنون مرغان را بخانه چشم تامردمان فتنه انگيزرا ازخانه بيرون کنند

- 2299 Hevā sāzı ile sāzında āvāz
Virüb cān perdesinden söyledür rāz
- 80a- İ 2300 Çü⁸⁵⁴ itdi naĝme-i dilde aĝānı
Bu resme şerḥ kıldı dāstānı
- 2301 O şahrāda ki idüb Nevfel āheng
Cihān pehnāsın itdi ḥaşmına teng

⁸⁵⁰ düzgün niyāma: şemşīr düzgün S

⁸⁵¹ dürlü hayfīle: ellerini urub S İ

⁸⁵² raḥmile anda olmaya: ḥayvān-ı ṭab^c olmaya bī cār S İ

⁸⁵³ ازخانه بيرون کنند - S İ Mecnūn'un, fitneci insanları kovmaları için kuşları misafir olarak eve (göz evine) çağırması

⁸⁵⁴ çü: çün İ

- 2302 Şu deñlü toprağa düşmişdi merdüm
Ki şaħra olmuşdı geştiden güm
- 2303 İki leşker çü çekdi çengden el
Varub ārām-gāha irdi Nevfel
- 2304 Tağıldı rezm gitdi kalmadı ferd
Meger Mecnūn'la bir yār-ı hem-derd
- 2305 Görür dīvāne çün şaħra-i ħālī
Yerinden durdı mest ü lā'ubālī
- 2306 Cihānı āhla pür dūd kıldı
Yüzi ħākīni ħūn-ālūd kıldı
- 71a-Ö 2307 Şu resme itdi kane kendüyü ġarķ
80b- S Ki olmazdı bunuñla geştiden fark
- 2308 Düşüb ol geşteler içinde bī-hüş
Yüz urdı geşte bigi⁸⁵⁵ yetdi ħāmüş
- 2309 Ķonardı geşteler üstine küstāħ
Kulāġ u zāġ iderlerdi sürāħ
- 2310 Buña daħi irüb bir zāġ-ı ħūn-ħār
Gözini oymaġa uzatdı minķār
- 2311 Bu ħālī görđi çün ol yār-ı hem-rāz
Aķıdub yaşlarını virdi āvāz
- 2312 Yügürüb geldi görđi ol cunūnı
Ki ıřķuñ derdile olmuş zebūnı
- 2313 Elin alub eline merd-i hüş-yār
O mesti uyħusından itdi bī-zār
- 2314 Açup gözini Mecnūn-ı belā-keş
Bir āħ itdi ki urdı cāne āteş
- 80b- İ 2315 Çaġırub riķķatiyle didi ey yār
Degülmişsin baña sen yār-ı ġam-ħār

⁸⁵⁵ bigi: gibi S İ

- 2316 Tenümde çü oldı baña dīde düşmen
Süreyin hāneden ço düşmeni ben
- 2317 Nazarda kıldı şu deñlü dili şād
Ki kör itdi ğamıyla ııřķ-ı bī-dād
- 2318 Baña çün anda⁸⁵⁶ dīde bu nifākı
Bu gün kaçdım buyıdı ittifākı
- 2319 Çıkarub⁸⁵⁷ şād ideydim sīnemi ben
Alaydum andan⁸⁵⁸ eski kīnimi ben
- 2320 Adın⁸⁵⁹ mihrüñ yüzüñden iħtişası
Kādīmi düşmene virdüñ hālāşı
- 2321 Beni bu derde ol itdi giriftār
Baña andandurur bu kār-ı düşvār
- 81a- S** 2322 Göñül murgımı ol itdi hevāyı
Getürdi başuma dürlü belāyı
- 2323 Çü bir merdim ki ola fitne-engīz
Anı sürmek gerekdür hāneden tīz
- 71b- Ö** 2324 Nolaydı dīde-i ter olmayaydı
Ne dīde belki bu sır olmayaydı
- 2325 Kānı düşmen ki idüb baña yāri
Ala başumı bu dīdemle bāri
- 2326 Dökerseñ kånımı ey düşmen-i cān
İderseñ tīğle başumı gerdān
- 2327 Gözüüm evini evvel vir⁸⁶⁰ harābe
Pes_andan dökğil kånımı türābe
- 2328 Bu resme ağlarıken derdile zār
Dem-i şīrīni ki itdi telğ-güftār

⁸⁵⁶ anda: geçdi S İ

⁸⁵⁷ çıkarub: çıkarum Ö

⁸⁵⁸ andan: bundan S İ

⁸⁵⁹ adın: idüb S İ

⁸⁶⁰ evvel vir: vir evini S

- 2329 Sözüni gūş idüb ol yār-ı giryān
Anuñ bu hāletine ƣaldı ƣayrān
- 81a- İ** 2330 Bu şīveyle görüb ol derd-mendi
Gehī girye gehī iderdi ƣandi
- 2331 Didi ey cān içinde gevher-i pāk
Bu hālinden dil-i ‘ālemdürür ƣāk
- 2332 Hāyātuñdan eger sen seyr olduñ
Vücuduñ ƣatli itmeden şīr olduñ
- 2333 Degüldür ādemi ol dīv bünyād
Ki görüb āhiritiñ derdin ola şād
- 2334 Egerçi sözden⁸⁶¹ olmışsın ciger-süz
Görinenleri lā-būd gösterür göz
- 2335 Göziñ ucından olduñsa diliriş
Dutub⁸⁶² ma‘zūr andan yīme teşvīş
- 2336 Ki ol dem kim oturasın beraber
Yine gözden olur göñlün münevver
- 81b- S** 2337 Temāşā gözile idüb cemālin
İdersin seyr-i zülf-i hadd-i hālın
- 2338 Gözile ƣün gam oyunun utarsın
Ne için dostı düşmen dutarsın
- 2339 Diyince bu sözi ol yār-ı hem-derd
Derün-ı germ olub urdı dem-i serd
- 2340 Ƙoyub hemrāhını Mecnūn-ı şeydā
Fiğān u nāle ile dutdı⁸⁶³ şahrā
- 72a- Ö** 864 اندر خریدن مجنون آهورا از صیاد

⁸⁶¹ sözden: gözden S İ

⁸⁶² dutub: tütub S İ

⁸⁶³ dutdı: tütđı S İ

⁸⁶⁴ *Mecnūn 'un ceylanı avcıdan satın alıp (kurtarması)*

- 2341 Dili dutmazdı⁸⁶⁵ bir yirde ārām
Yürirdi derd-i ḥasretiyle⁸⁶⁶ nā-kām
- 2342 Olub dildār derdinden ciger-ḥūn
Dökerdi gözlerinden eşk-i gül-gūn
- 2343 Giderken nāgāh ol Mecnūn-ı eyyām
Ḳurulmuş gördi ḳarşusunda bir dām
- 81b- İ** 2344 Düşüb ol dāme bir āhū giriftār
Olub ḳılmıŝdı bend içinde nāçār
- 2345 Görir kim çeşm-i çeşm yāde beñzer
Ḳaya baḳışları⁸⁶⁷ bīmāre beñzer
- 2346 Diyeydüñ gözleriydi ʿayn-ı maḥbūb
Cebībininde yazılmış ḡayr-ı maḡzūb
- 2347 Siyeh çeşmine çekmiş sürme-i Ḥaḳḳ
Ki bulmuş gülşen-i ḥüsn içre revnaḳ
- 2348 Çü gördi anı Mecnūn-ı belā-keş
Saçub āh-ı ciger-süzından āteş
- 2349 Ayıtdı ey esīr-i ḳayd-ı mekkār
Belā bendine olmışsın giriftār
- 2350 Enīs ü hem-nişīnūñden olub dūr
Ki ḳalmışsın ḡam bendiyle mehcūr
- 82a- S** 2351 Bu gün ey reh-nümāyı ḥayl-i şaḥrā
İderdüñ seyr-i ṭāḡ u rāḡ-ı şaḥrā⁸⁶⁸
- 2352 Düşüb ḳayd u belā içinde bende
Benüm bigi dutuşmışsın⁸⁶⁹ kemende
- 2353 Ḳoḥuñdur yādigār-ı⁸⁷⁰ zülf-i ṭarrār
Müşābih gözleriñe çeşm-i dildār

⁸⁶⁵ dutmazdı: tutmazdı S İ

⁸⁶⁶ derd-i ḥasretiyle: ḥasret u derdiyle S İ

⁸⁶⁷ ḳaya baḳışları: dönüb baḳışları S İ

⁸⁶⁸ şaḥrā. ḥaḍrā S

⁸⁶⁹ dutulmuşsın: tolaşmışsın S İ

⁸⁷⁰ yādigār-ı: vü añar zülf İ

- 2354 Dişüñ dürrünle pürdir hoşka-i zer
Lebüñ dürr-i şadefdendir münevver
- 2355 Sirişküñdir gönül derdine tiryāk
Ġam-ı zehr itmesün ālūde-i hāk
- 2356 Eyā sine-küşā-yı gerdün-efrāz
Kebāb itmege olduñ sine berdāz
- 72b- Ö 2357 Beri olsun göziñden çeşm-i bī-dād
Irāğ olsun öziñden zaḥm-ı şayyād
- 2358 Dönüb andan didi şayyāda ey yār
Bugün kayduña düşmiş bu dil-fikār⁸⁷¹
- 82a- İ 2359 Hüdānuñ luḫfiyla ḳahrını ḳıl yād
Bunı gel cānuñiçün eyle āzād
- 2360 Bu āhū gerçi vaḫşī cānavardur
Yaradılmışdur āḫir cānı vardur
- 2361 Dilüñ varur mı añmayub ilāhuñ
Yire dökmege ḳānın bī-günāhuñ
- 2362 Terahḫüm ḳıl buña ehl-i vefādur
Resen boynında olmaḳ ne revādur
- 2363 Ölüm ḳaşdını ref^c idüb teninden
Gidergil ḳayd-ı⁸⁷² bendi gerdeninden
- 2364 Gözi ḫüsñile olmuşdur sūtūde
Ḥaḫādır ḫākde itmek ğunūde
- 2365 Bu sine kim dönübdür sīm-i nābe
Revā olmaya od içre kebābe
- 82b- S 2366 Bu yüz kim böyle düşmişdir yaraşık
Degüldür ey birader ḳatle lāyık
- 2367 Çü şayyād itdi andan bu sözi ğüş
Derūnı merḫametden eyledi cüş

⁸⁷¹ dil-fikār: ciger-ḫ̄ār S

⁸⁷² ḳayd-ı: toḳ S İ

- 2368 Başub hayret gözinden dökdi ābı
Biraz fikr eyleyüb virdi cevābı
- 2369 Ayıtdı kim iderdim bu sözi gūş
Eger⁸⁷³ kılmasa fuḡarāyı der-āgūş
- 2370 Ki vardur ḡānede ehlüm ‘iyālim
Bu olmazsa olur āşufte ḡālim
- 2371 Şalarsuñ sāye-i raḡm⁸⁷⁴ ey melek-zād
Çü māyiñ var virüb eyle āzād
- 2372 Cevābından olıb ḡāl-i dige-gūn
Çıkardı⁸⁷⁵ giydigün fi’l-ḡāl Mecnūn
- 2373 Virür biñ ‘özrlē şayyāda ḡālī
Alur āhū-yı merd-i lā’ubālī
- 73a- Ö** 2374 Giyüb şayyād ḡomı tutdı şaḡrā
82b- İ Bu kıldı anda āhūyıla tenḡā
- 2375 Şibīḡ oldıḡıçün çeşmine yārūñ
Öperdi gözlerini ol şikāruñ
- 2376 Diridi ey ḡazāl-i ḡūb-ı rā‘nā
Çü iresin diyār-ı yāre tenḡā
- 2377 O mülküñ otlaḡından bulıcaḡ kām
Benüm ḡālim idesin anda i‘lām
- 2378 Diyesin ol hevā içre esīrūñ
Ġam-ı hicrile sen dil-peḡīrūñ
- 2379 Murādı üzre a‘dānuñ yürir yol
Anı kim istemezsen eyledür ol
- 2380 Sen andan ayru ol sendendürür dūr
Sen ansuz ḡamda ol sensüz ciger-ḡūr
- 83a- S** 2381 Ne var bir pīr kim düşse miyāne
Ne var bir tīr kim ire nişāne

⁸⁷³ eger: beni S

⁸⁷⁴ sāye-i raḡm: raḡm-ı sāye İ

⁸⁷⁵ çıkardı: çıkarur S İ

- 2382 Bunı didi vü kıldı āh u feryād
Götürdi bendini vü itdi āzād
- 2383 Olub ney bigi⁸⁷⁶ efgānile nālān
Biraz yer gitdi ardınca ŧitābān
- صفت شب⁸⁷⁷
- 2384 Serā perde çü çekdi ʿāleme ŧeb
Qara ħargāhını dutdı⁸⁷⁸ müretteb
- 2385 Hevā ŧeb rü gibi seyr itdi gülŧen
Siyeh-pūŧ oldu ŧaldı düŧe dāmen
- 2386 Buħārı zūlmetüñ itmişdi cūŧ
Güneŧden māh olmuşdı qaba⁸⁷⁹-pūŧ
- 2387 O bendi miħnete olan giriftār
Ġam-ı yārla ki olmuşdı dil-fikār
- 83a- İ** 2388 Ĥarīr-i cisminüñ dönmişdi tīle
Nizār olub ŧebīh olmuşdı qīle
- 2389 Eger ŧu virmese mihr-i dilārā
Vücūd-ı zerresi olmazdı peydā
- 73b- Ö** 2390 Ruħı āyinesi dönüb ħayāle
Hemān qalmışdı ancak āh u nāle
- 2391 Hevāyile düşüb āŧufte kārı
Hevā bigi⁸⁸⁰ çü yoħıdı qarārı
- 2392 Fiħān u nāleyile girdi ħāre
Qarıŧdı mūr u mār u susmāre

⁸⁷⁶ bigi: gibi S İ

⁸⁷⁷ *Gecenin tasviri*

⁸⁷⁸ dutdı: tutdı S İ

⁸⁷⁹ güneŧden māh olmuşdı qaba: qamerden mihr olmuşdı kıŧıb S

⁸⁸⁰ bigi: gibi İ

- 2393 Devrildi yatdı yerde mār bigi⁸⁸¹
Yanardı oda düşmiş ḥār gibi
- 2394 Şabāḥ olunca kıldı āh u zārı
Akıtdı cūy-ı çeşminüñ beñarı
- 83b- S صفت روز و رسیدن مجنون بزیر درخت و مکالمه کردن بزاع⁸⁸²
- 2395 Felek bāğında kim güldi gül-i zerd
Açıldı gülşen-i āfākdan verd
- 2396 Çü irdi Çin'den āyīne-i çin
Felek⁸⁸³ ebrularını eyledi çin
- 2397 Meger āyine-i gīti nümādur
Ki ālem-i pertevinden rüşenādur
- 2398 Olub āyineden bir şekl-i rüşen
Daḥi āksinden itdi dehr-i gülşen
- 2399 Çü ol āyīne-i ışık-ı ciger-ḥār
Ḥayāl āyīnesini kıldı bī-nūr
- 2400 Şu gül bigi ki irmişdi ḥazāna
Dönübdü zerd olub berg-i rezāne
- 2401 Yerinden durdı⁸⁸⁴ niteki oddan dūd
Ki būy-ı ışıkla olmuşdı ālūd
- 83b- İ 2402 Yüridi şirile idüb sarāyı
Egüldüyile seyr itdi nevāyi
- 2403 Gözinden gerçi kim ğarķıdı baḥre
Şabā bigi⁸⁸⁵ sürerdi felek berre
- 2404 Tolandı öyleye dek şöyle ḥayrān
Ḥarāretten olupdı bağrı büryān

⁸⁸¹ bigi: gibi S İ

⁸⁸² صفت روز رسیدن مجنون و بزیر درخت İ *Gündüzün tasviri ve Mecnūn'un ağacın altına varması ve bir karga ile sohbeti*

⁸⁸³ felek: ḥabeş S İ

⁸⁸⁴ durdı: tırdı S İ

⁸⁸⁵ bigi: gibi S İ

- 2405 Țudağı⁸⁸⁶ depserüb germiyle tābuñ⁸⁸⁷
Tenini yaqđdı tāb-1 āfītābuñ
- 74a- Ö** 2406 Yoğıdı sāye bigi⁸⁸⁸ hiç rahtı
Görir kim sāye şalmış bir dırahtı
- 2407 Oturıb sāyede ol merd bī-kām
Yürümekden birazcık tutdı ārām
- 2408 Vücüdü zerresi çün sāye buldı
Özini sāye içre yāvu kıldı
- 84a- S** 2409 Var ğıdı ol dıraht altında bir havz
O havzıñ çevresiydi sebze vü ravz
- 2410 Felek bigi⁸⁸⁹ ulu havz müdevver
Şuyı şāfı nitekim havz-1 kevser
- 2411 Çimenler virmiş eţrāfına zīynet
Şerefde reşk ider havz-1 cennet
- 2412 Çü irdi teşne olub ğarka-i āb
Özini sebze bigi⁸⁹⁰ itdi sīr-āb
- 2413 Görir bir zāğ konmuş bir budāğa
Göziniñ rengi dönmiş şeb çerāğa
- 2414 Nihāl üzre durur⁸⁹¹ eşcār içinde
Şebihdür diyedüñ gülzār içinde
- 2415 Görür⁸⁹² dīvāne bu hey'etde anı
Kara gönlüñe buldı hem ğinānı
- 2416 Aña hāletden olub nükte-perdāz
Zebān-1 hālile keşf eyledi rāz

⁸⁸⁶ Țudağı: Țutağı S İ

⁸⁸⁷ tābuñ: rāhūñ S

⁸⁸⁸ bigi: gibi S İ

⁸⁸⁹ bigi: gibi S İ

⁸⁹⁰ bigi: gibi S

⁸⁹¹ durur: Țurur İ

⁸⁹² görür: görüb S

- 84a- İ 2417 Dir iy bahtım yüzi gibi siyeh-püş
Ġam-ı dilberi sîni kıldı hāmüş
- 2418 Olub mātemde dil ider sarāyı
Benüm yaslu tapuñ giymiş qarayı
- 2419 Hevā-i yārımı kıldı ciger-süz
Ki şeb-reng olduñ ey murg u şeb-efrüz
- 2420 İrüb şehrinde aşkuñ cān-fürüşı
Benod içre görürem sende cüşı
- 2421 Meger tıyduñ dilümden mācerā sen
Ki yanmış bigi olmışsın kara sen
- 2422 Eger yanmış iseñ cāndan geçersin
Niçün yanmış gönüllerden kaçarsın
- 74b- Ö 2423 Şehen-şāhım meger sen çetr-i şāhı
Ki çetre beñzemiş berk-i siyāhı
- 84b- S 2424 Senüñ berküñ benüm bahtım qarādur
Kara bahtım yüzinden mācerādur
- 2425 Münāsib oldu çün bahtuma pāyüñ
Keremden ya'ni āşufte hālüñ
- 2426 Urasın dilbere karşı çü pervāz
Dilümden söyleyesin bir nice rāz
- 2427 Diyesin ey perī ruhsār-ı dilgīr
Ġamuñ dilde komadı rāy u tedbīr
- 2428 Gidüb aqlum elümden düşdi kārım
Tağıldı şabrumı gitdi qarārım
- 2429 Çü dil-i bīmārınuñ sensin tabībi
Neden yād itmez olduñ ben ġarībi
- 2430 Ġarībim irmedin sen meh-liķāya
Ġamuñ iletir beni şehr-i fenāya
- 2431 Elüm almazsuñ ey hüsn-i āfitābı
Vücüdüm hiç ider gönüm harābı

- 84b- İ 2432 Diridũn luşfımıla sen esĩrũn
Elin alub olayın dest-gĩrũn
- 2433 Çũ nũr-ı dĩde şalmaya nũmādan
Ola mı aña sũd⁸⁹³ tũtiyādan
- 2434 Řuzũyı çũnki ala gerek bĩ-dād
Ne sũd ide çobān itdũgi feryād
- 2435 Vire çũn seyl-i bũnyādı řarābe
Yıkılır řāne doymaz ızřrāba
- 2436 Şurulışdan ola çũn zer^c-i bĩber
Dağı ber virmeye ger ebr ide ter
- 2437 Bu dertden sũyleridi zāga kũstāđ
Öper açub uşardı řāđ-ber-řāđ
- 2438 Sũzin uzatdı⁸⁹⁴ çũn Mecnũn-ı řeydā
Urıb pervāz dutdı⁸⁹⁵ zāđ-ı řahrā
- 85a- S 2439 Fesāne sũyleyen ol mihr ü nā-kām
Şalur anda irince zũlmet-i řām
- 75a- Ö 2440 Gice çũn aşdı girtũ per zāđın
Semāda yağdı yıldızlar çerāđın
- 2441 Getũrdi baş zũlmet-i řāb-ı gehden
Görũndi pertevi řurřĩd ü mehden
- 2442 Sũyũnmiř şem^c bigi⁸⁹⁶ kıldı Mecnũn
Yũrekde nār u gözde āb-ı ceyhũn
- 2443 Dilinde řıřķ olmiş āteř- i efrũz
Vũcũdı şem^c bigi⁸⁹⁷ řĩřten-i sũz

⁸⁹³ aña sũd: sũd aña S İ

⁸⁹⁴ uzatdı: - İ

⁸⁹⁵ dutdı: tũtdı S İ

⁸⁹⁶ bigi: gibi İ

⁸⁹⁷ bigi: gibi İ

898 بردن پیره زن مجنون اندر خرگاه لیلی بطریق اسیر

- 2444 Ufukdan çün çerâğ-ı şubh-peydâ
Olub kıldı cihân bezmin muṭarrâ
- 2445 Açıldı pertevinden virdi sūsen
Yerüñ yüzini kıldı⁸⁹⁹ tâze gülşen
- 85a- İ 2446 Eline mihr alub zerrîni piyâle
‘Arūs-ı mâhe cām itdi ḥavâle
- 2447 Şu‘â‘ın şaldı çün yer şekl-i ğarrâ
Münevver oldı bāğ u dāğ u şahrâ
- 2448 Hevâ Mecnūn’a kim urmuşdı dāğı
Olub pervâne gözlerdi çerâğı
- 2449 Buḥūr itmişdi ‘ışk odında cānı
Biḥārı micmeri dutdı⁹⁰⁰ cihānı
- 2450 İrüb nār-ı cigerden dūd-ı āhı
Oda yandurdı tābı mihr ü mähı
- 2451 Çü kūy-ı yarıdı dilden tūfeyli
Diyārı dil-rubāya oldı meyli
- 2452 Hevāda seyr idüb cism-i şehābı
Dökerdi ḳatre ḳatre çeşm-i ābı
- 86a- S 2453 Çü yakın irdi cānān menziline
Ṭolub nār-ı ciger-sūzıyla sīne
- 2454 Berāberdi ḳatında nīst ü hest
Düşüb bir yerde urdı bağrına dest
- 2455 İderken fikr-i dilden mācerāyı
Oturıb gözleriken ol arāyı
- 75b- Ö 2456 İraḳdan bir ‘acūze oldı peydâ
Bile bir şahş var mānend-i şeydâ

⁸⁹⁸ Kocakarının *Mecnūn*’u bir esir kılığında *Leylā*’nın çadırına götürmesi

⁸⁹⁹ kıldı: itdi S

⁹⁰⁰ dutdı: tıtdı S

- 2457 Taķıb boynına ip anı yeder ol⁹⁰¹
Düşüb öñüne sür^catle gider ol⁹⁰²
- 2458 Eline gerdenine bağlamış bend
O şahş olmuş bunuñ bendine ħursend⁹⁰³
- 2459 İderken miĥnetile dār u ġiri
Görir dīvāne bend içre esīri
- 2460 Virüb sevgend dir ki bu dil-fikār⁹⁰⁴
Neden olmuşdurur bende giriftār
- 2461 Ne ħāl oldı ki düşmiş boynı bende
İki elleri bağlanmış kemende
- 85b- İ** 2462 Didi ol pīre-zen ey merd-i şeydā
İdelüm sırr-ı ħāli saña peydā
- 2463 Ki ben bir pīre-em budur refīķim
Ġam-ı faķrile bağlandı tarīķim
- 2464 Çü ħalduk ħillet ile denk ü ħayrān
Bunu bulduk hemān bu derde dermān
- 2465 Ki ip tāķub varam ħalkā tapuya
Esīr var iletem her ħapūya
- 2466 Ölüsü ġicesi idüb tettebbu^c
Tazallum birle idevüz tevaķķu^c
- 2467 Ne ele girse bu şüretten anı
Ulaşub ħoş ħılāvuz zindeġanı
- 86a- S** 2468 Çü ġüş itdi bunu ol lā'ubāli
Ayāġına yüzini sürdi ħāli
- 2469 Ki el bendin bunuñ ey dil-pezīri
Bıraķġıl bu kemende ben esīri

⁹⁰¹ taķıben boynuna vü bağlamış bend İ

⁹⁰² o şahş olmuş bunuñ bendine ħarsend İ

⁹⁰³ İ: -

⁹⁰⁴ ki bu dil-fikār: bu merd-i ġam-ġar S İ

- 2470 Esîrim ben bu gün bende muvâfık
Degüldür bu benüm bu bende lâyıķ
- 2471 Beni çek bendüñe kim müst-mendim
Belā zencîri içre pây-bendim
- 2472 Aramızda çün oldı âşinâlık
İdelüm seniñile biz⁹⁰⁵ gedâlık
- 76a- Ö 2473 Bu ortada ne kim cem^c ola kamu
Senüñ olsun gerekmez baña ber mû
- 2474 Çü buldı pîre-zen bu hõş şikârı
Şimârımuñ görindi râst-gârı
- 2475 Alub boynundan ol şahşuñ kemendi
Bıraķdı gerden-i Mecnûn 'a bendi
- 2476 Ne yire kim varur⁹⁰⁶ ol merd-i bî-kâm
Teraħhüm birle iderlerdi in^câm
- 86a- İ 2477 Bu hâetle görüb dānā vü nādān
Kimi giryān olurdı kimi hāndān
- 2478 Dutub⁹⁰⁷ çibret iderdi girye çâķil
Cehâletden kılurdı hānde ğāfil
- 2479 Çü irdi hāyme-i dildāre nā-gāh
Derün-ı dilden itdi derdile āh
- 2480 Elurub raķşa girdi çâşıkāne
Nevā yüzinde başladı terāne
- 2481 Çü āvāz bunuñ etrafa düşdi
Dirildi üstüne hengāma üşdi
- 2482 Diridi āh-ı Leylî yer idi seng
Dutardı⁹⁰⁸ seng-i đarbıyla āheng

⁹⁰⁵ seniñile biz: biz seniñile S

⁹⁰⁶ varır: varaydı S

⁹⁰⁷ dutub: tütub S

⁹⁰⁸ dutardı: tütardı S İ

- 86b- S 2483 Cefā taşda ki ol dutmışıdı⁹⁰⁹ bāş
İrerdı her tarafından başına taş
- 2484 Ğamı ʿışk içre ʿarz idüb kemāli
Çü bu hāletde oldı lāʿubāli
- 2485 Şabā bigi⁹¹⁰ yerinden şıçradı mest
Diri Leylīʿye karşı bağladı dest
- 2486 Akıdub gözlerinden cüy-ı bārı
Nitekim çeşm-i ebr nev-bahārı
- 2487 Didi şūrīde olub kʿey perī-zād
Baña bu yolı ʿıškuñ itdi irşād
- 2488 Anuñçün cürmiledür ʿaql-ı gümrāh
Ki düşem bende ola meskenüm çāh
- 2489 Ğıķābuña gönül çün oldı hursend
Elüme gerdenüma bağladım⁹¹¹ bend
- 76b- Ö 2490 Meşāfe içinde ger çekdimse tīri
Getürdim kapuña bağlu esīri
- 2491 Ele aldumsa ger şemşīr-i bürrān
Yiyüb zahmın aķıtdım dīdeden kān
- 86b- İ 2492 Eger iren tīre tutdım siper-ben
Ğamuñ nārına yakmışım ciger-ben
- 2493 Elüm rezm içre oldıysa kemān-gīr
Kemān alub ele ur bađrımā tīr
- 2494 Eger bu yüzden oldıysa günahım
Degül maʿzūr-ı dilde ʿözr-i hāhım
- 2495 Benüm maħküm sen hākimsin ey şāh
Beni teʿdīb id ecrin vire Allah
- 2496 Revā görme baña bu resme kārı
Beni katl idüb eyle baña yārı

⁹⁰⁹ dutmışıdı: tutmışıdı S İ

⁹¹⁰ bigi: gibi S İ

⁹¹¹ bağladım: urmuşım S İ

- 2497 Eşüğüñde ki idem teslīm cānı
İre andan hayāt-ı cāvidānı
- 87a- S** 2498 Egerçi ʿıışķıla dīvāne geldüm
Ķapūña bendile Ķurbāna geldüm
- 2499 Ķü zehre nār-ı ʿıışķındandurur Ķāk
Alursañ başımı cāna degül bak
- 2500 Olur rüşen Ķü şem^c-i ser-burīde
Yanarım şem^c-veş ey nūr-ı dīde
- 2501 Ķapuñda yekdürür virmek revānı
Ķapunsız eylemekden zindegānı
- 2502 Ķü vaşluñ bağına yoķdur tarīķim
Enīn ü nāle vü Ķamdur refīķim
- 2503 Ķıkarım derdüñile derdsiz ben
İrāk itsün seni Ķaķ derd-i serden
- 2504 Bu nīkile iderken nāle bī-bāk
Bu şı^cri didi dil-süz şağbe-nāk

شعر خواندان مجنون بزیر خرگاه لیلی⁹¹²

Fāilātün / Fāilātün / Fāilātün / Fāilün

- 2505 Ķamzenüñ siħri Ķılaldan vālih ü şeydā beni
Ah kim sevdā-yı zülfiñ eyledi rüsvā meni⁹¹³
- 77a- Ö** 2506 Düşdiler mihr-i cemālūñe meger göñlüm bigi⁹¹⁴
87a- İ Kim gidüb derdile⁹¹⁵ ʿaqlum Ķodılar tenhā meni
- 2507 Rāy iderdüm rāķşuñ mekrine düşmişim deyü
Līk uğratdı belā nārına bu kejrā meni

⁹¹² Ö: - *Mecnūn'un Leylā'nın çadırı altında şiir söylemesi*

⁹¹³ meni: beni S İ

⁹¹⁴ bigi: gibi S, İ

⁹¹⁵ derdile: şabrıla S İ

- 2508 Āb-ı çeşmim ʿāleme destān olubdır ideli
Viridi ruhsāruñ hayāli bülbül-i güyā meni
- 2509 ʿAqlımı zülfiñ hevāsıyla perişān eyleyüb
Ĥāl-i ĥaddüñ bigi⁹¹⁶ od içre ĳodı sevdā meni
- 2510 Zülfi-i ĥaddüñ ĥasretinden ney bigi⁹¹⁷ her māh u sāl
Ah u nāleyle geçer Leyl ü nehārım vā meni

Mesnevi⁹¹⁸

- 87b- S 2511 Bunı didi vü pür tāb oldı çün tır
Yeñilmedi delürdi ĳopdı zencir
- 2512 Ĝamuñ kühında bulmışdı şükūhı
Götürüb küh derdi dutdı⁹¹⁹ kühı
- 2513 Sipāh-ı ğamla idüb dār u ğiri
İrişdi Necd'e varurdu nefiri
- 2514 Ķamu yārān-ı ĥıñ ü āşinādan
Ĥaber çün bildiler bu mācerādan
- 2515 Bulunmadı niteki istendi tekrār
Ata vü ana nevmiz oldı yek-bār
- 2516 Kimi görse kaçub iderdi vaḥşet
Ṭutardı tağda vaḥşilerle ülfet
- 2517 Ĥarābat içre olmışdı ābād
Sülük-ı ğamda⁹²⁰ bulmışdı irşād

921 صفت روز و آمدن ليلي بخرگاه ابن سلام شوهر ليلي

⁹¹⁶ bigi: gibi S İ

⁹¹⁷ bigi: gibi. S İ

⁹¹⁸ Başlık: - S Ö

⁹¹⁹ dutdı: tutdı S İ

⁹²⁰ ğamda: ışkıla S İ

⁹²¹ Başlık: maṭlaʿı dāstān S İ *Gündüzün tasviri ve Leylâ'nın onun kocası İbn-i Selâm'ın çadırına gelmesi*

- 2518 Gel_ey bezm-i hevāda şem^c-i rahşān
Ki yaqdun nār-ı ışka rişte-i cān
- 87b- İ** 2519 İdüb pür kıatre cismüñ çeşm-i terden
Haber-i ıuřşāka vir sūz-ı cigerden
- 2520 Şular kim ıışkıla dīvānelerdür
Şerāb-ı şevkden mestānelerdür
- 2521 Bulurlar sözleriñden vecd-i hālāt
Bulara keşf olur sırr-ı harābāt
- 77b- Ö** 2522 Ne yüz gösterdüğini şıdk-ı şādık⁹²²
Ne hālāt itdüğini ıışk-ı ıāşık
- 2523 Yazub Mecnūn dirdi kııřşasından
Beyān it şūr-ı Leylī hişşesinden
- 2524 Ki andan lezzet ālub cān dimāğı
Evirstün bir dağı yüzden⁹²³ çerāğı⁹²⁴
- 88a- S** 2525 Pes_ol gavvāş-i deryā-i me^cāni
Bu resme itdi sözde dürr-i feşāni
- 2526 Ki mīr-i Nevfel hūrşīd-i manzar
Nigārın kaşdına çün çekdi leşker
- 2527 Ki Mecnūn'a irirüb ol periyi
Muķārin ide māhe müşteriyi
- 2528 Haber bildi bu şem^c-i ıālem-efrüz
Ki irdi leşkeriyle ol ciger-sūz
- 2529 Niyāzile hüdāya kıaldırub el
Dilerdi kim muzaffer ola Nevfel
- 2530 O şahrāda kıoparub rast-ı hayrı
Bular çün itdiler ceng ü sitizi
- 2531 Sipāhile şeh-i ferhunde ahter
Şanem hayline çün oldı muzaffer

⁹²² şādık: āşık S

⁹²³ ıışk-ı nārından: bir dağı yüzden Ö

⁹²⁴ İ: -

- 2532 Olub āgāh ol yār-ı dil-firūz
Didi el ‘ayş kim yār oldu pīrūz
- 2533 Çü bunlar idemeyüb haşmile ceng
İdicek Leylī’ nūñ qatline āheng
- 2534 Bu hāletden olub Mecnūn-ı āgāh
Tazallum gösterüb o ‘aql-ı gümrāh
- 88a- İ 2535 Şehī döndürdigin çün gūş kıldı
Gözinden ışk-ı baħrı cūş kıldı
- 2536 İdüb nergislerin kanıyla gül-gün
Ümīdi qalmadı oldu dīger-gün
- 2537 Elurub kâne ğarq itdi gelīni
Başından hāke şaldı sünbülını
- 2538 Akıtdı şol kadar ışk-ı revānı
Ki cūy oldu gözünden bağrı qanı
- 78a- Ö 2539 Dökerdi nergisinden lāleye āb
Virürdi sūzīşinden ‘āleme tāb
- 88b- S 2540 İderdi girye ile āh u zārı
Ĝam-ı yārıyla gitmişdi qarārı
- 2541 Demi serdi idi derdine dem-sāz
Nemi germi idi gönlüne hem-rāz
- 2542 Çi ger yanardı nār-ı ‘ışkā cānı
Ve līkin odı dutmuşdı⁹²⁵ cihānı
- 2543 Daħi miratdı manzūr-ı ‘uşşāq
Olupdı hüsniye meşhūr-ı āfāq
- 2544 Çü māh-ı hüsnüdi burc-ı şerefde
Cemāli söylenirdi her tarafda
- 2545 Olıqlīmüñ ne kim var nām-dārı
Olupdı ol perīnüñ havāstārı

⁹²⁵ dutmuşdı: tutmuşdı S İ

- 2546 Bu eli uzadırdı kim ola mehd
Ol  gaz a arıdı kimy y  Őhd
- 2547 Belürüb müŐteriler ol  az na
Nice dell le düşmişdi miy ne
- 2548 Ul lu dan at sı ol perini n
Sözin g Ő itmezidi m Őterini n
- 2549  ay  y z ni görüb perverdesinden
 ı armazıdı  Őmet perdesinden
- 88b- İ** 2550 D Ő pdi gerçi kim n r-ı hev ya
Peri peykerde Şabr idüb bel ya
- 2551 T k ndirmazıdı Őa lardı ferheng
Va arı ŐŐŐesine ta ndan seng
- 2552 İçerdi Őev kile idüb müdürü
Nih nı  n r h-ı  Őik r 
- 2553 Yüzi Őem  bigi z hirde  and n
Der nında dil-i s z n u giry n
- 2554  er g elinde ayağında r yın
G l-i terden meger t tmıŐdı⁹²⁶  y n
- 89a- S** 2555 Uma burcına z hre bulma a r h
Tolupdı müŐteriden girdi  ar-g h
- 78b-  ** 2556 Esir o lanlarından bir civ n baht
Ki y rirmiŐdi sem ya Őevketi raht
- 2557 Onu n  l kına  alk olmiŐdi m yil
Eli altından varupdı  ab yil
- 2558  Arabda  dila dutmiŐdi Şöhret
 Acemde m lila bulmiŐdi rif at
- 2559 Virürdi bahtla devlet sel mı
A a İbn-i Sel m olmiŐdi n mı

⁹²⁶ t tmıŐdı: dutardı  

- 2560 Bu mahuñ vaşfını gūş itmişdi
Hevāsından dili cūş itmişidi
- 2561 Çü buldı gönülün ol maḥbūbe rāğīb
Olur biñ cānıla vaşlına ṭālib
- 2562 Kimesne ide mi māhı der-ağūş
Meger bu nükte kıldı ferāmuş
- 2563 Bunı bilmezdi ol merd-i heves-bāz
Ki yād ile olaymaz şem^c-i dem-sāz
- 2564 O māhuñ mihriyle urdı çün dem
Diledi kim aña göndere ādem
- 89a- İ 2565 Olub cān u gönüldeñ heves-dārı
Murādı atına çekdi ‘imārı
- 2566 Ṭaleb kıлмаğıçün ol nāzenini
Bulursız ehli bir merd-iğüzini
- 2567 Füsūnıyla ki cānı kerem iderdi
Dili ṭāş olsa daḥi nerm iderdi
- 2568 Pür idüb ḥāk ‘anberden zemini
Viri ber nāfelerle müşk çini
- 2569 Şu deñlü gösterir baḥtı vü tāzı
Bile altun irelü ṭaba bāzı
- 89b- S 2570 Ki bilinmek içün anlara gāyet
İnanmaz ḥalka olınsa rivāyet
- 2571 Vir bir ḥoḳḳalarla la‘l ü mercān
Döker lü’lüyü çün rīk beyābān
- 2572 Revān oldı çün ol maṭlūba kāşıd
Didi yā Rāb işümi kıлма kāsıd
- 79a- Ö 2573 Varub gösterdi bir bir armāgānı
Ḥazinedāre ışmarladı ānı
- 2574 Pes andan söze geldi ol suḥendān
Dehen dercin açub oldı der-efşān

- 2575 Didi bu şehsuvār-ı şîr-i peyker
Bu gün rüy-ı ʿArabdır peşt-leşker
- 2576 Ulûdır kendü hem aşlı uludur
Atadan devlet ile bahtludur
- 2577 Eger rezm ide Rüstem'den urır dem
Ve ger bezm ide kıılır ʿişret-i Cem
- 2578 İder hâki hası luţfı eli zer
Zeri cûdı ider hâke beraber
- 2579 Murâdı üzre ger maqbûl ola ol
Bu dergâhe gönülden kul ola ol
- 89b- İ 2580 Füsûnıyla çü kâşîd itdi güftâr
Atâsı râzı olub virdi ikrâr
- 2581 Bu fi'le gösterüb ya'ni rızâyı
Hevâle itdi mâhe ejdehâyı
- 2582 Çün irdi kâşîduñ râh-ı merâme
Haber virdi gelüb İbn-i Selâme
- 2583 Didi dilden olub teşvîş zâyil
Bihamdillâh ki maqşûd oldı hâşıl
- 2584 Egerçi irâdesüz oldı tekrâr
Velî aḫir gönülden virdi ikrâr
- 90a- S 2585 Beşâretler bulub bu hoş haberden
Virür elçiye müjde sîm ü zerden
- 2586 Sevincinden açıldı hüsn-i bâğı
Pes itdi bu murâdiçün yarâğı
- 2587 Dirüb etbâ'ını oldı revâne
Ṭaranub taḫıla ol Hüsrevâne
- 2588 İrerdi çünki hayli dilbere râh
Konub bir hoş irâde kordı ḫar-gâh

- 2589 Oğumñ resm üzre dutdı⁹²⁷ āyin
Dügüne başladı dökdi hazāyin
- 79b- Ö 2590 Çü şöhret gösterüb çekdi emekler
Ulu toy eyledi dökdi yemekler
- 2591 Bu yüzden daği h̄'ışāvend-i dildār
İdüb tezyīn-i sevķ u kūy-ı bāzār
- 2592 Kılurlar ʿayş u zevķile neşātı
Dögerler cerb ü terbī had sımātı
- 2593 Kırıldı ʿişretiçün meclis-i h̄aş
Meh_ oldu sākī anda mihr-i rakķāş
- 2594 İdüb sāzende āvāziyle āheng
İrişdi gūş-ı çarha nāle-i çeng
- 90a- İ 2595 Ne kim varaydı meh-i ruhsārlardan
Semen sākī şekker güftārlardan
- 2596 Şeb-i ʿişretde şemʿ olmuşdı kama
Şanem katında cemʿ olmuşdı kamu
- 2597 Kāmu itmişdi gūşın dürrile per
Dökerdi Leylī līkin⁹²⁸ dideden dūr
- 2598 Kāmu zevķiyle dutardı⁹²⁹ piyāle
Ve līkin ğarķ ıdı Leylī hayāle
- 2599 Kāmu kendüzini itmişdi tezyīn
Tutardı līk Leylī kendüye kīn
- 90b- S 2600 Kāmusı ʿıyş ideydi tarab-nāk
Velī Leylī kılurdu zühresin çāk⁹³⁰
- 2601 Buğūr itmege ol māk-ı dilā-vīz
Buğār-ı dilden oldu ʿıtar-ı āmīz
- 2602 Lebünde daği bağrında kebābı
Ruğunda virdi çeşminde gül-ābı

⁹²⁷ dutdı: tutdı S İ

⁹²⁸ leylī līkin: līk leylī S

⁹²⁹ dutardı: tutardı S İ

⁹³⁰ ğ: -

- 2603 İderdi nūş zehr-i cān-sitānı
Aķardı gözlerinden bağrı ķānı
- 2604 Çü ħaṅtal zevķden ķılmıřdı bī-behr
Tıřı řād u derūnı ğuřřadan zehr
- 2605 Ğamı yārile olmuşdı dil-teng
Teni ħāzır dili bī-ħadd ferseng
- 2606 Tārabla muṭrıb iderdi terāne
Tarĥıle bu urırdı od cāne
- 80a- Ö ⁹³¹صفت شب عروسی لیلی
- 2607 Çü rūřen oldu řem^c-i řubĥ-gāhı
Belürdi pertev-i nūr-ı ilāhi
- 2608 Sürüb sulṭān-i encüm keremle rāh
Felek ğülzār iĥre ķurdı ħar-gāh
- 2609 Çeküb zerrīn-i tıĝ ĥūn-feřānı
Sipāh-ı nūrta tutdı ciĥānı
- 90b- İ 2610 Tırıb dāmād-ı zevķile seĥerden
Düzer maĥmil-i ‘arūsa sīm ü zerden
- 2611 Buĥūr idüb yola ‘adū ķumārı
Çeker ta‘zimile zerrīn ‘imārı
- 2612 Ferāĥ bulsun diyü ol ĥūr-ı āyīn
İder cennet bigi ĥārgāh-ı tezyīn
- 2613 Düĝün āyini resmi řād-kāmı
Çün irdi ĝāyete bunlar temāmı
- 91a- S 2614 Gelür anda faķīĥ ‘İsevī dem
Ķılur āyīn üzre ‘aķd-ı muĥkem
- 2615 İdüb baĥtıyla devlet aña yārı
Otāĝına getürdi ol nigārı

⁹³¹ S, صفت روزآمدن لیلی بخرگاه ابن سلام - İ S *Leylā'nın düĝün gecesinin tasviri*

- 2616 Çü Leylî geldi ol Һargāha girdi
Diyedüñ Һür-ı ateş-gāha girdi
- 2617 Hevā-i yārla olmışdı şeydā
Tenin yaprağ bigi⁹³² ditretti sevdā
- 2618 Bu Һayretten geh iderdi derdle āh
Helāk-ı cānına Һaşd itdi ol māh
- 2619 Eline Һançer alub cüst ü çālāk
Diledi ki ide kendü zühresi çāk
- 2620 Girü didi ki bulmayub rehāyı
Eger def idemeyem ejdehāyı
- 2621 İdem Һançer bu derdüme şifa ben
Helāk-ı cānıla bulam rehā ben
- 2622 Bu fikri eyleyüb⁹³³ ol sīm-i ğabğab
Oturdı tā irince zulmet-i şeb
- 80b- Ö خبر یافتن مجنون از شوهر کردن لیلی⁹³⁴
- 2623 Çü irdi Şāhidī gül çehreme nām
Tağıtdı nāfesini turrā-i Şām
- 91a- İ 2624 Nücūmı dürlerinden bu cihānuñ
Pür oldı kerden u ğuşı semānuñ
- 2625 Kevākibden yeşerüb rüy-ı Һurşid
Şanurđı māh-ı bedre cām-ı Cemşid
- 2626 Çü ol vaqt oldı kim bu mīr-zāde
Vişāl-i yār ile ire murāde
- 2627 İdüb ayş ü neşāt u şādmānı
Getürürler otāğa ol civānı

⁹³² bigi: gibi S İ

⁹³³ bu fikri eyleyüb: bunu fikr eyleyü S

⁹³⁴ صفت شب: S İ *Leylā'nın evliliğinden Mecnūn'un haberdar olması*

- 91b- S 2628 Girüb gördi ki durmuş⁹³⁵ bir perî-zād
Ki addi bendesidir serv-i āzād
- 2629 Yanağı dest ü Mūsınuñ şıfātı
Tudağı rūh-ı Āsınūñ hayātı
- 2630 Dağı genci ki şunıdur hüdānuñ
Yatur altında iki ejdehānuñ
- 2631 Cemālī ta'n ider cennetde hüre
İçin argāhuñ itmiş gar-ı nūra
- 2632 Cihānı yakmamağa hüsni-tābı
Çekilmiş zülf çatar yanūñ tınābı
- 2633 Olub Sulţān-ı Hān haste māye
Urırmış Rūm'dan hükmi-ı hıtāya
- 2634 Zeredārıdı tāb-ı zülf-i çini
Leb-i la'li Süleymān'ūñ nikini
- 2635 Çi ger yüzün görüb hayretde kıldı
Sürür-ı vaşlıla kendüye geldi
- 2636 Otāğında görüb dildār-ı hālvet
Dil ü cānını dutdı⁹³⁶ zev-i salvet
- 2637 Peş ıtdı aşd-ı şeftālūye lebden
Uzatdı el ki bir yiye raıbdan
- 2638 Yedi ol nal-i terden lık hārı
Ki ol zamıla geçdi rüzigārı
- 81a- Ö 2639 Görüb bu hāleti ol fitne-engiz
91b- İ azabdan aldı ele ançer-i tiz
- 2640 Didi kim bir dağı şunarısañ el
Senūñ ömrūñ virürem bāde evvel
- 2641 Peş andan kendü zehrim iderim çāk
Ki ölmekden dilümden yodurur bāk

⁹³⁵ durmuş: urur S

⁹³⁶ dutdı: ıtdı S

- 2642 Hüdā haqqı ki ol halk itdi cānum
Bilür gönümdeki rāz-ı nihānum
- 92a- S 2643 Degül sen ger olırsa şah-ı cālem
Murād almaya vaşlımdan bi-ḥaḳ dem
- 2644 Helāki cānum olmuşdur çü maḳşūd
Ümiz⁹³⁷ itme ki benden idesin⁹³⁸ sūd
- 2645 Gelüb sevgendile dilber kelāma
Didi çün bu sözi İbn-i Selām'a
- 2646 Muḥaḳḳaḳ bildi k'andan var firāğı
Öpermiş bir daḫi yüzün çerāğı
- 2647 Aña ger el şunıb ide telatṭuf
Helāk ider özini bī-tevaḳḳūf
- 2648 Velī şevḳinile düşüb şayrulığa
Getüreymezdi tāḳāt ayrulığa
- 2649 Ki ḫüsn-i vaşfını yāruñ idüb güş
Dilinden gitmişidi şabrıla hüş
- 2650 Göricek ol cemāl-i ber-kemāli
Ḳararı ḳılmadı gitdi mecāli
- 2651 Çü vaşl-ı niḳmetine gördi māniḳ
Temāşā-i cemāle oldı ḳāniḳ
- 2652 Nevāziş gösterüb didi ki ey māh
Güvāh olsun bu ortalıḳda Allah
- 2653 Ki daḫi şunmayım alsın nigāre
Dili oldı rażı vaşluñdan nizāre
- 92a- İ 2654 Ki benden gitmişimdür sendeyim ben
Murāduñ ḳande ise andayem ben
- 2655 Niçe müddet ki olmuşdur raḳıbi
Naẓardan ğayrı olmadı naşıbi

⁹³⁷ ümiz: ümüd İ

⁹³⁸ idesin: göresin S

- 81b- Ö 2656 Müsahhar idemedi ol nigārı
Bu hāletle geçürdi rüzigārı
- 2657 Çün ol didār-ı şem^c bāğ-ı gülşen
Ġam-ı yārıla anda dutdı⁹³⁹ mesken
- 92b- S 2658 İderdi yād ol āşufte-kārı
Kılurdi ḥasretiyle āh u zārı
- 2659 Şorardı ḥālını ġam-ḥ^ıārılığdan
İderdi nāleler bīmārılığdan
- 2660 Hevā-i yār ki olmışdı ḥavāle
Şu deñlü ağladı vü kıldı nāle
- 2661 Ki oldı rüz bigi⁹⁴⁰ rāzı peyda
Velī mihri çü mihr oldı hüveydā
- 2662 Çü ıışķ işinde idi cüst ü çālāk
Pederle şevherinden kılmadı bāk
- 2663 Sirişte olıcaķ ıaşķıla gevher
Ne atā kōrkısı ne bīm-i şevher
- 2664 Dil elmāsınla ḥakkāk-ı süḥan-ver
Bu resme deldi söz nazmında cevher
- 2665 Ki ol sultān-ı evrenği ġam-ı ıışķ
Sipehsālar ḥayl-i ıālem-i ıışķ
- 2666 Ḥarīf-i ḥākister-i senğ-i bālīn
Nedīm-i pāk-i bāzu pāki āyīn
- 2667 Şikeste bāl-i meftūn-ı siyeh rüz
Perişān ḥāl-i Mecnūn-ı ciger-süz

⁹⁴¹ اندر شکایت کردن مجنون بباد از شوهر کردن لیلی

⁹³⁹ anda dutdı: tutdı anda S İ

⁹⁴⁰ bigi: gibi S İ

⁹⁴¹ خبر یافتن مجنون از شوهر کردن لیلی: S İ Mecnūn'un Leylā'nın evliliğinden rüzgara şikayet etmesi

- 92b- İ 2668 Çü şevk-i yârla dīvâne oldu
Şarâb-ı ıışkıla mestâne oldu
- 2669 Yürirdi şifte bî-bend ü zencîr
İderdi çarha âhı âteşin tîr
- 2670 Celîs ü maḥremi baḥt-ı siyâhı
Enîs ü hem demi derdiyle âhı
- 2671 Ḥarîf-i ḥüzn ü yârı mihr-i dil-süz
Şeb-i târik-i gamda âteş-efrüz
- 82a- Ö 2672 Hevâ kim kûy-ı dilberden gelürdi
93a- S Şanırdı müşk uzaḳdan gelürdi
- 2673 Çü ireydi ol hevâ-i rûḥ-perver
Tutardı ʿuzdârı reñg-i ʿabher⁹⁴²
- 2674 İderdi kıлмаğıçün def^c-i sevdâ
Müferriḥler bu ʿabherden⁹⁴³ müheyâ
- 2675 Meger bir gün düşüb endûh-ı derde
Hevâ-i yârla bir reh-güzerde
- 2676 Kılurdu âh-ı seyr-i eflâk üzre
Yaturdu kendü yerde ḥâk üzre
- 2677 Dem_urdıḳda nesîmi şubḥ-gâhuñ
Yolu üstine ugrâr bir sipâhuñ
- 2678 Çü gördi bu esîri ol siyeh-rû
Yolını ḳodı geldi ṫurdu ḳarşu
- 2679 Sözüden zaḥm urdu ḥâr gibi
Dilinden zehr şaçdı mâr bigi⁹⁴⁴
- 2680 Didi ey ḥamr-ı ıışk-ı yâr mesti
Ki idersin dir gamda büt-peresti
- 2681 Bu kâruñda ʿaceb bî-kârsın sen
Bu yârından ʿaceb bî-yârsın sen

⁹⁴² ʿabher: anber S İ

⁹⁴³ abher: anber S İ

⁹⁴⁴ bigi: gibi S İ

- 2682 Çevirgil mihr-i dilberden ʿinānı
Ki anlardan vefā kim buldı qānı⁹⁴⁵
- 2683 Aña kim dost dırsin ey ciger-sūz
Dönüb senden çevürdi düşmene yüz
- 93a- İ 2684 Çü t̄āğıtdı vefāsı hırmenin bād
Olub bed ʿahd kılmadı seni yād
- 2685 Dügün āyīni olub bī-behāne
Virildi ʿaқılla bir nev-civāne
- 2686 Anuñla cān u dilden oldı dem-sāz
İşi pūs u kenār ü hānde vü nāz
- 93b- S 2687 Niyāziyle çün ola luʿbe māyil
Kılur⁹⁴⁶ boynına қolların hamāyil
- 2688 Urrı laʿline şūhu zevқile diş
Yürirsen derdile sen ziy ʿaceb iş
- 82b- Ö 2689 Seni yıllarla çün añmaz o bī-dād
Neden sen anı dāyım idesen yād
- 2690 Vefā vü ʿahd sırrın şerḥ idenler
Şafā vü şıdқ yolında gidenler
- 2691 Didi ʿavretleriñ ḥaққında қamu
Vefā naқşında tıtdı hāme-i mū
- 2692 Bular dürüst ʿamdā-yı dil-pezi
Vefā yolın gözetmez biñde biri
- 2693 Olur ʿavret kişiyе dost el-Ḥaқ
Ki andan ḡayrıdan görmeye⁹⁴⁷ revnaқ
- 2694 Velī çün bir daḡı şūye bula yol
Diler kim görmeye daḡı seni ol

⁹⁴⁵ İ: -

⁹⁴⁶ kılur: ider S İ

⁹⁴⁷ görmeye: bulmaya S İ

- 2695 Yiseñ gam olur cānile hürrem
Çü hürrem olsun dutar⁹⁴⁸ anı gam
- 2696 Degüldür çün bularda rāst bāzı
İderler hīle ile çāre-sāzı
- 2697 Çeken yıllarla bunlardan cefāyı
Didiler görmedük herkiz vefāyı
- 2698 Bular nīzenüñle çün duta⁹⁴⁹ meydān
İderler şulh-ı zāhir ceng-i pinhān
- 93b- İ** 2699 ‘Adāvetde bulardur āfet-i ten
Olurlar dostluğda cāne düşmen
- 2700 Selefden gūş idüb bu mācerā’i
Bulardan ummādı ‘āqıl-i vefā’i
- 2701 Güzāfıyla bunı çün ol siyeh rüz
Deyüb Mecnūn’a oldı āteş-efrüz
- 94a- S** 2702 Düşüb gayret odına cānı nāgāh
Derūn-ı dilden itdi derdile āh
- 2703 Bu gayret-i ‘āşıkā urmasa āteş
Daği bir yüzden olmazdı müşevveş
- 2704 Bu gayret-i ‘āşıkā sehm ü seherdür
Ölümden daği bu düşvār-ı terdür
- 2705 Bu haletden ki hūşın aldı hayret
Uçuğ dutmış⁹⁵⁰ gibi ditretti gayret
- 83a- Ö** 2706 Düşüb şol deñlü dökdi taşā yāş
Ki la‘lın itdi anda kamu taş
- 2707 Didügi söze ol bed kūy-ı nādān
Peşimān oldı kıldı deng ü hayrān
- 2708 Gelüb biñ ‘özrile bu nā-tüvāna
Didi ey od uran āhı cihāne

⁹⁴⁸ dutar: tutar S İ

⁹⁴⁹ duta: tuta S İ

⁹⁵⁰ dutmış: tutmuş İ

- 2709 Bu cürmüm ʿaffına ümīd-vārım
Ki sözimden ʿatuñda şerm-sārım
- 2710 Dirüğiyle çü yaqđım cānumı ben
Helāk itdüm bu yolda ʿānumı ben
- 2711 Ki ol hurşīd-i ruḥ-ı māh ḥuceste
Olubdur mihrīniyle dil-şikeste
- 2712 Nigāhile egerçi itdiler ʿayd
Senüñ şevķüñle līkin olmadı şayd
- 2713 Giçer yādıñla her-dem mācerāsı
Topuñdan ğayrı yoqđur āşināsı
- 94a- İ 2714 Ki her bir demde seni ol perī-zād
İder biñ kez döküb göz yaşını yād
- 2715 Egerçi şüy olmışdur raķībi
Velī yoq vaşl-ı ḥʿanından naşībi
- 2716 Daḥi gülzārını ider temāşa
Eline līk el urmadı ḥāşā
- 94b- S 2717 Ki bir yıl oldı almışdur o māhı
Daḥi mührünledür ḥaқđur güvāhi
- 2718 Degül bir biñ yıl olsa bulmaya yol
Muḥāl olmışdur andan bir yiye ol
- 2719 Bu vehmüñden beridür ol dil-fürüz
Ruḥ-ı āyīnesine ʿonmadı tüz
- 2720 Dili Mecnün’ı kim başmışdı ḥayret
Yaқardı ḥasretle nār-ı ğayret
- 2721 O sözlerden ki özin yāvı kıldı
Bu sözlerden biraz kendüye geldi
- 2722 Yürürdi zarb yiyüb ser şikeste
Nitekim murğ ola çü per şikeste

- 83b- Ö رفتن پدر مجنون بدیدن مجنون را ونصیحت کردن⁹⁵¹
- 2723 Bu nazm-ı terde şarrāf-ı suhan-senc
Cevāhirden bu resme bağladı genc
- 2724 Ki ol mäh-ı kabā-pūş-ı şekker-bāş
Melāhat mehdi içre mihr-i habbāş
- 2725 Çü oldı zülfi bigi⁹⁵² pāy-beste
Ġam-ı sevdāda kıldı dil-şikeste
- 2726 Bu oduñ cānına irüb gözindi
Daḥi bir derde düşdi derd mendi
- 2727 Yem-i şevke qarışdı baḥr-ı ḥayret
Ġam-ı ışka qarışdı nār-ı gayret
- 94b- İ 2728 Kıyās it niçe düşmişdi diger gün
Ki Mecnūn olmuşiken oldı Mecnūn
- 2729 Karar u ḥurd-ı ḥāb şabr-ı muḥlaḳ
Gidüb andan nefis kılmışdı ancak⁹⁵³
- 2730 Teni kim müyeden dönmişdi müye
İrürdi āhı küy-ı mäh-ı rüya
- 95a- S 2731 Nazar kıldı çü ḥargāhı nigāre
Yüregin itdi gayret pāre pāre
- 2732 Döküb ḥün-ı cigerle gözden ābı
Zebān-ı bādıla itdi ḥiḫābı
- 2733 Didi ey əhdini iden ferāmūş
Olan aḡyār-ı yārıla der āḡūş
- 2734 Bu ne ḥālidi ey şem^c-i şeb-efrüz
Ki gayretden siyāh oldı bana rüz
- 2735 Qanı ol dem ki oturıb berāber
İderdüñ mihr əşkını mükerrer

⁹⁵¹ Mecnūn'un, babasına Leylā'dan şikāyetçi olması

⁹⁵² bigi: gibi S

⁹⁵³ İ: -

- 2736 Çanı ol kim virüb  ahdüne ümiz⁹⁵⁴
Çılurduñ Şevk-i dilde  ahd-i cäviz
- 2737 Çanı ol da vi-i Şevk-i maĥabbet
Çanı ol ma ni-i zevk-i maĥabbet
- 2738 Ki iderdüñ Şıdk yüzinden işaret
Virtirdüñ vaşl-ı ĥ anından beŐaret
- 84a- Ö 2739 Bu gün ol ĥaleti idüb feramuŐ
Çevirdüñ yüz ey m ah-ı kab -püş
- 2740 Vefadan sen ki döndürdüñ  inanı
O da vayı maĥabbet noldı k anı
- 2741 Elim virüb c num mihrüni⁹⁵⁵ ben
Viresin bir daĥi mihrine dil sen
- 2742 Yeñi⁹⁵⁶ y rile olduñ Şöyle dil-Şad
Ki itmez olduñ eski y ruñi y d
- 2743 Eger ĥayrıla olduñsa ver  ĥuŐ
Çadimi dostı kılma feramuŐ
- 95a- İ 2744 Olub dil-i b ĥ-ı ĥüsnüñ b ĥb nı
Hevesde geçdi eyy m-ı civ nı
- 2745 Çi ger b ĥ üzre çekdi renc-i bülbül
ÇarıŐdı⁹⁵⁷ ĥ rıla açıldı ç n g l
- 95b- S 2746 Bu  hımdan ki yer an nla ditrer
Ruĥuñ baĥında  ĥir yimeye ber
- 2747 Leb-i la l ñ baña kim k and-ı terd r
NaŐib-i ĥayret ñ andan ĥicrd r
- 2748 Ne cürm itd mdi evvelden saña ben
Ki  ĥir böyle ĥ ar itdüñ beni sen

⁹⁵⁴ ahd ne ümiz: vaŐluña ümiz S İ

⁹⁵⁵ virüb c nım mihr ni: mihre dek virüb c nımı S

⁹⁵⁶ yeñi: bugün S

⁹⁵⁷ karışdı: koŐuldu S

- 2749 O dem kim saña virdim ʿaql-ı cānı
Bu hāle itmedüm herkez gümānı
- 2750 Göñül kıldı diyü mihrüñle peyvend
İderdüñ baña dürlü dürlü sevgend
- 2751 Gör_ol sevgendiñce şıdķ buldı
Gör_ol peyvend niçe rāst oldı
- 2752 Dili mihrinle gayruñ eyledüñ kerem
Beni gördikde gelmez mi saña şerm
- 2753 Dutalum⁹⁵⁸ ğamdan oldı gözlerim kör
Görür gayrılar āhir ey yüzi nūr
- 2754 Çü ahd-i yār haķķın fikr iderler
Saña peymān-şiken-i dildār dirler
- 2755 Şımaķ ʿahdi degüldür çünki ferrüh
Hazer kıl bu işüñden ey perī⁹⁵⁹ ruķ
- 84b-Ö** 2756 Ki şanmayınca meyden rüy obāş
Olub bed-nām halka olmadı fāş
- 2757 Şikeste kılmayınca cām-ı bedri
Şeb_olub rü-siyeh gitmedi ķadri
- 2758 Şıdı çün ʿahdini gülzārda gül
Düşerdi hāre anı āh-ı bülbül
- 95b-İ** 2759 Ne gönülle dutam⁹⁶⁰ senden ricāyı
Ne yüzden ire baña rüşenāyı
- 2760 Sen_anı itmedüñ kim dil ola şād
Elinden senüñ ey bī-dād-ı feryād
- 96a-S** 2761 Tapuñdan gerçi kim rencideyim ben
Olur rencide dil rencidelikden
- 2762 Şuña irürdi āhir göñlimi ğam
Ki azār olduğından urmazım dem

⁹⁵⁸ dutalım: tütalum S İ

⁹⁵⁹ perī: ķamer Ö

⁹⁶⁰ dutam: tütam S İ

- 2763 Çeker gönüm vefâsızlık cefâsın
Dilüm varmaz ki diyem bî-vefâsın
- 2764 Düşerdi hayrete bu hūy hāmuñ
Bilemez dil ne yüzden diye nāmuñ
- 2765 Bu kamu senle sensin yine cānum
Revān-ı rūhım u rūh u revānum
- 2766 Ğamıñdan kim olur ‘ömrüm tebāhı
Güzelligüñdir anuñ ‘özr-h’āhı
- 2767 Tapuñdur rüz-ı benün şem^c-i dil-süz
Bu hoşdur kim olam önüñde ey rüz
- 2768 Kimün kim var bunuñ gibi cemāli
Anuñ hunrizlikden yok vebāli
- 2769 Meh_olsa la^l-i leb yüzüñdir ey māh
İki ruhla şeh olsa sensin ol şāh
- 2770 Çi ger gülşende vardur verd ü lāle
Olur ‘aks-i cemālüñden nevāle
- 2771 Ger_atlasdur kabā’-i kām^e-i şāh
Ruhunuñ kırmızısındandur āgāh
- 2772 Tutar sultān-ı hālüñ çetr-i müşkīn
Ki anuñdur Rūm u Şām ü Çīn ü Māçin
- 85a- Ö** 2773 Bu hūsnile çün ola rüy-ı dildār
Dili almağdur añdan kār-ı düşvār
- 96a- İ** 2774 Alınmaz dil meger virem revānum
Ki oda yandı ten mülde cānum
- 2775 Bu yüzden gayrı çāre bilmezem hiç
Ki kamu varum idem yoluna pīç
- 96b- S** 2776 Boynıñıla idüb feryād u zārı
Gözinden dökdi ebr-i cūybārı
- 2777 Devāsuz derdile hayretde kaldı
Şifāsuz rencle āşufte oldı

- 2778 Dilinde derdinün olub biri yüz
Girü döndi gamıyla ol ciger-süz
- 2779 Yürirdi vālih ü hayrān u bī-rāh
Degüldi kendü kendüzinden āgāh
- 2780 Ne yolu kande varduğın bilürdi
Ne bir lahza özi varın bilürdi
- 2781 Özüni yitürüb ol merd-i şeydā
Gezerdi küh u deşt u rāğ u şahrā
- 2782 Hevā şehrinün olub şehre bendi
Olubdı āteş-i ‘aşkuñ sipendi⁹⁶¹

962 رفتن پدرمجنون بدیدن مجنون و نصیحت کردن

- 2783 İden meydān-ı ‘ışk içinde cevlān
Bu resme urdı söz nazmına⁹⁶³ cevğān
- 2784 Ki ol oğlun yitürmiş pīr-i fāni
Mişāl-i Yūsuf u Ya‘qūb-ı şāni
- 2785 Çü gördi kim idüb Mecnūn deħşet
Kaçub insāndan gösterdü vaħşet
- 2786 Dili dürcinde derdin eyledi derc
Yoluna itdi ‘ömr-i varını harc
- 2787 Yuya yellerle ger sa‘y idüb ādem
Ağārub rengi urmaz Rūm’dan dem
- 2788 Hālāsiçün ki dökdi māl-i Kārūn
Daħi tırduqça Mecnūn oldı Mecnūn
- 85b- Ö 2789 Çü bulunmadı çāre kaldı nevmīz
96b- İ Ki tıtmazdı dili ümīz-i cāvīz

⁹⁶¹ İ: -

⁹⁶² رفتن پدرمجنون نصیحت کردن مجنون را پدرش Ö Mecnūn’un babası Mecnūn’u görmeye gitmesi ve ona öğüt vermesi

⁹⁶³ nazmına: tapuna İ S

- 97a- S 2790 Girüb bir kûşeye cem^c itdi tûşe
Ki ne vaqt ire deyü çāre gūşe
- 2791 Ža‘īf ü pīr ü süst ü zebūnı
Fenā şehrinüñ olur rehnümünü
- 2792 Çü çökmüş gördi ‘ömri hānesini
Diledi kim göre dīvānesini
- 2793 Daħi bundan üşendi kim revānı
Revān ola⁹⁶⁴ bedenden nāgihānı
- 2794 Ecelden çün ola hāli diger gün
Kıla bīgāneye ol künc-i Kārūn
- 2795 ‘Aşā elde alub bir kaç civānı
Yürüdi isteyü ol nā-tüvānı
- 2796 Tıolandı rāğ u şahrā vü şitābān
Aradı vadi vü küh u beyābān
- 2797 Gözetmediñ komādı cāyı her-gīz
Eşer bulmadı andan qaldı ‘āciz
- 2798 Şoñ_{ucı} bir kişi virüb nişānı
Filān vīrānededür isteñ anı
- 2799 Ki tutmuş anda bir gār içre mesken
O gārı eylemiş āhıla külhan
- 2800 Teni çün neft olmuş kān-ı āteş
Şanasın kim döker bārān-ı āteş
- 2801 Çün anuñ kandeligi oldu ma‘lūm
Yüridi ol yaña bu pīr-i mazlūm
- 2802 Döküb göz yaşın ol vīrāne irdi
Bağub gördi anı līkin ne gördi
- 2803 Görür bir od berq urmaz zebānı
Vücūdi qāvīnūñ çıkar duħānı

⁹⁶⁴ ola: olub S İ

- 97a- İ 2804 Söyünmüş şem^c bigi şöyle bî-nür
Sen ü benden degül bel kendüden dūr
- 97b- S 2805 Melālet mesnedine arka virmiş
Düşüb deryā-i fikre garkā varmış
- 86a- Ö 2806 Akıdur gözlerinden kanla yaş
Ne atana anana yār u kardaş
- 2807 Bu kâmusından idüb dilberi ol
İdinmiş yār-ı derd-i dilberi ol
- 2808 Nizār olmuş teni dönmiş hayāle
Özin bilmez kıllur ki gāhı nāle
- 2809 Şu resme bulmuşdı cism-i hıffet
Ki bilinmezdi etmeyince diğkat
- 2810 Kâmu gitmiş ne varsa et ü cānı
Derisiyle kalmış üstüh^ānı
- 2811 Hayātından teninde buyı kalmış
Memāta irmege bir müy kalmış
- 2812 Yer_üüzre yilden olmuşken revān-ten
Yer_üaltındağılardandı nihān-ten
- 2813 Vücūdı varı kim olmuşdı fāni
Bedensüz anda gördiler revānı
- 2814 Çü oğlan gördi pirī aldı hayret
Yüregi kopardı cānı dutdı ʿibret
- 2815 Ciger kanı çekerdin süze geldi
Ciger üzre ciger ağıza geldi
- 2816 Yetürdi vardı kâtında oturdu
Dizine başını aldı getürdi
- 2817 Egildi öpdü yüzün dutdı⁹⁶⁵ başın
Yeni ucıyla sildi gözi yaşın

⁹⁶⁵ dutdı: tıtdı S İ

- 2818 Gözin açub görür Mecnûn ser-bâz
Ki olmuş gendüye bir şahş dem-sâz
- 97b- İ 2819 Atâsı yüzine idüb nizâre
Bileymedi özin çekdi kenâra
- 98a- S 2820 Özi varından olmayan haber-dâr
Göricek ğayrı bilür mi ey yâr
- 2821 Didi kimsen nedür benden murâdın
Ne yerdendir gelişüñ nedür aduñ
- 2822 Ayıtdı kim ata kim ey ciger-süz
Senüñ derdüñden olmuşım siyeh-rüz
- 86b- Ö 2823 Çü bildi kimidügin durdı⁹⁶⁶ Mecnûn
Düşüb pâyine yüzün sürdi Mecnûn
- 2824 Öperdi yandırıp şefkat çerâğın
Bu anuñ başın ol bunuñ ayâğın
- 2825 Döküb yaş ağladılar zâr u zârı
İksinüñ daği gitdi qararı
- 2826 Oğıl derdiñe urdı bağrına tîr
Ökiş zârılığından soñra bu per
- 2827 Çıkardı köhnesinden hûb câme
Kemer biline başına imâme
- 2828 Getürdi yanına çekdi kenâre
Giyürdi luţfila ol dil-fikâre
- 2829 Dili levhine ne itdiyse tahrîr
Naşîhat gûne bir bir itdi taqrîr

نصیحت کردن پدر مجنون مجنون را⁹⁶⁷

⁹⁶⁶ durdı: ıurdı S İ

⁹⁶⁷ *Mecnûn'un babasının Mecnûn'a öğüt vermesi*

- 2830 Didi ey cism-i cāne şem^c-i rüşen⁹⁶⁸
K'alurdı rüy-ı dil hüsniñle gülşen
- 2831 Perī rīvine gönliñ oldı meftūn
Beni deyu analıguñ itdi mağbūn
- 2832 Bil ey 'ömrüm kūyınıñ āfitābı
Ki budur devr-i rüyuñ var şitābı
- 98a- İ** 2833 Bu yoldan kim giyāhı oldı sem-nāk
Hazer kıl merkebi cismi ider hāk
- 98b- S** 2834 Nişāne tīr-i ıışka eyledüñ ten
Bir āy oldıgını bir yıl dutsın⁹⁶⁹
- 2835 Saña zaħm urdı çarħ-ı bī-müdārā
Akar kanuñ göziñden āşikārā
- 2836 Bu yolda ol kadar yılduñ yegürdüñ
Ki varılmayacaķ yollara varduñ⁹⁷⁰
- 2837 Degüldür ki muhālif yola gitmek
Kişi dāyim üzen rencide itmek
- 2838 Şu vādi kim olupdur cāy-ı āb ol
Çü ire seyl-i tiz olur harāb ol
- 87a- Ö** 2839 Niçe hemrāh ola saña odı yol
Tīre şuride olduñ kendüñe gül
- 2840 Reh-i gamda nedür bunca tecemmül
Kadem merdāne baş ile tahammül
- 2841 Ki olur her belānuñ bir penāhı
Bulur o avāreler ārām-gāhı
- 2842 Eger dīvānelige urmasuñ el
İşüñ kılmazdı bu vechile⁹⁷¹ mühmel
- 2843 Senüñ serkeşlügüñden tıldı eyyām
Bir iki gün nola ger kılsuñ ārām

⁹⁶⁸ Beyit, İzmir nüshasında başlıktan öncedir.

⁹⁶⁹ dutsın: tutsın S İ

⁹⁷⁰ varılmayacaķ yollara varduñ: var olmayacaķ yerle var olduñ S İ

⁹⁷¹ kılmazdı bu vechile: bu vechile kılmazdı S İ

- 2844 Ki vardur her ğam u sevdāya ğāyet
İrer her miḡnet lābūd nihāyet
- 2845 Yerinde ḡāk olmak oldu bihter
Kişi ğurbetde almadansa ebter
- 2846 Öziḡi ḡoř dut⁹⁷² kim ömürdür bād
Zihī āil ola bu ğamdan āzād
- 2847 Bu ğün kim var daġi ömrüḡ arārı
Gerekdür kim idesin rāst-kārı
- 98b- İ 2848 Ecel irüb ü yārın baġlana yol
Kimüḡ atında sözüḡ ola mabül
- 99a- S 2849 Getürmezler saḡa ḡvān-ı emelden
Gelür o göġe nitdikse amelden
- 2850 Egirdüġün giyer her bir zen el-ḡa
Bier ekdüġini her merd-i muḡla
- 2851 İtüḡ var yiri senüḡ yo maāmuḡ
Bu yüzdenden nie insan ola nāmuḡ
- 2852 amu maḡlūuḡ ādem bihteridür
Bu fılüḡ ādemīliden beridür
- 2853 şeref bulmuşıken ey nür-ı dīde
Neden vaḡřı bigi olmak remīde⁹⁷³
- 2854 Gözim nürısın ol göḡlüm ḡarīfi
Yeter rencīde ıldım⁹⁷⁴ ben zaīfi
- 2855 Bir iki ğün ki sensin hem inānum
Rikābımdan benüm ayrılma cānum
- 87b- Ö 2856 Yaındur vat ol benümle dem-sāz
K'urmasun cān uşı mihrüḡle pervāz

⁹⁷² dut: ut S İ

⁹⁷³ şeref nürısın ol göḡlüm ḡarīki / ır-i rencīde ılduḡ ben zaīfi İ

⁹⁷⁴ ılduḡ: eyle Ö

- 2857 Yöneldim gitmege sen ol selāmet
Bir iş eyle ki olmaya nedāmet
- 2858 Bu rüz irdi şebe sen iy seher gel
Bu cān irdi lübe sen ey püser gel
- 2859 Ki çün ire ecelden baña hayret
Bu yüzden kılmaya cānumda hasret
- 2860 Ben oldım gitmelü ey dil pezīrim
Ayağdan düşmeden ol dest-gīrim
- 2861 Kerem eyle şönumı kıoma mühmel
Yumalmanın gözüm şur haneye gel
- 2862 Yerümi bekledim kaldım seleften
Seni koyub gidem bāri halefden
- 2863 Bu mülk ü bu hazīne ki oldu şāyi^c
Düşüb bīgāneye olmaya zāyi^c
- 99b- S 2864 Yi rahatlıkla çün hazır durur genc
99a- İ Ki cem^c itdüñ çeküb yüz zahmet u renc
- 2865 Sürüb zevkile ʿālemde murādın
Sehāyile çıkargıl eyü adūñ
- 2866 Cihān yüzine şimdi bakıcağ göz
Ataya anaya sensin yaluñuz
- 2867 Revā mıdur ki hüsnüñden idüb dūr
Koyasıñ didesüz ʿālemde bī-nūr
- 2868 Kābül ider mi bunı dost u düşmen
Ki elüm üstümde bulunmayasın sen
- 2869 Budur korkım çü kendü kim bilesin
Gelesin līk beni bulmayasın
- 2870 Kōparub sīnem üstünde ʿilāle
İdesin hasret ü derdiyle nāle
- 2871 Dem-i serdiñ ger ola āteşin dūd
Baña ol düddan hiç olmaya sūd

- 2872 Çü Mecnûn perişân hâl-i medhûş
Atası sözlerini eyledi gûş
- 88a- Ö** جواب دادن مجنون بپدرش⁹⁷⁵
- 2873 Didi ey mihr-i şem^c-i dil-firūzum
Zülâl-i kıand-ı nuşh âb u rûzım
- 2874 Sözüñüñ dürrin itse halka gûş
Olur gün bigi⁹⁷⁶ rûşen şuret-i hûş
- 2875 Dilüñdür çeşme-i âb-ı hayâtım
Ki garķ olmışdur anda şeş cihâtım
- 2876 Naşîhatde dehānuñdur şeker-rîz
Kelāmuñ şerbetidür şihhat-āmîz
- 2877 Şadef ağzuñ sözüñdür dürr ü güher
Virür cān kuşına her dürre zîver
- 100a- S** 2878 Ve lîkin bu dil ü bî-rây u bî-hûş
99b- İ İdübdür pend kuşını ferāmûş
- 2879 Kālalı hasret-i yārile nā-kām
Hevādan berk bigi dutmaz⁹⁷⁷ ārām
- 2880 Şafā-i ıışķ-ı dilberden urur dem
Degül habbe kıatında iki  alem
- 2881 Çü bilmezim geceyi gündüzimden
Ne deñlü lezzet-i ālem kendüzimden
- 2882 Bugün disüñ ne yidüñ gice anı
Ne iydüğün dimege fikr kıanı
- 2883 Atāsın gerçi olur mihr ü mâyil
Degül āgāh oduñdan velî dil

⁹⁷⁵ *Mecnûn'un babasına cevap vermesi*

⁹⁷⁶ bigi: gibi S İ

⁹⁷⁷ bigi dutmaz: gibi tıtmaz S İ

- 2884 Yuyıldı levh-i dilden kendü Ādem
Ki ol dem bil ki maḥv oldı nihā-dem
- 2885 Bunı dil bilmeyeli oldı ḥayli
Ki ben Mecnūnmıyam yāḥūd Leylī
- 2886 Seḥāb-ı dilden irüb giryeye berķ
Hevā odınla itdi varumı ḥarķ
- 2887 Çü vaḥşi oldı dil ey nūr-ı dīde
Ola mı merdüm içinde remīde
- 2888 Vuḥişıyle şevkim dutmuşdur⁹⁷⁸ ülfet
İdinür ḥūna anlarda ʿādet
- 88b- Ö 2889 Budur ḳorḳum çü varub ḳoyarım kerd
Dil-i yārāne derinimden ire derd
- 2890 Ḥarābe eylemişdir meyl-i rāyum
Ḥarābe ol cehtden oldı cānum
- 2891 Ḥaḳḳın emriyle oldı baña bevāyiş
Benümçün gelmesün gönlüne teşvīş
- 2892 Ki dut kim gerdişinden rüz[i]gāruñ
Kem oldı işüğüñden bir ğubāruñ
- 100b- S 2893 Yā bādıyla irüb emr-i ilāhī
100a- İ Götürdi ḥırmanuñdan bir kiyāhı
- 2894 Düzüb bir meşhedi üstüne ur dest
İtdi kim bunda dūr ol ʿāşık mest
- 2895 Şalāḥa şol kişi k' olmaya māyil
Ḥālāşına anūñ kim bağlaya dil
- 2896 Didüñ kim merk ḳılub ʿömrimi pest
Giribānuma urulmuşdurur⁹⁷⁹ dest
- 2897 Şu resme itmişdür varumı terk
Ki terkim şafḥasından ders oḳur merk

⁹⁷⁸ dutmuşdır: tutmuşdır S İ

⁹⁷⁹ urulmuşdurur: uzatmışdur S İ

2898 Olur merkiñle zinde eşk rīzān
Benüm merde ola mı mürde giryān

وداع کردن پذیرمجنون بمجنون و رفتن بمقام خود وفات کردن⁹⁸⁰

2899 Çü per āşūftesini gūş eyledi
Gözinden āb u ḥasret cūş kıldı

2900 Muḥaḳḳaḳ bildi ki ānı ğam-ı ʿışḳ
İdübdür şehre bendi ʿālem-i ʿışḳ

2901 Açılıb sırr-ı gencinüñ kilidi
Ḥalāşından anuñ kesdi ümīdi

2902 Didi ey şūr-ı ʿışḳıla ciger-sūz
Düḥān-ı ḥasretle āteş-efrūz

2903 Çü nevmīz olduĝuñ itdim semāyı
Ber u gül bāri idelüm bāri vedāı

2904 Recānuñ yaʿni kılmadı hicābı
Sirüşküñden yüzime⁹⁸¹ dökğil ābı

89a- Ö 2905 K'idem ol ābıla ğasl-ı kefen ben
Ḳalam ḥoş bu dimekle pīreḥen ben

2906 Yolumı dutdı tābuñ⁹⁸² ḥarābı
Ki irdi ğarbe ʿömrüm āfitābı

101a- S 2907 Çü rihlet kūsın ura kār-bānum
100b- İ Getirdi şū daḥi uş sār-bānum

2908 Bu ʿālemden gönül baĝladı maḥmil
Daḥi bir ʿāleme yaklaşdı menzil

2909 Ecel çevĝānı irdi kim ura ṭop
Olısdurur andan merkebim çüb

2910 Ğamuñ tāşı çü ʿömrüm şīşesini
Şıdı maḥv itdi cān endişesini

⁹⁸⁰ Babasının Mecnūn'a vedası ve Mecnūn'un babasının ölüm haberini alması

⁹⁸¹ yüzime: gözüme S

⁹⁸² dutdı tābuñ: tutdı tarīk S

- 2911 Bir  arada sen nle konuŖam yok
Giderem yola dağı d n Ŗ m yok
- 2912 Bu demdür  al n  a ır ŖorıŖım
Bu g r Ŗdir yüzünü Ŗon g r Ŗim
- 2913 Ya ındur kim ağızda bağlana dil
 ekile g ze s rme yirine m l
- 2914 Diy b bu s zleri ol dil-fik re
Elin uzatdı v   ekdi ken re
- 2915 Y zin  pdi ve boynun  oğladı
Yeri  asret yaŖıyla Ŗuladı
- 2916 A ıdub d ne d ne d deden d r
Nes minden dim ğı eyledi p r
- 2917 Yile virdi  u  omri  aŖılını
Vid c id b  odı ol b  dilini
- 2918  riŖdi kend n n  aŖrına renc r
Ya ın a a ki c n andan olur d r
- 2919 Bir iki gün gid b t b-ı t v nı
 amıyla  ıldı anda zinde-g nı
- 2920 S v r olub ecel atına n g h
Rev n oldu fen  Ŗehrine b -r h
- 2921  d b perv z c n-ı murgu  afeŖden
 riŖdi ma Ŗad-ı Ŗıd a nefesden
- 89b-   2922 T n bı  arŖa ol uzatdı  arŖı
101a-   101b- S  dendi ferŖ-i  aki c z-i ferŖi
- 2923  ad mi resmi bu oldu cih nu n
Ki tenden ra tını alur rev nu n
- 2924 M r r-ı dehr itmiŖdir bunu k r
Ki ne g l  or bu bağ içinde n   r

- 2925 Kimüñ başına urdı lâ'lden t̄ac
Kimi nef̄s merkebinden almadı b̄ac
- 2926 Anı kim lem^{ca} bahta itdi ḥandān
İrişdi şem^c bigi kıldı giryān
- 2927 Bu oduñ ^cālemi tutdı şerārı
Bu sözüñ çarḥa irişdi baḥārı
- 2928 Fenā eliyle şunub⁹⁸³ s̄aḳi-i dehr
Bu şerbetden virür her kişiyē behr
- 2929 Olar buldı bu deyr içinde rāḥat
Ki vārından bunuñ itdi ferāgat
- 2930 Aña fetḥ oldı dehrüñ genc k̄anı
Ki gelmedin fenā ol oldı f̄anı
- 2931 Beḳāya olmayub ya^cni ricāsı
Özi varını yoḳ itdi fenāsı
- 2932 Degüldür çün ki b̄aḳī dehr künci
Çeker maḡrūr olanlar aña renci
- 2933 Şevḳim bu varḥadan ḳurtardı c̄anı
Ebed zevḳiyle şād oldı revānı
- در خطاب نفس خود گوید⁹⁸⁴
- 2934 Göñül aç ḥv̄ab-ı ḡafletden göziñi
Olub bī-dār düşer kendüzüñi
- 2935 ^cAnāşırdan mürekkebdür çü ebed an
Degül muḥkem benā-i cism-i insan
- 102a- S 2936 Ki cem^ci bād u nār⁹⁸⁵ u āb u ḥākiñ
101b -İ Zārūri menşā-i oldı helākiñ

⁹⁸³ sunub: sunsa İ

⁹⁸⁴ *Mecnūn'un kendi kendisiyle konuşması*

⁹⁸⁵ bād u nār: nār u bād S bād u bād İ

- 2937 Birisi çün muhâlif gele hâle
Halel irüşir andan i'tidâle
- 90a- Ö 2938 Maḥabbet olıcaḡ hâli mizâcuñ
Daḡi olmayısar nef'i ilâcun
- 2939 Sipâh-ı mevt çün açâ kimisini
Gözüñe teng ider şahn-ı zemîni
- 2940 Olursuñ hısn-ı âhende muḡayyed
Saña sūd itmeye burc-ı meşiyyed
- 2941 Seni ger dehr ide şâh-ı ferîdün
Açıl irüb ḡalısar baḡruñı ḡün
- 2942 Ki olduñsa yedi iḡlime server
Olırsan 'âḡıbet ḡâke beraber
- 2943 Ferişte şekl-i dünya deyüdir bil
Helâküñ andan olmışdur ḡazer ḡıl
- 2944 Dehân-ı şekker ü dehr oldı pūsı
Fesâne oldı ehline füsünü
- 2945 Virürse daḡi saña⁹⁸⁶ ni'meti bol
Aña aldanma kim mekkârdur ol
- 2946 Anuñ virdüğini şanma ki ḡalır
Kime ne virürise girü alır
- 2947 Cihânuñ nüşı nış ü 'ayşıdur yâs
Serveri ḡüzn ü rahatluḡı vesvâs
- 2948 Sürülür gerçi 'ayş-ı nüşı şâdı
Kim aldı 'ayş u nüşından⁹⁸⁷ murâdı
- 2949 Niçe bir yiyesin dünya ḡamını
Ki virür şehd yerine semîni
- 2950 Hevâ mülki yolında olma sâlik
Ki andaḡı menâzıldür mehâlik

⁹⁸⁶ daḡi saña: daḡi saña İ

⁹⁸⁷ 'ayş u nüşından: nüş u 'ayşıyla S İ

- 102b- S 2951 Çü şon ucı memātuñdur źarūri
102a- İ Ğururıyla dile şalma fütürı
- 2952 Bu vādi k'aña uğratdı seni rāh
Fenā seyline olmışdur güzer-gāh
- 2953 Kim ol seyliyle ʿālem vardı ğarķa
İrişdi baħr-ı mevci baħr-ı ğarba şarķa
- 2954 Ğötürmez ğirü herkez alduĝını
ʿAdem mülkine iletür bulduĝını
- 90b- Ö 2955 Riyāz-ı sebze olmışdur seyf
İçinde serv bigi⁹⁸⁸ ğaddüñe ğayf
- 2956 Ki tıĝinden urıb baĝruña yāre
İdiser devr elinle pāre pāre

989 در مناجات

- 2957 İlahī çün açıldın cāne āşüb
İrişüb ola cismüm merkeb çüb
- 2958 Ğidicek baĝmayub şola vü şaĝa
Yaĝınuñdan beni şalma ıraĝa
- 2959 ʿİnāyet ğülşeninde ğıl ıaraĝum
Hidāyet pertevinden yaĝ çerāĝım
- 2960 Revānum şād idüb baĝşāyişüñden
Küşāyiş-i feyz ğıl āsāyişüñden
- 2961 ıutub nūr-ı beşāret birle rüşen
Żalām-ı ğavf ref^c it cānu dilden

990 خبریافتن مجنون از و فات پذیرش وزاری کردن

⁹⁸⁸ bigi: gibi S Yakarış

⁹⁸⁹ İ: در بیان مناجات بقاضی الحاجات

⁹⁹⁰ خبریافتن مجنون از و فات پذیرش وزاری کردن بر سر کورش
başında ağlaması

- 2962 Meger bir gün azādan vaqt eb-gīr
Giderdi⁹⁹¹ bir kii almaa tacīr
- 2963 Oturmııdı Necd ūstine Mecnūn
Nitekim tāc ūzre dūrr-i meknūn
- 103a- S 2964 ūn ol āufteye dū⁹⁹² oldu ayyād
102b- İ Didi ey ehl-i beytinden olan yād
- 2965 Ne āta pāder ki gelūr ne māzer
Ne hem-rāh u ne yār u ne birāder
- 2966 Hālef haında bazılar selefden
Didiler ha yekdūr nā-hālefdən
- 2967 Hāyatında utam kim tūr⁹⁹³ olub sen
açardı eyleyū vahet pezerden
- 2968 Ayrıldı gūnlūne cū u civānı
Vuūıyla idersin zindegānı
- 2969 ū undı aa cām u mevti sākī
Seni ha eylesūn yirinde⁹⁹⁴ bākī
- 91a- Ő 2970 Ğam-ı mihrūnle terk itdi imāret
Gelūb abrini bāri ıl ziyāret
- 2971 ū marum eyledūn ol dil-fikāri
Revānından dile gel ūzr-i bāri
- 2972 İridi gūına ūn bu kez āheng
Gūrūndi rast-ı add-i nāleden eng
- 2973 Diriĝ ū asretile baına ha
Sāub āhıyla itdi zūhreler āk
- 2974 Bir arada ki yoĝıdı arārı
Gelūb topraĝı ūzre ıldı zārı

⁹⁹¹ giderdi: iderdi İ

⁹⁹² dū: tū S

⁹⁹³ tūr: dūr S

⁹⁹⁴ yirinde: ālemde S İ

- 2975 Yüz_urub qabrini⁹⁹⁵ itdi der aġuř
Yüregi yandı göñli eyledi cüş
- 2976 Akıtdı ebr bigi⁹⁹⁶ eşk-i ġam-nāk
Gözi yaşından itdi ġāki nem-nāk
- 2977 Gehi sürerdi düşüb laġdine ber
Gehi ġākin urdı tāk ber efser
- 2978 řān_oldı rüz-ı zindan ehlinüñ şeb
Yāġūz bīmāri tutdı⁹⁹⁷ tābıla teb
- 103b- S 2979 Esīr-i bīm olub gitdi⁹⁹⁸ mecāli
103a- İ Yetīm oldıġda nite ola ġāli
- 2980 Urıldı fetġi bābınuñ kilidi
Kesildi dest-ġirinden ümīdi
- 2981 Göziniñ baġr idüb der-feřānı
Arādı hemnişininden niřānı
- 2982 Çü bulmadı ġamıla ġam-küsārı
Gözinden qāne ġarq itdi nām-dārı
- 2983 Akıdub gözlerinden cüy-ı ābı
Yüz_urub qabrine itdi ġıtabı
- 2984 Didi kim nolduñ ey cānum babasın
Ki oldın ben ġarībūñden cüdāsın
- 2985  Aceb qandesin ey ġam-ġvār-ı dil-keş
Ki olduñ hicrūñile cāne āteř
- 2986 Firāqūñla ġamuñdan āteř-i dūd
Yüregimde qodı od üstine od
- 91b- Ö 2987 Düşüb derd ü ġamuñdan ıztırāba
Vücüduñ varını virdüñ ġarābe
- 2988 Fenādan sen beķā iline göçdüñ
Baña öksüzligüñ şonını biçdüñ

⁹⁹⁵ qabrini: topraġa İ

⁹⁹⁶ bigi: gibi S

⁹⁹⁷ tutdı: iderdi İ

⁹⁹⁸ gitdi: giden İ

- 2989 Mübārek bād irmez çün demekden
Giyelüm bāri ol ʔonı ǵamuñdan⁹⁹⁹
- 2990 Oǵıl derdinüñ atadur ʕilācı
Atasuz olıcağ acıymış acı
- 2991 Sen ǵıdūñ baña üstād-ı ʔarīqat
Sen ǵıdūñ baña ǵam-ḥvār-ı ḥaḳīqat¹⁰⁰⁰
- 2992 Sen ǵıdūñ baña ǵamda yār u yāver
Sen ǵıdūñ baña bāzu-yı dilāver
- 2993 Beni terk itmezmüş derd bildüm
Bu derd içre ki senden ʔoña ǵaldum
- 104a- S 2994 Nihādımdan ǵopar biñ āh u feryād
Ǵaçan kim bir sözüñi ider mi yād
- 103b- İ 2995 Ǵatuñda cürmile bī ʕitizārum
Öñüñde ḥāletimden ʔerm-sārum
- 2996 Senüñ haberüñ¹⁰⁰¹ benüm derdimle¹⁰⁰² sürāḥ
Benüm ǵöñlim senüñ mihrüñle küstāḥ
- 2997 Benüm mihrümle sen içdüñ semm-i ǵam
Ben urmadum senüñ rāyiñle bir dem
- 2998 Murādıñca dilümden gelmedi sūz
Ǵamı derdiyle oldım āteş-i efrüz
- 2999 Egerçi itdi çeşmüñ ʕālemi ter
Oǵıl baǵında āḥir¹⁰⁰³ yimedüñ ber
- 3000 Yolıma ʕömrüñi itdüñ telef sen
Yoluñda ḥayf oldım nā-ḥalef ben
- 3001 Bunu ḥaşıldan āḥir gör ki netdüñ
Belā vü derdile nevmiz gitdüñ

⁹⁹⁹ İ: -

¹⁰⁰⁰ ḥaḳīqat: ʔarīqat Ö

¹⁰⁰¹ haberüñ: baǵruñ S

¹⁰⁰² derdün benüm baǵrımla: İ

¹⁰⁰³ āḥer: līkin S İ

- 3002 Olalı ben hevā içinde ser-bāz
Sen یتmez olduñ ayş u nūşa āġāz
- 3003 Saña itdüklerimden ey pezer āh
Ki olmayışım senüñ yoluñda gümrāh
- 92a- Ö 3004 Eger benden tapuñ olmaya hoşnuz
Olurım hālīkuñ kātında ma'hūz
- 3005 Bu mücrīmüñ işidüb āh u zārun¹⁰⁰⁴
Günāhımı yüzime urma yārun
- 3006 Ciger kānını içüb her cihetden
Ciger derdüñ baña sen merḥametden
- 3007 Ciger-vir yillere virtüb türābun
Ciger bī nemek itme kebābun
- 3008 Cigerden gerçi olduñ sen ciger-ḥvār
Ciger derdüñle olmasun ciger-ḥvār
- 104b- S 3009 Ciger yiyüb çü sen girdüñ zemīne
Ciger kan eyledi derdüñle sīne
- 104a-İ 3010 Çü pendüñ gūş itmedim lāli
Yidüm ūş devr elinden ko şimāli
- 3011 Bu sözlerle idüb āh u fiġānı
Sipāh itdi düḥānından cihānı
- 3012 Yemi zūlmet çü dutdı¹⁰⁰⁵ deşt ü ṭāġı
Kamer gösterdi dürr-i şeb çerāġı
- 3013 Sevād-ı şeb perīşān itdi ġīsū
Müzeyyen eyledi nāhidüme rū
- 3014 Gözi olmuşdı Mecnūn' uñ şadef reng
Nişār itdi dürrer bir niçe ferseng

¹⁰⁰⁴ āh u zārun: itizārın S

¹⁰⁰⁵ dutdı: tutdı S

- 3015 Dönüb deryalara eşk-i revānı
Açardı cüy bigi¹⁰⁰⁶ bağırı k̄anı
- 3016 Oturdu şehdünüñ yanında tā-rüz
Oçurdu derdle¹⁰⁰⁷ ebyāt-ı dil-süz
- 3017 Demi iksir şubḥ-ı kimiyā-ger
Kenārı çarḥ-ı ḥākī eyledi zer
- 3018 Olub sūz-ı cigerden āteş-efrüz
Yerinden tırdı Mecnūn ciger-süz
- 3019 Ol etrafı yaşından itdi nemnāk
Şuladı yiri irdi Necd'e çālāk¹⁰⁰⁸
- 3020 Ber c̄āb olmağa rāh-ı sū gevārı
Açıtdı çün cüy-ı çeşminden pekārı
- 92b- Ö 3021 İderdi yād sırr-ı şur biḥteri
Virübdı bāde c̄āql u şabr u raḥtı¹⁰⁰⁹
- 3022 Ğamıyla ḥāl olmışdur diger gün
Bileymeşdi günü dün mi dünü gün
- 3023 İderdi baḥtıla kār u zārı
Bu ḥaletle geçirdi rūzigārı
- 105a- S صفت بزرگواری مجنون با ددگان در بیابان¹⁰¹⁰
- 3024 Çeken menşūr-ı şāh-ı c̄ışka tuğra
Bu resme nāme kılmışdur inşā
- 104b- İ 3025 Ki ol şūrīde-i meşhūr-i āfāk
Diyār-ı c̄ışkda ser ḥayl-i c̄uşşāk
- 3026 Heves devrānınıñ āşufte-kārı
Hevā gülzārınıñ murğ-ı hüzarı

¹⁰⁰⁶ bigi: gibi S

¹⁰⁰⁷ derdle: yaş döküb S İ

¹⁰⁰⁸ çālāk: ğam-nāk S İ

¹⁰⁰⁹ İ: -

¹⁰¹⁰ Mecnūn 'un çöldeki vahşi hayvanlara iyi davranmasının tasviri

- 3027 Şabā bigi seher h̄īz ü sebük pāy
Murādı h̄irmeninde bād-ı peymāy
- 3028 Dem-i serdiyle germ idüb hevāsın
Bir iki gün ki dutdı¹⁰¹¹ ata yāsın
- 3029 Pezer h̄üznin giderdi derd-i dilber
Ġam-ı yāre ne māzer ne birāder
- 3030 Giyürüb cāme-i dilber ġamını
Çıkardı ıışk anuñ mātemini
- 3031 Ġazeller derdi yād idüb h̄ab̄ibi
Ġilācı için isterdi tab̄ibi
- 3032 Meger vahşiydi boşanmış resinden
Gidüpdü cümle h̄üy-ı h̄alk andan
- 3033 Nitekim vahşi seyr iderdi şahrā
İki dem bir yeri kılmazdı me'vā
- 3034 Ne ādem h̄ilqati ne h̄üy-ı hayvān
Vuḥuşıyle velī iderdi seyrān
- 3035 İdüb b̄īgāne h̄v̄iṣ ü āşināyı
Şorardı şirden şiri şifāyı¹⁰¹²
- 3036 Getürdikçe dile sevdā niyāzın
Dilinüñ gözine söyledi rāzın¹⁰¹³
- 93a- Ö 3037 Ne vahşi kim olurdu anda yeksān
İderdi h̄izmetin anuñ şitābān¹⁰¹⁴
- 105b- S 3038 Dirilüb ber ü şir ü gerek rübāh
Yürirlerdi bile şahrada her gāh
- 3039 Tıyuruñ perr itdi sāyebānı
Ulu adıyla tıtmışdı cihānı

¹⁰¹¹ dutdı: tıtdı S

¹⁰¹² İ: -

¹⁰¹³ İ: -

¹⁰¹⁴ İ: -

- 3040 Ȧolupdı hařmetinde¹⁰¹⁵ vādī kūh
Yürirdi derpince leřker-i enbūh
- 3041 Ne yerde bir nefis kim otururdu
Bulara karşı şaf tutub dururdu¹⁰¹⁶
- 3042 Gece arduca düzmege yatağın
Yeri kıazardı kıarda urıb ayağın
- 105a-İ 3043 Olub bīn cānıla firāř-ı dil-gū
Çıkardı kıuyruğıyla anda cāru
- 3044 Kıorıdı dizi üzre zayđımın ser
Urırdı gerdenine göziniñ ber
- 3045 Peleng ü yer ü ser tākıyla ser-ĥān
İderdi ĥızmetin cānıyle yeksān
- 3046 Dirilüb dürlü kıaşlar ol ārāyā
Dutarlardı¹⁰¹⁷ per āçub aña sāye
- 3047 şu ĥadde¹⁰¹⁸ irmişdi şehliği bil
Ki olmiřdı vūĥūřuñ ĥūyı tebdīl
- 3048 Kıoyunı kıordı şalmazdı fütūra
Uraymazıdı nice řīr u gūre
- 3049 Senile řulĥ kıılmıřdı ĥer gūř
Yürirdi bir arada kurbe u mūř
- 3050 Olub ol cem'ide āhuyle ber
Virürdi řīr-i āhū pençeye řīr
- 3051 Urırdı kebk-i řāhinile pervāz
Tezrev olmişdı bāzuyle dem-sāz
- 3052 Olub dildār derdiyle giryān
Çü řāĥra içre seyr iderdi ĥayrān

¹⁰¹⁵ haşmetinde: çeşminden İ

¹⁰¹⁶ durırdı: şururdu S İ

¹⁰¹⁷ dutarlardı: şutarlardı S

¹⁰¹⁸ ĥadde: resme İ

- 106a- S 3053 Giderlerdi düşüb yanınca bunlar
Kimi önünce kim yanınca bunlar
- 93b- Ö 3054 Melik gibi çeküb şaffın sipāhuñ
Meyānında yürirdi külbe-kāhuñ
- 3055 Vuḥuşıyle tolub etrāf-ı murḡān
Aña irmişdi şan mühr-i Süleymān
- 3056 Bularuñ korkısından¹⁰¹⁹ gāh u bī-gāh
Yoğudı şoḥbetine kimseye rāh
- 3057 Şu kim bī izin irem derd-i kenāra
İderlerdi hemān-dem pāre pāre
- 105b- İ 3058 Aña kim meyl idüb ideydi raḡbet
Kılurlardı yol açub aña ḥizmet
- 3059 Görinmezdi gözine āferīniş
Beraberdi qatında yād u biliş
- 3060 Vuḥuş içinde bir āhū-yı çālāk
Varıdı luṭf u ḥüsniyle şaḡ-benāk
- 3061 Gözi ra'na özi cüst-i tarab-sāz
Çemende şīve ile kerden efrāz
- 3062 Bu nev'idi çeker aña tufeyli
Bulardan daḡi añayıdı meyli
- 3063 Olub yanına ol āhū-yı sermest
Silerdi tozun urıb boynına dest
- 3064 Gözin öperdi şād olurdı cānı
İderdi yād-ı çeşm-i dil-sitānı
- 3065 Ḥesābından te'accübdeydi insān
Rikābında yürirdi niçe ḡayvān
- 3066 Kimesneyle yoğıdı sözi sāzı
Cihān etrāfına düşmişdi çāvi

¹⁰¹⁹ korkusundan: qorqusundan S

- 3067 Misāfirler ki ireydi ol ārāya
Görüb şevkinden alurlardı māye
- 106b- S 3068 İrağ yirden çeküb dürlü emekler
Getürirler idi şīrīn yemekler
- 3069 Aña havf şāh-ı aşğ olub havāle
Virürdi maṭbaḥ-ı ğamdan nevāle
- 3070 Ki olmazıdı bir laḥza özi aç
Degüldi ğayrınıñ ḥānīne muḥtāç
- 94a- Ö 3071 Ve līkin her ne dürlü gelsedi ḥvān
Olub bir loḳman ol şemc-i sūzān
- 3072 Ḳalanını verüridi vuḥūşa
İderdi anlara niḥmet-i¹⁰²⁰ tūşa
- 106a- İ 3073 Virüb ḥiffet diline aşğ-ı bābı
Gidermişdi andan ḥor-ı ḥvābı
- 3074 Olub maḳlūb ḥayvāniyyet andan
Şeref bulmuşdı insāniyyet andan
- 3075 Rumūzın dir veli esrār-ı ğaybuñ
Sözinde yoğıdı āsar-ı raybuñ
- 3076 Yüzi uşşāka olmuşıdı şafā-baḥş
Sözi bīmāre düşmiş idi şifā-baḥş
- 3077 Ayağı tozını kuḥl itse aḥmā
Olurdu ḳudret-i Ḥaḳḳıla bīnā
- 3078 Gören bin cānla anı severdi
Yüzün bir daḥi görmege iverdi
- 3079 Çü ışğ içinde ḥālet yoḳ degüldür
Bu ḥālet-i ışğ erine çok degüldür
- 3080 Kime kim luṭf-ı ḥaḳḳuñ ola yāri
Olur şehbāz-ı ışquñ ol şikāri

¹⁰²⁰ anlara niḥmet: niḥmet anlara S

- 3081 Virüb varını uran ʿışğdan dem
Degül tek ger ola maḳbül-ı ʿālem
- 3082 Ki ḫāki ʿışğ iksiri zer eyler
Vücūdı pāk idüb güher eyler
- 107a- S** 3083 Meaʿrifden diler süñ küñç-i medfün
Virüb varuñı ol ʿaşğıla Mecnün
- 3084 Ḥüdāya luṭfuñı idüb ḫāvāle
Bize vir ḫvān-ı ʿaşğıñdan nevāle
- 3085 Giderüb dīdeden ğaflet ḫicābın
İçür gel sākı vuşlat şarābın
- 3086 Göñül āyinesin ʿaşğıla rüşen
İdüb eyle tecelliyle gülşen
- 1021 صفت شب مهتاب و نیازش کردن مجنون
- 94b- Ö** 3087 Meger bir gün¹⁰²² ki nūr olmışdı ʿālem
106b- İ Şebīdi līk urırdı ruzdan dem
- 3088 Zemīni pertevi mäh-ı şeb-efrüz
Şuʿāı mihreden kılmışdı¹⁰²³ pīrüz
- 3089 Semānuñ bezmini idüb muṭarrā
Düni gündiz gibi kılmışdı ḫamrā
- 3090 Hevā şeb nāfesindendi muʿanber
Felek encüm çerāğından münevver
- 3091 Bu nāfe ṭarabından çarḫ-ı şeş ṭāk
Bulub zīynet ṭulū ʿıṭriyle āfāk
- 3092 Zer ü sīmiyle çarḫ olub mülemmaʿ
Nücümüñ dürlerindendi muraşşaʿ

¹⁰²¹ *Mehtaplı gecenin tasviri ve Mecnün'un niyazda bulunması*

¹⁰²² gün: dem S

¹⁰²³ kılmışdı: itmişdi S

- 3093 Meger t̄aḳınmıṣdı zer-i ḥemāyil
Ki göstermiṣidi zerrin ūemāyil
- 3094 Felekden zāhir olub sebze gülūen
Ḳanādīl kevākibdendi rūūen
- 3095 Zūḥal yedinci arḥuñ ḳal‘a-dārı
Olub gözilerdi billurdan ḥiūārı
- 3096 ūeref bulmıṣdı encüm müūūerīden
Nitekim ḳadr-i cevher cevherīden
- 107b- S 3097 Yürirdi ḥiūmıla merrīḥ-i ḥūn-rīz
Elinde ūīrvāne ḥāncer tīz
- 3098 ‘Uḫārid gösterüb ūekl-i kemānı
Niūān itmiṣdi tīre āsmānı
- 3099 Dönüpdı ūāhidi rūmiye nāḥīd
Libāsın ūām giymiṣdi ḥurūīd
- 3100 Daḫi āyinesin mihre muḳābil
Ṭutub meū‘al yaḳardı bedr-i kāmīl
- 3101 Felekde eylemiū arḥuñ süvārı
Demirden ḳapulu ḳuṭbe ḥiūārı
- 3102 Yedi yirde alub eline ūem‘i
Ṭolanırdı nebātün’naū ḳaṭı
- 107a- İ 3103 Zemīn üzre idüb mekriyle telnīs
Meger aḫmaḳ dilerdi göge iblīs
- 95a- Ö 3104 Ki lā-ḥavle oḳını atub mükerrer
ūihāb odlar ūaup iderdi bī-fer
- 3105 Yürürdi ḥiūmıla mirrīḥ-i ḥūn-rīz
Elinden ūeb revāna ḥaner-i tīz¹⁰²⁴
- 3106 Felek kāvi nitekim kāv-i deryā
Dehānında güher dürr-i ūüreyyā

¹⁰²⁴ S İ: -

- 3107 Olub dilber bigi hoḳḳ^a ƙaṣb-ı pūṣ
Oturmuş hen^a ile gūṣ der¹⁰²⁵ gūṣ
- 3108 Dırāġı engelinden pāy-ı ħar ceng
İdüpdi dırnaġın atmaġa aheng
- 3109 Niṣār u nīze idi güher-efṣān
Ṭarafda ṭarfe olmuṣdı zer-efṣān
- 3110 İki yüzli geub bir tahta tenhā
İki yüzden kemer baġlandı cevzā
- 3111 Esed ƙalbi eseddendi fūrūzān
Olupdı ʿūd ʿūd içinde sūzān
- 3112 Bürūc-ı arġıla Őekl-i menāzil
Sipihre dehre Őalmıṣdı zelāzil
- 108a- S** 3113 Ƙalub ol gice bī-ārām u bī ħvāb
Dil-i Mecnūn yandurmuṣdı tāb
- 3114 Hevādan göñlinüñ artıb niyāzı
Sipihriyle ƙılurdu Ħaḳḳa bazı
- 3115 Őeb-i nūrānīye beñzetdi ƙadre
Didi evvel dönüb¹⁰²⁶ yüzi māh bedre
- خطاب کردن مجنون بیدر قمر¹⁰²⁷
- 3116 Ki ey āyine-i ħūrṣīd-i ʿālem
Cihān bāġı ruḫuñ ʿaksiyle ħürrem
- 107b- İ** 3117 Gicede dehri itmege teselli
Yüzüñden nūr-ı mihr itmiṣ tecelli
- 3118 Hevā ile irüb sözim baġārı
Rūḫuñ mirātına Őaldı ġubārı

¹⁰²⁵ der: ber: S

¹⁰²⁶ dönüb: ƙutub S

¹⁰²⁷ Mecnūn 'un dolunayla konuṣması

- 3119 Görüb hālüm ki kâlursın taña sen
Niçün bir çāre itmezsın baña sen
- 3120 Yağarsın pertevi mihriyle meş'al
Beni tariki ğamda koma muhmel
- 95b- Ö** 3121 Çü gördi bedriñ andan var firāğı
Bu cānibden zühāl yakmış çerāğı
- 3122 Kāmerden döndürüb andan yaña yüz
Didi yaşın döküb ol āteş-efrüz
- خطاب کردن مجنون بزخل¹⁰²⁸
- 3123 Ki ey yedinci çetr olan mekānı
Olubdur 'arş-ı kādriñ āşiyānı
- 3124 Bu çetr içinde çün yandı çerāğın
Bülend oldı kevākibden țarağūñ
- 3125 Tapuñdan yok mudur bu derde çāre
Ki ğamdan bağrım oldı pāre pāre
- 108b- S** 3126 Meded kıl baña kim yakdı beni tāb
Ĝam-ı 'aşkıyla başdan aşdı ğarķ-ı āb
- 3127 Çü bu 'unvānile söyletdi sözün
Zühalden müşteriye dutdı¹⁰²⁹ yüzün
- خطاب کردن¹⁰³⁰ مجنون بمشتری¹⁰³¹
- 3128 Didi ey müşteri ey tālī'-i sa'ed
Ki 'ahd içinde sensin şādīka'l va'ed
- 3129 Şeref buldı tapuñdan baht-ı ādem
Döner senden şalāha kār-ı 'ālem

¹⁰²⁸ *Mecnūn 'un zühāl yıldızıyla konuşması*

¹⁰²⁹ dutdı: tüttdı S

¹⁰³⁰ مجنون: - Ö

¹⁰³¹ *Mecnūn 'un müşteri yıldızıyla konuşması*

- 108a- İ 3130 Bu miskīne ki ƙaldıñ deng ü hayrān
Eger var ise çāre eyle dermān¹⁰³²
- 3131 İregil dilrubān bir nişānı
Ki dem ol şevķile teslīm cānı
- 3132 Peşandan yüz dutub ƙosun kebīre
Hedef ƙıldı dilini rāst tīre
- 3133 ʿUṫāridden umub derdine dermān
Güherler dökdi çeşminden firāvān
- خطاب کردن مجنون بـعطارد¹⁰³³
- 3134 Didi ey sāyir deryā-i hikmet
Debīr-i defter künc-i ʿatīyyet
- 96a-Ö 3135 Felek levhini zeyn idüb ƙılmadıñ
Rumūz-ı ğaybı naķş idüb raqamdan
- 3136 Tapuñdan derdime te'sīr yoķ mı
Vişāl-i dilbere tedbīr yoķ mı
- 3137 Maḥabbet odı çün yandurdı cismi
Benümçün nola yazarsuñ tılısmı
- 3138 Çü anuñ ğuşa irmedi cevābı
Tutub yüz Zühreye itdi hıṫābı
- خطاب کردن¹⁰³⁵ مجنون بزهره¹⁰³⁴
- 109a- S 3139 Didi ey Zühre ey şem'ı şeb efrüz
Ki senden ṫālī' yār oldı pīrüz
- 3140 Raḫīķi cür'āñile ṫoldı cāmuñ
Senüñ kefüñdedür miftāḫ-ı kāmuñ

¹⁰³² eger var ise çāre eyle dermān: var ise çāre eyle derde dermān İ

¹⁰³³ *Mecnūn 'un utarīt yıldızıyla konuşması*

¹⁰³⁴ مجنون : - Ö

¹⁰³⁵ *Mecnūn 'un zühre yıldızıyla konuşması*

- 3141 Hevā bezminde maḥbūb-ı ʔarab-sāz
Felek ʔaşrında ḥātūn-ı ser-efraz
- 3142 Umārım Őefʔatinden sen nigāruñ
Ki açasın ʔapusın ümīz vāruñ
- 108b- İ** 3143 Murād-ı engüştine urıb nigīni
Sürür-ı vuşlata irer ḥazīni
- 3144 Olardan bulmadı çün çāre-sāzı
Yüz_urıb itdi merriḥe niyāzı
- خطاب کردن¹⁰³⁷ مجنون بمريخ¹⁰³⁶
- 3145 Didi ey ḥūn-ı cellād-ı eflāk
K'olıpdur ḥaņçerüñden zühreler çāk
- 3146 Felek Őaḥnında olmayub ʔarārıñ
Aḳıdur ʔānı tīg-i āb-dāruñ
- 3147 Çü maḥrūm itdi vaşlından ḥabībim
Devādan ʔamu getirildi naşībim
- 3148 Ḥalāş itmegiçün bu dil-fikārı
Urub ḥaņçerini ʔatl eyle bāri
- 3149 Bu ḥāetle iderken nāle vü āḥ
Dem_urdı gökde aşār-ı seḥer-gāḥ
- 96b- Ö** 3150 Nücūmın mihr-i dilinden ʔarağı
Görünmeyüb nihān oldı çerāğı
- 3151 Bilürdi çün Őuācı mihr-i tābān
Çamusı oldı heybetden gürīzān
- 3152 Müzeyyen itmişiken āsmānı
Belüersiz oldı bunlaruñ nişānı
- 109b- S** 3153 Görüb Mecnūn yaḳub cānıla ten
Ki eşer görmez oldı encüminden

¹⁰³⁶ - Ö : مجنون

¹⁰³⁷ Mecnūn 'un meriḥ yıldızıyla konuşması

3154 Bu hālet-i keşf olur ol dil-fikāre
Ki haḫdan ḡayrdan yok aña çāre

3155 Ğināya irüren oldur faḫīri
Ḳamu üftādenüñ ol dest-gīri¹⁰³⁸

3156 Hevā yārından itdi cūş-ı sevdā
Sucūd idüb didi ol merd-i şeydā

نیاز کردن مجنون خدای تعالی عز و جل¹⁰³⁹

109a- İ 3157 Ki iy dār iy ʿālem dāver-i cūd
Ṭapuñdandur küşāde bāb-ı maḫşūd

3158 Dü kevnüñ zāt-ı pākiñdür ilāhī
İşüğüñ mümkinātuñdur penāhı¹⁰⁴⁰

3159 Yedi lütfuñdur ey maʿbūd-u fettāh
Meḫāşıd küncinüñ fetḫine miftāh

3160 Yem-i ʿilmüñ muḫīṭ-i her dü ʿālem
Dem-i luṭfuñ vücūd-ı rüḫ-ı ādem

3161 Senüñ ʿilmüñ ḫatında ʿilm-i insān
Mişāl-i ḫatre-i derya-i ʿummān

3162 Cihānı ḫikmetile itdüñ ābād
Ki senden buldı ḫikmet ādemi zād

3163 Anı kim yazdı ḫudret levḫine kilik
Saña memlükdir ey mālīkʿel mülk

3164 Vücuduñdan vücūdı kāyinātuñ
Ṭolanur gele varı şeş cihātuñ

3165 Ṭapuñdur var iden mülk ü cihānı
Elüñdedür gayru yoḡ itmek ānı

¹⁰³⁸ S İ: -

¹⁰³⁹ *Mecnūn'un Allah'a (c.c.) hitabı*

¹⁰⁴⁰ penāhı: ilāhī Ö

- 97a- Ö 3166 Meh ü hürşid ü zühredür gulāmuñ
Cemī'î nāmiye 'ünvān-ı nāmuñ
- 3167 Yaķın olan sañadur güher-i pāk
Irāg olan kişinüñ başına hāk
- 110a- S 3168 İlahī 'āciz ü hor u garībim
Murādım ni'emetinden bī-naşībim
- 3169 Çü dökdüñ āb u şevki bu türāba¹⁰⁴¹
Hevā nārıyla dil vardı hārābe
- 3170 Bu dem luţfuñla kıl reh-nümāyı
Göñül tārīkine vir rüşenāyı¹⁰⁴²
- 3171 Güzellik küncinüñ gencinesinden
Tulū' idüb daħi āyine senden
- 3172 Cemālün nūr kılmasa tecellī
Göñül mülkin hārāb itmezdi Leylī
- 109b- İ 3173 Beni hākister itdi sūziş-i 'ışk
Çü sendendür baña bu cūşış-ı 'ışk
- 3174 Günimi mihrüñile kıl huceste
Dünimi qahruñıla itme beste
- 3175 Tapuñdur baş iden vuşlat-ı nihādın
Bulur senden niyāz ehl-i murādın

1043 قصیده خواندان مجنون در مناجات

Mefülü / Fāilātü / Mefāilü / Fāilün

- 3176 Yā Rab delīl-i pertev-i şem'î hevā haķķı
Ya'ni revān-ı 'āşık vechi hüdā haķķı

¹⁰⁴¹ vücūduñdan anı soķ bu türāba: İ

¹⁰⁴² İ: -

¹⁰⁴³ *Mecnūn 'un münacātla ilgili kaside söylemesi*

- 3177 Şehr-i fenā içindeki şevk beķāyiçün
Kahr-ı anā ucundaki zevk-i şafā haķķı
- 3178 Şol nārı çünki cüş ider añunla gözini
Ėarķ eyleyen hevā ile uşşāķ-ı mā-haķķı
- 3179 Cān viren āşinālīga bġgāne haķķıyçün
Bġgānelik yüzinde olan āşinā haķķı
- 3180 Bezm-i ezel şerābiyle anda mest olub
Bunda elest ahdine iden vefā haķķı
- 3181 Şem^c-i cemāl meş^c-al-i mihr-i celāliçün
Lem^c-i kemāl şaş^c-ı kibriyā haķķı
- 110b- S** 3182 Maĥbūb-ı ĥüsn-i aşķına düşen gönüllere
97b- Ö Ėüznlē rāh-ı ġamda olan mācerā haķķı
- 3183 Maşūķ-ı nāz itdigi mihr-i vefāyiçün
Ėaşıķ niyāz kılduġı sırr-ı hevā haķķı
- 3184 Ėüsni melāhatile cezb kılub edeb
Ėyīne-i ĥüzāyı olan dilrūbā haķķı
- 3185 Ėāk ĥasīsinūñ dili nār-ı hevā ile
Ėam putesinde cevher iden kimiyā haķķı
- 3186 Cān āyinesi yüzine iren şafāyiçün
Gönül gözini rūş iden tütüyā haķķı
- 110a- İ** 3187 Darüşşifā-i ġaybda vuşlat tabībiniñ¹⁰⁴⁴
Bīmār-ı aşķa şundıġı cām-ı revā haķķı
- 3188 Vaķt-ı müsāde sözle olan eninçün
Şubĥ-ı şafāda āhıla iren du^{cā} haķķı
- 3189 Şāhid haķķı ki Şāhidī mensūbdur¹⁰⁴⁵ aña
Ya^cni ĥabīb-i ĥazret-i Ėaķ Muştafā haķķı
- 3190 Pervāne var bir dem gönlime¹⁰⁴⁶ müyesser it
Lem^cü vişāl yanmaġı şem^c-i likā haķķı

¹⁰⁴⁴ tabībiniñ: şarābınuñ S

¹⁰⁴⁵ şāhid haķķı ki Şāhidī: şol bāri ĥaķķı bendeñi Ö

¹⁰⁴⁶ bir dem gönlime: gönlime bir dem S

Mesnevi ¹⁰⁴⁷

Mefāilün / Mefāilün / Feülün

- 3191 İdüb sūz-ı ciğerden keşf-i rāzı
Bu resme itdi şevkıyle niyāzı
- 3192 Niyāz içre yaqarken göñlini tāb
Gidüb hūşı gözini bağladı h̄vāb
- 3193 Görir kim nūrdan h̄vāb içre bahtı
İrermiş göge yerden birdür haqqı
- 3194 Dırāht altında var bir şıfat-ı ʿālī
Oturmuş şuffada kendüzi h̄ālī
- 3195 Gir dibā-i zībā mālīkāne
Başında tāç-ı zerrīn h̄üsrevāne
- 111a- S 3196 Meger bir murğ-ı sīmin per şecerden
İnüb başını idinür nişīmen
- 3197 Güherler döküb ağzından mülemma^c
İder ol tāc-ı cevherden muraşşaf^c
- 3198 Uyandı uyhusından ol perīşān
Bu h̄vābuñ h̄āletine kıldı hayrān
- 98a- Ö 3199 Olub ol h̄vāb doqındı gözi ter
İçer şevkıyle murğın dili per
- 3200 Görinen şūreti idüb tezekkür
Dönüb taʿbīrini kıldı tefekkür
- 110b- İ 3201 Didi h̄vābın çü naqş itdi hayālī
Şecer kim nūrdan görindi ʿālī
- 3202 Bulub neş vü nemā bahtım dırahtı
İrüriser dūrür eflāke rahtı

¹⁰⁴⁷ Başlık: - S Ö

- 3203 İnen başuma murğ-ı sīm şeh-per
Olısdur rüsül-ı rüh-ı perver
- 3204 Konub başımdaki oldı ol güher-rîz
Haberler viriserdür zevk âmîz
- 3205 Bu ta'birile şevk idüb tecellî
Dili gamgînine virdi tesellî

صفت روز رسیدن مژده لیلی مجنون و صفت تازه روی¹⁰⁴⁸

- 3206 Şeh şevkıyle itdi¹⁰⁴⁹ mihr-i cūyı
Dem-i şubhıyle kıldı taze rüyı
- 3207 Felek tāvus açdı şehper-i zer
Cihān bağına virdi cilvesi fer
- 3208 Şafā vü şıdkıla irdi şubh pervez
Ki reşk iderdi aña 'ıyd nevrüz
- 3209 Çerāğıdı yedd-i beyza-i Mūsā
Nesîmidi dem-i enfās-ı 'İsā
- 111b- S 3210 Şu t̄ālî^c ki andan olur kār-ı āsān
Yemīninden önün olmışıdı raḥşān
- 3211 Gidüb āyīne-i bahtındaki toz
Şafāyile dem olmışıdı pīrüz
- 3212 'İtāb itmekde devlet seyr olmuş¹⁰⁵⁰
Açılmış baht gerçi deyr olmuş
- 3213 Ğam-ı dildārıla Mecnūn ser-bāz
Hevā bezmindeki olmuşıdı dem-sāz
- 3214 Olub şevk fūrūğından ciger-ḥūn
Oturmuşıdı Necd üstinde ol gün

¹⁰⁴⁸ *Gündüzün Mecnūn'a Leylā ile ilgili müjdenin gelmesi ve Leylā'nın taze yüzünün tasviri*

¹⁰⁴⁹ itdi: idüb S

¹⁰⁵⁰ mısraların yerleri değişiktir: İ

- 98b- Ö 3215 Urubdı gerçi kim terkin cihānuñ
Vuḥūşıdı tülū eṭrāfı anūñ
- 111a- İ 3216 Cihān u cāndan olub firāğı
Temāşā ideridi ṭāğ u rāğı
- 3217 Görir şahrā içinde ol dil-teng
Bilürdi bir ğubār-ı tütüyā reng
- 3218 Çü ṭāğıtdı ğubārı bad urub dem
Süvār olmış gelür gördi bir ādem
- 3219 Bir ādem niçe ādem pāre-i nūr
Yüzi āyīnesi ‘uşşāka manzūr
- 3220 Çü yakın irdi bu ferrūh nihāde
Atından indi vü oldu piyāde
- 3221 Görir kim çehresinde ḥüb eşer var
Bilür Mecnūn kim anda ḥaber var
- 3222 Kūdūmından bulup gönül beşāret
Vüḥūşuñ ḥayline itdi işāret
- 3223 Göricek ya‘ni meyl itdüğini ol
Gidüb karşıdan aña virdiler yol
- 3224 Çü yakın irdi itdi ihtirāmı
Yügirdi luṭfıla virdi selāmı
- 112a- S 3225 Selāmın red idüb Mecnūn bī-dil
Talaṭṭuf birle oldı aña māyil
- 3226 Didi ey ḥüsn-i şāh iden revānı
Kūdüm-i cān ilinūñ armağanı
- 3227 Çi ger ferḥunde olmuşdur sürüşuñ
Dırāz oldı velī fikr ü vüḥūşuñ
- 3228 Gözim kan dökeli ḥün-ı cigerden
Ferruḥ bulmuş degülüm bir ḥaberdan
- 3229 Ḥaber kim virmeye ḳalbe sürürü
Bu ḥüşdur ki olmaya anuñ fütürü

- 3230 Ki ol yüzden getürdiñse metā^ı
K'ide bağrumı h^vün-ı istimā^ı
- 111b- İ** 3231 Kerem kıl baña andan itme güftār
Ki dilde қonmaya od üstine hār
- 99a- Ö** 3232 Didi ol murādı ser hayl-i ʿuṣṣāḳ
Ṭülüdür adunıla rüy-ı āfāḳ
- 3233 Olalı ʿıṣḳ-ı mülke taht-gāhuñ
Vuḥūṣuñ hayli olmıṣdur sipāhuñ
- 3234 Göñül virmiş senüñ mihrüñe āhū
Peleng ideridim şevḳünle yā hū
- 3235 Ḥaberdārım bu gün ʿıṣḳuñ işinden
Senüñle ol nigāruñ sūzişinden
- 3236 Beşāretlü sözim vardur nihānı
Ki saña dimemişdir kimse ānı
- 3237 Diyem ger ola ṭāpuñdan işāret
Bu ğamġin göñliñe virem beşāret
- 3238 Diger izn olmaz olırsa gidelim
Ḥuzūruñdan şadā^ı ref^ı idelim
- 3239 Çü ğuş itdi bunı Mecnūn-ı bī-dil
Dil ü cāniyle oldı¹⁰⁵¹ aña māyil
- 112b- S** 3240 Didi ey rūḥ-ı ḳudsiñ tercümānı
Ki göñlim oldı mihrüñ āşiyānı
- 3241 Söziñüñ lezzeti şirīn şekerden
Digül her ne ki bilürsin ḥaberden
- 3242 Dehen āçup resūl-ı rūḥ-ı perver
Didi ey zümre-i ʿuṣṣāḳa sürür
- 3243 Seḥer vaḳtinde dün kim yola girdim
Gelürek ol felān arāya irdim

¹⁰⁵¹ oldı: olub S

- 3244 Ten ü tenhâ giderken gözleyüb rāh
Yol üstinde tecellî itdi¹⁰⁵² bir māh
- 3245 Ne meh kim āfitāb-ı ʿālem ārāy
Daḡi ʿaksinden oldu nūr-ı peymay
- 112a- İ** 3246 Cemāl-i meşʿalidür tāb-ı ʿālem
Yüzi cāmīʿ ʿaşı miḡrāb-ı ʿālem
- 3247 Boyı servi velî serv ü ḡabā-pūş
Ḳıyāmından melekler aldurır hūş
- 3248 Yüzi bāḡ velîkin bāḡ-ı cennet
Anuñ virdinle buldı ḡüsn-i ziynet
- 99b- Ö** 3249 Gözi cāzū velî cāzūyı bābil
Siyeh dil ḡamzesi cellad-ı ḡātil
- 3250 Dilî ḡand ü velî ḡand-ı bihişti
Ki şehd ü şīrile olmış sirişti
- 3251 Lebi laʿl velîkin laʿl-i ḡudret
Ki olmuş cān-ı ʿālem aña ḡıymet
- 3252 Ruḡı gencinde zülfü mār-ı İsʿi
Ki duymaz aña ejderhayı Mūsı
- 3253 Leb-i laʿlinden ḡāli noḡta-i cān
Ḳayātı andan alur āb-ı ḡayvān
- 3254 Zenaḡ sīb-i ḡülābı misk-i būyı
Ruḡ-ı baḡ behiştüñ yüzi suyı
- 113a- S** 3255 Muʿanber zülfi şekl cīme dönmiş
Elif ḡaddi dehān mīme dönmiş
- 3256 Ki yaʿni lebleri cām-ı beḡādur
Şarāb-ı laʿl-i reñḡ-i cān-fezādur
- 3257 Alur āhū gözinle ol perî hūş
Virür şīrāne merde ḡvāb-ı ḡar ḡūş

¹⁰⁵² itdi: kıldı S

- 3258 Göñül apmada czy cef hy
Ciger yakmada mihr-i tein ry
- 3259 Sz tatlu yzi em-i mnevver
Gzi h yzi rh- muavver
- 3260 Bile elka ol hrid-i rusr
Grindi gzime anda per-var
- 112b-  3261 Gherden hzn gstermi nin
Beldan tri arz itmi gmn
- 3262 amından hdde tbn hyrelenmi
Deminden la-i tb trelenmi
- 3263 Degldi zerd lkin cism-i zerd
Niye idi kend lkin ney ekerdi
- 3264 Liv'i addne olmidı ser-efrz
Harından ıkb ol mihr-i annz
- 3265 Meger ser-hengle oldu psbn- mest
Ki olur suln ayzyla hem-dest
- 100a-  3266 Aıla diyu bu batu glbdi
Gnlden dosta dutmi¹⁰⁵³ mdi
- 3267 db mehtbla ter-i fitb
Glzre nergis dkdi gllb
- 3268 u denl kld anda nevh-sz
Ki yakdı gnlimi anu niyz
- 3269 Didim kim ne melek sen ey amer ehr
Ki hsnn emine pervnedr mihr
- 113b- S 3270 Fsnyla olmiiken fitne engz
Kimnn evkinle esmndr gher-rz
- 3271 eker teng aub ol mihr-i cem
Didi ey zamuma olan nemek-p

¹⁰⁵³ dutmi: ttm S

- 3272 Benüm Leylī esīr-i bend-i Mecnūn¹⁰⁵⁴
Düşelden boynıma zencīr-i ḥasret¹⁰⁵⁵
- 3273 Olub Mecnūn'dan Mecnūn-ter ben
Hevā odına yaqmışım ciger ben
- 3274 Nişāna eyledi ger tīr-i miḥnet
Degüldür bencileyin ehl-i ʿişmet
- 3275 Olur ol şīve-i ʿışk içre çālāk
Dilinde yoḫdur anuñ kimseden bāk
- 113a- İ 3276 Benüm bigi¹⁰⁵⁶ degüldür baḡlu kārı
Varur her ḫande olsa iḫtiyārı
- 3277 Bu ḫāletde bañadur kār-ı düşvār
Ki maḫbūsım ḡam-ı yārile nāçār
- 3278 Budur ḫorḫım ki fikr ü ḫāmdan ben
Olam biḡāne neng ü nāmdan ben
- 3279 Ğam-ı zehrden anuñ kim eyledi nüş
Giyāh-ı ḫuşkile oldım liḫā püş
- 3280 O yüzde mihr-i şevḫinden ḫabībiñ
Bu yüzde mekr-i şerrinden raḫibiñ
- 3281 Hevā zencīrine oldım giriftār
Yanar göñlüm belā odında nāçār
- 3282 Ne hem-dem var ki diyem aña rāzım
Ne maḫrem var ki ʿarz idem niyāzım
- 100b- Ö 3283 Ki olub ʿaşḫ-ı cāne āteş-engīz
Dile dir niceye dek ola perhīz
- 3284 Bulardan ol cüzā tut dosta rū
Ki hem-dem olmaya zāḡiyle tīhū
- 114a- S 3285 Gehī deyr gözle nām şaḫlaḡıl ʿār rāz
Ki tīhūdan ḫoy ter oldı şah-bāz

¹⁰⁵⁴ Mecnūn: miḥnet: Ö

¹⁰⁵⁵ idelden ışkıyla ʿaḫlı meftūn: S

¹⁰⁵⁶ bigi: gibi S

- 3286 Ki zensin ger ola zen şîr-i efken
Denilmez merd aña adı durır zen
- 3287 Zeng-i zenligine yok rāy-ı tedbîr
Çıkarmaz zenligiñden ger ola şîr
- 3288 Bu ğamdan çünki bulmazam rehā ben
Ğamı cevrine virmişem rıza ben
- 3289 Ve lîkin bilmezim baĝrım durur hûn
Ki tenhā nitedür ol yâr-i maḥzûn¹⁰⁵⁷
- 3290 Ne yüzden ider ol bensiz şumârı
Kim olmışdur enîn ü ğam kûsârı
- 3291 Ne mülküñ seyrine itdi sefer ol
Ne menzilden kıılır bilsem güzer ol
- 113b- İ 3292 Hevā bezminde yâr u maḥremi kim
Ḥarîf ü rāzdâr u hemdemi kim
- 3293 Eger tıyduñsa ḥālinden ḥaber sen¹⁰⁵⁸
Kerem kııl baña andan vir eşer sen¹⁰⁵⁹
- 3294 Çü ğuş itdim bu sözi ol perîden
Ḥaber-i ḥurşîde virem müşterîden
- 3295 Didim ırşkuñ bulalı göñlüne yol
Kesilmişdür kamū yâr andan ol
- 3296 Nedîm ü hemdemi āh u āyini
Ḥarîf-i şîr ü āhū hem-nişîni
- 3297 Vücūd-ı ḥāki yādiyle müşevveş
Dilinde vü gözinde āb u āteş
- 3298 Virüb şevkiñle bir āhūya göñlün
Anuñla eglenür ol miḥnet-i āyîn

¹⁰⁵⁷ İ: -¹⁰⁵⁸ ḥaber sen: eşer sen S¹⁰⁵⁹ eşer sen: ḥaber sen S

- 3299 Senüñ derdüñle kim olmuşdı haste
Atası öle mi kıldı şikeste
- 101a- Ö 3300 Tıoındı bağrına ħār üstine ħār
114b- S Ki düşdi cānına kār üstine kār
- 3301 Gehī atası içün ol şađabnāk
Diyüb mersiye ider zehreler çāk
- 3302 Gehī derdüñden olub āteş-i tiz
Ġazeldir nāle ile āteş-engiz¹⁰⁶⁰
- 3303 Pesçandan şevķini kıлмаđa tekrar
Sözün dürrinden itdim aña isār
- 3304 Çü rāđıb gördim ol ferrüh nijādı
Dilüñden söyledim bu müstezādı
- 1061 مستزاد گفتن قاصد از زبان مجنون
- Mefülü / Mefāilü / Mefāilü / Feülün
- Mefülü / Feülün
- 114a- İ 3305 Mehtāb-ı rühün devriñe āyine-i cāndur
Ey nūr-ı ilāhī
- 3306 Envār-ı ħaķķın maţlaç gün bigi¹⁰⁶² çayāndur
Bu yüzde kemāhı
- 3307 Gösterdi lebin ħaţtı diyü bir ħarz ħüzāyı
Çün mühr-i Süleymān
- 3308 Kim cān u cihān milketine ħükm-i revāndur
Zī ħātem-i şāh
- 3309 Şemçı ruhınuñ olalı ħaķķ-ı nūrına mazħar
Sen rüh-ı revāne

¹⁰⁶⁰ S: -¹⁰⁶¹ Elçinin *Mecnūn* 'un dilinden müstezad okuması¹⁰⁶² bigi: gibi S

- 3310 Her zerreleri pertevinüñ mihr-i cihāndur
Kim beñzedi mähı
- 3311 Beñzer ki yine ğamzesi seher itdi bu gün kim
Gülzār-ı ruḥında
- 3312 Ejder bigi sürdi çün ben nār-efşāndur
Bu zülf-i siyāhı
- 3313 Mirāt-ı ruḥın devrine kılan nazar ey mäh
Ḥaṭṭ diyü görüb deyr
- 3314 Āb içre çemendir ki yeri bāĝ-ı cenāndur¹⁰⁶³
Ol mihr-i giyāhı
- 115a- S 3315 Firkatde şehā sūzıñ ü hicrūñle her-dem
Derdile cigerden
- 3316 Geldükçe yaqar dehrine nārıyla düḥāndur
Cān u dilüñ āhı
- 3317 Ervāḥa lebüñ olalı yenbū^c-ı ḥayātuñ
Dil-i teşne olıben
- 3318 Gerçi ki aña Şāhidī cāndan nigerāndur
İrürmedi rāhı
- Mesnevi ¹⁰⁶⁴
- 101b- Ö 3319 Çün itdi ğuş ol mäh-ı kāba-puş
Derün-ı sūz-ı dilden eyledi cüş
- 3320 İdüb derdile bülbül bigi nāle
Düşürdi vir dutar üstine jāle
- 3321 Bu ḥālet içre iken ol yüz-i mäh
Cigerden yine kıldı derdle āh¹⁰⁶⁵

¹⁰⁶³ bāĝ-ı cenāndır: āb-ı revāndır S

¹⁰⁶⁴ Başlık: - S Ö

¹⁰⁶⁵ yine kıldı derdle āh: derdile kıldı yine S

- 114b- İ 3322 Akıdub cūy-ı çeşminüñ puñarı
Atāniñ murg için kıldı zārı
- 3323 Bu derd içre seniñ tenhālıguñdan
Ġam-ı sevdāyile şeydālıguñdan
- 3324 Döñdüm gördim ol serv-i revānı
Diriğ ü ħasretile yandı cānı
- 3325 Biraz kim nevhā kıldı ol leb-i ħand
Dönüb virdi baña çok dürlü sevgend
- 3326 Didi iy pāk-i dil merd-i ser-efrāz
Ki ħālimden saña keşf iyledüm rāz
- 3327 Çü yārın iyleyüb ‘azm-i sefersin
Bu yerden idesin ya‘ni gezersin
- 3328 Gelesin luţfuñıla ey melek ħū
Şu ħarşu görinen ħar-gāha toğru
- 3329 Ki yazub nāmeye derdim ħesābın
İrürem t̄apūña miñnet-i kitābın
- 115b- S 3330 Boyuñ servi şalıcağ aña sāye
Viresin nāme ol mübtelāya
- 3331 Bu resme eyledi çün anda güftār
Gözimden ħayb oldu ol perī-vār
- 3332 Seher kim gitmek için yola girdim
Varub ol didügi ħargaha irdim
- 3333 Ķara atlasdan idüb serve cāme
Gelüb tenhā elüme şundı nāme
- 3334 Sözi luţfuña şād itdi revānı
Budur ol nāme didi şundı anı
- 3335 Çü dilber nāmesini gördi Mecnūn
Yerinden cūşa geldi t̄oldı Mecnūn
- 102a- Ö 3336 El_urdı nāmeden ħayrı derħāl
Olub şūrīde çāk itdi ol abdāl

- 115a-İ 3337 Çü bu luṭf irdi añā fazl-ı rabdan
Düşüb ḥāk üzre ol merduñ şağabdan
- 3338 Başını urdı ayağına tekrar
Gözi yaşınla dūr itdi çü per-gār
- 3339 Dilinde ʿaşq bahrı eyledi cūş
Ki ol cūşıla oldı mest bī-hūş
- 3340 Giriti çün mestlikden hūşa geldi
Önüñe nāme-i şevki düşe geldi
- 3341 Yüzine urdı buldı bŷy-ı cānı
Gözine sürdi nūr oldı revānı
- 3342 Sevādından dili ğam-ġīn-i mesrūr
Olub virdi beyaz çeşmine nūr
- 3343 Cihānı āteş-i şevkiyle yaqdı
El urdı nāme açdı vü baqdı

1066 نامه نبشتن لیلی از دودھاء دل بسوی مجنون

- 116a-S 3344 Yazılmış nāme-i nām-ı ilāhī
Ki cümle ʿālemüñ oldur penāhı
- 3345 Añā muḥtāc ḳāmū bī-niyāz ol
Cemīʿī mümkināta kār-sāz ol
- 3346 Çerāġ-ı dehr-i nūrından münevver
Riyāz-ı arz-ı luṭfından muʿaṭṭar
- 3347 İrüren ol sipāhile sepīdi
Elinde cümle maḳşūduñ kilidi
- 3348 Ezel iḳlīminüñ ol Zü'l-Celāli
Ebed devrānınuñ ol lā-yezāli
- 3349 İrer emrinden anuñ nūr-ı cāna
Cemālinden şeref virür cihāna

¹⁰⁶⁶ Leylā'nın Mecnūn'a içindeki ateşin dumanıyla mektup yazması

- 3350 Pes_andan şūr-ı ʿıŝkuñ kıŝsasından
İdüb taḥrīr kendü ḥiŝsesinden
- 115b- İ 3351 Hevā mülkinde görüb ḥāşılın bād
Dimiş derd-i dilini eyleyüb yād
- 102b- Ö 3352 Ki iy pervāne-veş şem^c-i ilāhī
Fenā şehrine ileten toĝru rāhı
- 3353 Sözüñ dürr-i katında la^cldür seng
Hevā mülkinde ŝāhib tāt ü evreng
- 3354 Düşüpdür şūr-ı ʿıŝkıñdan cihāne
İrür ahuñ düḥānı āsmāne
- 3355 Dilüñ fetḥ ideli mülk-i hevāyı
Bulubdur ʿıŝk senden rüŝenāyı
- 3356 Çü genc-i rūḥdur renc-i maḥabbet
Dilüñdir ḥāzin-i künc-i maḥabbet
- 3357 Sözüñ tārīk-i ğamda baḥş ider cān
Nitekim zulmet içre āb-ı ḥayvān
- 3358 Firākımdan ki gitmişdür qarāruñ
Nitesin nite giçer rüzigāruñ
- 116b- S 3359 Sañadur cānla göñlüm niyāzı
Kimüñle sen kılırsun ʿıŝk-ı bāzı
- 3360 Beni yādile ŝānub olma rencür
Senüñem gerçi senden olmuşım dūr
- 3361 Aña kim nisbet idersen beni sen
Ḥüdā ḥaḳḳı murādın virmedüm ben
- 3362 Arada gerçi a^cdā itdi vesvās
Dili toḳınmadı derüme elmās
- 3363 Vücüdüm cevherīdür baḥr-ı ʿıŝmet
Daḫi nāşuftedür bu der-i ʿıŝmet
- 3364 Anuñla olmadım bir laḫza hem-dem
Ĝamı mihriñden ayru urmazım dem

- 3365 Görelden berü sen ferrûh-nihâdı
Bu oldu cânla gönüm murâdı
- 116a- İ** 3366 Ki oldıqça tenüm mülkiñde cânım
Şeref bula senüñle âşiyânım
- 3367 Baña çün itmedi taqdîr-i Allah
Ki vaşluñ gülşenine ayruram râh
- 103a- Ö** 3368 Ğamuñdan tutdı dehri düd-ı âhum
Bu dirlikde benüm var mı günâhum
- 3369 Kılurdım ğayretüñden zühremi çâk
Rızâñı gözlemezsem başuma hâk
- 3370 Vefâ yolında yeldüm gice-gündüz
Yüzim âyînesine konmadı toz
- 3371 Günâhım yoĝını bilür ilâhüm
Eger varısa ‘afv eyle günâhum
- 3372 Geçürdü kim tapuñda rûzgârı
Bilürsen kim degüldür ihtiyârı
- 3373 Fidâdur başım ü cânım yelüñe
İki ‘âlem muqâbil bir kıluña
- 117a- S** 3374 İşidüp gice yerde yatduĝuñı
Göziñden kanlu yaşa batduĝuñı
- 3375 Taşı bālîn vü hâki pister itdüm
Çü od oldım yerim hâkister itdüm
- 3376 Eger ‘arz olsa bu cismim harîri
Göreydüñ andaĝı naqş-ı haşîri
- 3377 Baña ta’n itme sen de yoĝ deyüb ğam
Sebü seng üzre olmaz şîşeden dem
- 3378 Benüm şevkimle ki olduñ la‘ubâli
Ğamuñdan şanmaĝıl gönlimi hâli

- 3379 Dem-ā-dem itdükçe derdile āh
Neler çekdüğimi bilür bir Allah
- 3380 Egerçi yandırır pervāne-i şem^c
Özinüñ daħi cismine maħv ide lem^c
- 116b- İ** 3381 Şu kīm āhıyla virtür sözden dūd
Aña dil oldığından olmaya sūd
- 3382 Hevāñ odunda yanmışdur vücūdım
Ki irişdi felek evcine dūdım¹⁰⁶⁷
- 3383 Daħi ey bāğ-ı ʿaşk içre yarāşık
Dilüme ħüsnime maʿşūk-ı ʿāşık
- 3384 İrişdi gūşuma ki ol pīr-i ħikmet
Yağarken senden ayru nār-ı ħasret
- 103b- Ö** 3385 Ğamuñdan doymayub bu mācerāya
Fenādan intikāl itmiş beķāya
- 3386 Saña hem-reng olub kılmağa yārı
İrerdim kamu şart-ı sūgüvārı
- 3387 Şarāb-ı mevti ki çü aña şundi sāķī
Ĥaķķ itsün güheri yirinde bāķī
- 3388 Ki Allah يُحِبُّ الصَّابِرِينَ¹⁰⁶⁸
Oķuyub şabr kıl itme enīni
- 117b- S** 3389 Belā vü derde şabrı pīşe eyle
Bu dehrüñ gerdişin endīşe eyle
- 3390 Şu girye k'aña ħandān ola aģyār
Anı terk eylemekdir fi'l-i muħtār
- 3391 Şu ğam k'anı görüb dūşmen ola şād
Ne hoşdır ānı ʿāķil itmeye yād
- 3392 Bu derde şabr kıl ey yār-ı şādık
Ola kim irgöre maķşūda ħālīķ

¹⁰⁶⁷ İ: -

¹⁰⁶⁸ yühıbbü's-şābirīni (ik. bk)

- 3393 Bu firķāt hārına eyle taħammül
Ola kim bāğ-ı vuşlatdan ire gül
- 3394 Çi ger var nahıde zenbūr-veş hār
Ruṭabdan şehd bigi¹⁰⁶⁹ gösterir bār
- 3395 Egerçi kim ciğer renci ikinci
Çü vaķt ire virür ol renc genci
- 3396 Yaluñız ıalduğıña olma dil-teng
Ki bu yüzden dutārim ben de āheng
- 3397 Hevā yolında kim hār u ḥasmım ben
Yine kendü yerimde bī-kismem ben
- 117a- İ 3398 Ğam-ı aşkuñdurur gönlime yoldaş
Ne ḥōş yoldaşdır aḥsenet sābāş
- 3399 Gözimiñ nehr-i cismim perdesidür
Dil ü cānum hevā perverdesidür¹⁰⁷⁰
- 3400 Senüñ pāyüña gerçi hār ider rīş
Benüm gönlimden irer cāna teşvīş
- 3401 Şu yoldan kim yoluñdan ider āheng
Ğubār irer gözime tütüyā reng
- 104a- Ö 3402 Şu kühuñ k'ola saña cāy-ı ğārı
Ṭolıdur şevķiyile dil diyārı
- 3403 İdersiñ pāyini sen rīş ey hār
Şaķın kim irüb āhımdan yaķar nār
- 118a- S 3404 Yüzün ger idesin ey gerd-i menzil
Sirişkim yağmurından olma ğāfil
- 3405 İdüb ey bād-ı āhım pāk-i rāhım
Gidergil nikīne ğāhınuñ giyāhın
- 3406 Gönül māhına mihrüñ āfitābı
Eger fer virmese virmezdi tābı

¹⁰⁶⁹ bigi: gibi S

¹⁰⁷⁰ İ: -

- 3407 Şu kim itmez yoluña cānını terk
Yeridür kim aña hem-dem ola merk
- 3408 Aña kim virmeye mihrüñ ziyāyi
Cihānda bulmasun hiç rüşenāyı
- 3409 Oқıdı çünki ol mektūbu Mecnūn¹⁰⁷¹
Olub şūrīde dökdi gözleri hūn
- 3410 Hevādan aşq bahrı eyledi cūş
Şegab hamrından oldı mest u bī-hūş
- 3411 Dolanub kāşidüñ şolın u şāğın¹⁰⁷²
Öperdi gāh elin ü gāh ayağın
- 3421 Didi nidem ne kāğıd var ne hāme
Cevābiçün ki yazam yāre nāme
- 3413 Bu emri yerine yetürdi kāsıd
Çamu esbābını getürdi kāşıd
- 117b- İ 3414 Çü kāğıd geldi ol şūrīde dehr
Gamundan k' içmişidi derdile zehr
- 3415 Sirişkiyle ciger kānını ezdi
Çalem müjgānını kıldı vü yazdı
- 3416 Dili dürcinde ne itmişdi derc
Yazarken nāme anı eyledi harc
- 3417 Murādınca çü oldı hatem nāme
Virüb luţfiyla ol merd-i kirāme
- 3418 Didi ey hūb rüy-ı ferrūh-ı ahter
Murāduñı hüdā itsün müyesser
- 118b- S 3419 Baña cāndan irürdüñ armağanı
104b- Ö Bunı daği vir ol yāre nihānı
- 3420 Olub ol nāme-i mihr yegāne
Nigārından yaña oldı revāne

¹⁰⁷¹ ol mektūbu Mecnūn: Mecnūn ol mektūbu S

¹⁰⁷² mısraların yerleri değışiktir İ

3421 Çü cehdiyle bu yolda eyledi cid
İrürdi nāme-i Leylī'ye k̄aşıd

3422 Elinden nāme-i çün aldı dilber
Gözi yaşından itdi nāme-i ter

1073 نامه نبشتن مجنون مرفوع القلم بحضور ليلى

3423 Yazılmış olanda gördi ānı
Anuñ ādın ki yoqdur aña şānı

3424 Ezeldir şem^c-i vāhdāniyyet andan
Ebeddir lem^ci ferdāniyyet andan

3425 Ne kim varısa andandur¹⁰⁷⁴ eşerler
Viren ol seng-i hārādan güherler

3426 İdüb perverde baħr içre yetīmi
Şadefde halk ider dūrri ‘azīmi

3427 Bunı kim fikr ide nādān vü dānā
Anuñ ‘ilminde var pinhān ü peydā

118a- İ 3428 Maħabbet pertevinden rüşenāyı
Virüb rüşen-i dil ider aşināyı

3429 Pes_aldan şoñra yandurub cigerler
Dimiş kendü firāqından haberler

3430 Elā iy¹⁰⁷⁵ cān-ı ‘ālem ‘ālem-i cān
Çerāğ-ı meclisin ervāh-ı insān

3431 Yüzüñdür verdi gülzār-ı melāħat
Lebüñdür zübde-i kān-ı ħalāvet

3432 Cemālūñ maṭla^cı nūr-ı ħüdādur
Ruħuñ āyine-i ‘ālem nümādur

¹⁰⁷³ Kalem işlemez *Mecnūn'un Leylā'nın mektubuna cevap vermesi*

¹⁰⁷⁴ andandır: anuñdur S

¹⁰⁷⁵ ala iy: ki ala iy S

- 119a- S 3433 Vücuduñ cevherîdür rûh-ı mutlak
Muşavver-i nürdur zātuñ muhakkak
- 105a- Ö 3434 Kamer eliñ yüziñ gündüz çerāğı
Lebüñ kevser rûhñ firdevs bāğı
- 3435 Bezenmiş lāle vü sünbülleriyle
Cihānı rüşen itmiş gülleriyle
- 3436 Baharım gül-sitānum tāze servim
Benüm kebk-i hırāmānum tezrevim
- 3437 Saʿadet tācısun düşmen serinde
Gühersin līk gayruñ efserinde
- 3438 Vücuduñ gencdür hıfz itmiş ağıār
Elinde dostñ kılmışdurur mār
- 3439 Beni pāyiñde şevkiñ eyledi pest
Kimüñ boynına urırsun ʿaceb dest
- 3440 Benaldum ʿaşkınuñ varın virüb dil
Senüñ göñlün kimüñ mehrine māyil
- 3441 İşinüñ hākıdür cismim türābı
Kimi sırāb ider ruhsāruñ ābı
- 3442 Göñül kıdsinde ey nūr-ı ilāhī
Cemālüñ Kāʿbesidür secde-gāhı
- 118b- İ 3443 Şafā küncini hüsünüñdir müfettiḥ
Dil-i ğamgīne laʿliñdür müferriḥ
- 3444 Yele virme beni kâpuñda hākım
Nevāzîş kıl ğarīb u derd nā-kim
- 3445 Eger çi kim kâpuñdan düşmişim dūr
Ğamı ʿaşkıñlayım ʿālemde meşhūr
- 3446 Virem derd-i dilümden çün dem-serd
Hevā mağzına andan irüşür kerd

- 3447 Sözüñ ben bī-diliyle pīç-der-pīç
Çü hiç oldum her işim hiçdir hiç
- 119b- S** 3448 Urursın zaḥm girü raḥm idersün
Çü raḥmuñ var zaḥm urıb nidersün
- 3449 Varub aḡyāra itdüñ rüzımı şeb
Şebüm rüze ire mi ey şeker leb
- 3450 Niçe umsun göñül ol bāḡdan bār
Kim anuñ bāḡbānı ola aḡyār
- 105b- Ö** 3451 Kōmadıñ rişte-i cānumda bir laḡ
Velī urdıñ dile biñ āteş-i naḡ
- 3452 Velī bī-dāde bir dem itmedüñ dād
Alursın cānum itmezsın beni yād
- 3453 Dilüñdür saḡt sözüñdür velī nerm
Ben od oldım senüñ göñlüñ degül germ
- 3454 Şayub aḡdüñi ey māh-ı dil-fürüz
Enīs idendüñ aḡyār-ı şeb u rüz
- 3455 Baña sırrıyla idüb çāre sāzı
Kılursun aḡşkıñıla¹⁰⁷⁶ aḡşk-ı bāzı
- 3456 Varısa baña mihrüñ şıdķ kānı
Eger yoḡısa dilde aḡşk kānı
- 3457 Sen ü ben olalı maḡşūķ-ı aḡşık
Baña bir fiḡliñ olmadı muvāfık
- 119a- İ** 3458 Ferāḡat gösterirsen bī-dilüñden
Kime idem aḡceb feryād elüñden
- 3459 Bu aḡlemde çü bildüm özimi ben
Senüñ yüziñe açdım gözimi ben
- 3460 Ğamı aḡşkuñ ki cōmrüm¹⁰⁷⁷ ḡaşılıdır
Tenim mülkinde cānum menzilidür

¹⁰⁷⁶ aḡşkıñıla: anuñla S

¹⁰⁷⁷ cōmrüm: göñlüm S

- 3461 Dilüñ şevkiyle bağlandı mizacı
Ki sensin derd anuñ hem ʿilacı
- 3462 Lebüñ şehdüñe ger ire mekesden
Tenim ol şevkile ditrer hevesden
- 120a- S 3463 Anunçün mür gibi seyr iderim
Ki şehdüñden mekes şerrin giderim
- 3464 Zebān-ı hāmeden olub şeker-rīz
Beşāret yüzün açmışsın dilā-vīz
- 3465 Degül baña beşāret añaduur kim
Senüñ bigi nigāre ola hākim
- 3466 Saʿadet ol sere urmuşdur efser
Ki olur bālinde senüñle hem-ser
- 3467 Çerāğıñdan eger cānumdurur devr
Hüdā pervāneñi kılmaya bī-nūr¹⁰⁷⁸
- 106a- Ö 3468 K̄o yaqsun beni bu nār-ı melāmet
Sen ol İbn-i Selāmile selāmet
- 3469 Ğamıyla bülbül olmuşdur nefsin-gīr
Nevāle bāgdadır zāgā incīr
- 3470 Aña ger oldısa vaşluñ nevāle
Şükür kim baña ʿaşkuñdır havāle
- 3471 Ol olsun vaşluñıla şād ü hürrem
Beni hicriyle yaqsun āteş-i ğam
- 3472 Gözimden ben dökeyin āb-ı āzer
Cemālüñ bāğı virsün hāsmıma ber
- 119b- İ 3473 İrürdi çün bu rūze rüzgārım
Daği bir yüzden iderdim şumārım
- 3474 Umārım yaʿni kim ol laʿl-i gül-reng
Çıka taşra ki çekdi zaḥmet-seng

¹⁰⁷⁸ İ: -

- 3475 Kamer kim ʿālem andandurur nūr
Ola kim haqq ide şuʿbāndan dūr
- 3476 Gide zenbūr qāla şehd-i bākī
Ola meh hāli tūra mihr-i bākī
- 3477 Elā hāli görüb şahnını bāguñ
Yerini bülbül-i şūrīde zāguñ
- 120b- S 3478 Kala şāfi gide ayniyeden¹⁰⁷⁹ jeng
Daği itmeye genc-i mār-ı āheng
- 3479 Ne için itmeyem şām u seher āh
Ki hālümnden benüm olmadıñ āgāh
- 3480 Şu gördüğüñdeñ olmuşam diger gūn
Benüm gūş itdiğıñden daği Mecnūn
- 3481 Oradan gideli virdile bu dil
Beli bu yol bunuñla alınur bil
- 3482 Çün çdüb turradan nāfe küşāyi
Çözesin ʿağd-ı zülf-i ʿıtr-ı sāyi
- 3483 Nesīmi şubhla būyından anuñ
Baña gönder ki rūhıdur revānuñ
- 3484 Lebūñ şevkinle göñlüm tāb içinde
Diler bu serviligin hʿāb içinde
- 106b- Ö 3485 Hevānile ireli cānuma tāb
Diriğā kim hayāl oldu baña hʿab
- 3486 Mübārek demdürür ol vaqt pī-rūz
Ki ire şūrīde¹⁰⁸⁰ yār-ı dil-firūz
- 3487 Oturub bile ura bādīye dest
Şarābından lebinüñ ola sermest
- 120b- İ 3488 Daği bāğınla lāʿlinden peyā-pey
Gehī şeftālū dire ki vire mey

¹⁰⁷⁹ āyinden: - S

¹⁰⁸⁰ şūrīde: şūrīdeye S

- 3489 Nesîmi sünbilinden aldırub hüş
 Kıla cān bigi şevkinle der-āgüş
- 3490 Gehî ide zenaḥdan sîb-i sāyi
 Lebinden ki ala cām şifāyı
- 3491 Dutub¹⁰⁸¹ bir elde lâc-i cān fezāsın
 Ala bir elde zülf-i ıtırıyāsın
- 3492 Bu ʿünvānla kim söylendi ḥālet
 Olupdur vaşl-ı cismāniyye ālet
- 121a- S** 3493 Velîkin yol bulan rāz u nihāne
 Bu ḥālet aña olmışdur fesāne
- 3494 Kāpuñdan hicre gerçi ki¹⁰⁸² duram
 Senüñ ḥüsnüñ özimden ğayūram
- 3495 Huzūriñda olam şām u seḥer ben
 Saña reşkūmden itmezem nazar ben
- 3496 Tamāc pāyine dil urmuşdurur bend
 Olupdır vaşfinuñ güşına ḥor-send
- 3497 Çü rûḥım buldı şevküñden şafāyı
 Giderdi nefis aradan iktizāyı
- 3498 Ğam-ı ʿaşkıñla ki oldı şumārım
 Benüm yok şuret ü zāhirde kārım
- 3499 Şerîk-i yār-ı ışk içindedir şirk
 Hevā ābında ol olmuşdurur çirk
- 3500 Virür çün göñlüme ışkuñ tesellî
 Cemālüñ nola itmezse tecellî
- 3501 Benüm ışkuñ ğamıdur çāre-sāzım
 Cigerde zaḥm-ı ğamzeñ dil-nüvāzım
- 107a- Ö** 3502 Egerçi kim bu zaḥma merhemim yok
 Çü sen sağ olasın daḥi ğamım yok

¹⁰⁸¹ dutub: tütub S

¹⁰⁸² hicre gerçi ki: gerçi kim hicrele S

120b- İ 3503 Firāķuñdan dilüm ger ola rencūr
 Һаққ itsün vaşlıla göñlüñi mesrūr

3504 Benüm ger ola idbārım nihānī
 Senüñ iķbālüñ olsun cāvidānī

1083 آمدن سلیم عامری حال مجنون بدیدن مجنونرا

3505 Zer-i ma‘nā’ tütub zerger-i hāl
 Bu resme itdi nār-ı ‘ışķla ķāl

3506 Dil-i Mecnūn ki olmışıdı remīde
 Var ĵidi hāl per-kār-ı dīde

121b- S 3507 Çekübdi nīk ü bed ol hūb-āyīn
 Görüpdı çāşını telĵ ü şīrīn

3508 Hüner ehliydi dünyāsı ma‘mūr
 Selīm-i ‘Āmirī dimekle meşhūr

3509 Dili zaķmuna ura diyü merhem
 Yeridi dāyım ol Mecnūn çün ĵam

3510 Ta‘āmile gelüb ol nīk-i nāme
 Getürürdi aña ki gāh cāme

3511 Ƙadīmi ‘ādet üzre bir ĵün ol pīr
 Ğarībin görmege itmişdi tedbīr

3512 Yürüyüb geşt kıldı deşt u dāĵı
 Aradı gözleyü şolı vü şāĵı

3513 Yalñuz buldı ānı kūh içinde
 Ğarīķ olmış yem-i endūh içinde

3514 İdüb vaşsetle rāh-ı ĵalkı beste
 Bir ĵiki vaşşiyile ol şikeste

3515 Oturub ĵayret içre ķalmışıdı
 Ferāĵat ‘ālemini bulmışıdı

1083 آمدن سلیمی عامری بدیدن حال مجنون: İ . Selīm-i Āmiri 'nin Mecnūn 'un halini görmeye gelmesi

- 3516 Sibācı görüb ol pīr kirāmı
İrağdan virdi Mecnūn'a selāmı
- 121a- İ 3517 Selāmun gūş idüb Mecnūn-ı bī-dil
Çü gördi anı oldu aña māyil
- 107b- Ö 3518 Didi kim ne kişisin nedür adūñ
Neyidi bunda gelmekde murāduñ
- 3519 Ayıttı kim Selīm-i Ğāmirīyem
Saña hālīm yirem derdüñile ğam
- 3520 Çi ger hālīm yüzüñden düşmişim ferd
Özüñden hāli maḥv itdi ğam u derd
- 3521 Saña ḥod nār mihr olub ḥavāle
Şebīh itdi yüzüñ rengiñi hāle
- 122a- S 3522 Bu sözi gūş idüb ol lā'ubāli
Çü bildi hāl idügin döndi hāli
- 3523 Didi derhāl aña kim gel iy hāl
Yüzim üzre ḳadem baş itme imhāl
- 3524 Çü hālümsin yüzim üzre yirüñ var
Ne ḥāletde idügin gör bu bīmār
- 3525 Gözim āyīnesinden hālümi ben
Görüb şerḥ idem aña hālümi ben
- 3526 Pes idüb da'vet ol pīri getürdi
Yanına aldı bir yerde oturdı
- 3527 Çün anuñ da'vetinden buldı rağbet
Biraz ma'nā yüzinden itdi şoḥbet
- 3528 Selīme irdi çün bu ḥān-ı şevḳi
Dilinde zāhir oldu Ğışḳ-ı zevḳi
- 3529 Girtür semmince ol merd-i kirāme
Ṭā'āmiyle getürmişdi aña cāme
- 3530 Çıkarub heybesinden armağanı
Önüñde ḳodı yüz Ğözriyle ānı

- 3531 Ki kıl bu cāme-i cismüñe perde
Vücūduñ varı olmasun nazarda
- 121b- İ 3532 Didi çün sırr-ı cān ola hüveydā
Dutar¹⁰⁸⁴ peydā vücūdın merd-i şeydā
- 3533 İreli ıışqdan göñlüme vesvās
Tenüm olmışdur āteş cāme gerbās
- 3534 Anuñçün cāmeden cismimdürür dūr
Ki ger yāsile olmaz nār-ı mestūr
- 108a- Ö 3535 Niçe kim giymişim çü idem nezzāre
Kıluram şevk-i dilden pāre pāre
- 3536 Bu sözlerden Selīm'ün yandı cānı
Agūş-ı cehd eyledi giyürdi ānı
- 122b- S 3537 Peşanda soñra cerb idüb kelāmı
Getürdi öñine şirīn ta'āmı
- 3538 Niçe kim sa'y idüb gösterdi nāle
Yimedi ol yemekden bir nevāle
- 3539 Ğam-ı dilber olalı göñline zār
Yimekten cānı olmışıdı ārāz
- 3540 Selīm aña didi kim ey ciger-süz
Ye ne yirsen nedir hālūñ şeb ü rüz
- 3541 Ta'āma meyl ider insān dāyim
Ki anuñladur beden bünyād k̄āyim
- 3542 Yemekdendir hayātı hāş ü 'āmuñ
Hayātuñ var pes nedir ta'āmuñ
- 3543 Didi kim ey Selīm ü pīr-i hikmet
Selāmuñ cāne tevki'-i selāmet
- 3544 Tenüm aşkıla k'olmuşdur füsürde
Ğidāya meyl iden nefis ola mürde

¹⁰⁸⁴ dutar: tutar S

- 3545 Düşelden gönlüme dilber hevāsı
Nesīm-i şubhdur rūhuñ ğıdāsı
- 3546 Ne yel kim ire kūy-ı diler bādın
Dil ü cānuma kuvvet olur hevādan
- 3547 Olalıdan dilüm nār virem hāk
Hevādur āb u rüzım¹⁰⁸⁵ ile idrāk
- 122a- İ 3548 Kaçan kim iktizā idem nevāle
Ki ola cismüme açlık havāle
- 3549 Şecerden şamğı virtürem dād
Veya gögin giyāhuñ iderim zād
- 3550 Halāş olmışdurur cānum hurişden
Ferāgat bulmuşımdır perverişden
- 3551 Hevā urdı ki bağrum itdi büryān
Gülūdan geçmez oldı āşağa nān
- 123a- S 3552 Getürdüğüñ alurım līk ey yār
108b- Ö Yimezsem ben ta‘āmı yiyici var
- 3553 Dökerim yir anı gevzen ü şır
Olaruñ yidüğinden olurum sīr
- 3554 Çü ma‘lūm oldı pīre k’ol hüner-mend
Koyub nānı giyāha oldı hor-send
- 3555 Diline nūr-ı ıışık idüb tecellī
Cevāb-ı nermile itdi tesellī
- 3556 Didi çün halk meyl itdi ta‘āme
Düşerdi kamu cān murgını dāme
- 3557 Şuña kim ola havāle mil- dāne
İrür her-dem aña renc zemāne¹⁰⁸⁶

¹⁰⁸⁵ rüzım: zārım S

¹⁰⁸⁶ İ: -

- 3558 Senüñ bigi¹⁰⁸⁷ gadā iden giyāhı
Odur cān ʿāleminüñ pādişāhı
- 3559 Bu sözden dilde Mecnūn' uñ neşātı
Belürüb pīre itdi inbisātı
- 3560 Hevādan meyl idüb aḥbāba cānı
Ḳamu yārandan şordı neşātı
- 3561 Peş_andan ol perīşān ḥāl cemāş
Anasın egdi doldı gözleri yāş
- 3562 Çıķub dilden düḥān u āteş-i ğam
Suʿal itdi didi pīreñe ey ʿamm
- 3563 Çün_ol murġ-ı ğarībūñ şandı bāli
Niye irdi işi ne oldı ḥāli
- 122b- İ 3564 Bu ḥālet birle kim āşufte-kārım
Ḳatında rū siyāh vü şerm-sārım
- 3565 Çi ger itdim ğamı yār ile peyvend
Velī didārına yem-i ārzu-mend
- 3566 Selīmūñ özi koyub aña ḥayli
Çü bildi māzerine var meyli
- 123b- S 3567 Ḳomādı arzūda gevherini
Varub irürdi aña māzerini
- 3568 Çü irdi māzeri gözden dökib ḥūn
Görir oğlınıñ aḥvālin diger-ġūn
- 109a- Ö 3569 Aķıdub gözlerinden āb-ı rūya
Dutub¹⁰⁸⁸ başını urdı şāne mūye
- 3570 Yüzine urdı yüzün öpdı gözün
Dönüb söyletdi ğuş itmege sözün
- 3571 Yunıla sildi yüzinden ğubārın
Ayağından eliyle çekdi ḥārın

¹⁰⁸⁷ bigi: gibi S

¹⁰⁸⁸ dutub: tutub S

- 3572 Ne ise iktizā'ı mihr-bānı
Telaṭṭuf birle idib aña anı
- 3573 Didi oğlum nedür bu terk tāzı
Bu yazıdur degüldür ıışķ bāzı
- 3574 Ecel tīgiyle uzatmışdurur dest
Niçeye dek yürirsın vālih ü mest
- 3575 Atañ gitdi ğamiñdan ḥasretile
Anañ daḥi gider üş miḥnetile
- 3576 Ƙo bu sevdā-i iḥyā it mekānuñ
Ḥarābe virme kendü aşıyānuñ
- 3577 Ƙamu maḥlūk ya'ni cins-i ḥayvān
Vuḥuş u murğ u mār u mūr u insān
- 3578 Gice olsa varur baķmaz ırāğa
Yuvaya kimisi kimi yatağa
- 123a- İ 3579 Niçeye dek¹⁰⁸⁹ yürirsın ḥalkdan dūr
Niçeye dek kılursın kendüñi ḥūr
- 3580 Bir ğiki ğün ki var 'ömrüñ ḳararı
Dırāz it pāy-ı bāliniñde bārı
- 3581 Niçeye dek¹⁰⁹⁰ ğirüb kūḥ içre ğāre
Ƙarışursın gicede sūsmāre
- 124a- S 3582 Olub bīmār mār-ı bī emāne
Niçe mūrile idersen fesāne
- 3583 Saña anlarla olmaķ sūd itmez
Meşeldür bu mestānede cān bitmez
- 3584 Öziñ rencide itmedir derdle sen
Degüldür senüñ ğöñlüñ canuñ āhen
- 3585 Bu resme kim çeker sen renc ü miḥnet
Getürmez senüñ vü āhen ana ṭāķat

¹⁰⁸⁹ niceye dek: niçe yāduñ Ö S

¹⁰⁹⁰ niceye dek: niçe yādun Ö S

- 109b- Ö 3586 Döküb Mecnûn gözden âb u âzer
Didi çün oldı âhîr pend-i mâzer
- 3587 Ki iy başımda efser hâk-i pâyuñ
Çerâğ-ı dīde-i dil nūr-ı rāyuñ
- 3588 Çi ger bulmadı rāyım ʿaqla rāhı
Bu miskinüñ nedür bunda günāhı
- 3589 Gelecek hālet imdi geldi lābüd
Olacaq nesne idi oldı lābüd
- 3590 Ğamı yārile k'oldı hāl-i düşvār
Çü haq taqdīr itdi geldi nāçār
- 3591 Düşe mi buña cidd ü cehd nāfiʿ
Ki taqdīre olamaz kimse māniʿ
- 3592 Dilüñ ki olmışdurur düşvār-kārı
Bilürsin kim degüldür ihtiyārı
- 3593 Kafeşde murğ-ı cānum çār ü nāçār
Olubdır kayd-ı cismile giriftār
- 123b- İ 3594 Beni dāyim ğam ider buña irşād
Ki idem ol esīri andan azād
- 3595 Çekersin daʿvet idüb hānıma sen
Gönül murğını dām u dāniye sen
- 3596 Eger kayd ide ānı dām-ı hāne
Kafeş bendi düşer tekrar cāne
- 124b- S 3597 Diri olub dolanmağ¹⁰⁹¹ küh u şahrā
Yek ölmeğdense oda zār u tenhā
- 3598 Vuḥūşıyla sürür itmekdürür hūş
Sem itmekdense ğamdan hānede nūş
- 3599 Esīr oldı çü bend-i ʿışka cānum
Beni hālümde қо ey mihr-i bānum

¹⁰⁹¹ dolanmağ: tolanmağ S

- 3600 Kafeşden murğın dūt kim uçurdıñ
Ye bir vaḥşi dāmuñdan kaçardıñ
- 3601 Göñül murğı vara mı āşiyāne
Ki bu bāzı degül bāzı-ḥâne
- 3602 Bunu didi vü başladı āyine
Düşüb sürdü yüzünü ayağına
- 110a- Ö 3603 Bilürdi ḳalmaduğın ḳābiliyyet
Döküb māzer gözinden cūy-ı ḥasret¹⁰⁹²
- 3604 Çü bu yās odına bağı göyüñdi
Ḳān ağlayu vedāı itdi döñdi
- 3605 ‘Anā’-i ḥasretile ol şikeste
İrişüb meskenine oldı ḥaste
- 3606 Bir iki günki yandı tende cānı
Fırāḳıyla revān oldı revānı
- 3607 Cihānuñ budurur her rüz-ı rāhı
Ki herkez itmeye mihrī vefāyı
- 3608 Bu bir peymān şikendir ki odur dehr
Sürürü ḥarn u tiryāki durur zehr
- 3609 Çü ehline vefāsı yoḳ cihānuñ
Şanasın ki āşināsı yoḳdur anuñ
- 124a- İ 3610 Niçe kim devr var leyl ü nehāruñ
Ekincilikdür işi rüzgāruñ
- 3611 Beden tahtın yire saçmaḳdadur ol
Nemā bulanları biçmekdürür ol
- 125a- S 3612 İdüb her gice rüşen bir çerāğı
Urır nārınla cāne günde dāğı
- 3613 Çü şubḥ ola eser bād-ı sebük-ḥız
Ki elimden dehre şāla āteş-tız

¹⁰⁹² İ: -

- 3614 Felek yazıb tılsım dāğ u s̄azı
İder her-dem bezmle şem^c-i b̄azı
- 3615 Heves benden de olduğına p̄ayuñ
Giredür her ne yerde olsa c̄ayuñ
- 3616 Girih ol vaqt olur senden küşāde
Ki olasın merkeb tenden piyāde
- 3617 Girihden rişte canuñı kıl pāk
Hevā bendiyle olma be-nāk
- 3618 Girihler girdiñise ‘adūda sen
Ḥalāş ol nāfe-veş bend-girihden
- 1093 خبر یافتن مجنون از وفات مادرش و بسوی تربیتش رفتن
- 110b- Ö 3619 Sihir çün şahsūvār-ı mihr-i raḥşān
Felek meydān içre urdı cevalān
- 3620 Elinde oynadıb cevgān-ı zerrīn
Ḳapar seyyārelerden k̄y-ı s̄imīn
- 3621 T̄ülü^c itdi ufukdan şem^c-i ḥāver
Cemālinden cihān oldı mūnevver
- 3622 Dutuşub¹⁰⁹⁴ ḥasretile nāre Mecnūn
Yürirdi derdile āvāre Mecnūn
- 3623 Dilinde şevḳ-i yār olub ‘aşīde
Oḳırdı gāh şī^r vū geh ḳaşīde
- 124b- İ 3624 Sipihre āhı irermişidi rāh
Degüldi māzeri mevtinden āgāh
- 3625 Selīm-i ‘Āmiri ol p̄ir-i dildār
Dili Mecnūn’a ki olmışdı ğam ḥvār
- 125b- S 3626 Yine görmege geldi geçmedin māh
Ki bulmuşıdı mihr-i göñline rāh

¹⁰⁹³ Mecnūn’un annesinin vefat haberini alması ve onun mezarına doğru gitmesi

¹⁰⁹⁴ dutuşub: tütüşub S

- 3627 Getürmişdi ol mihr-i kirāmı
Ġarībine libāsıyla ta‘āmı
- 3628 Ġamı yariyle kim kılmışdı bī-dād
Çü pīri gördü kıldı māzerin yād
- 3629 Didi hāli aña kim sen beķā ol
‘Adem mülkine döndürdi liķā ol
- 3630 Tāğıtdı rahtını dār-ı fenādan
Senüñ derdüñle cān virdi ‘anādan¹⁰⁹⁵
- 3631 Bu hāletden çü agāh oldı Mecnūn
Diriğ vü hayfla aķıtdı ceyhūn
- 3632 İder bigi seherde nāy u nāle
Fiğān u āhıla kıldı ‘ilāle
- 3633 Pezerle māzerinüñ ol hevā zār
Mezārı üzre varub kıldı feryād
- 3634 Ġamı yariyle olub āteş-efrüz
Urırdı ol ikinüñ ķabrine yüz
- 3635 Sürerdi gāh buña gāh aña rüy
Sirişkinden revān olmuşdı cüy
- 111a- Ö 3636 Hürüşını çü yārān eyledi güş
Anuñ sözinden irdi anlara hüş
- 3637 Gelüb ol ķavmüñ anda ķamu vārı
Temāşā itdiler ol dil-fikārı
- 3638 Olub bihüş kılmışdı hayrān
Aķardı gözlerinden yaşıla ķān
- 3639 İşi zār ü nizār olmuşdı cismi
Bozilmağa yakındı tılısmı
- 125a- İ 3630 Gelüb hüşa açıla diyu h‘ābı
Yüzine dökdiler gözden gülābı

¹⁰⁹⁵ İ: -

- 126a- S 3641 Hevā hābından olur bigi ¹⁰⁹⁶bi-dār
Çün oldı mestlikden mest hüşyād¹⁰⁹⁷
- 3642 Dürūd idüb kamu ehl-i kabīle
Oturdılar bezer anuñla bile
- 3643 Naşīhat virüb aña itdiler cehd
Vaşandan yaña varub k'ola hem 'ahd
- 3644 Bularuñ pendini çün eyledi gūş
Derūn-ı ıışķ-ı nārından idüb cūş
- 3645 Bir āh kıldı vü tıtdı rāh-ı kūhı
Getürdi rahtı terk itdi gürūhı
- 3646 Dem ü serd ü nem ü gerd ü ciğer-ñun
Olub yürirdi deşt u rūd u hamūn
- 3647 Mey-i 'aşķıla olub mest ü şeydā
Yürirdi vādi ü kūh¹⁰⁹⁸ içre tenhā
- 3648 Fenāya kim tıttı berķ veş rāh
Cihāndan kılmışdı dest-i kūtāh
- 3649 Eyā ğāfil cihānuñ pīşesinden
Düşüb derde hevā endişesinden
- 3650 Mey-i ğafletden olub mest ü med-hūş
Elüm vārını itmüşsin ferāmūş
- 3651 Olur çün 'ömr-i nehrinden 'ubūrñ
Niçe mest eyleye seni gurūrın
- 3652 Dıraht-ı 'ömr virür meyve merk
Ne işve göstere andan iren terk
- 111b- Ö 3653 Bu ğafletden diliñde setdür rāy
Ki bilmezsin ne menzildür saña cāy
- 3654 Bir ulu şahndur hālūñ başı
Ki çarh olmışdurur anuñ muhtı

¹⁰⁹⁶ bigi: gibi S

¹⁰⁹⁷ İ: -

¹⁰⁹⁸ vādi ü kūh: vādi-i işķ S

- 3655 Egerçi kim bulupdur tülile ʿarz
Sipihruñ oldı lîkin merkez-i arz
- 126b- S 3656 Görinür çarḥdan bir zerre bigi¹⁰⁹⁹
125b- İ Düşübdür bahre nisbet-i kaçre bigi
- 3657 Bu merkezde özüñ miḳdarını bil
Ki saña nūr-ı ḥikmet ola ḥāşıl
- 3658 Hevā ger itmezise ʿaqlıñı pīç
Sipihri içre vücūduñ bula hīç
- 3659 Görüb cisminde olan ʿarz u tülü
Özini şey şana ʿaqluñ fużülü
- 3660 Bu merkez içre olan zerreden kim
Vücūdından ne kaçrile ura dem
- 3661 Özüñ ḥāk eyle olma yād-ı peymāy
Ġariḳ ol āba tā cāy olmaya cāy
- 3662 Çü bulasın bir iki mīḥr-i rengīn
Ki kimi ola zerrīn kimi sīmīn
- 3663 Ġurūruñdan begenmezsin faḳīri
Şanursın kendüñü dehrüñ emīri
- 3664 Niçe kim ola kendüñe niyāzuñ
Hemīşe olısar bī-sāz sāzuñ
- 3665 Niyāzuñ k’irmeye saña gözindi
Bulursın ol nefesde ser-bülendi
- 3666 Henüz sen itmedüñ ol lezzeti yād
Ki olasın ḥalḳ sevdāsından azād¹¹⁰⁰
- 3667 Vücūduñda var iken sırr-ı insān
Segi nefse neyiçün olasın nān
- 3668 Çü meşʿal-i cānuñ k’it rencüñü zād
Dilüñi şemʿ-veş ḳıl küncüñü zād

¹⁰⁹⁹ bigi: gibi S

¹¹⁰⁰ azād: - S

1101 صفت برزگوارىء مجنون

- 112a- Ö 3669 Fezā-i ʿālem-i ʿışk içre dānā
Nücūmuñ devr-i te'şīrinde bīnā
- 127a- S 3670 Rümüz-ı ğayb u sırr-ı cāne vākıf
126a- İ Muvāfık hāle gerçi oldı muhālif
- 3671 Temāşā-gāh-ı şaħra-i meʿānī
Ġidāsı vāridāt-ı āsümānī
- 3672 Sözi zīynetde gūyā sikke-i zer
Ġazelde nazm-ı luṭf-ı lü'lü-i ter
- 3673 Bilür her kişi kim ide tefekkür
Dilü nazm idemez bu resmile dürr
- 3674 Olub sermest virmiş bāde dehri
Bir olmuş aña dehrüñ kande zehri
- 3675 Ecel mekrinde olmuş cān-ı āgāh
Virüb vārını dutmuş kūşe-i rāh
- 3676 Feraħ bulub hevā perverdesinden
Çıkarmış başın ğaflet perdesinden
- 3677 Egerçi dirliĝi olmuşdı düşvār
Velī merkile āsān oldı bāzār
- 3678 Fenāya şol kişi ki olmaya māyil
Fenā irdikde olur kār-ı müşkil
- 3679 Bu varı her ne dutdı mihrle berk
Sefer itdikde ki düşvār olur terk
- 3680 Olub ser-bāz-ı ğam bezminde Mecnūn
Özini mekrile kılmadı meftūn
- 3681 Refīkā olmadı bu yolda meşĝul
Hevā bendin giderdi refiķle ol

¹¹⁰¹ Mecnūn 'un büyük yalnızlıĝı tasviri

- 3682 K'anı şayyād-ı cān itdikde pā-māl
Çü diye cānuñı vir diye kim al
- 3683 Hevādan felek ʿömr-i bād bānı
Dirilmeden şuya itdi raht cānı
- 3684 Yiridi dehr-i zehrinden nevāle
Bu meyden nüş kılmadı piyāle
- 127b- S 3685 Cemāli Leylī itdi bahāne
126b- İ Cihānuñ varını atdı yabāne
- 112b- Ö 3686 Žaʿīf olmışdı gerçi marāzdan
Degüldi ol marāz hāli ğaraždan
- 3687 Meyānında olub muhkem niyāmı
Niyāmında idi şemşīr-i kāmı
- 3688 Anuñçün vaşl-ı yārı itmedi yād
Ki olā gönlünde қаşr-ı ʿışk ābād
- 3689 Hevādañ k'oldu Mecnūna havāle
Suʿal itdim dedim bir ehl-i hāle
- 3690 Murādı aña çün olmışdı kısmet
Arada bunca hüzne neydi hikmet
- 3691 Hūşūl-ı kām çün olurdı derhāl
Yüridi nā-murād olunca sī sāl
- 3692 Didi bir kām için ol lāʿubāli
Neşāt itmekden itdi cism-i hāli
- 3693 İdem ol kām-ı dīl şevķini yād ol
Añı sī sāl itdi nā-murād ol
- 3694 Dem-i evvelde ger olaydı hāşıl
Açılmazdı aña bu rāz-ı müşkil
- 3695 Aña haml olmazıdı nükte-i ʿışk
Anı kāl itmezidi pūte-i ʿışk¹¹⁰²

¹¹⁰² İ: -

3696 İki ʿālem göñlüne olmaya kām
Rehîk-i ʿışkdan ger ire bir cām

1103 صفت تابستان و دل دادن مجنون سگی را که در کوی لیلی بود

3697 Meger bir günki táb-ı āfitābıñ
Yerini od kılmışdı türābıñ

3698 Yanardı mihr-i tábından felekler
Düşerdi sāye-i ʿarşa melekler

128a- S 3699 Ziyādan itmişidi āteşin táb
Nücümü püte-i çarh içre peymāb

127a- İ 3700 Semā tennürını kerem itdi hırşid
Olupdı puhte kırş-ı nān nāhid

3701 O tennür içre olub sürāh-ı har-ceng
Deminden od olmışıdı dili seng

113a- Ö 3702 Cihānı yandurub táb-ı temmūzı
Harāret tutmuşıdı nīm-i rūzı

3703 Güneş nūrından irüb cezbe-i táb
Hevāya munçalib olmuşıdı türāb

3704 Karāra yanmışıdı kūh-ı hāmūn
Olubdı huşk-ı nehr-i nile ceyhūn

3705 Şuʿā^c-ı mihr olub āteş-efrüz
Nebātı perde kılmışdı ciger-sūz

3706 Tuyūra cāy olupdı sāye-i şāh
Vuḥūşa mesken olmuşıdı sürāh

3707 Olub dil-i teşne ebr-i cūy bāre
Zemīn itmişdi bağrın pāre pāre

3708 Serābıydı kızā-ı deşt ü vādı
Biḥāra ğarqıdı ¹¹⁰⁴dehrüñe sevādı

¹¹⁰³ Yaz mevsininin tasviri ve Mecnūn'un Leylā'nın köyünden bir köpeği sevmesi

¹¹⁰⁴ ğarkıdı: şarkıdı İ

- 3709 Çıkardı t̄ab ir̄ub n̄ar gibi
Derisin ādem̄in̄ūñ m̄ar gibi
- 3710 Vir̄ubdi t̄ab-ı arza dek gerd̄an
Çoparurdu ki p̄ayi reh n̄urd̄an
- 3711 Har̄âret̄den hev̄a k'olmışdı n̄a-ḥōŝ
Yetürdi s̄ayedede her kiŝi ḥāmūŝ
- 3712 Gez̄üb Mecn̄un-ı deşt u k̄uh v̄ar̄ı
İderdi seyr varub her sev̄adı
- 3713 Teni ḥākini t̄ab itmişidi ḥarḳ
Çalupdı āb u āteŝ içre çün berḳ
- 128b- S 3714 Dut̄a olmışdı ḳadd-i dest-i ğamdan
Siyāh olmışdı ḥadd-i t̄ab-ı demden
- 127b- İ 3715 İreydi ğūŝına ger b̄ang-ı r̄ud̄ı
Ya iŝideydi bu yüzden s̄ür̄ud̄ı
- 3716 Girürdi raḳŝa ol cismim f̄isurde
Olurdu ğāh zinde-ğāh m̄ürde
- 3717 Çü başına geleydi şemme-i h̄uş
İderdi ḥālet-i cümle fer̄āmūŝ
- 3718 Bu vaŝfile gezerken r̄ah u b̄ı-r̄ah
Çab̄ile ḳurbuna irişdi n̄a-ğāh
- 113b- Ö 3719 Gözinden aḳıdub c̄üy-ı ciĝer ol
Ṭolanırdı özinden b̄ı-ḥaber ol
- 3720 Yürirken derdile ḥayr̄an u ḥāmūŝ
Olur ol yirde çeşmi bir sege t̄uş
- 3721 Ki urmiŝ t̄ır-i n̄an̄ūñ añna p̄are
Nazar olmiŝ teni d̄uŝmiŝ ken̄are
- 3722 Teni ḥār̄iş urır p̄ay-i ḥır̄aŝı
Yimiş pehl̄usı zaḥmından t̄ır̄aŝı¹¹⁰⁵

¹¹⁰⁵ t̄ır̄aŝı: ḥır̄aŝı S

- 3723 Başı devrinde şekl-i fark-ı niķāb
Teni salhında resm-i mīş-i ķaşşāb
- 3724 Bükülmüş beli olmuş ķāmeti çeng
Urıb zaħma dutar zirile āheng
- 3725 Ciger teşne bulunmaz derde çāre
Ķaşınmağdan derisi pāre pāre
- 3726 Nefes urmağdan açılmış dehānı
Sırtmış dişi uzatmış zebānı
- 3727 Cerāhatden olub şūrīde hāli
Mekes ķapmağa kılmamış mecāli
- 3728 Tehī kāhına ham bulmuşdı rāh
Şikem olmuşdı cisminde tehī gāh
- 129a- S 3729 Gidüb şulhı bozılmış ālet-i ceng
Ne hışma vü ne ‘afda ider āheng
- 128a- İ 3730 Yimiş bī-zād dehrüñ nīşini ol
Deli yile yürüdi rīşini ol
- 3731 Yalardı gāh elinin vü gāh ayağın
Mekesler almışdı şol u şāğın
- 3732 Bu hāletde anı çün gördi Mecnūn
Yanına vardı dökti dīdeden hūn
- 3733 Kenār itdi anı ol miñnet-āyīn
Ķolın boynına kıldı tavķ-ı zerrīn
- 3734 Döküb mihriyle gözden cūy-bārı
Teninden rıfķıla saldı gubārı
- 3735 Döşedi aña idüb cübbesin çāk
Yeñiyile serini eyledi pāk
- 114a- Ö 3736 Ki oldı şefķatıle aña dāye
Eliyle kıldı ki üstine sāye
- 3737 Ki öpüp yüzine sürdi gözünü
Tutub geh pāyine sürdi yüzünü

- 3738 Yumağa cismini çeşm-i zücâcı
Şaçardı eşki bahrında ücâcı
- 3739 Kaşıyub nermile arkasın anuñ
Didi iy server bu nâ-tüvânuñ
- 3740 Gelüb âb u vefâyile sirişte
Tılısmuñ naqşı mihrile nebişte
- 3741 Helâl itdi yedüğüñ nân-kâruñ
Helâl oldı kamu halka şikâruñ
- 3742 Saña niçün helâl olmaya h'ârı
K'idersin min'amûña haqq güzârı
- 3743 Sen_olduğuñ yir olur cây-ı me'men
'Ases her kûyda ma'zül senden
- 129b- S 3744 Senüñ hıfzuñla dizdârimız nihâcı
Ki sen peydâ idersin pâsbâcı
- 128b- İ 3745 Yigitlikde senüñ serkeşligüñden
Tutamazdı yer üzre şîr mesken
- 3746 Şikâr isteyü seyr itseñ beyâbân
Pelengile alurduñ yerden cân
- 3747 Vefâ kehfine toğru râh iletdüñ
Olub Aşşâb-ı Kehfe anda yetdüñ
- 3748 Çü olduñ şıdkıla eşhâba tâbi'
Gehî râbi' denüldüñ gâh sâbi'
- 3749 Dilüñde şevqden varıdı mâye
Ki şaldı şâh-ı kurbet saña sâye
- 3750 Vilâyet sırrına çün erdi râyüñ
Bezendi bâğ-ı firdevsin içre câyüñ
- 3751 Şalardı gerdenüñe zülf-i zencîr
Harîf-i şâh idüñ itdükde taçîr
- 3752 Uzâdub tavq-ı zerrinile gerden
Güzerde tîz idüñ bād-ı seherden

- 3753 Çü ʿilm-i şaydı taʿlīm itdi eyyām
Muʿallim diyü virildi saña nām
- 114b- Ö 3754 Penāh iderdi seni gūsfendān
Çapardıñ göklerden müzd-i dendān
- 3755 Bu gün kim kılmayub tāb-ı tüvānuñ
Hünerlerden beri olmuş revānıñ
- 3756 Dilüñi pīrlık efkār kılmış
Tenüñ süst eylemiş peykār kılmış
- 3757 Seni ger halk görir h̄ʿar u bīmār
Benüm katımda ulu ʿizzetüñ var
- 3758 Senüñ zātüñi görseñ kıldı devrān
Benem señ saña sensin baña sultān
- 130a- S 3759 Kānı zencīrūñe idüb saña yāri
Çekem zencīre bu gül-bū nizārı
- 129a- İ 3760 İdüb yaʿni senüñ mihriñle peyvend
Hużūruñda uram yāri dem-i çend
- 3761 Güzergāhuñ k’olupdur südde-i yār
Sezādur ki idesen yüzinde reftār
- 3762 Şıgādı arkañı çün ol kefi-pāk
Hezārān hayf kim pister ola hāk
- 3763 Göziñ ki ol yüzden olmuşdır münevver
Ne hālet geldi kim düşdi mükedder
- 3764 Meger bundandurur kim ol yüzi māh
Nazar kılırdı anda saña her-gāh
- 3765 Çün oldı dūr çeşmüñ ol nazardan
Pür oldı derdile hūn u cigerden
- 3766 Gerek kim çāk ola bu dili teng
Kim oldı cāy saña laʿle çün seng
- 3767 Ğubāruñ kim teniñde hāk-i pādur
Çekeyin çeşmüme kim tütüyādur

- 3768 İkimizde şeb oldu rûz-ı hestî
Kim buldık çarb-ı hicrile şikesti
- 3769 Saña zaḥm urdı lîkin tîr-i nānuñ
Şıdı derdi beni ol mihribānuñ
- 3770 Dilüm yoḫdur ki dökib gözden ābı
Saña ḥûn olmağa idem kebābı
- 115a- Ö 3771 Tenüm vardur içürmiş murğ-ı cānı
Öñüñe atmışım üş üstüh'ānı
- 3772 Olursa üstüh'ānıla ziyāfet
Nevāle kıl beni sen görme āfet
- 3773 Gerü çün seyredesin kûy-ı yānı
Yüzüñ sür benden eşigiñde bārı
- 130b- S 3774 Ciger virdükçe saña ol perî-zād
Ciger ḥ'ārını anda eylegil yād
- 129b- İ 3775 İdüb ḥār u ḥasına ihtirāmı
İrür gel bu ğarîbinden selāmı
- 3776 Ne yerde kim urasın pāy-i rüşen
Benüm aḡzumdan aña buse virsen
- 3777 Girüb dil-hiz-i yāre k'olasın şād
Bu gülbinden dile ol şāhdan dād
- 3778 Çü urasın anuñ zencirine dūş
Bu bî-dil kerdenin itme ferāmūş
- 3779 Eger bir gün o ḥurşîd-i kamer çehr
Elçura gerdenuñe gösterüb mihr
- 3780 Hevā odı k'olupdur āşiyānum
Diyesin yatduḡın derdinle cānum
- 3781 Çü gūş itdüñ bu yüzden sāzı sen
Dilümde söyliyesin rāzımı sen

- 3782 Ğamun ben bī-dilüñ anda yayasın
Aña her derd-i dilümden¹¹⁰⁶ diyesin
- 3783 Ki iy āhū-yı çeşm-i nāvek endāz
Ĥadengiñ şīr gir ü kīne ber dāz
- 3784 Ķaşuñ yasinla rūḥ-ı ādemī zād
Yedi ğamzeñ oqından zaḥm-ı şayyād
- 3785 Şu dil kim şayduñı kılmışdurur kām
Geçipdir gerdenine ḥalka-i dām
- 3786 Sen āhūya şu kim olmuş¹¹⁰⁷ gümān-gīr
Urır şīr ise daḥi kendüye tīr
- 3787 Göziñ siḥrinle kim zülfiñdürür mār
Dili ʿālem deminden oldu bīmār
- 115b- Ö 3788 Bu āhū çeşm-i kim yoḡdur nazīri
Hevā şahrāsınuñdur şīr-gīri
- 131a- S 3789 Ĥadengi ğamzeñ urır şīre yāre
Doyamaz şīr ol merd-i şikāre
- 130a- İ 3790 Beni ḳo kim itüñ bigi¹¹⁰⁸ nihānı
Olayın eşigüñüñ pāsbanı
- 3791 Yüzim cārūbi ile āsitānuñ
Süpürem sürme idem tozın anuñ
- 3792 Gözimiñ yaşını idüb ḥavāle
Ķılam ben daḥi itdüñ beñi nāle
- 3793 Bunuñ birle ki olam derdile zār
Saña bu zārlıġımdan ne āzār
- 3794 Ķamer bedri çü yüzün ʿarz ide pāk
İtüñ bāngından aña irmeye bāk
- 3795 Ğubār itmez cevāb-ı baḥrı tīre
Gider mi yire cismi sen emīre

¹¹⁰⁶ derd-i dilümden: sūz-ı derünümdan S Ö

¹¹⁰⁷ olmuş: oldu S

¹¹⁰⁸ bigi: gibi S İ

- 3796 Egerçi kim idüb¹¹⁰⁹ sebkat ʿadūdan
Firākuñ daħi dilde geçdi ħadden
- 3797 Umar dil kim virüb mihrüñ firāğı
Uyara bir daħi yüzden çerāğı
- 3798 Tutam kim yoğdurur ħadrim ħapuñda
Señi dirineyim āħir ħapuñda
- 3799 Ĥuzūrında çü yoğ bu teşneye āb
İrağdan ħıl nazarla bāri sīr-āb
- 3800 İtü kim virmeziseñ ekmek ü āş
Firākuñla başūma urmağıl taş
- 3801 Çü ger lāyık degüldür bu fitāde
Kim ola ħalka-i zülfiñ ħılāde
- 3802 Ĥomazsıñ eşigüñde reh- güzārı
İhānetle ħapuñdan sürme bārı
- 3803 Bu yüzden gösterüb dīvānelikler
İderdi mest olub mestānelikler
- 131b- S 3804 Yağardı āteş-i ʿışkıyla cānı
Er ü ʿavrat üşüb gözlerdi ānı
- 116a- Ö 3805 Temāşā iyleyüb ol ħalk-ı yeksān
130b- İ 3805 Bunuñ ħāline ħalmışlardı ħayrān
- 3806 İderdi tınazla nādān-ı ħande
Fiğānı od urdı derd-mende
- 3807 Şu kim bilirdi sırr-ı ʿışk-ı cānı
Dökerdi raħm idüb eşk-i revānı
- 3808 Anuñ kim sīnesinde olmadı dāğ
Çü gördi dāğnı ħayruñ şanur şāğ
- 3809 Yağüzre kimse k'ola āteş-efrüz
İrer germiyle kār idüb āña süz

¹¹⁰⁹ idüb: ide İ

- 3810 İder sengin dil olan ger serābuñ
Eridür nerm idüb eşki şehābuñ
- 3811 O sine ki anda yoğdır ʿaşğdan derd
Olur ol berkile yoğdan daği serd
- 3812 Ki olmaz giryeden sengin dili nerm
Cihānı yağsa āh itmez anı kerem
- 3813 Dilin ğayrınıñ ol kim göre nā-ğōş
Oda yansun eger itmezise cūş
- 3814 O dilden yandırur senüñ dil ālūd
Ki ʿışğıñ sūzişinden virmeye dūd
- 3815 Meşeldir bu diyenler her tarafda
Ki puğte hāmdan yeg midir şerefde
- 3816 Olub sūziyla Mecnūn āteş-efrüz
İderdi derdile āh-ı ciger-süz
- 3817 Segile söyleriken ol fesāne
Suʿal itdi beri bu nātivāne
- 3818 Didi iy dūr olan ʿāfiyetden
Bu ite¹¹¹⁰ bunca ʿizzet ne cehtden
- 132a- S 3819 Kimüñdir bu seg ü bu derd kimden
Bu eşğ ü germ-i āh u serd kimden
- 131a- İ 3820 Kimüñçün bāğ-ı hasretde sitemden
İçersin hūn-ı dil sākī-i ğamdan
- 3821 İderseñ bu saña biñ dürlü ğüftār
Murādıñdan senüñ olmaz ğaberdār
- 116b- Ö 3822 Çü zāt-ı ʿağla olmadı muvāfığ
Bu taʿzīme neden bu oldı lāyığ
- 3823 Cevābında didi Mecnūn-ı bī-dād
Ki iy ğöñlüm dilüm derdinden azād

¹¹¹⁰ ite: kelbe S İ

- 3824 Beni ŧanma bu yolda seg-perestem
Segi bī-ķadr ü ħor u dil-ŧikestem
- 3825 İder sengīn dilin ger serd-ābın
Eridir ¹¹¹¹
- 3826 Anı kim öldüre ħam olmaya sem
Seg_andan yek ki yakmaz āteŧ-i ħam
- 3827 Yüz_urub ger idersem pāyine pūs
Degül yüzden yerim pāyinden efsūs
- 3828 İdüb cān u gönül varını teslīm
Anuñçün iylerim ben aña ta'zīm
- 3829 Ki görmişem gözümle bir seħer bu
İderdi kūy-ı Leylī'den güzer bu
- 3830 Çü gördim kūy-ı dilberde bunı ben
Hevāsı gönülüm içre dutdı ¹¹¹² mesken
- 3831 Baña kim o perī maħbüb-ı dıldür
Ķamu andan olan maṭlüb-ı dıldür
- 3832 Baña kim mağzdur dilber benim post
Diledür iti daħi dostuñ dost
- 3833 Olalı ııŧķ gönülümüñ emīri
Segi kūyınıñ olmuşım esīri
- 3834 Çü behre oldu baña yārdan ħār
Benüm gül ħoħusınla ne işim var
- 132b- S 3835 İdüb ŧūrīde anı ŧūr-ı baħtı
131b- İ Bezer kim nāle kıldı verdi raħtı
- 3836 Özünle söylenür dürlü fesāne
Gözi yaşım döküb oldu revāne
- 3837 Düşib ŧaħrāya urırdı nefīri
İderdi baħtıyla dār u ħīri

¹¹¹¹ S Ö: - Beytin geri kalan kısmı İzmir nüshasında da tamamen silinmiştir.

¹¹¹² dutdı: tutdı S

1113 قصه زید و زینب وفا نمون ایشان بمحبت

- 3838 Elā iy ʿandelīb-i gülşen-i rāz
Riyāz-ı ʿışqda murğ-ı hoş āvāz
- 117a- Ö 3839 Urālī mihrūme ruhsārdan dem
Nevāñile ʿtoludur rüy-ı ʿālem
- 3840 Hevesdir nağmeñe ervāh-ı ʿuşşāk
Ġanīdir Ġunneñile rüy-ı āfāk
- 3841 Sözüñ çün¹¹¹⁴ rūh oldı revāne
Hevā bezminde dem ur ʿaşıkāne
- 3842 Yine bir nağmeden göster aĠāni
Ki derd ehlinüñ ola armāĠāni
- 3843 Nevā'i hūb dil-süz-ı ʿtarab-sāz
Virüb cān perdesinden söylegil rāz
- 3844 Ki feyz oldı¹¹¹⁵ dile nūr-ı meʿārif
Bilüb ol rāz ʿibret ala ʿārif
- 3845 Meşāmun kıla büy-ı ʿaşkıla pür
Ġöziniñ hoşkasından nazm ide dūr
- 3846 Ġöñülden feth idüb ʿışkuñ künüzın
Söziñden keşf ide sırr-ı rümüzın
- 3847 Dil ü cāne virelden kuvvet u küt
Çü reşk ider sözüñ dürrine yāķüt
- 3848 Ġaber vir cāne ʿışkuñ güllerinden
Dem ur ol gülşenüñ bülbüllerinden
- 133a- S 3849 Olub ol güllerüñ şevķi havāle
132a- İ Ki bülbüller ne resme kıldı nāle

¹¹¹³ *Mecnūn'un vefatı arkadaşı Zeyd ve Zeyneb'in hikayesi*

¹¹¹⁴ çün: luţfu çün S

¹¹¹⁵ oldı: olub S

- 3850 O nāle sırrını dilden ʿıyān it
Ġam-ı aḥvāl-i ʿāşıkdan¹¹¹⁶ beyān it
- 3851 İden ʿaşkuñ ḥadīşinden rivāyet
Bu resme nazmla geldi¹¹¹⁷ ḥikāyet
- 3852 Ki mihr-i māh peykerden alub behr
Esīr-i ʿışk pür şūrīde-i dehr
- 3853 O devrān içre¹¹¹⁸ var idi heves-bāz
Hevā'-i dil-rübādan vāqıf-ı rāz
- 3854 Dilini kaplayub endūhdan kūh
İrürmişdi ānı kūha endūh
- 3855 Şarāb-ı ʿaşkıla sermest ü şeydā
Olub dīvāne keşt itmişdi şahrā
- 117b- Ö 3856 Çi ger varıdı ʿışka ihtişāşı
Velī bulmuşıdı andan ḥalāşı
- 3857 Olub hüşyār ol mestānlıktan
Biri olmuşıdı dīvānelikten
- 3858 Civān idi laṭīf ü ḥüb-mevzūn
İderdi nazm sözde dürr-i meknūn
- 3859 Adı Zeyd idi aḥlākıla mevşūf
Çü ʿAmr Zeyd ḥüsn idi maʿrūf
- 3860 Olıbdı ḥayl-i Leylī āşiyānı
Ḥarābe virmişdi ḥān u mānı
- 3861 Atası kardeşinüñ kızına dil
Virüb olmuşıdı cāndan aña māyil
- 3862 O sīmīn-ber daḥi bu nev civānı
Sevüb ʿaşk odına yanmışıdı cānı

¹¹¹⁶ Ġam-ı aḥvāl-i ʿāşıkdan: yüzün aḥvāl-i ʿāşıkdan S İ

¹¹¹⁷ geldi: kıldı S

¹¹¹⁸ içre: içinde S İ

- 3863 İki dilber düşüb şevkile bīmār
Biribirine olmuşdı hevā-dār
- 133b- S 3864 Kāmer ruḡ mihr-i ‘āşıkdan çeküb cibr
132b- İ Hevā odıyla kılmışdı¹¹¹⁹ bī-şabr
- 3865 İrüb ol bī dile şevk-i civānı
Aşılmışdı bir kılıla cānı
- 3866 Ki luṭf-ı ḡüsniye ol māh-ı ruḡsār
Laṭīf ü āb-dāridi perī-var
- 3867 Kaşı āşub u cānı şūr-ı āfāk
Siyeh dil ḡamzesi cellād-ı ‘uşşāk
- 3868 Büt-i sīmin bir adı āfet-i¹¹²⁰ dīn
Gözi ta‘līm ider küfre āyīn
- 3869 Şalardı dām-ı zülfin şola şaḡa
Çekerdı niçe dil murḡını āḡa
- 3870 Şeker ḡüftāridi vü ergüvān ḡad
Semen ruḡsār idi vü ḡayzerān ḡad
- 3871 Kāmer devrinde zülf-i ser-firāzı
Tarāz-ı ḡüsniñ olmuşdı tırāzı
- 3872 Diyeydüñ çeşm-i mürīd-i dehānı
Çekilmiş müya beñzerdi meyānı
- 118a- Ö 3873 Boyı bir servidi kim virdüñ ber
Gülābile yer idi şīr-i şekker
- 3874 Zenāḡle ḡaddi ver diyüb cennet
‘Abīr-i ca‘d-i zülfi tīb-i cennet
- 3875 Gözi mekrile şūr-engīz ü dil-gīr
Anuñ mekrine dil olmaz¹¹²¹ tedbīr
- 3876 Ruḡı ābīdi līkin āb-ı ḡayvān
Virürdi ḡatresi bin mürdeye cān

¹¹¹⁹ hevā odıyla kılmışdı: virüb göñlüni ḡalmışdı S

¹¹²⁰ adı āfet-i: āyet-i āfet-i Ö İ

¹¹²¹ olmaz: bulmaz S

- 3877 İderdi ʔaʕn-ı zülfi müşk-i nābe
Atardı nüket-i hüsni āfitābe
- 3878 Şanavber ʔadd ü sīmīn ten şeker-leb
Semen ʔad sīb ğab ğab ādı Zeyneb
- 134a- S** 3879 Sevüb cānıyla Zeyd ol dil-nüvāzı
133a- İ ʔayāliyle ʔılurdu ʕışʔ bāzı
- 3880 Dili bīmārına ol merd-i giryān
Niçe kim istedi bulmadı dermān
- 3881 ʔalub ʔayrān olmışıdı dil-fikār
Yetürdi ğüşe-i ğamda giriftār
- 3882 İderdi ārzūyı vaşl-ı yār ol
Yürirdi derdile zār u nizār ol
- 3883 Hevā-i ʔadd-i zülfinden şeb u rüz
Sürür idüb ʔılurdu āh dil-süz
- 3884 ʔutardı duʔterini ʕamm-ı pinhān
ʔılubdı ʔasretiyle Zeyd-i giryān
- 3885 Ğınāda görmedi çün aʔterini
Aña virmedi ʕammı duʔterini
- 3886 Niçe kim istedi olmadı çāre
Teraʔhüm itmedi bu dil-fikāre
- 3887 Dilerdi k'oldurub ʔahryıla¹¹²² ānı
Vire¹¹²³ ayruĝa ol serv-i revānı
- 3888 Bunı derdile uğradub zevāle
İder ol şehde zenbūr-ı ʔavāle
- 3889 Olub nevmiz Zeyd ol dilrübādan
Kesildi ıyş u yār u aʔrabadan
- 118b- Ö** 3890 Heves çünkim çeke zencir-i ʕışʔa
Bulınmaz ʕaʔıldan tedbir-i ʕışʔa

¹¹²² dilerdi ki oldurub ʔahryıla: ğam derdiyle idüb derd anı S İ

¹¹²³ vire: virür S İ

- 3891 Ğam-ı yār oldu çün Zeyd'in enīsi
Yüzin döndürdi andan her celīsi
- 3892 Bu haletle ki oldu emri¹¹²⁴ müşkil
Tolandı kūh u şahırā bir niçe yıl
- 3893 İfākat bulmuşıdı geçi kim ol
Hevā-i yāre idi līk meşgūl
- 134b- S** 3894 O nāruñ kim yazdı Zeyd bīmār
133b- İ Şerārından olur Leylī haber-dār
- 3895 İdüb da'vet anı her-gāh-ı Leylī
Nevāziş birle kııurdu tesellī
- 3896 Getürüb söyledirdi hālin anuñ
Şorardı sırrını rāz u nihānuñ
- 3897 Dili kim қоşmuşıdı ıışka başı
O söyledirdi bunuñ aқardı yaşı
- 3898 Görüb resm sırrını¹¹²⁵ ol māh
Dili derdinden itdi Zeyd āgāh
- 3899 Hevā yolında kim olmuşdı ser-bāz
İdindi kendüzine ānı hem-rāz
- 3900 Gözinden aқıdub hūn-ı ciger ol
Şorardı derd-mendinden haber ol
- 3901 Қақан kim dostına gönderse peygām
Anuñla viri birdi ol dilā-rām
- 3902 Çü Mecnūn'a peyām-ı dil-nüvāzı
İreydi raқşıla kııurdu bāzı
- 3903 Hevā ile harīf-i kār idi ol
Fırāқ içre zebān-ı yār idi ol
- 3904 Haberle virdügiçün cānına nüş
Ğulām olmuşdı Zeyd'e halka der güş

¹¹²⁴ oldu emri: emri oldu S

¹¹²⁵ sırrını: vefā sırrını S

- 3905 Sözinüñ dürrü ol şūrīde kārūñ
Çü nazm olaydı şevķinden nigāruñ
- 3906 Alurdı nüshasın ol yār-ı cānı
İrürürdi gelib dildāre ānı
- 119a- Ö 3907 Aralıķda resül-ı rüh perver
Olupdı bunlara ʿışk içre rehber
- 1126 مکالمه کردن زید با مجنون
- 135a- S 3908 Meger bir gün ki cūş itmişdi Mecnūn
134a- İ Dilinden söz gelürdi dürr-i meknūn
- 3909 Giderüb şevķile cāndan fütürı
Dile her beyti virürdi sürürı
- 3910 Yoğıdı nazmınuñ lutfına hemtā
İderdi gūş ideni mest ü şeydā
- 3911 Çü Zeyd itdi sözinüñ şerbetin nūş
Şafāsından olub hayrān u medhūş
- 3912 Didi Mecnūn kim iy merd-i kāmīl
Sözüñe fehm irürmez ʿaql-ı¹¹²⁷ ʿāķil
- 3913 Dil elmāsınla söz nazmında güher
Dilin bu luţfıla¹¹²⁸ olur hüner-ver
- 3914 Hüner ehli neden dīvāne olmaķ
Füsüs-ı ʿışkıla mestāne olmaķ
- 3915 Sözüñ dürrinde kim vardur leţāfet
Ne için olasın ħor¹¹²⁹ u melāmet
- 3916 Belāgat nüktesin nazmuñda bildüñ
Neden dīvāneliği pīşe kılduñ

¹¹²⁶ Zeyd'in Mecnūn'la sohbet etmesi

¹¹²⁷ ʿaql-ı: filr-i S

¹¹²⁸ luţfıla: resme Ö İ

¹¹²⁹ ħūr: ħār S

- 3917 Sözüñden zāhir olan sırrı haqdur
Ki her bir harf bigi cāne sebaqdur
- 3918 Öziñden görünir mestānelikler
Hevā-i yārla dīvānelikler
- 3919 Söziñ luṭfına olur ʿaqlı hayrān
Öziñ ʿüryān ü yerindir beyābān
- 3920 Vühūşıyla kim her yerden geçersin
Göricek ādemiylere kaçarsın
- 3921 Qalursın miḥnet-i endūh içinde
Sübā ʿile yürürsün kūh içinde
- 3922 Saña ger ʿışk olmuşdur havāle
Baña daḥi irübdür¹¹³⁰ ol nevāle
- 134b- İ 135b- S 3923 Olub şūrīde dil-i efsānelikden
119b- Ö Demurdum niçe yıl dīvānelikden
- 3924 Çü gördim kim vühūşıyla urub dem
Zelīl olmaḥ degüldür ḥūy-ı ādem
- 3925 Göñül ü cāne āḥir iyleyüb cebr
Belā-i şūr-ı ʿaşka kılmışım şabr
- 3926 Dilüm gerçi ki varmışdur ḥarābe
Qarışdum yine āḥir ḥʿar u ḥʿābe
- 3927 Bu şūretde ki şīrīndir gülāmuñ
Dirīg ola kʿola dīvāne nāmuñ
- 3928 Çi ger şūrīdelikdir saña ʿāde
Degüldür Zeyd şevḳinde ziyāde
- 3929 Metāʿın nazmūñuñ vir müşteriye
İrügil cevherüñi cevheriye
- 3930 Öziñ hüşyār idüb mestānelikden
Berī kılmıñıñ dīvānelikden

¹¹³⁰ irübdür: olubdur S

- 3931 Dil ü cān naḳdini ol mihr ü şeydā
Virüb derd almağa kendüye tenhā
- 3932 Hevā şehrine kim bulmuşıdı yol
Mubaşşardur metā¹¹³¹ aşḳda ol
- 3933 İçüb sākī-i cāndan cām-ı şākī
Heves çarkından olmuşıdı şāfi
- 3934 Tecellī kılmışıdı nūr-ı selvet
Dilinden gitmişıdı nār-ı şehvet
- 3935 Bulıb cān-ı şevḳini şeydālıḳdan
Sürerdi zevḳini rüsvāylıḳdan
- 3936 Çü Zeydüñ itdi sözi nüktesin güş
Buḥār-ı şevḳile idüp dili cüş
- 3937 Didi Zeyd'e ki iy merd-i heves-bāz
Saña çün olmamışdur keşfi bu rāz
- 136a- S 3938 Beni dīvāne diyü itme bed-nām
135b- İ Odur dīvāne kim ol ¹¹³¹oldı ḥod-gām
- 3939 Degülem dīv līkin bend dīve
Çü urdum virmeyüb göñlümi rīve
- 120a- Ö 3940 Göz açub ıbretile yāre baḳdum
Hevā dīvini ıışḳ odına yaḳdum
- 3941 Baña luḳf eyledi¹¹³² cālem ḥidīvi
Zebūn itdim ḡam-ı ıışḳıyla dīvi
- 3942 Letāfetden idübdür ḥilḳatim Ḥaḳḳ
Ki virmişim diyār-ı ıışḳa revnaḳ
- 3943 Egerçi ḳademüñ tūr-i kemāne
Dönübdür līk kām oldı nişāne
- 3944 Ki ḥalḳa olmayınca ḳavs-i ḡarı
Ṭaleb tūrinden itme rāst bāzı

¹¹³¹ ol: - S

¹¹³² eyledi: eyleyüb S

- 3945 Didüñ kim ʿışk-ı yār olub hevāle
Gamından baña virmişdi nevāle
- 3946 Egerçi kim çeküb derdile miḥnet
Bu leys-i ʿāķibet andan ifāķat
- 3947 İfāķat bulduğundur āfet-i cān
Şu derdim didigündür cāne dermān
- 3948 Yanālī āteş-i hecrile cānum
Vişāle anda irmişdür revānum
- 3949 Odır dīvāne k’urub ʿaķıldan dem
Heves bendine çekdi cānı muḥkem
- 3950 Virüb gamdan göñül merd¹¹³³ bāde ānı
ʿAlāyıkdan berī kıldı revānı
- 3951 Çün ten mülkine ʿaķl olmaya ḥākim
Dili cān boynına düşmez mezālim
- 3952 İdüb dil arzūsın ol cihānuñ
Urıbdur bunda terkin ḥān u mānuñ
- 136b- S** 3953 Budur ʿāşıkıların vaşfına lāyık
135b- İ Ki cānın vire maʿşūķına ʿāşık
- 3954 Beni şanma ki fikr-i ḥāme düşdim
Ne dāne isteyü bu dāme düşdim
- 3955 Çü od irdi dile ʿışk-ı ezelden
Göñül keşf itdi rāz bir güzelden
- 3956 Göze āyine-i ruḥsār-ı Leylī
İricek nūr sırr itdi tecellī
- 120b- Ö** 3957 Ki ol şevķile şaldum oda cānı
Hevāsına revān itdüm revānı
- 3958 Beni sen nisbet itme büt-pereste
Ki itmişem büt-i nefis-i şikeste

¹¹³³ merd: ḥöd S

- 3959 Açıldın cāne olmadı işāret
Fenāyle dile virdüm beşāret
- 3960 Ki urıb milket-i cism-i fütūre
Teveccüh itmişimdür rāh-ı kūre
- 3961 Şikeste olıcağ keşti miyānı
Ço kim olmasun anuñ bād-bānı
- 3962 Bu hāletden¹¹³⁴ niçün idem şikāyet
Ki yoğdur bundan emīn ter vilāyet
- 3963 Bu findıq şekl çarğ fistūķī reng
Başım finduğına ğamdan urır seng
- 3964 Dimekdir yañi bu sır mağz-ı cāndır
Degüldür ol ki qadr ü istühāndır
- 3965 Çü hağdan ıışğ yār oldı naşībim
Girü bu derde derdümdir şabībim
- 3966 Ğam-ı firqat vişāl-i yāre yoldur
Ne toğm ekse kişi biçdüğü¹¹³⁵ oldur
- 3967 Murādım tīri çün irdi nişāne
Degül ğam ger hālel irse kemāne
- 137a- S 3968 Benüm arām-ğāhımdur harābāt
136a- İ Ki yoğdur anda sevdā'-i qarābāt
- 3969 Çü ālem terki için bağladum bel
Delülük dünyādan çekmek ise el
- 3970 Bu hālet içre ki mestāneyim ben
Çamu dīvāneden dīvāneyim ben
- 3971 Bu yüzden dilde çün germ oldı bāzār
Baña dīvāne desün yār u ağıyār
- 3972 Saña ger ʿārise mestāne olmağ
Baña ki fağrdur dīvāne olmağ

¹¹³⁴ hāletden: hālümnden S İ

¹¹³⁵ biçdüğü: ekdüğü Ö

- 3973 Sözüden Zeydüñ olub āteş-tîz
Buğārından hevānuñ ol güher-rîz
- 121a- Ö** 3974 Ki haşmı yakmağıçün şerm-tābı
Çü virdi şevk-i cāndan bu cevābı
- 3975 Hacılet nārıyle aldırub hüş
Çalub dem beste oldı Zeyd hāmüş
- 3976 Göñül şehrinde yapıdı ‘ağıldan kāh
Bu yüzden kim dağı olmaya küstāh
- 3977 Cevābından çü irdi bağırna hār
Dehen pāyine urdı niçe mismār
- 3978 Yüzünü iyleyüb gark-ı ‘araqlar
İdüb levhinde oğıdı sebaqlar
- 3979 Peşanda soñra bu olmışdı kārı
Ki iletürdi hemān peygām yārı
- 3980 Cevābını alub ol dil-rubāye
Getürdi kııurdu ‘ışka māye
- خواندان ليلي مجنون را ¹¹³⁶
- 3981 İden ‘aşkı göñül levhine taşvîr
Virüb şüret bu resme kıldı tahtîr
- 137b- S** 3982 Ki ol güşe nişin rüy-ı beste
Perişān zülf bigi dil-şikeste
- 136b- İ** 3983 Gicede şürîşle şem‘-i bi-h‘āb
Seherde şevkile hurşîd-i pür-tāb
- 3984 Meger la‘lidi ol ruhsār-ı lāle
Ciger kanın ki idinmişdi nevāle
- 3985 Ğamı yārıyle olmışdı ğam-ı yār
Çalubdı ya‘ni hüzn içinde nāçār

¹¹³⁶ Leylā'nın Mecnūn'u çağırması

- 3986 Kebāb itmişdi bağrın āteş-i ğam
İçerdi ḥasretile sāğar-ı sem
- 3987 Ferāḥ-ı ğamda kılmışdı dil-i teng
Düşüb ḥāke başardı bağrına seng
- 3988 Kılubdı rişte-i ğamda gire bend
Olurdı bend-i zindān içre bī-bend
- 3989 Ğamı aşk olmuşıdı hemdemi bes
Düşübdü akraba içinde bī-kes¹¹³⁷
- 121b- Ö** 3990 Kimesneyle itmezidi ihtilātı
Yoğıdı şevherine inbisātı
- 3991 Çi ger kalbinde ıışk olmuşdı mebsūt
Velī şuy dutardı ānı mazbūt
- 3992 Derdi kārı gibiydi¹¹³⁸ beste dāyim
Dili nergis bigiydi ḥaste dāyim
- 3993 Şaķınurıdı şuy ki ol yüz-i māh
Olub şūrīde pervāz ura nā-gāh
- 3994 Görem diyü vişālinden nişāne ol
Yolına olmuşıdı cān-feşān ol
- 3995 Velī bilürdi kim ister nihāne
Helākiçün kim idi kaşd-ı cāne
- 3996 Görüb bu ḥāletin ol diler bānuñ
Murādınca olurdı dāyim anuñ
- 138a- S** 3997 Çi ger hıfz itmişidi anı şevher
Yimezidi bağ-ı ḥüsninden velī ber
- 3998 Meger bir gün nevāle bī-mekesdi
Şebi rengi çemre bī-asesdi
- 137a- İ** 3999 Dilinde kılmayub şabr u qararı
Elinden gitmişidi ihtiyārı

¹¹³⁷ İ: -¹¹³⁸ derikārı gibidi: özi bigiydi Ö

- 4000  Ad den d r olub bir nice ferseng
Kağırdır Zeydi ol dild r-ı dil-teng
- 4001 Didi iy h b-ı seyret p k-i d men
Haber vergil ba a d v neden sen
- 4002 Ki ol va  i ni  ine va  et- m z
Kim n  evkiyle  ılmış  te -i t z
- 4003 Ayıtdı Zeyd  efkatden ki iy m h
T pu sız ya mı  anı  te    ah
- 4004 D ne gün vardım anı görmek için
Ne h letde iduğin  ormaği in
- 4005 Aradım buldım  nı k h içinde
T r r va  iyler önünde ka anda
- 4006 Nid  ider gamu ndan  in m n di
 ad sından tolar k hile v di
- 4007  amu ndan Ėayrdan bilmez e er ol
Cih nu  varlığından b -haber ol
- 122a-   4008 Eger s ylense ider adu nı y d
Eger ah eylese senden diler d d
- 4009  amu  gönlünde gözinde hay l n
Anı n r eylemi   ev -i cem l n
- 4010  k   g rmi dim ol n -t v nı
Bu resme l k g rmemi dim  nı
- 4011 Tenüm mülkine urdı od Ėayret
G n le geldi hayret c ne  ibret
- 138b- S 4012 Ba a s z söyleye diyü y g nd m
S ze gelmedi gördüm yine döndüm
- 4013    ol s m n-bere keşf oldu bu h l
 anevber  addin itdi n leden n l

- 137b- İ 4014 Göziniñ sāğarı döküb rahīki
Gül-i ter üzre derc itdi ʿaķīki
- 4015 Hevādan baħr-ı eſki oldı cūſān
Delerdi dürlerin almasın müjgān
- 4016 Didi Zeyd’e perī peyker ki iy yār
ʿAcebdır ʿālem-i ʿıſķ iĉre bu kār
- 4017 Çi ger mihrimdür aña āteſ-efrüz
Siyāh oldı dili onsuz baña rüz
- 4018 Hevā’-i zülfi ile¹¹³⁹ bī- ĳarārım
ĳara zülfim bigi¹¹⁴⁰ āſufte-kārım
- 4019 Yürir ol reh hāmūn iĉre giryān
Ben_olmuşım eſīr-i bend-i zindān
- 4020 Beni virdi anı virdim ider ĳarķ
Bu iki derde ĳonılmışdurur fark
- 4021 Ser-i kūh üzre varub ol ider āh
Benüm üftāde cāyumdur bunı ĳāh
- 4022 Niĉe yıldır ki görmedim yüzini
Œorıſub kūſ ĳılmadım terini¹¹⁴¹
- 4023 Yüregim yaķdır mihr-i ſevķ tābı
Dilūñ oldı ziyāde ıſtırābı
- 4024 Çü idendi ſengi bālin ĳāk piſter
Göñül ol ĳāl andan ſormaķ iſter
- 4025 Kerem ĳıl var ol dīvāneye ſen
ĳaber vir ſemʿden pervāneye ſen
- 122b- Ö 4026 Eger görmek dilerse dilberini
Gelüb ſemʿime yaķsun ſeh-perini
- 139a- S 4027 Olub cān u göñülden reh-numūnı
Felān ārāya irür ol cünūnı

¹¹³⁹ zülfi ile: ĳüsni ile S

¹¹⁴⁰ bigi: gibi S

¹¹⁴¹ Beyiti 4055. beyitte farklı ifadelerle tekrarlanmıştır: Ö

- 4028 Anı ol yirde koyup gel baña sen
Haber vir kim varub andan baña ben
- 138a- İ 4029 Görem bir lahza ol şūrīde kārı
Ola kim tuta dil bir dem qarārı
- 4030 Göreyin niçe āb u reng vardur
Vefā vezninde niçe seng vardur
- 4031 Çü şevkim göñlüne bulmuşdurur yol
Ola kim didügi eş'ardan ol
- 4032 Oқuyub bir niçe şı'r-i¹¹⁴² dilā-vīz
Diye şevk-i ğamundan şevk-āmīz
- 4033 Ğamından dil ki varın virdi bāde
Sözinden ola bir lahza küşāde
- 4034 Çü dilber sözini gūş eyledi Zeyd
Şarāb-ı şevkile cūş eyledi Zeyd
- 4035 Görüb bu hizmeti cānına minnet
Meger bağlandı kıldı pāk-ı niyyet
- 4036 Yürüyüb geşt kıldı kūhı çün bād
Tolandı deşt-i vīrānile ābād
- 4037 Bir iki gün aradı ol diyārı
Girüb gözlerde her irdügi ğārı
- 4038 Sorardı gördügi pīr ü civānı
Şoñ_ucu buldı bir vādide ānı
- 4039 Görir kim ğam vücūdın eylemiş ħāk
Gözi yaşından itmiş ħāki nemnāk
- 4040 Hevā ile dem-i āteş feşānı
Felek evcine irürmiş düĥānı
- 4041 Olib çevre sibā'-ı tīz-i dendān
Vücūdı gencine olmuş nıgehbān

¹¹⁴² şı'ir: beyt S İ

- 139b- S 4042 Görüb bu hāli Zeyde irdi dehşet
Gelüb vecde dilini başdı hayret
- 123a- Ö 4043 Çü mihrüñ anda berķ oldı kemāli
Görindi zerre bigi¹¹⁴³ kendü hāli
- 138b- İ 4044 İderken hasretile nāle Mecnūn
Dökerken gözlerinden Nīl ü Ceyhūn
- 4045 Görir kim karşıda tırmış bir ādem
Dem-i¹¹⁴⁴ dilberden urub āteş-i¹¹⁴⁵ dem
- 4046 Tefā'ül eyleyüb dilde nihānı
Baķub dīdārına bildi revānı
- 4047 Ki hüsni muşhafında hūbdur fāl
Çü şire tıfl aña meyl itdi derhāl
- 4048 Virüb mihr-i beşāretden şu^{ca}ı
İşāret birle tığıtdı sübā^{ca}
- 4049 Çü yol buldı aña Zeyd-i nevā-sāz
Dürüd idüb dilinden söyledi rāz
- 4050 Didi iy ^{ca}akl elinde hāşıl-ı bād
Diyār-ı ^{ca}ışķdur şevķüñle abād
- 4051 Ki sensin şehre bend şehir ü afāk
Serīr-i ^{ca}aşķıla sultān-ı ^{ca}uşşāķ
- 4052 Sikender bigi¹¹⁴⁶ tutduñ kāyinātı
Hızırsın nüş ķıl āb-ı hayātı
- 4053 Bu gün Leylī ki hūbıdur cihānuñ
Cemāl-i hüsni-ı şem^{ca}ıdır zemānuñ
- 4054 Şorar hālünü ^{ca}arz ider selāmın
Diler kim gūş ide senden kelāmın

¹¹⁴³ bigi: gibi S

¹¹⁴⁴ dem-i: gam-ı S

¹¹⁴⁵ āteş-i: āteşin S

¹¹⁴⁶ bigi: gibi S

- 4055 Niçe yıldır ki yüzüñ görmemiş ol
Senüñ hālünü senden şormamış ol
- 4056 Yağub bağrını nār-ı iftirākun
Bilürmiş dilde nūr-ı iştiyākuñ
- 140a- S 4057 Beni gönderdi ol ser çeşme-i nūr
Ki iletüb seni idem anı mesrūr
- 4058 Tapuñ daği irüb ol dil-rubāya
Düşesin şevk-i zevkünden şafāya
- 139a- İ 4059 Dili idüb gamı bezendin āzād
Olasın niçmet vaşlıyla dil-şād
- 123b- Ö 4060 Oğuyub anda şi'r-i şevk-engīz
Nevāñile idesin āteş-i tīz
- 4061 Yüri der ravza-i rızvān içinde
Olur ol hūri naḥlistān içinde
- 4062 Diyesin şahıdır bustān-ı cennet
İder reşk aña naḥlistān-ı cennet
- 4063 Olub her naḥl-ı tūba-veş ser-efrāz
Felek bağında söyler bülbüle¹¹⁴⁷ rāz
- 4064 Budağlar berk-i ter altı çemenler
Tülū etrāf güller yāsemenler
- 4065 Kāmu giymiş kabā-i nev-bahārı
Girişmiş birbirine şāḥişārı
- 4066 O naḥlistāndur miy'ād-ı dilber
Ki hüsni dir cihān bağına zīver
- 4067 Çü gūş itdi anı Mecnūn-ı bī-dil
Cevābında didi ki iy merd-i āķil
- 4068 Dilüñdür sırr-ı gaybuñ tercümānı
Tenimde cāne sözüñ rūḥ-ı şāni

¹¹⁴⁷ bülbüle: yıldıza S İ

- 4069 Ki andan zevk-i cān alur revānum
Fidā olsun sözün luḡfına cānum
- 4070 Ne yire kim buyurırsañ varayım
Dilerseñ cān-ı şükrāna varayım
- 4071 Sözi toğru idügin bildi taḡkīḡ
Bilürdi şıdḡın anuñ itdi taşdıḡ
- 140b- S 4072 Şu kim mektūbla bulmuşıdı yol
Didiler ba'zlar kim Zeyd idi ol
- 4073 Dil ü cānı ḡolub¹¹⁴⁸ zevk-i beşāret
Yürirdi ol yaña kim itdi işāret
- 139b- İ 4074 İrişdi teşnelikden āb-ı ḡayvān
Ḳarışdı mürde iken cismine cān
- 4075 Virür cān-ı teşne dil-i āb zülāle
Nite meyl itmeye çü ola ḡavāle
- 4076 Sübā'ı kendüye itmişdi hem-rāh
Sipahiyle yürüdi nitekim şāh
- 124a- Ö 4077 Olub iḡbal-i devlet aña münḡād
İrişdi aña kim olaydı mī'ād
- 4078 Otırdı bir dıraḡt altında ḡayrān
Şağabdan göñül cuşān çeşm-i giryān
- 4079 Niğār¹¹⁴⁹ urdı dimāğa şevk-i tābı
Diline virdi ḡayret ıztırābı
- 4080 Ḳoyub Mecnūn anda Zeyd-i dildār
Varıb itdi niğārımı ḡaberdār
- 4081 Çü āğāh oldı ol dildār-ı ferrūḡ
Perī bigi¹¹⁵⁰ ḡutub andan yaña ruḡ
- 4082 Ḳırāmān oldı naḡlistān içinde
Diyeydüñ kebkidi bostān içinde

¹¹⁴⁸ ḡolub: ḡolu S İ

¹¹⁴⁹ niğār: buḡār S Ö

¹¹⁵⁰ bigi: gibi S

- 4083 Varub¹¹⁵¹ bir yerde ol mäh itdi ārām
Dilī cān u dilinden gitdi ārām
- 4084 Ayıtdı Zeyd ki iy ferhunde aḥter
Baña bundan ilerü varmağa fer
- 4085 Tenümde qalması ger bir qadem ben
Varursam ŧevkle olam ʿadem ben
- 4086 Çerāğ ḥüsndür gerçi tılısmum
Yana pervāne bigi¹¹⁵² nāre cismüm
- 141a- S 4087 Çi ger ḥar-gāhdadır ŧüy-ḥufte
Bu sırr-ı Ḥaḳdan degül līkin nühuftē
- 4088 Ki bu ʿünvānla beni görmek¹¹⁵³ ol
Diyār-ı ʿaql içinde yoḳ aña yol
- 140a- İ 4089 Şu kim ʿaql işine gelmez muvāfiḳ
Anı itmek degüldür āde lāyıḳ
- 4090 Ḥired ol ʿayb kim ʿaql¹¹⁵⁴ ider idrāk
Gerekdür ki ola andan defterüm pāk
- 4091 İrürmedüm egerçi ŧüyü kāma
Velī meyl eylemez gönlüm ḥarāma
- 4092 Anuñ kim var dilinde ʿıŧḳ-ı kāmīl
Nite ayruğa bundan ola māyil
- 4093 Ḳanāʿat idelüm gözden ḳulağa
Ola kim ŧol işimiz döne sağa
- 124b- Ö 4094 Gelüp ol perdeden keŧf eylesün rāz
Oḳusun bir niçe ŧiʿr-i ḫarab-sāz
- 4095 Hevā odıyla dil kim ider cūŧ
Sözünüñ ŧerbetini ideyin nūŧ

¹¹⁵¹ varub: dili İ

¹¹⁵² bigi: gibi S

¹¹⁵³ beni görmek: görmek beni S İ

¹¹⁵⁴ ʿayb kim ʿaql: ḫarf kim ʿayb S

- 4096 Nevāsından bulub cānum şifāyı
Edāsından göre gönlüm şafāyı
- 4097 Aqıdub leblerinden āb-ı kevşer
Bu sözi söyleriken Zeyd'e dilber
- 4098 Dem-i zülfile bād-ı sebk-i hîz
Hevāsından k'oldı 'anber-i âmîz
- 4099 Virüb şūrīdeye būy-ı beşāret
İrürdi seyr-i cānāndan işāret
- 4100 Hevā tābınla k'itmişdi dili cūş
Olur ol buydan Mecnūn medhūş
- 4101 Kāmer bigi¹¹⁵⁵ koyub Zeyd ol perīyi
Gelüb buldı yerinde müşteriyi
- 141b- S** 4102 Yüzi üzre ki düşmiş vālih ü mest
Bileymezi nīst midür kendi veya hest
- 4103 Yitür hayrān gūyā hufte¹¹⁵⁶ olmuş
Yitürmiş kendüyi āşufte olmuş
- 140b- İ** 4104 Görüb bu hāleti Zeyd oldı hayrān
Yüzine itdi āb-ı dīde efşān
- 4105 Gözin kim dutmuşıdı¹¹⁵⁷ h'āb-ı har-gūş
Olub bī-dār hūşe geldi bī-hūş
- 4106 İrüb cānına būyı āşināyı
Diline virdi şevk-i rûşenāyı
- 4107 Didi yā Rāb nesīm-i hālīmi¹¹⁵⁸ bü'bü
Ya būy-ı sünbül cānānumı bü'bü
- 4108 Degüldür bu nesīm-i nev-bahāruñ
Hevā-i ca'd-ı zülfidür nigāruñ

¹¹⁵⁵ bigi: gibi S

¹¹⁵⁶ hayrān gūyā hāfte: hufte gūyā hāfte S

¹¹⁵⁷ dutmuşıdı: tutmuşıdı S

¹¹⁵⁸ hālīmi: cānımı S

- 4109 Bü'bü'dür ʿālem-i cāne olan cān
Bü'bü'ye cān-ı ʿālem ola ʿqurbān
- 4110 Çü bu hāletde gördi ol hāzīni
Ki bilmez itdüğini ide sīni
- 125a- Ö** 4111 Düşer fikrine Zeyd'ün kim bu ʿāşık
Ki ʿışk içinde düşmüşdür yaraşık
- 4112 Dilinde variken bu resme hālet
İde mi vaşl-ı cismāniyye rağbet
- 4113 Şınāyub didi aña iy dil-fikār
Yağınüñdedür ol hurşid-i ruhsār
- 4114 Dilerseñ yanuña gelsün nigāruñ
Daği rüyıla ¹¹⁵⁹zeyn itsün kenāruñ
- 4115 Yüzüñ sürüb ruğında zülf ü hāle
Lebinüñ şekerinden al nevāle
- 4116 Firāk-ı zulmine vir vaşl-ı dādın
Alub büyımı bul göñlüñ murādın
- 142a- S** 4117 Didi Mecnūn Zeyd'e ki iy vefādār
Bu sözi baña daği dime zinhār
- 4118 Cemāli kim cihānı yağdı tābı
Semā-ı hüsnüñ oldur āfitābı
- 141a- İ** 4119 Tecellīsine duymaz ¹¹⁶⁰seng-i hārā
İrerse kühe olur pāre pāre
- 4120 Hevā'-i mihr içre zerreyem ben
Biğār-ı aşk içre kaçreyem ben
- 4121 Vücūd zerre ki irüb şevk-i tāba¹¹⁶¹
Nice tākāt getüre āfitāba
- 4122 Çi ger nehriyle olur bahre māyil
Ola mı kaçre deryāya muğābil

¹¹⁵⁹ rüyıla: virdinle Ö S

¹¹⁶⁰ anuñ: İ

¹¹⁶¹ irüb: ire Ö

- 4123 Şārāb-ı nāb-ı bŷıyından olan mest
Ura mı şāğar-ı şahbāya ol dest
- 4124 Cemālin görmeden gitdi mecālüm
Görirsem rŷyı zŷlfin nola hālüm
- 4125 Hevāsı irdi cāne virdi zādın
Nesīmünden göñŷl buldı murādın
- 4126 Lebi şehdine cānum kim¹¹⁶² mekesdür
Vişālinden¹¹⁶³ hevā-i zŷlfi besdür
- 4127 Peş_andan nāle idŷb virdi āvāz
Bu hoş terci^c ile oldı nevā-sāz¹¹⁶⁴
- 125b- Ö ¹¹⁶⁵ ترجیع خواندان مجنون بحضور لیلی
- Mefŷlŷ / Mefāilŷn / Feŷlŷn
- 4128 Yā Rab bu ne bŷy-ı dil-gŷşādur
Kim rŷha ğıdā dile şıfādur
- 4129 Ne gülden irer bu ŷayb-ı cāne kim
Ālem onuñıla hoş hevādur
- 4130 Cānı gŷlşeninüñ gŷline beñzer
Kim bŷy-ı nesīm-i āşınādur
- 142b- S 4131 Ya pertev-i rŷhdır muşavver
Ya āyīne-i hŷdā-nümādır
- 4132 Kim andan iren dile tecellī
Envār-ı cemāl-i kibriyādur
- 141b- İ 4133 Şevkiyle Āakıl virdi bāde
Rāhında hevānuñ ol hebādır

¹¹⁶² cānum kim: kim cānum S

¹¹⁶³ vişālinden: nesīminden İ

¹¹⁶⁴ nevā-sāz oldı: itdi ser-āğāz S İ

¹¹⁶⁵ *Mecnŷn 'un Leylā'nın huzurunda terci okuması*

- 4134 Meyil eyleye mi cihān u cāne
Dil kim aña ʿıŝk pīŝvādur
- 4135 ʿİŝk eline ol ki oldı sālīk
Sultān-ı cihānısa gedādur
- 4136 Gerçi ki gedā dinildi līkin
Ol iki cihāna pādiŝāhdur
- 4137 Kim yāre¹¹⁶⁶ viren gönül ü cānı
Olur dü cihānuñ rāyegānı
- 4138 Hüsniñe çeker livā’-ı ŝāhı
Şıgmadı cihāne bār-gāhı
- 4139 Mir’at-ı ruḥında oldı zāhir
Hüsni-i ezel ü ebed kemāhı
- 4140 Mihri ruḥıdur çerāğ-ı ʿālem
Mihri lebidir¹¹⁶⁷ nikīn ŝāhı
- 4141 Çeşm şalalı cihāna āşüb
Oldı ḥam-ı zülf cān-ı penāhı
- 4142 Bir şemʿdürür ruḥı kim itdi
Pervāne çerāğa mihr ü māhı
- 143a- S** 4143 Bağlandı gönül düşüb hevāya
Zülf-i girihinde ʿaql-ı rāhı
- 126a- Ö** 4144 Şalmasa yaқardı ḥalk tābe
Sāye güneşe ŝaçı siyāhı¹¹⁶⁸
- 4145 Şevkiyle urır diline dāğı
Mestāne meyi ḥam-ı ilāhı
- 4146 Birdür¹¹⁶⁹ bu diyār-ı ʿaşk içinde
ʿĀŝıklara virdi şubḥ-gāhı

¹¹⁶⁶ kim yāre: yāre viren Ö

¹¹⁶⁷ lebidir: gibidir İ

¹¹⁶⁸ İ: -

¹¹⁶⁹ birdir: olur S İ

- 142a- İ 4147 Kim yāre¹¹⁷⁰ viren gönül ü cānı
Olur dü cihānın rāyegānı
- 4148 İy nūr-ı çerāğ-ı çeşm-i ādem
Şevkiñle yakıldı cān-ı ʿālem
- 4149 Rūh oldı lebüñ dili muʿayyen
Nūr oldı tenüñ dili mücessem
- 4150 Cāndur tudağun cihān-ı cāne
Dem andan urır Mesīh ü Meryem
- 4151 Bu hüsñ nehā ile tapuñā
Gītī-i cemāldir müselleme
- 4152 ʿAksin ruḥınuñ şalarsa pertev
Gülzār ḥalīl ola nār cehennem
- 4153 Burcunda cemālūñ itdi ḥalīk
Zülfiñü livā'-i nūra perçem
- 4154 Cānum giyeli kaba-i cismi
Ġayrınla gamuñuñ urmadı dem
- 4155 Şādīlīk ider hevāñ içinde
Göñlüm gamıla göñlüñle gam
- 4156 ʿUşşāk bilür vü līk ğayre
Cān bigi¹¹⁷¹ bu rāzın oldı mübhem
- 143b- S 4157 Kim yāre¹¹⁷² viren gönül ü cānı
Olur dü cihānın rāyegānı
- 4158 Zülfiñ ideli ʿibret-i sāyi
ʿİtriyle pür itdi ol hevāyi
- 4159 İki şereri āteşin ruḥuñdur
Oldı felegüñ günüyle işi
- 4160 Dil-i derdüñle dutāl¹¹⁷³ ülfet
Yād itmez olupdurur devāsı

¹¹⁷⁰ kim yāre: yāre vire Ö

¹¹⁷¹ bigi: gibi S

¹¹⁷² kim yāre: yāre viren Ö

¹¹⁷³ dutāl: tatalı S

- 126b- Ö 4161 Ğarķ itdi beni gözim yaşından
142b- İ Deryā'-i hevā'-i āşināyı
- 4162 Virür nitekim ʿilāc-ı İsi
Dil hastasına sözüñ şifāyi
- 4163 Būyından alur ruḥuñ gülbīnūñ
Bu bülbül bī-nevā nevāyı¹¹⁷⁴
- 4164 Şükrāna vireydi cānı gön̄lüm
La'lūñden işitse merḥabāyı¹¹⁷⁵
- 4165 Ḥavf itmedügi budur göziñden
Ki oldı bu hevāda dil-fedāyi
- 4166 Şevķile girdin riyāz-ı ʿişķa
Bu ğunne ile iderse ābı
- 4167 Kim yāre¹¹⁷⁶ viren gön̄ül ü cānı
Olur dü cihānı rāyegānı
- 144a- S 4168 Ne siḥr ü füsūna oldı dem-sāz
Fitneyle ʿaceb bu çeşm-i ğammāz
- 4169 Bir ğamzeyile ğamzesi nik
Ķaşı oldı ķamu ḥazīne-i rāz
- 4170 Dil murĝı hevāyı ʿişķ içinde
Pür hevesile ki urdı pervāz
- 4171 İrmege fezā'-i lā-mekāna
Zülfün resininde oldı cān-bāz
- 4172 Cismümde ğamuñ ḥarīm-i cāndur
Derdüñ olalı gön̄üle dem-sāz
- 4173 Şayd eyledi rūḥ-ı ķudsi zülfüñ
Cengile niteki kebk-i şah-bāz

¹¹⁷⁴ İ: -

¹¹⁷⁵ işitse merḥabāyı: istese ḥayāli İ

¹¹⁷⁶ kim yāre: yāre viren Ö

- 4174 Gönlüm düşeli hevâña oldı
Sulţān-ı ğama ħazīne per-dāz
- 4175 Cān meclisinüñ serveri kūyı
Çün itdi nevāñile ser-āġāz
- 143a- İ** 4176 Bu naġmede hoş düzüb terāne
Uşşāķ yüzinde virdi āvāz
- 4177 Kim yāre¹¹⁷⁷ viren gönül ü cānı
Olur dü cihānı rāyegānı
- 127a- Ö** 4178 İy maţla^c-ı nūr-ı cān cemālūñ
Mecma^c-ı dil ü cāne āsitānuñ
- 4179 Dil  ālemine ne cānsın kim
Ķuds-i ezel oldı āşiyānuñ
- 4180 Nefĥanden alur ĥayāt  İsī
Dem ursa leb-i şekker feşānuñ
- 4181 Zülfiñ resenin göreydi Mūsā
Sırrın bilürdi ejdehānuñ
- 144b- S** 4182 İy rüh egerçi cisme dūrım
Cismüme revāndurur revānuñ
- 4183 Görmez bu ġarībi senden ayru
Remzini bilen bu mācerānuñ
- 4184 Derdüñle olub enīs ü hem-dem
Meyl itmedügi bu cisme cānuñ
- 4185 Budur ki gören gördi ānı
Kim bula şafāsını gedānuñ
- 4186 Dil terk kılub teniyile cānı
Varın yoluña virür cihānuñ
- 4187 Kim yāre¹¹⁷⁸ viren gönül ü cānı
Olur dü cihānı rāyegānı

¹¹⁷⁷ kim yāre: yāre viren Ö

¹¹⁷⁸ kim yāre: yāre viren Ö

- 4188 Hüsniñ günidür cemāle gāyet
Şīrlige vir tapuñ nihāyet
- 143b- İ 4189 Kevşer-i sözüñ ü lebüñ zezem
Ka'be yüzüñ ü kapuñ cennet
- 4190 Tenhā olamaz gönül tapuñsüz
Kim oldur aña enīs ü gurbet
- 4191 Cān āyīnesi yüzinde olan
Maḥv oldu kamu gubār-ı firqat
- 4192 Zāhirde olan firāq şuveri
Bātında virür vişāle ruḥşat
- 4193 Zülmetde açıldı āb-ı ḥayvān
Firqatde açıldı rüy-ı vuşlat
- 4194 Derd ü gamıla virürse cānı
Dil eylemeye aña nedāmet
- 127b- Ö 4195 Bu şevkümüzü yazub Nizāmī
Çün Şāhīdi'ye ide ḥikāyet
- 145a- S 4196 Ol daḥi bilüb bu mācerāyı
Diye irişüb diline ḥālet
- 4197 Kim yāre¹¹⁷⁹ viren gönül ü cānı
Olur dü cihānı rāyegānı
- 4198 Bu terci' temām idince Mecnūn
Revān oldu gözinden dilberüñ ḥūn
- 4199 Şadā-i nālesi kim geldi cūşa
Getürdi şevk-i Leylī-i ḥurūşe
- 4200 İdüb ḥālet dilini 'ağıldan dūr
Özin yetürdi ol ser çeşme-i nūr
- 4201 Buḥār oldu dilinden āteşin tāb
Yüzine dökdi çeşmim merdumi āb

¹¹⁷⁹ kim yāre: yāre viren Ö

- 4202 Çü cūşe geldi ol hūrşīd-i ruhsār
Getürdi nuṭṭa anı cezbe-i yār
- 144a- İ 4203 Cemāl-i ʿāşık āyīne buldı
Dili tūṭī bigi güftāre geldi
- 1180 مکالمه کردن لیلی با مجنون
- 4204 Didi iy ʿışkıla olub diğer-gün
Özin Mecnūn iden beni meftūn
- 4205 Nitesin sūziş ü firḫat deminden
Nitesin cūşiş ü ḫasret-i ğamından
- 4206 Ayıtdı olalı hicriyle hem-dem
Vaṭan ḫıldı dilümi cūşiş-i ğam
- 4207 Şarāb-ı vaşl-ı firḫatde içerem
Biḫamdi'llah ğamuñla ḫoş geçerim
- 4208 Didi çün dil virüb ğavġāya düşdüñ
Hevā'-i zülfle sevdāya düşdüñ
- 4209 Olubdur şevḫile şūrīde kārūñ
Daḫi olmaz mı bir yerde ḫarārūñ
- 145b- S 4210 Ayıtdı sūziş-i mihrüñden iy māh
Ki buldı āteş-i ğam göñlüñe rāh
- 128a- Ö 4211 Tenümi āb ḫıldı şevḫ-i nārı
Olur mı ābla nārūñ ḫarārı
- 4212 Didi ʿışkuma düşeldin cemālüm
Saña ʿarz eylemedi zülf ü ḫālüm
- 4213 Ki ḫarşu iderdüñ āh ü nāle
Yaşūñı kime iderdüñ¹¹⁸¹ ḫavāle
- 4214 Ayıtdı mihr olalı dilde raḫşān
Ḥayālīñ olmışıdı mūnīs ü cān

¹¹⁸⁰ *Leylā'nın Mecnūn'la sohbeti*

¹¹⁸¹ iderdüñ: ḫılurduñ S

- 4215 Yaşum idüb hayālũñe havāle
Aña karşı iderdim āh ü nāle
- 4216 Didi ıřkıñ bulalı göñlüñe rāh
Enīs ü hem-demüñdür nāle vü āh
- 144b- İ** 4217 Göziniñ yaşınıñ bir lahza bārı
Bu ortalıkda yok mıdır qarārı
- 4218 Ayıtdı cāne vürüb ışk-ı hayret
Çü dil-i mülkini tutdı nār-ı hasret
- 4219 Eger yaş dökmeşe çeşmüm şehābı
Yanardı derdile cismüm türābı
- 4220 Didi bulmağıçün göñlüñ tesellī
Gerek kim ideñ insāne meyli
- 4221 Bulardan dehşet idib mest-i şeydā
Tenüñ kalduñ beyābān içre tenhā
- 4222 Ayıtdı ıřkuña olub giriftār
Çü sendendür dūr düşdim çār nāçār
- 4223 Hevā-i zülfiñile fāş idüb rāz
Cihānuñ cümlesinden gelmişim vāz
- 4224 Didi çün ‘ömr olmaz cāvidānı
Niçe bir miñnetile zindegānı
- 146a- S** 4225 Hāķıķat gözleyib eyle ferāğat
Ki şoñudur mecāzınüñ nedāmet
- 4226 Ayıtdı ıřkınuñ iy māh-ı tābān
Göñülde miñnetidir rāhat-ı cān
- 4227 Hāķıķat gözledim buldım bu rāzı
Hāķıķatden degül ayru mecāzı
- 128b- Ö** 4228 Didi atañ anañ varıdı āħır
Sunubduñ anlara¹¹⁸² ferzende fāħır

¹¹⁸² sunubduñ anlara: ki olara sen idüñ S

- 4229 Zemāne seni anlardan idüb dūr
‘Aceb kıldı ğam-ı aşkıyla mehcūr
- 4230 Ayıtdı atam anam ‘aşk-ı ğamdur
Benüm bu miḥnet içre ğayr-ı nemdür
- 4231 Ki kuvvet anlardan irer cism ü cāne
Beni bunlardan ayırmaz zemāne
- 145a- İ 4232 Didi çekince derdümden cefālar
Ḳabileñde varıdı dil-rubālar
- 4233 Olaruñ biri olsa ihtiyāruñ
Muraduñca geçerdı rüz-gāruñ
- 4234 Ayıtdı kim ezel bezminde cānum
Mey-i ‘ışkıñla mest idi revānum
- 4235 Cemālũnden çü buldı rüşenālık
İde mi ğayruñıla aşınālık
- 4236 Didi zülfim hevāsından urub dem
Olalı şevķile şūrīde-i ğam
- 4237 Uzaķ sevdāda maḥv itdũñ nihādun
Ne oldı bu seferde āb u zāduñ
- 4238 Ayıtdı kim nesīm-i ḡıb anuñ
Ġıdā-i cān fezāsıdur revānuñ
- 4239 İreli mülk-i cāne ‘aşk-ı tābı
Dilümüñ eşki ğamdur zād u ābı
- 146b- S 4240 Didi gönlüñ қоşalı ‘aşkuma baş
Olubdur saña firķat-i yar u yoldaş
- 4241 Degül sen ravza-i ḥüsnüm ḥarīmi
Ne yüzden irişir zülfim nesīmi
- 4242 Ayıtdı dil düşeli ol hevāya
Ḥarīf ü hem-dem olmışım şabāya
- 4243 Alub zülfüñ ḥamından bũy-ı cānı
Seḥerlerde irürir baña ānı

- 4244 Didi çün gön̄lüñe idüb tecellā
Ruḥum āyīnesinden sırr-ı Mevlā
- 129a- Ö 4245 Düşüb derde hevā yolına gitdüñ
Ya ben nitdim ki beni oda atduñ
- 4246 Ayıtdı ʿışkda budur yaraşık
Kim ola ayna maʿşūka ʿāşık
- 145b- İ 4247 Yine nūruñdan irişdi¹¹⁸³ tecellā
Dilüñe ki āteş urdı sırr-ı Mevlā
- 4248 Didi çünkim murāda fetḥ-i bābuñ
Olub gitmedi dilden ıştırābuñ
- 4249 Niceye dek gezüb derdle şeydā
Dil ü cān sırrın idersin hüveydā
- 4250 Ayıtdı tā irince rüz-ı maʿhūd
Ki her maʿdüm olur anda mevcūd
- 4251 Kılub şürīdeliğüm anda peydā
Bu ḥāletle idem ḥaşrı temāşā
- 4252 Livā'-i ʿışkıla olam sırr-ı efrāz
İrürem maʿşer-i ʿuşşāka āvāz
- 4253 İdem ol cemʿde dīvānlıklar
Ki ʿibret ala andan ehl-i maḥşer¹¹⁸⁴
- 4254 Ne şānursın sen iy cān u cihānum
Güzāfın mı yanar ʿaşkuñda cānum
- 4255 Ezel bezminde k'oldı āşinālık
Ebed mülkine irer rüşenālık
- 147a- S 4256 Dili bu āşinālıkda ʿacebdür
Ki āb-ı vaşlıdan dil teşne-lebdür

¹¹⁸³ irişdi: irişüb S

¹¹⁸⁴ S: -

- 4257 Cemālũñ mihr-i ŧevķinden olub kãn
 Œarara yandı ħãlik bigi¹¹⁸⁵ bu cãn
- 4258 Bu cãndan yek baña bir cãn bağıŧla
 Firãķuñ küfrine ĩmãn bağıŧla
- 4259 Ne cãn kim irmeye laľlũnden iy mãh
 Dile virmeye revnaķ nitekim gãh
- 4260 Œu cãn kim aña laľlũndür ħazãne
 Odur küncine ‘ömr-i cãvidãne
- 4261 Cihãnda varlıķuñ olduķça yãdum
 Olurãsũde ŧiħħatde nihãdum
- 129b- Ö 4262 Dilũm ger itmeye bir dem seni yãd
 146a- İ ‘Adũdur cãne¹¹⁸⁶ olsun ol dil-i bãd
- 4263 Sen ü ben ben sen ü yoķdur daħi kes
 Aramızda bizim bir dil yiter bes
- 4264 Bu ħoŧdır kim ola olda dilũnde
 Ki maħv oldu dilũm varı yoluñda
- 4265 Œü ŧem‘-i ‘iŧķdadır riŧte yektã
 Bu iki tende birlik oldu peydã
- 4266 Zeri cismũme urubãteŧ-i dem
 Eritdi pũte-i firķatde çũn ħam
- 4267 Urıldı sikke-i birlik hevãdan
 İkilik naķŧ-ı maħv oldu aradan
- 4268 Ne ola ten ki görüb bu maķamı
 Yazıla sikke-i ŧevķinde nãmı
- 4269 Cemĩ‘i varlıķum senũñledür nũr
 Œapuñdan dũr olan benden daħi dũr
- 4270 Getürimez dile irmiŧdürãfet
 Sen olduķuñ yire varmaħa ŧãķat

¹¹⁸⁵ bigi: gibi S

¹¹⁸⁶ cãne: baña S

- 147b- S 4271 Bu hoşdur irmemege dil fütürü
Hicāb ola arada ya'ni şūrı
- 4272 Ne şerm ire dile ne bīm-i ağyār
Ne nār-ı vaşl ne fūrkatden āşār
- 4273 Ne kılam anda kim var bīm cāne
Ġayūr ehli ki düşmişdür miyāne
- 4274 İderken  ömr-i yārı yār ol iy yār
Ki vaqt-i kār olıcağ işlenür kār
- 4275 Ġamuñdan beni oldım eyledüñ yād
Ki hüznile harābe vardı bünyād
- 4276 Çü bīmārıñ ire halkuma cānı
Ne sūd ide tabībüñ nār-ı dānı
- 146b- İ 4277 Ten_ oldu bir belā seylinde zāyi^c
Ola mı keştī ġarğ olana nāfi^c
- 4278 Zebūn oldu gönül feryād-ı gamdan
Ciger-hūn oldu bu derd-i sitemden
- 130a- Ö 4279 Güliñ şevkinle bülbül iniler zār
Dili Mecnūna irer hicrile hār
- 4280 Ķamerden çarğ olur nūr-ı¹¹⁸⁷ cemāli
Yüzüñde hüydadur Mecnūn fāli
- 4281 Taleb kılur kamerler la^cliçün kār
Virür Mecnūn senüñ la^clüñe cār¹¹⁸⁸
- 4282 Beni Ya Rab ki yağdı iştiyākı
Ne hōş vaqtidi düşe ittifākı
- 4283 Şebi mehtābda gün bigi¹¹⁸⁹ rüşen
Kenār-ı cūy ola vü sebz-i gül-şen
- 4284 Ki senüñile oturub gūş der-gūş
Mey-i şāfi^ı idevüz nūş ber-nūş

¹¹⁸⁷ nūr-ı: hüsn-i: S

¹¹⁸⁸ 4277, 4278 yerleri değişiktir: Ö S İ

¹¹⁸⁹ bigi: gibi S

- 4285 Göñülden maḥv idüb firḳat-i fütürin
Sürevüz cānile vuşlat sürürin
- 148a- S** 4286 Ḥümār-ı nergisiñden cān olur¹¹⁹⁰ mest
Uram şūrīde olub zülfüñe dest
- 4287 Tütüb s̄ibi bihişti ğabġabiñdan
Şoram cān sırrını ş̄ir̄in lebiñden
- 4288 Geh̄ī nārīñdan idem s̄ib ü sāyi
Geh̄ī s̄ibiñden idem nār-ı ḥāyi
- 4289 Geh̄ī el urub iletem düşe zülfüñ
Geh̄ī ḥōş ḥalka idem ġüşe zülfüñ
- 4290 Geh̄ī kāküllerüñ tütam gülüñden
Geh̄ī gül büyın alam kākülüñden
- 4291 Geh̄ī dil-i bülbüli bula gül-i ter
Geh̄ī t̄üti-i cāne ire şekker
- 4292 Geh̄ī qolım kemer kılam belüñe
Geh̄ī ġam-ı nāmesin virem elüñe
- 4293 Fenā yili irişdi çünki cisme
Müyesser ola mı ol bu tılısma
- 4294 Mekes kim qala ḥāk içinde b̄i-per
Ne yüzden ire aña vaşl-ı şekker
- 4295 Çi ger hicrile ʿaqlum oldı zāyil
Bu vaşla l̄ik dil olmadı māyil
- 130b- Ö** 4296 Anuñçün buña meyl itmez revānum
Ki bunuñdur verāsı āşiyānum
- 4297 Saña bende olalı iy per̄i-zād
Cihānda serv bigi¹¹⁹¹ oldım āzād
- 4298 Ğan̄isin ḥüsñile sen ben faḳīrim
Bunuñ āzādına cāndan esīrim

¹¹⁹⁰ olur: olub S

¹¹⁹¹ bigi: gibi S

- 4299 Ruḥunda zülfüñile gösterib el
Ḥayāl itdi beni la'lüñdeki ḥāl
- 4300 Ğamuñdan ğayrı yoḡdur baña hem-dem
Tenümde cānumuñdur maḥrem-i ğam
- 148b- S** 4301 Yüregim teşne-i çeşmüm ğarḡ-ı ābe
Şusız şu içre dil vardı ḥarābe
- 4302 Ruḥıñ şem^c olub ervāḥa mişbāḥ
Eşigüñde ki idüb bezm-i ervāḥ
- 4303 Dile rüzı ḥarām u mey durur key
Ḥelāl oldı behişt içinde çün mey
- 4304 Bunuñ birle ki meyden içmeden cām
Ḳoḡusundan olurum mest ü bed-nām
- 4305 Elünden nüş kılam baḥr-ı sākī
Ki anda kılmaya bir cür'a bākī
- 4306 Dilümde yāduñıla gitmeye hüş
İçersem zehr olur baña nüş
- 146b- İ** 4307 Uralı kişver-i ırışka ḡadem ben
Ki çekmişem yoluñda bāri ğam ben
- 4308 Alurım her ḡademde bir şabūḥı
Bilürim her sitemde bir fütūḥı
- 4309 Bu sözden ğarḡa virüb cānını zevḡ
Kemīn açdı diline leşker-i şevḡ
- 4310 Çü ğālīb geldi aña şevḡden tāb
Ḳararı gitdi özin itdi pür-tāb
- 4311 Semā^c ile idüb ney bigi feryād
İrişdi kūḥ-ı Necd'e nitekim yād
- 4312 İrüb dildāre daḡı ol lehebden
Vücūdı yandı tābile şaḡabdan
- 131a- Ö** 4313 Göziniñ yaşı baḡra irürüb yol
İrişdi derdile ḡargāḥına ol

آمدن سلام بغدادی بدیدن مجنون¹¹⁹²

- 4314 Hevā şehrini ābād iden üstād
Bu resme urdı söz kaçırına bünyād
- 149a- S 4315 Ki Bağdād içre mün‘im zādelerden
Vireydi bir civān-ı pāk dāmen
- 4316 Şafā bezminde nüş itmişdi cām ol
Çıkar zeminde bildirmişdi nām ol
- 4317 Dili nār-ı hevāda dūd-ı peymāy
Teni dār-ı belāde renc- fermāy
- 4318 Melīh idi faşīḥ idi kelāmı
Selīm idi selām olmuşdı nāmı
- 4319 Yürirdi ‘ālem-i ıışık içre çālāk
Dili ebyātıla şı‘re heves-nāk
- 4320 Çü Mecnūn oldu ğam baħrındadır baş
Cihān mülkinde oldu sözler fāş
- 148a- İ 4321 Düşüb efvāha nazm-ı ta‘b pākī
Oķunurıdı şı‘r-i derd-nākī
- 4322 İştise derd ehli sözün anuñ
Urırdı ħırmanına od-ı cānuñ
- 4323 Sözi āvāzesi etrāfa düşdi
Şadāsı şehr-i Bağdād’a irişdi
- 4324 Anuñ nazm şafāsından bulub fer
Girürlerdi semā‘a ehl-i diller
- 4325 Selām idüb anuñ ħālāsını gūş
Çü şı‘r şerbetinden eyledi nüş
- 4326 Sözi zevķile talebindi cānı
Dili meyl eyledi görmege ānı

¹¹⁹² Selām-ı Bağdādī’nin Mecnūn’u ziyaret etmeye gelmesi

- 4327 Biner bir bād-ı peymāy-ı nāfiye ol
Revān olur düter¹¹⁹³ andan baña yol
- 4328 İdüb ol bī dili bulmağa āheng
Yüridi bādiyede niçe ferseng
- 131b- Ö** 4329 Tolanıb gözleridi her mekānı
Nişānın şora şora buldı ānı
- 149b- S** 4330 Görir bir şahş niteki ehl-i maşşer
Bürehne cismim varı pā vü tā-ser
- 4331 Gözi pür āb rüzı kān-ı āteş
Bulut bigi¹¹⁹⁴ döker bārān-ı āteş
- 4332 Turır vaḥşiden etrāfında bir çok
Ki ḥalka bağlamışlar nitekim tok
- 4333 İder gözden döküb şevķile āb ol
O ḥalka içre bir tavķ-ı ḥisāb ol
- 4334 Yanarken āteş-i ḥayretde cānı
Dökerken fikrile eşk-i revānı
- 4335 Bir āh itdi ki dehri oda yaķdı
Baş kaldırdı vü etrāfa baķdı
- 148b- İ** 4336 Gözinden sildi çün eşk-i revānı
Görir karşıda tırmış bir civānı
- 4337 İraķ yoldan idinmiş ānı manzūr
Yaķın olmaķ diler olırsa destūr
- 4338 Çü bildi āña gelmekdür murādı
Kağırdı kātına ol hoş nihādı
- 4339 Elin şaldı sibāuñ çoķına ol
Gidüb bunlar selāma virdiler yol

¹¹⁹³ düter: tüter S

¹¹⁹⁴ bigi: gibi S

- 4340 Selām andan göricek bu kıyāmı
İlerü vardı¹¹⁹⁵ vü virdi selāmı
- 4341 Selāmın revā idüb Mecnūn-ı bī-dil
Didi aña olub cānyıla māyil
- 4342 Ne yerdensin ki düşmiş iy civān-merd
Ruḥıñ āyīnesine rāhdan kesred
- 4343 Bu yollarda saña kim oldı rehber
Ki görindi bize bu ḥüb manzar
- 4344 Ayıtdı kim yerümdür şehr-i Bağdād
Bu yolu baña şevḳiñ itdi irşād
- 150a- S 4345 Ki anda gūş idüb nām-ı şerīfiñ
Çü irdi gūşım şı'r-i laṭīfiñ
- 132a- Ö 4346 Tenümde göñlümi cānum yetürdi
Arayu beni üş bunda getürdi
- 4347 İline gurbetüñ girmiş degüldim
Sefer esbābını görmüş degüldim
- 4348 Çü vaşfiñ gūş idüb gitdi kararım
Sefer oldı zarūri ihtiyārım
- 4349 Göñülde küñç-i mihrüñ bulmuşım ben
Yüz urub ḥidmetüñe gelmişim ben
- 4350 Ne¹¹⁹⁶ kuḥl idem gözime ḥāk-i pāyuñ
Kılam¹¹⁹⁷ cāne ḥamāyil-i dest-rāyuñ
- 149a- İ 4351 Ne şı're k'iresin şevḳile bünyād
Ben ānı cān u dilden eyleyim yād
- 4352 Çü mihrüñdür benüm şem'-i münīrüm
Münevver ola sözüñden zamīrüm
- 4353 Senü kim beni benlikden rehā kııl
Ḥuceste zātuñıla aşınā kııl

¹¹⁹⁵ vardı: geldü S İ

¹¹⁹⁶ ne: kim S Ö

¹¹⁹⁷ kılam: idem İ

- 4354 Dimekden ayru bir dem urmayam dem
Geçürem hizmetüñde ʿömrimi hem
- 4355 Qabül itmekile ben nātüvānı
Bilürsen kim tapunuñ yoq zebānı
- 4356 Neşideñden alayın zevkımi ben
Vühüşuñ birine ʿad it beni sen
- 4357 Mey ʿaşkıña iderdi nüş-ı Mecnün
Selāmuñ çü itdi sözün güş-ı Mecnün
- 4358 Hilāl-i mäh bigi döndürtüb ruḡ
Bu resme ḡande eyle virdi pasuḡ
- 4359 Didi iy nev-civān-ı ḡüb-ı çālāk
Qo bu sevdāyı kim yoldur ḡaḡar-nāk
- 150b- S** 4360 Degülsin ʿaşq içinde gerçi bī-rāḡ
Velīkin olaymazsın baña hem-rāḡ
- 4361 Dilümde kim tutubdur derd-i mesken
Ki yüz derdüñ birinden çāşını sen
- 4362 Elinden miḡnetüñ tutmuş degülsin
Belā yollarına gitmiş degülsin
- 132b- Ö** 4363 Benümçün kendü ḡuyumdur melālüm
Olāmı ḡüyuñıla rāst-ı ḡālüm
- 4364 Ne olur saña benüm şoḡbetümden
Ki ürker div görse miḡnetimden
- 4365 Olalı ʿışk-ı dildāriyle nā-kām
İki gün dutmadım¹¹⁹⁸ bir yirde ārām
- 149b- İ** 4366 Yil oldım yilerim yoqdır qarārim¹¹⁹⁹
Olubdur yel gibi şürīde kārım
- 4367 Eger biñ yıl bilüb olursa ser-bāz
Yiliyle ādemī olmaya dem-sāz

¹¹⁹⁸ dutmadım: tutmadım S İ

¹¹⁹⁹ qararım: taraḡım Ö

- 4368 Benüm vaḥşi tapuñdur ādımı pes
Enīsi olur öz cinsiyle herkes
- 4369 Kılursañ āb bigi¹²⁰⁰ dil-nūvāzı
İdemezsın hevā nārınıla¹²⁰¹ bāzı
- 4370 Mücerred olmışımdur her nevādan
Yaraşır mı ziyāfet bī-nevāda
- 4371 Dutarsıñ¹²⁰² bu nevāsuzdan nevāyı
Benüm uş daḥi rāh-ı āşınā
- 4372 Benümle nice olasın hevā-dār
Ki baña ben ‘adüyım sen saña yār
- 4373 Fenādan olmışım ben derde ḥursend
Olursun ğayrile sen kemer bend
- 4374 Dilümdür teşne ben itdim anı terk
Senüñ göñlüñde ğayruñ mihrüdüdür berk
- 151a- S** 4375 Benümle mūnis olub itme güftār
Ki olmaz put-perest put-şiken yār
- 4376 Beni terk it ki göñlüm dutalı¹²⁰³ ğam
Degülim āhdan ğayrınla hem-dem
- 4377 Çü gördiñ bu ğarībi derdile zār
Dönüb ışmarla Ḥaḳḳa işüñe var
- 4378 Bu yoluñ ḥālını didim saña ben
Eger işitmeziseñ pendimi sen
- 4379 Dilüñde yād idib zevḳ-i ḥuzūrı
Gidersen dimeyüb renc-i zarūri
- 133a- Ö** 4380 Selāmuñ ki olubdı arzū-mend
150b- İ Murādına muvāfiḳ gelmedi pend

¹²⁰⁰ bigi: gibi S

¹²⁰¹ nārınıla: odınıla S

¹²⁰² dutarsıñ: tutarsın S

¹²⁰³ dutalı: tütalı S

- 4381 Didi şevküñle çün dil teşneyim ben
Zülālî men^c kılma teşneyim¹²⁰⁴ ben
- 4382 Beni ço kim idem dilden niyāzı
Senüñ mihrābuña kılam nemāzı
- 4383 Eger bir secdede sehv ola āhım
Ola hem sehv-i secde ‘özü-i h̄ā-hım
- 4384 Didi Mecnūn kim var cedd ü cehdüñ
Dili bu yola varmaz başa ‘ahdüñ
- 4385 Saña ben hālîmi didim ser-ā-ser
Qalanın sen bilürsün iy birāder
- 4386 Selām itdi çü andan bu sözi gūş
İcāzet şerbetini eyledi nūş
- 4387 Diledi kim yiye Mecnūnla h̄ān
Açub şofra getürdi ortaya nān
- 4388 Didi itme beni zāyî^c emekden
Ber ü gül yiyelüm nān u nemekden
- 4389 Şafā’-i dilden açıb gül bigi cehr
Vefā büyunla göster göñlüme mihr
- 151b- S** 4390 Egerçi çok yimek virür fütürü
Ve lîkin az yimek oldu żarürü
- 4391 Ki kuvvet kıttanıdır çünki cisme
Çü kuvvet olmaz gözinde irer tılısma
- 4392 Didi terk itmişim ben bu hesābı
Ki anuñ kim h̄ārd olubdur¹²⁰⁵ fetḥ-i bābı
- 4393 Hevā odınla virdim anı bāde
Ola mı bād ola nāz u āde
- 4394 Aña kuvvet virür nānıla helvā
Ki var anda özi varına pervā

¹²⁰⁴ teşneyim: teşneden S

¹²⁰⁵ olubdur: olubdı S

- 150b- İ 4395 Selāma oldu zāhir k'ol ciger-sūz
Hevā-i zād idinmişdir şeb u rüz
- 4396 Cihān mülkinde yok nesneye meyl
Vücūdı varı olmuş ʿışk-ı Leylī
- 133b- Ö 4397 Terahhüm birle kıldı¹²⁰⁶ dil-nüvāzı
Didi ol bu belānuñ çāre-sāzı
- 4398 Niçe bir olasın derde giriftār
Halāş olmak belādan hoşdur iy yār
- 4399 Dilüñ hem-demdürür derdile dāyim
Felek bir yerde hūd olmadı kāyim
- 4400 Degüldür şābit anuñ gerdiş-var
Ki her gerdişde bir dürlü iş var
- 4401 Açıldugınca evrāk-ı şeb u rüz
Felek her bir varağdan gösterir yüz
- 4402 Mehçile mihr geçdikce dürçden
Ki açar çapu gamdan ki fereçden
- 4403 Nihāduñda çü ola nūr-ı lāmiç
Gıdāsuz eylemegil ānı zāyiç
- 4404 Çi ger derd ü gamıyla mübtelāsın
Bu hoş kim bulasın derdüñ devāsın
- 151a- S 4405 Ki ben daği senüñ bigi şikeste
Olub düşmişidüm derdile haste
- 4406 İnāyetden irüb fazl-ı hüzbāyı
Dilüme virdi ol gamdan rehāyı
- 4407 Olursañ bir niçe gün sende hāmüş
İdesin bu gam-ı derdi ferāmüş
- 4408 Ki zīrā zātı degüldür ʿarzdān
Hevā germiyle şehvānı marazdān

¹²⁰⁶ kıldı: idüb S

- 4409 Dem_ursa sūziş u nār u civānı
Olur dilde şu¹²⁰⁷ a¹ mihrībānı
- 151a- İ** 4410 Olasın ger anuñ define māyil
İdersin anı tedricile zāyil
- 4411 Selāmuñ çün sözün gūş itdi Mecnūn
Akıdub gözlerinden eşk-i¹²⁰⁷ gülgün
- 4412 Didi kim ben hevā yolunda mestim
Şanursın ola kim şehvet pür sitem
- 4413 Benüm o reng ʿışkuñ pādişāhī
Başımda efser-i şevk¹²⁰⁸ ilāhī
- 134a- Ö** 4414 İderem ʿaşk mülkinde ʿadālet
Ki nefsumden baña gelmez hacālet
- 4415 Şalalı ʿışk gönlüm mülkine od
Tenüm mücmerdür aña cāndur ʿūd
- 4416 Çü dilde rāz-ı dilber oldı peydā
Hevā bāzārın itdi ʿışkı yağmā
- 4417 Ğam-ı cānān olalı gönlüme zār
Olubdur āteş-i şühūndan āzār
- 4418 Çü geldi ʿışk hāli kıldı cāne¹²⁰⁹
Çıkardı rahtımı atdı yabāne
- 4419 Ki Leylī'dendürür cismümde her kııl
Ben oldum hiç kamu oldurur bil
- 152b- S** 4420 O dem maḥv ola dilden sūziş-i dem¹²¹⁰
Ki birbir şayıla eczā-i ʿālem
- 4421 Bozuldıqda nizām-ı kārı-gāhuñ
Ola cismümde sākin dūd-ı ahuñ
- 4422 Çü bulduñ şöḥbetim bāzārına rāh
Uzatma ta'n eline eyle gütāh

¹²⁰⁷ eşk-i: āb-ı S

¹²⁰⁸ şevk: ʿışk S

¹²⁰⁹ kıldı cāne: kıaldı hāne S İ

¹²¹⁰ dem: ğam S İ

- 4423 Özinüñ hāline bir dem nazār kıł
Bu yolda ta'n kıłmağdan hāzer kıł
- 4424 Dimiş bir 'ākil idüb şevkile coş
Ki pāy endāzun taşra degül hoş
- 151b- İ** 4425 Bürüdet itme k'idüb āhıla germ
Diliñ k'ola āhen iderim nerm
- 4426 Şuña dek germ olur hengām-ı bāzār
Ki toqınmaya aña bād-ı āzār
- 4427 Çün_ola germ dil-i nār gāzabdan
Yanar varı eşer kıalmaz edebden
- 4428 Bu resme şerh idüb remz-i laṭīfi
İder te'dīb-i luṭfiyla ḥarīfi
- 4429 Çü bildi bu ḥarīfün ḥarqımı ol
Bu yüzden daḥi aña sürmedi yol
- 4430 Kimesnile sözinde itme küstāḥ
K'idesin bağruñı 'özriyle sūrāḥ
- 134b- Ö** 4431 Söziñ ger süst ola vü ger ola saḥt
Nedāmetden irer dil evine raḥt
- 4432 Eger süst ola ayırur melāmet
Ve ger saḥt ola yüz dutar¹²¹¹ ḥacālet
- 4433 Selām andan olub Mecnün'a hem-derd
Yürir birinciye gün yanınca ol ferd
- 4434 İdüb Mecnün'uñ aḥvālin temāşa
Görir yok kimseden göñlünde pervā
- 153a- S** 4435 Aqar yaşlu gözinden bağı kānı
Yaqar āh itse odından cihānı
- 4436 Gözini āb tütmiş bağırını tāb
Ne yimek yirine uyar ne iḥer āb

¹²¹¹ dutar: tutar S

- 4437 Ne gönlünde belürir rüşenâlık
Ne hod kimseyle ider¹²¹² aşınâlık
- 4438 Ne ‘aklı var ki ola ihtiyârı
Ne şabrı var k’ide bir dem qarârı
- 4439 Gehî hayretde göz yumub uyuqlar
Gehî söz söylerin şânur şayıklar
- 152a- İ** 4440 Gehî hāmūş olur gāh güyā
Gehî bî-hūş olur gāh şeydā
- 4441 Ğıdāsı ğam hayāl-i yār-ı h’ānı
Kebābı baĝru vü k’anı şarābı
- 4442 Hevā bezminde hūn idüb ciĝerden
Ķadeh şunar ğam eli çeşm-i terden
- 4443 Selām anuñla kim seyr itdi Necdi
Bir Ķki hafta bu hāliyle geĝdi
- 4444 Boşaldı şofrada kalmadı nevāle
Ķıdasuzlık aña oldı havāle
- 4445 İdüb açlık belāsından vedā‘ı
Ķodı Mecnūn’la anda sübā‘ı
- 4446 Ķaşāyidile şirinden idüb yād
Revān oldı yola ol nitekim bād
- 4447 Ne yerdeki oĝıyaydı sözün anuñ
Tolardı¹²¹³ fitnessi rāz u nihānuñ
- 135a- Ö** 4448 Ķü nazm şevķile olmışdı dil-keş
Şalardı gūş iden cānına āteş
- 4449 Bu şehdi görinen şūrīde diller
Ki ‘aşıĝ dirilürler ay u yıllar
- 153b- S** 4450 Mūrād-ı nefsin ‘arz idüb şaĝabdan
Olurlar yād ‘ilmiyle edebden

¹²¹² hod kimseyle ider: ider kimseyle S

¹²¹³ tolardı: bildürdi S

4451 Nemāziyle niyāzı terk iderler
Muḥālif yola göz yumub giderler

¹²¹⁴ وفات یافتن ابن سلام شوهر لیلی

4452 Meh ü ḥurşid arasında nāhīd
Uyarmışdı dilde şem^c-i āmīz

4453 Virürdi¹²¹⁵ nükte-i gam cāne nikbet
Zarūri ihtiyār olmuşdı firḫat

152b- İ 4454 Ne cünbişler kim ide zāt-ı mevcūt
Olubdur anda lābūd-i dürc maḫşūd

4455 Bu ʿālem iki yüzlü bir varaḫdur
İki yüzi iki dürlü sebaḫdur

4456 Bu yüzinden görünür rüy-ı tedbīr
O yüzinden oḫunır ḫaṭṭ-ı taḫdīr

4457 Bu iki yüz olubdur nükte perdāz
Muvāfiḫ olması olmuşdurur ār

4458 Niçe gül kim anuñ güldür şumārı
Tenīne zaḫm urır gīr ü ḫārı

4459 Niçe ʿözrile olubdur terş-i āyīn
Virüren¹²¹⁶ ol olur engūr-i şīrīn

4460 Niçe açlık ki virür cāne süsti
Bulur ol süstlükde tünd-resti

4461 İden ḫaḫ ḫikmetini cāne taʿlīm
Kılur her emrini taḫdīre teslīm

4462 Bu ortalıkda kim ḫikmet kemīndir
Diyetin sırrıña kim engübīndir

¹²¹⁴ Leylā'nın kocası İbn-i Selām'ın vefatı

¹²¹⁵ virürdi: ıırdı İ

¹²¹⁶ virüren: şanasın ki S

- 4463 Ruḥ-ı Leylī ki ol şem'īdi ğayra
Özine zulmet ü lem' idi ğayra
- 154a- S** 4464 Gül idi çevresin dutmuşıdı¹²¹⁷ ḥār
135b- Ö Ruḥı gencidi līkin ḥāfız-ı mār
- 4465 Dirilüridi aġyār içre dil-teng
Diyeydüñ la' idi cāy içre dil-teng
- 4466 Egerçi gevher idi bī-behā ol
Velī bulmuşıdı añā ejdehā yol
- 4467 Nazardan hıfz idüb ol māh-ı rüyı
Saķınurıdı ebr bigi¹²¹⁸ şüyı
- 4468 Ola mı nevk silkinde perī-zād
Meger urulmuş ola bend-i pūlād
- 153a- İ** 4469 İderdi şabr çapuklığıyla ol
Ki ta'n itmege kimse bulmaya yol
- 4470 Gülerdi zāhir aġlardı nihānı
Kııardı ḥile ile zinde-gānı
- 4471 Kaçan kim olmaya şüy-ı havāle
Döker göz yaşını iderdi nāle
- 4472 Gelicek şüy ol māh-ı dilā-rām
Silerdi yaşını dutardı¹²¹⁹ ārām
- 4473 Olıcak şāfī dilden āh iderdi
Çü derd ire iderdi nūş derdi
- 4474 Dutardı¹²²⁰ çeşminile şerm-i ḥ'ışān
Muṭarrā ṭırrası bigi¹²²¹ perīşān
- 4475 Kaıub tenhā k'ideydi derdile āh
Senüñile girerdi çarḥa ḥar-gāh

¹²¹⁷ dutmuşıdı: almışdı S İ

¹²¹⁸ bigi: gibi S İ

¹²¹⁹ dutardı: tutardı S İ

¹²²⁰ dutardı: tutardı S İ

¹²²¹ bigi: gibi S İ

- 4476 Dilinden gitmeyüb bir dem melâli
Dökerdi göz yaşın oldıķda ħâlî
- 4477 Kaçan o öze güş ideydi güşı
Silerdi yaşı şaķlardı ħurüşı
- 4478 Dil-i sūzān olub çün şem^c-i raĥşān
Kılurdi giryesin ħandeyle nihān
- 154b- S 4479 Felek k'iderdi aña bī-nemeklik
Ciger büryān olmışdı yemeklik
- 4480 Ki tād virile çarĥ-ı bī-müdārā
Ne dem gizlersin ide āşikārā
- 136a- Ö 4481 Çü şüy-ı derdine bulmadı tīmār
Düşer ol dilrübādan dūr bīmār
- 4482 Mizācı i'tidāline şekāvet¹²²²
İrüb İbn-i Selām'a irdi āfet
- 4483 Eşer itdi özine cüşiş u teb
Ĥarābe virdi ānı cüşiş¹²²³-ı teb
- 153b- İ 4484 Mizācınıñ çü şındı i'tidālî
Tāğıldı 'aķlı kalmadı mecālî
- 4485 Bilen kārüre sırrınıñ gözini
Tutub nabzın görir kārüresini
- 4486 İder def^c itmegiçün sūz-ı nārı
İlāciyle mizāca sāz-ı kārı
- 4487 Mizācından ki oldı dūr-ı süsti
Zuhūra geldi rāh-ı ten-dürüsti
- 4488 Görüb cisminde şıĥhatden eşer ol
Ecel mekrinden oldı bī-ħaber ol
- 4489 Muĥālif nesneden itmedi perĥiz
Mizācın bozdı olub āteş-i tiz

¹²²² şekāvet: sekāmet S İ

¹²²³ anı cüşiş: varın sūziş S

- 4490 İden perhīzdür def^c gezendi
Şafā küncinüñ oldur sūd-mendi
- 4491 Anuñ rāhatlıgınuñ var sebātı
Almadan ol virür rūḥa necātı¹²²⁴
- 4492 ʿİlācıyla ki gitmişdi teb ü tır
Bozub perhīz için itmedi perhīz
- 4493 Gidenüñ gelmesi bes oldı lāzım
Yine nefsine teb oldı mülāzım
- 155a- S** 4494 Maraz ki ol kadem urdı fesāde
İkincide temāmı virdi bāde
- 4495 Yetüb bir nice gün ol merd-i rencür
Nefes virürdi şıḥhatden velī dūr
- 4496 Ecel seyli çün mevc oldı revāne
Ḥarābe vardı ol seylile ḥāne
- 4497 Çü geldi cānına ten ʿālemi teng
Şanasın kim toқındı¹²²⁵ şışeye seng
- 136b- Ö** 4498 Cihāndan yel bigi silküb elini
Fenā ikliminüñ tıtdı yolını
- 154a- İ** 4499 Ecel cāmı aña daḥi şunıldı
ʿAdem şehrine ol daḥi göneldi
- 4500 Urub terkin ser-ā-ser ḥān u mānuñ
Şikencinden ḥalāş oldı cihānuñ
- 4501 O gitdi şanma bunda kimse қālur
Cihān virdügi nāmı girü alur
- 4502 Cihān bağından itsüñ bir giyāhı
Gerü alub virür derdile āhı
- 4503 Duriş kim idesin borcuñ edāsın
Olasın burc dürcinden rehāsın

¹²²⁴ necātı: ḥayāti S

¹²²⁵ toқındı: doқındı S

- 4504 Taleb kılmaz diyü itme gümānı
Taleb kılduğı dem virmez emānı
- 4505 Dilerseñ kim ola dünyāda kāmūñ
Taleb itdirmedin vir aña vāmuñ
- 4506 Şikeste it cevherüñ üzre bu dürci
Kebüter bigi pervāz ider ço burcı
- 4507 Ecelden irmeden aña¹²²⁶ nevāle
Ödeyüb vāhı ol aña havāle
- 4508 Ki her şubḥ olduğunca çarḥ-ı dil-keş
Cihānuñ ḥarmanına urır āteş
- 155b- S 4509 Çün ire şām bu ḥāk-i ḥam-alud
Felek ḥamrine virür āteş-i dūd
- 4510 Yağub ḥak itmege eşyā' bu cāy
Bir āteşden oldı dūd-ı peymāy
- 4511 Dün ü gündüzi ki oldı ciger-süz
Vire mi kām ḥalka bu şeb u rüz
- 4512 Şebīyle rüz dem urub füsūna
Şibīh oldı bular iki ḥorosa
- 4513 Çü 'ömrüñ ḥarmanına buldılar yol
Ne denlü tolıysa dāneden ol
- 154b- İ 4514 Yimege ṭāne ki itdiler iqdām
Degüldür dāne bunlar ser-encām
- 137a- Ö 4515 Kāmer devrinde 'aqluñdır miḥāli
Ki ola bir kişinüñ bin yıl sāli
- 4516 Çü 'ömrüñ āhiri darb-ı eceldür
Olan fikr anda hep ṭül-i emeldür
- 4517 Eger biñ yıl ola ya ola bir dem
Sen anı gitdi bil valahu a'lem

¹²²⁶ aña: cāne S

- 4518 Bu hāli gördi çü ol sevr-i gül-endām
K'ecel cāmını içdi şüy-ı nā-kām
- 4519 Çi ger ayrılığa ister dili yol
Bu şamusıyla āhir şu idi ol
- 4520 Olub rencide tutdı gönlüni ğam
Çözüb sünbillerini itdi mātem
- 4521 Döküb gül-berg ne üstine jāle
İder bülbül bigi¹²²⁷ derdile nāle
- 4522 Derünından idüb şūrīde sen yād
Kılurdu şol çün zāhirde feryād
- 4523 İderdi dost diyū yād-ı şūrı
Şalardı sāğa sāğīb hāke mūyı
- 156a- S** 4524 Firāk-ı yāddan gidüb qararı
Kılurdu şīveni nişve ile zārı
- 4525 Hevādārum deyū yārin o gördi
Diriğ u āhile gögsin dögerdi
- 4526 Arada şüyını¹²²⁸ idüb bahāne
Kılurdu¹²²⁹ yāriçün eşkini dāne
- 4527 Ne şüyın kim kılurdu ol semen-ten
İderdi¹²³⁰ nükte yāri şüyından¹²³¹
- 4528 İde mi terk-i yāri şüyüçün yār
Ki yāre yār-ı cāndur şüy-ı ağıār
- 155a- İ** 4529 ‘Arūsa bir muşībet olsa peydā
İki yıl oturub bir yerde tenhā
- 4530 Özin gizlerdi göstermezidi rū
‘Arabda ‘ādetidi mu‘teber bu

¹²²⁷ bigi: gibi S

¹²²⁸ arada şüyını: olar eşüyini S

¹²²⁹ kılurdu: iderdi S İ

¹²³⁰ iderdi: kılurdu S İ

¹²³¹ şüyından: şīvesinden S

- 4531 Enīs ü hem-dem¹²³² iderdi ğamını
Murādınca dutardı mātemini
- 137b- Ö 4532 Bahāne irdi çün Leylī'ye ħālī
Buyırdı kıldılar ħargāhı ħālī
- 4533 Tıttub ol resm üzre mātem şūy
Oturdı ğuşşa ile ol perī rūy
- 4534 Ğirīv itmege çün buldı bahāne
Tāġıtdı şabr-ı vārın ʿaşıķāne
- 4535 Yaşı deryā bigi iderdi cūşı
Cihān mülkini tıttmışdı ħurūşı
- 4536 Yanardı āhı odından felekler
İñledüsinden iñlerdi melekler
- 4537 Kılurdu āh geldükçe cigerden
Berī olmışdı ħavf u ħaţarden

1233 خبر دادن زيد بمجنون از وفات شوهر ليلي

- 156b- S 4538 İden bu nazm-ı dūrin luţfıla naġz
Ki yazdı istühvānı ħikmet ü maġz¹²³⁴
- 4539 Ayıtdı çünki kıldı Zeyd-i rencūr
Vişāl-i dilrubādan derdile dūr¹²³⁵
- 4540 Maħabbet metninüñ yazın kitābın
Bu resme şerĥ kıldı vaşl-ı bābın¹²³⁶
- 4541 Hevā mülkinde ki ol Zeyd heves-bāz
Çün oldı derd-i dildāriyle dem-sāz¹²³⁷

¹²³² hem-dem: maĥrem S

¹²³³ Başlık: - Ö S ve İ nüshalarında olay örgüsüne uymayan bir yerdedir. *Zeyd'in Leylā'nın kocasının ölümünü Mecnūn'a haber vermesi*

¹²³⁴ Ö: -

¹²³⁵ Ö: -

¹²³⁶ S İ: -

¹²³⁷ S İ: -

- 4542 Yağardı āteş-i ʿaşkıla cānın
Yürirdi āb diyu bağırı k̄anın
- 4543 Füsün-ı¹²³⁸ şabr kılmışdı¹²³⁹ pīşe
Urırdı ṭālī^c sengine tīşe
- 4544 Niyāziyle idüb āh u seher-gāh
Umardı vaşl-ı yāre k’açıla rāh
- 155b- İ** 4545 K̄amu ḥ̄ıṣı ki bilürlerdi rāzı
Anuñ olmışlarıdı çāre-sāzı
- 4546 Perī-peyker daḥi ʿaşkından anuñ
Uraydı terkini cān u cihānuñ¹²⁴⁰
- 4547 Egerçi dūr olub ol semen-ber
Yemezdi bāğ-ı vaşl yārdan¹²⁴¹ ber
- 4548 Şarāb-ı ʿışk kim virmişdi sākī
Dilinde şevki k̄almışdı bākī
- 4549 Çü Zeyde gördiler ol dilber¹²⁴²-rām
Şanem-i ḥalk̄ k̄amu¹²⁴³ itdiler iḳdām
- 138a- Ö** 4550 Ki bulalar bu ortalıḳda¹²⁴⁴ çāre
İre ol dilberi gül çehre¹²⁴⁵ yāre
- 4551 Murādı bezmine şem^c oldı k̄amu
Atāsı k̄atına cem^c oldı k̄amu¹²⁴⁶
- 4552 Çü k̄amusı ağız bir eylediler
Bularuñ ḥālīñ aña söylediler¹²⁴⁷
- 4553 Didiler iy reh-ı ḥikmetde sālīk
Diyār-ı fikr ü mülk-i ʿaḳla mālīk¹²⁴⁸

¹²³⁸ füsün: fünün Ö

¹²³⁹ şabr kılmışdı: şabrı itmişdi S

¹²⁴⁰ S İ: -

¹²⁴¹ yemezdi bāğ-ı vaşl yārdan: yeridi ḡayr andan rüzıla ber S

¹²⁴² çü Zeyd’e gördiler ol dilber: bular çün yār-ı Zeyd’e gördiler S İ

¹²⁴³ şanem-i ḥalk̄ k̄amu: murādına anuñ S

¹²⁴⁴ ortalıḳda: aralıḳda S

¹²⁴⁵ ire ol dilberi gül çehre: ol âşufte irgürme yāre S

¹²⁴⁶ S İ: -

¹²⁴⁷ S İ: -

¹²⁴⁸ S İ: -

- 4554 Zāmīrūñ gözgüsüdür rūşen ü pāk
Me^cāni sırrını idersin idrāk¹²⁴⁹
- 4555 Bilür her ehl-i dil olan bu rāzı
Ki olmaz ihtiyārı ^caşq yāzı¹²⁵⁰
- 4556 Bular añā irdi kudretten nevāle
Sipāh-ı gāmla ^caşq oldı havāle¹²⁵¹
- 4557 Belā-i derdle nāçārlardur
Hevā-i ^caşqla bīmārlardur¹²⁵²
- 4558 Yanar qahriyla irsün cāne zahmuñ
Ne için olmaya bunlara raḥmuñ¹²⁵³
- 4559 Gözüniñ nūrı biribiri cānuñ
Ciger gūşuñ biribirisi qānuñ¹²⁵⁴
- 4560 Eger vaşlıyla kılmazsañ ^cilācı
Olur mevtile ṭatlu ^cıyşuñ ācı¹²⁵⁵
- 4561 Teraḥḥümden urub bir noḡta ād it
Bu iki nā-murādı nām-zād it¹²⁵⁶
- 4562 Bular yüz dutdı ^caşkıyla helāke
Ḳomā kim gireler derdile ḡāke¹²⁵⁷
- 4563 Rızā virmeziseñ meftūn olırlar
Şoñ_{ucı} Ḳays veş Mecnūn olırlar¹²⁵⁸
- 4564 Degül Mecnūn terk idüb cihānı
Virürler ḡasret ü derdile cānı¹²⁵⁹
- 4565 Buları yoğ ider ^caşkıñ melāli
Ḳılur boynuña ḡüznile vebāli¹²⁶⁰

1249 S İ: -

1250 S İ: -

1251 S İ: -

1252 S İ: -

1253 S İ

1254 S İ: -

1255 S İ: -

1256 S İ: -

1257 S İ: -

1258 S İ: -

1259 S İ: -

1260 S İ: -

- 138b- Ö 4566 Bu yüzden ol kadar söz söylediler
Ki gönlü taşını mûm eylediler¹²⁶¹
- 4567 Murādı Zeyd idi gerçi müyesser
Velī vaqtinle olmuşdı muḳadder¹²⁶²
- 4568 Ki ezel levhinde ol ḥallāḳ bi-çün
Umurı kıldı evḳatına merhûn¹²⁶³
- 4569 Bir emri gerçi itmişdür muḳadder
Velī vaḳt olmayınca olmaz müyesser¹²⁶⁴
- 4570 Ezelde her nitekim itdi taḳdīr
Vuşûlına bulur yol kişi āḥir¹²⁶⁵
- 4571 Çi ger nās-ı hevā virür fütûra
Gelen taḳdīrdür lîkin zuhûra¹²⁶⁶
- 4572 Eger cehd ide bin tîḡ-i leşker
Muḳadder olmayan olmaz müyesser¹²⁶⁷
- 4573 Ne virdüğine olur kimse māni^c
Ne verdürmedüğü nesneye nāfi^c¹²⁶⁸
- 4574 Ne emri anı taḳdīr itmedüñ hem
Murād itdirme iy ḥallāḳ-ı ‘ālem¹²⁶⁹
- 4575 Muḳadderdi çözeydi vaşl-ı dildār
Müyesser aña oldı āḥir-kār¹²⁷⁰
- 4576 Muḥālif söyleyü ‘amūsı sözün
Dilerdi kim aña virmeye kızın¹²⁷¹

¹²⁶¹ S İ: -

¹²⁶² S İ: -

¹²⁶³ S İ: -

¹²⁶⁴ S İ: -

¹²⁶⁵ S İ: -

¹²⁶⁶ S İ: -

¹²⁶⁷ S İ: -

¹²⁶⁸ S İ: -

¹²⁶⁹ S İ: -

¹²⁷⁰ S İ: -

¹²⁷¹ S İ: -

- 4577 Egerçi gönlü idi sentün hārā
Çü vaqt irdi diline gelmedi lā¹²⁷²
- 4578 Bu efsūnla ya'ni düştü kayda
Rızā virdigi kızını vire Zeyd'e¹²⁷³
- 4579 Çü yaqdılar bu matlūbuñ çerāğın
Hemān dem gördiler döken yarāğın¹²⁷⁴
- 139a- Ö 4580 Getürüb nāy u def k̄ānunla çeng
İderler kamu 'ıyş u nūşa āheng¹²⁷⁵
- 4581 Sürüdiyla ki s̄āzı gūş iderler
Mey-i hamr ile dil hoş iderler¹²⁷⁶
- 4582 K̄amu esbāb-ı ıyşdı müheyyā
İderler 'işret ü zevk-i temāşā¹²⁷⁷
- 4583 K̄uruldu gördiğiçün hūb-ı har-gāh
Ki anda cem' ola hurşidle māh¹²⁷⁸
- 4584 Dügün āyīn çün irdi temāma
Oķındı hutbe ile 'akd-i nāme¹²⁷⁹
- 4585 Bularıñ ki oldı baht-ı mihr-i t̄ālī^c
Nikāh oldı daħi k̄almadı māni^c¹²⁸⁰
- 4586 Saçulur saça saça şola sağa
Getürdiler nigārı ol otağa¹²⁸¹
- 4587 Çü geldi z̄ıynetiyile ol yüzi māh
Cemālinden münevver oldı har-gāh¹²⁸²
- 4588 Yüzi şem'^c-i cihānı rüşen itdi
Daħi 'aksi otağı gülşen itdi¹²⁸³

¹²⁷² S İ: -¹²⁷³ S İ: -¹²⁷⁴ S İ: -¹²⁷⁵ S İ: -¹²⁷⁶ S İ: -¹²⁷⁷ S İ: -¹²⁷⁸ S İ: -¹²⁷⁹ S İ: -¹²⁸⁰ S İ: -¹²⁸¹ S İ: -¹²⁸² S İ: -¹²⁸³ S İ: -

- 4589 Bir çiki dilber ile ol dilā-rām
Gice olunca anda kıldı ārām¹²⁸⁴
- صفت شب و عروسی زینب¹²⁸⁵
- 4590 Çü virdi bāz şarkuñ şehriñi
Gurāb-ı ğarb depretđi yerini¹²⁸⁶
- 4591 Dönüb dürrinle necmüñ şeb-i ʿarūsa
Felek dāmādına ʿarz itdi pūse¹²⁸⁷
- 4592 Yer çüzre dutdı zulmet deşt ü t̄āġı
Uyardı gökde yıldızlar çerāġı¹²⁸⁸
- 4593 Çü vaqt oldı ire cānānına cān
Yerinden durdı cümle şāz-ı ħandān¹²⁸⁹
- 4594 Def çü nāyüñ göge çıkdı fiġānı
Getürdiler otaġa ol civānı¹²⁹⁰
- 4595 Murādıña oldı bahtına muvāfıķ
İrişdi anda maʿşūķına ʿāşıķ¹²⁹¹
- 139b- Ö 4596 Küşāde olmaġa vuşlat-ı cemālī
Olur aġyārdan ħar-gāh-ı ħālī¹²⁹²
- 4597 Niçe yıllar ki çekmişdi firķat
Aña āħir müyesser oldı vuşlat¹²⁹³
- 4598 İderken ħasretiyle nāle vü āh
Çü bular bāg-ı vaşl-ı dilbere rāh¹²⁹⁴

¹²⁸⁴ S İ: -

¹²⁸⁵ *Zeyneb'in düġün gecesinin tasviri*

¹²⁸⁶ S İ: -

¹²⁸⁷ S İ: -

¹²⁸⁸ S İ: -

¹²⁸⁹ S İ: -

¹²⁹⁰ S İ: -

¹²⁹¹ S İ: -

¹²⁹² S İ: -

¹²⁹³ S İ: -

¹²⁹⁴ S İ: -

- 4599 Cilā-i şevķile jengār-ı ğamdan
Dili āyīnesini itdi rūşen
- 4600 Hevādan ref^c olub firķat seĥābı
Ṭulū^c itdi murādı āfitābı¹²⁹⁵
- 4601 Bu zevķile ki buldı dilbere dest
Şarāb-ı şevķ kıldı vālih ü mest¹²⁹⁶
- 4602 Nigārı kendüzine gördi māyil
İdüb boynına ķolların ĥamāyil¹²⁹⁷
- 4603 Gehī dirdi semerden naĥl-ı terden
Gehī aldı ĥaberler gül şekerden¹²⁹⁸
- 4604 Gehī ‘arz-ı niyāz itdi gehī nāz
Gehī taķrīr-i şevķ itdi gehī rāz¹²⁹⁹
- 4605 Gehī kıldı raķībinden şikāyet
Gehī itdi firāķından ĥikāyet¹³⁰⁰
- 4606 Gehī ķolın kemer kıldı beline
Gehī ğam nāmesin virdi eline¹³⁰¹
- 4607 Gehī şeftālū dirdi rāygānı
Turuncından ki aldı bŷy-ı cānı¹³⁰²
- 4608 Gehī kākŷllerin dutdı gülinden
Gehī gül bŷyın aldı kākŷlinden¹³⁰³
- 4609 Gehī el urub itdi dŷşe zŷlfin
Gehī ĥōş ĥalka kıldı ğŷşe zŷlfin¹³⁰⁴
- 4610 Gehī cān sırrını şordı dilinden
Gehī el urdı siyeh ğabğabından¹³⁰⁵

¹²⁹⁵ hevādan getirilüb firķat seĥābı / ṭulū itdi vişāli āfitābı S

¹²⁹⁶ S İ: -

¹²⁹⁷ S İ: -

¹²⁹⁸ S İ: -

¹²⁹⁹ S İ: -

¹³⁰⁰ S İ: -

¹³⁰¹ S İ: -

¹³⁰² S İ: -

¹³⁰³ S İ: -

¹³⁰⁴ S İ: -

¹³⁰⁵ S İ: -

- 140a- Ö 4611 Zihî pîrüz-ı baht-ı kām̄rānı
Ki bu demdir behişt-i cāvidānı¹³⁰⁶
- 4612 Bu resme geçdi hālet çün irāde
Görüb ol çāresini mācerāda¹³⁰⁷
- 4613 Çeker ol dilrubāsına sīne
Elurır anda cān gencīnesine¹³⁰⁸
- 4614 Çü fetḥ genc-i cāne itdi āheng
Berz-i ḥaşmāne bunlar itdiler ceng¹³⁰⁹
- 4615 Bu fetḥe cān u dilden oldı tāleb
Olur ol şīr bu āhūya ġālib¹³¹⁰
- 4616 Dilinde kılmagiçün zevk-i bākī
İder boynına heykel sīm-i sākī¹³¹¹
- 4617 Kenārında görüb ol dil-pezīri
Giderdi ter ḥarīrinden ḥarīri¹³¹²
- 4618 Görir cennet şıfat bir tāze gülşen
Dili āyīne bigi pāk-i rūşen¹³¹³
- 4619 Hevāsı müşk-i anberden muḥattar
Fezāsı virdi nesrinden münevver¹³¹⁴
- 4620 Döşenmiş berk-i terden ḥarmı gül
Ki eṭrāfında yok reyḥān sünbül¹³¹⁵
- 4621 Miyānında anuñ bir gonce-i ter
Ki ḥüsni virmiş ol gülzāre zīver¹³¹⁶

¹³⁰⁶ S İ: -¹³⁰⁷ S İ: -¹³⁰⁸ S İ: -¹³⁰⁹ S İ: -¹³¹⁰ S İ: -¹³¹¹ S İ: -¹³¹² S İ: -¹³¹³ S İ: -¹³¹⁴ S İ: -¹³¹⁵ S İ: -¹³¹⁶ S İ: -

- 4622 Ne gonce gonce verd-i behiṣti
Şarāb-ı ŧirile olmuṣ siriṣti¹³¹⁷
- 4623 Zihī gonce ki ʿayn-ı cāne beñzer
Eşerde çeşme-i hayvāna beñzer¹³¹⁸
- 4624 Çü virdi tāli^c ol gülşene yol
Nihāl dökdi gonce ağzına ol¹³¹⁹
- 4625 Ki yaʿni vaşl gencinde ol hevādār
Bulur nā-süfte bir lü'lü' şehvār¹³²⁰
- 4626 Melek el urmuş aña degül nās
Urur hakkāk var ol dürre elmās¹³²¹
- 140b- Ö 4627 Meger ol gevheridi genc-i şāhī
Ki kıfl olmuṣ aña künc-i şun^c-ı ilāhī¹³²²
- 4628 Çü vuşlat yüzünñ gitdi niķābı
Urub miftāh buldı fetḥ-i bābı¹³²³
- 4629 Veyā ol gevherīydi hoşķa-i cān
Urulmuş üstüne mühr-i Süleymān¹³²⁴
- 4630 Taşı āyine bigi pāk-i rüşen
Firāk zehrine içinde tiryāk¹³²⁵
- 4631 Çün ol ter haķķınıñ mihrin götürdi
İrade kendünün vārın yetürdi¹³²⁶
- 4632 Güher dürcinde ol hurşid-i raḥşān
Döşegi laḥ u mercān itdi eḫşān¹³²⁷
- 4633 Çü oldı ciddile bu işe meşgül
Müdārayıla buldı Zeyneb'e yol¹³²⁸

1317 S İ: -

1318 S İ: -

1319 S İ: -

1320 S İ: -

1321 S İ: -

1322 S İ: -

1323 S İ: -

1324 S İ: -

1325 S İ: -

1326 S İ: -

1327 S İ: -

1328 Ö: -

- 4634 Eli zāhirde ki olmuşdı kütāh
Bulub sırrıyla vaşl bāğına rāh¹³²⁹
- 4635 İki cismidi gerçi ol iki hūr
Çarışdı cism ü cisme oldu bir nūr¹³³⁰
- 4636 Nişār idişdiler çün buldılar kūt
Bu aña dürr-i ter ol buña yāķūt¹³³¹
- 4637 Şafā hamrına virdi bunlara cüş
Yetürler şubh olunca mest bī-hüş¹³³²
- 4638 Güli vuşlat ki olmuşdı şüküfte
Demurdılar bular līk nuhüfte¹³³³
- 157a- S 4639 Nazardan güş idüb ıışķun kitābuñ
Ağızdan nüş iderlerdi şarābın¹³³⁴
- 4640 Biribirine  arz idüb i ā at
Şorışmaķlığa ķıldılar ķanā at¹³³⁵
- 4641 Olub nefsānī işden pāk bunlar
Hayā itmediler çāk bunlar¹³³⁶
- 4642 Çü baht oldu bularuñ çāre-sāzı
Biribirinüñ oldu dil-nüvāzı¹³³⁷
- 4643 Mey-i vaşlıla nüş idib şabūhı
Çü buldı Zeyd Hāķ'dan bu fütūhı
- 156a- İ 4644 Özine nazar kılıb eyledi  ahd
Ki Mecnūn içün ide ciddile cehd
- 4645 Vire bir çārenüñ yüzine yüz reng
İde cānıyla bu maķşūda āheng

¹³²⁹ Ö: -

¹³³⁰ S İ: -

¹³³¹ S İ: -

¹³³² S İ: -

¹³³³ Ö:-

¹³³⁴ Ö:-

¹³³⁵ Ö: -

¹³³⁶ Ö:-

¹³³⁷ biribirinüñ oldu dil-nüvāzı: iderlerdi pāklikde ıışķ bāzı S İ

- 4646 Anı kıldı bu aḥbābuñ gözini
K'iderler gūş idenler āferini
- 4647 Kimüñ kim ḥüb olmışdur ḥıṣālı
Ḥaḳḳın luṭfına mazḥardur cemāli
- 141a- Ö** 4648 Eger sen daḥi iyilükler idesin
Vefā vü şıdḳ yolına gidesin
- 4649 İyü adıla şād idüb revānı
Bulasın baḥt-ı 'ömr-i cāvizānı
- 4650 Düriş kim çıkar isen bir iyü ad
K'ideler añılıcaḳ ḥayrıla yād
- خیردادن زید بمجنون از وفات شوی لیلی ¹³³⁸
- 4651 İden bu nazm-ı dürrin luṭfıla maḡz
Ki yerdı üstüḥ'ān-ı ḥikmet-i maḡz ¹³³⁹
- 4652 Didi oldım ki Zeyd ferrūḥ-ı aḥter
Murādın kendüye itdi müsahḥar ¹³⁴⁰
- 4653 Meger ol dūr itdi ki İbn-i Selām'a
Ecelden da'veticün geldi nāme
- 4654 Cihāndan göz yumub baḡladı muḥmel
Fenā şehrīne çün irürdi menzil
- 4655 Ḥaber virmekçün ol nā-tüvāna
Yola yel gibi Zeyd oldı revāne
- 157b- S** 4656 Arayub keşṭ iderken bāḡ ¹³⁴¹ u şahrā
Bulur bir ḡārda Mecnūnı bī tenhā
- 4657 Mey-i İbn-i Selām'a sākī-i mevt
Virüb biñ derdile itdüğünü fevt

¹³³⁸ S İ: - *İbn-i Selām'ın ölümünün Mecnūn'a Zeyd tarafından haber verilmesi*

¹³³⁹ S İ: -

¹³⁴⁰ S İ: -

¹³⁴¹ bāḡ: ṭaḡ

- 4658 Nevāziş birle ol dildār-ı cānı
Haber virdi ʔurub Mecnūn'a ānı
- 4659 Didi ol kārubān-ı kāme rehzen
Teni küncine ʔıldı hāk-i maḥzen
- 4660 Ki terk-i İbn-i Selām idüb cihānı
Saña virdi ʔamū varınla cānı
- 156b- İ** 4661 Ecel cāmiyle irdi¹³⁴² Hāḫḫā ol
Aradan gitdi māni^c sen beḫā ol
- 4662 Çü Mecnūn itdi andan bu sözi gūş
Şaḡabdan nā^cra urub eyledi cūş
- 4663 Gehī ḥandeyile gösterdi sürürü
Gehī giryeyile ^carz itdi fütürü
- 141b- Ö** 4664 Çi ger güldürdi ʔab^cı muḫtażāsı
Dili aḡlatdı ^caḳl-ı iḳtizāsı
- 4665 Aña¹³⁴³ ḥoş bir cihetten geldi bu kār
Ki oldı dāmen-i gülden cüzā ḥār
- 4666 Dili bu yüzden oldı bu ḥaber-serd
Ki aña daḫi irer ol rāhdan kerd
- 4667 Aḳıdub nāle ile çeşm-i ābı
İder ʔa^cn eyleyü Zeyd'e ḥiṭābı
- 4668 Ki iy yār-ı ḳadīm-i mūnis-i cān
Benümçün derd ser çekdüñ firāvān
- 4669 Çi ger-cān lezzet aldı¹³⁴⁴ maḳdemiñden
Velī dil gözgüsi tündi dimekden
- 4670 K'iderken bu za^cfi ḥāle vāḳıf
Sözünñ biri görindi muḫālif

¹³⁴² cāmiyle irdi: cāmın içüb S İ

¹³⁴³ ki ana: Ö

¹³⁴⁴ aldı: alur S İ

- 158a- S 4671 Añcaq öldi diyü ol filānı
Didüñ kim virdi saña şatlu cānı
- 4672 Eger göñlüne mihrüm bulsadı yol
Diridüñ virdi cānı Leylī'ye ol
- 4673 Çi gerdenden anuñ kimdür vücūdım
Öñünde cismümüñ nemdür vücūdım
- 4674 Cevābında didi Zeyd aña ki iy yār
Bu rāz olmuşdurur sende bedī-dār
- 4675 Görüb ol gün ol naqş-ı bāhem
Birini birlik için ki eyledüñ kem
- 157a- İ 4676 Çü birlik sırrınuñ cāmın getürdüñ
İkilik resmin aradan götürdüñ
- 4677 Didin kim itmişüz birlik mīn nūş
Raşamda ikilik olmağ degül hoş
- 4678 Bunı dil gözleyüb resm-i kādīmi
Didi bir yüzde bu sırrı 'aẓīmi
- 4679 Hāṭā rāhından itdimse güzer ben
Ṭuram yirden bürehne pā vü ser ben
- 4680 Çü virdi Zeyd bu muhkem cevābı
Yağub Mecnūn'ı birlik şevk-i tābı
- 142a- Ö 4681 Nevāzişle dem urub¹³⁴⁵ i'tizāre
Yerinden ṭurdu vü çekdi kenāra
- 4682 Didi aḥsenet iy dildār-ı hoş-gūy
Nesīmüñ rāz virdinden virür būy
- 4683 Ne hoş remzile zıkr itdüñ ḥiṭābuñ
Ki maḥv itdi su'ālīmü cevābuñ
- 4684 Bu sāzı depredimezdi ki dem-sāz
Bu rāzı söyleyemezdi ki hem-rāz

¹³⁴⁵ urub: urdı S İ

- 4685 Senüñ bigi¹³⁴⁶ gerek hem-rāz iy yār
Rumūzından k'ola rāzuñ haber-dār
- 158b- S 4686 Senüñ bigi¹³⁴⁷ gerek 'uşşāka hem-ḥāl
Ki seyrinden hevānuñ deprede bāl
- 4687 Ḥarīf-i ḥālle 'āşık ger ura dem
Diline rūḥ virür rūḥına hem
- 4688 Göñülde mihrüñile itmiş 'ahd
Ki cisme laḥd oluncayadek mehd
- 4689 Hevā kūhında kim seyr ide pāyım
Senüñ rāyüñle hem-reng ola rāyım
- 4690 Cihānda itdikce zinde-gānı
Ṭapuñdan dönmeye mihrim 'inānı
- 157b- İ 4691 Ḳatıñda kim sözüñdür şerbet-i nüş
'Arūsı rāzımuñ olmaya ser-püş
- 4692 Bir iki gün görüb fālin hümāyun
Yürirdi 'ömr ü veş Zeyd ile Mecnün
- 4693 Peşandan yüz dutub firḳat miyāne
İrişdi Zeyd şāḥib dil-i mekāna
- 4694 İdüb bülbül bigi āḥ u sarāyı
Yürüdi āşiyānına hevāyı
- مطلع داستان و رسیدن لیلی بخانه بدر خویش ¹³⁴⁸
- 4695 Gel_y cām-ı hevā'-i yārla mest
Heves bāğında urub dest ber dest
- 4696 Nevā'-i 'ışkıla göster aḡānı
Hezār-ı dilden oḡı dāstānı

¹³⁴⁶ bigi: gibi S İ

¹³⁴⁷ bigi: gibi S İ

¹³⁴⁸ مطلع داستان : Ö Hikāyenin girişi ve *Leylā'nın babasının evine dönmesi*

- 142b- Ö 4697 Ecel olmazdan on cāne füsün-sāz
Yine söyle nevā-i ʿıṣṣdan rāz
- 4698 Ki oldım kim ecel ola zebān-bend
Gidevaruñ ʔalasıñ ḥāke ḥor-send
- 4699 Söze gel şimdi kim vardur mecālũñ
İrişün cān ʔulağına maʔālũñ
- 159a- S 4700 Çün_urırdı zebānından dilũñ dem
Dem_ur süsen bigi¹³⁴⁹ olmadın ebkem
- 4701 Ki niçe dem uran şirin zebānı
Ecel yili irişüb kıldı fāni
- 4702 Meʿāni küncini açarken beyānuñ
Bedāyiʿ sırrını dirken zebānuñ
- 4703 Şarāb-ı mevt sekrinden ki ola lāl
Daḥi gelmeye senden ʔilile ʔāl
- 4704 Dilũndür çün hevā bezminde rakḫāş
Meʿārif baḥrına ʔıl ānı ğavvaş
- 158a- İ 4705 Çıķārub dürc-i dilden dil nişār it
Bu maʿni naḫşını güher nişār it
- 4706 Ki ʿāşık-ı ʿıṣṣı çün cevelān kıldı
Niçe maʿşūḫı ser gerdān kıldı
- 4707 Ḥaber vir ḥālet-i Leylīʿden iy yār
Ki Mecnūn ile nitdi āḥir kār
- 4708 Urırken¹³⁵⁰ ʿıṣṣ gülzārında pervāz¹³⁵¹
Bu resme söyledi dil-i bülbül rāz
- 4709 Ki ol bī-ḥāb u şemʿ-i ḥiştēn sūz
Çerāğ-ı şeb nişin ü āteş-efrūz
- 4710 Ecel ceñgine virüb ejdehāyı
Çü bendi şundan buldı rehāyı

¹³⁴⁹ bigi: gibi S

¹³⁵⁰ urırken: virürken S

¹³⁵¹ pervāz: āvāz S

- 4711 Hevā'-i yār tütüb táb içinde
Yaşından ğarkıdı hūn-āb içinde
- 4712 Dem┘urduğunca dil-keş¹³⁵² āh u dilden
Dehānından irerdi çarha āteş
- 4713 Kılurdi nāle ile girye ğamuñın
Urırdı eşk-i bahrı mevc-i hūnīn
- 143a- Ö 4714 Şeb-i firkatde olmuşdı siyeh rūz
Enīs ü hem-demi āh-ı ciger-sūz
- 159b- S 4715 Hāyāl-i yāre iderdi niyāzın
Yanında sāyeye söylerdi rāzın
- 4716 Dönüb zer-i cūya çüb gelmeye derd
Daħi rengiñden olmuşdı kāmū zerd
- 4717 Ne rūzın ki olmuşdı cilve-ġāhı
Anı tārīk iderdi dūd u āhı
- 4718 Ne ğamze kim uraydı çeşm-i zehrin
Dökerdi hūn līkin dīdesinden
- 4719 Kōmazdı yakmayub resm-i tılısma
Gözine sürme vü kāşına vü şemme
- 158b- İ 4720 Dili bīmārıdı derd ü ğamından
Hevā pūr-nār olmuşdı deminden
- 4721 Yetürdi cilve-i söz tāvus hāli
Cilādan hāli olmuşdı cemāli
- 4722 Eli urmağdan ol hūsn-i cemāli
Sepīdi hāddinūñ olmuşdı nīli
- 4723 Bu neyliyle yüz gözden olub dūr
Virürdi mihr-i hūsnī ʿāleme nūr
- 4724 Daħi āyīne-i çīn bigi¹³⁵³ ney reng
Zerī pīrāye söz kılmışdı çün seng

¹³⁵² dil-keş: dilden S İ

¹³⁵³ bigi: gibi S

- 4725 Derūnı bigi¹³⁵⁴ olub çāk-ı mu^ccer
Yaşından olmuşdı lāle-i ter
- 4726 Mu^canber tırra zülfi çine¹³⁵⁵ şimşād
Zebānı şāndan olmuşdı¹³⁵⁶ azād
- 4727 Ğamıyla bend idüb ol yār-ı dil-gır
Dil ü gönülüne urmuşdı zencır
- 4728 Tenevvür beste ser bigi olub germ
İderdi āhı ile āhını nerm
- 4729 Derūnı dik-veş cüş itse anı
Hırışından kef olurdu dühānı
- 160a- S** 4730 Vücūd-ı mücmerinden bağırı cūdı
Yanardı kim dutardı¹³⁵⁷ dehr-i dūdı
- 143b- Ö** 4731 İderken anda mātem şartını ol
Özine kimse virmezidi yol
- 4732 Dir idi sırrıla Hākka niyāzın
Gönülde şaklarıdı gözlü rāzın
- 4733 Kālubdı külbe-i aHzān içinde
Yanardı odı līkin cān içinde
- 4734 İdenler āteş-i aşkıyla bāzı
Dimişler keşf idüb dilden bu rāzı
- 159a- İ** 4735 Ki dilde eylemekden derd-i pinhān
Cigerde zaĥm-ı hañcer oldu āsān
- 4736 Hevā'-i hüzle kim zerd olur ten
Helāk-i cānedür dilde gire zen
- 4737 Dutardı¹³⁵⁸ dil gerçi kim hüzle ülfet
Anı kim eylemekdür cāne āfet

¹³⁵⁴ bigi: gibi S

¹³⁵⁵ tırra zülfi çüne: tırrasıydı misl-i S İ

¹³⁵⁶ şāneden olmuşdı: şāne zaĥmındandı S İ

¹³⁵⁷ dutardı: tutardı S

¹³⁵⁸ dutardı: tutardı S

- 4738 Anuñ kim göre sende ola cānı
İricek derd ider āh u fiġānı
- 4739 Çü yiye zaħm her şaħz-ı füsürde
Hurüş ider meger kim ola mürde
- 4740 Fenāya mürde kim teslīm ider ten
Olur ħāmüş-ı zaħm-niş-i terden
- 4741 İderseñ sofradan bī-küş ħıanı
Kimesne ākil ider mi üstühıanı¹³⁵⁹
- 4742 Dili yanmış ne yüzden söyleye rāz
Kim anı fāş ider¹³⁶⁰ eşk-i ġammāz
- 4743 Egerçi misk olur ħün-ı āhū
Ĥaber virür derün-ı dilden ol bu
- 4744 Çü ola kān-ı dilde āteş-endüd
İrüb hemsā zeyine girye vedūd
- 160b- S 4745 Ĥafeşden çünki ol kebk-i dilārā
Ĥalāş oldu diler kim tūta şaħrā
- 4746 Nihāyet buldı ya'ni resm-i mātem
Dilinden gitdi şüy virdiġi ġam
- 4747 Açıldı ħabs gehden çün aña yol
Ĥarışdı yine kendü ħayline ol
- 4748 Aradan mātemüñ resmin getürdi
Atāsı evine vardı¹³⁶¹ oturdı
- 144a- Ö 4749 Rehā perrin idüb özine şeh-per
Ĥarar itdi anda ol tāvus peyker

¹³⁵⁹ Ö: -

¹³⁶⁰ anı fāş ider: ider fāş anı S İ

¹³⁶¹ vardı: geldi S İ

159b- İ

رفتن لیلی بتماشاء نخلستان¹³⁶²

- 4750 Meger bir günki olmuşdı dili teng
Göñül açmağa itdi seyre āheng
- 4751 Ki varub seyr ide bostān içinde
Ura cevelān naḥlistān içinde
- 4752 Güzeller kim var idi hem nişāni
Alurlar seyr itmekde qarāni
- 4753 Bile olub beş on virdi behiştı
Serāb u deşte sürdi āhı geştı
- 4754 Qarışub serv-i sīmin birleriyle
Yüridi kebk bigi¹³⁶³ ol cemīle
- 4755 Bulubdı yār-ı derd göñlüne rāh
Anuñçün vardı naḥlistāne ol māh
- 4756 Ki serve şerḥ ide hüzn-i dirāzın
Çemen ehline diye dost-rāzın
- 4757 Düşübdi şem^c-veş gamdan füsürde
Gicede sözde kendüzde mürde
- 4758 Yüriyüb şevkile mestāne bunlar
İrer çü kıla naḥlistāne bunlar
- 161a- S 4759 Qamu surḥ-ı sepīd olmuş çün derd
Aralarında Leylī şān gül-zerd
- 4760 Qamusı gonce-veş iderdi ḥande
Benefşe var Leylī¹³⁶⁴ ser fikende
- 4761 Qamu ʿıtrıyle pür çün nāfe-i müşk
Nihāli Leylī līkin derdile ḥuşk
- 4762 Qamusı bār virirdi raṭıbdan
İrerdı nār-ı Leylī'ye şağabdan

¹³⁶² *Leylā'nın hurma bahçesini dolaşmaya gitmesi*¹³⁶³ bigi: gibi S¹³⁶⁴ Leylī: līkin S

- 4763 K̇amunuñ cāme pür kılmağa meylī
Sirişkiyle yürüdi cāme Leylī
- 160a- İ** 4764 K̇amusı kebk bigi¹³⁶⁵ nāze māyil
Velī Leylī tezer ü sīm¹³⁶⁶ bismil
- 144b- Ö** 4765 K̇amusı gösterirdi cilve-i ter
Velī Leylī idi tāvus-ı bī-per
- 4766 Bezer ki ol serv-i kıdd ü sīm-berler
Çemen şahnında cūy seyr iderler
- 4767 Güneş devr çün irdi nīm-i rūze
Bu güller duymayub tābiyle sūze
- 4768 Biribiri yanına geldi k̇amu
Varub bir sāyede cem^c oldı k̇amu
- 4769 Zihī maḥşer zihī şun^c-ı ilāhī
K’ola bir sāye ol şemsüñ penāhı
- 4770 Bu cum^a reşk idüb mihr oldı sūzān
Bu cum^a geçdi ḥasret-i māh-ı tābān
- 4771 Oturub yandururken çarḥ-ı tābe
İrişdi ḥāb ol on āfitāba
- 4772 Bu cem^c içinde ol şem^c-i ciger-sūz
Hevādan ki olmışıdı āteş-efrūz
- 4773 Dökerken ḥasretile dīdeden āb
Anuñ daḥi gözini bağladı ḥāb
- 161b- S** 4774 Bu ḥāb içinde ol ḥurşīd-i ruḥsār
Görir şūrīdesini ḥ’or u bīmār
- 4775 Ki gelmiş seyr kılmağa cemālin
Egüldi yele gözler zülf-i ḥālin
- 4776 İder müjgānını yolında cārū
Sürer şevkile ḥāk-i pāyine rū

¹³⁶⁵ bigi: gibi S

¹³⁶⁶ sīm: nīm S İ

- 4777 Geh_ıder naḥs-ı ṭālī^cden ūikāyet
Geh_ıder vaşf-ı ḥālinden ḥikāyet
- 4778 Diler def^c itmek içün kīnesini
Sirişk almasıyla sīnesini
- 160b- İ 4779 Olub sūz-ı cigerden āteş-i tīz
Oğur derdiyle ūi^cr-i āteş-engīz
- 4780 Ğarīk olmuş yem-i ḥūn-āb içinde
Bu ūi^cri ideridi ḥ^yāb içinde

شعرخواندان مجنون در خواب ليلي¹³⁶⁷

Fāilātūn / Fāilātūn / Fāilātūn / Fāilūn

- 145a- Ö 4781 Nār-ı ışkıñla ten-i ḥākimde tābum var benüm
Ol hevādan āb bigi¹³⁶⁸ ıştırābım var benüm
- 4782 Ḥüsninüñ metnini levḥ-i dilde kim şerḥ itmişim
Sāyil-i ışka niçe dürlü cevābım var benüm
- 4783 Ḥāne-i çeşmim ḥayāl-i çeşmim maḥmūruñ gelür
Bildi kim anda ḳabāğıla şerābım var benüm
- 4784 Teşne-dil ışkuñ beyābānında yandırdım ciger
Gerçi kim deryā bigi¹³⁶⁹ çeşmimde ābım var benüm
- 4785 Ḳanlu yaşımla cigerden çeşm-i kāfir kişveñe
İşk bezminde şarābile kebābım var benüm
- 4786 Ders-gāh-ı ışk içinde dirse āmm itdim bugün
Şāhidī^c yim¹³⁷⁰ cümle ıuşşāka ḥiṭābım var benüm
- 4787 İştihārim pertev dutsa cihānı nolā kim
Mihr-i ruḥsāruñ bigi¹³⁷¹ bir āfitābım var benüm

¹³⁶⁷ *Leylā rüyasında Mecnūn'un ona şiir okuması*

¹³⁶⁸ bigi: gibi S

¹³⁶⁹ bigi: gibi S

¹³⁷⁰ Şāhidī^c yim: derd-mendim S İ

¹³⁷¹ bigi: gibi S

Mesnevi¹³⁷²

- 162a- S** 4788 Bu hāletde görir çün ānı Leylī
Olub cān u gönülden aña meylī
- 4789 Şunar el kim alub eline elin
Şora derd dilinden vaşf-ı hālın
- 4790 Diline cūş virüb āteş-i yār
İder ol h̄ābdan nāgāh bī-dār
- 4791 Uyānıb gördi cānı tāb içinde
Yanında māhrūlar h̄āb içinde
- 161a- İ** 4792 Yüregi k̄anı buldı çeşmine rāh
Döküb¹³⁷³ göz yaş itdi derdle āh
- 4793 Ki āhından kūyındı perde-rāz
Çıkardı perdesinden taşra āvāz
- 4794 Düşüb sürdi ruḥı elini h̄āke
Diyedüñ şıḥhati irdi helāke
- 4795 İşidüb nālesin ol sīm berler
Uyandı kāmū itdi gözlerin ter¹³⁷⁴
- 4796 Şū resme olmaydı derd-nāk ol
Ki özin itmesün diyü helāk ol¹³⁷⁵
- 4797 Yoğıdı bir kamer rūlarda zehre
Ki ideler bend ol hurşīd-i çehre
- 145b- Ö** 4798 Bu gözden dökdigince āb-ı¹³⁷⁶ ḥasret
Yaḳardı anları tābıla ḥayret
- 4799 Bu āh itdikçe derdile¹³⁷⁷ cigerden
Olar dūrler¹³⁷⁸ dökerdi çeşm-i terden

¹³⁷² Başlık: - S Ö¹³⁷³ döküb: tölub İ¹³⁷⁴ İ: -¹³⁷⁵ İ: -¹³⁷⁶ dökdigince āb-ı: itdikçe derdile İ¹³⁷⁷ itdikçe derdiyle: itdi tākce derdile S¹³⁷⁸ dūrler: yaşlar S

- 4800 Bu düşüb urduğunca başına hāk
Olar kılurlarını zühreler çāk
- 4801 Çü gördiler anuñ bu resme hālin
Kimi sildi yaşın kim tutdı elin
- 4802 Üşüb kaldurdular anı yerinden
Silüb tozun kabā vü peykerinden
- 162b- S** 4803 Bu yaqardı gam derdiyle sīne
Olar iletirdi ānı hānesine
- 4804 Çü irdi külbe-i aḥzānına ol
Niçe gün aña ʿaqlı bulmadı yol
- 4805 Özin derdiyle idüb küşte dāyim
Olurdı hüznile serkeşte dāyim
- 4806 Firāk-ı derdine bulmazdı dermān
Bu hālet birle qalmışdı ḥayrān
- 1379 صفت شب و تاريك و زاري كردن ليلي
- 4807 Meger bir gün olub tārīk-i ʿālem
Görinmezdi yem ü envārdan nem
- 161b- İ** 4808 Çerāğ-ı mihrüme olmuşdı güm
Seḥāb-ı perde idinmişdi encüm
- 4809 Degüldi çün muḳābil māh mihre
Ruḥ āyīnesi almazdı behre
- 4810 Cemālin ʿarż idüb rengi ʿarūsı
Felek dāmādına virmişdi būsı¹³⁸⁰
- 4811 Beyāz gündiziñ düşmişdi mestür
Sevādı gicenüñ olmuşdı deycür

¹³⁷⁹ Gece ve karanlığın tasviri ve Leylā'nın ağlaması

¹³⁸⁰ İ: -

- 4812 Hicāb altında idi meş'al-i şark
Ziyā virürdi ki geh āteş-i berķ
- 4813 Yüzünü dirmişidi ebr-i ğam-nāk
Gözi 'āşık bigi¹³⁸¹ olmuşdı nem-nāk
- 146a- Ö** 4814 Tütupdı 'ālemi zulmet-i sipāhı
Gice seyyāre kim kılmışdı rāhı
- 4815 Şehāb ejder bigiydi āteş-i dem
Şadā'-ı ra'dle tölmişdı 'ālem¹³⁸²
- 4816 Cihān-ı ğarķ olmuşdı bahrı kīre
Olubdur rüy-ı dehrüñ tünd tīre
- 4817 Felek yüzini göstermezidi ğayb
Açamazdı perrin-i bāz-ı eşheb
- 163a- S** 4818 Meger yanmışdı kāmı kehkeşānuñ
Ki görünmezdi resm-i rāhı anuñ¹³⁸³
- 4819 Diyedüñ şarka sed çekmişdi zulmet
Ki mihr bağlamış[ı]dı táb-ı hayret
- 4820 Veya olub yolını Şāmdan çend
Sipihrüñ seyrini kılmışdı künd
- 4821 Yolını bağlamışdı Rüm u Rūs' uñ
İşidilmezdi āvāzı ğorosuñ
- 4822 Kāmu uyĥūya olmuşdı giriftār
Meger 'uşşāk kalmışdı bīdār
- 4823 Olub zülfi bigi Leylī perīşān
Kılubdı ol kiçe nālān-ı giryān
- 4824 Hevādan ki olmuşdı āteş-efrüz
Kılurdu derdile āh-ı ciger-süz

¹³⁸¹ bigi: gibi S

¹³⁸² S: -

¹³⁸³ İ: -

- 162a- İ 4825 Ğam-ı ʿıŝkıyla çāk itmişdi zehre
Gözi yaşını döndürmiŝdi nehre
- 4826 Niteki āyinede ʿağd-ı ŝüreyyā
Ruğında atreler olmuşdı peydā
- 4827 Urırdı bağrına ʿıŝğ odı dağı
Özine hem-dem itmişdi erāğı
- 4828 Dili olmuşıdı dīvāne-i ʿıŝğ
Uyutmazdı anı efsāne-i ʿıŝğ
- 4829 Tenini¹³⁸⁴ yandururdu şevğden tāb
Gözi yaşından olmuşdı ĝar-ğāb
- 4830 ü virmezdi yüzinden ŝubğ-ı lemʿa
ŝikāyet ŝāhdan iderdi ŝemʿa
- 146b- Ö 4831 Dili nārına olub āteŝ-i āb rīzān
Diridi bu sözi efnān ü ħīzān

1385 افسانه گفتن لیلی در شب تاریک

- 163b- S 4832 Ki bu şeb kim dutar¹³⁸⁶ yolunu mihrüñ
Ruğında āğ¹³⁸⁷ olmuşdur sipihrüñ
- 4833 ʿAceb bu dün müdür yāğūd siyeh mār
Veyā zengi midür bu ādemi ħʿār
- 4834 ılurım girye kim bu nār-ı zengi
Dile bī-ğandeliğde virdi rengi
- 4835 Meger küfr içresin iy murğ-ı şeb-ğīr
Ki virmezsın bu dem āvāz-ı tekbīr
- 4836 Meger āteŝ bigi¹³⁸⁸ iy ŝubğ-ı rüşen
Yerüñ olmuşdurur sengile āhen

¹³⁸⁴ tenini: dütünü İ

¹³⁸⁵ *Leylā'nın karanlık gecede hikaye anlatması*

¹³⁸⁶ dutar: utar S İ

¹³⁸⁷ āğ: dağ S İ

¹³⁸⁸ bigi: gibi S

- 4837 Meger kim kıldı āhım dühānı
Ki görünmez çerāğ-ı āsmānı
- 4838 Cihānda kılmadıysa murğdan bir
Dem-i şubhun degüldür beste āhır
- 162b- İ 4839 Ne geldi bu sipihr-i lāciverde
Ki tıtdı ʿālemi zılmānı perde
- 4840 H̄orūs-ı pīre-zen ger oldı gümrāh
Ya virmedi mevāzīne ʿases rāh
- 4841 Nedendür nevbet-i şubhūñ ki urulmaz
Yüzinüñ rüşenālıǵı görünmez
- 4842 Meger nevbet-i zeni olmışdurur bād
Dahul āvāzını kim eylemez bād
- 4843 Gicenüñ cānumı yaǵdı dırāzı
Bu ben bīçārenüñ yok çāre-sāzı
- 4844 Benüm tenhā şeb-i tārīk-i pür-süz
Kara bahtım gibi kim kaldı bī-rüz
- 4845 Egerçi od olmışdur tarāǵım
Göñül bezminde şoyundı çerāǵım
- 4846 İlāhī baña ir gör ol çerāǵı
Dil ü cānuma kim urdı oldı tǵı
- 164a- S 4847 FÜRÜĞ-ı dehrdür ol şem^c-i pür-süz
147a- Ö Şeb-i tārīk rüşen ide çün rüz
- 4848 Bunı diriken ol ʿaşkıla dem-sāz¹³⁸⁹
Dilinüñ miḥnetinden söyledi rāz

¹³⁸⁹ diriken ol ʿaşkıyla dem-sāz: dir gibi olub nükte per-dāz S diriken olub ol nükte pervāz İ

خطاب کردن بشمع¹³⁹⁰

- 4849 Didi şem^{ca} ki iy şem^c-i şeb-efrüz
Ki olduñ yâr-ı şevķile ciger-süz
- 4850 Hevâ içinde bu hâk-i belâ-keş
Görir çehreñde dâyim âb u âteş
- 4851 Urırsın şevķile ger âteşin dem
Velî yokdur diliñde cüşiş u ğam
- 4852 Yanarsın gice var gündüz firâğuñ
Olub âsûde degül nûr-ı çerâğuñ
- 163a- İ 4853 Giceden tâ urunca şubħdan dem
Seħerden ola zûlmânî ^câlem
- 4854 Benüm tâb-ı hevâda hışten-i süz
Bir oldu baña yanmaķda şeb u rüz
- 4855 Aķar yaşıñ vü lîkin ķatre ķatre
Benüm eşķ-i revânum döndi nehre
- 4856 İçerim niş-i hicri âteş yerine
Ciger ķânın dökerim yâş yerine
- 4857 Degül sözüñ benüm süzümla yeksân
Ki yanına sende rişte bendedür cân
- 4858 Fisâne söyleriken bu yüzi mâh
İrer ol şem^{ce} bir pervâne nâ-gâh
- 4859 Hevâ yolındaki olmışdı dem-sâz
Gelüb urdı çerâğ üstinde pervâz
- 4860 Heves perriyle çün irdi şem^{ca}
Diline şevķ-i tâbı virdi lem^{ca}

¹³⁹⁰ خطاب کردن لیلی بشمع S İ *Leylâ'nın muma seslenmesi*

- 164b- S 4861 Kararı gitdi özin oda şaldı
Virüb vārın vişāl-i yāri aldı
- 4862 Temāşā itdi ānı ol nevā-sāz
Bu hālet oldı aña nükte per-dāz
- 147b- Ö 4863 Ki bu şehr içre kim adı hevādır
Revānı ‘āşıkuñ yāre fedādır
- 4864 Didi aḥsendür zihī ‘aşq u zihī derd
Ki bu resmile cān virür olan merd
- 4865 Budur ‘āşıkıña virür yāre cānın
Fidā itdi ḥabībine revānın
- 4866 Budur ‘āşık ki düşüb nāre bī-hūş
Vücūdun nūr itdi sūz u āteş
- 4867 Budur ‘āşık ki olmışdur yarāşık
Yarāşık düşdi bunuñ bigi ‘āşık
- 163b- İ 4868 Ve līkin bunu bil iy şem‘-i dil-keş
Ciger pervāne yandurdu āteş
- 4869 Dili dīvāne urır ‘aşkıla dem
Degüldür şevḳde pervāneden kem
- 4870 Vişāl-i dilbere olaydı dermān
İderdi biñ olursa cān ḳurbān
- 4871 İreydi başına ger vaşlıdan tāc
Virüb cānın göreydi ḳadr-i mi‘rāc
- 4872 Ḥabībüñ vaşl-ı cānuñ dāyesidür
Anuñ cān virmek evvel pāyesidür
- 4873 Fisāne söyleyi ağlardı ol māh
Ki bād-ı şubḥ baş ḳaldurdu nā-gāh
- 4874 Esüb ki oldı hevāya ‘anber-efşān
Seḥābuñ cem‘ini itdi perīşān
- 4875 Hevā’ açıldı ‘ālem rüşen oldı
Semānuñ sebze-zārı gülşen oldı

- 165a- S 4876 Felek bāğın nitekim şem^c-i sākıb
Müzeyyen kıldı ezhār-ı kevākib
- 1391 ملاقات کردن مجنون با لیلی بطریق عصمت
- 4877 Çü sultān-ı serīr-i şubḥ-gāhı
Geçüb tahta urundu tāk-ı şāhı
- 4878 Dili mihrinden urub şubḥ-dem dem
Deminden rüşen oldı rüy-ı ‘ālem
- 148a- Ö 4879 Şafā ile kemer bağlandı ṭālī^c
Murādiñ meşriķinden oldı lāmi^c
- 4880 Göñül zulmine virdi kāmđan dād
Belā’-i bend-iğamđan itdi āzād
- 4881 Feraḥ-ı şubḥuña urdı şıdķıla dem
Uyandı baḥt vardı uyḥūya ğam
- 164a- İ 4882 Alub Leylī seḥerden büy-ı kāmı
Tezrev-i ‘Adn var itdi ḥırāmı
- 4883 Hevā cāmını içdi āşikārā
Müdārā itdi līkin bī-müdāra
- 4884 Gehī kūyında ki kaçırında ol māh
İderdi derd-i dilden nāle vü āh
- 4885 Dil isterdi gezerdi her maķāmı
Şorardı her dile candan peyāmı
- 4886 Gidüb bāki pezerle bīm-i māzer
Gözi göñli ṭolubdı āb u āzer
- 4887 Görirdi her felekde bir ziyāyı
İderdi her nefesde misk-i sāyi
- 4888 Ṭaleb ol kimse iderdi ki anuñ
Yoluna terkin urmuşdır cihānuñ

1391 İ: رسيدن ليلي ومجنون بايكنديكر بطريق عصمت

- 4889 Dili ki olmuşıdı perverde-i ʿaşk
Aradan refʿ oldı perde-i ʿaşk
- 165b- S** 4890 Hevāʾ -i yār kıldı cānına haber
Oda yandı deminden cāme-i şabr
- 4891 Seyr üçün şaldı aye gül gibi ol
Züccacı ʿāşa urdı mül gibi ol
- 4892 Firākuñ rāhına bulmağa pāyān
Taleb kıldı vişāl-i yāre dermān
- 4893 Çerāğın fitnenüñ kıılmağa rüşen
Cigerden sızdurub  oldurdu rügan
- 4894 Diledi ki ola vaşl-ı yāre dem-sāz
Kığırdub Zeyd aña söyledi rāz
- 4895 Didi niçe çekem bu intizārı
Demīdür bula cānum vaşl-ı yārı
- 148b- Ö** 4896 Cihānuñ yüzi rüşendür turāy yār
Şabā bigi¹³⁹² diyārı yār dek vār
- 164b- İ** 4897 Göñül bağından alub b y-ı cānı
Güle irer şekerden armağanı
- 4898 Çemen şahnına kıl hem-çaba servi
İrer şen gülşen-i cāne tezrevi
- 4899 Ayırur ol āh  nağz-ı şikāre
Getir ol nāfe-i miski kenāre
- 4900 Niçe bir yağa beni āteş-i gam
Olam bir dem irüb vaşlına hürrem
- 4901 Ecel itmezden öñ benümle bāzı
İdem derd mden aña keşf-i rāzı
- 4902 Fenādan çekmeden cāne kemer ben
Dağı mir-ātına kılam nazar ben

¹³⁹² bigi: gibi S

- 4903 Vişāle irmege çün cānı uşdı
Alub miftāhını şandūķı açdı
- 4904 Çıkardı bir niçe ton ħariri
Gülābıyla aña şaçdı ‘abiri
- 166a- S 4905 Kemer pirāhen ü dil-bend ü cāme
Vir bir Zeyd’le ol nīk-i nāme
- 4906 Dili Zeyd’e irüb bŷy-ı beşāret
Revāne oldı çün oldı işāret
- 4907 Gelüb taşra şafādan kıldı secde
Şabā bigi¹³⁹³ irüşdi kŷh-ı Necde
- 4908 Görir bir ħār içinde mest ü bī-hŷş
Yetür Mecnŷn itmiş āteş-i cŷş
- 4909 Ele alub elin ol merd-i hŷşyār
O mesti uyħŷsından itdi bī-dār
- 4910 Gülāb-ı vaşl saçub peykerine
Beşāret tācını urdı serine
- 4911 Ne var ise ħaberden didi anı
Öñünde ħodı bir bir armaħanı
- 165a- İ 4912 Sözin Zeyd’üñ çü gŷş itdi ol abdāl
Sevincinden semā^ca girdi derħāl
- 149a- Ö 4913 Şafā bŷyını şaldı kŷh-ı Necde
Dil ü cānı hevādan¹³⁹⁴ geldi vecde
- 4914 Verā-i firķat-i yāre bulub yol
Hevā abiyle itdi vŷdŷ ol
- 4915 Sŷcŷda vardı urdı topraħa rŷ
Şunuñ gibi ki yŷzin kıldı cārŷ
- 4916 Çü buldı mihr-i dilberden ziyāyı
Yŷrŷdi ol yaña idŷb sarāyı

¹³⁹³ bigi: gibi S

¹³⁹⁴ hevādan: göñŷlden S İ

- 4917 Vühüşıyla tolubdı vādi-i kūh
Revān oldı yanınca leşker-i enbūh
- 4918 Şükūhıyla yürüdi dilbere ol
Yaķın irürdi çün ħar-gāhına yol
- 4919 Ki görindi aña ħar-gāh-ı dilber
Alub eṭrāfını şaf dutdı¹³⁹⁵ leşker
- 166b- S** 4920 Bu tenhā Zeyd'le ħar-gāha geldi
Kemīne bende idi şāha geldi
- 4921 Murādı bābını kılmağa meftūh
Ķodı Mecnūn'ı ol yār-ı sebük-rūh
- 4922 İlerü kendüzi oldı revāne
Ķaber virdi gelüb cān u cihāne
- 4923 Ki ol özinüñ 'ışķuñ şehr-i yāri
Ķapuya geldi iy cānuñ bahāri
- 4924 Ķapunuñ ħākidür geldi Ķapuña
Diler kim yüz sürü vü Ķapūña
- 4925 Ķapuñ kim olmışıdı kıble-gāhı
Çün irürdi anı luṭf-ı ilāhī
- 4926 Sücūd ider ırāķdan Ķapuña ol
İcāzet vir ki ire Ķapūña ol
- 165b- İ** 4927 Sözüni Zeyd'üñ ol māh-ı Ķabā pūş
İşitdüb¹³⁹⁶ şevķile itdi şabā cūş
- 4928 Özini çün tınāb itmege pā-māl
Sütün-ı ħayme bigi durdı¹³⁹⁷ derĶāl
- 4929 Diline ki ider būy vişāl cānān
Segürdi ħaymesinden çıķdı bī-cān

¹³⁹⁵ dutdı: tutdı S İ

¹³⁹⁶ işidüb: işitdi Ö

¹³⁹⁷ bigi durdı: gibi turdı S

- 149b- Ö 4930 Görir bir cāndur cismin yetürmiş
 apuya hūznle vārın getürmiş¹³⁹⁸
- 4931 Hevāñın yüzün irermiş zevāle
 Belā bedrini döndürmiş hilāle¹³⁹⁹
- 4932 Ğam itmiş āşikāre sırrı cānın
 Maabbet nār-ı nūr itmiş revānı¹⁴⁰⁰
- 4933 Yüregi opdı vü ağıza geldi
 Gözinden bağır ānı söze geldi¹⁴⁰¹
- 4934 Düşer pāyine yāruñ ol perī-zād
 Nitekim sebze zīr-i pāy-i şimşād
- 4935 Çü cānı bezmine cānın getürdi
 Arada kendünüñ varın yitürdi¹⁴⁰²
- 4936 Görüb kendüye yanında fütāde
 Şegābdan alı varı varıdı bāde
- 4937 Çü Mecnūn ol şehī hūbān gördi
 Ayağı perdesinde cānı gördi
- 4938 Şu resme nara urdı ol şegāb-nāk
 Ki işidenler itdi zehreler āk
- 167a- S 4939 Hāyāli gitdi vārın yile virdi
 Gözi yaşı cihānı seyle virdi
- 4940 Yüz urub yere düşdi ol daı mest
 Dutuldı¹⁴⁰³ eşm ü gūş u pā vü hem dest
- 4941 Yatur ol iki gūyā oldı bī-cān
 Biri peri deminden mest-i hayrān
- 4942 Biri zinde velī gitmiş revānı
 Biri mürde velī cisminde cānı

¹³⁹⁸ S İ: -

¹³⁹⁹ S İ: -

¹⁴⁰⁰ S İ: -

¹⁴⁰¹ S İ: -

¹⁴⁰² Ö: -

¹⁴⁰³ dutuldı: utuldı S

- 4943 Biri düşmiş ayakdan mest ü bî-hüş
Birisi varmış elde denk-i hāmüş
- 4944 Sibā^{uñ} hayl-i cem^c olmuş buları
Araya almışdı kāmū vārı
- 4945 K'ola reh olmamağa rāh-ı halka
Bu leşker irişüb bağladı halka
- 166a- İ 4946 Çü bağlandı bulardan ol güzer-gāh
Nazar kıлмаğa kimse bulmadı rāh
- 4947 Olurdın ki itmek isterdi nezzāre
Bir iki şahşa bunlar oldu yāre
- 150a- Ö 4948 Kālanı her ne kim varıdı yeksān
Olurlar gūşlar içinde pinhān
- 4949 Olub bî-hüş kıldı ol iki yār
Olunca nīm rüz olmadı bî-zār
- 4950 Çü gördi Zeyd bunlar reh- i güzarda
Yetür bî-hüş ne zinde ne mürde
- 4951 Gülāb ile eline aldı ^canber
Ol iki dilsitānı eyledi ter
- 4952 Bulara irdi andan şemme-i hüş
Olub dīvār naqşı bigi¹⁴⁰⁴ hāmüş
- 4953 Kālurlar hayret ile daği bir dem
Ki ol dem ^caşığa der iki ^cālem
- 167b- S 4954 Peş^candan serv bigi tırdı Leylī
Ġarībi gönlüñ itmege tesellī
- 4955 Çü mihri gönlüñe bulmuşdı yol
Elin aldı iletdi haymeye ol
- 4956 Neşāt-ı nāzıla idüb niyāzı
Mey-i vaşlıyla oldu dil-nüvāzı

¹⁴⁰⁴ bigi: gibi S

- 4957 Çü Zeyd olmuşdı anda mahrem ü hāş
Dilinde var ıdı¹⁴⁰⁵ şıdķıla ihlaş
- 4958 apu öñünde ol niteki hālķa
Sibā^ca ķarışub bağladı hālķa
- 4959 Sibā^cuñ varı tıtub her kenārı
Olubdı hıyme-i yāriñ hişārı
- 4960 Gelemez idi kimse ol kenāra
Mekesler geçmege bulmazdı çāre
- 166b- İ** 4961 Görüb hayālin sibā^cun ol hılayıķ
Didiler kim zihī ışķ zihī āşıķ
- 4962 Hāķıķidür degüldür bu mecāzı
Mecāz olmaz bu resme ışķ bāzı
- 4963 Bularuñ şūr-ı ışķı bı ğarażdur
Ĝaraż-ı nefsanı şehvetden marażdur
- 4964 Şu ışķuñ ki ola nūr-ı Hāķķ şu^cā^c
Odur uşşāķa rām iden sübā^c
- 150b- Ö** 4965 Bulub Mecnūn ışķ āşāyişini
Giderdi nefsinuñ ālāyişini
- 4966 Dağı virmedi ol emmāreye kām
Pes_ oldu kāmū vahşi hükmine rām
- 4967 Sibā^cı nefsinı çün çekdi bende
Sibā^cı dehr oldur ser-fikende
- 4968 Mu^cayyendür ki bu iki ten ü hāk
Özini kıldı āb-ı ışķıla pāk
- 168a- S** 4969 Hevā'-ı nefs būy-ı serserıdür
Bular ol būydan külli beridür
- 4970 İşitmekle degül gördi gözimiz
Dağı bunlara ķalmadı sözimiz¹⁴⁰⁶

¹⁴⁰⁵ dilinde vardı: bulara gösterüb S

¹⁴⁰⁶ sözimiz: gözümüz Ö

- 4971 Ki bezm içinde cāme urmadan dest
Harāb oldu biri ol birisi mest
- 4972 Biribirini kılmadın der-ağūş
Bu elden gitdi anda kılmadı hūş
- 4973 Bu ıışka diye mi kimse fesāne
Ki bu hāletdürür ıibret-i cihāne
- 4974 Peşol yek-dāne dürr-i tāt-ı şāhı
Harīf ü hāzin ü künc-i ilāhı
- 167a- İ 4975 Virüb sünbüllerine tāt-ı miskīn
Cemāl-i gül-sitānın itdi tezyīn
- 4976 Muatıtar eyledi ııtrıyla servı
Bezendi nitekim kebk ü tezrevı
- 4977 Ğubārın sürme ıayn-ı cāne kıldı
Özini pıış-keş mihmāne kıldı
- 4978 Olub biñ cān u dilden āna māyil
Kıolını boynına kıldı hamāyil
- 4979 Çü fırsat buldı cān gencīnesine
Elurdı çekdi ānı sīnesīne
- 4980 Diyeydüñ bir girihden iki gül yüz
Küşāde eyleyüb oldu ciger-süz
- 4981 Elıfi kıaddinüñ lāme urır bend
Elıf ü lām şekl oldu bu peyvend
- 151a- Ö 4982 İki şemıdı bir teşt içre sūzān
İkidi ten biriküb oldu bir cān¹⁴⁰⁷
- 4983 İki ser-rişte tutmuşdı bir tāt
İki cāmı bir itmişdi ber-āb

¹⁴⁰⁷ bir idi ten iki ten oldu bir cān S

- 4984 İraqlık¹⁴⁰⁸ oldu iki kıutbdan dūr
İki Őubĥ āyīnesi oldu bir nūr¹⁴⁰⁹
- 4985 Őafā vü zevķ virüb zevķle cūŐ
Ķılurlar ol ğün ol gice bī-hūŐ¹⁴¹⁰
- 4986 Bu ʿaqlın yāda virmiş ol özini
Bu ğönlün ol yitürmiş kendüzini¹⁴¹¹
- 4987 Ķalub ĥayrān yetmişlerdi bī-hūŐ
Ķü ol ĥāletden irdi anlara hūŐ¹⁴¹²
- 4988 Melek tırdı yerinden bile ol ĥūr
Nitekim ehl-i maĥşer Ķü urıla Őūr¹⁴¹³
- 4989 Ķirü ʿaqlun dirib ol serv-i Őīmīn
Ķörir k’irmiş Őikāre Őāĥ resāsīn¹⁴¹⁴
- 4990 Murād bāzına vuşlat-ı tezervī
Ķü Şayd oldu kıyāme geldi servi¹⁴¹⁵
- 167b- İ 4991 Melek baĥladı raĥt-ı bār-ğāĥı
Ki ĥālī kıldı kıaŐr-ı taĥt-ı Őāĥı¹⁴¹⁶
- 4992 Tehī kılmışdı küh-ı külbe-i yār
Ķelibdi pā diketmemiŐdi āğyār¹⁴¹⁷
- 4993 Bunı ol iki virdiñ āteŐ-i cūŐ
Deĥānı ğonce bigi kıldı ĥāmūs¹⁴¹⁸
- 4994 Zebān-ı ʿaŐķ yandurdu sipendi
Zebānına bularuñ urdu bendi¹⁴¹⁹

¹⁴⁰⁸ İraqlık: ayrılık İ

¹⁴⁰⁹ S: -

¹⁴¹⁰ S: -

¹⁴¹¹ S İ: -

¹⁴¹² S: -

¹⁴¹³ S: -

¹⁴¹⁴ S: -

¹⁴¹⁵ S: -

¹⁴¹⁶ S: -

¹⁴¹⁷ S: -

¹⁴¹⁸ S: -

¹⁴¹⁹ S: -

- 4995 Kılur vālih ol iki naqş-ı pergār
Nitekim qaşır içinde naqş-ı dīvār¹⁴²⁰
- 4996 Göñül dürcinde sözdür ferāvān
Zebāne bend urmuş hayret-i cān¹⁴²¹
- 4997 Bulurdı gerçi ʿaşq içre cihān-gīr
Bulāra şāh-ı ʿaşq oldu zebān-gīr
- 4998 Kālub dem beste bunlaruñ zebānı
Nitekim şīşe bağlandı dehānı¹⁴²²
- 168b- S** 4999 Şeb-i ğamda bular dilerdi nāçār
151b- Ö Çü şemʿ-i sūz ile idi zebān-dār
- 5000 Çü birbirine irdi ol iki ten
Dutuldu¹⁴²³ dilleri söz söylemekden¹⁴²⁴
- 5001 Hāzīne çünki bī-künc ola sāde
Urulmaz kufl qalur der-küşāde
- 5002 İçinde çün oldu zerd ü sepīdi
Urırlar kapuya muhkem kilidi
- 5003 Gül-i cennet ki bu maqşūda irdi
Yanında bülbin dem beste gördi
- 5004 Uzadub ol dem aña dest bāzū
Murādı peykerine sürdi ol rū
- 5005 Kirişme birle bu kim urdı tūri
Ciger zaḥmından ol urdı nefīri
- 5006 Gözinüñ ğamzesinden ol füsūn-sāz
Olur ğamzeyle rāz-ı ʿışq-ı ğammāz
- 168a- İ** 5007 Şalub bāzūyla boynına zülfin
Taḫar zencīr-i müşkīn taḫḫ-ı zerrin¹⁴²⁵

¹⁴²⁰ S: -¹⁴²¹ S: -¹⁴²² S: -¹⁴²³ dutuldu: tutuldu S¹⁴²⁴ İ: -¹⁴²⁵ müşkīn taḫḫ-ı zerrin: miskin taḫḫ-ı sīmīn S İ

- 5008 İyān oldu iki lezzetle ber h'ān
Revān oldu iki cismile bir cān
- 5009 İki ten anda bir zevkile qandı
İki dil anda bir Şevkile yandı
- 5010 Dolaşub¹⁴²⁶ birbirine iki peyker
Qarışdı nitekim Őiriyle Şekker
- 5011 Zebān-ı Leylī ki olmışdı Şeker-rīz
Olub ol la'lı dūrcinde gūher-rīz
- 5012 Didi Mecnūna kim iy nūkte-i perdāz
Ne için sōylemezsin gōnlūme rāz
- 5013 Saña sūsen bigi iy dih-zūbānum
Meger iriŐdi sūzmeden zūbānum
- 169a- S 5014 Ki tābundan tapuñ bulmaz mecālī
Hikāyet eylemege vaşf-ı hālī
- 5015 Dili būlbūl ki olmışdur sūhan-senc
Olur sakin çün gūlden bulmaya kūnc
- 152a- Ö 5016 Dili gūlden alıcaq būy-ı cānı
Oqur dilden hezār dāsītānı
- 5017 Egerçi gūlŐen vū cānuñ gūlisin
Velī hūsnūm gūlinūñ būlbūlisin
- 5018 Ne ma'nidendūr iy cismūme cānum
Gōziñden gaybının gūl-sitānum¹⁴²⁷
- 5019 Cemālim gūlŐeninden sōyleyūb rāz
İrūridik felek öcine āvāz
- 5020 Bu dem çün oldu rūzı rūz-ı peyvend
Uran kimdür dehānuñ dūrcine bend
- 5021 Gelūb gūftāre ol māh-ı dilā-vīz
Leb-i la'linden oldu ün Şeker-rīz

¹⁴²⁶ dolaşub: olaşub S

¹⁴²⁷ Ö:-

- 168b- İ 5022 Dili Mecnūn kim kılmışdı hayrān
Sözi luḡfindan irdi cānına cān
- 5023 Ğnāyet pertevünle luḡ-ı dildār
Anı ol mestlikden itdi bīzār¹⁴²⁸
- 5024 Daḡı āyīnesin yāriñ muḡābil
Görüb ḡūḡ-i cānı oldı ḡāyil
- 5025 Sözinüñ şekkeri zevḡinden anuñ
Götirdi bendini vuḡlat-i zebānuñ
- 5026 Didi iy ruḡları gül lebleri ḡand
Dile laḡlüñ hevāsıdur zebān-ı bend
- 5027 Sözüñden dil kim aldı būy-ı cānı
Dehānum içre yoḡ dutḡıl zebānı
- 5028 Bu yüzden kim küḡāde rūydur bil¹⁴²⁹
Dilümde ḡıl ü her ḡıylümdedir dil
- 169b- S 5029 Çü kūyuñdan zebān olmışdurur mūy
Zebānum mūy ḡılsa ḡañ mı bu kūy
- 5030 Cemālüñ ḡemḡine pervāneyim ben
ḡerāb-ı ıḡḡıla dīvāneyim ben¹⁴³⁰
- 5031 Saḡūnuñ būy-ı mūy itdi zebānı
Ki virür mūy-ı luḡfı būy-ı cānı¹⁴³¹
- 5032 Çü geldüm yolıña virmeḡe¹⁴³² cānum
Bu ḡoḡdur söze gelmeḡe zebānum
- 5033 Beni sen dilbere uğratdı¹⁴³³ bu rāh
Esīr-i kevn perim oldı benüm ḡāh
- 152b- Ö 5034 Bu ḡoḡdur ola ḡamu varlıḡım piḡ¹⁴³⁴
ḡapuñ var oldıḡınca ben olam ḡiḡ

¹⁴²⁸ bīzār: hüḡyār S İ¹⁴²⁹ bil: - Ö¹⁴³⁰ S: -¹⁴³¹ İ: -¹⁴³² yolıña virmeḡe: virmeḡe yolıña S İ¹⁴³³ uğratdı: ki uğratdı S İ¹⁴³⁴ piḡ: ḡiḡ S İ

- 5035 Çü vārum varuñıla itdi birlik
İkilikle ne yüzden ola dirlik¹⁴³⁵
- 5036 Sen ol bākī ki bulmuşım fenā ben
Fenādayım beķāya āşınā ben
- 5037 Benem bī-māye bende māye senden
Dil ü cānumdaki sermāye senden
- 169a- İ 5038 Çü ğamzeñ tīr-i cāne dest-i resdir
Baña ol dest-i res  ālemde besdir
- 5039 Vücūduñ sāyesi oldı vücūdım
İzūñ tozınadır ya ni sūcūdım
- 5040 Baña çün bir e er irişdi senden
Görinen ol e erdir şimdi benden
- 5041 Hevā  ahrāsı içre depredu  per
Niteki açdı g nl   ehbāz-ı  ehber
- 5042 Tezer ü bāğ-ı cānuñ ā iyānın
Bil rd m gerçi görmedim ni ānın
- 5043 Bu gün ki oldı  ikeste  ehber bāz
Gelüb biñ nāzıla gösterdi pervāz
- 5044 Lebe iri meyince derdile cān
Murādım  āvus urmadı cevelān
- 170a- S 5045 Dile ol demde g sterd ñ  ilacı
Ki  ıldı  ābiliyyetden mizācı
- 5046 Saña gönül viren ñ iy per  sen
O dem dutd ñ¹⁴³⁶ elin kim varıdı elden
- 5047 Bunı bilür  am  bil   ü yādum
Ki sensin iki  ālemde murādum
- 5048 Hevā içre gönül vārın yet rd m
 ap ña piç-ke  cānum getürdüm

¹⁴³⁵ dirlik: birlik S

¹⁴³⁶ dutd ñ: t tdın S

- 5049 Ğamuñdan çün dile çekdüm kemer ben
Ser_oldıkça çekerim derd-i ser ben
- 5050 Sere sensiz murād olmışdurur merk
Beni cān sensiz iy dilberi ider terk
- 153a- Ö 5051 Dile cān virmege ta'lım benden
Taleb senden şahā teslīm benden
- 169b- İ 5052 Tene çün senden ider cān-ı yarı
Kılurım şevkiyile cān-sipāri
- 5053 Göñül bilmez seni cānumdan ayru
Ki sensiz dil olur cismimde şayru
- 5054 Revā görmez dilüm bu cānı sensiz
Ki cāne cān iy meh k̄anı sensiz¹⁴³⁷
- 5055 Tenimde nār-ı 'aşkıñdan nedürür t̄ab
Göñül māhı hayāl-i ħaddinüñ āb
- 5056 Ruĥuñ mihriyledür cismüm nihādı
Ğam-ı 'ışkuñla eşk-i āb u zārı
- 5057 Kılur dil-ger ğamuñdan düşse mehcūr
Semeñ bigi¹⁴³⁸ ki ola baĥrdan dūr
- 5058 Tenüm ger nār-ı 'ışkuñ perdesidür
Hevānuñ cān u dil perverdesidür
- 5059 Gözimde kūrresin sendendürür nūr
Kaçan kūrra olısar dīdeden dūr
- 170b- S 5060 Bu yolda niçe olam dūr senden
Ki kıldı cānumı sen cāne Ħaqq ten
- 5061 Bu yüzde kalmadı senlik ü benlik
Ki benlik gitdi ancağ kıldı senlik
- 5062 Benüm yok varlığım varlık senüñdür
Görinen bende gerd-i dāmenüñdür

¹⁴³⁷ İ: -

¹⁴³⁸ bigi: gibi S

- 5063 Çü sen bensin nedür bu iki peyker
Ki görindi bulardan hük-m-däver
- 5064 Çi ger gösterdi iki emr-i taqdır
Bu iki peykerüñ bünyädıdur bir
- 5065 Benüm peri biri şekl-i nigāruñ
Biri sensin birisidür gubāruñ
- 5066 Ğalaṭ didüm ki bizdir bu iki ten
İkilik fitnesi gitdi aradan
- 5067 Sirişte oldı çün bu iki bābım
Niteki olur sirişte zīrle bim
- 153b- Ö 5068 Çü çengi çenge urub deprede-sāz
170a- İ Vireyemezüz yer bim söz anda avāz
- 5069 Göñül derdiñe düşmişdür miyāne
İki vaşfiyla oldı bir hazāne
- 5070 Bu iki oldı birbirine dem-sāz
Birisidür niyāzu birisi nāz
- 5071 Niyāzı kıldı Hakk āyine-i nāza
Yine āyine-i nāz oldı niyāza¹⁴³⁹
- 5072 İki āyine birbirine peyker
Muḳābil ḳılub oldı ʿıṣṣa zīver
- 5073 Ki ide çün nāz-ı dilberden tecellā
Niyāza menşār ider anı Mevlā
- 5074 Gerü çün başlaya ʿāşık niyāza
Odur mazhar düşen dilberde nāza
- 171a- S 5075 Olara keşf oldı ʿıṣṣ-ı rāzı
Ki bildi nidegin nāz u niyāzı
- 5076 Bular gerçi iki yüzden virtür fer
Bu maʿnide bir oldı iki peyker

- 5077 Bu ikiye ki olmuşdur harem ber
İki serden urır bunlar qadem ber
- 5078 İki tıgũñ bir olmuşdur niyāmı
İki mağzuñ bir olmuşdur maqāmı
- 5079 Çü iki harf ura bir cinsden dem
Olur ol iki birbirine mudgam
- 5080 Saña hem cinsin buldım tende cānı
Kıluram bir senũñle āşiyāmı
- 5081 Çü bir¹⁴⁴⁰ cāmda iki katre ola āb
Göze birlik yüzinden gösterir tāb
- 5082 Erübdür cān birlikle murāda
Yazalum iki¹⁴⁴¹ harfi bir arada¹⁴⁴²
- 5083 Göziniñ bahrı cüş itmekle¹⁴⁴³ Mecnūn
Bu yüzden dökdi niçe dürr-i meknūn
- 170b- İ 5084 Çü luḡ-ı yār gösterdi tecellī
Olub rüşen murād-ı şem^c-i Leylī
- 154a- Ö 5085 Kılur laʿlinden İşār eyleyüb dūr
Ḥayātuñ çeşmesinden Ḥaḡḡa pür
- 5086 Perişān zülfün itdi gāliye reng
Dehānı Ḥaḡḡ'a laʿlin bigi teng
- 5087 O laʿlin Ḥaḡḡ'a ki olmuşdı güher-rīz
Kamer ağızında laʿlidi şeker-rīz
- 5088 Kirişme gösterüb ol çeşm-i gammāz
Niyāz u nāzile oldu füsün-sāz
- 5089 Güllābile yüzini eyledi ter
Nişār itdi özine misk ü ʿanber
- 171b- S 5090 Lebi ki olmuşdı mihr-i Süleymān
Ruḡunda ḡāl-i rüm-ı Şām-ı sultān

¹⁴⁴⁰ bir: ire S İ

¹⁴⁴¹ iki: bu iki S İ

¹⁴⁴² bir arada: burada İ

¹⁴⁴³ cüş itmekle: idüb cüş S İ

- 5091 Diler cem^c ide Mısr-ı hüsn-i təcın
Habeş ikliminüñ ola harācın
- 5092 Dil-i Mecnūn ^caqlıydı idi¹⁴⁴⁴ bīmār
Muqābil düşti çün āyine-i yār
- 5093 İderken añā şevķile nezzāre
Nazār tırinden oldı bağrı pāre
- 5094 Mey-i vuşlat şı resme eyledi mest
Ki bī-fer qaldı anda pāyıla dest
- 5095 Dili hayretde kılmışdı elimden
Kamu ^cazāsı gitmişdi ^camelden
- 5096 Firāq-ı yārla dutmışdı¹⁴⁴⁵ ülfet
Getüreymedi nār-ı vaşla tākāt
- 5097 Nazardan çün irişdi zaħm-ı cāne
Bıçāđı gördi k'irdi üstüñ ^cāne
- 5098 Şegabden na^cre irüb pāye düşdi
Qararı qalmadı şahrāya düşdi
- 171b- İ** 5099 Hevā ile olub āşufte kārı
İderdi ney bigi feryād u zārı
- 5100 Bu hālet birle kim gelmişdi vecde
Sibā^c ile yürüdi kūh-ı Necde
- 5101 Bulub āyine-i dildārına yol
Tutar aynı bu āyineden ol
- 154b- Ö** 5102 Virür yāre özi āyinesini
İder şevķile rüşen sīnesini
- 5103 Nigāruñ halka-i zülfinde bī-cān
Yitürdi kendüyi vü qaldı hayrān
- 5104 Şu resm irdi Leylīnden tecellī
Ki şandı kendüyi Mecnūn-ı Leylī

¹⁴⁴⁴ ^caqlı idi: ^cişkıylaydı S

¹⁴⁴⁵ dutmışdı: tütmişdi S

- 172a- S 5105 Varak anda ki göstermişdi Mecnūn
Olur Leylī'ye budur 'aşka k̄anūn
- 5106 Çü birlik oldu bu yüzden hüveydā
İkilikden daħi kılmadı pervā
- 5107 Rivāyetdür ki bundan şoñra bir gün
Virür Leylī'ye hayret-i şevk-i Mecnūn
- 5108 Diledi kim varub keşf eyleye rāz
Ola bir laħza Mecnūn'la dem-sāz
- 5109 Nesīminden irürüb armağānı
Deminden ala anuñ bŷy-ı cānı
- 5110 Dilinde ħadd-i veş raħşān olub mihr
Ĥuzŷrına çü vardı¹⁴⁴⁶ ol kamer çehr
- 5111 Görir kim cŷş idüb gönlüñde sevdā
Mey-i işķıla olmuş mest ü şeydā
- 5112 Yetür bī-hŷşīña ki iniler zār
Degŷldür iki 'ālemden ħaber-dār
- 5113 Ĥarīķ olmuş vücūd-ı tāb içinde
Ĥarīķ olmuş yem-i ħŷn-āb içinde
- 171b- İ 5114 Diline şevk itdikçe tecellī
Demurub derdle dir āh-ı Leylī
- 5115 Bu ħālī gördi çü ol māh-ı şeb-efrŷz
Düşüb pāyine sürdi 'aşķıkuñ yüz
- 5116 Didi kim iy ġam-ı 'aşķıyla dem-sāz
Nigāruñ geldi saña keşf ider rāz
- 5117 Göziñ aç Leylī'm bul vaşl-ı cānān
Niçe bir yaķasını nār-ı hicrān
- 5118 Çü gŷş itdi sözin ol lāubālī
Hevā' ile diger gün oldu ħālī¹⁴⁴⁷

¹⁴⁴⁶ vardı: irdi S

¹⁴⁴⁷ yaturdı şevķile gitdi mecālī S

- 155a- Ö 5119 Diline urdı ʿıŝkuñ ğayreti od
Virüb āhı cıgerden āteŝin dūd
- 172b- S 5120 Didi iy remz iden bu macerādan
İkilik resmi gitmişdür aradan
- 5121 Ğam-ı ʿıŝkında bu oldı fütühum
Ki rûhim rûhı rûhı oldur rûhum
- 5122 ʿAceb görmiŝ ola mı ehl-i hikmet
İki rûh ide bir tende maʿiŝet
- 5123 Ki Leylî bende ben ʿaŝkıla pâ-māl
Benüm Leylî didigüñ oldı¹⁴⁴⁸ eŝkāl
- 5124 Sen ıseñ Leylî göñlimdeki Leylî
Ki birlikden baña itdi tecellî
- 5125 Ben ıol oldum odır bu cān u bu ten
Ki yoğdır bundan ayru aña mesken
- 5126 Ne Leylî’dür baña andan haber vir
Dil ü cānūma bu sırdan eŝer vir
- 5127 Bu ise Leylî dağı var mı Leylî
Ki rûh-ı ʿaŝıka ide tecellî
- 5128 Çü birdür ʿıŝkıla maʿŝūkı ʿaŝıq
İki Leylî degül bunda yaraşık
- 172a- İ 5129 Beni yüz sözüñden kılma meftün
Ki Leylî’den degüldür ayru Mecnün
- 5130 Bulubdı genc-i cāne fetğ-i pâyi
Ĥitāb-ı yāre virürken civānı
- 5131 Tecelliden ki bulmiŝdı eşer ol
Cemāl-i yāre itmedi nağar ol
- 5132 Çü bir dem irdi ol ferruğ nihāde
Dilinde şevğ oldı bin ziyāde

¹⁴⁴⁸ didigüñ oldı: duyduğıñ virdi S

- 5133 Aķardı yūzi ūzre eřk-i dīde
Oķurdu gāh ři'r ū gāh ķařīde
- 5134 İderdi maġz-ı dilden naġz-ı ġŭftār
Vefānuñ řerħini yazardı tekrār
- 173a- S 5135 Sōzinden Zeyd anuñ eyleyŭb cŭř
Ķılurdu dŭrlerini zīver-i ġŭř
- 155b- Ő 5136 Ġorirdi sōzleri nazmını rengīn
İderdi cān u dilden aña taħřin
- 5137 Ki aħsandār zihī ʿařķ iġre sālīk
Olubdur saña me'men her mehālīk
- 5138 Kemāle irdi ʿıřķ-ı pāk bāzŭn
Farīza ʿaķla olmuşdur nemāzuñ
- 5139 Maħabbet kim aña ʿıřmet-i ķabādur
Degŭldŭr şehvet ol ʿıřķ-ı ħŭdādur
- 5140 Cemāle ʿıřķdur āyīne-i nŭr
Olur şehvet ħesābı ʿařķıdan¹⁴⁴⁹ dŭr
- 5141 Ġarez-i ʿıřķuñ deminden bī-beķādur
Ġarezle ʿıřķ olmaķ ne revādur¹⁴⁵⁰
- 5142 Ġarez-i ʿıřķıla herkez rast gelmez
şu kim ʿāřıķ degŭl bu sırrı bilmez
- 5143 Budurur ʿıřķ ki sen itdŭñ anı seyr
Budurur řıdķ ġořtermez anı ġayr
- 172b- İ 5144 Bu yŭzden ġŭnki ola ʿıřķ-ı kāmīl
Ki aña sikke ura řıdķ-ı kāmīl
- 5145 Anuñla maħv olur Ĥaķķuñ ħicābı
Ki odur sırrı ʿāleminŭñ āfītābı

¹⁴⁴⁹ ʿařķdan: ʿaķıldan S

¹⁴⁵⁰ ne revādır :bī-beķādır Ő

1451 صفت خزان و بیمار شدن لیلی

- 5146 Hāzān irüb çü gāret itdi bağı
Soyındı cümle ezhāruñ çerāğı
- 5147 Tārāvet nūrı gitdi berk-i terden
Şecerler hālī oldılar şemerden
- 5148 Çiçeklerden boşaldı gülşen u bāğ
Oturdı yerine bülbüllerüñ zāğ
- 173b- S 5149 Şecerde sebz iken evrāk-ı zenīn
Kimisi sürah oldı kimi zerrīn
- 5150 Meger āyīne-i āb-ı āhenīne
Dönübdı kim dutardı¹⁴⁵² bādesine
- 5151 Ne gonce kim kılırdı cilve küstāh
Yile virmişidi evrākını şāh
- 156a- Ö 5152 Bürehne olmuşıdı gül-sitānı
Nitekim dār içinde kervānı
- 5153 Tābanca urdıgınca bād-ı şarşar
Düşerdi hāke berk-i lāle-i ter
- 5154 Şönük qarūresin itmişdi serd
Sepīdi güllerüñ düşmişidi zerd
- 5155 Çemen firkatde irüb bādile hāk
Dirilmişdi nitekim mār-ı Dehḥāk
- 5156 Semen hāk üzre yaturdı fitāde
Benefşe tūrrasın virmişdi bāde
- 5157 Görinmez olmuşıdı çehre-i gül
İşidilmezidi āvāz-ı bülbül
- 173a- İ 5158 Hezār itmişdi çişretten aḥrāz
Diyeydüñ perrīne irmişdi mīkrāz

¹⁴⁵¹ Sonbahar tasviri ve Leylā'nın hastalanması

¹⁴⁵² dutardı: tutardı S

- 5159 Hevā-i dilberi idüb der-āgūş
Yaturdı künc-i halvet içre hāmūş
- 5160 Varağ kim yilden olmışdı gürizān
Yilerdi gūşede efnān u hīzān
- 5161 Hevā’-i serd idüb ezhār-ı hoş būy
Şeker handiken olmışdı tirşe-rūy
- 5162 Çemen nāzikleri düşmişdi rencūr
Semen eserü geldi olmışdı maħmūr
- 5163 Olub pejmurde sebz-i lāciverdi
Tuṭubdı şaħn bāğı rūy-ı zerdī
- 174a- S 5164 Zenāḥ sīminden ‘arz eyleyüb sīb
Diridi nāre nitdi saña āsīb
- 5165 Yürirdi derdile çāk eyleyüb nār
Kılurdı dāne dāne la’l iṣār
- 5166 Dehānı piste görüb dirīde
Lebin gūnnāb kılmışdı gezīde
- 5167 Fenā fikrinden olub zerd iyvā
Zebān-ı hālile dir idi eyvā
- 5168 Hevādan zerd idüb nārenc-i rūyı
Turunc var müşk olmışıdı būyı
- 156b- Ö 5169 Gülin sīmāsı olmışıdı şikeste
Zebān-ı bülbülüñ kılmışıdı beste
- 5170 Yile varmışıdı evrāk-ı eşcār
Nihāl olmışıdı bī berk ü bī-bār
- 5171 Ne hūnī kim dilinde bağladı şāḥ
Dökerdi taşra olub bağı sūrāḥ
- 5172 Benefşe perçemiydi ḥāk-i būsān
Nitekim turrā-i zülf-i ‘arūsān
- 173b- İ 5173 Perīşān itmişdi sünbil-i bād
Çemende şalmazıdı sāye-i şimşād

- 5174 Bu āşüb hevā içinde nā-gāh
Güli dehre fenā yili bulur rāh
- 5175 Ruḥ-ı Leylī ki bāğı ʿālemidi
Dil-i ʿālem anuñla hürrem idi
- 5176 İdüb teşīr tā bostān-ı ḥasiret
Cemāl-i gülşenine şaldı āfet
- 5177 Ki tāb-ı mihriyle ḥüsni behārı
Şolub huşk oldı çeşm-i çeşm-sārı
- 5178 Çekerdi dāyim āsīb zemānı
İrişdi bāğına bād-ı ḥazānı
- 174b- S 5179 Cemāl-i mihr yüz dutdı¹⁴⁵³ zevāle
Kemāl-i bedri irişdi hilāle
- 5180 Görüb şūrīdesini ol ciger-süz
Biri her derdinüñ olmışdı yüz
- 5181 Yile gitmişdi yārile qarārı
Yirine gelmişdi süz u sāzı
- 5182 Seri sersām irişdi diline
Çarışdı sūziş-i āb u güline
- 5183 Ki tāb-ı mihirden ol māh-ı peyker
Göyünmiş lāle bigi¹⁴⁵⁴ kıldı bī-fer
- 5184 Boynuñ rast servi kıla dutdı
Dağı āyīnesi tāb ile döndi
- 5185 İderken serv bigi¹⁴⁵⁵ ser-bülendi
İrürdi kıddine ḥasret gözindi
- 157a- Ö 5186 Ki eriyüb sözile döndi kebāba
Riyāz-ı ḥüsne şalmaz oldı sāye
- 5187 O ten kim gül gibi idi kaşb-ı pūş
Nitekim tīl kıldı zaʿf-i bī-tūş

¹⁴⁵³ dutdı: tutdı S İ

¹⁴⁵⁴ bigi: gibi S İ

¹⁴⁵⁵ bigi: gibi S İ

- 174a- İ 5188 Hevā urdı¹⁴⁵⁶ ħarābe ħüsn-i bāğın
 odı söziyle bī-rūgan çerāğın
- 5189 Yanağı āfitābı kıldı bī-tāb
 udāğı çeşmesinde almadı āb
- 5190 Şikenc-i zülfi itmez oldu bāzı
 Gözinden şive eyle gitdi nāzı
- 5191 Şu resm yandı aşk odında cānı
 Ki ıdı üstüħānınuñ düħānı
- 5192 Aña irişdi ħāl-i āħir-kār
 Ki cismi çeşm bigi oldu bīmār
- 5193 Göyinüb āteş-teb içre nalī¹⁴⁵⁷
 Olur hem reng gök yāūta lalī
- 175a- S 5194 Güneş bigi¹⁴⁵⁸ anı teb kıldı lerzān
 Firā-ı dīlbere irişdi pāyān
- 5195 aleb-i bālini kıldı rāst servī
 Bıradı şeh-perin ħüsn-i tezrevī
- 5196 Zücācı şıħħati oldu şikeste
 Döşege düşdi yatdı atı ħaste
- 5197 Teninde renc ü dilde ħüzn-i cānān
 İki derde nice atıla ne bir cān
- 5198 Bu iki derd içinde ol ciger-süz
 Uubet çekdi anda bir nice rüz
- 5199 Çü yāın oldu kim bu murğ-ı dem-sāz
 ıub bend-i afeşden ura per-vāz
- 5200 Dil ü cānıyla arz idüb niyāzın
 Göñülden māzerine açdı rāzın

¹⁴⁵⁶ urdı: virdi S İ

¹⁴⁵⁷ nalī: lalī Ö

¹⁴⁵⁸ bigi: gibi S

وصیت کردن لیلی بمادر خویش و وفات یافتن او¹⁴⁵⁹

- 5201 Ayıtdı ağlayu ki iy mihr-i bānum
Fidā olsun senüñ¹⁴⁶⁰ luṭfuña cānum
- 157b- Ö 5202 Bu gönlim olmadın dünyāda ḥandān
174b- İ Yaturken mehd-i cism içinde giryān
- 5203 Şunub bostān-ı mevte dāye-i dehr
İçerdi tıfl-ı cāne şīrile zehr
- 5204 Bu ḥāle çün irürdi emr-i taḳdīr
Yöneldi gitmege cānum ne tedbīr
- 5205 Hevā yolında idüb zühresi çāk
Fenā iklimine ʿazm itdi çālāk
- 5206 Dil ü cān derdine irdi nihāyet
Belā'-i miḥnet-i ḡam buldı ḡāyet
- 5207 Virürem üş ḡam-ı derdile cānum
Düşer boynuña bu bār-ı girānum
- 175b- S 5208 Oḡıl derdine çekmez illā māzer
Çü māzer ne pezerdür ne ber āzer
- 5209 Baña bu derd kim ʿarz itdi şüret
Düşer ol kār boynuña zarüret
- 5210 Şunuñ kim baḡrı ola pāre pāre
Daḡı ol derdine bulmaya çāre
- 5211 Çü düşdi ḡırmanūma āteş-i tīz
Anuñ defʿine bende ḡalmanı ḡīz
- 5212 Ḥalāş itmekiçün ben nā-tüvānı
Düşürdüñ boynuma bār-ı girānı
- 5213 Bu gün vaḳt irdi kim ḡāke virüb ten
Cüdā idim ṭapuñdan zaḡmeti ben

¹⁴⁵⁹ *Leylā'nın vasiyyeti ve annesinin vefat etmesinin tasviri*

¹⁴⁶⁰ senüñ: sözüñ S İ

- 5214 Göziñ bu nemden ayru görmesün nem
Özüñ bu ğamdan ayru görmesün ğam
- 5215 İçüb kı̄anum şakındım sırrı cānı
Ki yandurdım bedende üstü hānı
- 5216 Çü şimdi irdi halkuma revānum
Revādur ger açā rāzı zebānum
- 175a- İ 5217 Elüñde¹⁴⁶¹ çāk oldı perde-i dāz
Esen kı̄al kim urır cān murġ-ı pervāz
- 5218 Düzeyin perde açub sāzımı ben
Diyeyin bāri saña rāzumı ben
- 158a- Ö 5219 Çün idüb terk-i ten mülkini cānum
Gide ol dost derdinden revānum
- 5220 Göziñ yaşı ile bu cismümi pāk
Pes_andan pisterümi eylegil çāk
- 5221 Yüzüme dök gülābı eşk-i terden
Baḡūz it süziş u ʿūd u cigerden
- 5222 Çıkarub tonlarını bu zamanuñ
Biçesin çün libās ol cihānuñ
- 176a- S 5223 Şehīdim baña rengin pirhen kı̄l
Ki yaʿni cismüme ḡūnuñ kefen kı̄l
- 5224 Kesüb bir pāre yārum dāmeninden
Koġıl sırrıla sīnemde anı sen
- 5225 Ki tā sīnemde idem cāne taʿvīz
Olam vaşlından anuñ zevķ-i cāvīz
- 5226 Gözime sürme-gerd rāhını kı̄l
Niyāz-ı yārdan yüzüme çek nīl
- 5227 Ḥunūtum rüy-ı zerdinden kı̄l iy cān
Dem-i serdiyle kāfūr eyle efşān

¹⁴⁶¹ elüñde: öñüñde S

- 5228 Düzet her vechile ala yaşūmı
Gelinek gibi kııl ala yaşūmı
- 5229 Çü Leylī hasretiyle terk idüb taht
Cenāze merkebine bağlaya raht
- 5230 Gidergil çevre yanumdan raķībi
Ĥaberdār eyle ĥālūmden ĥabībi
- 5231 Ki gelsün şāhlar bigi ʿarūse
Lebi vaşlıyla virsün cāne pūse
- 175b- İ 5232 Benüm cevlānuma itsün nezzāre
Belā tīginle urun cāne yāre
- 5233 Yüzinden toprağa olsun zer-efşān
İçi giryeyle olsun gevher-efşān¹⁴⁶²
- 5234 Yaşından eylesün rengin kıyāmı
Deminden eylesün ĥūnın hevāyi
- 5235 Nem-i germiyle gösterün fiğānı
Dem-i serdiyle ditretsün cihānı
- 158b- Ö 5236 Dürūd itsün gözinden jāle ile
Sürūd itsün deminden nāle ile¹⁴⁶³
- 5237 Revān ola çü rakşıla ĥırāmum
Öñümde zıkr idüb nağmeyle ādem¹⁴⁶⁴
- 176b- S 5238 Gözi yaşımı saçub girdi rāhe
İrişdürsün beni ārām-gāhe
- 5239 Peşandan soñra ger iderse iķdām
Gelüb hem ĥā~bemizde dutsun¹⁴⁶⁵ ārām
- 5240 Eger dirlikde olmadıysa hem-dem
Bu dem ĥāk içre olsun baña maĥrem
- 5241 Cemālim ister ise işte şūret
Vişālüm ister ise uşta ĥalvet

¹⁴⁶² acı giryeyle olsun şeker-efşān S İ

¹⁴⁶³ İ: -

¹⁴⁶⁴ ādem: nāmum S

¹⁴⁶⁵ dutsun: tutsın S

- 5242 Çü rāh-ı vaşl bize oldu āsān
Teniyle ten karşısin cānla cān
- 5243 Dem-i serdiyle gerçi uçdı cānum
Daği serd olmadan cismimde k̄ānum
- 5244 İrişün germinüñ dem iy sözidür
Ki peyvend olmağa dem germi yekdür
- 5245 Eger terk iyleyümezse cihānı
Ki cānānından ola tatlu cānı
- 5246 Anı daği demezem kim haṭādur
Bu yüzden kim erenler bī vefādur
- 5247 Olanlar bunda birbirine māyil
Ara yerde çün ola mevt-i hāyil
- 176a- İ 5248 Ciger derdiyle uğrarlar fütūra
Ve līkin girmezler bile kūra
- 5249 Ecel rāhına hiç hem-rāh olmaz
Ölen için meşeldür kimse ölmez
- 5250 Eger benden şoña kalursa yārim
Benüm saña ol olsun yādigārim
- 5251 Ki haḳḳıyçün anuñ göñlin ele al
İhānet pāyile itme pā-māl
- 5252 Dilini nermile idüb ri‘āyet
İdesin aña hālinden hikāyet
- 177a- S 5253 Ki ol hāletde kim derdile Leylī
159a- Ö Fenā iklīmine gösterdi meylī
- 5254 Senüñ mihrüñle viridi cismi hāke
Senüñ derdüñle yüz dutdı¹⁴⁶⁶ helāke
- 5255 Senüñ ‘aşkuñ yolında oldu şadıḳ
Saña ḳurbāna cānın gördi lāyık

¹⁴⁶⁶ dutdı: tutdı S İ

- 5256 Dili oldıķça cānınuñ ħarīmi
Ġamuñdan ġayrı yoġıdı nedīmi
- 5257 Sefer itdükçe hem ol ħüsn-i şāhı
Ġam-ı mihriñle tıtdı zādı rāhı
- 5258 Bu ġünki aña olmuşdurur ħāk
Senüñ mihriñle itmişdür kefen çāk
- 5259 Ecel mekrinden uğrāyub sitīze
Çü cismim ħāk ola rīze rīze
- 5260 İdüb bādiyle ħabirden ġüzārı
Ṭavāf ide ġubārım küy-ı yārı
- 5261 Ķatında yād idüb bu derd-mendi
Zebānumdan añadur ġül boyandı
- 5262 Di iy hem cān u cānum helāki
Çü ġördüñ noldıġım bu derd nāki
- 176b- İ 5263 Cihāne itme herkez ittibārı
Ki yoķdur kimseye anuñ ħarārı
- 5264 Cihānuñ ħalka kārı piçdür piç
Ĥüdādan ġayrı ħamu hiçdür hiç
- 5265 Hevā yolında iderken ġüzer sen
Çü kendü mislüñe itdüñ nazār sen
- 5266 Virürken aķılla ėibret cihāna
Dineldi saña Mecnūn-ı zemāna
- 5267 Bilürim līkin iy cān-ı maġzına post
Ki anlardan degülsin sen ki bī-dost
- 177b- S 5268 Cihāna bir dem idesin nezzāre
Demīdür çek ħabībüñi kenāre
- 5269 Niçe yıldur bilürim ġāh u bī-ġāh
Ki isterdüñ ėadem mülkine hem-rāh
- 159b- Ö 5270 İrişgil tīz-i sırrı eyleyüb fāş
Benüm bigi ki yoķdur saña buldı eş

- 5271 Niçe yoldaş virüb cānūña nūş
Olam hem maḥrum u hem-dem hem āgūş
- 5272 Oturma sen ki ben oldım revāne
İrişdür sür^çatiyle cānı cāne
- 5273 Bu uzāk yol içinde gāh u bī-gāh
Bize bād-ı melāmet bulmaya rāh
- 5274 Bunı didi vü çeşmin eyledi ter
Yöneldi gitmege ol māh-ı peyker
- 5275 Ğam-ı yāriyle terk idüb cihānı
Ṭaleb-i cānān iderken virdi cānı

1467 کلمه چند در بی وفاء روزگاری

- 5276 Anuñ daḥi budur ‘ömr-i fersāy
Vücūd-ı cāmın itdi bād-ı peymāy
- 177a- İ 5277 Ecelden aña daḥi irürüb bahr
Berāt-ı mevt şundi kātib-i dehr
- 5278 Cihānda keremidür mevtile bāzār
Metā^ç-ı ‘ömr bunda kāsıd iy yār
- 5279 Var iken ḳamunuñ andan şafāsı
Bu bāzār içre hiç oldı behāsı
- 5280 Cihān bir güldür rūḥāni peyker
Ki tesbīḥi elinde tīgi der ber
- 5281 ‘Acūzedür velī şekl-i ‘arūsa
Şibīh olmuş virür bāziyle buse
- 178a- S 5282 Şaḳın aldanma kim mekkārdur bu
Emīn olma iken ‘ayyārdur bu
- 5283 Ḥayātınuñ ölüm hemsāyesidür
Fenā zehri nebātı māyesidür

¹⁴⁶⁷ Zamanın (devrin) vefasızlığıyla ilgili birkaç söz

- 5284 Ne gül kim hār içinde gösterir rū
İrir andan şāme mevtden bū
- 5285 Ne servi yāsemen kim bitürür hāk
Kimisi hayme olur kimisi hāşāk
- 160a- Ö** 5286 Cihānuñ her işi efsāne beñzer
İki kapulı ol bir hāne beñzer
- 5287 Olub merkeb bu yolda cism-i cāne
Çün irdi menzilüñ düşdüñ bu cāne
- 5288 Birinden girdüñ oldı çün yoluñ dūş
Birinden çıkarısın göziñ aç üş¹⁴⁶⁸
- 5289 Göçürüb kondurur seni bu eyyām
Göçecek yirde hiç ola mı ārām
- 5290 Olurken murğ-ı cāne cism mesken
Bu hoş kim düşüresin rahtuñı sen
- 5291 Ki kalmazsın bu hān içinde bākī
İçürür saña cām-ı mevti sākī
- 5292 Bu iki yüzlü çarḥ-ı lāciverdi
Şalar bād-ı gamıyla dehre gerdi
- 177b- İ** 5293 Dutubdur¹⁴⁶⁹ gerçi kim saña yavuz göz
Yüzüñ döndür ki senden döndürür yüz
- 5294 Saña çün bākī kalmaz bu güzer-gāh
Gerekdür kim düzesin tūşe-i rāh
- 5295 Ҙanı Keyḥüsrev ü Cemşīd ü Daḥḥāk
Fenā yili irişüb eyledi hāk
- 5296 Ҙanı İskender ü Dār u Ferrūḥ
Ecelden urdı ḳāmū toprağa rūḥ
- 178b- S** 5297 Ҙabā dile Süleymān u Nerīmān
Ne yire¹⁴⁷⁰ gitdi bunlar ḳānı alan

¹⁴⁶⁸ İ: -

¹⁴⁶⁹ dutubdur: tütubdur S

¹⁴⁷⁰ ne yire: nereye

- 5298 Bu semden mekr ü ālīyle rehā yoğ
Bu käre leşkerile mācerā yoğ
- 5299 Dürişdi her yigit fikr itdi her pīr
İde bilmedi buña kimse tedbīr
- 5300 Bu ‘aczīle ki biziz h̄or u mebzūl
Bulāvuz mu felek esrārına yol
- 5301 İdem çāre dizer yād-ı peymāy
Felek kārına ādem kılmaya rāy

160b- Ö

1471 درمناجات

- 5302 İlāhī göz yumub dār-ı fenādan
Gidicek ḥasretile bī-nevā ben
- 5303 Fenā suyunla çün yuya sevādum
Düzet rahmet şuyundan¹⁴⁷² āb u zādum
- 5304 Ne denlü çü gussa cürmüm ḳatuñda
Ümīdim bābı açuğ ḥazretüñde
- 5305 Ki degül rahmetüñ baırında ḳatre
Görinmez luḫfunuñ mihrinde zerre
- 5306 Giderüb Şāhidī’den her günāhı
Ḥaḫāsın ḳamu ‘afv eyle ilāhī

1473 زاری کردن مادر لیلی و رسیدن مجنون در ماتم او

178a- İ

- 5307 ‘Arūsın gördi çün bu resme māzer
Revān oldı gözinden āb-ı āzer
- 5308 Cigerden eyle kıldı derdile āh
Ki buldı dūd-ı āhı göklere rāh

¹⁴⁷¹ İ: - *Yakarış*¹⁴⁷² şuyundan: yüzinden S¹⁴⁷³ *Leylā'nın annesinin ağlaması ve Mecnūn'un onun matemine yetişmesi*

- 5309 Gözinden yaş yirine akdı kanı
Ki Leylî-i gürın deh itdi kanı¹⁴⁷⁴
- 5310 Başından yire şaldı mû'cizini
Elurub hûnı kıldı peykerini
- 179a- S 5311 İdüb mûy-ı sepidini küşāde
Semen bigi kıparub virdi bāde
- 5312 Başını açdı saçdı başına hāk
Ciger derdinden itdi zehreler çāk
- 5313 Oğıl acısını virdi aña āgū
Delürüb hayretile sağdı sāgū
- 5314 Dir idi nāle ile¹⁴⁷⁵ āh-ı Leylî
İderdi rikḫatıle vāy-i Leylî
- 5315 Ciger ḳānınla pür ḳılmışdı gözin
Yulardı sāçını pür terdi yüzün
- 5316 İdüb āhı cigerler pāre pāre
Duymazdı demine seng-i hāre
- 5317 Gehî yüzini sürerdi yüzine
Gehî ḳaşd ideridi kendüzine
- 5318 Şu deñlü dökdi gözden eşk-i hūn-āb
Ki yundı ḳanıla ol çeşme-i āb
- 161a- Ö 5319 Şu deñlü mihri¹⁴⁷⁶ gösterdi nāle
Sipihre ki andan irişdü nevāle
- 5320 Çü bî-nūr oldu ol ser çeşme-i nūr
Dökerdi çeşme-i nūr üzre kāfūr
- 5321 Gözinüñ tābdan germ idi ābı
Yudı ol ābıla bu āfitābı
- 178b- İ 5322 Teninüñ mücmerinde ʿud-ı cānı
Baḫūr idüb muʿaṭṭar kıldı ānı

¹⁴⁷⁴ S : - Beyit Özege nüshasında da 5321. beyite benzer yazılmıştır.

¹⁴⁷⁵ ile: idüb S

¹⁴⁷⁶ mihri: derdile S

- 5323 K̄amu tavk̄ın idüb necm-i seherden
Ciger şanduk̄ını düzdi cigerden
- 5324 Görüb t̄abutda āsāyişini
‘Arūs var ider ārāyişini
- 5325 T̄utubdı ‘ālemi t̄ārīk-i endūh
Dirilmişidi anda halk̄-ı enbūh
- 179b- S 5326 Çıkarub gönüllere āh-ı fiğānı
Ulu şöhretle kıldurdılar ānı
- 5327 İşitmişdi meger Mecnūn-ı gam-ı h̄ār
Hevādan Leylī oldığımı bīmār
- 5328 Gelürdi derdinūñ olub beri yüz
‘İyādet itmekiçün ol ciger-sūz
- 5329 K̄atı işitmişidi bīmār ānı
H̄aber bilmekde qalmış qılca cānı
- 5330 İrer ol yire idüb çeşmini ter
Ki andan görünirdi k̄üy-ı dilber
- 5331 Nażar kıldı görir ol k̄ān-ı endūh
Ki gelür k̄üy içinde halk̄-ı enbūh
- 5332 K̄abā-i dehrede beñzer t̄ırāze
Bular önünce ardınca cenāze
- 5333 Cihān āhile garq olmış dühāne
Fiğān u nāle çıkmış āsumāne
- 5334 Revān olmış şamunuñ eşk-i seylī
İderler nāle ile vāy Leylī
- 5335 Er ü ‘avret ulu cem‘iyyet olmış
Nebātü’ n-naş pervīne qarışmış
- 161b- Ö 5336 Çü ‘āşık gördi kim ol cān-ı cānān
‘Adem şehrine ‘azm itmiş h̄ırāmān
- 179a- İ 5337 Fenā h̄üsni güline rāh bulmuş
Tezrevine k̄afeş t̄abūt olmış

- 5338 İrer sırrına anuñ kâ-y-ı hevādār
Bezendi senüñçün ħalvet-i yār
- 5339 Firāk-ı eyyām ya'ni buldı pāyān
Gerek kim vaşla ola cānānıya cān
- 5340 Dilini rüşen itdi nūr-ı salvet
Dimāğına irişdi bŷy-ı vuşlat
- 180a- S 5341 Olıb ħandān-ı ħüsni çeşm-i giryān
Cenāze önüne geldi ħırāmān
- 5342 Yüzini eyledi yolında cāru
Revān olmağa cānı ħaldı bir mŷ
- 5343 Beşāretle gözinden dökdi rŷdı
Rumŷz-ı 'ışğdan itdi sürŷdı
- 5344 Meger vuşlat yüzinden irdi envār
Ki söziyle gözi olub dürer bār

1477 افسانه گفتن مجنون و زاري در پيش جنازه ليلي و وفات يافتن او

- 5345 Didi minnet ħüdā-yı zŷl'l celāle
K'irŷrdi bu ħam-ı hicri kemāle
- 5346 Olurken derdile bī-zāde bī-rāh
İrişdi ħŷn-ı vaşlı elħamdŷlillah
- 5347 İçelŷm zevğ-i bezminŷñ şarābın
Açalum şevğ dersinŷñ kitābın
- 5348 Bulalum kām-ı vuşlat ħur'asından
Olalım mest-i 'aşğŷñ cŷr'asından
- 5349 Çi ger ħam bizi itmişdi mŷkedder
Şafā yüzinden olalım mŷnevver
- 5350 Göñŷl şol resm bulsun ħurb-ı ħānı
Ki ne cān istesŷn ne zinde-gānı

¹⁴⁷⁷ Mecnŷn 'un efsane söylemesi ve Leylā'nın cenazesi önünde ağlaması ve vefat etmesi

- 179b- İ 5351 Bulam bir vechile cānāna ķurbet
Ki göze itmeyem görmekte minnet
- 162a- Ö 5352 İrem bī-men^c ü bī-perde ^carūse
Virem bī-ğam-ı lebi la^cline buse
- 5353 Hevā bezminde¹⁴⁷⁸ idüb cilve-sāzı
İdem bu halka karşı ^cışķ-ı bāzı
- 5354 Olam hem hāne olub mūy der mūy
Sürem hem h[˘]ābe olub rūy ber-rūy
- 180b- S 5355 Bu uyhūdan ki yok cāne melālet
Başum kaldurmayam ire kıyāmet
- 5356 Gerek bir ķabr bize ol dağı teng
İki ten ki eyledi birlige āheng
- 5357 İrişe tā ki anda pāk pāke
Ķarışa cān u cāne hāk hāke
- 5358 Ne cān ire şağab hamrınla cūşa
Ne āvāz-ı raķībūñ ire kūşe
- 5359 Ne ceng ide bizimle haşm-ı bed-kîş
Ne firķatden irişe cāne teşvîş
- 5360 Ne ide bizi görüb kimse efsūs
Ne bize ire bile çeşm-i cāsūs
- 5361 Bu iki yāre ğam ki urmuşdı dāđı
Ecel gösterdi ol ğamdan firāđı
- 5362 Elā iy ta^cnile iden dırāz el
Eger merdāne iseñ ortaya gel
- 5363 Olan iy hānde idüb baña düşmen
İde gör hānde līkin kendüñe sen
- 5364 Bu dem iy dositān ideñ beşāret
Ki yāre irmege oldu işāret

¹⁴⁷⁸ bezminde: bağında S İ

- 5365 Benümçün ger olasız âteşin dem
Yüz ol miqdâr yiyeñ Leylî için gam
- 180a- İ 5366 Benümçün çeşmiñüz ki ola güher-bār
İdüñ ol dürleri dildāre iyşār
- 5367 Bulıcağ saçı olub ser-küşāde
Vireñ zülfi ğamından anı bāde
- 5368 İdüb mātem şaçarsañ başıña hāk
Anuñ yolında el iy gevher-i pāk
- 162b- Ö 5369 Dem urāsın du‘ādan ger yiyüb ğam
Beni ıo ur o¹⁴⁷⁹ dilberden yaña dem
- 181a- S 5370 Taleb ger idesen ‘afvın hüdānuñ
Du‘ā yile revānın şād it anuñ
- 5371 Bişüresin baña ger zād çün āteş
Ğamı baħrından ol aña nemek yāş
- 5372 Viri birseñ baña helvā’-i rengin
Leb-i yādına eyle anı şirin
- 5373 Ruħ-ı şevkinle it sen buse efzün
Ki andan lezzet ala rüħ-ı Mecnün
- 5374 Bu resme derdile idüb terāne
Öñünde raķş urardı ‘aşıkāne
- 5375 Hevā sırrın olar ki itmişdi idrāk
İderdi sözlerinden zehreler çāk
- 5376 Şu kim bi-ıışk-ı ğavğada yıladı
Bu resme ağladuğına gülerdi
- 5377 Şanur ol halk kim bu merd-i bī-hüş
Özini bilmedüğinden ider cüş
- 5378 Kılurdu lık bu cānyıla der h‘āst
Ki bu efsāne sırrın göstere rāst

- 5379 Bu yüzden eyleyü derdiyle zārı
İrürdi h̄āb-gāhına nigārı
- 5380 Çü irişdi añā bu dürr-i eflāk
Ki gire h̄āke ol gencīne-i h̄āk
- 180b- İ 5381 Ciger bigi zemīni çāk iderler
O genci anda zīr-i h̄āk iderler
- 5382 K̄onuldu H̄aḫḫa laḫde çün ol dūr
Göziniñ baḫrın idüb dürrile pūr
- 5383 Bu ḫalk içinde kim olmışdı pest
Yerinden şıçradı Mecnūn ser-mest
- 5384 Şalub laḫdine özin düşen berdüş
İrüb itdi ḫabībini der-âgüş
- 181b- S 5385 Meh̄ü mihre bu devr-i āsumanı
İrerdı burc-ı ḫākīde kıranı
- 163a- Ö 5386 Şanem ḫalkı ḫayāsından bu kārūñ
Düşerler şaçar şeb içine ğārı
- 5387 Ki andan anı taşra çıkarıb tīz
Uralar kerdenine tīĝ-i ḫun-rīz
- 5388 Cezā itmege andan urdılar el
Görirler ʿaḫdı cismi eylemiş ḫal
- 5389 Sefer-i hem-rāh olmuş dostā dost
K̄arışmış laḫd içinde pūste post
- 5390 Revān olmuş revānı k̄anı gitmiş
Beden ḫalmış yerinde cānı gitmiş
- 5391 Olub sevdāyla cānāne māyil
K̄olını boynına kılmış ḫamāyil
- 5392 Cezā olmadı andan itdiler ceḫd
Bulara teng-i dehr oldı degül mehd
- 5393 Görüb bu ḫāleti ḫayrān olırlar
Ĝam-ı derdiyle ser-gerdān olırlar

- 5394 Urırlar ʿibretiyle cāne yāre
 ılurlar asretiyle cāme pāre
- 5395 Ğiri opdı bu alk iinde dūpdūz
 Nedāmetle amū oldu ciger-sūz
- 181a- İ** 5396 abīle ehlinūñ mihterlerinden
 amu efāle bihterlerinden
- 5397 İki ũç pīr gōzden aıdıb yāş
 İinde bunlaruñ aldurdılar yāş
- 5398 Didiler bunu şanemūñ kim hevādur
 Bu ālet pertevi sırrı ūdādur
- 5399 Hevā’-i nefsiūñ idūb sitīzi
 Kim ola kim vire cān-ı ʿazīzi
- 182a- S** 5400 Bulardur kişver-i ʿışuñ saıdı
 Bulardur leşker-i ʿışuñ şehīdi
- 5401 Bular kim rāh-ı ʿış ire fidādur
 Biri birinden ayırma aādur
- 5402 Ne oş demdür kişi ki idūb ũzin yāk
 Hevā’ yolında bu resme ola āk
- 163b- Ő** 5403 Vebāl oldu eger cismānī ũlfet
 elāl oldu velī bu resme vuşlat
- 5404 Şu kim itmeye nefsi ʿışıyla rām
 Ola mı rām aña her der u dām
- 5405 İde ger bu maām-ı ʿaş davā
 Cihānda ılmaya i nām-ı tavā
- 5406 Bular kim tā esīri āk idiler
 Hevā ola yaşından pāk idiler
- 5407 Bu kez kim şehre bend-i ākleridür
 Muayyendir ki nie pākleridür
- 5408 oyalum ünkü gōrdūñ bu nişānı
 Ten-i pākize eyle pāk-i cānı

- 5409 Şu resme bunlara virdüñ melālī
Ki aldı ger ü nevmezde vebālī
- 5410 Biribirinden ayırma buları
Degül sāyişte terk ideñ bu kārı
- 181b- İ** 5411 Bu sözüñ sūzişinden oldılar germ
Bulāruñ oldı sengin dilleri nerm
- 5412 İderler göz yaşıñdan biri nemnāk
oyub abre buları döktiler hāk
- 5413 ılur bir lahd içinde ol iki nūr
İderler bunları hākile mestūr
- 5414 Teessüf odun urub milk-i cāne
Olurlar hāniye bunlar¹⁴⁸⁰ revāne¹⁴⁸¹
- 182b- S** 5415 Bular efsūsdan dem urdı çün gūş
Cihānuñ hāşılı ne āhir efsūs¹⁴⁸²
- 5416 Bunuñ birle ki göreyiz beası
Dönüpdür çünki olmadı vefası¹⁴⁸³
- 5417 Egerçi ins ü cinüñ meskenidür
Bilür fikr ehli kim dünyā denīdür¹⁴⁸⁴
- 5418 Vefā gelmez denīden ādemīyye
Ne aıldır ki dil vire denīye¹⁴⁸⁵
- 5419 Degüldür ömr-i şābit pāyi durmaz
Gider yıl gibi anı kimse görmez¹⁴⁸⁶
- 164a- Ö** 5420 Cihān şayyāddur bu hāk aña şayd
Kim ola kim bu anı itmeye ayd¹⁴⁸⁷

¹⁴⁸⁰ bunlar: andan S

¹⁴⁸¹ İ: -

¹⁴⁸² İ: -

¹⁴⁸³ İ: -

¹⁴⁸⁴ İ: -

¹⁴⁸⁵ İ: -

¹⁴⁸⁶ İ: -

¹⁴⁸⁷ İ: -

- 5421 Aña kim merkle urıldı bünyād
Ola mı merk mekrinden dili şād¹⁴⁸⁸
- 5422 Ecel serv ü katūña irer¹⁴⁸⁹ nihānı
Gerek iste gerek isteme anı¹⁴⁹⁰
- 5423 Bu ejder şekl-i dünyā deyū hūn-h^{ar}
Şalubdur gerdūnuña halka-i mār¹⁴⁹¹
- 5424 İde mi haylesini def^c-i rāyūn
K'olubdur halka-i mār içre cāyuñ¹⁴⁹²
- 5425 Bunı terk it ki budur āfet-i cān
İder āhır hevādārın perīşān¹⁴⁹³
- 5426 Ululuk merkebinden ol piyāde
Bulur 'acziñi vir varlığı bāde
- 5427 Ecel şiri çün ide saña zahmet
Görüp 'acziñ ola kim ide rahmet
- 5428 Civānum diyū mekrinden cihānuñ
Emīn olma ki oldur haşmı cānuñ
- 5429 Degüldür hūb bu dildār-ı tannāz
'Acūzedür ider dilber bigi¹⁴⁹⁴ nāz
- 183a- S 5430 Çü yüz göstermeye beñzer hümāya
Döner yüzini açsa ejdehāya
- 5431 Urır tavus bigi¹⁴⁹⁵ gerçi cevelān
Ve līkin dīve beñzer kim alur cān
- 5432 İder tezyīn şeklin pīre-zendür
Özi meftūnına peymān şikendür
- 5433 Virtür zīver özine 'āriyetden
Kılur mağbūn halkı her cihetten

¹⁴⁸⁸ İ: -¹⁴⁸⁹ irer: uğrar S¹⁴⁹⁰ İ: -¹⁴⁹¹ İ: -¹⁴⁹² İ: -¹⁴⁹³ İ: -¹⁴⁹⁴ bigi: gibi S¹⁴⁹⁵ bigi: gibi S

- 5434 Aķub her rŭz-ı āb eşme-i nŭr
Siyeh mŭyuñ ħizāb reñgini yŭr
- 5435 Ne gice kim saña der ışret-āmŭz
Ħilāfinca mŭrāduñ gŭsterŭr yŭz
- 5436 Gŭrindike felekde bu meh-i nev
Ecel nārından irer cāne pertev
- 164b- Ő 5437 ŭn irdi¹⁴⁹⁶ bād-ı şarşar bostāne
Deminden berg sebz irer ħazāne
- 182a- İ 5438 ŭn āteş şu'le vire iy bir āzer
Ne alur ħuşk hayme ne gŭl ter
- 5439 Cihān bāzārı kim irdi aña yol
Metā'-ı ħaşrle olmışdurur ol
- 5440 Gŭrŭb dendān-ı şāmı şanma ħandān
Ki elinde tığ var anuñ ne dendān
- 5441 Şabāħı pertevini şanma dil-cŭ
Demi gŭrkile oldır dām-ı dil-gŭ
- 5442 Gŭler yŭzin ki gŭrirsen semānuñ
Helāki rām oldı murğ-ı cānuñ
- 5443 Saña ŭn aşd ider bu şŭride ħŭ
Özŭnden ānuñıla ŧliñi yu
- 5444 i ger seyyāreler tā'şir iderler
Helāk-i cānuña tedbır iderler
- 183b- S 5445 Ki bu kŭhne besāṭ-ı ibret āmŭz
Ṭariķ oldı ki seyr ider şeb u rŭz
- 5446 Bunuñ ŭn sŭr'atiyledŭr revānı
Bu sŭretle ola mı zindegānı
- 5447 Gŭrŭrı puḫte dil itmeye miħmān
Ki şıgmaz bellŭdŭr tennŭre ufān

¹⁴⁹⁶ irdi: ire S

- 5448 Degül müşfik saña bu mazeri hāk
Ki özi toğırdığın yir ol pāk
- 5449 Bu varlık hiç işüñ piç ü dürç
Dilüñi hiçe virmekdür güneş hiç
- 5450 Bunuñ hiç oldığın çün bildi Mecnün
Bahāne şūr-ı ʿışkı kıldı Mecnün
- 5451 Giderdi bend-i meyli kerveninden
Düşerdi toz bigi dāmeninden
- 5452 Fenā ala yaşını itdi hāşıl
Beķā buldı olub cānāne vāşıl
- 182b- İ 5453 Kemāl-i ʿışkıla bulmuşdı ıtlāk
Mezārı oldı hācet-gāh-ı ʿuşşāk
- 165a- Ö 5454 İrerdi anda her maṭlūba ṭālib
Virürdi pertev-i envār-ı mārīb
- 5455 Gelen derd ü ğam u ʿışkıyla rencūr
Keder ü renciden cismin idib dūr
- 5456 Görindi anda çün luṭf u ilāhī
Cihān hālķınıñ oldı kıble-gāhı
- 1497 در مناجات
- 5457 İlāhī çün bu iki pāk-i bāzı
İdüb āyīne kılduñ keşf-i rāzı
- 5458 Heves çerkinden olub pāk bunlar
Hevādan ki olmuşdı çāk bunlar
- 184a- S 5459 Serāb-ı hicrle çün virmedüñ kām
Şerāb vaşldan şun bunlara cām
- 5460 Hevāñile olub dildāre meftün
Mey-i ʿaşķıla ki oldı mest-i Mecnün

- 5461 Anuñ ol derdile ʿışkı haqqıyçün
Şafā vü ruħla şıdķı haqqıyçün
- 5462 Nem-i germiyle āh-ı serdi haqqı
Ĝam-ı derdile¹⁴⁹⁸ nār-ı derdi haqqı
- 5463 ʿInāyet eyleyüb āsāyişüñden
Hidāyet gösterüb baħşāyişüñden
- 5464 Keremden Şāhidī' nūñ vir murādın
Şafā baħş eyle raħmetden nihādın
- 5465 İdüb dil hānesine nār-ı ʿaşķı
İrürgil cānına envār-ı ʿaşķı
- 5466 Şerāb-ı şevķile dīvāne eyle
Çerāĝ-ı hüsñüñe pervāne eyle
- 183a- İ 5467 Ki şemʿ-i aşķınunçün terk idüb ser
Fürüg-ı mihrüñile yandıra per
- 5468 İlahī ʿışķdan vir aña āyın
Ki güş idüb bu söze diye āmīn
- 1499 در خواب دیدن زید مجنون و لیلی را
- 165b- Ö 5469 Bu kışa nazmına bulmaĝa pāyān
Yiyüb maʿni nebātın tūṭī-i cān
- 5470 Göñül āyīnesinden kim eyledi ķāl
Bu resme rüşen oldu şüret-i hāl
- 5471 K'iderken rāh-ı ĝamda miħneti zād
Bular çün oldu ķayd-ı tenden āzād
- 5472 Girüb bir ķabre iki çeşme-i nūr
Olurlar genc-veş hākiyle mestūr
- 184b- S 5473 Fenā şevķinde virüb naķd-i cānı
Beķā dār-ı harīmin cāvidānı

¹⁴⁹⁸ derdile: baħrıyla S İ

¹⁴⁹⁹ را: - Ö Zeyd'in Leylâ ile Mecnûn'u rüyasında görmesi

- 5474 Çü şehr-i ʿışk içinde oldu bunlar
Ebed zevk ü şafāda kaldı bunlar
- 5475 Vefā devrinde dildār-ı ser-efrāz
Hevā' bezminde yār-ı şāhib-rāz
- 5476 Harīf ü hem-dem ü mestāne-i ʿışk
Enīs ü hem-nişīn hāne-i ʿışk
- 5477 Vefā amūz-ı yār nağz-ı güftār
Şafā efrūz yaʿni Zeyd-i dildār
- 5478 Bulāruñ kabrini idüb mezār ol
Olurdı derdile zār u nizār ol
- 5479 Niçe dürlü belā gördiklerinden
Hevā' yolında cān virdiklerinden
- 5480 Açub cān gözini dutmuşdı¹⁵⁰⁰ ʿibret
Vücūd mülkini başmışdı hayret
- 183b- İ 5481 Dilinden gitmezidi şiʿri Mecnūn
Oğurdı ākıdurdı dīdeden hūn
- 5482 Yürirdi vālih ü hayrān-ı dil-teng
Urırdı hasretile bağrına seng
- 5483 İderdi sūzile āh u enīni
Kılardı cān u dilden āferīni
- 5484 Dilinde mihr-i nār yandırub şemʿ
Gazellerden ki Zeyd itmişdi cemʿ
- 5485 Göñül dürcinde idib dürlerin derc
Hevā yolında kılurdı anı harc
- 166a- Ö 5486 Olar ʿışk içre iderdi müdārā
Bu itdi soñra sırr-ı āşikārā
- 5487 Yaturken bunlaruñ kabrinde bir gün
Gelür göñline kim bu hāl-i Mecnūn

¹⁵⁰⁰ dutmuşdı: tutmuşdı S İ

- 185a- S 5488 Hevā yolında idüb derd-i zād ol
Bu ʿālemden ki gitdi nā-murād ol
- 5489 Çü düşdi hāke mest-i lāʿubāli
ʿAceb anda ne resme oldı hāli
- 5490 Yatur mı hākde ol bilmeyüb kām
Ye içer mi ŧerāb-ı vaşıldan cām
- 5491 Fenā mülkinde bunlar hāklar mı
Beķā dārında nūr-ı pākiler mi
- 5492 Ayā icād iden cānıla ten
Bularuñ hālını kıl baña rüşen
- 5493 Dökerdi ķatre ķatre dīdeden āb
Bu fikr içinde gözin bağladı hʿāb
- 5494 Yaturken hūznile efķār içinde
Görir kendüyi bir gülzār içinde
- 5495 Ki ŧaħn-ı lāle vü gülden müzeyyen
Ṭulū nesrīnile eṭrāf-ı süsen¹⁵⁰¹
- 184a- İ 5496 Döşenmiş sebzesinden ferş-i mīnā
Açılmış nergisinden¹⁵⁰² çeşm-i bīnā
- 5497 Çiçekler rüşen itmiş devr-i bāğı
Uyarmış her ŧukūfe bir çerāğı
- 5498 Açılmış lāleler bitmiş çemenler
Ter_olmuş jāleden virdi semenler
- 5499 Aķar āyīne bigi āb-ı rüşen
Kenār-ı sebze-zār u bāğ-ı gülşen
- 5500 Hezār oķur hezārān dilsitānı
Ṭutar ŧīrinligiyle tāze cāmı
- 5501 Virür bülbülleri āvāz-ı dil-keş
Urırlar nālişiyile cāne āteş

¹⁵⁰¹ süsen: ʿālem süsen S

¹⁵⁰² nergisinden: sebzesinden Ö

- 5502 Şunuñ bigi müzeyyendür bu gülzār
Ne mişlin gördi gözine irür efkār
- 185b- S 5503 Zümürüdden bir ulu kuşuñ zībā
166b- Ö Yayılmış gülşen içre hūb-ı raʿnā
- 5504 İçinde iki çeşme var dil-gīr
Birisi hamr anuñ birisi şīr
- 5505 Kōnulmuş¹⁵⁰³ laʿlden dürden bağlanıb raht
Ol iki çeşmenüñ öñünde bir taht
- 5506 Bu taht üzre döşenmiş ferş-i dībā
Bihıştūñ ferşi bigi¹⁵⁰⁴ hūb u zībā
- 5507 İki meh manzar u hurşīd-i peyker
Oturmuş ferşüñ üstinde berāber
- 5508 Başından ayağa dek maṭlaʿ-ı nūr
Olub itmiş birbirini manzūr¹⁵⁰⁵
- 5509 Başında her birinüñ nürdan tāc
Bulurlar her nefesde kadr ü miʿrāc
- 5510 Gehī zīkr eyleyib derdin hevādan
Gelürler söze geçmiş mācerādan
- 184b- İ 5511 Gehī urub bular şeftālīye diş
İderler laʿl-i lebden hāl-i teftīş
- 5512 Gehī şevķile idüb cām mey-i nūş
Biribirini iderlerdi der- ağūş
- 5513 Gehī pūs u kenār u naql-i şeker
Gehī seyr-i kenār-ı havz-ı kevşer
- 5514 Buları gözlerünüñ Zeyd-i dildār
Görir yanında bir ferhunde aşār¹⁵⁰⁶
- 5515 Tırır bunlara oldı nāzır olmuş
Ne hīzmet ola diyü hāzır olmuş

¹⁵⁰³ konulmuş: kurulmuş S

¹⁵⁰⁴ bigi: gibi S

¹⁵⁰⁵ olub itmiş birbirini manzūr: tırır karşularında niçe biñ hūr İ

¹⁵⁰⁶ aşār: dīdār S

- 5516 Tutar elinde bir dürc-i güher-bār
İderdi her demdedür anlara îsār
- 5517 Dil ü cānını dutub¹⁵⁰⁷ şevķile tāb
Şorar ol şahşdan bīnende-i ħ̣āb
- 186a- S 5518 Ki bu iki kamer ruĥ kim tutar cām
İrem bağında nedür anlara nām
- 5519 Ne yerden bunda bunlar çözdü maĥmil
Neden cāy oldu bunlara bu menzil
- 167a- Ö 5520 Bu gülşen şahnımı dārü's-selāmuñ
Nedür ādını degil bu maķāmuñ
- 5521 Didi ol şahş iy mihr-i güzīde
Bu iki ıyş iden nūr-ı dīde
- 5522 Ki buldılar murādıyla tesellī
Biri Mecnūn'dur birisi Leylī
- 5523 Bu bāğ içre ki bunlar nūş ider cām
Cenān içine ʿAdn olmışdurur nām
- 5524 Çü Mecnūn oldu bulub baĥt-ı pirüz
Hevā bezminde ʿālem mihr-i¹⁵⁰⁸ efrüz
- 5525 Peş oldu cümleden bulub firāğ ol
Beķā dürcinde düşüb şeb çerāğ ol
- 185a- İ 5526 Bular kim ʿālem içre oldu peygām
Murāda irmedin gitdi ser-encām
- 5527 Berī olub fenā ālāyişinden
Beķā dārında bunlar dutdı mesken
- 5528 Çü virdiler cefā ile revānı
Şafāya irdi bunlar cāvidānı

¹⁵⁰⁷ dutub: tütub S

¹⁵⁰⁸ bezminde ʿālem mihr-i: burcında mihr-i ʿālem S

- 5529 Bu bāğ içre bular kim oldı maqbül
Ölüm bunlara dağı bulmadı yol
- 5530 Cihān bāğından ol kim yimedi ber
Cenān mülkinde urır cāne¹⁵⁰⁹ efser
- 5531 O ʿālemde řu kim hūznile geçdi
Mey-i řādıyı bu ʿālemde içdi
- 5532 Olar kim kıldılar¹⁵¹⁰ anda cefāda
Bularuñ bigidir bunda řafāda
- 186b- S** 5533 Yine çün mihr rüy-ı ʿālem-efrüz
Şalar şeb hırmanına āteş-i rüz
- 5534 Dilini germ idüb şevğden tāb
Olur bīdār ol bīnende-i hʿāb
- 5535 Yazub bu hʿāb-ı sırrını mezāra
Didi remzini hālqa āşikāre
- 5536 Bular unuttığını ʿıřķ-ı cemmāş
Cihān hālqına oldı Zeyd'den fāş
- 167b- Ö** 5537 Bu dünyā hālqıdur fāni dūhānı
O dünyā ehlidür bākī ü pākı
- 5538 Beķā kim pākde ola müyesser
Fenā vü hākendür cāne bihter
- 5539 Hārīmi ʿıřķa eyle cānı teslīm
Ki hūsrān-ı hevādan irmeye bīm
- 5540 Urırsıñ el kemān-ı ʿaşķ-ı cāne
İrüresin murād oğın nişāne
- 185b- İ** 5541 Hevāsı nola itse zühreler çāk
Ki semm-i¹⁵¹¹ ʿıřķdandur cāne tiryāk
- 5542 Şerāb-ı telh kim merdūddur ol
Olur ʿaşķıyla key řīrīn-i maqbül

¹⁵⁰⁹ cāne: yāşe S

¹⁵¹⁰ kıldılar: geçdiler S

¹⁵¹¹ ki sitem-i: semm gam S

- 5543 Ne şerbet kim ola derdiyle sem-nāk
Çü sākī ʿışk ola olmaya bāk
- 5544 Olursa nīş bigi¹⁵¹² hamr-ı nā-ḥoş
Çü ʿışk elinden ire ol olur nūş
- 5545 Bu kışsa nazm bunda buldı pāyān
Mübārek eylesün devrāne sübhān
- 5546 Buña bu ḥātīme mesʿūd olsun
Serencāmı bunuñ maḥmūd olsun
- 1513 خاتمت کتاب و بیان تاریخ
- 187a- S 5547 Çün irdi kıfl-ı cān gencine miftāḥ
Fütūḥından idüb meftūḥ-ı fettāḥ
- 5548 Görindi fātiḥa fethiyle rāh
Ki irdi ḥātīme elḥamdülillāh
- 5549 İrāde-i şūret olub ʿışk-ı Mecnūn
Bezendi cān bigi¹⁵¹⁴ bu ḥūb-ı mevzūn
- 5550 Żuhūr itdi giyüb rūmi ḳabāyi
Ḳamu ʿuşşāḳa kıldı merḥabāyi
- 5551 Cemāl-i luṭfla merḡüb oldı
Kemāl-i ḥüsne maṭlūb oldı
- 5552 Bezendi bāḡ-ı ʿışkuñ güllerinden
Benefşe vü süsen ü sünbüllerinden
- 168a- Ö 5553 Bedīʿi oldı ʿmeʿāniden beyānı
Refīʿi oldı şānāyiʿden ʿayānı
- 5554 ʿAcīb-i dehrüdüür aḳvāl¹⁵¹⁵ içinde
Ġarīb-i ʿaşrıdır aḳvāl¹⁵¹⁶ içinde
- 186a- İ 5555 Muʿaṭṭardur hevā'-i müşk-bārı
Münevverdür feżā-i sebze-zārı

¹⁵¹² bigi: gibi S

¹⁵¹³ درخواب دین زید لیلی و مجنون Ö *Kitabın tamamlanması ve tarihin açıklanması*

¹⁵¹⁴ bigi: gibi S

¹⁵¹⁵ aḳvāl: aḳvāl S

¹⁵¹⁶ aḳvāl: aḳvāl S

- 5556 Beyāz-ı ravza-i rızvāne beñzer
Sevād-ı gülsitān-ı cāne beñzer
- 5557 Riyāz çeşme-sār-ı dil-küşādur
Ki āb-ı hıẓr bigi¹⁵¹⁷ cān fezādur
- 5558 Ziyāde mihr bigi¹⁵¹⁸ gösterir ruḥ
Cemāl-i bāğ düşdi ḥūb-ı ferrūḥ
- 5559 Elā iy bülbül-i bāğ-ı me‘āni
Ki zeyn itdūñ bu zībā dāstānı
- 5560 Hevā’ ile dilüñdür rūḥ-ı perver
Sözüñ dürr-i ruḥ-ı ma‘nide ziver
- 5561 Olalı baḥr-ı ışk içinde gavvāş
Çıkarduñ niçe dürlü gevher-i ḥāşş
- 187b- S 5562 Heves baḥrında kılub ‘ömriñü ḥarc
Bu zībā nazm-ı dürrin eyledüñ derc
- 5563 Biḥamdillah ki virüb dehr-i emānı
İrürdüñ gāyete bu ‘dāsi-tānı
- 5564 Çü fikrūñ dürcinūñ mihrin götürdüñ
Bu ra‘nā dürlereñ nazmın getürdüñ
- 5565 Me‘āni baḥr-ı dürinden Nizāmi
Bu bıkı-i zeyn kılmışdı temāmi
- 5566 Çeküb dirlügimi dehriyle renci
Çıkarıdı maḥzeninde penc-i künci
- 5567 Bu penc-i penc dilber bigi¹⁵¹⁹ peydā
Müzeyyen kıldı virüb şekl-i gurrā
- 5568 Bularuñ her biridür gerçi dilber
Çamudan līk budur ḥūb manzar
- 168b- Ö 5569 ‘Arūs fikri bu gayrı kenizüñ
Buları böyle buldı ṭab‘-ı zırūñ

¹⁵¹⁷ bezendi bigi: yüzünden can gibi İ

¹⁵¹⁸ bigi: gibi S

¹⁵¹⁹ bigi: gibi S

- 186b- İ 5570 Çü hüsn-i ma'niyedür ıışk-ı ziver
Bu ziverle bezenmez gayrı peyker
- 5571 Diyār-ı ıışkıla varise kânün
Mu'ayyendür ki olubdur ıışk Mecnün
- 5572 Hevāye virdi kamu kār u bārın
Geçürdi mihnetiyle rüzgārın
- 5573 İdüb derd ü gamıyla zindegānı
Şoñ ucu ıışkıla virdi revānı¹⁵²⁰
- 5574 Tutar ıışkıla gerçi 'aşık-ı ülfet
Velī yok 'ālem-i ıışk içre vuşlat
- 5575 Çü vuşlat buldılar Şirīn ü Hüsrev
Yoğıdı ıışkdan anlarda pertev
- 5576 Ki kalub zevk-i şehvānīde anlar¹⁵²¹
Şafā bulmadı rühānīde anlar
- 188a- S 5577 Bu oldı çün kemāl-i ıışka manzar
Cemāl-i penç-i hūba düşdi ziver
- 5578 Olubdur bunda rüşen sırrı 'aşık
Bu düşde bezm-i ıışk¹⁵²² içre yarāşık
- 5579 Çü oldı şehre bend-i rüy-ı āfāk
Budur olan temāşā gāh-ı uşşāk
- 5580 Çü dutdı¹⁵²³ ādile şehri ü diyārı
Nizāmı hamsesinüñ iştiharı
- 5581 Kalem seyrinde uşşāka bulaşmış
Çeküb gurbet-i 'Acemden Rūma gelmiş¹⁵²⁴
- 5582 Çü düşmiş gerçi bulmuş kadr-i ziynet
Velī te'sir idüb āsar-ı gurbet

¹⁵²⁰ İ: -

¹⁵²¹ anlar: bunlar S

¹⁵²² 'aşk: cān S

¹⁵²³ dutdı: tutdı S

¹⁵²⁴ gelmiş: düşmüş S

- 5583 Getürmiş bigi¹⁵²⁵ hattıñ rüy-ı şahid
Bunuñ olmuş berz-i bāzār-ı kāsıd
- 5584 ‘Acemde cān bigi¹⁵²⁶ ki olmuşdı maqbül
Ġarīb olmuş turırken Rūmda ol
- 5585 Dil-i Şeyhīde ki oldu şevk-i peydā
Çü ol penç dilberi itdi temāşā
- 169a- Ö 5586 Yürüyüb atlas-ı zerrine hāme
187a- İ Düzetdi Hüsrev ü Şirine cāme
- 5587 ‘Acem maḥbūbına Rūmī ḳabāyı
Giyürüb buldı anda merḥabāyı
- 5588 Cemāli ḥūbıdı düşdi daḫi ḥūb
Bes_ oldu cān bigi¹⁵²⁷ dillere maḥbūb
- 5589 Libās gerçi anuñ düşdi reñgīn
Bu ḥūbı gördim andan daḫi Şirīn
- 5590 Münevver-i ‘aşḳ nūrından cemāli
İrürmiş ḡayete ḥüsn-i kemāli
- 5591 ‘Acem resmince ḥūbıdı ḳabāsı
Giyürdim aña Rūmīden libāsı
- 188b- S 5592 Bir atlasdan ki anı üstād-ı zer-bāf
Görirse üstātlıḳdan urmaya lāf
- 5593 Ḥarīri maḥv olmuşdur zerīnden
Mürraşā‘ dur şanāyi‘ cevherinden
- 5594 Ḳabā’i fers ki olmuşdı muvāfiḳ
Libāsı Rūm hem düşdi yarāşıḳ
- 5595 Bu ṭonı bulmaya fikr iden ādem
Libās-ı Hüsrev ü Şirīn’den kem
- 5596 Çü bu ḥūba muvāfiḳ geldi cāme
Yarāşıḳ düşse tek mi ḥāş u ‘amme

¹⁵²⁵ bigi: gibi S

¹⁵²⁶ bigi: gibi S

¹⁵²⁷ bigi: gibi S

- 5597 Egerçi mu^ctedil oldı mizācı
 abūl-i āhe vardur itiyācı
- 5598 Cemāl-i māh u uride sūre rāh
 Eger olurısa mabūl Cem-i-āh
- 5599 Ola mehūr üsnile bu dilber
 abūl-i āhila ger bula zīver
- 5600 Dile cān ba ola būy-ı vuūlı
 Mu^caar ide ger ^cıtr-ı abūlı
- 187b- İ 5601 Zer ider lutfıla ü ola afācı
 uru āki abūlı kimiyāyı
- 5602 Biamdillah ki āib-i dildür o āh
 Bulubdur nazm u neriñ sırrına rāh
- 169b- Ö 5603 Me^cāni cevherinden behre dur
 Bilür adrin bunuñ ^cālī nazardur
- 5604 ü nūr-ı ma^crifetle oldı lāmi^c
 Bu yolda zametüñ olmaya zāyi^c
- 5605 Ki oldur zübde-i evlād-ı ādem
 Vücūd-ı cevherīdür cān-ı ^cālem
- 5606 Ümīzi dehrdür devrān iinde
 Murād-ı ^cardur āvān iinde
- 189a- S 5607 Meger Ha lutfına āyīnedir ol
 Ki oldı cān bigi¹⁵²⁸ ^cālemde mabūl
- 5608 Meger ul-ı ilāhī mazarıdur
 Muammed sırrınuñ ki ol zīveridür
- 5609 Meger nūr-ı üdādur pāk-i zātı
 Ki iyā itdi cūdı kāyinātı
- 5610 Seā vü ^cadl vü ināfile mevūf
 ayā vü ^cilm¹⁵²⁹ vü isāniyle ma^crūf

¹⁵²⁸ bigi: gibi S

¹⁵²⁹ ilm: ilm S

- 5611 Kelām-ı luṭfı faḥr-ı ehl-i ʿirfān
Kemāl-i cūdı faḥr-ı āl-i Osmān
- 5612 Belāḡat bāḡınuñdur tāze serverī
Feṣāḡat gülşeninüñdür tezrevī
- 5613 Ḥalāvatde¹⁵³⁰ peyāmı ḡüb-ı mevzūn
Leṭāfetde kelām-ı dürr-i meknūn
- 5614 Henüz irmişdür ʿünvān-ı şebābe
Ki ḡüsni nükte āte āfitābe
- 5615 Ḥatt-ı müşkīn belürdikde cemāli
Şuna irişdi nazm içre kemāli
- 188a- İ 5616 Ki Selmān'dan kılub Cemşīd ü Ḥurşīd
Münevverdi nitekim şekl-i nāḡīd
- 5617 Urırdı ḡüsn-i dilberden daḡi dem
Ṭutardı zıynetinden cān-ı ḡurrem
- 5618 İderken nazmda ol şāḡ u vālā
ʿAcem efkār-ı ibkārın temāşā
- 5619 Çü gördi luṭfıla ol dil-sitānı
Giyürdi aña ḡilʿat-ı Ḥüsrevānı
- 170a- Ö 5620 Ḳabā'-ı Rūmi ile ānı mevzūn
İdüb nazm itdi ol Şāḡ-ı ḡümāyūn
- 5621 Kelāmında kemāle irdi Cemşīd
Ziyā ḡüsniyle virdi dehre ḡurşīd
- 5622 Çü virdi ḡüsn-i nazm-ı rūḡa eşvāḡ
Dinildi adına āyāt-ı ʿuşşāḡ¹⁵³¹
- 5623 Ki tāriḡ oldu adı ḡatmine hem
Degildür ʿaḡla bu tāriḡ-i mübhem¹⁵³²
- 189b- S 5624 Şafā küncine bulub fetḡ-i bābı
Yazarken şāḡ-ı ʿālem ol kitābı

¹⁵³⁰ ḡalāvatde: melāḡatde S

¹⁵³¹ S: -

¹⁵³² S: -

- 5625 Dili bīmāre olmağa devā-sāz
Bu k̄anūnıla olmuşdım şifā-sāz
- 5626 Göñül mir-ātına irüb tecellī
Bu h̄übı yazmağa düşmişdi meylī
- 5627 Sitanbul içre olub ibtidāsı
Daği görünmeziken intihāsı
- 5628 Baña devrān ki çok bāziçe kıldı
Teraḥḥüm eyleyüb Yunān'a şaldı
- 5629 Ki ol Hānuñ irişdüm hizmetine
Giyüb hil'atlerin bindüm atına
- 5630 Çü gördüm baña bu luḥfın ilāhuñ
Kitābı bağladum ādına Şāhuñ
- 188b- İ 5631 Temāma irdi sulṭān devletinde
Dilerim¹⁵³³ kim bula rağbet k̄atında
- 5632 Kitābuñ nazmına olmaḥda meşḡül
Mu'āşır düşdi ol Şāhile bu k̄ül
- 5633 Bulub bir yıl içinde fetḥ-i bābı
Bu nazmıyla o sulṭānuñ kitābı
- 5634 Temām oldı daği k̄almadı nokşān
Ol oldı mihr-i bu meh bigi¹⁵³⁴ raḥşān
- 5635 Olubdur bende bu ol hoş nihāde
Ki ol şeh-zādedür bu bende-zāde
- 5636 Rebī' ül evvel-i tāriḥ-i fāḥir
Bidāyet buldı anda bu cevāhir
- 170b- Ö 5637 Bunuñ kim ıışkıla oldı nizāmı
Dinildi Gülşen-i Uşşāk nāmı
- 5638 Hevā' bu gül-şeni k'itdi mu'aṭṭar
Göründi ḥatm-i tāriḥine mazḥar

¹⁵³³ dilerim: umarım S İ

¹⁵³⁴ bigi: gibi S İ

- 190a- S 5639 Eger bu ad virmezise tesellī
Laḳabdur diyeler Mecnūn u Leylī
- 5640 Cemāze'l-āḫir ayında nihāyet
Bulub yazıldı nazma irdi ḡāyet
- 5641 Tütub yüz Ḳonya şehrinde temāme
Bu zīverle beyāza geldi nāme
- 5642 Çiger geçdi iki ay u iki yıl
Veli ma'ñide bir yıl olmadı bil
- 5643 Gehī āvāre oldum ḡāh bīmār
Gehī hizmetde idüm çār u nāçār
- 5644 Gehī işḡalden ḡāhī seferden
Gehī kılletden ü ḡāhī ḫaçardan
- 5645 Ki fikr itmege bulmazdum mecālī
Çekerdüm dehr-i ḳahrından melālī
- 189a- İ 5646 Aralıkda egerçi dūr düşdüm
Biḫamdillah ki maḳşūda irişdüm
- 5647 Bulub fazl-ı ilāhīden ğināyet
Eşiginde o şāhuñ buldı ḡāyet
- 5648 İlāhī çünki virdüñ fetḫ-i bābı
K'irerdüm ḡāyete nazm-ı kitābı
- 5649 Virüb luṭfuñ yüzinden buña zīver
O Ḥüsrev gözine şīrīn göster
- 5650 Ḳabūli cevherin it başına tāc
Bu revāḳına eyleme omāc
- 5651 Olub ḫūş raḡbet ile buña meylī
Bunu ḳıl luṭfıla şāhuñ tuḑeyli
- 5652 Nitekim devr ide çarḫ-ı müebbed
Cihānda adıyla ḳıl muḫalled
- 5653 Ḥüdā eyā nefis olub 'aḳluma māni'
Ki itdüm sehvile 'ömrimi zāyi'

190b- S	5654	Yakīn olmışdurur hamsīne yaşum Ne için akmaya derdiyle yaşum
171a- Ö	5655	Ki hāli olmadım sehv ü zeleden Rehā bulmadı dil tül-i emelden
	5656	Çi ger ādem görünürden nazarda Velīkin her işüm havf-ı hatarda
	5657	Eger irmezse envār-ı hidāyet İder kim beni ezlām-ı dalālet
	5658	Eyā luṭf-ı ehl-i haḳḳıçün ilāhūñ Çü ādı añıla bu pür günāhuñ
	5659	Teraḥḥüm eyleyüb nūr-ı şafādan Meded kıluñ bu mücrime duʿādan
	5660	İlāhī kııl revānın zevķile şād İdenüñ Şāhidī'yi hayrıla yād

SON SÖZ

Leylâ ile Mecnûn mesnevisi üzerine değişik ve çok sayıda çalışma yapılmıştır. Mesnevi tasavvûfî yönü ile özellikle ön plana çıkarılmıştır. İkiliğin ortadan kaldırılıp, birliğin potasında bir aşkın yoğrulması ve bu aşk hikâyesinin “gerçek”, “tek” varlık Allah aşkında nihayete ermesi eseri defâatle incelenmeye değer hale getirmiştir.

Edirneli Şâhidî de kendinden öncekiler ve kendinden sonra gelecek bir çok sanatçı gibi bu hikâyeyi kaleme alanlardan biri olmuştur. Edirneli Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i Uşşâk) adlı mesnevisini çalışmaktaki asıl amaç ise, Anadolu sahasında bu konuda yazılan ilk mesnevi olmasına rağmen hakkındaki sınırlı bilgi ile yetinilmesidir. Oysa yazıldığı yüzyıla paralel konu seçimi, şairin hikâyeyi anlatım şekli, kullandığı dil ve üslup vb. özellikleri bu mesnevinin edebiyat tarihimiz açısından önemini tartışılmaz hale getirmektedir.

Çalışma neticesinde Edirneli Şâhidî'nin hayatı hakkındaki sınırlı bilgi, “Cem Şâirleri” olarak sonradan adlandırılmış bir oluşumun içindeki bilgilerle pekiştirilmiştir. Bunun yanında çalışmada, şair hakkındaki edebi anlamdaki değerlendirmeler ve yaklaşımlar, mesnevinin unsurları dahilinde aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışma, nüshadan yola çıkarak Anadolu'da yazılan ilk Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin, yanlış bilinen bir bilgi olan beyit sayısı hakkında detaylı ve titiz bir inceleme yapmıştır. Mesnevinin mevcut üç nüshasındaki beyitler tek tek sayılarak eksikler tespit edilmiştir. Nüshaların her birinde bir diğerinde olmayan beyitlerin varlığı görülmüştür. Her nüshadaki eksik beyitler, metnin tamamına eklenerek, mesnevinin 6446 değil 5660 beyit olduğu ispatlanmıştır.

Ayrıca mesnevinin üç nüshasının edisyonlu kritiği yapılarak nüshalar arasındaki farklar detaylı olarak ortaya çıkarılmıştır. Klasik bir mesnevîde bulunan bölümlere sahip olan nüshaların bütün bölümleri tek tek incelenerek, eserde bulunan nazım şekilleri ve türler incelemeye tabi tutulmuştur.

Mesnevinin tahlili roman inceleme metoduna göre ayrıntılı bir şekilde yapılmıştır. Bunun yanında şairin dili, anlatımı, üslûbu; eserin tasavvûfî yönü, sosyal yönü; eserin Anadolu'da ilk kez yazılmasından dolayı poetik bir değerinin olduğu düşünülerek, şairin poetikası eseri tanıma ve tanıtmaya açısından detaylı bir şekilde değerlendirilmeye

tabi tutulmuştur. Aynı şekilde eserdeki atasözlerinin, deyimlerin ve iktibasların eser açısından önemleri vurgulanarak her biri açıklanmıştır.

Edirneli Şâhidî'nin bu çalışma sonucunda divan şiiri geleneğine uygun bölümlemelerle mesnevisini oluşturduğu tespitinden sonra şairin, döneminin birinci sınıf bir öyküleme ustası olması gerektiği, nazım alanında da dikkate değer bir söyleyişi olduğunun görülmesi gerekliliği dikkatlere sunulmuştur. Bunun yanında şairin gerek döneminin modası, gerekse bireysel tercihleri dolayısıyla zaman zaman tasvir beyitlerini özellikle uzatmaktan geri durmadığı, diğer dikkatler arasında yer almıştır. Bunun yanında divan şiirinin yüzyıllar içinde esas kimliğini oluşturan süslü ve sanatlı söyleyişi Edirneli Şâhidî'nin geleneğin gerektirdiği ölçüde tercih ettiği, farklı olmak adına, şahsına ait sıradışı bir abartıyı tercih etmediği eserindeki anlatımından yola çıkılarak çalışmada aktarılmıştır.

Edirneli Şâhidî'nin mesnevi içinde geçen birçok gazelinde mahlasını kullanmaktan imtina ettiği çalışmada belirtilmiştir. Özellikle Süleymaniye nüshasında birkaç yerinde geçen “Şâhidî” libaresinin özellikle tahrif edildiği de görülmüştür. Bu noktada Fuzûlî'nin de Edirneli Şâhidî'den sonra yaşadığı tarihlerle sabitken, şairin *Divân*'ında ve *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisindeki bazı gazelleri Edirneli Şâhidî'nin etkisi altında kalarak yazdığını söylemek yerinde olacaktır.

Bu bilgilerle *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisini ilk kez kaleme alan Nizâmî ve bu hikâye ile edebiyat tarihimizde önemli bir yeri olan Fuzûlî'nin eserleri bu çalışmada karşılaştırmaya tabi tutularak mesnevilerin olay örgüleri bakımından aralarındaki benzerlikler ve farklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bir diğer önemli tespit, Fuzûlî'nin tam aksine, Edirneli Şâhidî'nin *Leylâ* ile *Mecnûn*'u beşer bağlamında daha çok düşündüğü, onlara efsanevi bir kimlikten uzaklaştırdığıdır. Yalnız bu uzaklaştırmada mesnevideki aşkın temeli sayılan, tasavvûfî bakışla yoğrulmuş *Mecnûn*'un mistik kimliğinin, eserin özünde aynı kalması şairin başarısı açısından önem arz etmektedir. Kısacası Şâhidî, *Leylâ* ile *Mecnûn*'un aşkını hem beşeri, hem de ilâhi bağlamdan uzaklaştırmadan okuruna aktarmayı başarmıştır.

Ayrıca çalışmada Şâhidî'nin anlatımının bu dönemde yaşayan çoğu sanatçının aksine son derece yalın, anlaşılır, sade, samimi ve akıcı olduğu tespit edilmiştir. Bu

özellik, anlatmaya bağlı edebi eserin yani mesnevinin özelliğinden de kaynaklanabileceği gibi, bunda Şâhidî'nin kendine örnek aldığı isim Şeyhî'nin de etkisi olduğu, şairin kendi ifadeleri de dikkate alınarak, ortaya koymuştur. Ayrıca bu noktada Şâhidî'nin de seçtiği dil, tür ve konu sosyal ve edebî yönden bu dönemde, yüzyılın ve ondan sonra gelenlerin yol haritasını çizmesi açısından önemli bir katkısının olduğunu vurgulamak yerinde olacaktır.

Son söz olarak bu çalışma; Anadolu sahasında 15. yüzyıl itibariyle ilk kez yazılan Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin mevcut üç nüshasını karşılaştırıp, olay örgüsü ve dil anlatım bağlamında da şairi ilk kez detaylı olarak incelemiş ve mesnevinin 5660 beyit olduğu açığa çıkarılmıştır. Buradan yola çıkarak çalışma Türk edebiyatı tarihi içinde bir ilke imza atması dolayısıyla müstesna bir şahsiyeti tanıma, tanıtmaya açısından bir eksikliği gidererek, şairin gelecek nesillere öğretilmesi anlamında da bir adım atmıştır.

KAYNAKÇA

Akalın, Nazir, “Nizami-yi Gencevi ile Fuzuli-yi Bağdadi'nin Leyli u Mecnun Mesnevilerinin Tartışmalı Mukayesesi”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 3, Konya 1997, s. 207-215.

_____, *Şairin Eldivenleri*, Meneviş Kitapları, Ankara 2003.

Akkuş, Metin, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası-Edebi Türler ve Tarzlar*, Fenomen, Ankara 2006.

Aktaş, Şerif, *Şiir Tahlili-Teori Uygulama*, Akçağ, Ankara 2009.

Akün, Ömer Faruk, “Divan Edebiyatı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2003, c. IX, 394-400.

Akyüz, Kenan; Beken, Süheyl; Yüksel, Sedit; Cunbur, Müjgan, *Fuzûli Dîvânı*, Akçağ, Ankara 2000.

Aliyev, Sabir, “Leyli vü Mecnûn'da Tanrı ve İnsan Sevgisi”, *Fuzûli Kitabı*, İstanbul Yayıncılık, İstanbul 1996.

Atay, Hakan, *Heves-Nâme'de Aşk Oyunu: Tâci-zâde Cafer Çelebi'nin Özgünlük İdeali*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003.

Ateş, Ahmet, “Leylâ ile Mecnûn”, *İslâm Ansiklopedisi*, MEB Yayınları, İstanbul 1988.

Aynur, Hatice, “Cem Şâirleri”, *İlmî Araştırmalar Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, İlim Yayma Cemiyeti, İstanbul 2000.

Banarlı, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Devlet Kitapları, İstanbul 1971.

Batıslam, H. Dilek, “Divan Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi, Mürâca'a-Dedim-Dedi”, *Folklor/Edebiyat*, S.22, 156-58.

Canım, Rıdvan, *Latîfi-Tezkiretü 'ş- Şuârâ ve Tabsırâtü 'n- Nuzamâ*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 2000.

_____, *Edirne Şâirleri*, Akçağ, Ankara 1995.

- Coşkun, Menderes, , “Klasik Türk Şairinin Poetikası Üzerine”, *Bilig*, S. 56.
- Çiçekler, Mustafa, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2004.
- Demir, Yavuz, *Anlatıcılar Tipolojisi*, Akçağ, 1995.
- Demirci, İlyas- Terzioğlu, İbrahim- Ürküt, Mahmut, *Osmanlı Padişahları, Uluslararası Kaşgar'dan Endülüs'e Türk İslam Şehirleri Sempozyumları Kapsamında 'Gazi Kars Şehrengizi'*, Türk Dünyası Mühendisler ve Mimarlar Birliği Yayınları.
- Devellioğlu, Ferid, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara 2004.
- Doğan, M. Nur, *Fuzûlî'nin Poetikası*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1997.
- _____, *Fuzûlî Leylâ ve Mecnûn*, Çantay Kitabevi, İstanbul 1996.
- Eliot, T.S. , *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Yeni Dünya, İstanbul 1994.
- Erbay, Nazire, “Mesnevi ve Mekân”, *Edebiyat Ortamı*, S.14.
- _____, “Cem Şâiri Edirneli Şâhidî'nin ‘Leylâ vü Mecnûn’ (Gülşen-i Uşşâk) Mesnevisi”, *Dergah*, 23, (265), Mart 2012.
- _____, “The Poet Opening the Gate for Fuzûlî: Edirneli Şâhidî”, *International Journal of Turcologia*, Volume VI- N.12- Automne/Autumn 2011.
- Erdoğan, Abdüllatif, *Mevlana Sözlüğü*, Lamure, İstanbul 2006.
- Erkal, Abdülkadir, *Divân Şiiri Poetikası (17. Yüzyıl)*, Birleşik Yayınları, Ankara 2009.
- Gibb, E. J. Wilkinson, *Osmanlı Şiir Tarihi I-II*, Akçağ, Ankara 1999.
- Göle, Münir, “Aşk Melankolisi Diye”, *Cogito*, S. 51, 169.
- Güler, Zülfü, “Şeyh Galip Divânında Ayna Sembolü”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.1, Elazığ 2004, 103-121.
- _____, “Leylâ Mecnûn'da Evlilik ve Aile Teması”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.1, Elazığ 1999.

- Güngör, Erol, *İslâm Tassavvufunun Meseleleri*, Ötüken, İstanbul 1998.
- Günay, Ünver, “XV. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Sosyo- Kültürel Yapı, Din ve Değişme”, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 14, 21-48.
- Holbrook, Victoria, “Klasik Sonrası İmge- Okyanussal Benlik”, *Toplum ve Bilim*, S.72, 199-211.
- Horata, Osman, “Mesneviler”, *Türk Edebiyatı Tarihi 2*, TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2006.
- _____, “Cem Şâirleri”, *Türk Edebiyatı Tarihi 2*, TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2006.
- İnalcık, Halil, *Şâir ve Patron*, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2003.
- İpekten, Haluk, *Divan Edebiyatında Edebi Muhitler*, MEB. Yayınları, İstanbul 1996.
- _____, *Fuzûlî Hayatı, Sanatı Eserleri*, Akçağ, Ankara 1996.
- İsen, Mustafa, “Cem Şâirleri- Ötelerden Bir Ses”, *Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Akçağ, Ankara 1997.
- İz Fahir, Kut Günay, *Büyük Türk Klasikleri 2*, Ötüken, İstanbul 1985.
- Jung, C. G., *Doğu Metinleri'ne Psikolojik Yaklaşım*, İnsan Yayınları, İstanbul 2001.
- Kamışlı, Elif, “Melankoli ve Parlayan Zırhlı Şövalye Sendromu”, *Cogito*, S.51.
- Karabey, Turgut, *Ahmet Paşa- Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, Akçağ, Ankara 2010.
- Karahan, Abdülkadir, *Fuzûlî'nin Muhiti, Hayatı ve Sanatı*, TC Kültür Bakanlığı Türk Klasikleri, Ankara 1995.
- Karayazı, Nurgül, *Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûn'unda Tasavvufî Kavramlar ve Unsurlar*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.

- Kısakürek, Necip Fazıl, *Tasavvuf Bahçeleri*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1983.
- Kocaer, Abdullah Feyzi, *Sahîh-i Buhârî*, Hüner Yayınları, İstanbul 2004.
- Kocakaptan, İsa, *Açıklamalı Edebi Sanatlar*, MEB Yayınları, İstanbul 1992.
- Kocatürk, Sadettin, *Mevlana'da Varlık, İnsan, Aşk ve Ölüm Teması*, TC. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- Köprülü, M. Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken 1986.
- Kutluk, İbrahim, *Kınalı-zâde Hasan Çelebi-Tezkiretü's Şuarâ*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1978.
- Özek, Ali; Karaman, Hayreddin; Turgut, Ali; Çağrııcı, Mustafa; Dönmez, İbrahim Kâfi; Gümüş, Sadreddin, (haz.) *Kur'ân-ı Kerîm*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1993.
- Külekcî, Numan, *Mesnevi Edebiyatı Antolojisi*, Bakanlar Media, Erzurum 1999.
- Kütük, Rıfat, "Türk Mesnevi Geleneğinde Gazelin Kullanımı", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 4/7, 647.
- _____, *Larendeli Hamdi'nin Leylâ ile Mecnûn Mesnevisi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2002.
- Levend, Agah Sırrı, *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi*, TTK Basımevi Ankara 1959.
- Narlı, Mehmet, *Şiir ve Mekân*, Hece Yayınları, Ankara 2007.
- Oğraş, Rıza, "Türk Edebiyatında Kitap Yazımına ve Basımına Tarih Düşürme Geleneği", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 2/4, s. 655.
- Okay, Orhan, *Edebiyat ve Edebi Eser Üzerine*, Dergah Yayınları, İstanbul 2011.
- _____, *Poetika Dersleri*, Hece Yayınları, Ankara 2004.

- _____, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Dergah Yayınları, İstanbul 2011.
- Okuyucu, Cihan, *Divan Edebiyatı Estetiği*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004.
- Özcan, Nezahat, Fuzûlî'nin Leylâ ile Mecnun Mesnevîsinde Aşk - Gelenek Çatışması”, *Gazi Türkiyat* 2010, S.6.
- Pala, İskender, “Osmanlı Dünyasında Edebi Hayat”, *Osmanlı Medeniyeti, Osmanlı Tarih Araştırmaları*, Klasik Yayınları, İstanbul 2005.
- _____, *Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ, Ankara 1989.
- _____, “Leylâ ve Mecnûn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2003.
- Pekolcay, Necla, *İslâmi Türk Edebiyatı*, Dergah Yayınları, İstanbul 1981.
- Rûdânî, *Büyük Hadis Külliyyatı*, Cem’ul- Fevâid min Câmi’il us’ul ve Mecmâ’iz- zevâid, İz Yayıncılık.
- Safa, Peyâmi, *Sanat- Edebiyat-Tenkit*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1985.
- Sâmi, Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları (2. Baskı), İstanbul 1987.
- Süreyya, Mehmet, *Sicill-i Osmânî-Osmanlı Ünlüleri 5*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.
- Şengül, Mehmet Bakır, “Romanda Zaman Kavramı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.16.
- Şentürk, Ahmet Atilla, “Klasik Şiir Estetiği”, *Türk Edebiyatı Tarihi 1*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2006.
- Şerebâsî, eş Ahmed, *75 Kudsî Hadisin Tercüme ve Şerhi*, (tetkik ve tak. Ahmed Davudoğlu, çev. Nâim Erdoğan), Çile Yayınları, İstanbul 1981.
- Şimşek, Esmâ, *Leylâ Mecnûn Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2000.

- Tahrallı, Mustafa, *Fuzûli Kitabı*, “Leylâ ve Mecnûn Üzerine”, İstanbul Yayıncılık, İstanbul. 1996.
- Tarlan, Ali Nihat, *Nizâmî- Leylâ ile Mecnûn*, MEB Yayınları, Ankara 2001.
- Tekin, Mehmet, *Roman Sanatı*, Ötüken, İstanbul 2009.
- _____, “Aşk Romanında Anlatıcının Halleri”, *Yeni Türk Edebiyatı*, S. 2.
- Timurtaş, Faruk K., “Türkiye Edebiyatı- (13-15. Yüzyıl)”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara 1992, s. 116.
- Topbaş, Osman Nuri, *Muhabbetteki Sır*, Erkam Yayınları, İstanbul 2005.
- Tuman, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî, Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- Turan, Lokman, “Türk Mesnevi Geleneğinde Gazelin Kullanımı”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 4/7, s. 647.
- Turinay, Necmeddin, “Klasik Romana ve Leylâ vü Mecnûn’a Dâir”, *Fuzuli Kitabı*, İstanbul Yayınları 1996.
- Türkdoğan, Melike Gökcan, *Klasik Türk Edebiyatında Yusuf ile Züleyha Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Entütisi Erzurum 2008.
- Tüzin, Derya, “Farklı Kültürel Ortamlarda Üretilen Anlatılarda Kadın Algısı”, *Milli Folklor*, 2010, S. 88.
- Ülgener, Sabri, *Zihniyet, Aydınlar ve İzmler*, Derin Yayınları, İstanbul 2006.
- Wellek, Rene; Varren, Austin, *Edebiyat Teorisi*, Akademi Kitabevi, İzmir 1993.
- Yeniçel, Necati; Kayapınar Hüseyin, *Sünen-i Ebû Dâvud Terceme ve Şerhi*, Edeb: 2, Şamil Yayınları, İstanbul 1987.
- Yılmaz, Saim, *Nizâmî’nin Estetik Anlayışı*, Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 2002.

Yılmaz, H. Kâmil, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1998.

E- KAYNAK

Durmaz, Adnan, “Mecnûn’un Korkaklığı Leylâ’nın Yüceliği”, Erişim Tarihi: 29.08.2011, <http://www.antolojimiz.com/siirdetay.jsp?siirId=1350&fRecord=0>

Ertugral, Yusuf, “Ayna Sırr-ı Şemsi Tebrizi”, www.izedebiyat.com/yazi.asp?id=49944
www.edebiyol.com/divan_edebiyati_tarihi_gelisimi.html

ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1.../h/mesnevilereditorsunusu.pdf

www.diledebiyat.net, sites.google.com/site/.../turk.../15-yüzyıl-mesnevileri

www.ilkvahiy.net

www.tdk.gov.tr

<http://www.kuranmeali.org>

DİZİN

(Şahıs, Eser, Yer ve Kavram)

A

Abdî · 11
 Abdülvâsi Çelebi · 10
 Adn Bağı · 56
 Âhî · 9, 11
 Ahmed Dâi · 1
 Ahmet Paşa · 2, 8, 9, 13, 37
 Ali Kuşçu · 7
 Ali Şir Nevâi · 8
 Ankara Savaşı · 1
 Arabistan · 94
 Ashab-ı Kehf · 169
 Asonans · 146
 Âşık Çelebi · 13
 Âşık Paşâzâde · 11
 Attar · 2
 Aynî · 12, 13, 32
 Ayyûkî · 45
 Aziz Theresa · 187

B

Bahariyye · 41, 142
 Bahrü'l-Hakâyık · 10
 Bâkî · 9
 Balkanlar · 3, 4, 5
 Bayramîlik · 7
 Behiştî · 10
 Bekâi · 10
 Bektaşîlik · 7
 Beşâret-nâme · 10
 Beyazıd Bestamî · 168
 Beyazıd · 6
 Bihiştî Ahmed Sinan · 10
 Bursa · 1, 12
 Bülbül-nâme · 10

C

Camasbnâme · 1, 11
 Candaroğulları · 1
 Celîlî · 232
 Cem Sultan · 5, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 18, 33, 41, 185,
 216, 222

Cem Şâirleri · 12, 13, 14, 15, 185
 Cemâlî · 10, 58
 Cemşid ü Hurşid · 10, 17
 Ceneviz · 5
 Cinân-ı Cenân · 1

Ç

Çaşnigirbaşısı Ayâs Beg · 13
 Çelebi Mehmet · 1, 2, 4
 Çengnâme · 1, 8

D

Dadaloğlu · 211
 Devşirme · 6
 Divân · 1, 2, 15, 19, 22, 26, 185, 186, 223

E

Edirne · 1, 4, 5, 15
 Ehl-i beyt · 1
 Enderun · 6
 Enverî · 9
 Eretna · 4
 Ermiş · 112
 Ezherî · 2

F

Fatih · 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12
 Fenafillah · 193
 Feodalite · 5
 Ferruh u Gül-Ruh · 11
 Fetret devri · 4
 Fırat · 4, 128, 197, 207, 237
 Fransa · 12
 Freud · 112, 113
 Fuzûlî · 9, 22, 110, 184, 186, 204, 215, 217, 223, 225,
 226, 227, 228, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236,
 237, 238

G

Gavvas · 24
 Genç-nâme'si · 10
 Gevher-nâme · 10
 Gubârî · 9
 Gül ü Nevrûz · 11
 Gül ü Sabâ · 11
 Gül ve Bülbül · 10
 Gülistan Tercümesi · 11
 Gülşen-i Uşşâk · 21, 28, 40, 121, 242
 Güzelcehisar · 4

H

Hâb-nâme · 2
 Hakîkî aşk · 236
 Halîlî · 9
 Halilnâme · 2, 10
 Halvetîlik · 7
 Hamdullah Hamdî · 8, 10, 232
 Hârnâme · 2, 8
 Hassân · 2, 8
 Hatiboğlu · 10
 Hatibzâde Nasûhî Çelebi · 13
 Hayâlî · 9
 Haydar Çelebi · 12, 13, 14
 Hümâ ve Hümâyûn · 10
 Hüsn ü Nigâr · 10
 Hüsn-ü Aşk · 131
 Hüsvrev · 2, 8, 10, 11, 21, 37, 53, 216, 217, 220, 222

I

2. Beyazîd · 8, 9, 12
 2. Kosova · 4
 2. Murad · 2
 Işık-bâzî · 186

İ

İç oğlanlar · 6
 İlâhî aşk · 21
 İtalya · 12
 İzmir · 28, 99, 138, 157, 219, 233, 239, 241, 242

K

Kâbe · 66, 67, 103, 115, 133, 196, 198, 200, 218, 234

Kadirîlik · 7
 Kafiye · 46, 49, 50
 Kahire · 12
 Karadeniz · 4, 5
 Karamanoğulları · 4, 5
 Karesi · 4
 Kasım Paşa · 9
 Kastamonu · 1, 9, 13
 Katharsis · 113
 Kaygusuz Abdal · 10
 Kays · 43, 54, 55, 56, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 94,
 100, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 133, 203, 216,
 217, 218, 219, 220, 233, 234
 Kayseri · 7
 Kemal Ummî · 10
 Kırk Armağan · 10
 Konya · 1, 7, 12, 13, 14, 15, 16, 94, 197, 232
 Köroğlu · 211

L

Lâ'li · 12, 13
 Latîfî · 14, 15
 Letâyif-nâme · 10
 Leylâ · 10, 14, 15, 20, 21, 28, 38, 40, 42, 43, 56, 57,
 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 67, 69, 70, 71, 72, 73,
 74, 75, 76, 77, 78, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 89,
 90, 91, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104,
 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114,
 116, 117, 118, 120, 121, 123, 124, 128, 130, 131,
 133, 134, 135, 136, 137, 144, 148, 151, 152, 166,
 171, 172, 182, 184, 185, 186, 187, 189, 190, 191,
 192, 193, 194, 195, 198, 199, 200, 202, 203, 204,
 205, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 213, 214, 215,
 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 231, 232,
 233, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 241
 Leylâ vü Mecnûn · 14, 15, 20, 21, 28, 38, 40, 42, 94,
 107, 111, 116, 121, 123, 124, 137, 144, 148, 171,
 172, 182, 184, 185, 186, 189, 190, 202, 208, 215,
 216, 217, 219, 223, 231, 232, 233, 236, 240, 241

M

Malatya · 7
 Manyasoğlu Murad · 11
 Mecâzî aşk · 236
 Mecnûn · 10, 15, 16, 38, 40, 41, 42, 45, 46, 52, 61, 62,
 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 77, 78,
 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91,
 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104,
 106, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116,

117, 118, 119, 120, 122, 123, 127, 128, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 144, 148, 150, 151, 152, 154, 155, 161, 166, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 198, 199, 200, 201, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 242

Meddah · 124, 125, 126

Medhiyye · 41

Melankolik · 113

Mesnevi · 3, 8, 11, 21, 40, 93, 97, 99, 118, 137, 152, 185, 188, 210, 212, 223, 241

Metafor · 186

Mevlâna · 132, 198, 199

Mevlevîlik · 7

Mevlid · 8

Miftah'ül-Cenne · 1

Mihr ü Mâh · 11

Mihrî Hatun · 9

Mitoloji · 140

Molla Cünûn · 131

Molla İzârî · 2

Molla Lütî · 2, 11

Muhammed · 28, 29, 32, 41, 53, 152, 163, 175, 178, 215, 233, 242

Mûtâyabat · 1

Münâcât · 41

Münazara · 41, 150

N

Na'at · 32, 41

Na'tî · 11

Nakşibendîlik · 7

Napoli · 12

Narsisist · 113

Nazîre · 11, 14, 25

Nazirecilik · 9

Necâtî · 9, 11

Ney-nâme · 2

Niğbolu · 4

Nizâmi · 25, 216, 217, 219, 222, 235

Nizâmî · 9, 21, 23, 38, 107, 139, 182, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 232

Nücûmî · 2

15. yüzyıl · 1, 2, 3, 4, 5, 8, 148, 184

O

15. yüzyıl · 1, 2, 3, 4, 5, 8, 148, 184

Oruç Bey · 11

Osmanlı · 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 12, 14, 33

Otobiyografik · 122

Ö

Özege · 156, 157, 219, 233, 240, 241

P

Poetika · 18, 19

R

Rakîb · 118

Refîî · 10

Revânî · 9, 11

Rıfâî · 10

Rodos · 12

Rönesans · 5

Rufailik · 7

Rum · 34, 38

Rumeli · 5, 12

Rûmî · 2, 11, 37, 38

S

Sa'dî · 9, 12, 13

Sa'dî-i Cem · 12

Sâfî · 2

Sâkî-nâme · 9

Saltuknâmesi · 11

Sebeb-i Telif · 22

Sehayî · 12, 13, 14

Selçuklu · 3

Selman · 17

Seslendirici kimlik · 125

Sî-nâme · 10

Sinan Paşa · 2

Sirozlu Kandi · 12, 13

Sivas · 7

Sûfî Şâdi Beg · 13

Sûr-nâme · 9

Sûzî Çelebi · 8

Süheyl ü Nev-Bahâr · 10

Süleyman · 2, 8, 10, 13, 112, 157

Süleymaniye · 138, 156, 157, 219, 223, 233, 239, 241

Ş

Şâhidî · 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22,
23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 39,
40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 52, 65, 86, 89, 93, 96,
97, 98, 104, 105, 107, 108, 111, 119, 121, 123,
124, 126, 128, 130, 131, 136, 138, 139, 140, 141,
142, 143, 144, 145, 146, 150, 152, 154, 155, 156,
160, 166, 171, 180, 182, 184, 185, 186, 188, 190,
198, 200, 201, 203, 207, 210, 215, 216, 217, 218,
219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 229,
230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 240,
241, 242

Şâhidî İbrahim Dede · 15

Şehrengiz · 8, 9

Şehzade Mustafa · 4

Şems · 2, 197

Şeyh Galip · 25, 131, 197

Şeyhî · 2, 8, 9, 10, 11, 21, 23, 25, 37, 38, 138, 220

Şirmend Aga · 13

Şuârayı Rûm · 9

T

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi · 8

Tanpınar · 187

Tazarrûnâmesi · 3

Tecellî · 90, 196, 197, 198

Temmûziye · 41

Tevhid · 1, 30, 31, 32, 41, 42

Tezkiretü's Şuâra · 15

Tıbb-ı Nebevî · 1

Toy · 210

Tuhfe-i Nâilî'de · 15

Tuna · 4

Türâbi · 12, 13, 14

Türler · 40

U

Ulemâ · 6

Uluğ Bey · 7

Ulvî · 2

Ü

Ümera · 6

V

Vahdet-i vücûd · 194, 197

Vâmık u Azrâ · 10

Varaka vü Gülşâh · 45

Vasiyyet-i Nûşrevân · 1

Venedik · 5

Vesilet'ün Necat · 2

Vesiletü'n-Necât · 10

Vezin · 18, 42, 45, 225

Vîs ü Râmin · 10

Visâlî · 9

Y

Yıldırım Beyazîd · 4

Yunan · 34, 164

Yunus Emre · 196

Z

Zaifî · 2

Zihnî · 11

EKLER

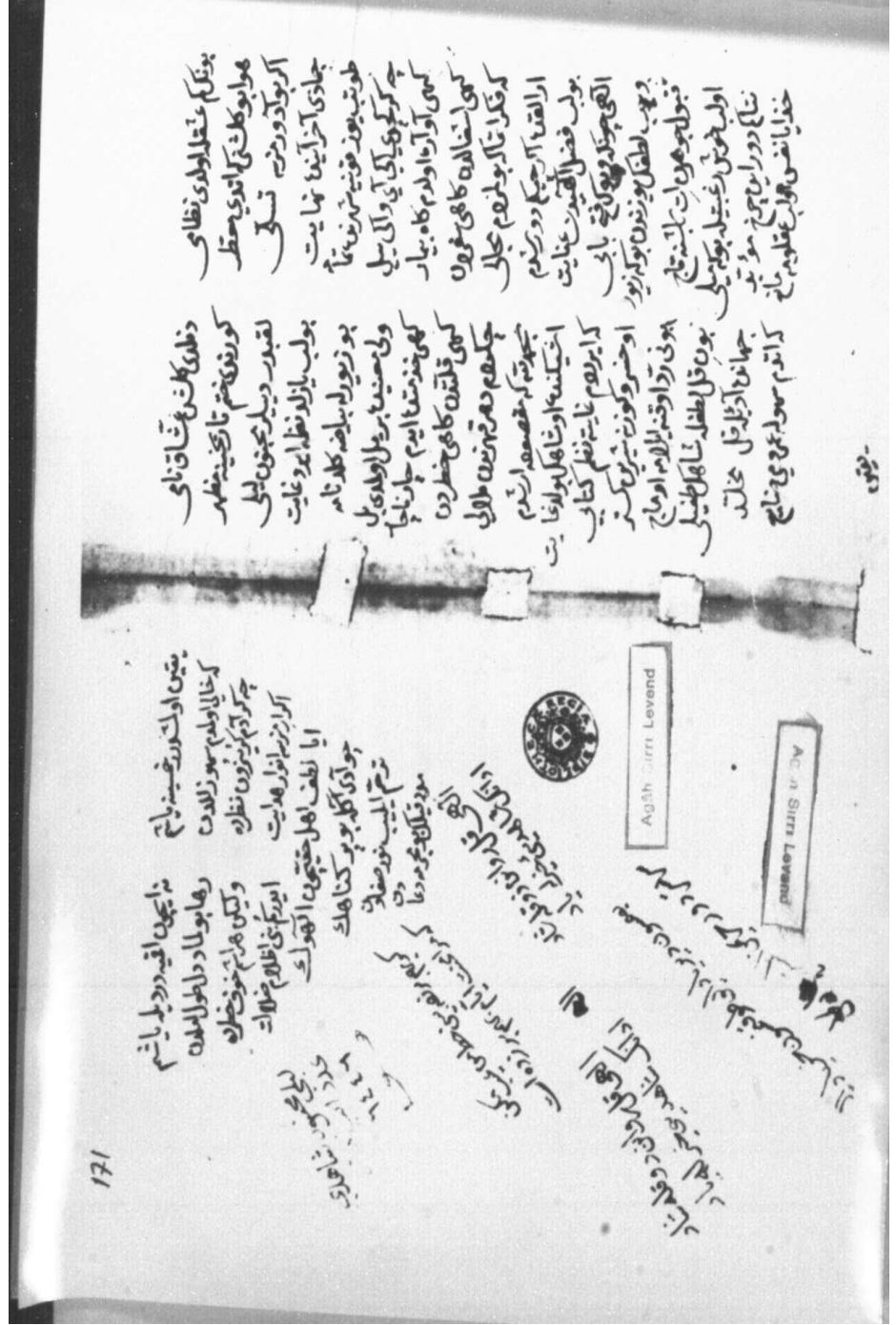
Ek :1 Anadolu'da Yazılan Leylâ vü Mecnûn Mesnevileri

Anadolu'da Yazılan Leylâ vü Mecnûn Mesnevileri ¹⁵³⁵			
	Şâir	Yüzyıl	Beyit Sayısı
1	Gülşehrî	14. yüzyıl	79 ¹⁵³⁶
2	Âşık Paşa	14. yüzyıl	30
3	Edirneli Şâhidî	15. yüzyıl	5660
4	Ali Şir Nevâî	15. yüzyıl	3622
5	Bihîştî	15. yüzyıl	1195
6	Hamdullah Hamdî	15. yüzyıl	4080
7	Ahmed Rızvan	16. yüzyıl	4250
8	Celîlî	16. yüzyıl	2116
9	Sevdâî	16. yüzyıl	1252
10	Hâkîrî	16. yüzyıl	2150
11	Fuzûlî	16. yüzyıl	3096
12	Lârendeli Hamdî	16. yüzyıl	5610
13	Celâlzâde Sâlih	16. yüzyıl	2233
14	Halîfe	16. yüzyıl	
15	Atâyî	16. yüzyıl	
16	Fâizî	17. yüzyıl	1136
17	Örfî	17. yüzyıl	195
18	Andelip	17. yüzyıl	
19	Nâkâm	19. yüzyıl	3710

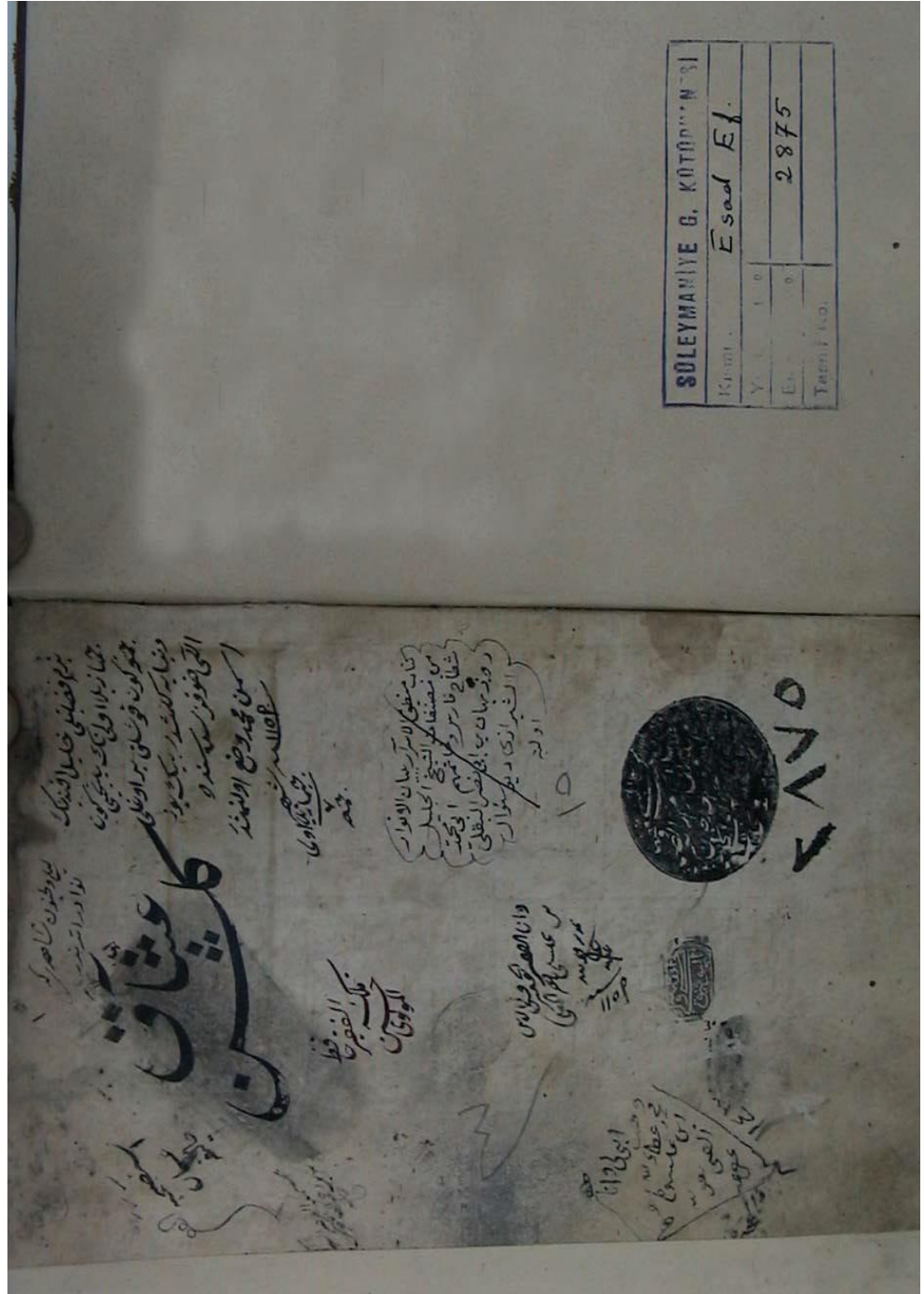
¹⁵³⁵ Eserleri mevcut olan sanatçılar, Agah Sırrı Levend, Arap, *Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi*, TTK Basımevi Ankara 1959 'dan alınmıştır.

¹⁵³⁶ Mantıku't Tayr'da temsili hikâye.

Ek: Nüsha Örnekleri

Fransa Bibliothèque Nationale Nüshası (Fotokopi - Atatürk Üniversitesi-Seyfeddin Özege Bölümü, Agah Sırrı Levend Kitaplığı)

Süleymaniye nüshası

Süleymaniye nüshası

خدا نظر به مستحق بود
 فنا بری بودم تقدیر ک
 بیم غمده تو دم غمده ایچده
 ایرشودن آید چشمه خود
 عطا قل بر کعبه کو کل تاراب
 که او لایم رنخند عالم آرای
 کو کل ایند سینی ایله روشن
 کبته چشمه سینه نایر نیای
 اوزب چه باغات بر پرواز
 بو صفتک دل کشف تو جان
 تغان لبین سوخودن تغان
 سوزدن ایشون جان شیمی
 بر ایبدن اوزب عشق نشان
 جالی دستون اوداده نوزج
 ز لال عشق تو بگلستان فی

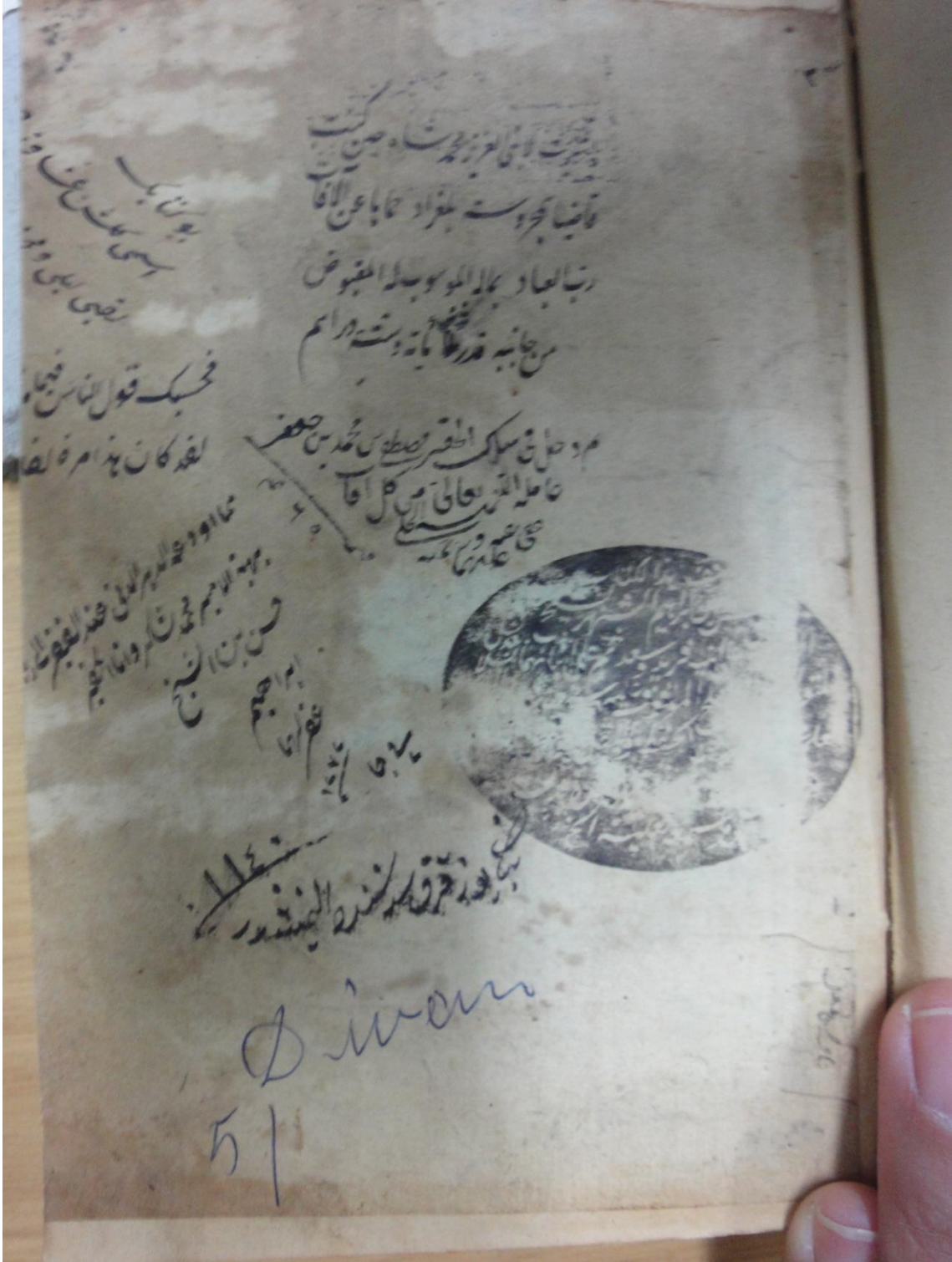
طو تا دم از که شمس ایمنه بر
 محیط ذات ایزد قطعی پاک
 که سر کرد آن لاکر الیکند
 که باری اولاشاد و ان مقصود
 روانیت روح عین شوقدان
 رخ بر صفت کبی بو شا ابراری
 که عکس و چو کعبه کوشن
 که در تیره آردی بوی صفت
 تصافات بلبال ارسون است از
 مبارک ایگی دور از فالن
 تا تک کسرتن بوسون جان
 بیاضند ارسون دل جزئی
 معاینه جان ارسون بیان
 دل ایشونده دشون نوزج
 ایزد تیزین از آرمه تانی

مطهره ذراته که قطره پاک که سکه در آن او را کرد اینچنین	شایری وجودم اندک خاک بم تمدن قوم من که بپزند
که جاری اولش در وان قصه روانی است روغن شوی آن	ایرش سران جان بشیر بود عقل هر که که کعبه کباب
سرخ بوضف کجی کج دورای که کس و همگیله او کشتش	که در مهر خید عالم آرای که کانی نیمه سینی کیم روشن
که ویر و در بوی مطهره فصاحت بلیلی ادسون تو	حجت چینه ندان ویر تابی اورب پز با نشت برلم بود
سبارک ایلک کل دور انجان نمکن کس ترخ بسو طابار	بومسکه دل کوشنده ی جان نالی ایلین سو رسون مبارک
بیا نندن آلبوسون حسری معاندان میان تسون بیان	سواد ندان بر شسوه طابری مدا بعدان چورب شکند ننان
دل عاشکده در کوشسون ایوب تزیین از نار معانی	عالمی ادسون او ادسون رنالی مشکور کسک نانی
آهنگش بونی عالدده قرغه	منه اوله کبری کوسردوی چو نانی

علازم در ذره و خصلتید هنرم	خدا با طعنه هم نشناخیم
کسایش خصلت کمال با یکدن	دلو صومرتل بیت خنثی بکن
بیتک نور تیر کور کور دانی	برافراشت خلقت نمک کانی
روانم کله کله روشتناقل	رنانم در کیک کشتناقل
ادور بود از دوج سترخون	که دو کله کجی در شریخ رونق
خلات خلعتن ربع ایتدلم	هر ایت نور فی طوعا ز عسر
رفیق رهتو کی هم نشانیت	طریق قی نصف که رخایانیت
ایوب کوستر کله کله کجی	کوهل آتشی سسکه طغیبلی
محبت آتشیده جاودانی	الهی دلده او شیر شمع بیانی
لا وراج کرام من کجایانیت	وا نوع اروع من تخایانیت
عالمی شسوه نظام الکایانیت	سلام ارسطوس با اهلانیت
کآل من الغضال ایزیل	مبارک الله والحمد لله لیلی

Izmir nüshası

İzmir nüshası

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Nazire ERBAY
Doğum Yeri ve Tarihi	Gaziantep-Nizip
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	<p>Ulusal dergiler ve hakemli dergilerde yayımlanan makaleler</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Erbay, Nazire, “Cem Şâiri Edirneli Şâhidî'nin ‘Leylâ vü Mecnûn’ (Gülşen-i Uşşâk) Mesnevisi”, <i>Dergah</i>, Mart 2012, c. 23, S. 265. 2. Erbay, Nazire, “The Poet Opening the Gate for Fuzûlî: Edirneli Şâhidî”, <i>International Journal of Turcologia</i>, Volume VI- N.12- Automne / Autumn 2011. 3. Erbay, Nazire, “Mesnevi ve Mekân”, <i>Edebiyat Ortamı</i>, Yıl. 3, S. 14, 2010. 4. Erbay, Nazire, “Geçmişle Gelecek Arasında Tahir Sami Bey – Mustafa Kutlu'nun Çağdaş Hikayesinde Zaman ve Mekan Sorgusu”, <i>Dergah</i>, c. 21, S. 243, Mayıs 2010. 5. Erbay, Nazire, “Yaşar Kemal'in Ağrıdaki Efsanesi'ne Arketipsel Bir Bakış”, <i>Gösteri</i>, S. 299, Sonbahar, 2009. 6. Erbay, Nazire, Çakmak, İsmail, “Küreselleşme, Dilde Tek Tiplilik ve Makineleşme”, <i>Türk Dili</i>, c. XCVII, S. 692, 2009. 7. Erbay, Nazire, “Oedipus Kavramı Gölgesindeki Oğullar ve Sevgililer'deki Sosyal Yapının Türk Kültürüyle Benzeşimi”, <i>Gösteri</i>, S. 295, Sonbahar, 2008. 8. Erbay, Nazire, “İki Dönemin İki Romanında İntihar Düşüncesi”, <i>Gösteri</i>, S. 294, Yaz 2008. 9. Erbay, Nazire, “Yayımlanmamış Hikayeleri Çerçevesinde Bahaeddin Özkîşi'nin Hikâyeciliği”, <i>Türkoloji Kültürü</i>, c. 1, Kış 2008. 10. Erbay, Nazire, “Bahaeddin Özkîşi'nin Yayımlanmamış İki Hikayesi”, <i>Türk Edebiyatı</i>, Yıl. 35, S. 407, Eylül 2007.

	<p>11. Erbay, Nazire, “ Büyük Umutlar ve 9. Hariciye Koğuşu Arasında Bir Karşılaştırma Denemesi”, <i>Gösteri</i>, S. 290, Yaz 2007.</p> <p>12. Erbay, Nazire, “Hindistan’a Bir Geçit Romanına Oryantalist Bir Yaklaşım Denemesi, <i>Yedi İklim</i>, c. XIX, S. 196, Temmuz 2006.</p> <p>Katıldığı Sempozyum Bildirileri</p> <p>1. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı, “Ruhi Esengün Anma Toplantısı”, “Geçmişle Gelecek Arasında Tahir Sami Bey – Mustafa Kutlu’nun Çağdaş Hikayesinde Zaman ve Mekan Sorgusu” 5-6 Kasım 2009.</p>
İş Deneyimi	
Stajlar	MEB
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	MEB
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	09.03.2012